

‘ALĪ EFENDĪ’S *TĀRĪḤ-I ENGÜRÜS*
AND THE LITERARY CONTEXT
OF OTTOMAN HISTORICAL NARRATIVES

AYŞEGÜL POMAKOĞLU

BOĞAZIÇI UNIVERSITY

2020

‘ĀLĪ EFENDĪ’S *TĀRĪH-İ ENGÜRÜS*
AND THE LITERARY CONTEXT OF OTTOMAN HISTORICAL NARRATIVES

Thesis submitted to the
Institute for Graduate Studies in Social Sciences
in partial fulfillment of the requirements for the degree of

Doctor of Philosophy
in
Turkish Language and Literature

by
Ayşegül Pomakoğlu

Boğaziçi University

2020

‘ĀLĪ EFENDĪ’NİN *TĀRĪH-İ ENGÜRÜS*’Ü
VE OSMANLI TARİH ANLATILARININ EDEBÎ BAĞLAMI

Sosyal Bilimler Enstitüsü
Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü
Doktora Tezi

Ayşegül Pomakoğlu

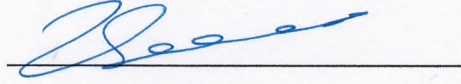
Boğaziçi Üniversitesi

2020

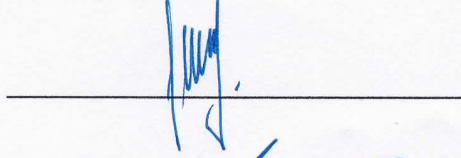
'Ālī Efendi's *Tārīh-i Engürüs*
and the Literary Context of Ottoman Historical Narratives

The thesis of Ayşegül Pomakoğlu
has been approved by:

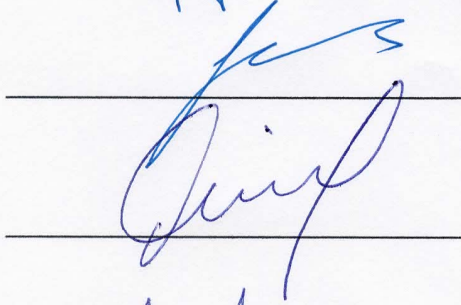
Assoc. Prof. Zeynep Sabuncu
(Thesis Advisor)

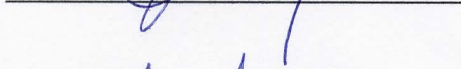
Prof. Fatma Büyükkarcı Yılmaz

Assoc. Prof. Tülay Gençtürk Demircioğlu

Prof. Hanife Koncu
(External Member)

Assoc. Prof. Arzu Atik
(External Member)

December 2019

DECLARATION OF ORIGINALITY

I, Ayşegül Pomakoğlu, certify that

- I am the sole author of this thesis and that I have fully acknowledged and documented in my thesis all sources of ideas and words, including digital resources, which have been produced or published by another person or institution;
- this thesis contains no material that has been submitted or accepted for a degree or diploma in any other educational institution;
- this is a true copy of the thesis approved by my advisor and thesis committee at Boğaziçi University, including final revisions required by them.

Signature.....

Date ..... 27.12.2019 .....

ABSTRACT

‘Âlî Efendi’s *Târîh-i Engürüs*

and the Literary Context of Ottoman Historical Narratives

The subject of this dissertation is *Târîh-i Engürüs*, a literary work which describes the events that took place during the Ottoman campaign on Hungary between 1593-1596. The manuscript is recorded in Revan 1302, Topkapı Palace Museum Library. It is understood from the poems in the text that the work belongs to an author who uses the penname ‘Âlî. In the Ottoman literature, the works which were based on conquests, military campaigns and victories can be named as *gazavatname*, *fetihname* or *tarih*. As a literary genre these works can be gathered under the title of “fetihname” according to their common features in terms of content, language and literary expression. *Târîh-i Engürüs* which was written in eloquent prose, is a successful example of *fetihname* genre with its use of *inşa* style and metaphors. In the first chapter of the thesis we discussed the historical and literary context of *Târîh-i Engürüs* by giving information about the political situation of the Ottoman empire at the end of 16th century and by defining the fetihname genre. In the second chapter, the persona of author ‘Âlî Efendi was discussed. Then the events in *Târîh-i Engürüs* were summarized. In the third chapter we identified the text’s literary and stylistic aspects. In the sixth chapter, the transcribed text of *Târîh-i Engürüs* was given. An alphabetical index of people and places was added at the end of the text for people who would make further research on the subject. Moreover a dictionary was compiled to make it easier for the readers to understand the text.

(See Appendix A for an extended abstract.)

ÖZET

‘Âlî Efendi’nin *Târîh-i Engürüs*’ü

ve Osmanlı Tarih Anlatılarının Edebî Bağlamı

Bu tezin konusu, Osmanlı’nın 1593-1596 yılları arasında Macaristan üzerine düzenlediği seferde yaşanan olayların anlatıldığı Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi Revan 1302 numarada kayıtlı *Târîh-i Engürüs* isimli eserdir. Metindeki şiirlerden eserin ‘Âlî mahlasını kullanan bir yazara ait olduğu anlaşılmaktadır.

Osmanlı yazınında seferleri, fetihleri ve zaferleri anlatan tarih konulu eserler “gazavatname, fetihname, tarih” gibi çeşitli adlar taşıyabilmektedir. Bir edebî tür olarak “fetihname” başlığı altında toplanabilecek bu eserler içerik, dil ve anlatım olarak kimi ortak özelliklere sahiptir. Mensur olarak kaleme alınan *Târîh-i Engürüs* girift inşa üslubu ve divan edebiyatına has mecazlı anlatımıyla başarılı bir fetihname örneğidir. Eseri ayrıntılı olarak ele aldığımız çalışmanın ilk bölümünde 16. yüzyıl sonunda Osmanlı Devleti’nin politik durumuna ve fetihname yazımına dair bilgi verilerek *Târîh-i Engürüs*’ün tarihî ve edebî bağlamı ortaya koyuldu. İkinci bölümde tezkire ve diğer biyografik kaynaklardaki bilgiler ışığında müellif ‘Âlî Efendi’nin kim olduğu tartışıldı. Ardından *Târîh-i Engürüs*’teki olay akışına yer verildi. Üçüncü bölüm metnin biçim ve içerik yönünden incelenmesine ayrıldı. İnşa üslubuyla yazılan eserin dil ve anlatım özellikleri metinden örneklerle ortaya kondu. Beşinci bölümde *Târîh-i Engürüs*’ün transkripsiyonlu metni verildi. Eseri tarihî bir kaynak olarak kullanacak araştırmacılara kolaylık sağlamak için bir özel adlar dizini hazırlandı. Ayrıca inşa bağlamında farklı anlamları kullanılan kelimelerin anlaşılabilmesi için metin sonuna bir sözlük eklendi.

CURRICULUM VITAE

NAME OF AUTHOR: Ayşegül Pomakoğlu

PLACE OF BIRTH: İstanbul, Turkey

DATE OF BIRTH: 13.11.1986

DEGREES AWARDED

PhD in Turkish Language and Literature, 2019, Boğaziçi University

MA in Turkish Language and Literature, 2013, Boğaziçi University

BA in History, 2010, Boğaziçi University

BA in Turkish Language and Literature, 2010, Boğaziçi University

AREAS OF SPECIAL INTEREST

Ottoman prose, Rewriting in Ottoman literature, Style and genre in Ottoman literature, Ottoman historical writing, Historical narratives

PROFESSIONAL EXPERIENCE

Editor Assistant, *METAFOR: The Boğaziçi University Journal of Literary Studies*, 2017-2019.

Research Assistant, Department of Turkish Language and Literature, Boğaziçi University, 2013-2019.

AWARDS AND HONORS

Highest Honor List, Boğaziçi University, 2013.

Highest Honor List, Boğaziçi University, 2010.

PUBLICATIONS

Articles:

Pomakoğlu, A. (2016). Klasik Türk Edebiyatı'ndan Bir Alegori Örneği Olarak Muidi'nin *Şem' ü Pervane* Mesnevisi. *Türklük Bilgisi Araştırmaları/ Journal of Turkish Studies*, 46, 339-353.

MA Thesis

Pomakoğlu, A. (2013). Bahârî Dîvânı: İnceleme & Metin. (Unpublished MA thesis). Boğaziçi University, İstanbul, Turkey.

Conference Proceedings:

Pomakoğlu, A. (2017). Müellifin Dilinden Bir Yeniden Yazım Öyküsü: İntizami'nin *Surname-i Hümayun*'u. In *Boğaziçi University Department of Turkish Language and Literature, Osmanlı Edebiyatında Tercüme ve Yeniden Yazım Sempozyumu, İstanbul, Turkey, March 28.*

Pomakoğlu, A. (2016). Hâmi-Yazar-Okur Bağlamında Osmanlı Sûrnâmelerinde Biçim ve Üslub. In *Second European Convention on Turkic, Ottoman and Turkish Studies (Turkologentag 2016), Germany, Hamburg, September 14-17.*

Pomakoğlu, A. (2016). Elements of Material Culture in Ottoman Military Narratives and Festive Aspect of Military Campaigns. In *Middle East History and Theory (MEHAT 2016), USA, University of Chicago, Chicago, May 6-7.*

Pomakoğlu, Ayşegül (2016). Sözle Kazanılan Zafer, Osmanlı Fetih Anlatıları. In *Boğaziçi University Department of Turkish Language and Literature, Nüket Esen Sempozyumu, İstanbul, Turkey, January 18.*

Pomakoğlu, A. (2014). Gelenek İçinde Özgün Olabilme: Klasik Dönem Osmanlı Şiirinde Yerelleşme. In *Boğaziçi University Department of Turkish Language and Literature, Yazıdan Söze Lisansüstü Sempozyumu, İstanbul, Turkey, May, 22-23.*

İÇİNDEKİLER

KISALTMALAR	xi
ÖNSÖZ	xii
BÖLÜM 1: GİRİŞ	1
1.1 Tarihsel arka plan: 16. yüzyıl sonunda Osmanlı toplumu	1
1.2 Edebî arka plan: Osmanlı edebiyatında fetihnameler	7
BÖLÜM 2: 'ÂLÎ EFENDİ VE ESERİ <i>TÂRİH-İ ENGÜRÜS</i>	29
2.1 Eserin müellifi 'Âlî Efendi kimdir?	29
2.2 <i>Târîh-i Engürüs</i> 'ün olay akışı	36
BÖLÜM 3: BİÇİM VE İÇERİK AÇISINDAN <i>TÂRİH-İ ENGÜRÜS</i>	65
3.1 <i>Târîh-i Engürüs</i> 'ün nesir dili	65
3.2 <i>Târîh-i Engürüs</i> 'te içerik-üslup uyumu	76
3.3 Manzum bölümler ve işlevleri	82
3.4 Anlatım unsurları: Mecaz, teşbih ve tasvirler	84
BÖLÜM 4: SONUÇ	96
BÖLÜM 5: YAZMA NÜSHANIN ÖZELLİKLERİ	101
5.1 Nüsha tavsifi	101
5.2 İmla özellikleri	103
5.3 Metin tespitinde izlenen yöntem	105
5.4 Transkripsiyon alfabesi	108
BÖLÜM 6: TRANSKRİPSİYONLU METİN	109
BÖLÜM 7: ÖZEL ADLAR DİZİNİ	247
BÖLÜM 8: SÖZLÜK	250
EK A: UZUN ÖZET	277

EK B: YAZMA NÜSHANIN TIPKIBASIMI	282
EK C: GELİBOLULU MUSTAFA ‘ÂLÎ’NİN EL YAZISI	385
EK D: <i>TÂRİH-İ ENGÜRÜS</i> ’TEKİ NAZİM BİÇİMLERİ VE VEZİNLERİ	390
KAYNAKÇA	393

KISALTMALAR

Ar.	Arapça
bk.	Bakınız
c.	cilt
Çev.	Çeviren
DİA	Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi
E.A.T.	Eski Anadolu Türkçesi
Far.	Farsça
H.	Hicri
Haz.	Hazırlayan
İSAM	Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Araştırmaları Merkezi
M.	Miladi
Mac.	Macarca
mec.	Mecaz, mecazen
no.	numara
ö.	ölüm tarihi
s.	sayfa
salt.	saltanat süresi
Sl.	Slav dilleri
sy.	sayı
T.	Türkçe
v.	varak
vb.	Ve başkası, ve başkaları, ve benzeri, ve benzerleri, ve bunun gibi
Yun.	Yunanca

ÖNSÖZ

Tarihin edebiyatta nasıl işlendiği sorusundan yola çıkarak oluşturduğum bu tezi hazırlarken birçok kişinin yardım ve desteğini gördüm. Teşekkür etmem gereken kişilerin en başında sevgili danışmanım Doç. Dr. Zeynep Sabuncu geliyor. Osmanlı nesri üzerine ondan aldığım dersler bu çalışmanın bel kemiğini oluşturdu. *Târîh-i Engürüs*'ün transkripsiyonunu yaptığım sırada her satırı tek tek okuyarak inanılmaz bir emek ortaya koydu. Böylesine zor bir metnin altından kalkabilmeyi Zeynep Hanım'ın uzmanlığına ve desteğine borçluyum. Onun özeni ve çalışma disiplini tezi tamamlamamı sağlayan en büyük etkidir. Yüksek lisans tez danışmanlığımı yapan Prof. Dr. Fatma Büyükkarcı Yılmaz doktora sürecinde desteğini hiçbir zaman eksik etmedi. Tezin yazım aşamasını yakından takip ederek düzeltme ve kaynak önerileriyle metnin eksiklerini görmemi sağladı, dikkati ve özeni için kendisine ne kadar teşekkür etsem azdır. Yüksek lisanstan beri akademik danışmanlığımı yapmanın yanı sıra birçok projede birlikte çalışma şansını yakaladığım Doç. Dr. Tülay Gençtürk Demircioğlu tezin nihai hâlini okudu ve getirdiği eleştirilerle metnin zenginleşmesini sağladı. Metin neşrine dair ondan çok şey öğrendim, bu vesileyle kendisine bir kez daha teşekkürlerimi sunuyorum. Prof. Dr. Hanife Koncu tez izleme komitemde yer almayı kabul ederek büyük bir incelik gösterdi, değerli fikir ve öneriyle bu tezin şekillenmesine katkı sağladığı için kendisine müteşekkirim. Doç. Dr. Arzu Atik tez jürimde yer almanın çok öncesinde Gelibolulu Mustafa 'Âlî hakkındaki fotokopileri benim için İSAM'dan temin ederek desteğini gösterdi ve çalışmamı hızlandırdı, dikkati ve emeği için kendisine teşekkür ediyorum. Prof. Dr. Günay Kut her zaman olduğu gibi çıkmaza düştüğümde beni geri çevirmedi, metindeki anlaşılmayan kelime ve bölümlerin çözümlenmesinde yardımını

esirgemediği ve çalışma azmiyle başlı başına bir ilham kaynağı olduğu için kendisine teşekkür ediyorum. Prof. Dr. Zehra Toska emekliye ayrıldığı için tez savunmamda yer alamadı fakat onun öğrencisi olmak büyük bir şanstı, eski edebiyata olan hevesimi kendisine borçluyum. Dr. Didem Havlioğlu çalışmalarına yurtdışında devam ettiği için tez savunmamda yer alamadı ama tez önerisi aşamasında sunduğu önerilerle çalışmamın şekillenmesine sağladığı katkı için kendisine müteşekkirim. Dr. Zeynep Oktay Uslu, Arapça kısımların telaffuzlarını ve çevirilerini kontrol etme nezaketini göstererek bana yardımcı oldu. Emegi ve zamanı için kendisine teşekkür ediyorum. Ayrıca yazma eserlerin dijital kopyalarını temin etmemi sağlayan Topkapı Sarayı Müzesi ve Süleymaniye Kütüphanesi çalışanlarına teşekkürlerimi sunuyorum.

Yıllarca aynı ofisi paylaştığım Ülkü Akçay metindeki Farsça kısımların okunuş ve çevirilerini yapmama yardımcı olmanın yanı sıra kendimi kaptırıp tezimden uzaklaşmaya başladığım anlarda tekrar odaklanmamı sağlayarak çalışmama bambaşka bir destek sundu. Mesai arkadaşım Akgül Zorbay gerek sohbetleriyle motive ederek gerek okuyamadığım kısımları her defasında farklı bir gözle görmemi sağlayarak birçok bölümü çözüme kavuşturmamı sağladı. Kadim dostum Dr. Gamze Ergin Kızılcay yardım tekliflerini hiç eksik etmedi, ona ve Farsça beyitteki kelimelerin çözümlenmesine vesile olan hocası Dr. Fatemah Bahadori'ye şükranlarımı sunuyorum. Boğaziçi Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı bölümünün tüm değerli hocalarına da burada anmalıyım. Onlardan çok şey öğrendim, bu tezin temelini oluşturan eleştirel düşünceyi onlara borçluyum. Tüm bunların yanı sıra hayata dair her türlü yakınmamı sabırla dinleyen ve ben kendimden umudu kestiğimde bile benden umutlarını kesmeyen cefakâr dostlarım Fatma Akman ve Aişe Handan Konar'a teşekkür ediyorum, iyi ki varsınız!

Ve son olarak ailem... Doktora tezimi yazdığım süreçte tüm dalgınlıklarına katlanan kardeşim Haluk ve eşi Meltem'e, çalıştığım konuya dair en ufak fikirleri olmasa da anlattıklarımı her defasında ilgiyle dinleyen ebeveynlerim Sevgül ve Turgay Pomakoğlu'na teşekkür etmeliyim. Sizin desteğiniz olmadan bu kadar yol alamazdım.

Osmanlı fetihnameleriyle ilk tanıştığımda yüksek lisans tezim olan *Bahârî Dîvânı* üzerine çalışıyordum. Bahârî'nin hayatını araştırırken şairin *Fetihnâme-i Üngürüs* isimli bir eseri olduğunu görmüştüm. Kanunî Sultan Süleyman'ın Macaristan'ı fethini ve Mohaç zaferini anlatan bu kısa mesnevi, tarih ve edebiyatın kesişiminde alıyordu. Klasik dönem Osmanlı düşüncesinde "hayal ve hakikatin" kurgulanışında ne gibi farklar olabileceğini gösteren bu eserler hem edebiyatın tarihselliğine hem tarihin yazınsallığına işaret etmeleri açısından ayrı bir öneme sahipler. Fetihnameler ve diğer tarihî anlatılar bugünün okurları olarak bizim Osmanlı edebiyatı ve tarihi ile kurduğumuz ilişkiyi anlatmanın yanı sıra Osmanlı'nın kendi geçmişi ve toplumuyla kurduğu ilişkiye de ışık tutuyorlar. Bizleri geçmişe bağlayan; köklerimize, kimliğimize, dünyadaki, toplumdaki hatta hayattaki yerimize dair bakış açıları sunan; gerçeğe, kurguya, sanata ve edebiyata dair düşünmemize vesile olan yolu yazıdan geçmiş ve adı yitip gitmiş tüm yazarlara selam olsun!

Ayşegül Pomakoğlu

Güzelce, Aralık 2019

BÖLÜM 1

GİRİŞ

1.1 Tarihsel arka plan: 16. yüzyıl sonunda Osmanlı toplumu

1.1.1 Kuruluştan imparatorluğa: Merkezileşen toplumda “İdeal yönetici” imgesi

Osmanlı küçük bir sınır beyliğinden geniş bir coğrafyaya yayılan imparatorluğa dönüşürken toplumsal ve kültürel açıdan birçok değişim geçirmiştir. Kuruluş aşamasında Osmanlılar, Orta Asya geçmişinden gelen gelenekleri, İran kültüründen adapte ettikleri ekonomik ve siyasal sistemleri, Arap mirası taşıyan din unsuruyla birleştirerek kendilerine özgü bir devlet sistemi oluşturdular (Goffman, 2014, s.29).

15. yüzyılın ortasında İstanbul’u ele geçirinca bu sisteme Bizans mirasını da eklediler. Sonuçta ortaya kökleri farklı temellere dayanan çok-kültürlü bir toplumsal yapı çıkardılar. Osmanlıların tarihsel başarısı tam da bu noktada çevresindeki medeniyetlere uyum sağlayıp, kendine mal ettiği değerleri en verimli şekilde kullanmasında yatıyordu. Devletin kuruluş aşamasında farklı kültürel arka planları olan unsurların bir arada var olması esastı yani toplumsal sistem “uzlaşma” ve “uyarlamaya” dayanan heterodoks bir yapıdaydı (Goffman, 2014, s.52).

Başlangıçta toplumun lideri beyliğin başındaki Osmanlı ailesiydi. “Osmanlı yönetici sınıfı, Osmanlı hanedanının yönetimi altındaki devletle (gönüllü ya da gönülsüz) bağlara sahip, (anadili olsun veya olmasın) Türkçe konuşan (kimileri ihtida yoluyla) Müslümanlardan oluşan bir birlikti” (Kafadar, 2010, s.5). Beylik yavaş yavaş bir devlet hâlini almasını sağlayan kurumlar geliştirdikçe birlik hâlindeki topluluk da yöneten ve yönetilen arasında farklar ortaya koyan bir yapıya büründü. İktidarın yönetici sınıf içinde dağıtıldığı klan anlayışından sultanın tek otorite olduğu daha merkezî bir yönetime geçildi.

Doğudaki fetihler, özellikle de kutsal kabul edilen Mekke ve Medine'nin Osmanlı topraklarına katılması “yeni bir çağın başlangıç noktası” oldu. Çünkü artık Osmanlı, bir sınır devleti olmaktan çıkıp İslâm halifeliği hâlini almıştı ve “Osmanlı sultanları da kendilerini artık yalnız sınırların değil, bütün İslâm dünyasının koruyucuları” saymaktaydı (İnalcık, 2003, s.39). Beylik ve kuruluş aşamasında kahramanlık ve din adına savaşan Osmanlı hükümdarı artık meşruiyetini ilahi olandan alan bir hâkimiyete sahipti. Yeni oluşan yönetici imgesinde vurgu hükümdarın tanrı tarafından bu iş için seçilmiş olmasındaydı. Bu düşünceyi *Târîh-i Engürüs*'ün müellifi 'Âlî Efendi eserin başında şu sözlerle dile getiriyor:

Çün hazret-i kerîm ü fettâh ve hâdî-i tarîk-i hidâyet ü necâh 'azzame şânehu ve behere ihsânehu¹ feyz ü fazl-ı ezeli ve mağz-ı luğf-ı lem-yezelisinden silsile-i âl-i 'Osmân'ı ced-be-ced hıdîv-i 'âlî-şân ve hüsrev-i zemîn ü zemân ve esâtîn-i bâhirü'l-bürhân nâşir-i menâşir-i 'unvân u rüçhân ve dâver-i devrân mu'în-i guzât-ı müslimîn ve mu'âvin-i kumât-ı muvâhhidîn idüp vücûd-ı keş[î]rû'l-cüdların şıfat-ı hasene-i mülükâne ve hasenât-ı müstemirre-i şâhâne ile hizmet-i haremeyn-i şerîfeyn ve muhâfazat-ı sügür-ı maşrikeyn ü mağribeyn ecli-çün n[î]rû-yı bâzû-yı himmet-i saht u muhkem ve bünyân-ı kudret ü miknet-i müstaḥkem birle selâtin-i cihân u cihâniyân içre mümtâz innâ ce 'alnâke ḥalîfeten fi 'l-arz² birle ser-efrâz kırup berr ü baḥrde envâ'-ı nuşret ü eşnâf-ı furşat naşîb idüp ennallâhe şahḥara leküm mâ fi 'l-arz ve 'l-fulke tecrî fi 'l-baḥri bi-emrihi³ teblîği ile mefâtiḥ-i künûz-ı cezâyir ve ḥazâyin-i mermûz-ı benâdir ve ḳalâyid-i teşârif-i medâyin ve meḳâlîd-i mu'âḳıd-ı sefâyin-i nuşret-âyîn dahı eyâdî-i zafer-i mebâdî-i ḥilâfet ü saltanatlarına muḳârin ol[muştur]. (*Târîh-i Engürüs*, 2b-3a)

İlk bakışta sıradan bir övgü olarak algılanabilecek bu cümlede Osmanlı hükümdar sembolünün en önemli kodları okunmaktadır. Öncelikle Osmanlı sultanını “hıdîv-i 'âlî-şân ve hüsrev-i zemîn ü zemân” olarak seçen “hazret-i kerîm ü fettâh ve hâdî-i tarîk-i hidâyet ü necâh” yani insanlara lütuf kapıları açan ve kurtuluş yolunu gösteren Allah'tır. Onlar “gaza yapan Müslümanların destekçisi” ve “Allah'ın birliğine inanların yardımcısı” olarak Allah tarafından görevlendirilmiştir. Bu görevlerin

¹ Ar. “Şanı yücelsin ve ihsanı parlasın.”

² 38/Sâd, 26.ayet) “Biz seni yeryüzünde halife yaptık.”

³ 22/Hac, 65.ayet) “Allah, yerdeki eşyayı ve emri uyarınca denizde yüzen gemileri sizin hizmetinize verdi.”

başında Mekke ile Medine'ye hizmet etmek (hizmet-i haremeyn-i şerīfeyn) ve doğudaki ve batıdaki sınırları korumak (muḥāfazat-ı şügūr-ı maşrıkeyn ü mağribeyn) gelir. 'Âli Efendi dile getirdiği bu düşünceyi iki ayetten alıntı yaparak desteklemektedir.

Hükümdarın büründüğü bu tanrısal imaj ona evrensel bir hükmetme yetkisi vermenin yanı sıra kamusal alandan uzaklaştırmıştı. 16. yüzyılın sonuna gelindiğinde padişahlar artık eskisi gibi divanlara katılmıyor, sefere çıkmıyor ya da kendisini tebaaya fazla göstermiyordu. Osmanlı sultanı siyasal ve toplumsal sahnede varlığını vezir, vali, defterdar, kadı gibi temsilcileri aracılığıyla sürdürüyordu. Sultan varlığını kulları üzerinden gösteriyordu, bu temsilî yapıda sultan nasıl tanrının yeryüzündeki temsilcisiyse kullar da sultanın halk içindeki temsilcilerine dönüşüyordu. Sultan imgesine tanrısal bir anlam yükleyen bu düşünce ironik bir biçimde onun merkezî yönetimdeki otoritesini kulları arasında paylaştırarak parçalıyordu. “Kanunî Sultan Süleyman döneminde imparatorluğun merkezî bürokratik sisteminin kesin bir biçimde yasalaşması ve sağlamlaştırılması Sultanların tümüyle inzivaya çekilmesine yol açıyordu, çünkü kendi kendini idame ettiren bürokratik işleyiş, yönetimin bireye bağlı olmasını gereksiz kılıyordu” (Necipoğlu, 2007, s.53). Genişleyen coğrafya gelir ve giderlerin denetlenmesi, idareye dair kayıtların tutulması gibi gereksinimleri doğurmuştu. Bu da bürokrasiye yeni kâtipler ve yöneticilerin girmesi demektir.⁴ Sultanın temsilcileri arttıkça toplumda onun adına söz söyleme yetkisi bulunan yönetici elit de genişledi. Osmanlı imparatorluğu 17. yüzyıla adım atarken sanatı ve toplumu işte bu yeni elit tabakanın idealleri şekillendiriyordu.

---

⁴ Genişleyen bürokrasi ve kariyer yolları hakkında daha geniş bilgi için bk. Fleischer, C. H. (2008). Bürokrasi ve bürokratik bilinç. *Tarihçi Mustafa Âli: Bir Osmanlı Aydın ve Bürokrati* içinde. İstanbul: Tarih Vakfı Yurt.

1.1.2 Osmanlı hükmü altındaki Macaristan

Geç Orta çağ boyunca Avrupa'nın en güçlü devletlerinden biri olarak kabul edilen Macaristan'ın toprakları bugünkü Macaristan, Slovakya, Hırvatistan'ın yanı sıra Sırbistan, Romanya ve Ukrayna'nın kimi bölümlerini kapsayan geniş bir coğrafyaya yayılıyordu (Bilge, 2010, s.3). Osmanlıların Macarlarla ilk karşılaşması 1371'de I. Murad'ın (salt. 1359-1389) liderliğindeki Osmanlı ordusunun Çirmen'de Sırpları yenmesinden sonra oldu (Bilge, 2010, s.4). 1389 yılındaki I. Kosova savaşından itibaren Osmanlı'nın karşısında Avrupa'daki tek siyasi güç Macaristan krallığıydı ve ülke toprakları Osmanlı akınlarına karşı bir sınır vazifesi görüyordu. İki ülke arasında uzun yıllar süren çarpışmalar Fatih Sultan Mehmed'in (salt. 1451-1481) 1456 yılında Belgrad önünde Macar donanmasına yenilmesiyle kesintiye uğradı. Bu mağlubiyet Osmanlıların hafızasında öyle "silinmez izler bıraktı" ki Osmanlı padişahları 65 yıl boyunca Macaristan üzerine sefere çıkmadılar (Bilge, 2010, s.9).

Macaristan'ı yeniden fetih faaliyetlerinin merkezi hâline getiren Kanunî Sultan Süleyman (salt. 1520-1566) oldu ve 1521 yılında düzenlediği seferle Belgrad'ı fethetti. Bunu takip eden beş sene boyunca bölgede çeşitli fetihler yapıldı. 29 Ağustos 1526 tarihindeki Mohaç savaşında Macar kralı II. Lajos'un (salt. 1516-1526) ölmesi ve hemen ardından Macaristan krallığının başkenti konumundaki Budin'in (Buda) fethedilmesi bağımsız Macar krallığının sonunu getirdi (Bilge, 2010, s.17-18). Kral Lajos'un bir veliahdı yoktu, Macar soyluların bir kısmı Habsburg Hanedanından Ferdinand'ı (salt. 1526-1564) Macar kralı seçti (Ágoston, 2013a, s.53). Bu da hem Osmanlı hem Habsburg hanedanının mevcut Macaristan topraklarında hak iddia etmesine yol açtı. Osmanlı ve Habsburg imparatorlukları arasında Macaristan topraklarına hâkim olma mücadelesi böylece başlamış oldu. Bu dönemde Habsburglar, Almanya ve İspanya taçlarına sahip oldukları için Orta

Avrupa, Akdeniz ve Kuzey Afrika'daki hâkimiyetleriyle Avrupa'nın en büyük Hristiyan gücüydü (Bilge, 2010, s.19-20). Habsburglar ve Osmanlılar Macaristan'daki tek söz sahibi olabilmek için 1565 yılına kadar çatıştı. Bölgeye yabancı olan Osmanlılar burada doğrudan kendi yönetimlerini kurmayı "güç ve pahalı gördüğünden" Macaristan'ı önce imparatorluğa bağlı bir krallık konumunda tuttular. Ancak 1541'de Budin'i yeniden fethettiklerinde bu kez Macaristan'ı eyalet olarak örgütlediler (İnalçık, 2003, s.41-42). 1552'de Tımişvar (Temesvár) ikinci vezir Kara Ahmed Paşa (ö. 962/1555) tarafından ele geçirildiğinde Macar topraklarında bir eyalet daha kuruldu (Dávid, 2003). 1565 yılında Osmanlılarla Habsburglar arasında Edirne Barışı olarak anılan bir anlaşma imzalandı, buna göre Osmanlı fethettiği kaleleri elinde tutacak ayrıca Habsburglar sahip oldukları Macaristan toprakları için onlara haraç ödeyeceklerdi (Bilge, 2010, s.31). Böylece Macaristan toprakları üç ana bölüme ayrılmış oluyordu: Habsburgların elindeki bölge, Osmanlı hâkimiyeti altındaki bölge ve teorik olarak I. János'un oğlu János Zsigmond'un (Türk kaynaklarında İstefan kral), pratikte annesi Izabella'nın danışmanları György Martinuzzi (rahip olduğu için Türk belgelerinde Brata) ve Péter Petrovics'in idaresinde yarı bağımsız Erdel Prensiği (Dávid, 2003).

16. yüzyılın başındaki Habsburg-Osmanlı karşılaşmaları daima Osmanlı'nın ezici üstünlüğüyle son buluyordu. Habsburglar Osmanlı askerî gücüyle başa çıkabilmek için 16. yüzyılın ikinci yarısından itibaren daha güçlü bir savunma hattı oluşturmaya girişti. Bunun için sınır kaleleri güçlendirildi, askerî, malî ve bürokratik sistem modernize edildi (Ágoston, 2015c, s.170). Tüm bu önlemler "Osmanlı eyalet merkezi Budin'e 200 km uzaklıktaki Habsburg başkenti Viyana'yı (Bécs) korumaya" yönelikti (Ágoston, 2015c, s.184). Habsburglar Osmanlıların doğu sınırında Safevîlerle mücadele etmesini fırsat bildi ve Tuna nehrinin doğal bir sınır çizdiği

savunma hattındaki kalelerini *trace italiane* adıyla bilinen son tekniklere uygun şekilde yeniden inşa etti (Ágoston, 2015b, s.113). 16. yüzyılın sonuna gelindiğinde Habsburg cephesinde gerçekleştirilen yenilikler onları Osmanlı karşısında daha güçlü bir rakip hâline getirmişti. Aynı dönemde Osmanlı'nın "fetih adımları yavaşladı ve Osmanlı liderliğinin temel endişesi, kale, garnizon ve eyalet güçleri kullanarak kazandıklarını koruma"ya dönüştü (Ágoston, 2015a, s.15).

Osmanlı-Habsburg arasındaki barış anlaşması yalnızca bölgedeki saldırı ve akınların alenen yapılmasını engellemişti, aslında her iki taraf da birbirini taciz etmeyi sürdürüyor ama bu çatışmalar savaşa dönüşmüyordu. Gábor Ágoston'un "soğuk savaş" olarak tanımladığı bu dönem 1593 yılına gelindiğinde son buldu (Ágoston, 2013b, s.121). 1591 yılında Habsburgların Macar toprakları için ödedikleri vergiyi İstanbul'a göndermemesi üzerine Bosna valisi Hasan Paşa'ya (ö. 1001/1593) Hırvatistan'a akın yapması emredildi. Telli Hasan Paşa'nın 22 Haziran 1593'te Sisek'i (Sziszek) kuşattığı sırada Alman-Macar-Hırvat birliklerine yenilip şehit düşmesi üzerine Osmanlı, Habsburg imparatorluğuna savaş ilan etti (Bilge, 2010, s.41-42). Böylelikle batılı kaynaklarda "Uzun Savaş" olarak anılan dönem başladı ve 1606 yılında imzalanan Zitvatorok Barış anlaşmasına dek sürdü. Uzun Savaş sırasında Osmanlıların hedefi Viyana'yı ele geçirmektir. Ágoston'un belirttiği üzere Pesprim (Veszprém), Palota, Tata, Yanık (Győr), Senmartin (Pannonhalma), Papa ve Tihon (Tihany) kalelerinin fethi onları bu hedefe yaklaştırdı ama 1595 sonrası Habsburgların karşı atağıyla Palota haricindeki tüm bu yeni kaleler kaybedildi (Ágoston, 2015b, s.118). Uzun Savaş sırasında Osmanlı Devleti'ne tâbi Erdel, Eflak ve Boğdan prenslikleri Habsburglarla işbirliği yaptılar, bu da Osmanlı kuvvetlerini birden fazla cephede savaşmaya zorladı. Habsburgların 1595'te Estergon (Esztergom) ve Hatvan'ı ele geçirmesi üzerine yeni tahta çıkmış olan III. Mehmed

(salt. 1595-1603) sefere çıkma kararı aldı. Sultanın komutasındaki ordu 1596'da Eğri'yi (Eger) fethetti. Ardından yaşanan Haçova meydan muharebesi Osmanlı'nın Uzun Savaş yıllarında elde ettiği en önemli zafer oldu. 1603'te Kanije (Nagykanizsa) ve 1605'te Estergon kaleleri Osmanlıların eline geçti. Uzun Savaş 1606'da imzalanan Zitvatorok Antlaşması ile son buldu.

Macaristan'a yeniden sefer düzenlenmesi Köprülüler devrinde (1656-1683) oldu. 1657'de Varad'a (Várada) ve 1663'te Uyvar'a (Újvár) düzenlenen seferlerde bu kaleler fethedilip eyalet hâline getirildi (Dávid, 2003). II. Viyana kuşatmasından hemen sonra 1683'te Estergon, 1685'te Uyvar, 1686'da Budin müttefik Hristiyan güçlerin eline geçti. 1699 Karlofça Antlaşması gereğince Tisza-Maros nehirleri arasındaki bölge hariç Macaristan, I. Leopold'un (salt. 1658-1705) hâkimiyeti altına girdi, Transilvanya ayrı birim olarak yönetildi (Dávid, 2003). Böylece Macaristan topraklarındaki Osmanlı hâkimiyeti son bulmuş oldu.

1.2 Edebî arka plan: Osmanlı edebiyatında fetihnameler

1.2.1 Fetihname türünün tanımı ve özellikleri

İlk kez Ağâh Sırrı Levend'in *Gazavatnâmeler ve Mihaloğlu Ali Bey'in*

*Gazavatnâmesi*⁵ isimli kitabında edebî bir tür olarak ele alınan tarihî sefer anlatıları;

fetihname, gazavatname, zafername ya da padişahların çevresinde gelişen olayları

anlatan Selimname, Süleymanname gibi farklı adlar taşıyabilen ama temelde

kazanılan savaşları anlatan eserlerdir (Levend, 2000, s.1). Asıl rağbeti 16. yüzyılda

gören ve en çok bu yüzyılda kaleme alınan fetihnameler, yeni toprak kazanımlarının

az olduğu 17. ve 18. yüzyıllarda da yazılmaya devam eder. Fetihnameler,

kendileriyle hemen hemen aynı olaylara değinen genel tarihlerden farklı olarak tek

---

⁵ Eserle ilgili ayrıntılı bilgi için bk. Levend, A. S. (2000). *Gazavatnâmeler ve Mihaloğlu Ali Bey'in Gazavatnâmesi*. Ankara: Türk Tarih Kurumu.

bir olaya odaklanır. Bir kalenin fethini ya da kazanılan bir zaferi bildirmek için yazılan name-i hümayunların yani padişah fermanlarının genişletilmesinden doğduğu düşünülen fetihnameler, edebî bir tür olarak bir yerin, şehrin veya kalenin ele geçirilmesini hikâye eden eserler olarak tanımlanır (Aksoy, 1997, s.10).

Agâh Sırrı Levend bu edebî türe dâhil olabilecek eserleri incelediği kitabında söz konusu metinleri “gazavatname” olarak nitelendirip bunları üç başlık altında toplamıştır:

- 1) Genel olarak padişahlardan birinin hayatını merkez alarak onun zamanındaki belli başlı olayları tasvir edenler: *Süleymânâme*, *Selîmânâme* vb.
- 2) Ünlü kumandan ve devlet adamlarından birinin gazalarını tasvir edenler: *Gazâvât-ı Hayreddin Paşa*, *Gazâvât-ı Sultân Süleymân* vb.
- 3) Sadece belli bir sefer ya da kalenin alınmasını tasvir edenler: *Feth-i İnebahtı ve Moton*, *Fetihnâme-i Ungurus* vb. (Levend, 2000, s.4)

Levend, bu sınıflandırmayı yaparken bir zaferin kazanıldığını ilan eden diplomatik mektup niteliğindeki fetihnameleri, genel tarihleri, menakıbnameleri, vakayinameleri ve ayaklanmaların bastırılmasını anlatan *Siyâvuşnâme* gibi eserleri araştırmasının dışında tuttuğunu söylemektedir (Levend, 2000, s.2). Fakat böylesi bir sınırlama hangi eserlerin gazavatname kabul edilip edilemeyeceğine bir açıklık getirmemektedir. Örneğin Levend’in gazavatname olarak kabul ettiği Nişancı Feridun Ahmed Bey’in (ö. 991/1583) *Nüzhet-i esrârü'l-ahyâr der-ahbâr-ı sefer-i Sigetvar* isimli eseri çoğu zaman sefer günlüğü olarak tanımlandığı için genel tarih ya da vakayiname olarak da incelenmektedir.⁶ Benzer şekilde Levend’in vakayiname olduğu için gazavatnameler arasına almadığı -Hadidî’nin (ö. 937/1530-31’den sonra)

---

⁶ Feridun Ahmed Bey’in eseri ile ilgili ayrıntılı bilgi için bk. Vatin, N. (2010). *Ferîdûn Bey, les plaisants secrets de la campagne de Szigetvár : édition, traduction et commentaire des folios 1 à 147 du Nüzhetü-l-esrârü-l-ahbâr der sefer-i Sigetvár*. Wien: Lit Verlag; Arslantürk, H. A. & Börekçi, G. (2012). *Nüzhet-i esrârü'l-ahyâr der-ahbâr-ı sefer-i Sigetvar: Sultan Süleyman’ın son seferi*. İstanbul: Zeytinburnu Belediyesi.

1299-1523 yılları arasındaki önemli olay ve fetihleri anlattığı eseri gibi- birçok *Tevârih-i Âl-i Osmân*'ın bu türe dâhil edilebileceği görülmektedir.⁷

Hasan Aksoy ise bu tür eserleri Levend gibi “gazavatname” değil, “fetihname” başlığı altında toplamaktadır. Aksoy, Levend’den farklı olarak eserlerin bölümlerine bakılarak bu edebî türe dâhil edilebileceğini söyler. Aksoy bu bölümlerin genelde manzum metinlerde tam olarak görüldüğünün, mensur fetihnamelerde ise bazılarının atlandığının da altını çizmektedir. Buna göre tam bir fetihname şu bölümlerden oluşur:

1- Tevhid, 2- Münacat, 3- Na’t, 4- Ashab-ı Kirama dua (bazılarında sadece Çeharyar-ı güzine de dua vardır), 5- İslam kahramanlarına dua, 6- Sebeb-i telif, 7- Zamanın padişahına dua (bu kısım bazan “Sebeb-i telif”ten öncedir), 8- Savaşa Hazırlık, 9- Techizat, 10- Sefer, 11- Düşmanla karşılaşma, 12- Düşmanın durumu, 13- Savaş cereyanı, İslam askerlerinin başarısı, 14- Dönüş, padişahın veya komutanın karşılanması, 15- Dua, 16- Hatime. (Aksoy, 1997, s.10)

Kürşat Kâmil Şahin ise gazavatname türündeki eserler üzerine yapılan çalışmalarını tespit ettiği bibliyografya denemesinde, Levend’in tasnifini aynen uygulamaktadır. Şahin bu makalesinde, “gazavatname” türündeki eserlerin çok çeşitli adlar alabildiğini, bunun yazarın seçimine bağlı olduğunu ve içeriği etkilemediğini dile getirmektedir (Şahin, 2012, s.998).

Görüldüğü üzere bu türü tanımlamak hatta adlandırmak güç bir meseledir. Batıya yani gayrimüslimlere karşı yapılan seferler aynı zamanda birer gaza olduğu için bu olayları anlatan eserleri “gazavatname” olarak adlandırmak mümkündür. Osmanlı’nın ilk yıllarında “gaza” kelimesi dini çağrışımlar olmaksızın “düşmanla savaşa” anlamında kullanılıyor olsa da doğuya yani diğer Müslümanlara karşı bir sefer söz konusu olduğunda yağma ve akın amaçlı bir gazadan söz edilemeyeceği için eseri bu şekilde tanımlamak güçleşmektedir. Nitekim I. Selim’in (salt. 1512-

⁷ Hadidi’nin eseriyle ilgili ayrıntılı bilgi için bk. Hadidi. (1991). *Tevârih-i Âl-i Osman (1299-1523)*. Öztürk, N. (Haz.). İstanbul: Marmara Üniversitesi.

1520) doğuda kazandığı başarılarından söz eden eserlerin *Muhârebât-ı Selîm-i evvel* ya da *Fetih-nâme-i Diyâr-ı Arab* gibi “gaza”dan söz etmeyen başlıklar taşıdığı görülmektedir (Levend, 2000, s.33). Aynı şekilde “şehname” adını taşıyan eserlerin varlığı türe genel bir başlık verilmesini daha da zorlaştırmaktadır. Osmanlılarda şehname yazma işi, ilk olarak Fatih Sultan Mehmed ve II. Bayezid (salt. 1481-1512) dönemlerinde görülür. Bu eserler, Osmanlı padişahlarının kahramanlıklarını Farsça olarak ve mesnevi tarzında Firdevsî’nin (ö. 411/1020 civarı) *Şâhnâme*’si gibi destansı bir üslupla anlatır (Woodhead, 2010). Kanunî Sultan Süleyman döneminde şehnamecilik “saray tarihçisi” olarak resmî bir makam hâlini alır. 1590’lardan itibaren saray şehnamecilerinin eserlerini Türkçe ve mensur olarak da yazmaya başladıkları görülür. Woodhead aralarında kesin bir ayırım yapmak güç olsa da birçoğu “şehname” başlığı taşıyan bu eserleri, içerikleri bakımından askerî-siyasî olayları konu alanlar ve kronolojik yapıyla anlatılan saraya dair hikâyelerden oluşanlar olarak iki gruba ayırmanın mümkün olduğunu söyler (Woodhead, 2010). Bu durumda dönemin askerî bir olayını ele alan Türkçe mensur şehnameyle aynı dönemde yazılan mensur bir fetihname arasında içerik olarak çok fark bulunmamaktadır. Bunlara ek olarak fetihnamelerin zaman zaman “tarih” başlığı taşıyabildiği de görülmektedir. Celalzade Salih Çelebi’nin (ö. 973/1565) *Târîh-i Sultân Süleymân*’ı, Nâbî’nin (ö. 1124/1712) *Târîh-i Kamaniçe*’si ve bu çalışmaya konu olan ‘Âlî Efendi’nin *Târîh-i Engürüs*’ü buna örnektir. Anlaşılacağı üzere fetihname, gazavatname, şehname, zafername ya da tarih adı taşıyan eserlerin başlıklarına bakarak türlerine dair bir yargıda bulunmak mümkün değildir. Eserin içeriği, yapısı, dili, üslubu ve anlatımı incelenerek türe dair karar verilmelidir. Yazıldıkları dönemin şartları düşünüldüğünde bu tür eserleri yalnızca tarihî kaynak (tarih başlığı taşıyanlar) ya da sadece edebî ürün (şehname başlığı taşıyanlar) olarak

değerlendirmek hatalı bir yaklaşımdır. Klasik dönem Osmanlı yazınında türler arasında bugünkü kadar kesin ayrımlar yoktur. Kemalpaşazade (ö. 940/1534), Celalzade Salih, Gelibolulu Mustafa 'Âlî (ö. 1008/1600) gibi isimler iyi birer tarihçi olmanın yanı sıra iyi birer edebiyatçıdır. Fetihname olarak kaleme alınan birçok eserde fethi gerçekleştiren kişinin hayatına dair bilgiler verildiğinden biyografi türünün izlerinden söz etmek mümkündür. Gelibolulu Mustafa 'Âlî'nin genel tarih türündeki *Kühü'l-ahbâr*'ının içinde bir tezkire bölümü bulunmaktadır.

Terminolojideki karışıklığı giderebilmek adına edebî tür olarak fetihnameyi bir seferi, bir şehrin ya da kalenin alınışını veya kazanılan bir savaşı konu edinen tarih temalı eserler olarak tanımlamak uygundur. Bu durumda hangi başlığı taşırsa taşırsın gerçekleri anlatmanın yanı sıra bilinçli bir algı oluşturmayı hedefleyen “tarihsel kurgu” konumundaki eserler tür olarak fetihnamedir. Hasan Aksoy'a göre fetihnameler ortak bir anlatısal çerçeveye yazılmıştır (Aksoy, 1997, s.10). Bu doğrultuda esere Allah'a, peygambere ve sultana dua ederek başlanır. Daha sonra sultanın sefer kararı alması ve mektuplar göndererek taşradaki beylere durumu bildirmesi anlatılır. Seferin başlangıç zamanı olan ilkbahar gelene dek yapılan çeşitli hazırlıklardan bahsedilir. Tüm hazırlıklar tamamlanıp bahar geldiğinde ordusuyla birlikte saraydan ayrılan sultan (sultan sefere çıkma âdetinden vazgeçince sefere serdar olarak atanan vezir), otağ-ı hümayunun kurulduğu karargâha geçtiğinde sefer resmen başlamış olur. Hikâye, ordunun düşmanla karşılaşıp zafer kazandıktan sonra İstanbul'a dönmesiyle son bulur.

Fetihnamelerin anlatısal özelliklerinin yanı sıra içeriklerinde de bir şablon söz konusudur. Örneğin esas konunun işlendiği hikâye bölümlerinde vurgu eylemden çok tasvirlerdedir. Anlatıcı sık sık askerlerin çokluğunu, gemi ya da silahların heybetini ve ordunun eşsizliğini yineleyerek gücün sembolü olan ihtişama odaklanır.

Örneğin şehir halkının da izlediği bir gösteri havasına bürünen sefer alaylarında hükümdar, toplumun düzenini ve tebaasının güvenliğini sağlayabilecek araçlara sahip olduğunu göstererek Tanrı tarafından kendisine bahşedildiği düşünülen hamilik vasfını hak ettiğini ilan etmektedir. Binlerce askerin disiplinli hareketi; alaya öncülük eden müzisyenlerin ritmi; kıyafetler, atlar ve bayraklar üzerinden yapılan zenginlik vurgusu yine tüm bunların sahibi olan Osmanlı sultanını işaret etmektedir. Metinlerdeki bu güç ve refah vurgusu aslında ideal bir hükümdar ve ideal bir yönetim anlayışını ortaya koymaktadır.

Hem manzum hem mensur fetihnameler klasik edebiyatın söz sanatlarından ve sembollerinden sıkça yararlanır. Örneğin fethedilecek yerin ya da karşılaşılan ordunun anlatımında mübalağaya başvurulur. Kale duvarları aşılamayacak kadar yüksek ve sağlam, düşman askerleri o denli güçlü ve acımasızdır. Sıradan bir hükümdarın ya da ordunun galip gelemeyeceği bir düşman söz konusudur. Böylesi bir anlatım kazanılan zaferi daha anlamlı kılmaktadır çünkü kaybeden tarafın gücünün abartılı anlatımı aslında galip olan tarafı övmenin farklı bir yoludur. Seferin gerekliliğini ortaya koyabilmek için de biz ve öteki ayrımını vurgulayan kimi semboller seçilir. Örneğin metin boyunca sultanın dünya üzerindeki adaletin ve düzenin koruyucusu olduğunu hatırlatabilecek her sembolden faydalanılırken düşman da zalimlik ve kâfırlık üzerinden tanımlanır. Seferin doğuya ya da batıya yapılıyor oluşuna göre kullanılan terminoloji değişebilir. Örneğin batıya yönelik fetihlerde düşman gayrimüslimler olduğu için gaza kelimesi sıkça kullanılıp sultan da “gazi” olarak anılmaktadır. Ama doğuya yani diğer Müslümanlara karşı bir mücadele söz konusu olduğunda tam bir gazadan söz etmek mümkün olmaz bu yüzden anlatının odağına Sünnî-Şîî çatışmasının uzantısı olan “hilafet” yerleştirilir.

Osmanlı Devleti'nin kuruluşundan beri sultanların ve şehzadelerin görev yaptığı şehirlerin yanı sıra vezir, sadrazam, defterdar gibi üst düzey devlet yöneticilerinin çevresinde edebî muhitler oluşmuştur.⁸ Bu eğilim 16. yüzyılda daha küçük gruplara yayılarak devam etmiştir. Devletteki bürokratikleşme toplumda söz sahibi olan, eser üretebilecek ve bu üretimi destekleyebilecek kişilerin sayısını arttırmış, bu durum fetihnamelerin üretimine de yansımıştır. 16. yüzyılın sonlarına gelindiğinde, askerî başarılarıyla anılan Yavuz Sultan Selim ve Kanunî Sultan Süleyman gibi padişahın tek kahraman olarak öne çıktığı “Süleymanname”, “Selimname” şeklinde adlandırılan fetihnamelerin aksine parçalanmış otoritenin yansımaları olarak görülen paşaların, vezirlerin zaferlerine ve fetihlerine odaklanan eserler üretilmeye başlamıştır. Bunun bir sebebi genişleyen yönetici zümrenin kendi patronaj/hamilik ağını kurması ve bunu siyasi çıkar sağlamak için kullanması olarak da yorumlanmaktadır.

Devlet adamları, Fatih ya da Kanunî dönemiyle kıyaslandığında çok kısa süre görevde kalmaktadır. Sadrazam ve vezirlik makamında bulunan kişiler görevde buldukları sürede faaliyetlerini anlatan (çoğu zaman da öven) eserler sipariş verir. Bürokrasinin çeşitli mevkilerinden kişiler de üst düzey devlet yetkililerine eser sunup göze girerek kariyer basamaklarında yükselmeye çalışır. Dolayısıyla hem bir makamda bulunmanın hem de bir makama gelmenin aracı olan bu yazınsal üretim “devletin mekanikleşmesinin hem sonucu hem de kaynağı” hâline gelir (Fetvacı, 2013, s.244). Emine Fetvacı gibi kimi araştırmacılara göre bu tür “gazaname yazmaları Osmanlı ideallerini temsil kavgasında ortaya çıkan ayrı görüşlerin

---

⁸ Konu ile ilgili ayrıntılı bilgi için bk. İpekten, H. (1996). *Divan edebiyatında edebî muhitler*. İstanbul: Millî Eğitim Bakanlığı. İnalçık, H. (2003). *Şair ve Patron: Patrimonyal devlet ve sanat üzerinde sosyolojik bir inceleme*. İstanbul: Doğu Batı.

örnekleridir. Divan-ı hümayunu da kapsayan bürokratlaşmış elit tabaka ve askerî teşkilat için iletişim araçları"dır (Fetvacı, 2013, s.243).

16. yüzyıl sonunda "Osmanlı sarayı gibi karmaşık bir sosyal yapıda ilişkilerin ve ittifakların değişkenliği" üretilen eserlerin "görsel ve sözel" diline de yansımıştır (Fetvacı, 2013, s.244). Farklı tür ve üsluplardan manzum ve mensur eserlerin yazımında farklı sosyal çevrelerin talepleri etkili olmuştur. Anlatılan konuya, hedeflenen okura, hatta eserin bölümlerine göre değişebilen üslupların söz konusu olduğu bu dönemde fetihname yazarları arasında devlet görevlileri, aydınlar, edipler ve askerler bulunur. Özellikle bu türünün popüler olduğu 16. yüzyılda, devletin en üst rütbeli siyasetçisinden adı duyulmamış şairine kadar her kesimden insan fetihname yazmıştır. Yazarların bu denli farklı sosyal sınıflardan geliyor olması kendini dil ve üslupta göstermiştir. Örneğin devletin en yüksek rütbelerinden nişancılık vazifesinde bulunmuş Feridun Ahmed Bey'in yazdığı fetihname, iyi eğitim almış seçkinler sınıfının diplomatik dili hâline gelen inşa özellikleri taşımaktadır (Arslantürk & Börekçi, 2012, s.33). Anlattığı fetihde bizzat bulunduğu düşünülen Merâhî (ö. ?) gibi bir askerın yazdığı fetihnamede ise lirizmin ön planda olduğu daha yalın bir üslup söz konusudur (Arslantürk & Kaçar, 2012, s.xvii).

Osmanlı fetihnamelerinin farklı kültürel sınıflardan yazarları bulunsa da 16. yüzyıl sonunda "tarihçiler[in] özellikle savaşları ya da güncel olayları anlatan tarihçiler[in] genelde kâtip sınıfından" çıktığı görülür. Fetvacı'ya göre bu durum "nesrin ve özellikle tarih yazımının taşıdığı önemin kâtip sınıfı mensupları arasında anlaşılması" ile alakalıdır (Fetvacı, 2013, s.273). Çünkü bu tarihsel anlatılar "dönemin olaylarını aktarmanın ötesinde, yazarların, hamilerin ve ana karakterlerin kariyerleri[ni]" şekillendirmeye yaramaktadır (Fetvacı, 2013, s.245). 16. yüzyıl, Osmanlı devlet yönetiminin kurumsallaştığı, tarih yazıcılığının ivme kazandığı ve

edebiyatın klasik biçimini almaya başladığı bir dönemdir. Bu yüzyılın edebiyat tarihlerinde “Klasik dönem” şeklinde anılmasının temel sebebi Fuzûlî (ö. 1008/1600), Bâkî (ö. 1008/1600), Nev’î (ö. 1007/1599) gibi nice önemli şairin bu dönemde yaşamış olmasının yanı sıra edebiyat ürünlerinde şekil ve içerik açısından belirli bir standardın oluşmasıdır. Bu standart çoğu zaman dilin olgunlaşması ve ustaca kullanılmasıyla açıklanmıştır. Mensur fetihnamelerde ortaya konan standart dil, kâtiplerin ve bürokratların dili olan inşa’dır. İnşa “resmî yazışmaların nasıl yapılacağını konu edindiği için doğrudan doğruya devlet kurumları içerisinde bu görevi üstlenen bir makamın oluşturulmasıyla birlikte bu makamın ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik olarak gelişmiştir” (Durmuş, 2000). İnşa devlet yazışmalarını belirten edebî tür olmanın yanı sıra zamanla diğer edebî türlerde de bir üslup olarak kendini göstermiştir. İsen ve Horata, 16. yüzyılda mensur eserlerde artan sanatlı üslup kullanımına şöyle değinir:

16. yüzyılda iyice olgunlaşan sanatlı nesir, bu devrin edebî kültür, anlayış zevk ve ideallerine göre tabii, hatta zaruri idi. Bu durum sanatçı için olduğu kadar, ondan eser bekleyen çevre için de böyleydi. Bu moda o yıllarda sadece doğu ülkeleri için değil, Avrupa için de geçerliydi. (İsen & Horata, 2006, s.121)

Fatih devrinden itibaren geliştirilen kanunname ve teşrifatnamelerle devlet işlerinin işleyişinde bir standart belirleme çabası medrese eğitimi almış bürokrat sınıfının oluşmasına hizmet etmiştir. İmparatorluğun toprakları genişledikçe bürokratlara olan ihtiyaç artmış bununla paralel olarak Gelibolulu Mustafa ‘Âlî gibi bürokratik yazışmalardaki katiplik tecrübesini edebiyata taşıyan müverrih-münşilerin sayısı da artmıştır. 15. yüzyılda sanatlı nesrin örnekleri yok değildir. İdris-i Bitlisî (ö. 926/1520), Tâcîzade Cafer Çelebi (ö. 921/1515) ve Sinan Paşa (ö. 891/1486) inşa ile edebî üretim yapan devlet görevlilerindedir. Fakat 16. yüzyılda özellikle mensur eser yazımı söz konusu olduğunda Kemalpaşazade, Celalzade Salih Çelebi,

Gelibolulu Mustafa 'Âlî gibi devlet görevlilerinin inşa üslubuyla kaleme aldıkları fetihnameler dönemin popüler eserleri olmuştur.

Osmanlı edebiyatında tarih konulu eserler özellikle 15. yüzyıldan sonra sultanlarının yönetme yetkilerini ve liderliklerini haklı çıkaran bir araç vazifesi görmüştür.⁹ Çünkü bu eserlerin çoğu bir olay dizisini anlatmanın, tarihi kayıt altına alıp gelecek kuşaklara taşımanın yanı sıra sözü edilen kişi ve olaydan yola çıkarak ideal bir devlet adamı ve düzeni imgesi oluşturmaktadır. Bürokrat sınıfına mensup kültürlü bir münşi tarafından yazıldığı anlaşılan *Târîh-i Engürüs*'ün yapısı, içeriği, dili ve üslubuyla iyi bir fetihname örneği olduğunu söylemek mümkündür. Dönemin devlet adamlarının kariyerlerindeki en önemli evrelere değinen özelliğiyle dönemin popüler diğer bir türü olan biyografiden de izler taşıması eserin saray kültüründe oluşturulduğunun göstergesidir.

1.2.2 Osmanlı edebiyatında 1593 Macaristan seferi

Anlatı kelimesi bir şeyi “ayrıntılıyla anlatma” anlamına gelmektedir. Edebiyat bağlamında ise “Roman, hikâye, masal vb. edebî türlerde bir olay dizisini anlatma biçimi, hikâyeleme, hikâye etme, tahkiye” demektir. Tarihsel anlatı söz konusu olduğunda 1593-1596 dönemini konu eden eserleri iki ana başlık altında sınıflandırmak mümkündür: Bunlardan ilki Habsburg-Osmanlı çatışmasını temel olarak Yanık ve Eğri fethine odaklanan fetihnamelerdir. İkinci grup ise daha geniş zaman dilimini kapsayan ve imparatorluğun sınırları dâhilinde gerçekleşen tüm önemli hadiseleri kayıt altına alan genel tarihlerdir.

---

⁹ Osmanlı hükümdarına edebî eserler aracılığıyla meşruiyet kazandırılması konusunda ayrıntılı bilgi için bk. Imber, C. (2015). Erken Osmanlı tarihinde idealler ve meşruiyet. Kunt, M. & Woodhead, C. (Haz.), *Kanuni ve Çağı: Yeniçağda Osmanlı dünyası* içinde. İstanbul: Alfa.

Yanık ve Eğri’de kazanılan askerî başarının anlatımı olan fetihnameler söz konusu başarının vurgulanmak istenen yönüne göre “şehname” ya da “zafername” olarak adlandırılmıştır. Bazen bu anlatılar coğrafi bir bölge olarak Macaristan’ın ele geçirilişine odaklanır, bu durumda fetihname türünde de olsa eserin “tarih” başlığı taşıdığı görülür. Türk edebiyatında 1593 seferini odak noktasına alan fetihname türünde altı eser bulunmaktadır. Bunlar: ‘Âlî Efendi’nin *Târîh-i Engürüs*’ü, Talikîzade Mehmed Subhî’nin *Şehnâme-i Hümâyûn*’u (1595) ve *Şehnâme-i Eğri*’si (1598), Cafer ‘İyânî’nin *Tevârîh-i Cedîd-i Vilâyet-i Üngürüs*’ü (tahminen 1594), Abdî Çelebi’nin *Zafernâme*’si (tahminen 1594) ve Dâ’î-i Fakir’in *Târîh-i Engürüs ve feth-i Eğri* ‘sidir (tahminen 1598). Kataloglara *Târîh-i Yanık* ismiyle geçen Divan-ı hümayun kâtibi Necâtî’nin yazdığı fetihname ise kalenin 1663’teki yeniden fethini anlatmaktadır ve eserin bu seferle ilgisi yoktur.

1593’te başlayan Macaristan seferini anlatan ve genel tarih başlığı altında toplayabileceğimiz eserler ise içerikleri bakımından daha çok birer kronoloji ve tarihî kayıt niteliği taşır. Fetihnamelerde değinilen olaylar bu eserlerin kısa bir bölümü niteliğindedir. Seferin çağdaşı konumunda olan yazarlar tarafından kaleme alınan tarihler şunlardır: Gelibolulu Mustafa ‘Âlî’nin *Künhü’l-ahbâr*’ı, Selânikî’nin *Târîh*’i, Hasan Beyzade’nin *Zeyl-i Tâcü’t-tevârîh*’i, Peçevî İbrahim’in *Târîh-i Peçevi*’si, Edirneli Mehmed’in *Nuhbetü’t-tevârîh ve’l-ahbâr*’ı ve Topçular Kâtibi Abdülkâdir’in *Târîh*’i. Tamamını tarihsel anlatılar olarak adlandırabileceğimiz bu kaynakların kimisinin edebî yönü çok daha belirgindir. Usta bir dil kullanımı, anlatımı güçlendiren metaforlar, çarpıcı olay kurgusu eserin edebî yönünü öne çıkaran unsurlardan birkaçıdır.

1.2.2.1 *Târîh-i Engürüs*, ‘Âlî Efendi (ö. ?)

Bu çalışmaya da konu olan *Târîh-i Engürüs*, Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi, Revan koleksiyonu 1302 numarada kayıtlı 100 varaklık mensur bir fetihnamedir (bk. EK B: Yazma nüshanın tıpkıbasımı). Yazmanın Ia sayfasında eserin müellifi olarak ‘Âlî Efendi gösterilmektedir. Agâh Sırrı Levend’in bildirdiğine göre *Osmanlı Müellifleri*’nde bu eser 16. yüzyıl Osmanlı tarihçilerinden Gelibolulu Mustafa ‘Âlî’ye atfedilmiştir. (Levend, 2000, s.94: Bursalı Mehmet Tahir, 1333, c.III, s.91). Güçlü bir inşa üslubuyla yazıldığı görülen eserin en dikkat çekici yanı yenilgi ya da kargaşa içeren olaylara değinmekten kaçınmasıdır. *Târîh-i Engürüs*’te diğer eserlerde vurgulanan Estergon’un düşüşünden hiç bahsedilmez. 1596 başında Belgrad’da yaşanan komutanlar arasındaki sürtüşme geçiştirilir, onun yerine Fetih Giray’ın bölgede yaptığı sıradan akınlar ve Tımeşvar’ın düşman elinden nasıl kurtarıldığı uzun uzadıya anlatılır. Bu bölümlerde verilen bilgilerin en dikkat çekici özelliği dönemin hiçbir kaynağında bulunmamasıdır. Seferin hezimetle sonuçlanan bir diğer olayı Hatvan’ın kaybedilmesidir. Bu olayın ayrıntılarına da eserde yer verilmez, kalenin kaybedildiği haberini casuslar getirir. Kaleyi elde tutmak için çarpışmalar yaşanırken ve çok sayıda komutan orada şehit düşerken *Târîh-i Engürüs*’ün odağında Hatvan’a kimlerin desteğe gittiği ve hangi menzillerde nasıl konaklandığı vardır. Kuşatmasına bizzat III. Mehmed’in katıldığı Eğri’nin fethi ise eserde çok kısa anlatılır. Olay kurgusundaki sıçrama 99b ve 100a varakları arasında kayıp sayfalar olabileceğini akla getirir. Eserin müellifi ve üslubu hakkında ayrıntılı bilgi tezin ilerleyen bölümlerinde verilecektir.

1.2.2.2 *Şehnâme-i hümayûn*,¹⁰ Talikîzade Mehmed Subhî (ö. 1014/1606 civarı) Mevcut tek nüshası Türk-İslam eserleri müzesi no. 1963’de kayıtlı olan eser 123 varaktan oluşmakta ve 4 minyatür içermektedir. Eser 1593-1596 yılları arasında Habsburglara karşı başlatılan savaşın ilk yıllarını ve Yanık fethini anlatmaktadır. Mensur olarak kaleme alınan eserde manzum parçalar da mevcuttur. Müellifi saray şehnamecisi Talikîzade Mehmed Subhî’dir. Bosna valisi Hasan Paşa’nın Sisek’teki yenilgisi ve ölümüyle başlayan (13a) öykü girift bir inşa üslubuyla anlatılır. Eser üzerine doktora tezi hazırlayan Christine Woodhead, Talikîzade’nin eserini bilgi vermek için değil, bir sanat eseri ortaya koymak için yazdığını söyler. Onun için olayların nasıl gerçekleştiği, ordunun bir menzilden bir menzile kaç günde geçtiği kurgunun önemsiz parçalarıdır; bu bilgiler başka eserlerden edinilebilir. Talikîzade’nin inşa üslubuyla yazdığı *Şehnâme*’sinde asıl yapmak istediği askerin ihtişamından, ordunun büyüklüğünden ve silahların parlaklığından bahsetmektir (Woodhead, 1983, s.85). Bu yüzden eserde genellikle sanatlı bir anlatım tercih edilmiştir. Örneğin bir sonraki baharda Eflak üzerine sefere çıkılacağına dair iletilen emirleri Talikîzade şu sözlerle anlatır:

[E]vvel-bahâr-ı hüceste-ahterde şavlecân-ı şihâb-ı berîn kûs-ı şehâbı pür-tanîn itdükde sipâh-ı giyâh fermân-ı sultân-ı nâmiye ile harekete gelüb serv-i dirâz-ı ‘alem-efrâz süsen-i gürz ü hancerin ve benefşe-i şeş-perin ve gül-i şad-berg-i muhkem-siperin eline alub nîlüfer-i nîkû-fer zerrîn-miğfer urunup kaçd-i neberd-i berd ve ‘azm-i rezm ü âverd itdükde ‘izzetlü sa‘âdetlü heybetlü ‘azametlü pâdişâh-ı dîn-penâh kaçd-i Fireng-i bî-ferheng ... buyurmağ üzere memâlik-i fesîhetü’l-ezyâle evâmîr-i ‘âlîye irsâl olunub ... (Woodhead, 1983, s.415)¹¹

Burada baharın geldiğini müjdeleyen çiçekler ve sefer için silah kuşanan askerler arasında paralellik kurulmuş, anlatımda söz sanatlarından faydalanılmıştır. Benzer

¹⁰ Eserle ilgili detaylı bilgi için bk. Woodhead, C. (1983). *Ta’lîkî-zâde’s Şehnâme-i hümayûn: a history of the Ottoman campaign into Hungary 1593-94*. Berlin: Klaus Schwarz Verlag.

¹¹ Referans alınan kaynaklardan doğrudan alıntı yapıldığında kaynağın imlasına bağlı kalınmış, yazım yanlışları ve noktalamaya müdahale edilmemiştir. Uzun alıntılarda atlanan bölümler “...” ile gösterilmiştir.

şekilde *Târîh-i Engürüs*'te de anlatımın odak noktasında tarihî bilgi aktarımı kadar nakledilen olayların okurun zihninde bırakması istenen izlenimler ve duygular bulunmaktadır. Dolayısıyla anlatım tasvirler, benzetmeler ve ikili karşıtlıklar üzerinden ilerlemektedir.

1.2.2.3 *Şehnâme-i Eğri* ya da *Şehnâme-i Sultan Mehmed*,¹² Talikîzade Mehmed Subhî (ö. 1014/1606 civarı)

Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi, Hazine koleksiyonu no. 1609'da kayıtlı olan manzum eser 74 varaktan meydana gelmektedir ve minyatürlüdür. Eser, Eğri'nin fethini ve Haçova Meydan muharebesini anlatan iki ana bölümden oluşmaktadır. Talikîzade önceki şehnamesinden farklı olarak mesnevi biçiminde yazdığı bu eserinde sade bir üslup tercih etmiştir. Bölüm başlığı niteliğindeki mensur bölümlerde ise inşa etkisini görmek mümkündür. Eser, Aksoy'un işaret ettiği bölümlerin hepsini içermesi bakımından tam bir fetihname örneğidir (Aksoy, 1997, s.10).

1.2.2.4 *Tevârih-i cedîd-i vilâyet-i Üngürüs*,¹³ Cafer İyânî (ö. 1020/1611-1612)

Bugün için bilinen tek nüshası İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi, İbnülemin Mahmud Kemal Türkçe Yazmalar koleksiyonu no. 3560/1'de kayıtlıdır. 93 varaklık eser mensur olup içinde manzum parçalar bulunmaktadır. Eser, 1593 yılında Macaristan üzerine düzenlenen seferin sebeplerini ayrıntılarıyla açıklayarak başlar ve Yanık kalesinin fethiyle son bulur. Cafer İyânî sefer süresince maliye tezkireciliği, tezkire eminliği ve defter eminliği göreviyle orduyla birlikte sınırda bulunduğundan

¹² Eserle ilgili detaylı bilgi için bk. Çabuk, V. (1986). *Tâlikî-zâde Mehmed Subhî Efendi'nin Eğri seferi şehnamesi* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). İstanbul Üniversitesi, İstanbul.

¹³ Eserle ilgili detaylı bilgi için bk. Câfer İyânî. (2001). *Tevârih-i cedîd-i vilâyet-i Üngürüs (Osmanlı-Macar mücadelesi tarihi, 1585-1595)*. Kirişçioğlu, M. (Haz.). İstanbul: Kitabevi.

yaşanan olaylara bizzat şahit olmuştur. Eserin sade bir anlatımı ve külfetsiz bir dili vardır. Zincirleme tamlamaları sık kullanmaz, mecazlı anlatıma rastlanmaz:

Ve nehr-i Tuna'nın öte yakasında olan zümre-i küffâr-ı bed-kirdârın hâfız u nigezbânı ve fırka-ı eşrârın serdâr-ı bî-ârları olup kıral-ı dâlin karındaşı olan Hersek Matyaş nâm kallâşla ve Çehin banlarını ve kefer-i fecerenin beylerini ve fireng-i bî-ferhengin herseklerini yanuna alup, bir yüksek yerden asâkir-i İslâm'ı seyr ü temâşâ ettikde, mel'ûn-ı mezbûr, magrûr u nâ-mesrûr iken niye uğradığını bilüp ol la'în ü bâtıl, tefekkür ü tahayyürden mest ü lâ-yu'kal olmuş idi. (Cafer İyânî, 2001, s.84)

Cafer İyânî, kale bedenlerinden Yanık kuşatması için kamp kuran Osmanlı ordusunu izleyen düşman askerlerini yukarıdaki şekilde anlatır. Benzer bir durum *Târîh-i*

Engürüs'te şöyle tasvir edilir:

['Ā]det-i ma' hûde-i menkûbeleri üzere hişâr bedenlerine çıkup muhayyem-i ordu-yı hümâyûn olan şahrâ-yı medîdü'l-fezâya nazar şalup hayme vü hıyâm u hargâh-ı süreyyâ-nizâm baħr-i bî-pâyân olup qarasına gözler irmedügin ve mâ-verâsına nazarlar yitmedügin ve muqâbele vü mücâdeleye rişte-i taşavvurları irişmedügin bilüp şarâb-ħorde vü zehr-çeşide gibi nicesi kendüden geçüp ... (*Târîh-i Engürüs*, 25a)

Cafer İyânî eserinde yer yer secilerden faydalanmaktadır ama 'Âlî Efendi gibi çağrışım ve metaforlarla iç içe geçen bir anlatımı tercih etmemektedir.

1.2.2.5 *Zafernâme* ya da *Yanikkale fetihnâmesi*,¹⁴ Sarhoş Abdî Çelebi (ö. 1014/1605-06 ya da 1031/1621-22)

Millet Kütüphanesi Ali Emirî Mnz.1328 ve Ankara DTCF 233/3'de kayıtlı iki nüshası bilinmektedir. Kataloglarda 317 beyitlik manzum bir eser olduğu belirtilmekle birlikte, manzum kısımdan önce Yanık'ın fethine sebep olan olayların özetlendiği üç varaklık mensur bir bölüm bulunmaktadır. Mensur bölümlerde ayetlerle desteklenen sade bir dil kullanılmıştır. Manzum bölüme geçilirken Abdî

¹⁴ Eserle ilgili detaylı bilgi için bk. Gürbüz, M. (2015). Abdî'nin *Zafernâme*'si. *Turkish Studies International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, vol. 10/16 Fall, 627-670. doi: <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.8929>

Çelebi, Yamık'ın fethinin birçok Osmanlı askerinin katkısıyla gerçekleştiğini ama Sinan Paşa'nın "cümleden fâyık" (Gürbüz, 2015, s. 644) olduğunu belirtir. Eserin geri kalan kısmında Sinan Paşa'yı öven bir tavır sergilenir.

1.2.2.6 *Târîh-i Engürüs ve feth-i Eğri*,¹⁵ Dâ'î-i Fakir (ö. ?)

Eserin bilinen tek yazması Süleymaniye Kütüphanesi Halet Efendi koleksiyonu no. 623'te bulunmaktadır. 57 varaklık mensur eserin içinde manzum kısımlar da bulunmaktadır. Eserin adından anlaşılacağı üzere metnin esas odağı Eğri kuşatması ve Haçova savaşıdır, 1593-1595 arasındaki olaylar sadece özetlenmiştir. III. Mehmed'in bizzat sefer için yola koyulması metnin başlangıcı niteliğindedir. Kuşatmanın aşamaları gün gün ve Eğri kalesinin fiziksel yapısı ayrıntılarıyla anlatılır. Bu ayrıntılı anlatımın sebebini müellif şöyle açıklamaktadır:

[B]u bende-i hakir ... Da-î Fakir kal'a-ı Eğriyi tasvir itmek lazım gelmegin bu minvâl üzere tahrir olundu ki seyr ve temaşasın etmeyen ârifler bu terkim olan fetihnameyi kırâat idüb mütaala kılanlar, tamam-ı ma'lum edinüb her vechle görmüş [gibi] olalar. (Akdoğan, 2005, s.16a)

Eserin dili kimi bölümlerde secili ve süslü bir hâl almaktadır. Özellikle paşaların övüldüğü va savaş sahnelerinin anlatıldığı bölümlerde teşbihlerden faydalanan bir üslup söz konusudur.

1.2.2.7 *Künhü'l-ahbâr*,¹⁶ Gelibolulu Mustafa 'Âlî (ö. 1008/1600)

Birçok tarih eseri kaleme alan Gelibolulu Mustafa 'Âlî'nin en önemli eserlerindedir. 'Âlî, *Künhü'l-ahbâr*'ı yazmaya 1592 yılında başlamış ve ölene kadar kimi eklemeler yapmaya devam etmiştir. Jan Schmidt'in verdiği bilgilere göre:

¹⁵ Eserle ilgili detaylı bilgi için bk. Akdoğan, N. M. (2005). *Dâ'i-i Fakir: Tarih-i Engürüs ve feth-i Eğri (Tahkikli neşir)* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Afyon Kocatepe Üniversitesi, Afyon.

¹⁶ Eserle ilgili detaylı bilgi için bk. Schmidt, J. (1991). *Pure Water for Thirsty Muslims: A Study of Muştafâ 'Âlî of Gallipoli's Künhü'l-Ahbâr*. Leiden: Het Oosters Instituut; Çerçi, F. (2000). *Gelibolulu Mustafa 'Âlî ve Künhü'l-Ahbâr'ında II. Selim, III. Murat ve III. Mehmet devirleri*, c. I-III. Kayseri.

1008'de (1599-1600) Kahire'ye giden 'Âlî'nin burada da kitap üzerinde çalışmaya devam ettiğine dair işaretler vardır. Muhtemelen dördüncü bölümün son redaksiyon nüshalarından birinin 1599'dan sonra Kahire'de görülmüş olması (de Sacy, I [1882], s. 141-143) ve 'Âlî'nin bu tarihten sonraki eserlerinde *Künhü'l-ahbâr*'dan alıntılarının bulunması onun eserin bir veya birkaç nüshasını beraberinde Kahire'ye, ardından sancak beyliğine tayin edildiği Cidde'ye götürdüğünü göstermektedir. (Schmidt, 2002)

Künhü'l-ahbâr üzerinde uzun yıllar çalışılan bir eser olduğu için farklı uzunlukta ve kapsamda çok farklı nüshaları mevcuttur. Macaristan seferini kapsayan 1593-1596 yılları arasındaki olaylar 570a-602a arasında anlatılır. *Künhü'l-ahbâr*'ın her nüshası Eğri fethini içermemekte, bu bölümün (448a-459a) metne sonradan dâhil edildiği bilinmektedir (Çerçi, 2000, s.35). Günümüzde eserin birçok yazma nüshası ve eksik bir basması bulunmakla birlikte bunlar arasında kapsam açısından farklar mevcuttur. *Künhü'l-ahbâr*'ın nüsha ailesini tespit etmeyi hedefleyen bir çalışma eserin Eğri fethini içeren ve içermeyen iki farklı nüsha ailesi bulunduğunu ortaya koymuştur (Donuk, 2018, s.136-137). Eseri *Târih-i Engürüs*'ten ayıran en önemli unsur Sinan Paşa hakkında olumsuz görüşler içermesi ve Habsburglara karşı başlatılan savaşın gereksizliğini dile getirmesidir.

1.2.2.8 *Târih-i Selânikî*,¹⁷ Selânikî Mustafa (ö. 1008/1600 civarı)

Selânikî Mustafa eserini payitahta ulaşan arz, mektup, teşrifat defteri gibi resmî belgelere başvurarak yazmıştır. Bu yüzden eserde değinilen olayların hepsinin anlatımında İstanbul'da sabitlenmiş bir bakış açısı vardır. Eser genel tarih olduğu için imparatorluğun her tarafından olaylar aktarılırken batıdaki sefer sürecine dair de bilgiler verilmiştir. Örneğin Selânikî'de Yanık civarında Osmanlı'ya karşı birleşen

¹⁷ Eserle ilgili detaylı bilgi için bk. Selânikî Mustafa. (1999). *Tarih-i Selânikî (971-1003/1563-1595)*, c. I-II. İpşirli, M. (Haz.). Ankara: Türk Tarih Kurumu.

düşman kuvvetlerine dair bilgi verilen bölüm Sinan Paşa'nın mektubuna

dayanmaktadır. Burada hedef öncelikli olarak okuru bilgilendirmektedir:

[H]ala ecnas-ı kefere-i fecere bir yere gelüp Macar ve Nemçe ve Alaman ve Hırvat ve Firenk ve Leh ve Çeh ve Bulgar ve Sırf (سرف) ve Rum tamam cem'iyet eyleyüp ahd u eyman eyledüklerinde yalnız Firenkden yüz altmış bin nefer leşker deryadan geçmiştir ve Venedik melâ'îni mâl-ı ferâvân gönderüp imdâd eylemiştir. Ve bu zikir olunan cunûd-ı şeyatîn-i müşrikin dört alay olup güzidesine (206b) kiral karındaşı Hersek Matyaş nâm mel'ûn serdâr ta'yîn olunup Komaran ve kal'a-ı Yanık mâ-beyninde tabur kurmuşlardır. (Selânikî, 1999, s.370-371)

Aynı bölüm *Târîh-i Engürüs*'te ele alınırken bilgi muhatapta belirli bir duygu ve

düşünce oluşturacak şekilde sunulmaktadır. Bu yüzden anlatı daha çok tasvir odaklıdır:

[M]eşhûr-ı şanâdî-i küffâr-ı hezîmet-nüvîd olan melâ'yin-i hâsirîn ile cem'iyet idüp tertîb-i peykâr-ı nuhûset-âsâr ve terğîb-i kârzâr-ı hezîmet-medâr için meşveret kılup nice yüz biñ küffâr-ı pür-nifâk cem' idüp bi'l-ittifâk dâmâd-ı bed-nijâdı olan [Matyaş] nâm mel'ûn-ı dün-ı hezîmet-maqrûm baş u buğ ta'yîn idüp kal'a-ı mezbûre kırbında tabur kazup âyîn-i dâlâlet-bînleri üzere etrâfına toplar dizüp mutaşaddî-i ceng ü cidâl-i leşker-i İslâm-ı zafer-intizâm olup cây-ı huşûnetde ârâm kılup bâde-i gurû[r] u nahvetle mağrûrlar[dır]. (*Târîh-i Engürüs*, 23b-24a)

Alıntılardan görüleceği üzere Selânikî'de anlatı, düşman saflarında yer alan grupların

etnik kökenine, ordudaki asker sayısına ve savaş için belirlenen askerî stratejiye

odaklanmıştır. *Târîh-i Engürüs*'ün müellifi 'Âlî Efendi ise düşmanı herhangi bir

etnik köken belirtmeden “yenilgi müjdelenmiş kâfirlerin ileri gelenleri” olarak

niteler, asker sayısını “nice yüz bin” olarak yoruma açık bir şekilde verir. 'Âlî

Efendi'nin metninde odak bu bilgilerden ziyade düşmanın yenilgiye mahkûm

oluşudur. “Hezîmet-nüvîd, hezîmet-medâr, hezîmet-maqrûn” kelimeleri savaşın

sonucunda düşmanın yenileceğini okura önceden bildirmektedir. İki orduyu karşı

karşıya getiren ise kâfirlerin gurura kapılarak kendilerini Osmanlı'dan üstün

görmeleridir. 'Âlî Efendi onların “kûfür”le ilişkilendirdiği bu yönünü “lanetliler,

kötü yaradılışlı, uğursuz, nifak dolu, alçak, sapkın” gibi sıfatlar kullanarak

vurgulamaktadır.

1.2.2.9 *Zeyl-i Tâcü't-tevârih* ya da *Târîh-i Hasan Bey-zâde*,¹⁸ Hasan Beyzade

Ahmed (ö. 1046/1636-37)

Hasan Beyzâde Târîhi olarak da anılan *Zeyl-i Tâcü't-tevârih* kendinden sonra gelen tarihçiler için önemli bir kaynak vazifesi görmüştür. İlk cildi Hoca Sadeddin Efendi'nin (ö. 1008/1599) *Tâcü't-tevârih*'inin özeti niteliğindedir. İkinci cilt ise yazarın kendi döneminde yaşanan olaylara ayrılmıştır. Hasan Beyzade Ahmed'in özellikle III. Mehmed'in tahta çıkışından sonraki olaylara bizzat tanık olması ve bunları tafsilatlı bir biçimde kaydetmesi eserin sıkça başvurulan bir kaynak hâline gelmesine sebep olmuştur. Eserin bazen secilere başvurulan sade bir üslubu vardır. Yanık kuşatmasında düşman taburunun dağıtılmasını Hasan Beyzade şu sözlerle anlatır:

[Z]ikr olan toplarun dūd-ı kebūdı zulmetinde taburun ba'z-ı mevâzi'inden asker-i zafer-vürūd, koyilup, merûnları zamân-ı kalilde, helâk idüp, söyündürdiler. İçlerinden halâs olanların ekseri mecrûh ve ba'zıları kaçarken bâzil-i rûh oldu. Bu veçhile, tabur erbâbı münhezim ve şer ü şûrları mün'adim oldukdan sonra, topları alınıp [ve cebe-hâneleri zabt olunup] sefâ'ine konıldı. (Hasan Beyzade, 2004, s.393)

Hasan Beyzade top atışından oluşan barut dumanını fırsat bilen İslam askerinin nehri geçmeyi başardığını söylemektedir. Aynı olay *Târîh-i Engürüs*'te daha dramatik bir biçimde anlatılmakta ve sisin sebebi tanrının bir lütfu olarak gösterilmektedir:

[B]ir şabâh-ı pür-felâh ki şehri zi'l-ıhiccenüñ yigirmi üçüncü günü idi ... hikmet-i hafıyye-i İlâhî ve kudret-i seniyye-i nâ-mütenâhî birle ol şubh-ı zafer-me'nüsda mir'ât-ı fezâ-yı kevn ü mekân pür-jeng ü püs olup keşî-i âfitâb-ı âlem-tâb girdâb-ı zulmetde kalmış gibi nâ-yâb iken yeñiçeri vü sipâh ve ba'z-ı erbâb-ı menâşıb u câh gürûh gürûh geçüp ... ve lâkin anlar dağı taburları kurbında imtinâ'-ı leşker-i zafer-rehber için meteris vaz' idüp toplar çekmişler-idi ol vehletde mücâhidler irişüp silsile-i fethine yapışup bi-înâyetillâh kefere-i fecerenüñ ellerinden alup topları çevirüp kendülerden yaña pertâb ve nicesin mefkûd u nâ-yâb itmege başlayup ... küffâr-ı la'în bu kâr [u] bâr-ı âteşin ve âheng-i cünüd-ı nuşret-temkîni müşâhede idüp şarâb-ı

¹⁸ Eserle ilgili detaylı bilgi için bk. Hasan Beyzade Ahmed Paşa. (2004). *Hasan Bey-zâde Târîhi: Tahlil-kaynak tenkidi, metin ve indeks (926-1045/1520-1635)*, c. I-III. Aykut, Ş. N. (Haz.). Ankara: Türk Tarih Kurumu.

gurürdan geçüp ve bâde-i nahvet ü sürürlerin cür‘a-ı zücret [ü] fütüra mübeddel kırup hor ü zelil ve ‘aver u ‘alil yügrük atluları tarîk-i firâra delil olup semâda sebük bahâda sengin olan emti‘a-ı ğayr-ı mütenevvi‘aların yarar atlu çoçılara tahmîl kırup bedreka-ı sebîl-i pür-tadlil idinüp ğâziler ebu‘l-meğâziler ardlarına düşüp irişüp ekserinün başın kesüp envâ‘-ı emvâl-i ğanâyimle hod-kâm olup ... küffâr-ı nuhüset-âsar u dalâlet-kirdârün tabur-ı hezîmet-medârları inhizâm bulup berr ü bahrde yirleri kılmayup her biri firâr yaķalarında karar itmekle medâfi‘-i pür-menâfi‘ ile memlû‘ ve adâvât-ı darb ü ceng ve zenberek ü tufeng ile toptolu 12 pâre kadurğaları dahı alinup rüy-ı Tûna‘da olan cem‘iyyet-i sefâyin-i hezîmet-ķarâyinleri bi‘l-cümle sâhile intişar ve inkisâr bul[du]. (*Târîh-i Engürüs*, 34b-36a)

‘Âli Efendi ise anlatısına “çok mutlu bir sabahı” diye başlayarak okura yaşanacak zaferi müjdeler. Sisin sebebinin “Allah’ın gizli” bir hikmeti olduğunu söyler ve bunu “aynanın üstündeki pasa ve bulanıklığa” benzetir. Osmanlı askeri nehri geçtiğinde düşman askerinin kapıldığı telaşı ve korkuyu anlatmak için onların “tek gözü kör, yaralı atlarını” hızla sürdükleri, “yükte hafif pahada ağır eşyalarını arabalara yükleyip” kaçmayı çalıştıkları bir panik atmosferi betimlemesi yapar. Nihayetinde nehirdeki düşman gemilerinin de ele geçirildiğini bildirir ve düşmanın karada ve suda kaçacak ya da saklanacak yeri olmadığını vurgulayarak anlatısını tamamlar.

1.2.2.10 *Târîh-i Peçevî*,¹⁹ Peçevî İbrahim (ö. 1059/1649 civarı)

Macaristan asıllı olduğu bilinen Peçevî İbrahim Efendi “Uzun Savaş” esnasında çok genç olsa da olayları yakınlarından dinlemiştir. Ayrıca anadili Macarca olduğu için eserinde Macar kaynaklardan da yararlanmıştır. Bu, eserin ayırt edici özelliğidir. *Tarih-i Engürüs*’ün aksine Estergon ve Hatvan hezimetlerine odaklanmıştır. Eserin sade bir üslubu vardır.

¹⁹ Eserle ilgili detaylı bilgi için bk. Peçevî İbrahim. (1283). *Târîh-i Peçevî*. İstanbul: Matbaa-ı Âmire; Peçevî İbrahim. (1968). *Peçevî Tarihi*. Uraz, M. (Haz.). İstanbul: Neşriyat Yurdu; Dinç, B. (2005). *Peçevî Tarihi (250b-284a metin, dizin, özel adlar sözlüğü)* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Marmara Üniversitesi, İstanbul.

1.2.2.11 *Nuhbetü 't-tevârih ve 'l-ahbâr*,²⁰ Edirneli Mehmed bin Mehmed (ö.

1050/1640'tan sonra)

Eserin biri özet biri ayrıntılı olmak üzere iki cildi vardır. İkinci cilt başlangıcından I. Ahmed (salt. 1603-1617) dönemine kadar olan Osmanlı tarihini anlatmaktadır.

Olaylar ayrıntılarına girmeden özet şeklinde anlatılır. Yanık kuşatmasından sonra, Estergon ve Hatvan'da yaşanan mağlubiyetlere değinilerek Eğri fethine dair bilgiler verilir. Eserin yer yer secili bir dili vardır. Yukarıda bahsettiğimiz Yanık taburunun dağıtılması *Nuhbetü 't-tevârih*'te şöyle anlatılır:

Rumeli ve Anadolu ve Karaman ve Haleb beğlerbeğileri toplar ve meterisler üzerlerine ta'yîn olunub serdâr-ı bâ-vekâr kendüsi bi'z-zât umûmen yeniçeri ve kapukulu ile Tuna yalısına gelüb ve zikr olunan şayka ve kayıkları suya saldırub ve içlerin fedâyî yazılan yeniçeri ve topcı ve cebeciden ikibin nefer tüfenk-endâz dilâverler ile doldırub karşı yakaya irsâl itdi. Guzât-ı mezkûrîn adaya geçdikleri hinde göz açdurmayub, melâ'înin taraf-ı leşger-i İslâma kurdukları meterislerin ve beş aded topların ikdâm idüb darben ve kahren ellerinden aldılar ve ol mahalde ceng iden kefer-i fecerenin ekserin darbe-i tîğ-i hûn-âşâm ile hâk-i helâke saldılar. (Sağırlı, 2000, s.436-437)

1.2.2.12 *Târîh-i Topçular Kâtibi Abdülkâdir (Kadrî)*²¹, Abdülkadir Efendi ((ö.

1054/1644 civarı)

Orduda çeşitli askerî görevlerde bulunan Kadrî Efendi eserinde H. 1000-1053 (M. 1591-1644) yılları arasında gerçekleşen, şahsen tanık olduğu olayları aktarmıştır.

Kadrî Efendi devşirme olarak saraya girmiş, medrese eğitimi almamıştır. Eseri olaylar üzerinden bir süre geçtikten sonra yazdığı şu sözlerden anlaşılmaktadır:

Bu fakîr [u] bî-çâre vü herze-gü ve âvâre Topçular Kâtibi idük ... Nihâyet ol zemân böyle perişân-güy değil idim. Bu kitâbın cem' ü telîfine şurü' edeli, hüsn-i edâlar tetebbu'unda ve şi'r ü inşâlar tefekküründe 'aklıma bir miqdâr ihtilâl gelüb halta mübtelâ oldum. (Abdülkadir Kadrî, 2003, s.83)

²⁰ Eserle ilgili detaylı bilgi için bk. Sağırlı, A. (2000). *Mehmed bin Mehmed Er-Rûmî (Edirneli) 'nin Nuhbetü 't-Tevârih ve 'l-Ahbâr'ı ve Târîh-i Âl-i Osman'ı (Metinleri, tahlilleri)* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). İstanbul Üniversitesi, İstanbul.

²¹ Eserle ilgili detaylı bilgi için bk. Abdülkadir (Kadrî) Efendi. (2003). *Topçular Kâtibi 'Abdülkadir (Kadrî) Efendi Tarihi (Metin ve tahlil)*, c. I-II. Yılmaz, Z. (Haz.). Ankara: Türk Tarih Kurumu.

Müellif bu alıntıda yıllar önce kâtiplik yaparken “daha iyi yazdığını” ama eserini “şî’r ün inşâ” ile yazmaya çalıştığında aklının karıştığını da dile getirir. Bu ifade, eserin sade üslubunda kendini göstermektedir. Kadri Efendi sefere bizzat katıldığı için olayların askerler tarafından nasıl algılandığıyla ilgili ayrıntılı bilgilere sahiptir. Özellikle sefer için yapılan hazırlıkları (dökülen toplar, tedarik edilen silahlar, depolanan zahire, bunların Belgrad ve Budin’e nasıl ulaştırıldığı, asker sayısı vb.) diğer eserlerde görmediğimiz bir ayrıntıyla aktarılmaktadır. Kadri Efendi sefere katılan görevlilerin isimlerini tek tek sayıp, hangi menzilde kaç gün kaldığını ve ordunun menzillerde nasıl karşılandığını uzun uzadıya anlatmıştır.

1.2.2.13 *Tārīḥ-i feth-i Yanık*, Mehmed Necâti (ö. ?)

Topkapı Sarayı Müzesi, Revan no. 1308’de kayıtlı 50 varaklık mensur bir eserdir. Ağâh Sırrı Levend’in *Gazavatnameler*’inde eserin adı “Tarih-i Feth-i Yanık” olarak geçse de bu ad eserin içeriği dolayısıyla kataloglayanlar tarafından verilmiş olmalıdır (Levend, 2000, s.94). Ia’da “Menâkıbât-ı ğaza vü cihât”, 3a’da “Tārīḥ-i Mehmed Hân bin İbrâhim Hân” başlıkları bulunmaktadır. Levend, eserin sonundaki H.20 Cemaziyelahir 1076/M. 28 Aralık 1665 tarihini istinsah tarihi olarak düşünerek ve katalogdaki “Yanık fethi” bilgisine dayanarak bu gazavatnameyi III. Murad (salt. 1574-1595) dönemi fetihleri arasına dâhil eder. Fakat eser IV. Mehmed’in (salt. 1648-1687) döneminde gerçekleştirilen Uyvar seferini konu edinmektedir. Burada sözü edilen olaylar 1662-1665 yılları arasında Estergon, Ciğerdelen ve Yanık çevresinde gerçekleşen çarpışmalardır. Dolayısıyla eserin 1594’teki Yanık fethiyle ilgisi yoktur. Eserin müellifi 50b’de, Divan-ı hümayun katiplerinden Mehmed Necati olarak geçer. 1a-2b arası “Āsitāneden Edirne’ye vâki’ olan menâzil” başlığını taşımakla birlikte İstanbul’dan Budin’e kadar uzanan menzillerin listesini içerir.

BÖLÜM 2

‘ÂLÎ EFENDİ VE ESERİ *TÂRÎH-İ ENGÜRÜS*

2.1 Eserin müellifi ‘Âlî Efendi kimdir?

Târîh-i Engürüs tamamlanmamış bir eserdir. Metnin sonunda bir “temmet” kaydı yer almaz, bu yüzden yazarının kim olduğu tartışmalıdır. Katalog kayıtlarında eserin yazarı ‘Âlî Efendi olarak geçmektedir. Bu kaydın sebebi yazmanın 1a sayfasındaki Arapça “Mü’ellif ‘Âlî Efendi’nün kendi el yazısıyla” ibaresidir. Ayrıca metinde yer alan kimi şiirlerde (14b, 39a, 58b, 72b, 73b, 75b, 78a, 100a) “‘Âlî” mahlası kullanılmıştır. Bunların yanı sıra 100a’da yer alan gazelin haricindeki mahlaslar silinip tekrar yazılmış izlenimi vermektedir. Üstelik 39a ve 72b dışındaki tüm şiirlerde mahlasın bulunduğu mısralarda vezin bozuktur. Bu durum manzum bölümlerin başka bir şaire ait olmasına, yazarın mahlas değiştirmesine ya da eserin henüz taslak aşamasında olup nihai hâlini almamasına bağlanabilir. Yazmanın derkenarlarına yapılan eklemeler, üstü çizilip başka bölüme taşınan beyitler ve diğer karalamalar eserin müellif nüshası olduğu görüşünü destekler niteliktedir. 83a’dan itibaren değişen yazı karakteri ise eserin farklı zaman aralıklarında tekrar ele alınmış olabileceğini akla getirir.

Târîh-i Engürüs’te müellifin kimliğine dair tek ipucu, Yanık terci‘-bendinden (aslında terkiib-benddir) önce kendisiyle ilgili verdiği bilgidir. ‘Âlî Efendi zamanında Yanık’ın fethi sebebiyle söylemiş olduğu terci‘-bendi eserine ekleyeceğini şu sözlerle dile getirir:

Ol maḥall-i şafâ ve hengâm-ı behcet-iltikâda silk-i nazma gelen terci‘-bend
rişte-i ‘arza peyvend kılınup müşâhede-i takayyüdleriyle ḥursend ve
muwâ‘ade vü ta‘ahhüdleriyle behremend olduğum eçlden ebedü’l-âbâd zıkr-i
bi’l-ḥayrlarına bâ‘is olsun için bu maḥalle sebt ü taḥrîr olundu. (53b)

Öyleyse ‘Âlî Efendi Yanık’ın fethedildiği 1594 tarihinde hayatta olmalıdır. Bu da akla ilk olarak ünlü Osmanlı entelektüeli Gelibolulu Mustafa ‘Âlî’yi (ö. 1008/1600) getirir. *Târîh-i Engürüs*’ün dil ve anlatımına bakıldığında başarılı bir inşa üslubu göze çarpar, bu da metnin Gelibolulu ‘Âlî Efendi’ nin elinden çıkmış olma ihtimalini kuvvetlendirmektedir. Ayrıca Bursalı Mehmet Tahir *Osmanlı Müellifleri*’nde onun eserleri arasında *Târîh-i Engürüs*’ü de saymaktadır (Bursalı Mehmed Tahir, 1333, c.III, s.91). Ama İbnülemin Mahmud Kemal İnal *Menâkıb-ı Hünerverân*’a yazdığı önsözde yazdıklarıyla övünmeyi seven ‘Âlî’ nin *Târîh-i Engürüs*’ü eserleri arasında zikretmemesine dayanarak eserin ona ait olamayacağını öne sürer (İnal, 1926, s.98). Ağâh Sırrı Levend de *Gazavatnâmeler*’de *Târîh-i Engürüs* ile ilgili bilgi verirken “‘Âlî’ mahlasının geçtiği kimi beyitlerde veznin bozuk olmasını ve bazı bölümlerde mahlasın karalanmasını gerekçe göstererek bu eserin ‘Âlî’ye atfedilmesinin şüpheli olduğunu söyler (Levend, 2000, s.95).

Târîh-i Engürüs’ün müellif hattıyla yazılmış olması eseri, Gelibolulu Mustafa ‘Âlî’ nin kendi el yazısıyla yazdığı başka eserlerle karşılaştırmayı gerektirir. Yusuf Turan Günaydın ve İbrahim Halil Arslantürk, Gelibolulu ‘Âlî Efendi’ nin *Hilyetü’r-Ricâl*’i üzerine yayımladıkları makalelerinde eserin Süleymaniye Kütüphanesi Reşit Efendi Kitaplığı 1146 numarada kayıtlı nüshasının müellif hattı olduğunu ileri sürmektedir (Günaydın & Arslantürk, 2007, s.286). Söz konusu *Hilyetü’r-Ricâl* nüshası nesih hatla yazılmıştır. *Târîh-i Engürüs* ise talik hatla yazıldığı için yapılan karşılaştırmada bu eserin müellifinin Gelibolulu ‘Âlî olup olmadığı konusunda net bir sonuca varılamamaktadır. İbnülemin’in hazırladığı *Menâkıb-ı Hünerverân*’ın en başında Millet Kütüphanesi 321 numarada kayıtlı ‘*Âlî Divânı*’ nından alınan ‘Âlî’ nin el yazısının ve mührünün fotoğrafı bulunmaktadır (İnal, 1926, s.2). Buradaki nesih

hat ile *Târîh-i Engürüs*'ün Ia varağındaki nesih hat arasında benzerlik söz konusudur (Bk. EK 3: Gelibolulu Mustafa Âlî'nin el yazısı).

Âlî'nin kendi hattıyla yazıldığı düşünölen bir diğör yazma Süleymaniye Kütüphanesi, Hüsrev Paşa 311 numarada kayıtlı olan *Nushatü's-Selâtin* nüshasıdır. Andreas Tietze tarafından *Muştafâ 'Âlî's Counsel for Sultans of 1581* adıyla tıpkıbasımı da yapılan bu nüsha talik hatla yazılmıştır.²² *Nushatü's-Selâtin* ve *Târîh-i Engürüs*'ün aynı elden çıktığını kesin olarak söylemek mümkün olmasa da iki yazma arasında benzerlikler mevcuttur. Yazı karakteristiğinin yanı sıra, kırmızı mürekkebin kullanılış tarzı, derkenarlara eklenen bölümü özetler nitelikteki başlıklar (matlablar) iki yazmada benzer niteliktedir.²³

Eserin Gelibolulu Âlî Efendi'ye ait olabileceğini gösteren asıl dayanak yine *Târîh-i Engürüs*'ün içindedir. Müellifin Yanık terci'-bendinde “müşâhede-i takayyüdleriyle hürsend ve muvâ'ade vü ta'ahhüdleriyle behremend olduğum” dediğı kişi sadrazam Koca Sinan Paşa'dır (ö. 1004/1596). *Târîh-i Engürüs*'te, Gelibolulu Âlî'nin *Künhü'l-ahbâr*'ının aksine Koca Sinan Paşa'yı öven ve ciddi eleştirilerden kaçınan bir anlatıcı vardır. *Târîh-i Engürüs*'te Sinan Paşa isabetli kararlar veren, cesur, adil ve dürüst bir komutan olarak tasvir edilmektedir. Oysa *Künhü'l-ahbâr*'da seferin başarısızlığının esas sebeplerinden biri olarak Sinan Paşa'nın hırsı ve yanlış kararları gösterilir. Gelibolulu Mustafa Âlî'nin Sinan Paşa'yı bu denli sert şekilde eleştirmesinin sebebi daha önceki görevinden alınmasında ve kariyerinde ilerleyememesinde paşanın katkısının bulunduğunu

²² Tietze'nin eseri için bk. Tietze, A. (1979). *Muştafâ 'Âlî's Counsel for Sultans of 1581: Edition, Translation, Notes*. Wien: Verlag der Österreichischen Akademie der Wissenschaften.

²³ *Nushatü's-Selâtin* sadeleştirilmiş metnini hazırlayan Faris Çerçi ise yazmanın Ia varağındaki “Bu nüsha bizzat Âlî tarafından kendi el yazısıyla yazılmıştır” kaydının doğru olamayacağını ileri sürer. Buna gerekçe olarak da yazıda birçok imla hatalarının bulunmasını ve İbnülemin'in yayınladığı *Menâkıb-ı Hünerverân*'da Âlî'nin el yazısı olarak neşredilen mühürlü divan varağının bu yazıyla uyum sağlamamasını gösterir (Çerçi, 2015, s.32).

düşünmesidir. İlk bakışta ‘Âlî’nin *Künhü’l-ahbâr*’daki Sinan Paşa yergisiyle, *Târîh-i Engürüs*’teki övgü arasında bir tutarsızlık olduğu düşünülebilir fakat ‘Âlî’nin sadrazamla karmaşık bir ilişkisi vardır. Yanık’ın fethedildiği 1594 sonbaharında ‘Âlî’nin İstanbul’da olduğu ve *Künhü’l-ahbâr* üstünde çalıştığı bilinmektedir (Fleischer, 2008, s.154). Bu sırada resmî bir görevi yoktur ve tekrar saray erkanının gözüne girme çabasıdadır. Bu çabaların bir ürünü olarak Yanık fethedilince Sinan Paşa’ya şahsi bir tebrik mektubu gönderir ve aralarındaki anlaşmazlığın saray entrikalarından kaynaklandığını söyleyip sadrazama bağlılığını bildirerek ondan hamilik ricasında bulunur. Hatta Sinan Paşa adına gönderilen resmî fetihnameyi de bizzat Gelibolulu Mustafa ‘Âlî yazar (Fleischer, 2008, s.156). Bu durumda *Târîh-i Engürüs*’ün de benzer bir hamilik beklentisinin ürünü olabileceği akla gelir. Sinan Paşa’nın Targovişte ve Bükreş’te aldığı mağlubiyetlerin kadere bağlanması, Ferhad Paşa’nın (ö. 1004/1595) idamından söz edilmemesi müellifin sadrazama bağlılığını göstermektedir. Hatta ‘Âlî’nin tam da bu tarihten sonra yeniçeri katipliğine getirilmesi Sinan Paşa’yla olumlu ilişkilerinin bir sonucu olabilir. Fakat 67a’da eserin odağı birden Bükreş’teki Sinan Paşa’dan Şirvan’daki Cafer Paşa’ya (ö. 1009/1600-1601) çevrilir. Sinan Paşa’nın bir daha bahsi açılmaz, dördüncü kez azledilmesi ya da vefatı anlatıya dâhil edilmez. Sinan Paşa’nın beklenmedik ölümü müellifi ve eseri zora sokmuş, eserin yeni baş kahramanı için bir arayışa girilmiştir. Gelibolulu ‘Âlî’nin Sinan Paşa’nın ölümünden memnuniyet duyduğu bilinmektedir (Fleischer, 2008, s.171). Bu durum ‘Âlî’nin Sinan Paşa’nın övgüsüne yer verdiği *Târîh-i Engürüs*’ü tamamlamadan bırakmasına ve onu eserleri arasında saymamasına açıklık getirmektedir. Eğer *Târîh-i Engürüs*’ün müellifi Gelibolulu Mustafa ‘Âlî ise Sinan Paşa’ya hoş görünmek için yazılan eserin tamamlanması paşanın ölümüyle gereksiz hâle gelmiştir. Bu Gelibolulu Mustafa ‘Âlî’nin daha önce de başvurduğu bir

uygulamadır. ‘Âlî, Lala Mustafa Paşa’nın (ö. 988/1580) doğu seferindeki başarılarını anlatan *Nusretnâme*’yi yazarken aynı sefere yeni serdar olarak atanan Sinan Paşa ondan kendi kahramanlıklarını anlatan benzer bir eser yazmasını ister. Böylelikle ‘Âlî *Fursatnâme*’yi yazmaya başlar. Ama Sinan Paşa seferi birden sonlandırıp İstanbul’a döner ardından azledilir, paşa iktidardan düşüp makamını yitirince ‘Âlî de eseri yarım bırakır (Fleischer, 2008, s.91-92).²⁴

Târîh-i Engürüs’ü ‘Âlî’ye atfedebilmek için *Künhü’l-ahbâr*’la olan paralelliğini incelemek bir yöntem olabilir. ‘Âlî *Künhül’l-ahbâr*’ı yazmaya 1592 yılında başlamış ve ölene kadar eklemeler yapmıştır. Eserin Eğri fethini içeren versiyonlarında kuşatma ve savaşın her aşamasının ayrıntılarıyla anlatıldığı görülmektedir. Oysa *Târîh-i Engürüs*’te kuşatmanın yalnızca başlangıcı ve bitişi bildirilmekte, aradaki hiçbir olaya değinilmemektedir. Bu da iki eser arasında bir kıyaslama yapmayı imkansız kılmaktadır.

Müellifin Gelibolulu Mustafa ‘Âlî olmasını zora sokan birkaç durum da söz konusudur. Örneğin 56a’nın derkenarında “Cülüs-ı merhûm Sultân Meḥmed Ḥân” başlığı vardır. III. Mehmed 1603 tarihinde öldüğü için “merhûm” ifadesi eserin 1603 yılından sonra kaleme alındığına yahut düzeltmelerin o tarihten sonra yapıldığına işaret etmektedir. Bu durumda 1600 yılında ölen ‘Âlî Efendi’nin başlığı ekleyen kişi olma ihtimali yoktur. Bu da eserin müellifinin o olmadığını ya da müellifi o olsa bile eklemeleri başka birinin yaptığını ortaya koymaktadır. Eserdeki kimi kelimelerin imlasında metin boyunca hata yapılması da (heycā, bevārī vb.) ‘Âlî gibi iyi eğitilmiş bir münşinin bu yanlışa düşmeyeceği izlenimini uyandırmaktadır.

---

²⁴ *Fursatnâme*’nin yarım kalan tek nüshası için bk. Mende, R. V. (1989). *Mustafa Âlî’s Fursatname*. Berlin: Klaus Schwarz; Aksoyak, İ. H. (2019). Gelibolulu Mustafa Âlî: *Fursatnâme*. *Akademik Dil ve Edebiyat Dergisi* c. 3, sy. 1, s.171-220. doi: 10.34083/akaded.545784.

Eğer Gelibolulu ‘Âlî eserin müellifi değilse aynı mahlası kullanan diğer şairlerin kim olabileceği sorusu akla gelir. Eserin müellifi 1594 yılında hayatta olduğuna göre bu sorunun cevabı 16. yüzyılın son yarısını ve 17. yüzyılın ilk yarısını kapsayan tezkirelerde aranmalıdır. Söz konusu eserlerde “‘Âlî” mahlasını kullanan farklı kişilere rastlanır.

Kınalızade Hasan Çelebi’nin tezkiresinde “‘Âlî” mahlasını kullanan üç şairden söz edilir. Bunlardan ilki yukarıda sözünü ettiğimiz ünlü Gelibolulu Mustafa ‘Âlî’dir (Kınalızade Hasan Çelebi, 2017, s.530). İkincisi Uralı Reiszade İlyas olup II. Selim (salt. 1566-1574) zamanında vefat etmiştir (Kınalızade Hasan Çelebi, 2017, s.533). Üçüncüsü ise “Hafız-ı Konevîoğlu” adıyla bilinen İstanbullu ‘Âlî’dir.

Kınalızade onunla ilgili şunları söyler:

Vasf-ı hâli rütbe-i medh ü senâdan ‘âlî ve mahal ü makâm-ı mevâlî vü ehâlî olmağla rif’at-i şâni müte’âlî olan Dârü’s-saltanatü’l-‘aliyye-i Kostantiniyye-i mahmiyedendir. Tarîk-i ‘ilme sâlik olup dânişmend olduktan sonra muhâsebeci şâkirdi iken rûz-nâme-i a’ mâlini tashîh idüp nakd-i ‘ömr-i ‘azizinün masraf u îrâdını hisâb itmege ‘âzim cenâb-ı melik-i vehhâb idi. ‘İlm-i edvârda ve hüsn-i hatda mahâreti var idi. (Kınalızade Hasan Çelebi, 2017, s.533)

“Danişmend” ve “muhasebeci şâkirdi” olduğu belirtilen Hafız-ı Konevîoğlu’nun medrese eğitimi aldığı anlaşılmaktadır, bu da onun eserin müellifi olabileceği anlamına gelir.

Ahdî’nin tezkiresinde bunlardan farklı olarak bir tane “‘Âlî” mahlaslı şair bulunmaktadır. Asıl adı Mustafa Çelebi olan ve Beyzade adıyla tanınan bu şair hakkında şunlar söylenir:

Hâlâ rûz u şeb himmet-i ‘âlîyesin ma‘rifete şarf idüp zebân-ı Fûrs’e mûmâreset gösterüp ‘arûz u mu‘ammâ fûnûnından hâbîr ve şi‘r ü inşâ şınıfından gayrîler gibi âgâh u bî-nazîr ‘ale’l-huşûş fenn-i tevârihde müverrih-i dil-pesend ve maqbûl-i erbâb-ı hüşmenddür. (Ahdî, 2018, s.226-227)

Bu ‘Âlî, Riyâzî tezkiresinde de anılmakta şairin İstanbul’da doğduğu ve Halvetî tarikatına mensup olduğu bilgileri yinelendikten sonra 1556 yılında Kerbela’ya

açılan kanal hakkında düşürdüğü tarihe yer verilmektedir (Riyâzî, 2017, s.219).

Ölüm tarihi hakkında bilgi verilmeyen bu şairin tarihe olan merakı ve “inşâdan āgāh” oluşu onun eserin müellifi olabileceği ihtimalini doğurur.

Bunlara ek olarak Rıza tezkiresinde Bosnalı bir ‘Âlî’den söz edilir. Rıza, “Kuzât-ı sencîde-şifâtdan Bosnevî ‘Alî Efendi’dür. Hâkka ki zemānenün ‘âlisi ve memleket-i hünerün vālîsidür” dediği ‘Âlî’nin şiirinden bir örnek vermekle yetinir (Rıza, 2017, s.161). Mucîb tezkiresinde de aynı bilgi tekrarlanır (Mucîb, 1997, s.44). Safâyî tezkiresinde aynı şair hakkında daha detaylı bilgi bulunur:

Evâ’il-i hâlinde İstānbül’a gelip taḥşîl-i ma’ârif-i ulûm edip ba’de’l-mülâzemet tarîk-i kazâyâ rāzî ba’zî bilād-ı celîleye kâzî olmuşdur. ‘Aşrın şu ‘arasından maḡbûl-i ‘âlem şî’r ü inşâda müselleme bir zât-ı muhteremdir. Tertîb-i Dîvân edip biñ elli yedi târîhinde fevt olmuşdur. (Safâyî, 2005, s.371)

Bu bilgilerden Bosnalı ‘Âlî Efendi’nin divan sahibi bir şair olduğu, inşâda müselleme olduğu ve H. 1057/ M. 1647-48 yılında öldüğü anlaşılmaktadır. Bu durumda Bosnalı ‘Âlî’nin *Târîh-i Engürüs*’ün müellifi olması mümkündür.

Şuara tezkirelerine ek olarak *Osmanlı Müellifleri*’nin tarihçiler bahsinde “‘Âlî (‘Âlî) Efendi” isimli bir müellife rastlanır:

1060 târîhinde Mısır vālîsi olan şadr-ı esbak Hâcî Aḡmed Paşa’nın kâtib-i dîvânî, erbâb-ı fikir ü kalemde târîḡ-şinâs bir zâttır. *Târîḡ-i Yemen* nâmıyla yazdığı târîḡte Yemen ikliminiñ Osmanlılar tarafından fethini ve ta’yîn olunan vâlîlerin terâcim-i aḡvâliyle uşûl-i idârelerini vâkıfâne bir şürette yazmıştır. Ğayr-ı maḡbû’dur. (Bursalı Mehmed Tahir, 1333, c.III, s.101)

1650 yılında hayatta olduğu anlaşılan ve *Târîḡ-i Yemen* isimli bir eseri bulunan bu divan kâtibine dair bir diğerkaynak Franz Babinger’in *Osmanlı Tarih Yazarları*’dır.

Babinger eserinde yazarın adını Hacı ‘Âlî olarak vermiş ve dipnotta da bu ‘Âlî

Efendi’nin Gelibolulu Mustafa ‘Âlî ile sıkça karıştırıldığına değinmiştir:

‘Âlî 1060/1650 yılında Kutbeddîn (bk. yk. Nu. 12)’nin *el-bark el-Yemânî fi’l-feth el-Osmânî* adlı eserini *Telhis el-Yamânî* adıyla Türkçeye çevirmiştir; adından da anlaşılacağı üzere bu bir özet olsa gerektir. Bundan başka Nâbî gibi Kaminça seferi hakkında bir yazı yazmıştır. Nihayet 1074/1663 yılında

nl velilerle bilginlerin biyografyalarına dair *Tuhfetü'l-mchidn* adlı bir kitap yazmıştır. (Babinger, 1992, s.197)

Tuhfetü'l-mchidn'in 1663 yılında yazıldığı göz önüne alındığında Hacı 'l Efendi'nin 1594 yılında Sinan Paşa'nın emrinde olması, dolayısıyla *Trh-i Engürüs*'n müellifi olması zayıf bir ihtimaldir.

Tüm bu bilgiler ışığında eserin muhtemel müellifleri olarak Gelibolulu Mustafa 'l, Hfız-ı Konevoğlı 'l, İstanbullu Beyzade 'l ve Bosnal 'l isimleri ne çıkmaktadır. Fakat yaptığımız çalışmada müellifin kim olduğunu kesin olarak tespit etmek mümkün olmamıştır.

2.2 *Trh-i Engürüs*'n olay akışı

Trh-i Engürüs girift bir inşa üslubuyla yazılmıştır ve "İstanbul'a dönüş, dua ve hatime" hariç bir fetihnamede bulunması gereken tüm bölümleri içermektedir. Metin, Allah'ın birliğinin anlatıldığı tevhid bölümüyle başlar. Allah'ın her şeyi yoktan var ettiği vurgusuyla başlayan mensur bölüm aynı düşüncenin manzum şekilde (5 beyit) ifade edilmesiyle noktalanır. Tevhid bölümünü peygamberin övgüsünün yapıldığı na't bölümü izler. Hz. Muhammed'in son peygamber oluşunun vurgulandığı bu bölümde, ona, ailesine ve dört halifeye dua edilir. Tevhid bölümünde olduğu gibi aynı düşüncelerin bir kez de manzum olarak (11 beyit) dile getirilmesinin ardından eserin nasıl kaleme alındığından söz edilir. Sonrasında esere adını veren Macaristan-Osmanlı ilişkilerinin tarihine giriş yapılır. Kanun Sultan Süleyman (salt. 1520-1566) döneminde Belgrad'ın fethiyle başlayan ve Mohaç meydan savaşıyla Macaristan krallığının Osmanlı imparatorluğuna bağlanmasıyla noktalanen ilk fetih sürecinden bahsedilir. Daha sonra Macar kralıyla yapılan barışın bozulmasına ve 1593 ylndaki yeni fetih dalgasına sebep olan olaylara değinilir. zet olarak verilen bu bilgilerin ardından 1593-1596 yılları arasında yaşanan çatışmalar, kuşatmalar, galibiyet ve

mağlubiyetler ayrıntılarıyla anlatılır. Metin, Eğri kalesinin fethedilmesiyle son bulur. Eğri'nin fethinin hızlıca sonuca bağlanması, geleneksel anlatı kalıbının bir parçası olan fetihten sonraki kutlamalara değinilmemesi, eserin sonlandığını bildiren bir dua bölümünün bulunmaması eserin yarım kaldığı ya da en azından aceleyle bitirildiği izlenimini uyandırmaktadır. Eserin olay akışı şu şekildedir:

Allah, Osmanlı sultanlarını gazilerin destekçisi olmaları için sultanlar içinde önder ve yer yüzünde halife kılmıştır. Mekke ve Medine'ye hizmet etmeleri ve doğudaki ve batıdaki sınırları muhafaza etmeleri için karada ve denizde ne varsa hepsini onların hizmetine vermiştir; onlar da bu sayede türlü şehirlerin, adaların, limanların ve hazinelerin sahibi olmuşlardır. Onların vilayetleri, şehirleri nasıl fethettiklerinin meşhur hikâyeleri dilden dile aktarılmakla ve tarih kitaplarında yazılmakla birlikte beyan semtine ve ayan yoluna getirilmemiştir. (3a-3b)

İşte bu izzetli hanedandan rahmetli Sultan Süleyman zamanında Engürüs üzerine sefere çıkılmış, Mohaç meydanında karşılaşan iki ordudan büyük kayıplar verilmiş, sonuçta Müslümanlar galip müşrikler de mağlup olmuştur. Fethin ardından kral ölmüş, adamlarının birçoğu kılıçtan geçirilmiştir. Aralarından hizmete layık görülenler ise kızları, eşleri ve hizmetlileriyle birlikte esir alınarak Müslüman gazilerin gücünün ne olduğunu görmüştür. Bu vakanın ardından Alman, Erdel ve hatta tüm Frengistan Osmanlı'ya elçiler ve hediyeler gönderip aman ricasında bulunmuştur. Osmanlı da kendilerine vergilerini verip sadakatlerini korudukları müddetçe barış yapılacağını bildirmiştir. Bu anlaşmaya uymayanlara da hadleri bildirilmiştir. (3b-6a)

Sultan III. Murad'ın (salt. 1574-1595) zamanına gelinceye dek müşrikler görünürde barış şartlarının dışına çıkmamıştır. Ama yıllar geçip eski zamanlarda yapılan savaşlar unutuldukça kâfirler gururlanıp yoldan çıkmaya başlamış, sınırlarda

fitne ve fesat baş göstermiştir. Meydanı boş bulduğunu sanan kâfir, Bosna valisi [Ahmed Paşazade Telli] Hasan Paşa'nın (ö. 1001/1593) hükmü altındaki bazı kalelere saldırmıştır. Bunun üzerine Hasan Paşa da yaradılışının vermiş olduğu heyecana yenik düşerek büyüklerin sözüne kulak asmamış ve karşı taarruza geçmiştir. Fakat bu çarpışmalarda hem Hasan Paşa hem de birçok önemli bey şehit düşmüştür. (6b-7b)

Bu haber 1001/1593 yılının Şevval (Temmuz) ayının başında İstanbul'a ulaşır. Sadrazam Sinan Paşa'nın (ö. 1004/1596) eline "söz konusu zümrenin kellelerinin alınıp, kalelerin fethedilmesi" yönünde hatt-ı hümayun verilir. Bununla birlikte eğer ortaya çıkan bu sorun en kısa sürede ortadan kaldırılmazsa durumun kötüleşeceğini söyleyen Sadrazam Sinan Paşa sefere serdar ilan edilir. Sadrazam 20 Şevval 1001/ 20 Temmuz 1593 günü Davudpaşa'ya çıkar. 29 Şevval 1001/ 29 Temmuz 1593 gününde padişahın dergâhına yüz süren Sadrazam Sinan Paşa Edirnekapı'dan yola koyulur ve sefer resmen başlamış olur. (7b-10a)

4 Muharrem 1002/ 30 Eylül 1593 gününde Üstolni-Belgrad'a varılır ve divan toplanır, Polata ve Pesprim isimli kalelerin kuşatılmasına karar verilir. 7 Muharrem 1002/ 3 Ekim 1593 günü kuşatma başlar. Üç gün boyunca savaşılar, karşı koyamayacaklarını anlayan küffar gece yarısı (10 Muharrem 1002/ 6 Ekim 1593) (Pesprim'in) kale kapısını açıp kaçmaya çalışır. Osmanlı askerleri durumu fark edip peşlerine düşer. Ümeradan Frenko isimli bir zat dergâh-ı mualla çavuşu Mehmed Hadi tarafından alıkonur, onun dışında yakalanan herkes kılıçtan geçirilir. Le geçirilen kaleye dizdar atanır, yeteri kadar asker muhafazaya bırakılır. [Ardından 2 gün içinde Polata teslim olur] Fetih haberi ve sınırdaki son durum İstanbul'a bildirilir. (10a-11a)

Kış vakti yaklaşır. Rumeli beylerbeyi olan [Sadrazam Sinanpaşazade] Mehmed Paşa'ya (ö. 1014/1605) askerleriyle birlikte Budin'de kışlaması emredilir. Sadrazam Sinan Paşa da Semendire Belgradı'na gelir. Bu sırada Anadolu, Karaman ve Halep beylerbeylerine gaza için hazırlanın, Şam ümerasına beş yüz nefer asker gönderin diye yazılı emirler iletilir. Bu bölümde ayrıca Yavuz Sultan Selim (salt. 1512-1520) zamanında Osmanlı'ya bağlılıklarını sunan ve Adana çevresini ocaklık sistemiyle bağımsız olarak yöneten Ramazanoğulları ailesinden bahsedilir. Ramazanoğlu Emir Mahmud (ö. 922-3/1517), Mısır'ın fethedilmesi için büyük çaba göstermiş ve şehit düşmüş, bunun neticesi olarak Adana eyaletinin babadan oğula geçmek suretiyle kendilerine verilmesi yönünde hatt-ı hümayun yazılmıştır. Bu şanlı soydan olmasının yanı sıra serdarın da damadı olan Dulkadriye valisi Ramazanoğlu Mehmed Paşa (ö. ?) Adana eyaletini oğlu Emir İbrahim'e bırakarak beylerbeyi olmuştur,²⁵ ona da 6000'den az tımarı bulunan askerlerini muhafazada bırakıp geri kalanıyla sefere gelmesi yönünde emir gönderilir. (11a-13b)

Kış gelir. Osmanlı askerinin dağıldığını gören küffar Budin sınırındaki bazı kalelere saldırır. Rumeli valisi [Sinanpaşazade] Mehmed Paşa'ya ve o sırada Budin muhafazasında olan [Sokulluzade] Gazi Hasan Paşa'ya (ö. 1010/1602) düşmanın üzerine yürümleri emredilir. Bu bölümde Hasan Paşa'nın eski sadrazam Sokullu Mehmed Paşa'nın (ö. 987/1579) oğlu olduğundan ve evvelki başarılarından söz edilir. Hasan Paşa ilk gençlik yıllarından beri Osmanlı sultanının emrinde doğuda ve batıda savaşarak nam salmış biridir. Özellikle Şark seferi sırasında düşman topraklarından geçerek ulaşılan Tiflis kalesine erzak götürme görevini başarıyla gerçekleştirerek cesaretini ispatlamıştır. (14a-13b derkenar)

---

²⁵ Burada sözü edilen ve sadrazam Sinan Paşa'nın damadı olan Mehmed Paşa'nın oğlunun adı tarihî kaynaklarda Pir Mansur olarak geçmektedir. Emir İbrahim, Piri Mehmed Paşa'nın oğludur. (Ramazanoğlu Piri Mehmed Paşa > Emir İbrahim > Mehmed Paşa)

Ordunun kışlağa çekilmesini fırsat bilen düşman, Hatvan ve Estergon kalelerini kuşatır. Hatvan’da maharetli askerlerin bulunduğu tabur otuz gün boyunca kuşatmaya direnir. Düşman çok azimlidir, topların açtığı gediklerden içeri girmeye çalışır ama kale içindeki İslam askeri karşı koyar. Düşman kuvvetlerine durmadan yardım gelmektedir. Çaresiz kalan Osmanlı askeri Budin’de olan [Sokulluzade] Hasan Paşa ve [Sinanpaşazade] Mehmed Paşa’ya name yazıp yardım ister. Paşalar buluşup birbirlerine fikir danışır, İslam zümresi küffardan muzdarip bir vaziyetteyken istirahatte bulunmak doğru değildir derler. Hemen o dakika cephanelerini açıp, askerlerini silahlandırır ve yardım için yola koyulurlar. Yolda paşalar arasında tartışma çıkar bazıları hemen saldırı yapılması gerektiğini söylerken kimisi de düşmanın sayısını bilmeden saldırıya geçmenin tehlikeli olduğunu ileri sürer. İki grup bir türlü anlaşıp ortak karara varamazlar ve bu durum askerleri huzursuz eder, bu şekilde kuşatma alanına varılır. Osmanlı ordusu iki yana ayrılıp düşmanı ortaya aldıktan ve ümeradan biri dağılan ve kenara çekilen askerleri toparlamak üzere ortaya geçtikten sonra saldırıya geçilmesi kararlaştırılır. Harekete geçilip geçilmemesi konusunda tereddütler yaşanırken düşman onlara hücum eder. Kendilerine yardım geldiğini gören kuşatma altındaki gaziler hemen kale bedenlerine çıkar. İki taraftan toplar ateşlenir, kıyameti andıran çok büyük bir savaş olur. Düşman daha fazla dayanamayıp kaçmaya başlayacakken Osmanlı askerinin yerinden ayrılmakta olduğunu görür ve geride bekleyen zırhlı düşman askerleri zafere yakın olan İslam askerine saldırır. İki taraftan da çok adam kaybedilir, savaş alanı ölülerle dolduğundan savaşımaya imkân kalmaz, herkes çok yorgundur. Bu sırada Hatvan emiri Arslan Bey “düşmana boyun eğip hayatta kalarak kötü bir nam salmaktansa kılıcımızla çarpışarak ölürüz” diyerek hücumla geçer, küffarın siperlerini yakar, toplarını çiviler, barut ve silahlarına el koyar. Sonra tekrar geri kaleye girer ve

bu başarısı namının duyulmasını sağlar. [Kalenin ele geçirilip geçirilemediği bir sonuca bağlanmaz, ağır yenilgiye rağmen kuşatma savuşturulmuştur.] (14a-19a)

Bu üzücü hadiselerin haberi Belgrad'daki sadrazamın kulağına gider. Henüz kış sona ermemiş olmasına rağmen 9 Şaban 1002/ 30 Nisan 1594 tarihinde Sinan Paşa Belgrad sahrasına otağ kurar, bölgedeki ümeraya ve komutanlara yola çıkmaları konusunda hükümler gönderilir. Ordunun yola çıkacağını haber alan düşman telaşa düşerek krallarından gelecek emirleri beklemeye başlar. Bu sırada destek kuvvet olmak için yola koyulan Anadolu beylerbeyi [Satırcı] Mehmed Paşa (ö. 1007/1599), Karaman beylerbeyi Mihaliçli Ahmed Paşa (ö. 1009/1600-01), Halep beylerbeyi Mahmud Paşa ve Şam valisi Kuyucu Murad Paşa (ö. 1020/1611), Hz. Muhammed'in sancağı ile birlikte serdarın yanına ulaşır. Yeniçeri ağası da 12000 yeniçeri ile İstanbul'dan yola çıkmıştır. [Sokulluzade] Hasan Paşa ve [Sinanpaşazade] Mehmed Paşa Budin ve Rumeli askeriyle ve akıncılarla onlara katılacaktır. Destek kuvvetler birer birer Sinan Paşa'nın Belgrad'daki kışlağında toplanmaya başlar. Böylelikle kalabalık muazzam bir ordu meydana getirilir. (19a-22a)

Hz. Muhammed'in alem-i şerifi gölgesinde toplanan ordu Tata kalesi üzerine yürür. Düşman direnip iç kaleye sığınır, Rumeli beylerbeyi [Sinanpaşazade] Mehmed Paşa metris kurup kuşatmayı başlatır. Kale heybetli toplarla dövülür, surlarda gedikler açılır. Kale ele geçirilmek üzereyken daha fazla dayanamayacaklarını anlayan kâfirler aman isteyip kaleyi teslim ederler. Teslim olan kaleye müstahfiz ve dizdar tayin edilir, bir miktar asker muhafaza için orada bırakılır. Ardından ordu Semartin kalesine yönelir. Buradaki düşman önce kibir ve kine kapılıp direniş gösterir. Fakat topların şiddetini ve İslam askerinin cesaretini görünce fazla dayanamayacaklarını anlar ve aman isteyerek kaleyi teslim ederler. Böylelikle Semartin kolayca ele geçirilmiş olur. (22a-23a)

Sonra sıra Yanık kalesine gelir. Raba nehrinin çevrelediği bu kale sınır için büyük önem teşkil eden güçlü bir kaledir. Kralın casusları İslam ordusunun Yanık'a doğru harekete geçtiği haberini getirince kral da diğer kâfirlerle ittifak kurar, damadı olan [Başprens Matthias]'ı komutan tayin eder. Düşman kendi âdetleri usulünce kalenin etrafına tabur kurup toplar çeker. 18 Zilkade 1002/ 5 Ağustos 1594'te İslam ordusu bayraklarını çözüp alaylarını düzerek karşılarına çıkar. İslam askeri sabırsızlıkla çarpışmayı bekler, bu sırada kalenin menzilinden uzak bölgede serdar ve ümera için otağlar kurulur. Daha sonra çarpışmalar başlar, iki taraftan da kayıplar olur, esirler ve diller alınır. Bir süre sonra düşman, gazilerle meydan savaşında mücadele etmenin mümkün olmadığını anlar. Düşmanın bazıları hisara sığınır, kimisi taburuna geri döner. Hisardan ordu-yı hümayun üzerine toplar ateşleyerek güç gösterisinde bulunurlar. İkinci vakti hava kararmaya başlayınca düşman askerleri yeniden alaylar bağlayıp ikinci bir saldırı girişiminde bulunurlar ama gaziler öyle bir karşılık verir ki korkudan nereye kaçacaklarını bilemeyip yine kaleye sığınır. Bu başarısız girişimin ardından kendilerini güçlükle toplayan düşman askerleri, kale bedenlerine çıkıp uçsuz bucaksız İslam ordusunu gördüklerinde bir kez daha ne yapacaklarını bilemezler. Tek çareleri durumu krallarına haber verip yardım gönderilmesini istemektir. Böylelikle kalenin varoşunu ateşe verirler ve hisarın içinde gelecek yardımı beklemeye başlarlar. 23 Zilkade 1002/10 Ağustos 1594'te Osmanlı kalenin teslim edilmesini teklif eder, reddedilince toplar ateşlenir. Yanık artık ismiyle müsemma bir şekilde ateş altındadır. Bu esnada İslam askerini güvende tutmak için karakollar tayin edilir, fetih için durmaksızın çalışılır. Kâfirler de bir an boş durmaz, kendilerini savunmak için var güçleriyle karşı koyar, top, tüfek ateşiyle gazileri şehit ederler. (23b-27a)

Bu çatışmalar sürerken Kırım askeri yetişir. Kırım hanı Gazi Giray (salt. 1588-1607) vaktiyle şark cephesinde de iyi hizmetlerde bulunmuştur. 19 Zilhicce 1002/5 Eylül 1594'te yüz binlerce Tatar askeri orduya dâhil olur. Kırım ordusu önceleri kalenin kuşatmasına destek olur ama daha sonra serdar onlara çevreye akın yapmaları için ferman verir. Bu bölümde Tatar askerinin özelliklerinden bahsedilir ve onların emirleri korkusuzca yerine getirdikleri söylenir. Fazla yük taşıyarak kendilerini yavaşlatmadıkları, uyku ve barınağa ihtiyaç duymadıkları, çok az yiyeceğe kanaat ettikleri övgüyle anlatılır. Tatar askeri atlarına binip Gazi Giray'ın fermanı gereği düşman vilayetlerini yağmalarlar, birkaç gün içinde çok miktarda erzakla geri dönerler. Böylelikle yiyecek bulmakta sıkıntı yaşayan ve fahiş fiyatlar karşısında zorda kalan asker rahatlamış olur. Fırsatçılık yapanlar zarara girer, ekmek ve sularını kimse almaz. Tatarlar erzakın yanı sıra güzel esirler de ele geçirmiştir, bu güzel esirler parası çok olan askerlere satılır. Kırım askerinin bir başka kısmı da ordunun geri kalanına yardım ederek düşmana saldırır: onların attığı ok yere düşmez, daima isabetlidir, metris ve hendek kazarken oyalanmazlar, toprağı taşırken top ve tüfek ateşinden çekinmezler, başkalarının sine pusa yürüyerek gittiği yere onlar at sırtında gider ve görevlerini böyle yerine getirirler. Hatta bu tuhaf tavırları Karaman beylerbeyi Halil Paşa'nın (ö. 1002/1594) kulağına gidince paşa onlara bakmak için metristen çıkar, bu sırada top atışıyla vurularak şehit olur. (27a-30a)

Kuşatma devam ederken [Yemişçi] Hasan Ağa (ö. 1012/1603), [Bosnalı Lala Mehmed Ağa'nın (ö. 1015/1606) yerine] yeniçeri ağası olmuştur. Onun İstanbul'dayken kapıcılıkbaşı vazifesinde bulunduğundan, önemli işleri layığıyla yerine getirdiğinden, narh gerektiren satış işlerinin kontrolünden sorumlu olduğundan bahsedilir. Hasan Ağa yeniçeri ağası olmasına rağmen bizzat metris kazmış, toprak sürmüş ve her türlü hizmete çekinmeden atılmıştır. O yeniçerileriyle

çalışmaya devam ederken 1 Zilhicce 1002/ 18 Ağustos 1594'te kâfirler hisardan çıkarak yeniçerilerin metrisini basar. Bunun üzerine Sinan Paşa orduya hücum emri verir. Özellikle Rum ejderleri düşmanın üstüne yürür ve onları perişan eder. O gün İslam askerinden çok sayıda kişi şehit düşer. (30a-31b)

Düşmanın bu isyan haberi başkente ulaşınca, sefere gitmeyip geride kalan askere kapıcılar gönderilir. Dulkadriye beylerbeyi Mehmed Paşa'ya sen de sefere katıl diye hatt-ı hümayun yazılır. Bunun üzerine Mehmed Paşa sefer hazırlığına başlar, elinde ne varsa harcamaktan çekinmez, yiğitlerini toplayıp yola çıkar. Afyon Karahisar'a ulaştığında "Eskiden beri sefer zamanında Dulkadriye eyaletini Ramazanoğulları korumuştur, altı binden aşağı tımarı olanları muhafazada bırakıp geri kalanını sefere gönder" diye ferman gelince elindeki erzakı ve mühimmatı sefere katılanlara bölüştürerek görevli olduğu Dulkadriye'ye geri döner. Niğde kasabasına ulaştıklarında "Kâfirlerin isyanı dayanılmaz boyuta gelmiştir, iki menzili bir edip süratle serdarıma katıl" diye yeniden ferman gelir. Bunun üzerine tekrar sefer için mühimmat toplayarak yine Macaristan'a doğru yola koyulur. Yakodina denen kasabaya ulaştıklarında Sinan Paşa'dan "Geride kalan askeri topla ve İstolni Belgrad'da bekle, kâfirlerden isyan çıkaran olursa bastır ve sonraki emrimi bekle" diye ferman gelince görev yerinde beklemeye kalır. (31b-32b)

Bu olaylardan sonra söz tekrar Yanık kuşatmasına gelir. Yanık kalesi çok sağlamdır, surları top ve tüfek atışından çoğu zaman zarar görmemektedir. Bunun üzerine serdar Sinan Paşa müşavere için beylerbeyi ve ümerayı toplar. Kâfirlerin taburları dağıtılmadığı sürece kalenin zapt edilemeyeceğini söyler, herkes bunun doğru bir tespit olduğunda hemfikirdir. Bunun üzerine Tuna nehrini geçmek için gemiler ve salları yapmaya girişilir. Ordu-yı hümayuna tellallar salınır ve her kim karşı tarafa geçip kâfirin taburunu dağıtmak için savaşır ona ne isterse verilecek

diye ilan edilir. Bunun üzerine herkes karşıya geçmek için can atmaya başlar. Serdar Sinan Paşa bile zırhını kuşanıp Tuna sahiline gelir ve Hz. Muhammed'in sancağını rehber edinerek alaylar bağlanır. 23 Zilhicce 1002/ 9 Eylül 1594'te hazırlanan gemiler ve sallar Tuna'ya salınır. Bu esnada ilahi bir hikmetle her yanı sis kaplamıştır, asker gemiler ve köprülerle bölük bölük karşı kıyıya geçer. Artık her iki yaka da İslam askeriyle doludur. Asker düşmana hücum etmeye hazırdır, o an sis dağılır ve güneş açar. Hz. Muhammed'in sancağını karşılarında gören kâfirler şaşır kalır ve hemen toparlanarak bir araya gelmeye çalışırlar. Kâfirin İslam askerine karşı taburları yakınlarında kurdukları ve top çektikleri metrisler bulunmaktadır, mücahitler onlardan önce davranarak bu metrisleri ele geçirir. Topları kaleye çevirip ateşlemeye başlarlar. Sinan Paşa alem-i şerif gölgesinde toplanmış askerleriyle dua etmektedir. Tekbir sesleri, davul, zurna seslerine karışarak yeri göğü inletmektedir. İki ordu birbirine girmiştir, savaş alanında olup bitenler “gûy u çevgân” oyununu hatırlatmaktadır. Mücadele o kadar şiddetlidir ki nehrin kıyısında ölümlerden tepeler oluşur, Tuna dökülen kan yüzünden kırmızı akmaya başlar. Artık kâfir üstünlüğünü yitirmiştir. İslam askerinin zafere yakın olduğunu anlayan düşman gurur şarabından vazgeçip, ümitsizlik yudumuna razı olmak zorunda kalır. Yükte hafif pahada ağır ne kadar malları varsa hızlı atlara ve arabalara yükleyip kaçmaya başlarlar. Ama gaziler peşlerine düşerek onları yakalar, çoğunu kılıçtan geçirip mallarına el koyarlar. Taarruz bu şekilde devam eder, esir getirenlere dirlikler, tımarlar verilir. Tabur dağıtılıp düşman kaçmaya başlayınca Tuna'da olan teçhizat yüklü 12 parça kadırgalarına da el konur, bayrakları yerlere serilen ordugâhları yağmalanır. Düşman kralı hak ettiği şekilde cezasını bulmuş ve İslam askeri tarafından ayaklar altına alınmıştır. (32b-37a)

Serdarın duaları kabul olmuş, İslam askerinin talihi dönmüştür. Düşman taburunun dağıtılması için çabalayan herkes ödüllendirilir. Artık herkesin gönlünde Yanık hisarını ele geçirmek vardır. Fakat surları toplarla indirmek mümkün değildir. Yapılması gereken hisar kapısının karşısına metris kurup kapıyı bombardımana tutmak ya da lağımlar kazıp ateşe vererek surlarda gedikler açmaktır. Aksi takdirde kalenin ele geçirilmesi imkânsızdır. Bu sırada Rumeli beylerbeyi olan [Sinanpaşazade] Mehmed Paşa vezir yapılmış, Rumeli beylerbeyliği ise Budin beylerbeyi olan [Sokolluzade] Hasan Paşa'ya verilmiştir. Hasan Paşa'ya hisar kapısının karşısına metris kurması emredilir, o da büyük bir gayretle metrisi kurar, heybetli toplar çekip kapıyı dövmeye başlar. Böylelikle düşman hisar kapısına set çekmek zorunda kalır, artık içeri girip dışarı çıkmaları mümkün değildir. Bu sırada İslam askeri surlara toprak yığar, lağımlar kazıp içini barutla doldurur, bu sayede hisarın sur ve kuleleri havaya uçurulur. Açılan gediklerden hücum girilir. Serdar Sinan Paşa kaleye ilk bayrak dikene ve ona yardımcı olanlara tımar ve çavuşluk verileceğini ilan eder. Bunu duyan askerler coşkuyla gediklere yönelir. Ama kâfir kalabalık ve hazırlıklıdır, hemen yıkılan yerin karşısına hendek kazıp toplar diker, tahta evlerden setler çeker, nefit döküp humbara yakarlar. Ama gaziler pes etmezler, semender gibi ateşe dalarak kâfirlerden nam salmış birçok kişiyi öldürürler. Bu sırada kâfirler, kral yardım gönderse bile gelen yardımcı kuvvetlerin hisara giremeyeceğinin farkındadır ama şeytanın verdiği vesvese ile hisarımız sağlamdır ölene kadar direnebiliriz diye düşünürler. Asker ise hücumu sürdürür. Kâfirler top atışlarından korunmak için yeraltına ve deliklere saklanır. Onlar tam güvendeyiz diye sevinirken gaziler havayı toplar tedarik eder, saklananları taş ve demir yağmuruna tutarlar. Yeniçeriler de bir yandan tüfek ateşiyle birçoğunu öldürmektedir. Mahsur

kalan küffar kurtulmanın imkânsız olduğunu bilir ama ölümü yaşama tercih eder.

(37a-40a)

Bu karşılıklı mücadele 55 gün sürer. Asker yorgun düşmüş ve kış yaklaşmıştır. Artık herkes fethin gerçekleşmeyeceğini düşünmeye başlamıştır. Serdar Sinan Paşa askerinin moralinin bozulduğunu fark eder, divan toplar ve şu konuşmayı yapar: “Hisar kuşatıldı, düşmanın karşı koyacak gücü kalmadı, yardım gelmesine imkân yok. Bu kadar zahmet çekilmişken geri çekilip onlara fırsat tanımak doğru değildir. Hem kâfirler daha önce yenilmiştir. Eceli gelen ölmeye mahkûmdur, hiçbir şey buna engel olamaz. Oyalanmanın ve ihmalin zamanı değildir. Kaleyi zapt ederek kâfirleri yok etmeli ve mallarına el koymalıyız. Bu uğurda şehit olmak bile bizim için saadettir. Mertlerimiz düşmandan çekinmez, onların yardımcısı şeytansa bizim yardımcımız da âlemlerin Rabb’i ve ölüm melekleridir. Bu dünya fanidir, her çıkışın bir inişi vardır. Her canlının sonu ölüm olduğuna göre bin yıl kötü şöhretle yaşamaktansa bir gün yaşayıp iyi adla ölmek yeğdir. Zafer İslam’dan yanadır.”

Serdarın bu nasihatlerini duyan gaziler dua etmeye başlar ve canımız din yoluna feda olsun diyerek hemen işe koyulurlar. Serdar Sinan Paşa da çadırında yalnız kalınca “yapılan köprülerden geçilmiş ve gediklerden içeri girilmişken erteleme zarar olacağı kesindir. Bir an evvel bir fırsat bulup fethi gerçekleştirmek lazımdır” diye düşünür ve yürüyüş emri verir. Yürüyüş emrini alan gaziler tek yürek olur ve sabırsızlıkla saldırıya geçecekleri anı beklemeye başlar. Akşam olunca ordu-yı hümayunda kandiller yakılır, herkes ibadetle meşgul olmaktadır. Bu esnada serdar Sinan Paşa da tertemiz kıyafetlerini giyer, farz ve sünneti tamamladıktan sonra iki rekât da nafîle namaz kılarak Allah’a dua etmeye başlar: “Hisarda mahsur olanlar senin doğmamış ve doğurmamış olduğunu ilan eden İhlas suresine rağmen kutsal üçlüye inanan zalimlerdendir. Onlar, Hz. İsa’nın zamanında indirilmiş olanı ve Hz.

İsa'nın 'benden sonra gelecek Ahmed adındaki peygamberin müjdeleyicisiyim' sözünü İncil'den silen alçaklardır. Dua eden bu kulunun amacı senin emrine uyarak cihat etmektir. Gücüm yettiğince sana hizmet edeceğim." Serdarın gözyaşları içinde ettiği bu yardım duası hemen o an kabul olur ve gece yarısı kale surlarından aman dileyen kâfirlerin sesleri duyulur. Serdar, yeniçeri ağası [Yemişçi] Hasan Ağa'ya ateş edilmeden beklenmesini emreder. Sabah olunca kaleden çıkan prensler, Sinan Paşa'nın otağına gelip ona türlü hediyeler sunar. Prensler kaleyi teslim ettiklerini bildirince aman verilerek halk affedilir. Sonunda 12 Muharrem 1003/ 27 Eylül 1594'te kaleye İslam bayrakları dikilir, kulelerden gülbank çekilip ezan okunarak fetih müjdelenir. Düşman hisardan sürülür, kiliselerinde olan resimler yok edilip her biri camiye çevrilir ve ilk namaz kılınır. Sonra hisarda kaç tane top, silah bulunduğu kayıt altına alınarak padişaha bildirilir. (40a-46a)

Yanık fethedildikten sonra ordu Tuna kıyısındaki Komran kalesine yönelir. Bu sırada Dulkadriye beylerbeyi Ramazanoğlu Mehmed Paşa, Karaman beylerbeyliğine getirilmiştir. Ona da Tihon, Çeşnek ve Vajon kalelerini fethetmesi hususunda ferman gönderilir. İstolni Belgrad sancak beyi Emir Mahmud da fetih için ona destek olmakla görevlendirilmiştir. Ramazanoğlu Mehmed Paşa ve Emir Mahmud hazırlıklarını yaparak adamlarıyla Belgrad'dan ayrılır. Büyük bir ordunun üzerlerine geldiğini duyan kale sakinleri karşı koyacak güçleri olmadığını bildiklerinden tüm top ve teçhizatlarını bırakıp kaçar. Böylelikle kale kolayca ele geçirilmiş olur, gerek görülen yerler tamir ettirilir, kilisesi cami hâline getirilir. Burada söz konusu Tihon kalesi anlatılır. Tihon sağlam bir kaledir, etrafı bağ ve bahçelerle çevrilidir, burada türlü meyveler yetişir. Sima Balatın denilen çok büyük bir gölün kıyısında yer alır. Deniz olarak adlandırılan bu gölün suyu Ceyhun ve Seyhun'dan tatlıdır, balığı boldur. Stratejik açıdan önemli bir bölgede yer alan bu

kaleye görevliler atanır. Çeşnek ve Vajon kaleleri de koruma altına alındıktan sonra geri kalan kuvvetler orduyla buluşmak üzere Komran'a doğru harekete geçer. (46a-48a)

Karaman beylerbeyi Ramazanoğlu Mehmed Paşa 3 Safer 1003/ 18 Ekim 1594 günü serdar hazretleriyle buluşur, şenlikler düzenlenerek hizmetleri ödüllendirilir. Kırım Hanı da oradadır. Yemekten sonra bir Arap atı hazırlanır, at sürmek için oradan ayrılırlar. Yolda "Eğer Tatar askeri olmasa hiçbir şey ele geçiremezdik, kendi ailemizden olsa bu kadar olur, ayrıca bizim atalarımız onların atasıyla akrabadır" diye konuşulur. Otağa geri döndüğünde Kırım hanına bir zırh ve samur kürk hediye edilir. (48a- 49a)

Bir süre sonra serdardan çavuş gelir ve Komran adasına geçmek için Tuna üzerine köprü inşa edilmesi gerektiği bildirilir. Ramazanoğlu Mehmed Paşa gelen ferman üzerine Karaman, Maraş ve Dulkadiye askeriyle birlikte birkaç gün içinde köprüyü kurar. Ordu serdarın önderliğinde karşı yakaya geçer ve Komran top atışına tutulmaya başlar. Ama kış yaklaşmıştır, askerin kötü hava şartlarına dayanacak gücü yoktur. Bu yüzden kuşatma kaldırılır ve ordu Budin'e dönerek kışlaklarına çekilir. (49a-50a)

Kış boyunca İslam askerinin gözü düşmanın üzerindedir. Serdar Sinan Paşa Ösek kasabasında iken Kapıcılar kethüdası Ahmed Ağa kendisine bir hatt-ı hümayun getirir. Gelen hatta şöyle denmektedir: "Allah'a şükürler olsun ki Yanık kalesi Osmanlı topraklarına katıldı. Sen Sinan Paşa, benim sınırdaki vekilimsin. Allah'ın ve peygamberin yardımıyla Yanık gayretinizle ele geçirildi. Şimdi de Yanık ve Budin arasında engel teşkil eden ve Tuna üzerinde erzak ve destek kuvveti taşınmasını engelleyen Komran'ı almalısınız. Peç kralı ve Almanlar teslim olmadıkça düşman tehdidi devam edecektir. Onların topraklarımızda yer alan kalelerini yok etmelisiniz.

Bu hususta serdarımın emirlerine itaat edilsin, karşı gelinmesin. Askerler serdarın belirlediği kışlaklardan dışarı çıkmasınlar. Bu emri komutanlar huzurunda oku ve aksini yapıp kışlaklarını terk edenlerin cezalandırılacaklarını ilan et. Geçen sene dağıldıklarında düşman toparlanmıştı, bu sene de dağılırlarsa onlarda din gayreti ve devlet sevgisi olmadığı anlaşılır.” Ertesi gün divan toplanır, gelen emir, ümeranın huzurunda okunur ve asker tembihlenir. Daha sonra serdara, ümeraya ve bölük ağalarına hilatlar giydirilir. Beylerbeyiler mekânlarına geri dönmek için yola çıkar. Muhafazada kalan askerler de kışı geçirmek için Budin, Yanık ve Tımeşvar’a gönderilir. Bu bölümde serdarı öven ve Yanık’ın fethini anlatan bir terki-bend söylenir. (50a-55a)

Serdar oradan Belgrad’a geçer ve orada kanunun gerektirdiği şekilde gözünü düşmanın üzerinden ayırmadan beklemeye başlar. Fitne ve fesat yatıştırıldığı için topraklara huzur gelmiştir. Ama bu sırada Allah’ın gizli hikmetiyle 12 Cemaziyelevvel 1003/ 23 Ocak 1595’te Sultan III. Murad Han (salt. 1574-1595) vefat eder ve 21 Cemaziyelevvel 1003/ 1 Şubat 1595’te Sultan III. Mehmed (salt. 1595-1603) tahta çıkar. Yeni sultanın cülusu vesilesiyle hazineler açılır, kapı halkına ve yeniçerilere bahşişler dağıtılır. Uzak mesafedeki meliklere adaletnameler gönderilir ve halka karşı adil olmaları tembihlenir. Adaletin verdiği huzurla kulların gönülleri şenlenir ve memlekete düzen gelir. (55a-56b)

Padişahın cülusu sırasında serdar Sinan Paşa sınır boyunda kışlayıp orduya göz kulak olmaktadır. Serdarın niyeti ilkbaharla birlikte Komran ve Eğri üzerine yürümektir. Nihai hedef ise Peç üzerine varıp Frenkleri yeryüzünden silmektir. Bu planlardan haberdar olan Frenkler korku içinde beklerken Sinan Paşa başkente çağrılır. 9 Cemaziyelahir 1003/ 19 Şubat 1595’te sadrazamlık ve serdarlık görevinin ikinci vezir Ferhad Paşa’ya (ö. 1004/1595) verildiği haberi sınırda bekleyen askerinin

kulağına gelir. Fakat sınırdaki ordu başkentten tatmin edici cevaplar alamaz, harçlıklar da ortada yoktur. Asker hem parasızlıktan hem de kimin hangi görevde olduğunu bilememekten ne yapacağını şaşırılmış hâldedir. Başkenttekiler ise onların bu sıkıntısından haberdar değildir. Burada askerin ağzından sıkıntılarını anlatan bir müseddes söylenir. (57a-58b)

Sınırdaki ordu İstanbul'dan güvenilir haberler beklerken kâfirler, İslam askerinin komutansız başıboş dolandığını öğrenir. Bundan cesaret alarak isyan başlatırlar, tarlaları ve beldeleri ateşe verirler. Müslümanların esir edildiği haberi dönemin şeyhülislamı [Bostanzade] Mehmed Efendi'nin (ö. 1006/1598) kulağına gider, o da durumu padişaha bildirir. Bu bölümde vezir [Damad] İbrahim Paşa'nın (ö. 1010/1601) eski başarılarından söz edilir. Aynı zamanda hanedana damat olan İbrahim Paşa, Mısır'da karışıklığın giderilmesinde, halkın yöneticilerin zulmünden kurtarılmasında ve bedevilerin isyanlarının bastırılmasında büyük başarı göstermiştir. Öyle ki ulema ve ümera arasında Hz. Yusuf'tan beri Mısır'a böyle adil bir yönetici gelmediği söylenir. Şam etrafındaki Dürzü ümerası vergi vermeyi reddederek devlet düzenini bozduğunda da İbrahim Paşa kah güler yüzle kah korkutarak onları yola getirmiş, eşkıyanın sığındığı dağlara asker göndererek bölgede düzeni sağlamış ve geciken vergileri faiziyle almıştır. Onun sayesinde bu memleketlerde hayat, güven içinde sürüp gitmektedir. Padişah Macaristan sınırındaki durumu İbrahim Paşa'ya sorduğunda onun sözlerinin, Şeyhülislam hazretlerinin sözleriyle örtüştüğünü görür. Bunun üzerine Sinan Paşa'ya sadrazamlık ve serdarlık görevi iade edilir. Başkente çağrılan paşaya türlü ikramlarda bulunulur. Sinan Paşa ordunun ve bölgedeki halkın ihtiyaçlarını padişaha bildirir, arzu ettiği karşılıkları alınca sınıra doğru yola koyulur. Sinan Paşa'yı karşılarında gören askerlerde büyük bir coşku yaşanır, onun gelişiyse ordunun üstündeki karanlık dağılmış olur. (58b-62a)

Sinan Paşa'nın serdar olarak ordunun başına geçmesiyle askerler tekrar gayretle feth'e girişir. Rusçuk yakınlarında inşa edilmesi emredilen köprü birkaç gün içinde bitirilir. Eflak, Karaboğdan ve Erdel voyvodaları padişahın ataları zamanından beri vergi ödeyen halklardan olmuştur. Fakat Alman kralının fesatlarına uyup onlar da isyana dâhil oldukları için yaptıklarını ödetme gerekliliği doğmuştur. Bu yüzden Sinan Paşa onlara saldırma niyetindedir. Kalabalık bir orduyla yapılan köprüden geçilir, iki menzili bir ederek hızla ilerleyen ordu bir tarafı ormanlık diğer tarafı sazlık olan bir bölgeye gelir. Ama düşman üzerlerine gelen orduyu önceden haber almış ve sazlık tarafına çukurlar kazıp toplar dizerek İslam ordusuna pusu kurmuştur. Pusunun farkında olmayan gaziler düşman askerini görünce saldırıya geçer, düşman tam kaçmaya başlamışken sözü edilen top ve tüfekleri ateşleyerek onlarca muvahhidi şehit ederler. Tam bu sırada Sinan Paşa bizzat meydana girer, özellikle Şam yeniçerileriyle birlikte Hz. Muhammed'in sancağının gölgesinde büyük çarpışmalar gerçekleşir ve çok geçmeden düşman hezimete uğrar. Eflak'ın merkezi konumundaki Bükreş ele geçirilip yağmalanır. Köleler alınır, şehirdeki güzel evler talep edenlere verilir. Kilisesi haç ve putlardan arındırılarak camiye çevrilir, cuma ve farz namazı kılındıktan sonra şehrin etrafına sağlam bir hisar inşa edilmesi emri verilir. Fetih haberi, vilayetin mevcut durumu ve düşmanın tavrı başkente bildirilir. (62a-64b)

Böylelikle etraftaki beldeleri ateşe veren kâfirler bozguna uğramış olur ve kendi memleketlerini korumak isteyerek savunmaya çekilirler. Fakat serdar Sinan Paşa düşmanın boş durmayıp yeniden saldıracağını düşünmektedir. Çok geçmeden hisar tamamlanır, top ve darbzenlerle donatılır. Bükreş vilayet merkezi yapılır ve Anadolu Beylerbeyi [Bosnalı Lala] Mehmed Paşa'nın muhafazasına bırakılır. Mehmed Paşa becerikli bir askerdir, tatlı dille birçok gaziyi yanına çekip gaza yolunda düşmanla savaşmaktan geri durmaz. Bu bölümde Mehmed Paşa'yı öven bir

şiiir söylenir. Bükreş'in ardından serdar Sinan Paşa Targovişte'ye de bir hisar inşa ettirir. O da aynı şekilde silahlarla donatılır. Sonrasında serdar orduyla birlikte Erdel üzerine yürüyüp onların da haklarından gelmek ister ama kış geldiği için vazgeçip Bükreş'e döner. (65a-66a)

Serdar orduyla birlikte kışlamak için Bükreş'e çekilince kâfirler büyük bir ordu toplayarak Targovişte'nin üzerine yürür. Ama Targovişte'yi korumakla yükümlü askerlerin bazıları emre itaat etmeyerek hisarı terk ettiğinden savunmada çok az kişi kalmıştır. Düşmanın saldırısına karşı koyamayan bu küçük birlik yok edilir ve hisar düşmanın eline geçer. Bükreş'te muhafazada bulunan bazı gaziler bu haberi alınca içlerine ateş düşer, hiçbir emri dinlemeyip yola düşerler. Oysa yapılması gereken kalede beklemek ve Bükreş'i savunmasız bırakmamaktır. Serdarın emirlerine uymayan bu serkeş gaziler Rusçuk köprüsüne yönelirler, onların geçişi sırasında düşman çıkagelir ve gazileri hazırlıksız yakalayıp kılıçtan geçirir. Kaçmayı başarıp canını kurtaranlar da mallarından olur. Bu yaşananlar üzerine serdar başkente döner. Bu bölümde feleğin her zaman insanın yüzüne gülmediği, bazen sıkıntıların yaşanabileceği ile ilgili bir şiir söylenir. (66a-66b)

Durum böyle olunca sınırda huzursuzluk baş gösterir. İslam topraklarındaki birçok kalenin düşmanın eline geçtiği haberi padişahın kulağına gelir. Bu sorunun bir an önce çözülmesi gerekir, bu yüzden sultan Şirvan eyaletindeki [Hadım] Cafer Paşa'yı (ö. 1009/1600-01) başkente çağırır. Bu bölümde Cafer Paşa'nın başarıları anlatılır. Cafer Paşa önceden Rumeli'nde görevliyken buradaki çatışmalarda üstünlüğünü göstererek bölgenin prenslerine korku salmıştır. Bu başarılarından ötürü Trablusşam valiliğine getirildiğinde, Dürzülerin lideri Emir Yusuf'un bölgede gizlice eşkıyalık faaliyetleri yürüttüğünü öğrenince emire bir mektup yazarak "Sen Osmanlı sultanının emri altındasın. Bu şekilde davranman yakışık almaz. Bilirsin ki

padişahımızın gözetimi altındaki topraklarda isyan ve kargaşa çıkaranların cezası verilir. Senin de eşkıyaya izin vermen yanına kalmaz. Bu tutumundan vazgeç ve konumuna yakışacak şekilde davran” diye ihtarda bulunur. Emir Yusuf uyarısını dikkate almayınca adamlarını toplayıp emirin Akar’daki hisarının üstüne yürür. Bunu haber alan Emir Yusuf 10000 kadar eşkıyayla kalesine kapanmışken Cafer Paşa’nın karşısına çıkmaya cesaret edemez ve tüm malı mülküyle Şam’a gidip bir derbentte saklanır. Cafer Paşa ardından gider, Emir Yusuf bu karşılaşmadan yalnızca canını kurtarabilir. Böylelikle bölge halkı biraz olsun huzur bulur. Cafer Paşa o sırada Tebriz’deki gazaya katılmakla görevlendirilir. Tebriz fatihi Osman Paşa’nın (ö. 993/1585) ölüm döşeginde olduğu haberini alan Safevî şahının şehri geri almak için harekete geçtiği duyulunca Tebriz’i savunmakla görevli olan asker kaleyi terk etmeyi düşünür. Cafer Paşa o zaman tüm cesaretini ortaya koyup Tebriz kalesine gider ve birçok askeri, lütfü ve tatlı diliyle kalmaya ikna eder. Hatta bunu duyan çevredeki önemli savaşçılar kendi rızalarıyla gelip ona katılır. Safevîler şehrin kapısına dayandıklarında Cafer Paşa bizzat savaş alanına çıkarak nicesinin canını alır, ümeradan bir kısmını tatlı diliyle yanına çeker. Tedbirleri ve kılıcıyla düşmana öyle bir korku salar ki Şah Abbas (salt. 1587-1629) sınırı terk eder ve kardeşini göndererek barış talebinde bulunur. Şahın teslim olmasını Cafer Paşa’nın sağladığı meclislerde dilden dile dolaşır. (67a-71b)

Rumeli’ne sefer gidecek olan askere serdar tayin etme gerekliliği gündeme gelince Cafer Paşa fermanla İstanbul’a çağırılır. Fermanı alan Cafer Paşa yanındaki dilaverleri kanatları altına alarak iki menzili bir edip 16 Safer 1004/ 21 Ekim 1595’te başkente ulaşır. Cafer Paşa Üsküdar sahrasında padişahın huzuruna çıkar, silahlarla donattığı adamları savaş gösterileri düzenler. Padişah ona hilatler ve hediyeler verir. Sefer için gerekli hazırlıklar tamamlandıca Cafer Paşa, Macaristan sınırına serdar

tayin edilir. 26 Safer 1004/ 31 Ekim 1595'te İstanbul'dan yola çıkar ve 17 Rebiülahir 1004/ 20 Aralık 1595, çarşamba günü Belgrad'a ulaşır. Onun gelişiyle düşmanın saldırıları yüzünden bölgeyi terk etmeyi düşünen İslam ahalisi rahat bir nefes alır. Onun kılıcı, küfrüyle bölgeyi karanlığa mahkûm eden düşmanın karşısında güneş gibi doğar. Kasım ayından sonra ordunun sefer için harekete geçmesi alışılmadık olsa da onun emrindeki askerler canlarını dişlerine takarak görevlerini yerine getirmiştir. Cafer Paşa tokgözlü, azimli bir askerdir, adildir; kimsenin hakkını yemez, giriştiği her işte başarılı olur. (72a-74a)

Serdar Cafer Paşa, Belgrad'a gelir gelmez düşman üzerine casus gönderip durumlarını ve planlarını öğrenir. Tımeşvar, Göle, Budin, Tata ve Papa kalelerine asker desteği yapar. Kendi gelinceye kadar Anadolu beylerbeyi [Bosnalı Lala] Mehmed Paşa'yı o bölgenin komutanı ilan eder. Uçlardaki gazilere akınlar düzenlemeleri konusunda emirler gönderilir. Tımeşvar yakasında düşman ordusunun bazı kasabaları ele geçirdiği duyulunca hemen üzerlerine asker gönderip oraları geri alır. Bu olay bölgedeki eşkıyaya ibret olur ve saldırılar durur. (74a-75a)

Cafer Paşa seferin gerektirdiği bu tür işlerle ilgilenirken 22 Recep 1004/ 22 Mart 1596'da Kırım hanı Gazi Giray'ın kardeşi Fetih Giray Sultan'ın (ö.1596) [1596 yılında çok kısa süre Kırım hanlığı yapmıştır, metinde "sultan" vasfıyla anılmaktadır] sefere destek vermek için seksen bin adamıyla Rusçuk ve Vidin civarına geldiğini ama bazı beklenmedik olaylar neticesinde Tımeşvar sınırına gelmekte tereddüt ettiğini öğrenir. Hemen sadık adamlarından Memi Ağa aracılığıyla Fetih Giray'a ikram ve ihtiram dolu bir mektup gönderir. Fetih Giray, paşanın olumlu mektubunu alınca oyalanmadan yola koyulur. Cafer Paşa, Tatar ordusunun yola çıktığı haberini getirenlere türlü hediyeler verir. Fetih Giray Sultan'a bir hoş geldiniz mektubu ve harçlıklar göndererek Tımeşvar'a geçmeden Semendire'de beklemelerini bildirir.

Cafer Paşa, Silahdarağası Mehmed Ağa'nın tamir ettirip gemiler hazırlattığı Köfün iskelesinden Semendire yakasına geçip Fetih Giray Sultanı orada karşılar. Burada otağlar kurulup Kırım askerine muhteşem bir ziyafet verilir, önde gelen mirzalara atlar, hilatler, kaftanlar sultana değerli silahlar hediye edilir. Yemekten sonra Fetih Giray ve Cafer Paşa, Semendire ve Modava sancak beyleriyle otağa çekilerek Kırım ordusunun ne tarafa ilerlemesi gerektiğini tartışır. Görünürde paşayı destekleyen ama içten içe ona karşı olanlardan bazıları Kırım askerinin Sirem yakasından Budin'e gitmesi gerektiğini söyler, bu görüş uygun bulunur. Fakat daha sonra Cafer Paşa yalnız kaldığında kethüdası Halil yanına gelerek Kırım ordusunun Sirem üzerinden Budin'e geçmesi yönünde karar alınmış olsa da bunun iyi sonuçlar doğurmayacağını dile getirir. Halil Kethüda "Eğer bu şekilde hareket edilirse Sirem ve Budin arasında yaşayan halk zor duruma düşer, Tımeşvar yakasındaki düşman da İslam askeri her an gelebilir endişesinden kurtularak çok geçmeden tekrar saldırılara girişir. Şartlar göz önüne alındığında Kırım askerinin Tımeşvar yönünden gitmesi daha iyidir," diyerek görüşlerini bildirince Cafer Paşa da benim de gönlümden geçen budur der ve kararını değiştirir. 6 Şaban 1004/ 5 Nisan 1596 sabahı ordu gemilerle Tımeşvar yakasına geçer. (75b-78a)

Kırım ve Osmanlı askerlerinden oluşan birliklerin Tımeşvar yakasına geçtiğini haber alan Marko isimli düşman kumandanı, seçtiği elli kadar adamı esir alıp haber getirmeleri için öncü olarak gönderir. Bu elli asker yolda kırk kadar Kırım askeriyle karşılaşır, yaşanan çarpışmada düşmandan birkaç esir alınıp Vereste ovasında kamp kumuş olan Fetih Giray'ın huzuruna getirilir. Marko'nun düşmanın Lugoş hisarında olduğu öğrenilince o tarafa akın yapılmasına karar verilir. Marko ve adamlarıyla karşılaşan Kırım ordusu onları perişan eder. Bu sırada Tımeşvar civarında bulunan ve Sinan Paşa serdarkeren düşman eline düşen Lipova hisarından

Mürted Rıdvan iki bin kadar adamla Osmanlı'nın elindeki Bačka kasabasına saldırır. Kasabanın yakıldığını ve Mürted Rıdvan'ın esir aldığı Müslümanlarla birlikte Lipova'ya dönmekte olduğunu duyan Fetih Giray bizzat harekete geçerek düşmanın yolunu keser. Yalvarıp yakaran Mürted Rıdvan en sona bırakılarak bütün herkes kılıçtan geçirilir. Müslümanlar kurtarılır, teşhis edebilenlere malları iade edilir, yanlarına bir miktar asker verilip evlerine geri gönderilir. Böylece Fetih Giray Sultan bir kez daha benzersiz bir komutan olduğunu ortaya koyar. Ayrıca Cafer Paşa'nın onu Tımeşvar yakasına göndererek ne kadar isabetli karar vermiş olduğu da anlaşılabilir. (78a-80b)

Bu fetih haberleri eşliğinde ordunun geri kalanının kendisine katılmasını bekleyen serdar Cafer Paşa, [Cerrah] Mehmed Paşa'nın (ö. 1013/1604) ikinci vezirliğe getirildiğini ve Sultan III. Mehmed'in sefere bizzat katılmak üzere yola çıkacağını, Belgrad'daki hazırlıklardan onun sorumlu olduğunu bildiren bir ferman alır. 4 Ramazan 1004/ 2 Mayıs 1596, perşembe günü Belgrad'a gelen [Cerrah] Mehmed Paşa burada bir saray seçerek hemen emirleri uygulamaya başlar. 6 Ramazan 1004/ 4 Mayıs 1596, cumartesi günü Cafer Paşa sefere katılmak için yola çıkan Sultan III. Mehmed'i karşılamak üzere Belgrad sahrasına çıkar, otağ kurarak emirleri beklemeye başlar. Bu sırada Tımeşvar yakasındaki Kırım askeri Solnok üzerinden Eğri'ye akınlar düzenlemektedir. Fetih Giray da Tımeşvar beylerbeyi İsmail Paşa (ö. 1599/ 1600) ile birlikte Lipova hisarına saldırmak niyetindedir. Fetih Giray sultan akında olan Kırım askerini emniyete almak için o tarafa yönelince Lipova'daki düşman kendilerine saldırılacağını anlar ve hisarın varoşunu arabalarla ve türlü teçhizatla güçlendirir. Bir gün önce Fetih Giray adamlarından Baba Hacı'yi casus birliği olarak oraya gönderip durumdan haberdar olur. Ertesi gün hisara bir saldırı düzenlenir, bu saldırı esnasında dergâh-ı mualla çavuşlarından olan,

Arabistan’da görev yapmış Çerkez asıllı Zal Ağa hisar kapısının önünde beş yoldaşıyla bayrak kaldırmıştır. Kırım askeri de kalenin içine kadar girip esirler aldıktan sonra onları dışarıda infaz etmiştir. Akındaki Kırım askeri dönene dek kale birkaç gün bombalanır, onlar döndükten sonra Fetih Giray, aldığı emirler doğrultusunda Tımeşvar’a gider. (80a-83b)

Tımeşvar’ın düşman tarafından kuşatılmasının anlatıldığı bu bölümde öncelikle Erdel krallığının Osmanlı yönetimindeki konumundan bahsedilir. Eskiden beri Osmanlı’ya bağlı olan Erdel’in mevcut voyvodası [Sigismund Báthory (salt. 1586-1598/1601-1602)] anlaşmaya aykırı olarak Habsburg hanedanından bir kadınla evlenir. Buna güvenerek gururlanır, Osmanlıyla olan anlaşmasını bozarak Tımeşvar üzerine ordu gönderir ve 10 Şevval 1004/ 7 Haziran 1596, cumartesi günü kaleyi kuşatır. Bölge âyanının gönderdiği kuşatma haberini alan serdar Cafer Paşa Belgrad’da olan ikinci vezir [Cerrah] Mehmed Paşa, Sinanpaşazade Mehmed Paşa, silahdarağası Mehmed Ağa, sağ ulufecilerbaşı Süleyman Ağa ve şehir âyanıyla buluşup görüşür. “Eğer bir an önce harekete geçip Tımeşvar’ı kurtaramazsak çok geçmeden düşman Tuna’daki iskelelerin kontrolünü eline alır. Durum böyle olursa Belgrad bile tehlikeye girer, önlem alınmazsa sonrasında çok sıkıntı çekilir” denerek serdarın Tımeşvar’a yönelmesi kararlaştırılır ve ilk grup asker, sözü edilen ağalarla hemen yola koyulur. 16 Şevval 1004/ 13 Haziran 1596, çarşamba günü Belgrad köprüsünden Zemun’a geçerek askerlerin toparlanması için orada bir gün beklerler. Ardından Islankamen iskelesine geçilir, orada vezirler adamlarıyla birlikte ağalara katılır. 22 Şevval 1004/ 19 Haziran 1596, çarşamba günü askerlerin geri kalanı da iskeleye gelir ama bir söylenti sebebiyle karşıya geçmekte tereddütleri vardır. Tam bu sırada serdarın tuğunu taşıyan Halil Kethüda çıkagelir, böylelikle serdarın da onlara katılacağını öğrenen asker emre itaat eder. Önce vezirler, ardından serdar ve

adamları gemilere binip Tımeşvar yakasına geçerler. Ertesi gün ordu Peçkerek'te konaklarken Tımeşvar'dan haber gelir. Düşman kalede gedikler açmıştır, ehl-i İslam saldırıları püskürtmek için tüm gücüyle çabalamaktadır. Bunu duyan Fetih Giray hemen seçkin mirzalarından birkaçını bölgeye gönderir. Mirzalar Tımeşvar'da tabur kuran düşmana gelen yardımlara engel olur, askerinin de taburdan dışarı çıkmasına izin vermez. Düşman, Kırım askeriyle uğraşmaktan kaleye saldırmaya fırsat bulamaz. Bunu fırsat bilen Tımeşvar'daki İslam askeri hisardan çıkıp düşmanın metrislerini basar. 24 Şevval 1004/ 21 Haziran 1596 günü kaledeki askerinin yorgun düştüğünü öğrenen kâfirler tek bir yönde birleşerek kaleyi ele geçirmeye niyet ederler. Fetih Giray Sultan bunu duyunca bir grup mirzasını ve daha nice askeri yanına katarak yardıma koşar. Onları gören düşman ordusu hisara saldırmaktan vazgeçer, Erdel voyvodası adamlarının bir kısmını metriste bırakıp kendisi kırk bin askerle Fetih Giray'ın karşısına çıkar. Fetih Giray mirzalarına taburu geçip metrisleri basmaları yönünde emir verir, kendisi de bir koldan ilerlemeye başlar ama düşman top menziline çıkmak niyetinde değildir. Bir süre sonra Mirza Mehmed Bey düşman metrisine ulaşır topları etkisiz hale getirir, hisardaki Müslümanlar da dışarı çıkıp ona destek verince çok büyük çarpışmalar yaşanır. Daha önce Lipova önünde kahramanlık sergileyen Zal Ağa tüfekte vurulmuş, Fetih Giray'ın adamlarından Baba Acem onun yarasını sararken bir düşman askeri ona meydan okur. Baba 'Acem atına binip meydana çıktığında düşman askerinin karşı koyamayacağını anlayıp kaçtığına bütün herkes şahit olur. Çarpışmalar bu şekilde öğlene kadar sürer, sonrasında herkes biraz dinlenmek için yerine çekilir. Fetih Giray kâfirlerin tekrar kaleye saldırması olasıdır diyerek bir köşede beklemeye başlar ama Kırım askeri bugün kâfirleri püskürttü, artık savaşmaya cesaret edemezler, hisar kurtuldu diyerek bölgeden uzaklaşır. Bunu öğrenen düşman askeri yeniden savaş pozisyonu alır ve kale dışında

kalan Müslümanların özellikle de Fetih Giray'ın üzerine yürür. Fetih Giray yanındaki adamlarla karşılık verir, bölgeyi terk etmeyen Göle'den bir grup asker de onlarla birlikte dir. Kıyımlıların âdetleri olan savaş taktiğini uygulayarak savaş alanından uzaklaştığını gören Göle askeri onların gittiğini düşünerek kararlaştırılan bölgeden ayrılınca düşman boşluk bularak Kırım askerini sıkıştırır. Diğer düşman birliği de savunmasız kalan Fetih Giray'ı kapana kısıtır. Kurtuluşun Allah'ın mucizesine kaldığını bilen Fetih Giray askerlerine “Düşman bizden üstün olabilir ama cesaret ve yiğitlik böyle zamanda ortaya konur” diye seslenir. Onun bu sözleriyle cesaretlenen asker öyle güçlü saldırır ki düşman tabura girmek zorunda kalır. Bunu gören Erdel voyvodası şahsen Fetih Giray'ın karşısına çıkıp var gücüyle saldırır, saldırıyı savuşturan Fetih Giray voyvodayı uyluğunun altından vurur. Hemen askerlerine, özellikle de sadık adamlarından olan Baba Hasan'a “Gövdeli adamsın atın yoruldu biz savaşırken sen giden askere ulaş” diye emir verip kendi tekrar savaşa girişir. Kırım hanının sadık adamlarından Mehmed Mirza ve Laçın orada şehit düşer. Fetih Giray savaş alanına dönmek üzereyken karşısına dikenle dolu bir çukur çıkar ve atından düşer. Bunu gören İsa Bali sultanın yanına gelip yardım etmek için atını teklif eder. Fetih Giray kabul etmez, binlerce düşmanın arasından hızla koşarak kendi atına ulaşır, ayağını üzenkiye koymadan bir sıçrayışta eyere oturur. Ama bu sırada yayını düşürmüş olduğunu fark eder, hemen kazmasını kapar ve beş altı düşmanı oracıkta öldürür. Artık akşam olmuş ve askerde savaşacak güç kalmamıştır, bu yüzden Fetih Giray düşmandan ayrılıp yerine çekilir. Bu sırada öğlen vakti Tımeşvar'dan ayrılan Kırım askeri Fetih Giray arkalarından gelmediği ve sultanın akıbeti bilinmediği için endişeye düşerek Peçkerek'teki Osmanlı ordusunun yanına doğru yola koyulmuştur. Fetih Giray hemen yetişerek askerini toparlar ve kamp kurar. Bu sırada düşmanın Tımeşvar'daki Müslümanlara asılsız haberler verir

onların morallerini bozacağını düşünerek kaleye bir mektup yazar. Serdarın sayısız askerle yardıma geldiğini, Kırım askerinin de güvenli bir yerde beklediğini ve her an desteğe hazır olduğunu bildirerek “Gayret edin ve kaleyi teslim etmeyin. Kâfirin vaatlerine aldanıp teslim olursanız, öldürülürsünüz” diye tembihlerde bulunur. Kâfirler de tıpkı Fetih Giray’ın düşündüğü şekilde hisar ahalisine “Tatar askeri kaçtı, vezirleriniz arasında sürtüşme çıktığından serdarınız gelmiyor, askeriniz perişan. Şimdiden sonra size yardım gelmez. Hisarı kendi rızanızla verirseniz canınızı kurtarabilirsiniz. Karşı koyarsanız zorla alır, çoluk çocuğunuzu da esir ederiz” diye haber göndermiş ve Tımeşvar hisarında kargaşaya sebep olmuştur. Tam bu sırada hisara Fetih Giray’ın mektubu ardından da serdarın namesi ulaşır ve böylece müminlerin yüreklerine su serpilir. Tımeşvar’ın teslim olmadığı haberi ordugâha ulaşınca serdar büyük bir sevinç yaşar ve hızla yol koyulur. Kırım askerinin dağılmasının ardından Fetih Giray’ın orduya katılmak üzere yola çıktığı duyulunca o gün oturak emri verilir. Fetih Giray bizzat serdar ve vüzerası tarafından karşılanır, düşmana karşı göstermiş olduğu başarıdan ötürü samur post, işlemeli kolçak ve 1000 sikke flori ile ödüllendirilir. Bu sırada İslam ordusunun yolda olduğunu duyan kâfirler hisarı alamayacaklarını anlar ve gece olunca kaçıp giderler. Bu haberi alan Osmanlı ordusu Tımeşvar’ın intikamı alınmadığı için hayal kırıklığına uğrar. Öte yandan mahsur olan müminler kurtulduğu için dualar ve şükürler edilir. 1 Zilkade 1004/ 27 Haziran 1596’da serdar ve beraberindeki Osmanlı ordusu Tımeşvar’a ulaşır, serdar Cafer Paşa yıkılan yerlerin tamir edilmesi emrini verir. Kendisi bile torbayla toprak taşıyıp tamirata yardım etme niyetindeyken Sultan III. Mehmed’in gazaya önderlik etmek üzere İstanbul’dan ayrılmış olduğu haberini alır. Coşkuyla karşılanan bu haberin ardından şenlikler düzenlenir. (83b-92a)

Ordu, Çanad'da kamp kurup düşman üzerine casus salmışken padişahın istimaletname gelir. Fetih Giray Sultan, Eğri'ye doğru akına çıkmak istediğini söyler, bir hafta sonra dört yüz beş yüz düşman askeri öldürmüş olarak geri döner. Serdar Cafer Paşa, Fetih Giray'ın bu başarısını ona kendi belindeki kılıcını hediye ederek ödüllendirir. 10 Zilhicce 1004/ 5 Ağustos 1596 bayramdır, bulunulan menzilde Osmanlı âdetince ziyafetler edilip bayram kutlanır. Fetih Giray da onlara katılır ve düşmanın olası bir saldırısına karşı ordu-yı hümayunu korumak için hazırda bekler. Bu sırada serdar hastalanıp birkaç gün çadırından çıkamayınca askerinin morali bozulur, herkes onun iyileşmesi için dua eder. Memi Ağa gelip 15 Zilhicce 1004/ 10 Ağustos 1596 günü padişahın Belgrad'a ulaşacağı haberini getirince serdar biraz olsun düzelir. Serdarın padişahı karşılamak üzere bölgeden ayrıldığını öğrenen küffar bir sabah ansızın orduya saldırır ama tetikte olan İslam askeri karşılık verip birçoğunu öldürür, sağ kalanlar da esir olarak başkente gönderilir. (92a-93b)

Sefer için emir bekleyen ordu Hatvan'ın düşman tarafından kuşatıldığı haberini alır. Serdar henüz tam olarak iyileşmemiştir. 24 Zilhicce 1004/ 19 Ağustos 1596, pazar günü Hodik'ten kalkılır ve Tise nehri kenarındaki Kanije iskelesinde konulur. Segedin tarafına gemi getirmek için adamlar gönderilir. Ama bu sırada bölük halkından bir grup çıkar ve "Erzakımız olmaması bir yana, bu kadar az askerle kralın karşısına çıkmak akılsızlıktır. Padişahımız olmadan, ulufe ve zahiremiz verilmeden nehri geçmeyiz, sana da engel oluruz. Yoklama yapılınsın" der. Herkes bu görüşü destekleyince serdar yoklama yaptırır, yaklaşık 1700 kişi olduğu tespit edilir. 28 Zilhicce 1004/ 23 Ağustos 1596 günü Karaman ve Sivas askerinin de serdarın emrine verildiği haberi gelir. Ertesi günü Kanije'den yola çıkılır, Maroş nehri geçilerek Mako sahrasında konulur. Şehrili'ne geçildiğinde Karaman beylerbeyi Hızır Paşa ve Sivas beylerbeyi Mahmud Paşa askerleriyle serdara katılır. Ordu

Hatvan'a yardım edebilmek için iki menzili bir edip hızla ilerler. 9 Muharrem 1005/2 Eylül 1596 günü Solnok köprüsünden geçilmişken Hatvan'ın düştüğü haberi alınır ve mecburen Solnok sahrasına geri dönülür. Padişah'tan gelecek yeni emirler beklenirken sadrazam [Damad] İbrahim Paşa tarafından Hatvan'a desteğe gönderilen kapıcıbaşı Mehmed Ağa adamlarıyla serdarın huzuruna çıkar, ona ve beş adamına hilatler verilir. Daha sonra Mehmed Ağa da yakın bir yere çadırlarını kurar ve birlikte beklemeye başlarlar. Bu sırada Hatvan'a gönderilen casus geri döner ve düşmanın kalenin tamiriyle meşgul olduğu ve taburlarında çok sayıda asker bulunduğu bilgisini getirir. Sadrazam İbrahim Paşa tayin olunan askerin yetmeyeceğini düşündüğünden bir vezir ve biraz daha asker gönderilmesi gerektiğini bildirir. (93b-95b)

İbrahim Paşa'nın destek talebi üzerine [Cigalazade] Sinan Paşa (ö. 1014/1606) sefere görevlendirilir. Bu bölümde Sinan Paşa'nın kim olduğu anlatılır. Kanunî Sultan Süleyman zamanında harem hizmetinde bulunan [Cigalazade] Sinan Paşa, daha sonra yeniçeri ağalığına getirilmiştir. Basra, Bağdat, Revan, Maraş ve Karaman valiliği yapmıştır. Vezirlik payesiyle Revan muhafazasında bulunmuştur. Tebriz fatihi Osman Paşa ölüm döşeğindeyken seferde bulunan asker kış geldiği için evlerine gitmek üzere Tebriz'den yola koyulduğunda şahın askerleri onları takip etmiş ve hazırlıksız bir anda onlara saldırmıştır. Bu sırada [Cigalazade] Sinan Paşa askeri toparlayarak karşı koymuş, cephaneye ve hazineyi güvenli bir bölgeye ulaştırmıştır. Fakat şahın askerleri ordu-yı hümayunu kuşatmış, büyük çarpışmalar yaşansa da düşmanı püskürtmek mümkün olmamıştır. Akşam olup iki taraf da dinlenmeye çekilince kızılbaşlar "Böyle bir fırsat ele geçmişken intikamımızı alamazsak bir daha asla alamayız. Sabah vakti onlar namazdayken dört bir yandan saldıralım" diye kararlaştırır. Kızılbaşın elinde esir olan Diyarbakır'da görevli çavuş

kethüdası Kılıç Bey bu planı duyar, bir şekilde düşmanın elinden kaçmayı başarır ve haberi [Cigalazade] Sinan Paşa'ya yetiştirir. Bunun üzerine münadiler orduya “yarın oturaktır” diye haber verirken gizlice herkese “sabah namazında önce yüklerinizi hayvanlara yükleyin sonra çadırlarınızı çözün” denir. Beylerbeylerine askerinizle tetikte olun diye çavuş gönderilir. Sabah olunca herkes savaşa hazır vaziyette beklerken düşman ortaya çıkar ve saldırıya girişir. Ama Sinan Paşa'nın tedbiri sayesinde hazırlıklı olan asker, düşmanı savuşturur. Osmanlı ordusunun güvenle yerine ulaşmasının sebebinin [Cigalazade] Sinan Paşa olduğu herkesçe bilinir. (95b-96a)

Hatvan'a giden orduya destek olmakla görevlendirilen [Cigalazade] Sinan Paşa dergâh-ı mualla müteferrikalarını ve Şam yeniçerilerini yanına alarak serdarın yanına gelir. 18 Muharrem 1005/ 11 Eylül 1596'da müşavere eden paşalar Hatvan'ın intikamının alınması yönünde fikir bildirir. İki gün sonra Sultan III. Mehmed de askerle gelip serdarın bulunduğu Solnok'a otağ kurar. Osmanlı ordusunun toparlandığını duyan düşmanın Hatvan'ı tamir etmekten vazgeçip yaktığı haberi ulaşır. Düşman dağılmayıp Budin sınırındaki Vaç'ta toplanır ve krallarına çok kalabalık bir Osmanlı ordusunun yolda olduğunu bildirir. [Damad] İbrahim Paşa divan toplar ve seferin Eğri'ye yönelmesi kararlaştırılır. Düşmana bu kararı bildiren mektuplar yollanarak teslim olmaları istenir. Ama kâfir “Bizim kalemiz güçlüdür, kralımız da birçok adam toplayarak üzerinize gelmektedir. Bu hâldeyken teslim olmamız mümkün değildir” diye cevap verir. Bunun üzerine ordu Eğri'ye yönelir. Sultan III. Mehmed'in varlığı askere güç verir, böylece 29 Safer 1005/ 22 Ekim 1596'da kale fethedilir. (96a-100a)

BÖLÜM 3

BİÇİM VE İÇERİK AÇISINDAN *TÂRİH-İ ENGÜRÜS*

3.1 *Târîh-i Engürüs*'ün nesir dili

Hayati Develi (2010) Osmanlı tarih yazımındaki üslupları değerlendirdiği makalesinde konuşma dili ve yazın dili arasındaki ayrımı bir piramit ile açıklar. Bir tarih metnini gerçeğe ve dille olan ilişkisine göre “yazınsal metin” ve “işlevsel metin” olarak sınıflandırmak mümkündür:

Metin bilgisi, tarih ile ilgili metinleri “anlatısal metin” olarak değerlendirir. Anlatısal metinler, oluşturulan metnin gerçeğe ilişkisine veya gerçeği anlatma biçimine göre “yazınsal metin (kurmacaya dayalı)” ve “işlevsel metin (açıklayıcı, bilgi verici metin)”. Yazınsal metinde hem dilsel kod, hem de estetik koddan bahsedilir. Böylece yazınsal anlatılar için ikili bir okuma söz konusudur: Dilsel kodlarla metnin dilbilgisel yapısı çözülür ve anlamlara ulaşılırken estetik kodlarla simgeler yorumlanır ve çözülür. Yazınsal olan bir metni okumak ve anlamak “sözcüklerin altındaki sözcükleri bulmak ve okumak” demektir. (Develi, 2010, s.88)

Develi'nin sözünü ettiği işlevsellik-yazınsallık ayrımı nesir ve inşa arasında bir fark ortaya koymaktadır. Bu ayrıma göre “inşa” sadece resmî yazışmalarda ve mektup tarzı belgelerde kullanılan sanatlı bir nesir biçimidir.

İnşa, “Arap ve Fars edebiyatlarında bir dil bilimi terimi ve resmî yazışmaları konu edinen bir disiplin olarak” öne çıkarken Türk edebiyatı bağlamında “bir tür kompozisyon tekniği ve güzel yazı yazma sanatı” olarak da kullanılmıştır (Uzun, 2000). Bir üslup olarak ele alındığında ise yazınsallık anlamında nesrin en üst düzey örneğidir, içerdiği estetik kodlar ve simgeler yıllar süren tarihsel ve edebî birikimin ürünüdür. İşlevsellikten çok estetik unsurların gözetildiği bu sanatlı üslup inşanın yanı sıra “bedii, belîğ, âlî, edebî” gibi kelimelerle de ifade edilir. Bu sanatlı üslupta “inşa ilminin geleneği ve gerekliliğine” (İnce, 2018, s.541) göre söz söylemenin yanı sıra belagatin de önemi büyüktür.

Zarf-fiil silsilesiyle birbirine bağlanan, birleşik yapılı tamlamalardan ve uzun cümlelerden oluşan yapısıyla *Târih-i Engürüs*'ün inşa tarzında kaleme alındığını söylemek mümkündür. Müellif bu karmaşık cümle yapısını anlaşılır kılmak için seci, aliterasyon, kafiye gibi inşa sanatının unsurlarından faydalanmıştır. Ayrıca resmî elkab kullanımı, önemli şahısları andıkça yinelenen dua cümleleri, ayet ve hadislerin uygun kullanımı, fasih ve belîğ dil kullanımına işaret etmektedir. Nitekim *Târih-i Engürüs*'ün sebab-i telif bölümünde 'Âlî Efendi eseri niçin kaleme aldığını şu sözlerle dile getirir:

[Silsile-i âl-i 'Osmân] her bâr ğazâ vü cihâduñ temşiyet-i umûrında bezl-i iktidâr itmekle zemân-ı salţanat-ı ercendlerinde diyâr-ı küffârdan niçe vilâyetler feth idüp bilâd-ı ma 'mûre vü medâyîn-i meşhûrelerinden ba 'z-ı şehri ü kend hudûd-ı milket-i salţanatlarına mülhâk u peyvend kılınup her birinüñ eyyâm-ı sa 'âdetlerinde ne-vechile vilâyet alınup ve ne mertebede feth-i fütûha mazhar düşdükleri ve eşi 'a-ı şu 'le-i şemşîr-i tâbdârları ne dereceye yetişdüğü illerde meşhûr ve dillerde mezkûr ve kütüb-i tevârih-i mu 'teberede muqayyed ü meşhûr olmağın semt-i beyân ve silk-i 'ayâna getirülmemişdür. (3b)

Burada dikkat çeken yaşanan olayların “itibarlı tarih kitaplarında” kayıtlı olduğu, illerde ve dillerde anlatıldığı ama daha önce kimse tarafından “beyan semtine” ve “ayan yoluna” getirilmediğidir. Nasrullah Hacımüftüoğlu'nun ifadesiyle “Edebiyat terimi olarak beyan, manayı ifadeye lafzı açıklığa kavuşturmak için gereken melekeyi kazandıran, duygu ve düşünceleri değişik yollarla ifade etme usul ve kaidelerini inceleyen ilim demektir” (Hacımüftüoğlu, 1992). “Beyan ilmi kişiyeye farklı söz ve usullerle meramını iyi ifade edebilme melekesini kazandırır. İfadelerdeki güç ve açıklık derecesi teşbih, mecaz, istiare ve kinaye ile değişir. Dolayısıyla beyan ilminin konusunu da bu edebî sanatlar ve farklı ifade yolları teşkil eder” (Hacımüftüoğlu, 1992). *Târih-i Engürüs*'ün müellifi “beyan” yoluyla bu simge ve kodların oluşturduğu sanatlı üslubu ifade etmektedir.

Andreas Tietze Gelibolulu Mustafa 'Âlî'nin düzyazı üslubunu incelediği makalesinde 'Âlî'nin eserlerinde kullanılan dilin, varlığı doğrudan hissedilmeyen

“birkaç yapısal düzenek” içerdiğinden bahseder (Tietze, 2010, s.191). *Târih-i Engürüs*’ü inşa üslubunu gösterebilmek için Tietze’nin sözünü ettiği bu yapısal düzenekleri tespit etmek gerekir. Tietze’nin belirlediği inşa unsurlarının başında seci, kafiye ve ritim, iç kafiye, aliterasyon, homonim, homograf ve etimolojik türetmeler gelir (Tietze, 2010, s.191-201).

3.1.1 Seci

İnşa üslubunu oluşturan bu düzeneklerin en önemlisi secidir. Seci terim olarak “daha çok nesir hâlindeki metinlerde ifade bölüklerinin (fıkra) sonlarının aynı kafiye veya aynı vezinde ya da her ikisinde aynı olması” demektir (Durmuş, 2009). Metinde kullanılan seciler cümleyi paralel birimlere bölerek uzun yekpare cümlelerden kısa anlamlı birimler oluşturmaya yaramaktadır. Yapılarına göre secileri dört kısma ayırmak mümkündür (Köksal, 2011, s.24).

3.1.1.1 Seci-i mutarraf

Seciyi oluşturan kelimelerin kafiye harfleri aynı vezinleri farklıdır. Mutarraf seci eserde en çok tercih edilen seci türüdür. Özellikle kişilerin tanıtıldığı bölümlerde övgünün ya da yerginin uzatılmasını sağlayan ve anlatıyı güçlendiren bir araç olarak kullanıldığı görülür. Metinden seçilen bazı mutarraf seci örnekleri şunlardır:

“feyz ü fażl-ı *ezelî* ve maḥż-ı luḡf-ı lem-*yezeli*” (3a: -*ezelî*)

“bāzū-yı himmet-i saḡt u muḡkem

ve bünyān-ı ḡudret ü miknet-i müstaḡkem” (3a: -ḡkem)

“şarāb-1 ğurūr u nahvetle medhūş u kıanzil

ve cām-1 pūr-fütūr-1 dālālet birle mest ü lā-ya ‘kıl olan” (4a: -il)

“mürūr-1 rūzgār u ‘ubūr-1 a‘şār

ve gerdiş-i felek-i devvār u reviş-i kıurūn-1 sipihr-i seyyār

ile kārzār-1 sābıka-i nuşret-āşārdan haberdār olan” (6b: -ār)

“zemān-1 hıcā nihāyet

ve evān-1 vegā serhadd-i ğāyete kıarīb olmaqla” (11a: -et)

“şahrā vü cibāl pūşte vü tilāl

kıyām-1 şüreyyā-mişāl ile māl-ā-māl olup” (9b: -āl)

“fezālik-i şümārdan bīrūn ve kıadd-i ‘add ü kıaşrdan efzūn” (27b: -ūn)

“izdiyād [u] devām-1 salţanat-1 kıaķanī

ve inhizām [u] ihlāk-i a‘dā-yı bed-rāy-ı kıüsrevān” (52b: -ānī)

“vücūd-1 pūr-cūd u ‘ālī-derecāt ü zafer-füzūd

ve zāt-ı behcet-nümūd u şāhibü’l-kıayrāt u meşhūdü’l-cūd olduğından”

(81a: -āt, -ūd)

“pister-i istirāhatde ferāğ-ı bāl ile ārām itmek

ehl-i ĩmāna ħarām

ve gūşe-i ferāğatde ħord u ħāb ile tena‘‘üm kılmak

ħilāf-ı ‘adet-i ma‘hūde-i ħuzāt-ı nuşret-encāmdu” (15b: -at, -ām)

3.1.1.2 Seci-i mütevazi

Seciyi oluşturan kelimelerin hem kafiyeleri hem vezinleri aynıdır. Eserde mutarraf secinin ardından en fazla tercih edilen seci türüdür. İkili karşıtlıklar kurulmasında ve olay anlatısının pekiştirilmesinde mütevazi seciden sıkça yararlanıldığı görülür. Seci-i mütevaziye şunlar örnek gösterilebilir:

“illerde *meşhūr*

ve dillerde *mezkūr*

ve kütüb-i tevārīħ-i mu‘teberede muħayyed ü *meştūr* olmağın” (3b: meşhūr, mezkūr, meştūr)

“gürüh-ı sa‘adet u şüküh-ı *müslimīn ħālib*

ve ħāyife-i ħāyife-i *müşrikīn* minhāc-ı bī-revāc-ı firāra *rāğīb* olup” (4b: müslimīn-müşrikīn, ħālib-rāğīb)

“ālāt-ı ħarb ü *ķitāl* ve edevāt-ı ceng ü *cidāl*” (32a: ķitāl, cidāl)

“hidāyet-i İlähī’yi refīķ-i *ķarīķ*

ve mu‘cize-i ħāzret-i risālet-penāhīyi reh-nümā vü *şefīķ* idinüp” (15b: ķarīķ, şefīķ)

“feth-i Mısr’a *bādī*

ve haremeyn-i şerīfeyn hākine yüz sürüp kabza-i teşhīre getirülmege sebeb ü *hādī* olmaqla” (13a: *bādī*, *hādī*)

3.1.1.3 Seci-i murassa

Seciyi oluşturan paralel birimlerin hem kafiye hem vezin hem de öge sayısı aynıdır. Birimler arasında tam bir paralellik gerektirdiğinden murassa secinin eserde çok tercih edilmediği görülür. Örneğin:

“envā’-ı mülātefet ve eşnāf-ı mülāyemet” (88a: envā’-eşnāf, mülātefet-mülāyemet)

“es’ad-ı sü’edā vü eşher-i şühedā” (14a: es’ad-eşher, sü’edā-şühedā)

“lūle-i cürh-i şühedādan sārī ve dümū’-ı ayn-ı sü’edādan cārī olan” (15a: şühedā-sü’edā, sārī-cārī)

3.1.1.4 Seci-i mütevazın

Seciyi oluşturan kelimelerde kafiye yoktur, sadece vezinleri aynıdır. Metinde en az görülen seci türüdür. *Târîh-i Engürüs*’ün ses tekrarlarına dayanan bir ritmi vardır ve mütevazın secide kafiye bulunmaması bu ahengi sekteye uğrattığından çok tercih edilmemiştir. Örneğin:

“āşaf-ı hüceste-*rāy* u hümāyün-*fāl*” (23b: *rāy*, *fāl*)

“bu sāl-i ferhunde-*fālde* Yanık ile Būdīn miyānın *kaṭ*’ ve Ṭūnā’dan zaḥīre vü imdād vürüdını *men*’ iden (51b: *kaṭ*’, *men*’)

3.1.2 Kafiye ve iç ritim

Kafiye ve iç ritmin en önemli özelliği cümleye biçimsel ve anlamsal paralellik katmasıdır. İki ya da daha fazla bölümde ortaya çıkan bu paralellik dalgalar hâlinde artma eğilimindedir, dalgalar “ne kadar çoğaltılırsa cümlenin ritmik gücü o kadar fazla olur” (Tietze, 2010, s.192). Eserde bu ritimden sıkça faydalandığı, uzun cümlelerin bu sayede açıklık ve anlaşılabilirlik kazandığı görülür. Örneğin:

şevket ü şehāmetde nādirü'l-emsāl ve'l-aqrān

ve mehābet ü şecā'atde müşārün ileyh-i bi'l-benān

meydān-ı şalābet ü celādetde Rüstem-i Destān

ve kuvvet ü kudret ü miknetde Behmen-i zemān u Tehemten-i devrān (46a: -
etde, -ān)

şeklinde oluşturulan dört paralel bölümde anlamca yakın ifadeler tekrarlanmakla birlikte son bölümde “kuvvet-kudret-miknet” ve “Behmen-i zemān u Tehemten-i devrān” kısımlarında tamlama öğeleri birer unsur arttırılarak cümle tekdüzelikten kurtarılmaktadır. Arttırılan öğe kelime olabileceği gibi bazen de hecedir (Tietze, 2010, s.192).

darbet-i şemşir-i ābdārlarına tākāt

ve şiddet-i top-ı āteş-bārlarına istiṭā'at (47a: tākāt-istiṭā'at)

Yukarıdaki örnekte görüldüğü gibi aynı anlamdaki “tākāt-istiṭā'at” kelimeleri paralel ifadeyi oluştururken arttırılan hece sayısı ile tekrara düşmeden ritim oluşturulmaktadır.

İç kafiye yaratmış olduğu ritme, bir şeyin farklı özelliklerine vurgu yapılacağı zaman sıkça başvurulur:

“hizmet-i haremeyn-i şerīfeyn

ve muhāfazat-ı süğür-ı maşrıkeyn ü mağribeyn” (3a)

Askerin padişah'tan gelen emirleri dinleyişini anlatan aşağıdaki bölümde tek bir cümle, iç kafiye ve seci-i mutarrafla parçalara ayrılabilir. Oluşturulan her dalga cümlelerin bir ögesine işaret etmektedir:

“leşker-i nuşret-fürüş u deryâ-hurüşuñ

dürç-i güş-1 behcet-sürüşları

şadefvâr dürer-i şahvâr-1 nâ-mütenâhî

ve le'âlî-i âbdâr-1 nuş u pend-i pâdişâhî

ve sefîne-i sîne-i şecâ'at ü sekîneleri

cevâhir-i zevâhir-i tenbîh ü te'kîd-i şehen-şâhî

ile mâl-â-mâl olup” (52b)

Allah'tan, peygamberden ve din büyüklerinin ruhlarından yardım dilendiğini anlatan aşağıdaki bölümde cümle bağlamında tam bir seciden söz edemesek de “-den/-dan”, “-üp/-up” ekleri ve “-et/-ed” seslerinin yarattığı bir kafiye olduğunu söylemek mümkündür. Cümlelerin biçimsel paralellik kazanmasında bu kafiye etkili olmuştur:

“dergâh-1 vâcibü'l-vücûd [u] fâyizü'l-cüddan

istid'â-yı 'inâyet

ve mu'cize-i Resûl-1 ekremden

istimdâd-1 muzâheret idüp

ve ervâh-1 çâr-yâr-1 büzürgvâr ve himmet-i ebrâr u evtâddan

taleb-i meded kılup” (63b-64a)

3.1.3 İç kafiye

İç kafiyei oluşturan kelime çiftleri genellikle dile yerleşmiş yinelemelerdir (Tietze, 2010, s.193). Çoğunlukla Farsça rabıt vavıyla oluşturulan bu çiftler, anlam olarak birbirine yakın, bazen de aynıdır:

“*ḥarāb ü yebāb*” (90b)

“*eṭrāf u eknāf*” (13b)

“*a‘yān u erkān*” (52b)

“*muvālāt [u] muşāfāt*” (48b)

“*miknet ü kudret*” (66a)

“*māl ü menāl*” (57b)

“*üstüvār u ber-ḳarār*” (2b)

“*iḳbāl ü iclāl*” (16a)

Sıfat ve isim tamlamalarında, tamlayan ve tamlanan arasında iç kafiye olmasına özen gösterilir:

“*kefere-i fecere*” (89a)

“*kāfir-i fācir*” (65a)

“*ḥiṣār-ı üstüvār*” (65a)

“*vücūd-ı meşhūdü’l-cūd*” (30a)

“*idbār-ı rüzgār*” (66b)

Özellikle Farsça birleşik kelimelerle oluşturulan tamlamalarda iç kafiye sıklıkla yararlanıldığı ve birleşik kelimeyi oluşturacak ögenin özenle seçildiği görülür:

“*leşker-i zafer-fer*” (18a)

“*şehbāz-ı bülend-pervāz*” (20b)

“*ṭāli ‘-i behcet-meṭāli*” (14a)

“*ḳulūb-ı nuşret-maşhūb*” (91a)

“cüyüş-1 āhen-püş” (51a)

“sāl-i ferhunde-fāl” (51b)

“düşmen-i ‘ahd-şiken” (75a)

“hişār-1 metānet-āsār” (66a)

“maḳarr-1 küffār-1 bī-hüş-1 hezīmet-fürüş olan hişār-1 Luğoš” (68b)

“dārü’ n-naşr ve’ s-sedād Üstolni Belğrād-1 behcet-ābād” (10a)

3.1.4 Aliterasyon

İç kafiye olduğu gibi kelime çiftleriyle oluşturulur ve kelimelerin başı kafiyelidir (Tietze, 2010, s.196).

“yat u yarağ” (88a)

“hıfz u hırāset” (22b)

“‘urbān-1 ‘uryān” (12b)

“emvāl ü esbāb” (66b)

“dūd [u] duhān-1 endūh-1 ğam” (19b)

“nāme-i nāmī-i mülātafet-maḳrūn” (76a)

“mışkal-1 meserretle mücellā olup” (89b)

“siper-i sīne-i bī-kīne” (65a)

“hār u hāşākla memlū bir hafer-i ḳadīm” (88b)

“şıyt u şadā-yı şevketleri çarḫ-1 berīne velvele ve debdebe-i kūs-1 mehābet ü şehāmetleri zemān u zemīne zelzelze” (47a)

“sürü sürü sürüp” (29b)

“iki ḳoldan göğüs gerüp gürk-i gürisne ḳoyun sürüsine segirdür gibi” (63a)

3.1.5 Eş sesliler (Homonimler)

Yazılışı ve okunuşu aynı anlamı farklı olan kelimelerle yapılır. Cinas, tevriye, kinaye gibi sanatları gerektirir. Tietze'ye göre bu çiftler yazının “mücevherleridir” ve “kimi zaman bir fikir ya da bir imajı değiştirmek pahasına” metin içine yerleştirilir (Tietze, 2010, s.197)

dā'ī-i bilā-dā'ī “davetsiz duacı” (44a: dā'ī)

dīde-i hezīmet-dīde “hezimete uğramış göz” (34a: dīde)

burc u bārūların *top* taşları *top* götürüp “*top gülleleri burçları tamamen yıkıp*”

(22a: top)

açılan *gedik*lerden vişāl-i 'arūs-ı hişāra cān viren *gedikli* kâfirler “açılan *yarıklardan* hisarın gelinine kavuşmaya can atan *kıdemli* kâfirler” (14b: gedik)

3.1.6 Eş yazımlılar (Homograflar)

Arap harfli yazılışları aynı olduğu hâlde okunuşları farklı olan kelimelerin oluşturduğu gruplardır. Çoğu zaman eş seslilerin (homonim) alt grubu olarak değerlendirilir (Tietze, 2010, s.198).

“*gerçek* ü *girçek* er” (11a: كِرچَك dürüst, ermiş)

“*Alāmān-ı* yamandan *el-emān* nidāısı” (51b: الامان Alāmān, el-amān)

“*senen-i sünen-i* seyyidü'l-mürselīn” (26a: سنن yol, sünnetler)

“bāb-ı in'ām u ihsānı açup şarf-ı dīnār u *dirhem* kılmak ile hadd-i i'tidālden ziyāde yarar yigitler cem' ü *derhem* kılop” (31b-32a: درهم gümüş sikke, dağılık)

“*aqdām-ı ikdām* koyup” (86b: اقدام ayaklar, girişmek)

3.1.7 Yaklaşık homograflar

Arap harfli kelimelerin yazılışındaki görsel benzerlikten hareketle oluşturulur, çoğu zaman kelimelerin yazılışında nokta farkı bulunur.

“ğazā-yı ğarrā” (10a: غزا, غرا)

“daḳīka-ı raḳīka” (3b: دقيقه, رقيقه)

“küffār-ı saḳar-maḳarr” (35b: مقر, مقار)

“zemān u zemīn” (47a: زمان, زمين)

3.1.8 Etimolojik türetmeler

Aynı kökten gelen kelimelerin birlikte kullanılmasıyla oluşturulur. İştikak sanatının uygulanmasıdır (Tietze, 2010, s.200).

“*sened-i ehl-i yakīn ve mesned-i mücāhidīn*” (14a: sened-mesned)

“*mālik-i hulḳ-ı ḥasen sālīk-i rāh-ı aḥsen*” (14a: ḥasen-aḥsen)

“*efrād-ı āferīdeden bir ferd*” (14a: efrād-ferd)

“*es ‘ad-ı sü ‘edā vü maḫhar-ı rızā-yı Hüdā*” (17b: es ‘ad-sü ‘edā)

“*bāde-i ğurūr u naḫvetle maġrūr*” (24a: ğurūr-maġrūr)

“*umūr-ı cumhūr-ı sefer-i zafer-şu ‘ūr u nuşret-nüşūr tedārīkīnde bezl-i maḳdūr ve pāye-i serīr-i ‘ālem-ārāya ‘arz u taḳdīr idüp*” (8b: maḳdūr-taḳdīr)

“*milket-i şecā ‘at ü ‘adālete mālik ve meslek-i rızā-yı mālikü’l-mülke sālīk*”
(73b: milket-mālik-mülk, meslek-sālīk)

3.2 Târih-i Engürüs’te içerik-üslup uyumu

Edebî eserlerde olayların anlatımında kullanılan biçim ve üslup seçimleri, sanatsal bir tercihten çok daha fazlasına işaret eder. Olayların anlatılış sırası, kullanılan kelimeler, atlanan ya da tekrarlanan kısımlar bize olayın tarihsel boyutunun yanı sıra

anlatıcısını da tarif eder. Bir eserde yazarın yapmış olduğu tüm bu -bilinçli ya da bilinçsiz- tercihler bize onun sosyal statüsü ve muhatabı hakkında bir fikir verir. Anlatıcının kendini konumlandırma şekli toplumun belirli bir kesiminin de olayı algılayış biçimini ortaya koyar.

Christine Woodhead'e göre inşa üslubunun ilk hedefi gösteriş yapıp okuru etkilemektir. En dikkat çekici örneği düşman hükümdarlara gönderilen mektuplarda görülen bu üslubun Divan edebiyatındaki muhatabı ise hükümdar ve diğer yüksek eğitimli devlet adamlarıdır (Woodhead, 1983, s.84-85). Devletin üst düzey yetkililerini anlatmak için üst düzey bir üsluba ihtiyaç vardır. "Âlî üslup" olarak da adlandırılan bu ifade tarzında kimin ve neyin anlatıldığı da en az nasıl anlatıldığı kadar önemlidir. Bir üslubun âlî sayılabilmesi için kullanılan dil gibi anlattığı şeyin de toplumca değerli olması gerekir. Ayrıca âlî üslup oluşturmak için birbiriyle kafiyeli kelimeler seçmek yetmez, bunun da ötesinde anlatılan konu ve kelimeler arasında örtük anlam bağları kurmak gerekir.

Koca Sinan Paşa'nın ilk kez okura tanıtıldığı bölümde hem resmî elkab hem de kasidelerde sıklıkla görülen mübalağalı övgü iç içe geçirilmiştir. İnşanın tüm unsurlarına birer örnek bulabileceğimiz bu bölümde paralel ifadelerde halka halka çoğalan bir ritim söz konusudur:

düstür-ı ekrem
müşîr-i eflâm
mütemmim-i mehâmmü'l-enâm
bi'r-re'yi's-şâyib
muhaşşıl-ı me'mülât-ı havâşş u 'avâm
bi'l-fikri's-sâkıb
mümehhid-i bünyân-ı nazm u nizâm
müceddid-i temel-i bî-hâlel-i 'adl ü intizâm
müdebbir-i tedâbir-i umûr-ı mühimme-i cenâb-ı pâdişâhî
ve
müzekkir-i lâzıme-i teşârif-i sa'âdet-neşûr-ı şehen-şâhî
sened-i fużalâ
vü mesned-i 'ulemâ
mu'în-i şulehâ

mużāhir-i zu‘afā
sālik-i mesālik-i fażl-ı efzāl-i belāğat
nāhic-i menāhic-i devlet ü iclāl ü ‘adālet
hizebr-i kühsār-ı şeca‘āt ü şevket
ve
peleng-i ebr-āheng-i bīşezār-ı miknet ü kudret
şīr-i şerze-i meydān-ı hīcā
bebr-i dilīr-i ‘arşagāh-ı veğā
dāfi ‘-i fiten-i ihtilāl-i diyār-ı Yemen
ve
fātiḥ-i kılā‘-ı gerdün-irtifā‘-ı Halk[ul]vād u Kevkebān u ‘Aden
vezīr-i ‘ādil-i bī-mu‘ādil
ve
āşaf-ı Āşaf-nazīr ü kāmīl
el-maḥfūfu bi-şunūfi ‘avāṭıfi ‘l-meliki ‘l-a ‘lā
vezīr-i a‘zam sa‘ādetlü Sinān Paşa (7b-8a)

İç kafiye ve aliterasyonlar aracılığıyla söyleyişte bir ritim ve ahenk sağlanan bu bölümde Sinan Paşa'nın zekâsı, siyasî becerisi, cömertliği ve cesareti başarıyla vurgulanmaktadır. Övgü için iyi bir araç olan bu tekrarlar bazen bir eylemin etkisini tarif etmek için de kullanılır:

[H]ükān-ı zaḥm-ḥorde gibi ol gürāzları gürz ile gürīzān itmişler ve emvāl-i ganāyimlerin rīzān itmişler ve çoçyigitler çoçıların yağma ve ordu-yı zafer-cūyı pür-na‘mā itmişler. (51a)

Yanık kalesinin nasıl ele geçirildiğini anlatan yukarıdaki bölümde “itmişler” kelimesi redif vazifesi görerek söz öbeklerini birbirinden ayırmanın yanı sıra cümleye ritim vermektedir. İlk öbekte vurgulanan “h, g, r, z” seslerine ikinci öbekte “ā” ve “m” sesleri eklenirken, son öbekte “k, ç, o” seslerinin baskınlığı dikkat çekmektedir. Belli seslerin tekrarına dayanan kelimelerin art arda sıralanmasıyla oluşan ahenkte anlatılan eylemler vücut bulmuş gibidir.

Sultan Mehmed'in tahta geçmesiyle yeni fetihlerin sırasıyla Komran, Eğri ve Peç üzerine yapılacağı anlatıldığı bölümde “n, c, ç” seslerinin tekrarında oluşan ahenk, vurguyu arttırmakta ve dikkati değinilecek yeni konuya çekmektedir:

Peç üzerine varup kırāl-ı bed-fi‘āl ile penç penç olup mu‘āvinleri olan Efrenc-i pür-renc-i şekāvet-sencūñ daḥı baḥr ü berden muḥaşşalan her yirden izālelerine bezl-i maqdūr itmegi taşmīm idüp ... (57a)

Sert ünsüzlerin yinelendiği bölümde ses ahengi düşmana karşı takınılacak tavrı da gösterir nitelikte sert bir tona sahiptir.

Cafer Paşa'nın adamlarının padişaha savaş oyunlarından bir gösteri sergiledikleri bölümde secinin sadece biçimsel değil, içerikle bağlantılı kelimelerle oluşturulduğu görülür:

[C]emîlü'l-me'âb-ı pâdişâhîde cenâheyn olup şafflar bağlayup merdâne vü dilîrâne birbirlerine atlar sürüp alışup virişüp uruşup ve döğişüp *âsâr-ı ceng ü harbi* ve *eşvâr-ı âheng-i darbi* ve *tarz-ı mukâbele vü mukâra* 'a-ı 'asâkir-i nuşret-ây[î]ni ve *üslûb-ı mergûb-ı mukâtele vü muşâdere-i cünûd-ı zafer-vürûd-ı celâdet-temkîni* ol fezâ-yı dil-keş ü dil-güşâda derece-i bürüz u zuhûra getirüp her taraftan *âvâze-i taḥsîn ü [ş]âbâş zirve-i a'lâya irişü[r.]* (71b)

Anlatılanın bir gösteri olduğu “ây[î]n” kelimesiyle hatırlatılmaktadır. Bu törensel gösterinin kendine “tarzı, üslubu, âhengi” vardır. Sergilenen bu savaş sanatı “âvâze-i taḥsîn ü [ş]âbâş” ile son bulmuştur. Askerlerin iki kısma ayrılıp sergiledikleri bu oyunda işteşlik bildiren, karşılıklı yapma vurgusu içeren “mukâbele, mukâra'a, mukâtele, muşâdere” kelimeleri seçilir. Bu karşılık olma durumunun “fezâ-zirve” kelimelerinin kullanımıyla “yer-gök” ikiliğini anımsatacak şekilde pekiştirildiğini söylemek mümkündür.

Anlatı çoğunlukla ikili karşıtlıklar üzerine kurguludur. Metnin en temel meselesi cennete kavuşmak isteyen gazilerin cehennemlik kâfirlerle mücadelesidir. Anlatının bu temel unsuru, yer yer üsluba da yansır. Örneğin gazilerin kâfirlere üstün geldiğini anlatan bölümde kelimeler, anlatıdaki zıtlığı vurgulayacak şekilde seçilmiştir:

[T]îğ-i *âteş-bâr-ı muvaḥḥidîn* ve *şemşîr-i âbdâr-ı müslimîn* melâ' yin-i ḥâsirînüñ başlarına *odlar* yakup ve *ḥânumân-ı vücûd-ı mürûdların seyl-i kâhr* ile yıkup *ekşerî sitîzi* koyup *girîze* yüz tutup ... *darbet-i şemşîr-i bürrân-ı guzât-ı nuşret-nişânı* müşâhede iden *erbâb-ı ḥüsrân karârdan* geçüp *firâr* u *inkisâr* yolların ihtiyâr itmek şadedinde iken ... (17b-18a)

Bu bölümde zıt çağrışımlı kelimelerin çoğu gazilerin niteliklerini tanımlıyor olsa da seçilen sözcükler sayesinde onların düşmana karşı olan üstünlüğü daha iyi vurgulanmış olur.

āteş-bār	müslimīn	od	sitiz	koymak	nuşret	karār
ābdār	hāsirīn	seyl	giriz	tutmak	hüsran	firār

Benzer bir anlatım, düşmanın kaleleri boşaltıp canlarını kurtarmak için kaçışları tasvir edilirken de tercih edilir:

[K]al' alardan kılçup kendü kaydlarına düşüp *deryā*-yı teşvīş ü hayrete başdan ayağa *ğarķ olup* ve *āteş*-i hırmān u dehşet hānumān-ı ecsād-ı bed-nihādların *harķ idüp dūd* [u] *duhān*-ı endüh-ı ğam ser-i bī-sūdlarından *evc-i āsmāna* su'ūd idüp ... *sefīne*-i vücūd-ı habāset-füzüdları *bihār*-ı mezellet ü melāletde kılup (19b-20a)

Bu bölümde ikili karşıtlıklar düşmanın çaresizliğini vurgulamak için kullanılmıştır. “Su-ateş” karşıtlığıyla düşmanın kaçmaktan başka çaresi kalmadığı ifade edilmiş, aynı zamanda kaçarken nehirleri aştıkları ve gitmeden evvel kale varoşlarını ateşe verdikleri de ima edilmiştir.

deryā	ğarķ olup	sefīne	bihār
āteş	harķ idüp	dūd [u] duhān	evc-i āsmān

Anlatının sözcük seçimi ile desteklendiği bir başka örnek Hatvan kalesinin emiri

Arslan Bey'in anlatıldığı bölümdür. Burada Arslan Bey'in adından ileri gelen bir çağrışımla onun savaş alanındaki cesareti, yırtıcı hayvanlar üzerinden kurgulanmıştır:

[E]mīr-i livā-yı Hātvān olan *Arslan* Beg ki hasīb ü nesīb-i mā-takaddümden zafer-naşb olduğundan mā-‘adā *şir*-şavlet *bebr*-heybet *peleng*-mehābet *hizebr*-şevket *zāt*-ı şecā‘at-nişān olmağın önlerine düşüp keferenüñ meterislerin başup bī-hadd ü bī-ķiyās barut u yarağların alup ve oturak u turağların āteş-i diğķatle yıķup yaķup ve dest-i mehābetle *pence*-i kudretlerin burup ... (18b)

Anlatılan olay ve anlatımda kullanılan metaforlar arasında bir bütünlük vardır.

Örneğin Yanık kuşatması esnasında Tuna'dan geçmek isteyen ordu salları ve gemiler hazırlar, bu sırada sis onların fark ettirmeden karşı kıyıya geçmesini sağlar. Bu olayın anlatıldığı bölümde gökyüzü bir deniz, güneş ise gemi gibi kurgulanır. Sis ise âlem aynasını kaplayan püstür. İlahi bir hikmetle ortalığı kaplayan sis güneş gemisini karanlık girdabında kalmış gibi gizlemiştir. Bütün askerler karşı kıyıya geçtiğinde kaza ve kaderin kaptanı güneş gemisini karanlıkların içinden çıkarır, İslam ordusunu karşılarında gören düşmanın gözleri kamaşır. Aynı zamanda güneş ile Hz.

Muhammed'in sancağı arasında da bir paralellik vardır. Onun sancağının, âlemi küfür ve karanlıktan arındırması gibi güneşin tekrar görünmesiyle etraf aydınlanır.

[B]i-emr-i fâliki'l-aşbâh ihzâr olunan gemileri ve şalları nehr-i Tünâ'ya şalup cünüd-ı muvaḥhidîn cā-be-cā süvâr olup hikmet-i hafıyye-i İlähî ve kudret-i seniyye-i nâ-mütenâhî birle ol şubḥ-ı zafer-me'nûsda mir'ât-ı fezâ-yı kevn ü mekân pür-jeng ü püs olup keştî-i âfitâb-ı âlem-tâb girdâb-ı zulmetde kalmış gibi nâ-yâb iken yeñiçeri vü sipâh ve ba'z-ı erbâb-ı menâşib u câh gürûh gürûh geçüp ve vaz' olunan köprülerden dahı zümre-i guzât-ı nuşret-simât mürûr u 'ubûra başlayup nehr-i mezbûruñ iki cânibi leşker-i nuşret-iştimâl ile mâl-â-mâl olup küffâr-ı liyâm u hezîmet-mersûmuñ üzerine hücûma müteşaddiler iken mellâḥ-ı kaẓâ vü kader keştî-i âfitâbı ka'r-ı zulmâtdan çıkarup sâhil-i bürûz u zuhûra irişdürdükde şu'le-i mehçe-i âlem-i muhterem-i Muhammedî ve eşi'a-ı livâ-i feth-ihtivâ-yı Ahmedî şallallâhu 'aleyhi ve sellem fezâ-yı âlemi pür-nür ve dîde-i hezîmet-dîde-i küffâr-ı huffâşî kör ü pür-fütür idüp ... (33b-34a)

Burada güneş için gemi metaforunun seçilmesi bilinçli bir tercihtir, çünkü anlatılan olay askerlerin salları ve gemiler aracılığıyla karşı kıyıya geçişidir. Tam da bu bölümde düşman için “yarasa/huffaş” kelimesi kullanılır. Çünkü yarasanın gözleri kördür, gün ışığında göremez. Düşman da tıpkı yarasa gibi İslam askerinin nehri geçtiğini görememiştir. Ve aynı yarasa gözlü küffar, peygamberin sancağının tepesindeki ayın karşısında parıldadığını görünce şaşkınlıktan yine kör olup ne yapacağını bilememiştir. Bu anlatım daha geniş bir bağlamda düşünüldüğünde kâfirlerin İslam'ı kabul etmeyip küfürde diretmeleri, peygamberi ve İslam dinini yok

saymaları onların ışığı göremeyen yarasalar olarak nitelendirilmesini daha anlamlı kılmaktadır.

3.3 Manzum bölümler ve işlevleri

Târîh-i Engürüs'te farklı nazım biçimleriyle yazılmış 57 manzum bölüm bulunmaktadır. 18 örnekle mesnevi formu en çok tercih edilen nazım şeklidir. Beyit örnekleri 16 tanedir. Bunların 13 tanesi kendi içinde kafiyeli olduğu için musarra ya da matla, geri kalan 3 tanesi ise müfreddir. Kıta ve nazım örnekleri 11 tanedir.

Bunlar dışında metinde 8 gazel, 1 terhib-bend, 1 müseddes ve 1 mısra bulunmaktadır.

(Manzum bölümlerin beyit/bend sayıları ve vezinleriyle ilgili bilgi için bk. EK D:

Târîh-i Engürüs'teki nazım biçimleri ve vezinleri)

Metindeki manzum bölümlerin iki türlü işlevi vardır. Bunların ilki mensur bölümleri özetlemek, açıklamak ve tekrarlamak; diğeri ise mensur kısımda anlatılan olayı tamamlamak ve yeni bir konuya başlamaktır.

Mensur kısmı tamamlar nitelikteki bölümlerde manzum kısım cümlenin bir parçası görevi görür. Örneğin Sultan III. Murad'dan bahsedilen bölümde mensur olarak "taht-ı behcet-baht-ı 'Osmānī ve erīke-i refī'e-i ḥaḳānī sulṭān-ı selāṭīn-i zemān ve ḥıdīv-i bāhirü'l-bürhān pādīşāh-ı sipihr-eyvān u şehen-şāh-ı felek-mekān el-muvaffıḳ bi-mezīdī't-te'yīd ve'l-iḥsān" (6a) şeklinde padişahın övgüsüne başlanır, daha sonra yazarın nazmı başlığıyla iki beyit verilir:

Dāver-i devr-i zemān sulṭān-ı erbāb-ı cihād
Ḥüsrev-i mülk-i celādet server-i nuşret-nihād
Mazhar-ı feyz-i İlāhī nāşır-ı ḥalk u 'ibād
Pādīşāh-ı heft kişver ḥazret-i Sulṭān Murād (6a)

şeklindeki bu bölüm metnin devamı niteliğindedir. Nitekim manzum bölümü takip eden Arapça dua cümlesiyle metin kesintiye uğramaz ve cümle "E'azzallāhu

enşārehu bi'l-fethi'l-mübīni ve ekreme ecnādehu ilā yevmi'd-dīn hazretlerinin zıll-i zalil-i sa'adet-delilleriyle müstes'ad olup" ifadesiyle tamamlanmış olur (6b).

Bir başka bölümde, "Mısra" başlığıyla verilen "Dilāverler hünerverler şecā'at issi serverler" ifadesi bir sonraki cümlenin öznesi niteliğindedir. Mısra ile başlayan cümle "maḥall-i şitāda birer cāy-ı āzādede temekkün etmek ümīdine eṭrāf u eknāfa dağılıp" şeklinde devam etmektedir (13b).

Mensur bölümü tamamlayıcı nitelikteki manzum bölümler anlatıdaki bakış açısının değişmesini de sağlamaktadır. Mesnevilerde araya giren manzumeleri akıllara getiren bu bölümlerde anlatıcının aradan çıktığı ve olayın doğrudan kahramanların ağzından aktarıldığı görülür. 58a-58b'deki müseddes bunun en iyi örneğidir. Sinan Paşa'nın sadrazamlıktan azledildiği ve yerine Ferhad Paşa'nın atandığı dönem anlatılırken müellif paşalar arasındaki çekişmeyi anlatmak yerine "serdār-ı sâbık gitmekle serdār-ı cedīd ile yıldızları barışmayup" ifadesinden sonra "Gıtdi serdār-ı güzīn ḥayretde ḳaldı müslimīn" diyerek sınır boyunda yeni serdarın bir an önce görevini devralmasını bekleyen askerlerin ağzından bir manzumeye başlar:

Yalınız serdārsız ḥayretde ḳalduḳ varumuz
Şarf olup rāh-ı ḡazāda gıtdi elde varumuz
Cümleten yıprandı bir bir cāme vü destārumuz
Naḳd-i eşk-i ḥūn-feşāndur dirhem ü dīnārumuz
Luṭfuña ḳaldı bizüm aḥvālümüz bildük hemīn
Sen mu'īn ol sen zāhīr ol yā ilāhe'l-'ālemīn (58a-b)

Böylelikle sefer sırasındaki görev değişiminin asker üzerindeki olumsuz etkisi daha çarpıcı bir şekilde anlatılmış olur.

Manzum bölümler kimi zaman bir konudan diğerine geçmek için bir araç vazifesi görür. Örneğin Yanık kuşatması anlatılırken Kırım hanı ordusuyla yardıma geldiğinde:

Böyle ceng eyler iken halk-ı cihān
Geldi ser-defter-i ehl-i 'unvān (27b)

Beyitiyle anlatının odağı savaş meydanından, Kırım hanı Gazi Giray'a ve Tatar askerinin maharetlerine çevrilir. Bu sayede anlatı içinde yeni bir anlatıya geçileceği haber verilmiş olur. Tatar askerinin savaş tarzının anlatıldığı bu iç hikâye benzer şekilde yine bir manzum bölümle son bulur. Tatarların nasıl savaştığını görmek için metristen çıkan Karaman valisi Halil Paşa'nın ölümünü anlatan manzum kısım hem iç hikayenin sonlandığını hem de yeni bir konuya geçildiğini haber verir:

Gitdi ol gülşen-i cennetde mekânın buldı
Şühedâ vü sü'edâ silkine vâşıl oldı (30a)

Mensur bölümleri özetlemek, açıklamak ve tekrarlamak için kullanılan manzum parçalar da aynı şekilde bir konuyu bitirip yeni bir konuya başlama işlevine sahiptir. Yanık'ın fethi gerçekleştikten sonra söylenen terhib-bend buna örnektir (53b-55a). Bu terhib-bendde fetih boyunca yaşanan olaylar bir kez de manzum olarak ifade edilmiş, böylece anlatı pekiştirilmiştir. Bu manzume ayrıca III. Murad'ın ölüm haberine geçmeden önce olayları toparlayan bir özet işlevi görmektedir.

3.4 Anlatım unsurları: Mecaz, teşbih ve tasvirler

Manzum eserlerle özdeşleştirilen söz sanatları mensur metinlerde de karşımıza çıkar. Hükümdarları anlatmak için kullanılan sıfatlar çoğu eserde “güç ve ihtişamı” anlatan niteliktedir. *Târîh-i Engürüs*'te de benzer bir durum söz konusudur. Eserde Osmanlı sultanları sıklıkla “zamanın hükümdarları ve Müslümanların koruyucusu” olarak nitelenir:

[H]ıdıv-i 'ālî-şān ve hüsrev-i zemīn ü zemān ve esāfīn-i bāhirü'l-bürhān nāşir-i menāşir-i 'unvān u rüchān ve dāver-i devrān mu'īn-i güzāt-ı müslimīn ve mu'āvin-i kümāt-ı muvaḥḥidīn ... (3a)

Hükümdarın güneşe benzetilmesi sıkça karşılaşılan teşbih unsurlarındandır. Cafer

Paşa'nın sefere bizzat katılmak üzere yola çıkan Sultan Mehmed'i karşıladığı

bölümde padişahın gelişi ve güneşin doğuşu arasında bir paralellik kurulur:

[Ā]fitāb-ı 'ālem-tāb cānib-i şarkdan berķ urup 'azm-i memālik-i ğarb kıilup
rāyāt-ı küfr-i zulmet nigün-sār olup kevākib-i deycūra inhizām gelüp mehçe-i
behcet-i behce-i mihr-i enver tābende vü tābdār olduğda serdār-ı bā-vaķār
hāzretleri bir semend-i ercmede süvār olup ... (82a)

Bu alıntıdan görüleceği üzere anlatılan gün doğumu olsa da sabahın olması ve

güneşin yükselmesiyle, padişahın sefer topraklarına yaklaşıyor olması arasında bir

bağlantı vardır. Doğudan “berķ urup ğarba yönelen” güneş hem gerçek anlamıyla

güneş hem de Osmanlı sultanıdır. Güneş doğunca diğer tüm yıldızların sönmesi gibi,

padişahın gelmesiyle diğer hükümdarlar sönüp gidecektir.

Güneş ile kurulan benzetmelerde onun bazen benzeyen olduğunu da görürüz.

Ordunun Tuna nehrini geçeceği gecenin sabahında günün doğumunu anlatılırken

güneş bir gemiye benzetilir:

[‘A]le’ş-şabāh bi-emr-i fāliķi’l-aşbāh mellāh-ı kazā vü ķader keşt-i āfitāb-ı
'ālem-tābı sāhil-i deryā-yı aķzarda 'ayān u āşikār itdükde nehr-i Tūna'da
ihzār olınan sefāyin-i nuşret-ķarāyin ... (77a)

Düşmanın top atışıyla ölen askerler anlatılırken gömleklerini kaplayan kanın

kırmızılığında hareketle savaş alanı bir bahçeye benzetilir. “Şarap, lale ve bahçe”

göndermeleriyle bu bahçenin bir cennet bahçesi olduğu ima edilerek şehit düşenlerin

cennete gittiği söylenir:

[T]op taşları dahı nice dilir ü şaf-der ve merdān-ı hünerver ü şecā'at-
perverlerüñ baş u cān u tenlerin top götürüp menzil ü me'vā-yı cināna
yetişdürüp cām-ı şehādet nüş iden ğāzileri lāleveş hūnīn pirehenlerle
çemenzār-ı ravza-ı rıdvān şavbına gönderürler-idi. (39a)

Doğa, kişi ve olaylarla ilgili bu benzetmelerin yanı sıra asker, düşman, savaş alanı,

kaleler ve silahlar gibi unsurlar için sıkça tekrarlanan bazı benzetmeler mevcuttur.

3.4.1 Osmanlı askeri ve ordusu

Osmanlı askeri ve ordusunu nitelemek için “zafer, nuşret” gibi kavramlarla yapılan birleşik sıfatlar sıkça kullanılır. “‘asâkir-i zafer-ķarîn, ‘asâkir-i nuşret-me’âşir, ‘asâkir-i nuşret-şemâyil, ‘asâkir-i zafer-nişân, ‘asâkir-i zafer-rüsüm, ‘asâkir-i zafer-rehber, ‘asâkir-i nuşret-nümâ, ‘asâkir-i zafer-şî’âr, ‘asâkir-i nuşret-me’âl, ‘asâkir-i nuşret-simât” gibi nitelermelerde birleşik sıfatı oluşturan “nişân, rüsüm, simât vb.” kelimeler genellikle cümle içinde seci’ oluşturacağı kelime grubuna göre seçilmektedir. Örneğin “semt-i ifâkâta mâyil olup itmâm-ı mühimmât-ı ‘asâkir-i nuşret-simât ile taķayyüd buyurup” (93a) cümlesinde “â ve t” seslerinin tekrarlanmasından oluşan bir ahenk vardır. “[V]üzerâ-yı mülk-ârâ ve mîr-i mîrân-ı kişver-güşâ ve ümerâ-yı şecâ’at-intimâ ... ve sâ’yir ‘asâkir-i zafer-iķtidâ” (98a) bölümünde ise “şecâ’at-intimâ ve zafer-iķtidâ” paralel yapılarının kendi aralarında oluşturduğu seci’ye ek olarak “mülk-ârâ ve kişver-güşâ” kelimeleriyle de ses açısından uyum sağlanmaktadır.

Seci, iç kafiye ve aliterasyon gibi ahenk unsurları göz önüne alınarak oluşturulan bu sıfatlarda nitelemenin kullanıldığı bağlam önem arz etmektedir. Örneğin Cafer Paşa sefere serdar olarak gitmeden önce Üsküdar çayırında padişaha bir savaş oyunu sergiler. Bu bölümde asker “‘asâkir-i nuşret-ây[î]n” olarak nitelenir. Böylelikle hem sergiledikleri merasim anlatılmış hem de onların “zaferi âdet edindikleri” söylenmiş olur.

Tımeşvar’ı kurtarmaya giden ordu içinde bilinmeyen bir sebepten sürtüşme yaşandığı ve askerin bir kısmı iskeleden karşıya geçmeyi reddettiği bölümde ise müellif ‘Âlî Efendi, adını sürekli zaferle andığı askeri “‘asâkir-i zafer-sâkir”(85a) olarak niteler. “Sâkir” kelimesinin iki anlamı vardır: biri “sarhoş olup kendinden geçme” diğeri “durma, hareket etmeme”. Müellifin kelime seçimi askeri hem

“zaferle kendinden geçme” hem “daima zafer kazanmayla” nitelerken, onların zafer sarhoşluğuyla gurura kapıldıklarını ve hareket etmeyi reddettiklerini aynı anda anlatır.

Asker için kullanılan nitelemeye dayalı teşbihlerin yanı sıra istiareyle oluşturulmuş metaforlar da vardır. Örneğin Mohaç meydanında karşılaşan ordu ve askerler çatışmalar kızışınca “çok kıymetli can metainna, değeri ve güzelliği artan ruh kumaşına müşteri olan tüccarlar” olarak anlatılır (4a: “metā’-ı cān-ı girān-bahā vü kālā-yı revān-ı ‘azīzū’l-ḳadr ü behcet-irtikāya müşteri olan tācirān-ı nuşret-şümül”)

Kumaş metaforu bu ifadelerin ardından, bir kez de düşman üzerinden örneklenir. İki koldan düşman üzerine yürüyen askerler onların cehenneme ait bedenlerini keskin süngüleriyle “solmuş bir bez” gibi ilip söker, bu değersiz kumaşı ölüm getiren kılıçlarının makasıyla kesip biçerler:

[T]ācirān-ı nuşret-şümül sağ u şol iki koldan irişüp ebdān-ı kefare-i duzaḥ-āşiyānı nīze-i sertiz ile kirpās-ı pūsīde gibi ilüp söküp mıkrās-ı şemşīr-i merg-tebşīr ile kesüp biç[er.] (4a: kirpās, ilmek, sökmek, mıkrās, kesmek, biçmek)

Daha önce kıymetli can kumaşı için yarışan tüccarların değersiz bezleri parçaladıkları anlatılarak “kumaş” metaforu devam ettirilmiş olur.

Çarpışma esnasında savaş alanındaki tekbir sesleri, burasının mahşer yeri gibi düşünülmesine sebep olur. Sanki sura üflenmiş ve yerle gök birbirine girmiştir. Yer in sarsıldığı şimşeklerin çaktığı meydan Allah sesleriyle yankılanmaktadır, şehit düşen askerler meleklerle yan yanadır:

[Ġ]uzāt-ı ‘ālī-derecāt u kümāt-ı müstecābü’ d-da ‘vāt birle ‘ālem-i bālāya el ḳaldurup tazarru’ u niyāz ḳapuların açup āvāze-i tesbīh ü tehlīl ve şıyt u şadā-yı şurnā vü nefīr zemīn ü zemāna zelzele ve kevn ü mekāna velvele virüp iki ‘asker birbirine girüp şīrāne cengler ve merdāne āhengler olup gāzīler mümtāzlar ceng-cūlar rezm-hūlar u ser-bāzlar u tūfeng-endāzlar sürüş-ı ḡayb ile hem-rāzlar melā’ ike-i ra’ d u berḳ ile dem-sāzlar faşl faşl küffār-ı liyām ile ceng ü ḥarbe iḳdām idüp niceler cām-ı şehādetle ḥod-kām olup ... (34b: āvāze, şıyt, şadā, velvele, tesbīh, tehlīl, şurnā, nefīr, ra’ d, berḳ: zelzele, ‘ālem-i bālā, sürüş, melā’ ike)

Süvarilerin savaş alanındaki hareketleri çevgân oyunu oynayanlara benzetilir. Bu sahnede kılıçlar “çevgân”, düşman askerlerinin başları ise “top”tur, “himmet kırbacı” ile meydana giren atlılar düşmanların başını bir o yana bir bu yana savurmaktadır:

[N]iceler tâziyâne-i himmetle esb-i şecâ‘ati meydân-ı şehâmete getirüp şavlecân-ı celâdetle gūy-ı ser-i küffâr-ı hâksârı pây-mâl-i süm-i semend-i ğuzât-ı zafer-peyvend kılup beyne’l-enâm maqbûl-i havâşş u ‘avâm olup hoş-nâm olduklarından mâ-‘adâ ‘avâţif-ı ‘aliyye-i hüsrevânîden iltimâslar-ile hüd-kâm buyurılıp behremend ü südmend ve ber-murâd u hursend olmuşlardır. (34b-35a: taziyâne, esb, semend, meydân, şavlecân, gūy, ser)

Zırhlı askerlerin hareketi, denizin dalgalanmasını hatırlatır, ordunun hareketi ile denizin coşkunluğu arasında bir bağ kurulur:

[M]âh-ı mezbûruñ selhinde 29. güninde telâţum-ı deryâ gibi cūş u hürüş iden leşker-i âhen-püş u nuşret-sürüş ile teveccüh-i vecîh idüp iki gün bir menzilde ârâm u karar kılmayup ... (10a: deryâ, telâţum, cūş u hürüş, ârâm u karar kılmak)

Erdel topraklarına yönelen Osmanlı ordusu Rusçuk yakınlarındaki köprüden geçerken bölgenin coğrafi koşulları askerin “timsah, aslan, kaplan” gibi vahşi hayvanlar olarak hayal edilmesine vesile olur. Mızraklar alanı bir sazlığa çevirmiştir, takım yıldızlar gibi sıralanan çadırlar ise dalgalı bir denizi hatırlatmaktadır. Bu manzarada birer timsaha dönüşen askerin çıkardığı ses yeri göğü inletmektedir:

[L]eşker-i İslâm-ı zafer-iĳtidâ ile cısr-i mezbûrdan mürür idüp fezâ-yı ğabrâ rümh u sinân ile neyistâna dönüp ve hıyâm-ı süreyyâ-nizâm birle deryâ-yı firâvândan nişân virüp dem-i hıcâda neheng-i âheng olan ğıriv-i merdân-ı dilâverân-ı peleng-i cengden kühsâr-ı şecâ‘at şîr-i jiyân gibi güm güm gümleyüp ... (62b: ney, dem, âheng, ğıriv, jiyân, güm güm; peleng, neheng, şîr; fezâ, ğabrâ, süreyyâ; neyistân, deryâ, kühsâr)

3.4.2 Düşman

Düşmanın Osmanlı topraklarında yarattığı sıkıntılar vücuttaki bir hastalık gibi anlatılır, bu hastalığın ilacı fetihlerdir. Osmanlı askerinin kılıcının şurubuyla bu hastalık yok edilecek ve müminlerin kalplerindeki sıkıntılar şifa bulacaktır:

[S]er-i bî-sa‘âdetleri alınıp beden ü tenleri loĳma-ı tîr ü tu‘me-i şemşîr ve evlâd u ‘ıyâlleri esîr olup eskâm [u] âlâm-ı mefsedetleri mizâc-ı memâlik-i

mahrüse-i hâkaniden eşribe-i şemşîr-i hikmet-te' sîr ile ref' kılınup şiddet-i mazarret-i müşrikîn ile münharif olan kulüb-1 mü' minîne dârü-yı fetḥ-i fütüḥla 'ilâc u devâ kılınmak ve a' dâ-yı dâlâlet-nümânun gereği gibi haklarından gelinmek mühimmât-1 dîn ü devlet-i hümâyünümünden olmuşdur. (8a-8b: eskâm, âlâm, eşribe, dârü, 'ilâc, devâ)

Sefer için yola çıkan ordu Belgrad'da kışlarken Müslümanların denetiminde olan Hatvan kalesi düşman tarafından kuşatılır. Bombardıman altındaki İslam zümresi sıkıntıdadır. Düşmanın varlığı, giderilmesi gereken bir kusur, düzeltilmesi gereken bir sorundur ama Osmanlı'nın gücü ve haşmeti karşısında düşmanın tüm hamleleri aciz kalacaktır. Bu durum, ayna metaforuyla anlatılır:

[Z]ümre-i İslâm küffâr-1 liyâmdan bu derecede muḫtarr olup ve mir'ât-1 kulüb-1 mü' minîn gerd-i küdüret-i düşmenden bu mertebede muḫberr iken pîster-i istirâhatde ferâğ-1 bâl ile ârâm itmek ehl-i îmâna ḥarâm ve gûşe-i ferâğatde ḥord u ḥ'âb ile tena' 'üm kılmak ḥilâf-1 'âdet-i ma' hûde-i gûzât-1 nuşret-encâmdur şaykal-1 tiğ-i âteş-bâr ile jeng-i vücûd-1 küffâr-1 ḥabâset-âlûdı ây[î]ne-i rûzgârdan ref' itmek lâzıme-i cünûd-1 zafer-vürûd ve seylâb-1 seyf-i zafer-żayf ile gârka-1 fenâya virmek mühimme-i vâcibe-i leşker-i nuşret-nümûd[dur.] (15b: mir'ât, gerd, şaykal, jeng, ây[î]ne)

Gazi ve kâfir ayrımı ikili zıtlıklar üzerinden sık sık vurgulanır. Bunun en yaygın örneği cennet-cehennemdir:

[Ġ]âzîler ki her biri Tehemten-ten ü merd-efken ü düşmen-şiken mümtâzlar ü ser-efrâzlar olmağın metâ' -1 girân-bahâ-yı rûḥ-1 revânı alup şatup es'ad-1 sü'edâ vü maḫhar-1 rızâ-yı Ḥüdâ olanları bezm-i rezmden nûş-1 câm-1 şehâdet kılip mecâlis-i ḥürâ vü ḡilmân ve çemenzâr-1 ravzâ-yı rıdvâna envâ' -1 rızq u şafâ ile dâḥil ve küffâr-1 liyâmdan nice mel'ün-1 be-nâm-1 nuḫûset-iltiyâm zehr-âb-1 şamşâm-1 gûzât-1 nuşret-irtisâmı içüp ve kendüden geçüp ka'r-1 nîrân u sa'îrde 'azâb-1 elîme vâşıl olup ... (17b)

Bu ikili karşıtlığı denklem hâlinde göstermek gerekirse gazilerin şehitlik kadehinden içerek cennet bahçesine ulaştıkları ve burada onları huri ve ḡilmanın karşıladığı; kâfirlerin ise kılıcın acı suyunu tadarak kızgın ateşe kavuştukları ve burada büyük bir azapla karşılanacakları daha iyi anlaşılır:

ġazîler	ravzâ-yı rıdvân	câm-1 şehâdet	ḥürâ vü ḡilmân
küffâr	nîrân u sa'îr	zehr-âb-1 şamşâm	'azâb-1 elîm

Sık sık kalenin burçlarına çıkan düşman kara bulutlara benzetilir. Bu bulutlar gazilerin üstüne yağmur yerine nefit ve humbara yağdırmaktadır. Bu bölümde ayrıca renk üzerinden karanlığa yani küfüre vurgu yapılmaktadır:

[E]rbāb-ı dālāl ... şehāb-ı zālām gibi ufq-ı kal'aya çıkup künbāra vü neftler yaqup gūzāt-ı 'alī-derecāt u şāhib-necātuñ ser-i sa'ādetmend-i behcet-peyvend-i cünūd-ı zafer-vürūd[ların]a bārān-ı firāvān gibi yağdururlar-idi. (27a: şehāb-ı zālām, ufq, bārān-ı firāvān, yağmak)

3.4.3 Kaleler ve şehirler

Kalelerden bahsedildiğinde ilk olarak onların aşılmazlığı vurgulanmak istenir. Bu yüzden surların ve kulelerin yüksekliği anlatılacaksa “felek, cevzā, āsmān, süreyyā” gibi kelimeler seçilerek gökyüzü metaforundan faydalanılır:

[M]āh-ı mezbūruñ 7. gününde harbī hişārlardan felek-temkīn cevzā-mekīn āsmān-ķarīn ü süreyyā-tersīm Bolāta ve Pesprīm nām kal'alar üzerine varup meteris vaż' idüp ... (10a: felek, cevzā, āsmān, süreyyā)

Yanık kalesinin sağlamlığını anlatmanın mümkün olmadığını dile getiren yazar, yine de bunu deneyeceğini söyler. Temelinin yaratılış öğelerinden öküzü sırtında taşıyan balığa ve yüksekliğinin Kaf dağının zirvesinden de öteye uzandığını ifade eder:

[H]işār-ı Yanık ki burc u bārūsı çarḥ-ı berīne mülāhıķ ve ķulel-i bī-bedeli felek-i cevzāya mülāşıķ rüy-ı zemīnde bir hişār-ı haşānet-temkīn ve bir kal'a-ı metānet-terhīndür ki teşeyyüd ü istiḥkāmınuñ tavşif ü ta'rifī ğayrı mümkündür fe-ammā ķulel-i burüc-ı gerdün-'urücü şā'ıķa-āheng top u tūfeng ve berķ-direng dārb-zen ü zenberek ve sāyir ālāt-ı peykār u ceng ile memlū olup ḥandaķınuñ ķa'rı zahr-i semeke yitmiş ve temel ü bünyādı kāv-ı zemīnle iķtirān idüp birlige bitmiş ve irtifā'-ı ķadriyle burc u bārūsı saķf-ı felek-i mīnāya yitmiş gūyā ki ķulle-i kūh-ı Kāf'dan āveng olup pāy-ı vaķarı dāmen-i temkīne çekmiş idi. (23a: çarḥ-ı berīn, felek-i cevzā, rüy-ı zemīn, ķa'rı zahr-i semeke, temel ü bünyādı kāv-ı zemīn, burc u bārūsı saķf-ı felek-i mīnā, ķulle-i kūh-ı Kāf'dan āveng)

Yanık kalesi bir gelin, etrafını çevreleyen Raba (Raab) nehri ise onu koruyan yedi başlı bir ejder gibi tasvir edilir.

[N]ehr-i Raba baḥr-i muḥīt gibi hişārı tolaşup bir vechle ihāta itmiş idi ki 'umķına rīsmān-ı fikret yitmekden ķalmış-idi ve leyl ü nehār cevānib-i erba'asına āteş-bār olup ejder-i heft-ser gibi dem-be-dem şerāre-i bī-şümār

nişār itmekle ‘arūs-ı genc-i vuşlatınuñ dāmen-i ‘işmetine ittişāl emr-i ba‘īd olup meretebe-i muḥāle yitmiş-idi. (23b: āteş-bār, ejder-i heft-ser, şerāre-i bī-şümār nişār itmek; ‘arūs-ı genc, dāmen-i ‘işmet)

Tihon kalesinden bahsedilen bölümde ise bölgenin zenginliğini anlatmak için etrafındaki bağ ve bahçeler ile burada yetişen meyvelerden söz edilir. Bolluk ve bereket vurgusunun dikkat çektiği betimlemede anlatılan sanki cennet bahçesidir. Meyveler rengarenktir (beyaz, la‘līn, rengīn, gūn-ā-gūn), çeşit çeşit (turş, şīrīn, matbū‘, ḥalāvet, lezzet) tatlar vardır ve tüm bunlardan bolca (ser-ā-pā, memlū, toptolu, şıgmayup) bulunmaktadır:

‘Ale’l-ḥuşūş ser-ā-pā nevāḥīsinde vāki‘ olan şahrā vü tağ bāḥçe vü bāğ olup her dirāht-ı sāye-perveri turş u şīrīn ve beyāz u la‘līn ve matbū‘ [u] rengīn mīve-i gūn-ā-gūn ile memlū ve dürlü dürlü engūr-ı ḥalāvet-nümün ile toptolu olup lezzet-i fākihe-i zībāsı ḥadd-i ta‘rīfe gelmeyüp ve letāfet-i elmā vü ayvası vaşf u beyāna şıgmayup ... (47b)

3. 4. 4 Silahlar

Yanık kuşatması sırasında kale etrafına kurulan metrisler “kūh-sütūn, gerdūn-şükūh, ‘ālī” gibi heybeti ifade eden kelimelerle adeta mimari bir yapı gibi anlatılır.

Aynı bölümde müellif metrislere kurulan topları anlatmak için “fil yapılı, minare bedenli, ejder şekilli, suban/yılan heykelli” sıfatlarını kullanır, bu toplar âdeta mimari yapının bezemeleri gibidir:

[S]erdār-ı şecā‘at-şi‘ār ḥazretleri daḥı etraf-ı ḥişāri kūh-sütūh gerdūn-şükūh ‘ālī meterisler ile tezyīn itdürüp fil-ten mināre-beden ejder-şemāyil su‘bān-heyākil felek-seng ra‘d-āheng top-ı berç-maşḥūb ile tertīb ü temkīn virüp ... (26a)

Top sesleri, sıklıkla gök gürültüsü ve yıldırımla tasvir edilir, bunları tanımlamak için “ra‘d-şadā, berç-nidā” gibi sıfatlar kullanılır. Müellifin topları anlatırken onların ateşle ilgili yönünü vurguladığı ve ölümcül olduklarının altını çizdiği görülür. Bunun için “şā‘iḳa-kār, āteş-kirdār, merg-āşūb, berç-maşḥūb...” gibi nitelemelerden faydalanır.

3.4.5 Savaş

Sinan Paşa'ya sefer hazırlıklarına başlaması için gönderilen hatt-ı hümayunda Habsburglarla barışın bozulduğundan ve bu ihanetin cezalandırılması gerektiğinden bahsedilir. Onlara verilmesi gereken ders ise “topraktan sürülüp değirmende öğütülerek un hâline gelen ekin” mecazıyla anlatılır:

[M]ezrū ‘āt-ı bilād-ı vilāyetleri yakılup yıkılup hırmen-i rāhat uistirāhatleri bād-ı fenāya virilüp dāne-i vücūd-ı habāset-nümüdları āsiyāb-ı mücādele vü mukātele vü muşāderede reviş-i seng-i şecā‘at ve gerdiş-i cenādil-i şehāmet birle daķıķ-i raķıķ kılınup bāzār-ı kā[r]zārda keffe-i terāzū-yı merge konılup şatılmaları ve ser-i bī-sa‘ādetleri alınup beden ü tenleri loķma-ı tīr ü tu‘me-i şemşīr ... (8a: mezzū‘āt, hırmen, dāne, āsiyāb, seng, cenādil, daķıķ)

Daha sonra bu ekin “ölüm terazisinin kefesinde” tartılır, “savaş pazarında” satılır ve tüm bunların sonunda gazilerin kılıçlarına “lokma” olur. (8a: bāzār, keffe, terāzū, şatmaķ)

Savaş esnasında tedbirsiz davranıp aceleci hareket etmek “kendini bilerek tehlikeye atmak” olarak görülür ve durum “sönmemiş ateşe girmeye”, “panzehir almadan yılanı sarılmaya” ve “gemiği görmeden dipsiz denize dalmaya” benzetilir:

[D]üşmen görülmedin ve ‘adād u miķdārı bilinmedin bilā-tereddüd üzerlerine varılmaķ dehen-i semender suvarınmadın āteş-i sūzāna girmek ve tedārik-i tiryāķ kılınmadın ef‘ī-i sehmnāka şarılmaķ ve fülk-i necāt ihzār olınmadın deryā-yı bī-pāyāna şalınmaķ gibidür. (16a-16b: dehen-i semender, āteş-i sūzān; tedārik-i tiryāķ, ef‘ī; fülk-i necāt, deryā-yı bī-pāyān)

“Bezm-rezm” tezatı şiirde sıkça karşılaşılan metaforlardan biridir. Savaşı bir meclis şeklinde hayal etmek müellif ‘Âlî Efendi’nin de en sık kullandığı benzetmelerden biridir. Yanık muhasarası esnasında Osmanlı askerinin karşısındaki düşmanın durumu bir bezm-meclis sahnesiyle anlatılır. Yanık önlerinde gerçekleşen bu çarpışmadan sonra düşmanın hâli meclisten sarhoş ayrılan bir insaninkini hatırlatmaktadır. Fakat bu mecliste sunulan şarap değil, gazilerin keskin kılıç darbeleridir. “[B]ir nice dem medhūş u hāmūş olup āhīrū’l-emr hūmār-ı zehr-āb-ı

şemşîr-i ğuzât-ı nuşret-nişân başlarından şavılıp” (25b: medhüş, hāmüş, humār, zehr-âb) şeklinde ifade edilen sarhoşluk hâli de şaraptan değil, kılıçların acı suyundan kaynaklanan bir sarhoşluktur:

[V]aqt-i ‘aşr olduğda tekrâr zulmet [ü] zalâm gibi alaylar bağlayup taşra çıkup ceng ü cidâle âheng eylediklerinde ğâzîler irişüp alışıup virişüp bir vechle ceng ü peykâr ve harb ü kârzâr olmışdur ki küffâr-ı nâr-ķarâr serâsime olup ğalebe-i ħavf u bîm-i şemşîr-i bürrân-ı ğuzât-ı zafer-nişân ile fezâ-yı vâsi ‘ü’ l-eknâf-ı ‘âlem dîde-i hezîmet-tersîmlerine aşĝar min beyâzi’ l-mîm ve azyak min şadri’ l-la’îm²⁶ menzilesinde görünüp ... ve velvele-i leşker-i nuşret-ĝüster hânumân-ı ‘ayş ü ‘işretleri çañına ot dıkup bir nice dem medhüş u hāmüş olup âĝirü’ l-emr humār-ı zehr-âb-ı şemşîr-i ğuzât-ı nuşret-nişân başlarından şavılıp ‘âdet-i ma’ hûde-i menkûbeleri üzere ħişâr bedenlerine çıkup muĝayyem-i ordu-yı hümâyün olan şahrâ-yı medîdü’ l-fezâya nazar şalup ħayme vü ħıyâm u ħargâh-ı süreyyâ-nizâm baĝr-i bî-pâyân olup ķarasına gözler irimedüĝin ve mâ-verâsına nazarlar yitmedüĝin ve muķâbele vü mücâdeleye rişte-i taşavvurları irişmedüĝin bilüp şarâb-ĝorde vü zehr-çeşîde gibi nicesi kendüden geçüp ... (25a-25b: ‘ayş ü ‘işret, medhüş, hāmüş, humār, zehr-âb, şarâb-ĝorde, zehr-çeşîde)

Savaş alanındaki düşmanın, gazilerin “zehr-âb-ı şemşîr”iyle sarhoş olduğunu söyleyen müellif, “medhüş” ve “hāmüş” hâldeki düşmanın “hânumân-ı ‘ayş ü ‘işretleri”nin yani meclislerinin gazilerin velvelesiyle son bulduğunu söyler.

Hisardan Osmanlı ordusunu gözleyen bir kısım düşman ise bu bezmin bitiminde şarap içmiş ve zehir tatmış gibi kendilerinden geçmiş hâldedir.

Savaş alanında toplanan askerin telaşı, alayların bağlanıp bayrakların açılması ve bu sırada çalınan davullar savaşın bir düğün gibi düşünülmesine vesile olur.

Herkes bu mutlu günde önemli işleri halletmek için gece gündüz çalışırken müzik onlara eşlik ediyor gibidir:

[H]âzret-i âşaf-menzilet râyât-ı feth-i ĝâyât açup alaylar yaşanup ceng-i ħarbîler çalınup şıyt u şadâ-yı şurnâ vü nefir felek-i eşîre irişüp ĝüyyiâ bir sūr-ı pür-sürürdur ki herkes itmâm-ı mehâmm-içün bezl-i maķdûr idüp leyl ü nehâr çalışurlar-idi. (26b: sūr, çeng, şadâ-yı şurnâ vü nefir, mehâmm, leyl ü nehâr)

²⁶ Ar. “Mimin beyazından küçük ve cimri insanın gönlünden dar.”

3.4.6 Barış

Barış bir “kadeh” şeklinde hayal edilmiştir, gurur şarabıyla sarhoş olan kâfir mecliste elden ele dolaşan bu kadehi düşürerek kırınca iki devlet arasındaki barış da sona ermiştir. Bu bir anlamda savaşın patlak vermesinin gerekçesidir:

[H]er bir kâfir-i fâcir-i bâtın u zâhir şarâb-ı gurūr-ile bî-hüş ve bâde-i nahvet-i pür-fütūr ile ser-hoş olup mecâlis ü memâlikde dâyir ü sâyir olan kâse-i şulh u şalâh dest-i taşarrufdan düşüp menzile-i inkisâr u şikeste iriş[di.] (6b)

Benzer şekilde barış iki farklı milleti birbirine bağlayan “sağlam bir ip” gibi düşünülür. Müşriklerin ihaneti bu ipin kopmasına sebep olmuştur:

[Z]ümre-i müşrikîn ü fırka-ı dâllîn erbâb-ı dîn ü aşhâb-ı muvaḥḥidîne bu vechile kaçd-ı ihânet idüp qadîmü’l-eyyâmdan ilâ hâzâ elân mâ-beynde mün’akıd olan ḥabl-i metîn-i şulhuñ inkıṭâ’ına sebep olmışlardır. (8a)

3.4.7 Savaşta çekilen sıkıntılar

Yanık kuşatması esnasında erzak sıkıntısı yaşayan asker Tatar kuvvetlerinin yardıma gelmesiyle rahatlar. Yaşanan yiyecek sıkıntısı öyle bir boyuta ulaşmıştır ki ufak bir çörek ekmek, aç askerin gözüne karanlık gecede “mâh-ı tâbân” gibi görünmektedir. Madrabazlar da bu durumu fırsata çevirip arpa tanelerini “inci ve mercanmış” gibi dirhemle satmaktadır. Tatar askeri imdatlarına yetişir, düşman topraklarına akın düzenleyip bölgeyi yağmalarlar. Birkaç gün içinde geri döndüklerinde yanlarında bolca erzak vardır. Böylelikle askerin zor durumundan faydalanmaya çalışan madrabazların “mîzân-ı dâlâlet”leri yani bozuk ayarlı tartıları kırılmış olur. Önceleri ederinden fazla değer biçtikleri ekmek ve sularına tenezzül edip “habbe” karşılığı alacak kimse kalmadığı için zarar ederler. Böylelikle “kevkeb-i beşâset”leri yani gülen yıldızları “zulmet-i şehâb-ı gam” ile gam bulutunun karanlığıyla harap olmuş olur. Bu bölümde “ḥabbe, dâne, şa’îr, cû, nân, mîzân, dirhem, kâr” kelimeleriyle anlatılan ekinin yetiştirilmesi ve satılması işi “şeb-i târ, zulmet, şehâb/ rûz, mâh-ı

tābān, kevkeb” gibi gökyüzü unsurlarının tezat ilişkisiyle zenginleştirilerek bir

“kıtlık-bolluk” tasviri oluşturulmuştur:

Ber-muḳteżā-yı fermān ḥān-ı gāzī esb-i rehvārlarına süvār ... bir nice gün içinde ordu-yı hümāyūn-ı nuşret-maḳrūnı esbāb-ı ḡanāyimle toylayup bī-nihāye zād u zevāde getirüp her nesne bulunup miyān-ı leşkerde narḥ-ı rūzī üzere alınup şatılmaḡa başlayup şeb-i teng u tārda ḡurş-ı nānı māh-ı tābān gibi gösterüp dāne-i şa ‘iri lü’ lü’ vü mercān gibi dirhem dirhem şatan maṭrabāzlaruñ dest ü bāzūların burup ve mīzān-ı ḡalāletlerin kırup her biri nuşūrdan ziyān idüp nān u cūların kimesne ḡabbeye almamaḡla kevkeb-i beşāsetlerin zūlmet-i seḡāb-ı ḡam ḡaplayup kārları tebāh ve ef‘āl-i ḡabīḡaları gibi ḡāṭırları mūkedder ve yüzleri siyāh olup ... (29a-29b)

Savaşta çekilen sıkıntılardan bir diğeri “komutansız/başsız” kalma durumudur.

Sultan Murad ölüp yerine Sultan Mehmed geçince Sinan Paşa payitahta çağırılıp azledilir. Onun yerine sadrazamlıḡa getirilen Ferhad Paşa ise bu göreve uygun deḡildir. Sınırdaki askere gerekli emirler ve harçlıklar gönderilmediḡi için kim hangi görevle yükümlü olduḡunu bilmez, muvahhitler hayret vadisinde kaybolmuş gibidir ama payitahttan onların yardım ḡıḡlıklarını duyan yoktur:

[S]erḡadd-i manşūrede kışlayan leşker-i zafer-peykere daḡı vaḡtiyle cevāb-ı şāfī gönderilmeyüp ve ḡarlıḡcıları daḡı bī-maḡall yirlerde alıḡonulup zümre-i muvahḡidīn kemāl-i ḡillet ve keşret-i zilletden bī-tāḡat olup herkes ne ḡizmete me’ mūr olduḡın bilmeyüp vādī-i taḡayyürde ḡalup feryād u fiḡānları ‘atebe-i ‘aliyye-i ‘adālet-‘unvāna irişmeyüp ve serdār-ı sābıḡ gitmekle serdār-ı cedīd ile yıldızları barışmayup ... (57b-58a)

Kimsesizliḡin ve çaresizliḡin anlatıldıḡı manzum bölümle pekiştirilen anlatıda kulu gözeten ve ona yardım edenin yalnızca Allah olduḡu, ondan başka kimseden lütuf görölmediḡi vurgulanmaktadır.

BÖLÜM 4

SONUÇ

Osmanlılar 15. yüzyıldan itibaren, akıncı beylerin söz sahibi olduğu politik sistemi bir kenara bırakarak Bizans ve İran örneklerinde olduğu gibi tek bir otoritenin etrafında toplanan daha merkezîyetçi bir siyaset sistemini benimser. Osmanlı sultanının liderliğine dayanan bu yeni ideoloji, Fatih Sultan Mehmed'in İstanbul'u fethederek Bizans imparatorluğunun mirasına sahip çıkmasıyla daha da güçlenir. Bu fetih aynı zamanda bir kurumsallaşmayı beraberinde getirir. Yavuz Sultan Selim ve Kanunî Sultan Süleyman'ın fetih politikaları, genişleyen sınırlar ile sonuçlanır ve sınırlar genişledikçe sosyal hayatı ya da mevcut düzeni korumaya yarayan kurum ve kanunlara olan ihtiyaç artar. Devlet işleyişinin, toplumsal temayüllerin kayıt altına alınması ve şehnamecilik gibi resmî bir görevin oluşmasıyla yazınsal olarak kendini gösteren bu kurumsallaşma edebiyat sahasında da klasik biçimini alan nazım ve hem konu hem üslup açısından çeşitlenen bir düzyazıyla kendini gösterir. Bu yüzyıl edebiyatta "Klasik", tarihte "Altın Çağ ya da Yükselme Dönemi" şeklinde anılmaktadır. Bu bir anlamda artık bir imparatorluk hâlini almış olan Osmanlı'nın olgunluğunu ve zirvesini imlemektedir.

16. yüzyılın sonuna gelindiğinde artık kuralları belirlenmiş bir Osmanlı ideali oluşmuştur. Bürokrat zümre ve askerî teşkilat, bu Osmanlı idealinin en iyi örneklerindedir. İyi eğitim almış kültürlü elitler, sanat ve edebiyat alanında kendi estetik algılarına göre yeni türlerin oluşumuna önyak olmuştur. Konusunu ideal Osmanlı yöneticisinin askerî başarılarından alan ve edebî tür olarak fetihname olarak sınıflandırılabilen tarihler bu yeni türlerdendir. Değişen sosyal dinamiklerin ürünü olan *Târîh-i Engürüs* gibi eserler edebî açıdan belirli bir nesir üslubunun

popülerleştğini göstermektedir. İçerik olarak efsanelerden arınmış, “gerçeklere” dayalı bu anlatılar bir anlamda önemli tarihî olayların kaydı ya da kişilerin biyografileri niteliğindedir. Biçim söz konusu olduğunda ise secilerin ve ses tekrarlarının ahengine dayanan ve metnin ürettiği anlamı pekiştirmeyi hedefleyen işlevsel bir inşa üslubu ön plandadır.

Târîh-i Engürüs'te kullanılan dil ve üsluptan eseri yazan kişinin iyi bir medrese eğitimi almış, Arapça ve Farsça bilen, devletin bürokratik kademelerinde hizmette bulunmuş biri olduğu anlaşılmaktadır. Eserde bulunan şiirlerdeki ‘Âlî mahlası eserin yazıldığı dönemde bu mahlası kullanan dört farklı kişiye işaret eder. Bunlar Gelibolulu Mustafa ‘Âlî, Hâfız-ı Konevîoğlu ‘Âlî, İstanbullu Beyzade ‘Âlî ve Bosnalı ‘Âlî’dir. Bursalı Mehmed Tahir’in *Osmalı Müellifleri* isimli eseri dışında Gelibolulu Mustafa ‘Âlî’nin Engürüs fethine dair bir eseri olduğunu bildiren bir kaynak yoktur. Hâfız-ı Konevîoğlu ‘Âlî, İstanbullu Beyzade ‘Âlî ve Bosnalı ‘Âlî hakkındaki bilgiler ise tezkirelerle sınırlıdır ve burada onların eserlerine dair yeterli bilgi yer almamaktadır. Bu yüzden *Târîh-i Engürüs*’ün yazarının hangi ‘Âlî Efendi olduğunu tespit etmek mümkün olmamıştır.

Eserin yazıldığı dönem hakkında da kesin bir yargıda bulunmak güçtür. Ama metinde Fetih Giray için “sultan” unvanının kullanılıyor olması eserin 1596 yılında kaleme alınmış olabileceğini akla getirmektedir. Gazi Giray 1596 yılı başında sınırdaki Osmanlı ordusuna yardıma gitmeyip yerine kardeşi Fetih Giray’ı göndermiştir. Gazi Giray’ın bu tavrı emre itaatsizlik sayılmış, Fetih Giray ise seferde gösterdiği yararlık gerekçe gösterilerek sadrazam Cigalazade Sinan Paşa tarafından yeni Kırım hanı ilan edilmiştir. Ama kısa süre sonra Cigalazade Sinan Paşa sadrazamlıktan azledilince Gazi Giray tekrar Kırım hanı tayin edilmiştir. Haçova savaşından sonra han olan ve üç ay görevde kalan Fetih Giray ise kardeşini tebrik

etmek için gittiği başkent Bahçesaray'da Gazi Giray'ın emriyle öldürülmüştür (İnalçık, 1996). Bu bilgiler ışığında eserin Fetih Giray'ın görevde kaldığı 1596 yılındaki üç aylık dönemde yazıldığını düşünmek mümkündür.

Târîh-i Engürüs'ü dönemin diğer fetihnamelerinden ve tarihlerinden ayıran kimi özellikler mevcuttur. Bunların başında yenilgi ve başarısızlık içeren olaylardan bahsetmekten kaçınması gelir. Estergon ve Hatvan kalelerinin Habsburg güçlerinin eline geçmesi 1593-1596 yıllarının en önemli hadiselerindendir. *Târîh-i Engürüs*'te çeşitli gerekçelerle övgüsüne de yer verilen Bosnalı Lala Mehmed Paşa'nın Estergon'u savunmaya gidişinden, iki ay boyunca düşmana direnişinden ya da sonunda kaleyi teslim etmek zorunda kalışından hiç bahsedilmez. Hatvan'ın düştüğü bilgisini Osmanlı casuslarının serdara iletmiş olduğu söylenmekle yetinilir. Oysa dönemin diğer kaynakları Hatvan'ı vire ile teslim eden Osmanlı güçlerinin, kâfirlerin ihanetine uğrayarak kılıçtan geçirildiğini uzun uzadıya anlatır. Hatta bu kaynaklarda, Eğri'yi vire ile teslim eden düşman güçlerinin aynı şekilde kılıçtan geçirilmesi Hatvan'ın intikamı olarak nitelenir. Aslında 1594'teki Yanık fethinden 1596'daki Eğri fethine kadar geçen sürede Osmanlı kuvvetlerinin bölgede büyük bir zaferi olmamıştır, *Târîh-i Engürüs*'te bu dönem Fetih Giray'ın akınlarına odaklanılarak ele alınmıştır. Eserde Fetih Giray'ın bölgedeki faaliyetleri hakkında verilen bilgilere dönemin diğer tarihî kaynaklarında rastlanmaz. Başka'da esir alınan Müslümanların kurtarılmasında ya da Tımeşvar'daki düşman kuşatmasının kaldırılmasında Fetih Giray'ın gösterdiği başarıdan bahseden tek eser *Târîh-i Engürüs*'tür. Aynı şekilde Lugoş ve Lipova'da akın yapan Kırım kuvvetlerine ve burada yaşanan olaylara değinen tek kaynaktır. 1595 yılında Hadım Cafer Paşa'nın yeni serdar olarak sefere atanmasına en ayrıntılı yer veren eser yine *Târîh-i Engürüs*'tür. Eserin ilk bölümünde odak noktası olan ve

hikâyenin baş kahramanı diyebileceğimiz Koca Sinan Paşa'nın ölümüne değinilmiyor oluşu *Târih-i Engürüs*'ün ilginç özelliklerinden biridir.

Sadrazam Koca Sinan Paşa'nın himayesi altındaki 'Âlî Efendi tarafından yazılan bu fetihname, eserin hamisi konumundaki paşanın ölmesiyle yeniden yapılandırılmış gibidir. Koca Sinan Paşa'nın Rusçuk yakınlarındaki Yergöğü köprüsünde yaşadığı yenilgi, Osmanlı akıncılığını bitiren olay olarak değerlendirilmesinin (Özcan, 1989) yanı sıra *Târih-i Engürüs* için de bir kırılma noktası niteliğindedir. Bu hadise anlatıldıktan sonra eserde Sinan Paşa'nın bahsi bir daha açılmadığı gibi paşanın sadareten alınışından ya da ölümünden de söz edilmediği görülür. Yergöğü yenilgisini kaza ve kadere bağlayan 'Âlî Efendi, eserin sonraki kısımları için Hadım Cafer Paşa'yı ve Fetih Giray'ı baş kahramanlar olarak seçerek olayları onların etrafında şekillendirir. Bu yönüyle *Târih-i Engürüs* aynı seferi anlatan diğer fetihnamelerden farklılaşarak, dönemin önde gelen devlet adamlarını ve onların çeşitli tarihlerde imparatorluğun farklı bölgelerinde elde ettikleri başarıları anlatan bir antoloji niteliği de kazanır. Mısır'ın fethine yardımcı olan Emir Mahmud sayesinde Adana'nın ocaklık olarak Ramazanoğulları'na verilmesi, Tiflis kalesine destek götüren Sokulluzade Hasan Paşa'nın Gürcülerin pususundan kurtuluşu, Hatvan emiri Arslan Bey'in cesareti, Ramazanoğlu Mehmed Paşa'nın sefere giden askere gösterdiği cömertlik, Hadım Cafer Paşa'nın Şam'da Dürzü lideri Emir Yusuf'la karşılaşması ve Tebriz'i savunarak Safevî güçlerini püskürtmesi, Damad İbrahim Paşa'nın Mısır'daki isyanı bastırması, Fetih Giray'ın Tımeşşvar savunması, Cigalazade Sinan Paşa'nın Tebriz'den dönen askeri Safevî saldırısından kurtarması iç hikâyeler olarak ana anlatıya dâhil edilir. Böylelikle eser Macaristan seferinin çerçeve hikâyeyi oluşturduğu, sefere katılan devlet adamları ve

onların geçmişteki başarıları aracılığıyla iç hikâyelere bölünen bir fetihnameler antolojisi görünümü alır.

Târîh-i Engürüs inşa üslubuyla yazılmış bir eser olduğu için eserde secilerin, ses tekrarlarının, kafiye ve ahengin önemi büyüktür. Farklı türdeki secilerin ve iç kafiye ve aliterasyon gibi ses unsurlarının kullanımı, eserin bir ritme kavuşmasını sağlayarak anlatımı tekdüzelikten kurtarmış ve uzun cümlelerin anlaşılır birimlere bölünebilmesini sağlamıştır. Söyleyişte yaratılan bu uyum, sadece biçimsel bir araç değil eserin içeriğiyle bütünleşen ve anlatılan konuyu tamamlayan bir niteliktedir. Hikâye edilen olayla yapılan betimlemeler arasında güçlü bir bağ vardır. Seçilen her kelime, başvuru her mecaz söz konusu olayla ilgili bir ayrıntıya işaret etmekte, böylece anlatıyı güçlendirmektedir. Anlatının üslupla desteklendiği bu eser belirli estetik kaygılarla yazılmış olsa da süslü dil, bir amaç olarak değil, anlatının omurgasını oluşturan ve anlatılan olayı daha anlamlı kılan bir araç olarak kullanılmıştır.

İnşa üslubuyla yazılmış bir fetihname olan *Târîh-i Engürüs*'ü ele aldığımız bu çalışmayla mensur eserlerdeki edebî unsurların nasıl incelenebileceğine dair uygulamalı bir örnek oluşturmanın yanı sıra devrin kaynaklarında rastlanmayan bilgiler içeren bir eseri araştırmacıların istifadesine sunmuş bulunuyoruz.

BÖLÜM 5

YAZMA NÜSHANIN ÖZELLİKLERİ

5.1 Nüsha tavsifi

Bilinen tek nüsha, Topkapı Sarayı Müzesi Yazma Eserler Kütüphanesi, Revan Koleksiyonu no. 1302 (TSMK R. 1302)'de kayıtlıdır.

Katalogdaki bilgilere göre bu nüsha ebruli kağıt kaplama, kahverengi yıpranmış bir cilt içindedir. Sarı nohudi kâğıda, siyah mürekkep kullanılarak talik hatla yazılmıştır. I+100+I varak ve 15 satırdan oluşmaktadır. Sol üst köşede kurşun kalemle sayfa numaraları mevcuttur. Eser reddadelidir, kimi sayfalarda reddade unutulmuştur. Tarihler, Arapça cümleler, ayetler ve hadisler kırmızı mürekkep ve nesih hatla yazılmıştır. 1b ve 2a'da dışı ince siyah mürekkeple tahrirlenmiş, içi altın yıldızla doldurulmuş cetvel ve 1b'de içi boş serlevha bulunmaktadır. Bilhassa 74a'dan itibaren yazı bozularak karalama hâlini almaktadır.

İç kapakta sol üst köşede müellifin hattıyla 1596 yılında kısa süreliğine Kırım hanı olan Fetih Giray Han adına yazılmış “Ġazā ‘arşasınũ ser-firāzı hıcā [vũ] ma‘rekenũ ser-bāzı erlik güninũ merdi dilāverlik deminũ ferdi düşmen-keşlik hengāminũ hünerveri leşker-keşlik hengāmesinũ serveri cihād bīşesinũ eri ħarb mīşesinũ şır-i neri feth isminũ müsemması nefer-i āheng hümāsı şecā‘at iklīminũ şehvārı Fetih Girāy *Sultān dāme tevfkuhu ve ‘n-naşara refkuhu bāki ‘d-dünyā ve ‘l-‘ālem*²⁷” ibaresi yer almaktadır. Sayfanın sol alt kısmında muhtemelen Kemalpaşazāde’ye ait “Fe‘ilātün/ Mefā‘ilün/ Fe‘ilün” vezninde iki beyit yer almaktadır. “Kemālpaşazāde *nevverallāhu merķadehu*”²⁸ ibaresiyle başlayan beyitler şöyledir:

²⁷ Ar. “Yardımlı sürüp gitsin ve yardımcısı dünyada ve ahirette üstün gelsin.”

²⁸ Ar. “Allah yattığı yeri nurlandırsın.”

Devletüñ bir bülend tāk durur

Çār dīvārı ittifāk durur

Müttefik olmayınca hayl ü haşem

Ne Ferīdün irişdi mülke ne Cem

Aynı sayfanın sağ üst köşesinde başka bir hatla yazılmış Zilhicce 1063 (Ekim/Kasım 1653) tarihi ve bazı isimlerle hesaplamalar mevcuttur. Sayfanın ortasına kurşun kalemle “1001’deki fetḥ-i Engürüs” yazılmıştır.

1a’da sayfanın en üstünde “Tārīḥ-i Engürüs te’līf-i ‘Ālī Efendi bā-ḥaṭṭīhi” ve ardından Arapça “*Men şannefe fekad istehdefe in aḥsene isti’tafe ve in esā’e istakzeḥ*”²⁹ feḥvāsınca sāḥib-i taşnīf olanlar mazḥar-ı ta’n u teşnī’-i ḥavāşş u ‘avām olmaḡdan ḥālī degüldür bu güftār-ı perīşān u ḥaḡīḡat-beyāna” ibaresi bulunmaktadır.

Sayfanın ortasında bir mühür ve hemen altında “Ḥarem-i Hümāyūn, Tārīḥ-i Engürüs be-ḥaṭṭ-ı mü’ellif, satır 15” ibaresi ile eserin müellif hattı olduğı bilgisi yer almaktadır. Eserin telif tarihi bilinmemektedir.

Eser 1b’de besmeleyle başlayıp 100b’de “şāḥib-i rāy-ı rezīn ve mālik-i tedbīr-i güzīn merd-i hüner-pīşe ve zāt-ı şavāb-endīşe tedbīr[i] ile fetḥ olundu. Bāḡī’ d-du’ā” cümlesiyle son bulmaktadır.

Başı: حمد بی حد اول پادشاه بی زوال و شکر لایعد اول شهنشاه لایزال جل عن الظنون
والمثال حضرتلرینک درکاه کبریا و بارکاه اعلالرنه که...

Sonu: صاحب رای رزین و مالک تدبیر کزین مرد هنر بیشه وذات صواب اندیشه تدبیر ایله
فتح اولندی باقی الدعای .

²⁹ Ar. “Her kim kitap yazarsa hedefine ulaşır. Güzel bir kitap yazarsa inanları olumlu etkiler. Köttü bir kitap yazarsa insanlar onu köttü anar.”

5.2 İmla özellikleri

Metnin transkripsiyonu yapılırken Eski Anadolu Türkçesi imlasına uyulmasının birkaç sebebi vardır. Bunların ilki metinde dilek–şart kipinin “-eyüz/-ayuz” şeklinin kullanılmasıdır (41b: “ideyüz” ve “olayuz” kelimeleri). Nüshanın E.A.T. özellikleri gösterdiğine dair bir diğer örnek ise 44b’deki “‘asākır-i zafer-me’āsirūn āteş-i gāzabları iştī ‘āl itmedin” bölümünde zarf-fiil ekinin “-medin” şeklinde yazılmasıdır. Edilgenlik ekinin (-l) daima düz şekilde yazılması da E.A.T. özelliklerinden biridir. 45b’de “tāziyāne-i kahr-ile sürilüp” bölümünde “sürilmek” kelimesi düzlük gösterilerek yazılmıştır. 51a’da “etmek” kelimesinin olumsuzunun **أنا مشرر** ve **أنا بوب** şeklindeki imlası olumsuzluk eki “-me”nin “ ما ” (mim-elif) ile gösterilmesine örnektir. “Etmek” kelimesinin “ ای ” (elif-ye) yerine sadece elifle yazılması da metnin farklı imlasına örnek gösterilebilir. Dönüşlülük ekinin (-un) şeklinde yuvarlak yazımına 53b’deki **أولونرى** “olundı” kelimesi örnektir.

Müellifin imla konusunda benimsediği bazı özellikler ise şunlardır:

1. c/ç harflerinin birbirinin yerine kullanılması (Örnek: cerāğ 2b, ceküp 14a, carḥ 16a, qocı 35b, cevirüp 79b, vb.)
2. b/p harflerinin birbirinin yerine kullanılması (Örnek: taḫur/ taḫur 33b, toḫcı/ toḫcı 48a, vb.)
3. Harflerin noktalarının unutulması (Örnek: **ت** t[ī]r 19a, **حلادت** [c]elādet 19a, **مختفاسخ** mukteżāsın[c]a 32a, **بوزلادقه** bozulmaduḳ[c]a 33a, **عور** u[g]ur 99a, **شیران** şīr-i [j]iyān 99b, vb.)
4. Harflerin unutulması (Örnek: **دبده** debde[be] 5b, **كازردو** kā[r]zārda 8a, **ارلاید** iz[d]iyād 8b, **عرو** ğurū[r] 24a, **نصف اللیده** nişfü’ l-ley[l]de 44b, vb.)
5. Hemzelerin “ ء ” çoğunlukla gösterilmemesi (Örnek: mir’āt 2a, cür’et 7a, lü’lü 29a, me’yūs 40b, velā’at 80b, vb.). “ ء ” (hemze) yerine “ى” (ye)’nin

tercih edilmesi (Örnek: ḥazāyin/ḥazā'in 3a, hāyile/ hā' ile 5a, šāyib/šā'ib 7b, meşiyet/meşi'et 55b, vb.) Hemze ile biten kelimeler tamlanan olarak kullanıldığında imlasında tutarsızlık görülür. Örneğin müellif kimi bölümlerde “ümerā” kelimesinin sonundaki hemzeyi hesaba katar ve tamlamayı göstermek için “ى” (ye) koymaz. Ama bazen de aksini yapıp tamlamayı “ى” (ye) ile gösterir (35a).

6. Akuzatif (-i) ekini gösteren “ى” (ye)’nin altına iki nokta konması (Örnek: şīr-i neri 40a, i ‘tidāli 67a, vb.)
7. Akuzatif (-i) ekinin “ ء ” (hemze) ile gösterilmesi (Örnek: şehen-şāhīyi 6b, mezbūreyi 22a, Du'l-ḳadriyye'yi 32a, et'ime-i mütenevvi'ayı 93a, vb.)
8. İmlası karışabilecek kelimelerin doğru okunmasını sağlamak için hareke konması (Örnek: olmasına 2b, gerçek 11a, girçek 11a, me'men 39b, olan 48b, vb.) Bazı harekelerin yanlış kelimelere yol açması (Örnek: külāl/ kelāl 40b, bevvār/ bevār 39b, sümm/ süm 29a, vb.)
9. Müellifin imlasını yanlış bildiği kelimeler vardır (Örnek: hīcā/ hicā, bevārī/ berārī, ġīṣ/ ġīṣṣ, ordu, 'unf/ enf vb.). Örneğin ordu kelimesi metin boyunca şeklinde yazılmış fakat sonrasında olarak düzeltilmiştir. Aynı şey “bevārī” kelimesinde de geçerlidir (24b). Müellif kelimeyi yanlış yazdığını fark ettiğinde metni tarayarak kelimeyi düzeltmeye çalışmıştır. “Heycā/hīcā” kelimesini ise kısa sesliyle “hicā” olarak yanlış kullanmakta ve aynı hatayı metin boyunca yinelemektedir. Manzum bölümlerde bu kelimenin ilk hecesini açık hece olarak kullanıyor olması müellifin kelimenin imlasının yanlış bildiğini göstermektedir.

10. Tamlama gereken yerlerde atıf vavının kullanılması ya da tamlamanın atıf vavıyla gösterilmesi (Örnek: daḳıḳa vü raḳıḳa/ daḳıḳa-ı raḳıḳa, meyl ü ṭama‘ / meyl-i ṭama‘ 61a, meydān u neberd/ meydān-ı neberd 63a, vb.)

5.3 Metin tespitinde izlenen yöntem

1. Eserin sayfaları nüshada olduğu gibi numaralandırılmış, a ve b yüzlerine ayrılarak köşeli parantez içinde [1a], [1b], [2a], vb. şekilde gösterilmiştir.
2. Çeviriyazı esnasında metnin 16. yüzyılda yazıldığı düşünülerek eklerdeki yuvarlaklık korunmuş ve Eski Anadolu Türkçesinin imla özelliklerine uyulmuştur.
3. Arapça ve Farsça eklerin yazımında İsmail Ünver’in “Çeviriyazıda Yazım Birliği Üzerine Öneriler” başlıklı makalesine bağlı kalınmıştır.
4. Eserdeki Farsça şiirlerin metin içinde transkripsiyonu yapıp dipnotta anlamları verilmiştir.
5. Eserde yer alan ayet, hadis ve dua gibi Arapça cümlelerin secilerle uyumunu gösterebilmek adına söz konusu bölümlerin metin içinde transkripsiyonları yapılmış ve dipnotta anlamları verilmiştir. Bu bölümler metin içinde italikle belirtilmiştir.
6. Dipnotlarda yer alan ayet anlamları için Diyanet İşleri Başkanlığının ve Diyanet İşleri Vakfının *Kur’an-ı Kerim Meali* referans alınmış, ayette kısaltma yapılmışsa atlanan bölümler [...] işareti ile gösterilmiştir. Ayrıca ayetlerin Arap harfli yazılışları da dipnotlara eklenmiştir.
7. Metne tarafımızca yapılan eklemeler (atlanan harfler, atıf vavları vb.) köşeli parantez “[ ]” içinde yazılmıştır.
8. Metinde geçen tarihlerin hicri ve miladi karşılıkları dipnotta verilmiştir. Hicri tarihleri miladi takvime çevirmek için Türk Tarih Kurumunun “Tarih çevirme kılavuzu” kullanılmıştır (ttk.gov.tr/genel/tarih-cevirme-kilavuzu).

9. “İle”, “iken”, “çün” ve “sonra” edatları ile “imiş”, “idi” yardımcı fiillerinin kendilerinden önceki kelimeye birleşik yazıldığı durumlarda söz konusu edat ve fiiller kelimeye kısa çizgi (-) ile bağlanarak yazılmıştır.
10. Eserin mevcut tek yazması müellif nüshası olduğundan metne yapılan ekleme ve çıkarmalar dipnotlarla belirtilmiştir. Derkenara yapılan eklemelerde işaretle yer belirtilmesi durumunda eklemeler ana metne dâhil edilmiş, hiçbir işaret olmaması hâlinde eklemeler, yer aldıkları varak numarasından sonra dipnotta verilmiştir.
11. Kelimeler Sir James W. Redhouse’un *Turkish and English Lexicon* isimli sözlüğündeki telaffuzlara göre okunmuş fakat kökeni Türkçe olduğu düşünülen “hakan, paşa, aga, alay, vb.” kelimelerin seslilerinde uzunluk gösterilmemiştir.
12. Arapça ya da Farsça olmayan yabancı kökenli kelimelerin yazımında seslerin o dönemki telaffuzu yansıtabileceği göz önünde bulundurularak nüshanın imlasına bağlı kalınmış ve bu kelimelerin imlasında uzun sesliler gösterilmiştir.
13. Yer adlarının imlasında nüshadaki yazılışlarına sadık kalınmış, bu sayede yer adlarının farklı imlalarını korumak hedeflenmiştir. Bu farklı yazımlar dizin bölümünde yerlerin bugünkü isimleriyle örtüşecek şekilde tek bir başlık altında toplanmıştır.
14. İçerisinde hemze bulunduran kelimelerde müellifin imlası dikkate alınmış, “Sözlük” bölümünde kelimenin her iki imlası da gösterilmiştir. Örnek: “kâ'id/kā'id, şā'ib/šā'ib” vb.
15. Doğruluğundan emin olunamayan kelimelerin sonuna (?) konulmuştur.
16. Müellifin “hicā” kelimesinin imlasını yanlış bildiği, kelimenin metinde ilk geçtiği yerde dipnot verilerek bildirilmiş ve metnin geri kalanında bu sözcüğün yazımı tarafımızca “hīcā” şeklinde düzeltilmiştir.

17. Metinde yazının bozukluğu, karalama, lekelenme vb. sebeplerden okunamayan bölümler (...) ile gösterilmiş, durum dipnotta açıklanmıştır.

18. Tüm özel isimler büyük harfle yazılıp gelen ekler kesme işareti ile ayrılmıştır.

19. Metnin daha iyi takip edilebilmesini sağlamak için cümle sonlarında nokta kullanılmıştır.

20. Metnin içinde başka bir metinden alıntı yapıldığını vurgulayabilmek için ferman, mektup vb. bölümler “tırnak işareti” içinde gösterilmiştir.

5.4 Transkripsiyon alfabesi

ا	a, e, ā	ض	z, d
ب	b	ط	t
ت	t	ظ	z
ث	s	ع	'
ج	c	غ	g
چ	ç	ف	f
ح	h	ق	k
خ	h	ك	k, g, ñ
د	d	ل	l
ذ	z	م	m
ر	r	ن	n
ز	z	ه	h, e
ژ	j	و	o, u, ö, ü, ū, v
س	s	ی	i, ī, y
ش	ş	ء	'
ص	ş		

BÖLÜM 6

TRANSKRİPSİYONLU METİN

[1b] Bismi'llāhi'r-raḥmāni'r-raḥīm ve bihi nesta'in

Ḥamd-i bī-ḥadd ol pādişāh-ı bī-zevāl ve şükr-i lā-yu'add ol şehen-şāh-ı lā-yezāl celle
'an ez-zunūn ve'l-miṣāl ḥazretlerinūñ dergāh-ı kibriyā ve bārgāh-ı a'lālarına ki
pertev-i nūr-ı Muḥammedī ve eşi'a-ı şu'le-i āfitāb-ı dīn-i Aḥmedī birle zülmet-i küfr
ü dālāleti şahāyif-i rūzgārdan refte ve dūrer-i cevāhir-i dīn-i mübīni mişḫab-ı nuşret-i
mü'ebbed birle süfte kıluḫ ser-rişte-i teselsül ü te'ebbüde çekmişdür.

Nazm li-muḥarririhi (. _ _ _ / . _ _ _ / . _ _)

Zihī gevher ki oldur zāt-ı [yekt]ā³⁰

Cihānı feyz-i luṭfı kıldı [ihy]ā³¹

Dilā ma'būd-ı muṭlaḫdur vücūdı

Anuñçün herkese farzdur sücūdı

Temessül den münezzeḫ zāt-ı pāki

Yaratdı feyz-i luṭfı āb u ḫāki

[2a] Dem-ā-dem kıлмаğa şun'ın temāşā

Ki mir'āt-ı mücellā düşdi eşyā

Ve dūrer-i dūrūd-ı behcet-vürūd ve ğurer-i şalavāt-ı nā-ma'dūd u selvet-füzūd

sübḫānellezī esrā³² menzilgāhınıñ miḫmān-ı ğüzīni ve 'ş-şemsi ve 'd-duḫā³³

burūcınıñ miḫr-i dıraḫşān-ı şāḫib-temkīni innā a'ṭaynāke'l-keṫser³⁴ çeşmesārınıñ

sāḫi-i me'mūni fe evḫā ilā 'abdihi mā evḫā³⁵ menşūrınıñ kāşifü'l-esrār-ı 'ayne'l-

³⁰ Mısra önce "Zihī gevher ki aşlı bī-(...)dür" olarak yazılmış, sonra karalanmış.

³¹ Mısra önce "Vücūdından teşebbūḫ (...)" olarak yazılmış, sonra karalanmış.

³² Mısra önce "سُبْحَانَ الَّذِي أَسْرَى (17/İsra, 1.ayet) "Bir gece [...] götüren Allah noksan sıfatlardan münezzehtir."

³³ وَالشَّمْسِ وَضُحَاهَا (91/Şems, 1.ayet) "Güneşe ve kuşluk vaktindeki aydınlığına [...]"

³⁴ إِنَّا أَعْطَيْنَاكَ الْكَوْثَرَ (108/Kevser, 1.ayet) "Kuşkusuz biz sana Kevser'i verdik."

³⁵ فَأَوْحَىٰ إِلَىٰ عَبْدِهِ مَا أَوْحَىٰ (53/Necm, 10.ayet) "Bunun üzerine Allah, kuluna vahyini bildirdi."

yaķını seyyid-i evlād-ı Ādem ve sened-i emcād-ı ‘ālem sultān-ı serā-perde-i lī-ma‘ -
Allāh ve muşliḥ-i ḳulūb-ı ümem-i ‘uşāt u gümrāh sebep-i āferīniş-i arz u semā ḥabīb-
i lebīb-i Ḥüdā h‘āce-i kevneyn ü Resülü’ s-seḳaleyn mihr-i münir-i felek-i *ķābe*
*ķavseyn*³⁶ sultān-ı rüsül bürhān-ı sübül faşş-ı ḥātem-i gevher-i nigīn-i enbiyā a‘nī
Muḥammedü’ l-Muştafā şallallāhu ‘aleyhi ve sellem ḥāzretlerinüñ merķad-ı maġfired-
mersad [u] ḥaķīķat-āşār ve āl ü evlād-ı siyādet-medār ve çār-yār-ı muḥtār u güzīn-i
büzürgvār u şadāķat-şī‘ārları üzerlerine olsun ki her biri rāyāt-ı feth-i ğāyāt-ı İslām-ı
nuşret-[2b]intizāmuñ ilā yevmi’n-nüşür ve’ l-ķıyām üstüvār u ber-ķarār olmasına cidd
ü iķdām ve bezl-i ihtimām ve şarf-ı sa‘y-ı mālā-ķelām itmişlerdür.

Li-muḥarririhi (. ___ / . ___ / . ___)

Muḥammed Muştafā nūr-ı nübüvvet

Çerāĝ-ı rüşen-i mülk-i fütüvvet

Muḥaķķaķ ol Resül-i kibriyādur

Güzīn-i enbiyā vü aşfiyādur

Odur ser-çeşme-i mülk-i risālet

Odur ser-defter-i ehl-i fazīlet

Odur sultān-ı mülk-i lī-ma‘ -Allāh

Ķapusu ehl-i ‘işyāna penāĝāh

Ḥuşuşā çār-yār-ı bā-şafāsı

Siyādet mülkinüñ şāhib-livāsı

Olardur reh-nümā-yı merd-i fāzıl

Olardur pīşvā-yı şaḥş-ı kāmīl

Olardur gevher-i kār-ı melāḥat

Olardur necm-i raḥşān-ı hidāyet

³⁶ قَابِ قَوْسَيْنِ (53/Necm, 9.ayet) “[...] iki yay arası kadar [...]”

Olardur sâlik-i rāh-ı hâkîkat

Olardur mâlik-i mülk-i tārîkat

Olupdur her biri anuñ muqarrer

‘Uşât-ı ümmete luţfı[y]la rehber

*Rızvānullāhu te ‘ālā ‘aleyhim ecma ‘in*³⁷

Yazıldı çünki na‘t u hamd edâsı³⁸

Olur vâcib kula şahuñ du‘âsı

Dinildi hamd ü na‘t oldı müsellem

Añılsa yiridür sultân-ı ‘âlem

Çün hazret-i kerîm ü fettâh ve hādî-i tārîk-i hidâyet ü necâh [3a] ‘azzame şānehu ve behere ihsānehu³⁹ feyz ü fażl-ı ezeli ve maḥż-ı luţf-ı lem-yezelîsinden silsile-i âl-i ‘Osmân’ı ced-be-ced hıdîv-i ‘ālî-şān ve hüsrev-i zemîn ü zemân ve esâfîn-i bâhirü’l-bürhân nâşir-i menâşir-i ‘unvân u rüçhân ve dâver-i devrân⁴⁰ mu‘în-i guzât-ı müslimîn ve mu‘âvin-i kümât-ı muvaḥḥidîn idüp vücūd-ı kes[î]rû’l-cüdların şıfat-ı ḥasene-i mülükâne ve ḥasenât-ı müstemirre-i şāhâne ile hizmet-i ḥaremeyn-i şerîfeyn ve muḥâfazat-ı süğür-ı maşrıkeyn ü mağribeyn ecli-çün n[î]rû-yı bāzû-yı himmet-i saḥt u muḥkem ve bünyân-ı kudret ü miknet-i müstaḥkem birle selâfîn-i cihân u cihāniyân içre mümtâz *innâ ce ‘alnāke ḥalîfeten fi ‘l-arz*⁴¹ birle ser-efrâz kılup berr ü baḥrde envâ‘-ı nuşret ü eşnâf-ı fırsat naşîb idüp *ennallāhe şahḥara leküm mâ fi ‘l-arz ve ‘l-fulke tecrî fi ‘l-baḥri bi-emrihi*⁴² tebliği ile mefâtiḥ-i künûz-ı cezâyir ve ḥazâyin-i mermûz-ı benâdir ve ḳalâid-i teşârif-i medâyin ve meḳâlîd-i mu‘âḳıd-ı sefâyin-i

³⁷ Ar. “Allah onların hepsinden razı olsun.”

³⁸ Mısra önce “Temâm ola çü na‘t u hamd edâsı” olarak yazılmış, daha sonra “temâm ola” ifadesinin üstü çizilerek “dinildi”, “yazıldı” kelimeleri varyant olarak verilmiş.

³⁹ Ar. “Şanı yücelsin ve ihsanı parlasın.”

⁴⁰ “dâver-i devr-i zemân” şeklinde yazılmışken “zemân”ın üstü çizilmiş.

⁴¹ إِنَّا جَعَلْنَاكَ خَلِيفَةً فِي الْأَرْضِ (38/Sâd, 26.ayet) “Biz seni yeryüzünde halife yaptık.”

⁴² أَنْ اللَّهُ سَخَّرَ لَكُمْ مَّا فِي الْأَرْضِ وَالْفُلُكُ تَجْرِي فِي الْبَحْرِ بِأَمْرِهِ (22/Hac, 65.ayet) “Allah, yerdeki eşyayı ve emri uyarınca denizde yüzen gemileri sizin hizmetinize verdi.”

nuşret-âyîn dahı eyādî-i zafer-i mebādî-i hilâfet ü salţanatlarına muķārın olmaķla
eyyām-ı devlet-i [3b] nuşret-hengāmlarında hıfz u hırāset-i sūgūr u bilād ve erbāb-ı
‘inād-ı đalālet-nihāduñ def’ ü teskîni bābında bezl-i ictihād idüp i‘lā [vü] i‘lām-ı
kelimetullāhi’l-‘ulyā ve ihyā-yı merāsım-i şerī‘at-ı seyyidü’l-verāda daķıķa-ı raķıķa⁴³
fevt itmeyüp her bār ğazā vü cihāduñ temşiyet-i umūrında bezl-i iķtidār itmekle
zemān-ı salţanat-ı ercmenlerinde diyār-ı küffārdan niçe vilāyetler fetħ idüp bilād-ı
ma‘müre vü medāyîn-i meşhūrelerinden ba‘z-ı şehr ü kend ħudūd-ı milket-i
salţanatlarına mülħaķ u peyvend kılınup her birinüñ eyyām-ı sa‘ādetlerinde ne-
vechile vilāyet alınup ve ne mertebede fetħ-i fütūħa mazhar düşdüķleri ve eşī‘a-ı
şu‘le-i şemşīr-i tābdārları ne dereceye yetişdüķi illerde meşhūr ve dillerde mezķūr ve
kütüb-i tevārīħ-i mu‘teberede muķayyed ü mestūr olmağın semt-i beyān ve silk-i
‘ayāna getirülmemişdür.

Fe-ammā ol dūd-mān-ı ‘izzet-āşiyāneden sākin-i mesākin-i firdevs ü cinān
sa‘īdü’l-ħayāt ve şehīdü’l-memāt merħūm u mağfūr Sulţān Süleymān Ĥān ‘aleyhi’r-
raħmetihi [4a] ve’l-ġufrān ħazretleri teşhīr-i diyār-ı Engürüs-i ğanīmet-me’nūs ve
tedmīr-i bünyān-ı edyān-ı küffār-ı đalālet-ulus⁴⁴ ħaşdına teveccüh-i vecīħ idüp şarāb-
ı ğurūr u naħvetle medhūş u ħanzil ve cām-ı pūr-fütūr-ı đalālet birle mest ü lā-ya‘kıl
olan ‘abede-i aşnām-ı nuħūset-encām u hezīmet-serencāma baş u buğ olan kırāl-ı⁴⁵
bed-fi‘āl ü bī-fürüg ile şahrā-yı medīdü’l-fezā-yı Mohāc’da buluşılup esvāķ-ı peykār-
ı nuşret-āşārda esbāb-ı kārzār revāc bulup metā‘-ı cān-ı girān-bahā vü kālā-yı revān-ı
‘azīzü’l-ķadr ü behcet-irtikāya müşterī olan tācirān-ı nuşret-şümül şağ u şol iki
ķoldan irişüp ebdān-ı kefere-i duzaħ-āşiyānı nīze-i sertīz ile kirpās-ı pūsīde gibi ilüp

⁴³ Bu ifade, metin boyunca “daķıķa vü raķıķa” şeklinde atıf vavı ile yazılmıştı ama anlam gereği tamlama olarak “daķıķa-ı raķıķa” şeklinde okundu.

⁴⁴ Kelime “الوس” şeklinde yazılmış ama “bulaşmış, karışmış” anlamındaki “ālūd/الود” olması ihtimal dāhilindedir.

⁴⁵ Slav kökenli “قرال” kelimesinin transkripsiyonu 54a’da bulunan terkeb-benddeki vezne göre yapıldı ve tutarlılık açısından metnin genelinde bu şekilde yazıldı.

söküp mıkırâş-ı şemşîr-i merg-tebşîr ile kesüp biçüp ol kavm-i cahîm ve leşker-i şeytân-ı racîm ü düzağ-muķîm üzerlerine ğuzât-ı zafer-nedîm şâ'ika-kirdâr top u tufeng ve sîne-figâr u düşmen-şikâr [4b] nâvek ü hadeng havâle kıilup tarafeynden bî-şümâr âdem kırılıp *ferîķun fi'l-cenneti ve ferîķun fi's-sa'îr*⁴⁶ mażmûnı âşikâr olup âhîrû'l-emr nesîm-i nuşret ü zafer muķârin-i rikâb-ı pâdişâh-ı heft kişver olup ğürûh-ı sa'âdet ü şükûh-ı müslimîn ğâlib ve t̄ayife-i h̄âyife-i müşrikîn minhâc-ı bî-revâc-ı firâra râġib olup ol h̄în-i feth-ittişâlde kırâl-ı dâlelet-mâlûñ vücûd-ı merdûd-ı habâset-iştimâli fir'avnvâr ba'z-ı havâşşıyla enhâr-ı merge ğarķ u karîn olup *fe aġraķnâhüm ecma'în*⁴⁷ mefhûmına mâ-şadaķ düşüp ka'r-ı deryâ-yı nîrânda bihâr-ı 'azâb-ı elîme müstaġraķ u rehîn olup a'vân u enşârı ve tevâbi'-i nuhûset-âşârı *eyne'l-mefer*⁴⁸ ğüyân [ve] cevânib-i erba'aya p̄yân olup cünûd-ı zafer-vürûd bir bir irişüp ekşerin hedef-i tîr ve niçesin tu'me-i şemşîr kıilup maķâm u ârâmgâhları düzağ u sa'îr olup biñde biri ser-rişte-i halâşa dest-res [5a] bulmayup 'amele şâmil ve istiĥdâma kâbil olanlarınıñ a'nâķ-ı mu'ânideleri⁴⁹ selâsil-i aġlâl ile ser-â-ser zînet bulup beste-i bend ü zencîr olup şahârî vü berârîde⁵⁰ ber-pâ olan ħargâh u ħıyâm-ı süreyyâ-nizâm sîmîn-ten ğonca-dehen ğüneş-ţal'at rengîn-ĥil'at şanemler ra'nâ vü zîbâ beyzâ vü ħüsnâ ħavâtîn-i melâĥat-ġüster ü duĥter-i nîk-aĥterleriyle memlû olup ğüyâ *ĥûrum maķşürâtun fi'l-ĥıyâm*⁵¹ şüreti mu'âyene [vü] müşâhede olınup dârbet-i tîġ-i ğuzât-ı 'âlî-derecât-ı müslimîn ve şevket-i kûmât-ı şâĥib-necât-ı muvaĥĥidîn ħuşûşâ kuvve-i kâĥire-i sultân-ı selâţîn-i mücâhidîn ve satve-i bâhire-i ħaķan-ı ħavâķîn-i bâhîretü'l-berâh[î]n-ı mü'minîn neydüġin bilüp baķıyyetü'l-esyâf-ı dâyimü'l-irĥâf olan aşĥâb-ı

⁴⁶ فَرِيقٌ فِي الْجَنَّةِ وَفَرِيقٌ فِي السَّعِيرِ (47/Şûrâ, 7.ayet) “(İnsanların) bir bölümü cennette, bir bölümü de çılgın alevli cehennemdedir.”

⁴⁷ فَأَغْرَقْنَاهُمْ أَجْمَعِينَ (21/Enbiyâ, 77.ayet) “Bu yüzden topunu birden (suya) gömdük.”

⁴⁸ أَيْنَ الْمَفْرُ (75/ Kıyâme, 10.ayet) “Kaçacak yer neresi?”

⁴⁹ “mu'ânideleri” kelimesine varyant olarak satır üstüne “bed-a'râkları” yazılmış.

⁵⁰ “bevârî” şeklinde yazılan bu kelime “düzlükler, boş araziler” anlamındaki “berârî” olmalıdır.

⁵¹ حُورٌ مَّقْصُورَاتٌ فِي الْخِيَامِ (55/Rahman, 72.ayet) “Otağlar içinde sahiplerine tahsis edilmiş huriler vardır.”

hızlān [u] hezīmet-i 'tisāf u nuḥūset-ittiṣāf sukbe-i gerīze girüp bu vākı 'a-ı hāyilenüñ
vuḳū 'ından ve nāzile-i zāyilenüñ şüyü 'ından vilāyet-i Alāmān ve Erdel belki
tamāme-i Frengistān-ı pür-ḫalelde olan küffār-ı [5b] ḫāksāruñ debde[be]-i kūs-ı pür-
ḫurūş-ı Süleymānī ve zemzeme-i nuşret-sürüş-ı ḫaḳānīden gūş-ı tākāt ve çeşm-i
başiretleri kör ve ker dest ü pāy-ı istiṭā 'atları bī-ḳuvvet ü bī-fer olmağla ḳalb-i
muḫtell ve ḫātır-ı pür- 'ilelerine ḫavf u ḫaşyet ve hirās u dehşet müstevlī olup şāḫib-i
serīr ü tāc olan ümerā-yı küffār-ı ḫalālet-ımtizāc envā ' -ı i tizār ile dergāh-ı ḫilāfet-
penāhīden emān ricāsına be-nām u nāmdār bānlar vāfir ü müstevfā vü zī-ḳıymet ü
k[ā]myāb u nādirü 'l-vuḳū ' armağanlar gönderüp iltizām-ı bāc u ḫarāc itmekle metā ' -
ı cānların dest-bürd-i ḡāziyān-ı nuşret-nişāndan ḳurtarmağā sa 'y u iḳdām ve diḳḳat ü
ihtimām idüp bāb-ı ḫümāyün-ı zafer-maḳrūn-ı pādişāhī dostluḳ ve düşmenlik
yüzinden 'arz-ı ihtiyāc idenlere meftūḫ u meḳşūf olmak 'ādet-i ma 'hūdeleri olmağın
iltimāsları dergāh-ı nuşret-şümülde ḫayyiz-i ḳabüle mevşül olup her birine nāmūs-ı
dīn ü devlete muvāfiḳ u me 'nūs olduğı üzere iltifāt olunup ellerine 'ahd-nāme-i
şadāḳāt-[6a]maḳrūn virilüp metā ' -ı istid 'ā vü temennāları çārsū-yı ḳabülde revāc
bulmağla envā ' -ı ferḫat u ibtihāc ile 'avdet idüp müte 'ahhid oldukları virgülerin sāl-
be-sāl vaḳitlü vaḳtiyle iṣāl idüp mā-beynde mün 'aḳıd olan āy[ī]n-i şulḫ u şalāḫı
kemā-hüve ḫaḳḳuha mer 'ī tıttup serḫadd-i şulḫdan taşra ḳadem başmayup nev 'an
dāyire-i edebden ḫurūc idenlere zemān u emān virilmeyüp ḫaḳklarından gelinmekle
taḫt-ı behcet-baḫt-ı 'Osmānī ve erīke-i refi 'e-i ḫaḳānī sulṫān-ı selāṫīn-i zemān ve
ḫıdīv-i bāhirü 'l-bürhān pādişāh-ı sipihr-eyvān ve şehen-şāh-ı felek-mekān⁵² *el-
muvaffaḳu bi-mezi 't-te 'yīdi ve 'l-iḫsān*⁵³

Nazm li-muḫarririhi (_ . _ _ / _ . _ _ / _ . _ _ / _ . _)

Dāver-i devr-i zemān sulṫān-ı erbāb-ı cihād

⁵² “eyvān” kelimesinin üstü çizilerek satır üstüne “mekān” yazılmış.

⁵³ Ar. “Doğruluğun ve bağıslamanın en uç noktasıyla başarıya ulaşmış olan”

Hüsrev-i mülk-i celâdet server-i nuşret-nihâd

Mazhar-ı feyz-i İlahî nâşır-ı halk u 'ibâd

Pâdişâh-ı heft kişver hazret-i Sulţân Murâd

*E'azzallâhu enşārehu bi'l-fethi'l-mübîni ve ekreme ecnâdehu ilâ yevmi'd-dîn*⁵⁴

hazretlerinün zıll-ı zalîl-i sa'âdet-delîlleriyle müstes'ad olup ihdâ vü elf⁵⁵ târîhine gelinceye degin gürûh-ı⁵⁶ müşrikîn zâhiren keyd ü kîn semtinde olmayup şerâyiṭ-i ma'hüdeden hâric vaz' itmeyüp [6b] fermân-ı kazâ-cereyân-ı hüsrevânîye ittibâ' u inkıyâd üzere olup ve lâkin mürûr-ı rûzgâr u 'ubûr-ı a'sâr ve gerdiş-i felek-i devvâr u reviş-i kûrûn-ı sipihr-i seyyâr ile kârzâr-ı sâbıka-ı nuşret-âşârdan⁵⁷ haberdâr olan küffâr-ı nâr-ķarâr u saķar-medâr u mezellet-âşâruñ ekserî mürd olup ol rezmgâh-ı mehâbet-şî'ârda vâķi' olan satve-i ķâhire-i pâdişâhî ve ķarbet-i bâhire-i şehen-şâhîyi müşâhede idenlerden⁵⁸ bir ferd ķalmayup her bir kâfir-i fâcir-i bâṭın u zâhir şarâb-ı gurûr-ile bî-hüş ve bâde-i nahvet-i pür-fütûr ile ser-ḥoş olup mecâlis ü memâlikde dâyir ü sayir olan kâse-i şulḥ u şalâḥ dest-i taşarrufdan düşüp menzile-i inkisâr u şikeste irişüp ol cihetden ṭabî'at-ı serḥadd-i memâlik-i manşûre-i ḥakânî inḥirâfa mâyil olup her ṭarafdan ğubâr-ı fitne vü fesâd zâhir olmaĝa başlayup def' ü tesķîni ile taķayyüde mecâl olmayup erbâb-ı ḥızlân u ḍalâle sezâlarına göre ğuş-mâl olunmamaķla bîşezâr-ı şecâ'ati ḥâlî şanup

Nazmü'l-Fârisî (. _ _ _ / . _ _ _ / . . _)

Çü bîşe tehî kereded ez nere şîr

*Şaĝâl ender âyed be bîşe dilîr*⁵⁹

⁵⁴ Ar. "Apaçık fetihtе Allah'ın yardımını bol olsun ve din gününe kadar askerlerine cömert davranşın."

⁵⁵ H. 1001/ M. 1593 senesi.

⁵⁶ "küffâr" kelimesinin üstü çizilerek satır üstüne "gürûh" yazılmış.

⁵⁷ "sâbıķ" kelimesine ekleme yapılarak üst satıra "nuşret-âşârdan" yazılmış.

⁵⁸ "idenler bi'l-cümle düzaḥ-mekîn olup" yazılmışken "bi'l-cümle düzaḥ-mekîn olup" kısmının üstü çizilmiş.

⁵⁹ Far. "Aslan ormanı boş bıraktıĝında çakal ormana cesurca gelir."

[7a] mefhūmınca zāt-ı ḥabāset-simātlarında cür'et ü celādet mülāḥazasıyla vilāyet-i Bosna serḥaddinde ba'z-ı qurā vü kend ve ḥiṣār-ı üstüvār u müşeyyed üzerlerine müstevlī olup ol maḥalde vālī-i vilāyet-i mezbūre olan maẓhar-ı rızā-yı Ḥüdā vü pīşvā-yı şühedā vü sü'edā a'nī Ḥasan Paşa *tābe serāhu*⁶⁰ dilīr ü dilāver ve şecī'-i hüner-perver ḥarem-i muḥterem-i pādişāhīde perveriş bulmuş ve rikāb-ı şehen-şāhīde yelmiş ve yüpürmiş şāhbāz-ı bülend-pervāz-ı āşiyān-ı ğayret ü şecā'at olmağın ecniḥa-ı celādetle şāḥsār-ı cür'et u şehāmetüñ fevķine yitmiş vücūd-ı pür-cūd-ı sadākat-nümūd iken cevelān-ı ṭab'a mālīk olmaķla iḥtiyārlar ḳavline ğuş tutmayup *lā ḥayre fī 'azmin bilā ḥazemin*⁶¹ maẓmūnından ğaflet idüp bī-maḥall düşmene muḳābil olmaķla nice be-nām u nāmdār begler ile ḥīn-i cengde şehīd düşüp murĝ-ı rūḥ-ı pür-fütūḥları ğülnār-ı cināna ṭayerān idüp *fī maḳ'adi şıdkın inde melīkin muḳtedirin*⁶² civārında āşiyān-ĝir olduĝı [7b] sene-i mezbūre şevvālū'l-mūkerremiñ evāyilinde⁶³ pāye-i serīr-i sa'ādet-maş[ī]re mün'akis olduķda deryā-yı 'izzet-i pādişāhī vü biḥār-ı ḥamiyyet-i şehen-şāhī nesīm-i mehābet-i nā-mütenāhī vü şarşar-ı celādet-i şehāmet-penāhī birle cūş u ḥurūş idüp ol tāriḥde südde-i sa'ādet-mekīn ü 'atebe-i behcet-ḳarīnde şāḥib-i şadr-ı şafā-temkīn olan düstūr-ı ekrem müşīr-i efḥam mütemmim-i mehāmmū'l-enām bi'r-re'yi'ş-şāyib muḥaşşıl-ı me'mulāt-ı ḥavāşş u 'avām bi'l-fikri's-sāḳıb mūmehhid-i bünyān-ı nazm u nizām müceddid-i temel-i bī-ḥalel-i 'adl ü intizām müdebbir-i tedābīr-i umūr-ı mühimme-i cenāb-ı pādişāhī ve müzekkir-i lāzime-i teşārif-i sa'ādet-neşūr-ı şehen-şāhī sened-i fuẓalā vü mesned-i 'ulemā mu'tīn-i şuleḥā muẓāhir-i zu'afā sālīk-i mesālīk-i faẓl-ı⁶⁴ efzāl-i belāĝat nāhic-i

⁶⁰ Ar. "Toprağı güzel kalsın."

⁶¹ Ar. "Akılsız azimde hayır yoktur."

⁶² *فِي مَقْعَدِ صِدْقٍ عِنْدَ مَلِيكٍ مُّقْتَدِرٍ* (54/Kamer, 55.ayet) "Güçlü ve Yüce Allah'ın huzurunda hak meclisindedirler."

⁶³ H. Şevval 1001/ M. Temmuz 1593 başları. Tarih kitaplarında uzun yıllar sürecek Osmanlı-Habsburg savaşı'nın 4 Temmuz 1593 yılında başladığı kaydedilmektedir.

⁶⁴ Metinde "faẓl u efzāl" şeklinde yazılmıştı.

menāhic-i devlet ü iclāl ü ‘adālet hizebr-i kūhsār-ı şeca‘āt ü şevket ve peleng-i ebr-
āheng-i bīşezār-ı miknet ü kudret şīr-i şerze-i meydān-ı hīcā⁶⁵ bebr-i dilīr-i ‘arşagāh-ı
vegā dāfi ‘-i fiten-i ihtilāl-i diyār-ı Yemen ve fātih-i kılā‘-ı gerdūn-irtifā‘-ı
Halk[ul]vād u Kevkebān u ‘Aden vezīr-i ‘ādil-i bī-mu‘ādil ve āşaf-ı [8a] Āşaf-nazīr ü
kāmīl *el-mahfūfu bi-şunūfi ‘avātifi’l-meliki’l-a’lā*⁶⁶ vezīr-i a‘zam sa‘ādetlü Sinān
Paşa *edāmallāhu te‘ālā iclālehu ve zā‘efe iktidārehu*⁶⁷ hāzretlerinūñ ‘izz-i huzūr-ı
lāmī‘ü’ n-nūrlarına haṭṭ-ı hümāyūn-ı şadākat-maqrūn şudūr bulup “Zümre-i müşrikīn
ü firka-ı dāllīn erbāb-ı dīn ü aşhāb-ı muvaḥḥidīne bu vechile kaşd-ı ihānet idüp
kadīmü’l-eyyāmdan ilā hāzā elān mā-beynde mün‘aķıd olan ḥabl-i metīn-i şulḥūñ
inķitā‘ına sebep olmışlardır. Mezrū‘āt-ı bilād-ı vilāyetleri yaķılıp yıkılıp hırmen-i
rāḥat u istirāhatleri bād-ı fenāya virilüp dāne-i vücūd-ı ḥabāset-nümūdları āsiyāb-ı
mücādele vü muķātele vü muşāderede reviş-i seng-i şecā‘at ve gerdīş-i cenādil-i
şehāmet birle daķıķ-i raķıķ kılınup bāzār-ı kā[r]zārda keffe-i terāzū-yı merge konilup
şatılmaları ve ser-i bī-sa‘ādetleri alınup beden ü tenleri loķma-ı tīr ü ṭu‘me-i şemşīr
ve evlād u ‘iyālleri esīr olup eskām [u] ālām-ı mefsedetleri mizāc-ı memālik-i
maḥrūse-i ḥaķanīden eşribe-i şemşīr-i ḥikmet-te’ sīr ile ref‘ kılınup [8b] şiddet-i
mazarret-i müşrikīn ile münḥarif olan ḳulūb-ı mü’minīne dārū-yı feth-i fütūḥla ‘ilāc u
devā kılınmaķ ve a‘dā-yı dālālet-nümānuñ geregi gibi ḥaķlarından gelinmek
mühimmāt-ı dīn ü devlet-i hümāyūnumdan olmışdur. Bu bābda tedārik ü tedbīr nedür
naķīr ü kıṭmīr taḥrīr idüp ‘ale’t-tafşīl bildiresiz” diyü fermān olınmağın ārā-yı şāyibe
vü efkār-ı sākībeleri muķtezāsınca ḥātır-ı ‘ātır-ı feth-muzāhirlerine lāyih ü sāniḥ olan
umūr-ı cumhūr-ı sefer-i zafer-şu‘ūr u nuşret-nuşūr tedārikinde bezl-i maķdūr ve
pāye-i serīr-i ‘ālem-ārāya ‘arż u taķdīr idüp

⁶⁵ Müellif bu kelimenin imlasını metin boyunca yanlış yapıyor, “hīcā” ya da “heycā” olarak yazılması gereken kelime “hicā” şeklinde yazılmış.

⁶⁶ Ar. “Yüce hükümdarın çeşitli lütuflarıyla çevrelenmiş”

⁶⁷ Ar. “Yüce Allah büyüklüğünü devam ettirsin ve iktidarını kat kat arttırsın.”

Nazm li-muḥarririhi (. . _ _ / . . _ _ / . . _ _ / . . _ _)

Cā-be-cā düşmenüñi seyf ü sinānla kırayın

Pādişāhum demidür bendeñi gönder varayın

mefhūmin silk-i beyāna getürüp istid‘ā-yı ‘ināyet itdükde rāy-ı işābet-pezīrleri
maḳbūl-i ṭab‘-ı bülend-rütbet-i pādişāhī olup tafşıl-i mezkūr üzere zuhūr iden fitne vü
fesāduñ def‘ ü teskīni anlaruñ rāy-ı rezīnlerine tefvīz olunmaz ise seylāb-ı fitne vü
fesād yevmen-fe-yemen iz[d]iyād bulup [9a]⁶⁸ ‘ālem ıztırāb u inḳılābdan ḫālī
olmaduđı mir‘āt-ı ḫātır-ı ‘ātır-ı feyz-me‘āsir-i ḫaḳānīde şūret-pezīr olup ‘umūmen
‘asākir-i ḫüsrevāniye serdār-ı nuşret-şi‘ār ta‘y[ī]n buyurılıp bilā-tevaḳḳuf teveccüh-i
vecīh itmeleri bābında fermān-ı ḳazā-cereyān-ı sultānī şādır olmağın *zālike fazlullāhi*
*yu‘tīhi men yeşāu vallāhu zu‘l-fazli‘l-‘azīm*⁶⁹ kelām-ı sa‘ādet-encāmın tālī olup
ḫāzret-i vāhibü‘l-āmāl dergāhına rüy-māl ḳılıp *fe ızā‘ azamte fe tevekkel ‘alāllāh*⁷⁰
muḳtezāsınca ‘ulüvv-i ‘ināyet-i İlāhī‘ye tevekkül ve mu‘cizāt-ı keşīrū‘l-berekāt-ı
risālet-penāhiye tevessül idüp *innallāhe yuḫibbullezīne yuḳātilune fī sebīlihī şaffen ke*
*ennehum bunyānun merşūş*⁷¹ feḫvāsından ḫişşedār u behremend ve *cāhidū bi-*
*emvālikum ve enfusikum zālikum ḫayrun lekum*⁷² emrine imtişāl itmekle ‘inde‘n-nās
memdūḫ u sūdmend ve ‘indallāh muşāb u ercmend olmaḳ ümīdine otaḳ-ı zafer-
vifāḳlarıyla Dāvūdpaşa [9b] çayıru dimekle ma‘rūf maḫall māh-ı mezbūruñ 20.
güninde⁷³ teşrīf buyurılıp şahrā vü cibāl püşte vü tilāl ḫıyām-ı şureyyā-mişāl ile māl-
ā-māl olup ve kendüleri daḫı devlet ü iḳbāl ve şeref [ü] iclāl ile bir şabāḫ-ı pür-

⁶⁸ Derkenarda “Kıssa-ı müteveccih şoden serdār” ibaresi var.

⁶⁹ ذَلِكَ فَضْلُ اللَّهِ يُؤْتِيهِ مَن يَشَاءُ وَاللَّهُ ذُو الْفَضْلِ الْعَظِيمِ (57/Hadīd, 21.ayet) “İşte bu, Allah’ın lütfudur. Onu dilediğine verir. Allah, büyük lütuf sahibidir.”

⁷⁰ فَإِذَا عَزَمْتَ فَتَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ (3/Āl-i İmran, 159.ayet) “Kararımı verdiğin zaman da artık Allah'a dayanıp güven. Çünkü Allah, kendisine dayanıp güvenenleri sever.”

⁷¹ إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الَّذِينَ يُقَاتِلُونَ فِي سَبِيلِهِ صَفًا كَأَنَّهُمْ بُنْيَانٌ مَّرصُومٌ (61/Saff, 4.ayet) “Allah, kendi yolunda kenetlenmiş bir yapı gibi saf bağlayarak savaşanları sever.”

⁷² جَاهِدُوا بِأَمْوَالِكُمْ وَأَنفُسِكُمْ ذَلِكُمْ خَيْرٌ لَّكُمْ (9/Tevbe, 41.ayet) “(Ey müminler!) Gerek hafif gerek ağır olarak savaşın, mallarınızla ve canlarınızla Allah yolunda cihat edin. Eğer bilerseniz, bu sizin için daha hayırlıdır.” Ayet metinde, “cāhidū ve bi-emvālikūm...” şeklinde yanlış yazılmış.

⁷³ H. 20 Şevval 1001/ M. 20 Temmuz 1593.

felâhda zafer-necâh u nuşret-irtiyâh u tayr-cenâh zerrîn-zîn ü muraşsa'-ligâm şabâ-seyr ü berķ-ihtimâm gerdün-neverd ü hoş-ħırâm bir semend-i bād-peyvend ü ercemde süvâr olup ve râyât-ı feth-i ğâyât ve a'lâm-ı zafer-i'lâm u nuşret-simât açup kerr ü fer ü şevket ve 'izz ü naşr u devletle pāye-i serîr-i ħüsrevāniye yüz sürüp dest-būs-ı sa'âdet-me'nūs-ı pâdişâhî ile müstes'ad olup 'umümen a'yân [u] erkân ħuşuşen vüzerâ-yı 'ālî-şân u mu'allâ-nişân *edāmallāhu te'ālā iclālehum ilā yevmi'l-mizān*⁷⁴ ħazretleri zāt-ı ħümāyün-fälleriyle hem-rikâb u hem-'inân olup eşnâf-ı tâb u tüvân ile ma'an Edirne çapısından çıkup [10a] ħargâh-ı zafer-iştibâh u gerdün-şümüle nüzül idüp ba'de'l-vedâ' birkaç gün ihzâr-ı tedârik-i sefer-i nuşret-şi'âr için menzil-i mezbûrda karar idüp mühimmât-ı ğazâ-yı ğarrâ itmâm u intihāya irdükden sonra mâh-ı mezbûruñ selhinde 29. gününde⁷⁵ telâţum-ı deryâ gibi cüş u ħuruş iden leşker-i âhen-püş u nuşret-sürüş ile teveccüh-i vecîh idüp iki gün bir menzilde ârâm u karar kılmayup isnâ vü elf muħarremü'l-ħarâmınıñ 4. gününde⁷⁶ dârü'n-naşr ve's-sedâd Üstolni Belġrâd-ı behcet-âbâda gelüp dîvân idüp mesâmi'-i cünüd-ı muvahhidîne *ķatilüllezîne lâ yu'minüne billāhi ve lâ bi'l-yevmi'l-âħiri*⁷⁷ mazmûnın irişdürüp mâh-ı mezbûruñ 7. gününde⁷⁸ ħarbî ħişârlardan felek-temkîn cevzâ-mekîn âsmân-ķarîn ü süreyyâ-tersîm Bolâta ve Pesprîm nâm ķal'alar üzerine varup meteris vaz' idüp ra'd-şadâ vü berķ-nidâ ķal'a-küb u merg-âşüb toplar ile döğmege ve maħşûr olan küffâr-ı ħâksârıñ [10b] burc u bârü-yı bedenlerin sökmege ve ķulel-i tenlerin âteş-i süzân-ı ħarb-i şedîd ile yakmaġa vü yıķmaġa başlayup üç gün tarafeynden 'azîm ceng ü cidâl ve ħarb [ü] kıtâl olup âħirü'l-emr küffâr-ı liyâm dest-i ğuzât-ı zafer-irtisâmdan istiġlâşa mecâl olmaduġın bilüp nişfü'l-leylde ħişâr çapusın

⁷⁴ Ar. "Yüce Allah maħşer gününe dek büyüklüklerini sürdürsün."

⁷⁵ H. 29 Şevval 1001/ M. 29 Temmuz 1593.

⁷⁶ H. 4 Muharrem 1002/ M. 30 Eylül 1593.

⁷⁷ قَاتِلُوا الَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَلَا بِالْيَوْمِ الْآخِرِ (9/Tevbe, 29.ayet) "Kendilerine kitap verilenlerden Allah'a ve ahiret gününe inanmayan[larla] savaşın."

⁷⁸ H. 7 Muharrem 1002/ M. 3 Ekim 1593.

açup menzil-i kararî koyup rāh-ı firārî ihtiyār itdükleri mesmū‘-ı ğuzāt-ı zafer-simāt
olmakla ta‘kīb olup Frenko nām mel‘ün-ı nuḥūset-encāmı dergāh-ı mu‘allā
çavuşlarından olan Meḥmed Çavuş diri tutup⁷⁹ anlardan mā-‘adāsı tu‘me-i şemşir ü
hedef-i tır kılınup memālik-i maḥrūse-i ḥaḳānīye inzīmām bulduḳdan şoñra āşaf-ı
naşfet-ārā ḥazretleri ḥıfz u ḥirāsetinde ihtimām itmekle miḳdār-ı kifāye leşker-i
nuşret-nümā ile emīr-i nāmdār u dizdār-ı bā-vaḳār ta‘y[ī]n buyurılıp kenāyis ü
ma‘bedleri cevāmi‘-i maġfıret-şavāmi‘ kılınup şalāt-ı mefrūza edāsından şoñra bu
feth-i cemīl ü celīlū‘l-ḳadri ve aḥvāl-i serḥaddi⁸⁰ dergāh-ı ‘ālī şavbına iş‘ār u i‘lām
buyurduklarından şoñra [l l a] vaḳt-i şitā irişüp zemān-ı ḥicā nihāyet ve evān-ı veġā
serḥadd-i ğāyete ḳarīb olmakla sa‘ādetlü serdār-ı celādet-āsār *naşarallāhu te‘ālā ilā
yevmi‘l-ḳarār*⁸¹ ḥazretlerinüñ veled-i emced ü büzürgvārları olup vālī-i vilāyet-i
Rūmili olan⁸²

Li-muḥarririhi (_ . _ _ / _ . _ _ / _ . _ _ / _ . _)

Merd-i meydān-ı şecā‘at şāḥib-i seyf ü ḳalem

Mālik-i mülk-i şehāmet zābıt-ı ḥayl ü ḥaşem

Rāġıb-ı tavr-ı şehā bebr-i ḥicā şir-i veġā

Rüstem-i destān-ı ‘ālem menba‘-ı cūd u ‘aṭā

mu‘azzam u mükerrem ü mümecced Meḥmed Paşa *allāhümme eyyid bünyāne zātihi*

*bi`n-naşri ve`l-‘aṭā*⁸³ ḥazretleri Rūmili dilāverleri ve bīşezār-ı neberd ü ḥicānuñ

ġüzīde vü gerçek ü girçek erleriyle serḥadd-i Budūn’da ḳışlamak fermān olup ve

⁷⁹ “ümerāsı diri tutulup” ifadesi çıkarılarak satır üstüne “Frenko nām mel‘ün-ı nuḥūset-encāmı dergāh-ı mu‘allā çavuşlarından olan Meḥmed Çavuş diri tutup” cümlesi eklenmiş.

⁸⁰ “aḥvāl-i serḥadd” ifadesi, karalanan “serāhide-i manşüre aḥvāl-i ile” ifadesinin yerine satır arasına yazılmış.

⁸¹ Ar. “Yüce Allah karar gününe kadar yardımcısı olsun.”

⁸² Derkenarda “şecī‘-i bī-nazīr merd-i sermed ‘azīmū‘l-ḳadr ol zāt-ı mümecced celādet çarḥınıñ şems-i münirī şehāmet kūḥınıñ derende şiri/Anatolı” ifadesi yer almaktadır. “Anadolu” kelimesi “Rumeli” kelimesine varyant olarak yazılmış olabilir. Bu ikilem, sefer süresince paşaların rütbelerinin sürekli deġişmesinden kaynaklanıyor. Zira her başarı ve başarısızlıktan sonra görevde yükseltmeler ya da görevden alınmalar yaşandıġı için seferde görevli kişilerin rütbe ve unvanları hep deġişiyor.

⁸³ Ar. “Ey Allahım, onun zatını yardım ve baġışlamayla ġüçlü kıl.”

āşaf-ı Āşaf-rā vü naşfet-ārā hazretleri dahı sa‘ādet ü iķbāl ve devlet ü iclāl ile Semendire Belğrādı’na gelüp “Evvel-bahār-ı huçeste-āsārda nevrüz-ı rebī‘den muqaddem serdār-ı zafer-şī‘āruma mülākī olup vech-i münāsib gördüğü üzere ni‘am-ı hizmet-i ğazā-yı ğarrā-yı ‘ālem-ārāyla muğtenim olasız” diyü Anadolı ve Karaman ve Haleb [11b] beglerbegilerine ve “Ağalarıyla beş yüz nefer tüfeng-endāz-ı mümtāz u ser-bāz şecā‘at-perver ü şehāmet-güster yeñiçeriler gönderesiz” diyü Şām-ı şerīf melikü’l-ümerāsına mü’ekked evāmir-i şerīfe gönderilüp ve tāriḥ-i mezbūrda vālī-i vilāyet-i Du’l-ķadriyye olan cenāb-ı eyālet-me‘āb [ü] hükümet-intisāb melikiyyü’l-fi‘āl [ü] melikiyyü’l-ḥiṣāl şāhbāz-ı bülend-pervāz-ı şāḥsār-ı neberd ü hīcā ve merd-i dilir ü mümtāz-ı meydān-ı şecā‘at ü veġā sālīk-i mesālīk-i ‘atā nāhic-i menāhic-i şehā mu‘īn-i şuleḥā vü mu‘āvin-i fuķarā

Nazm li-muḥarririhi (_ . _ _ / _ . _ _ / _ . _ _ / _ . _)

Rāġīb-ı tavr-ı şehāmet mālīk-i mülk-i kerem

Merd-i meydān-ı şecā‘at mażhar-ı ḥulķ u şiyem

Tā ezelden mülk-i ‘izzetde lisān-ı⁸⁴ luṭfla

Ced-be-ced olmışdur ol zāt-ı mūkerrem muḥterem

*el-muvaffaķu bi-tevfīķillāhi’l-meliki’l-a’lā*⁸⁵ Ramazānoġlı Meḥmed Paşa *ce‘alallāhu te‘ālā ḥiyāme ‘ömrīhi ve devletīhi meşdüdetü’l-iṭnāb ilā yevmi’l-beķā*⁸⁶ hazretleri ki eben ‘an-ced medīne-i maṭbū‘a-ı Adana eyāletine ber-vech-i istiķlāl taḥakküm idüp dāyire-i hükümetlerine müte‘allīķ olan merātīb ü menāşīb ḳabza-ı irādetlerine maḥşuş olan Ramazānoġulları ki [12a] sülāle-i tayyibe-i ‘Osmāniyāndan cennet-mekān firdevs-āşiyān mażhar-ı raḥmet-i raḥmān u raḥīm merḥūm u maġfūr Sulṭān Selīm Ḥān-ı sābīķ *‘aleyhi’r-raḥmetu ve’l-ġufrānu’l-ḥālīķ*⁸⁷ hazretleri zemān-ı

⁸⁴ Metinde “lisan” şeklinde, akuzatif eki gibi yazılmış.

⁸⁵ Ar. “Yüce Allah’ın yardımıyla başarıya ulaşmış olan”

⁸⁶ Ar. “Yüce Allah ömrünün ve devletinin çadırlarını ebediyen sınıksız bağlasın.”

⁸⁷ Ar. “Yaradanın bağışlaması ve rahmeti onun üzerine olsun.”

hılâfetlerinde āsitān-ı muhalledü'l-iqbāl ve şāmiḥü'l-erkānları şavbına cān u dilden
bī'at ve 'alāka vü peyvend-i ḥulūş-ı ṭaviyyet ile 'arz-ı 'ubūdiyyet itmişler-idi ol
gürūh-ı nuşret-şükūhuñ sipeh-salār u muḳtedāları olan şecā'at-nümūd u şehāmet-
füzūd Emīr Maḥmūd ki 'aql u dāniş ve fikr ü biniş şāḥibi belki ehlullāh muşāḥibi faẓl
u belāgat iyesi ve 'avārif ü ma'ārif issi fūnūn-ı ebyāt u eş'ārda māhir nazm u nesr-i
dil-güşāya ḳādir merd-i dilir [ü] dilāver ve server-i bī-nazīr ü celādet-güster-idi
ḥāzret-i maḡfired-āşiyānuñ taḳarrüb-i meclis-i sa'ādet-ünsleri müyesser ü naşīb
olduḳça semt-i Ḳahriye'ye⁸⁸ teveccūh-i vecīhlerin tergīb idüp [12b] āḥirü'l-emr ol
sefer-i zafer-eser ü nuşret-rehbere Ramazānlu dilāverlerinden silāḥ-ı kāmile ile
mükemmel biñ nefer ḍarb u ḥarbe ḳādir hünerverler ile üşüp esnā-yı rāhda 'urbān-ı
'uryān gāh [ü] bī-gāh leşker-i nuşret-nişāna ulaşıp erzāk u esbāblarına zarar u
noḳşān irişdürilmekden ḥālī olmaduḳları eclden def' ü teskīni müşārün ileyh Emīr
Maḥmūd'a sipāriş olınup⁸⁹ ele getirilüp ḥaḳlarından gelinmek bābında bezl-i
mechūd idüp bir nice be-nām eşirräyı ele getirüp naḳd-i ḥayātların esvāḳ-ı siyāsetde
ḥarca sürüp dest-i mażarretleri leşker-i nuşret-penāhdan çekilüp kütāh olduḳı pāye-i
serīr-i sa'ādet-destgāha mün'akis olduḳda 'avātıf-ı 'aliyye-i ḥüsrevānīden ḥıla'-ı
fāḥire ile ḥod-kām buyurılıp ve ol ḡazā-yı ḡarrāda geregi gibi ḥizmetde bulunup
umūr-ı cumhūr-ı feth-i fütūḥ istiḥkāmında mesā'ī-i celīle zuhūra getirüp 'āḳıbet
bezm-i rezm-i ḥāḳānīde nūş-ı cām-ı şehādet ḳılıp raḥmet-i [13a] raḥmānīye vāşıl
uḡur-ı ḥümāyūn-ı cihān-bānīde metā'-ı cān-ı 'azīzü'l-ḳadri ravza-ı rıdvāna mütevāşıl

⁸⁸ Bu bölümde Mısır'ın fethinden bahsedildiği için “Kahriye” şeklinde yazılmış olan bu yer muhtemelen “Kāhire”dir.

⁸⁹ “olınmağın” kelimesi çizilip, satır üstüne “olınup” yazılmış. Derkenardaki kısım muhtemelen bu bölüme varyant olarak yazılmış. Derkenar: “Gicede vü gündüzde ordu-yı zafer-hūnuñ eṭrāf u eknāfında (...) olup zılām-ı leyde leşker-i nuşret-peykerūñ bir başdan bir başa segirdüp bir nice be-nām u nāmdār eşḳıyā ele getirüp naḳd-i ḥayātların esvāḳ-ı siyāsetde ḥarca sürüp dest-i mażarretlerinden cūnūd-ı nuşret-vürūd ḥalāş olduḳı pāye-i serīr-i sa'ādet-ārāma mün'akis olduḳda avātıf-ı 'aliyye-i ḥāḳānīden ḥil'at-i zībā vü cāme-i ra'nā ile ḥod-kām buyurılıp ḥidemāt-ı mebrūrede bezl-i mechūd idüp umūr-ı cumhūr-ı feth-i fütūḥ istiḥkāmında mesā'ī-i celīle zuhūra getirüp 'āḳıbet bezm-i rezm-i ḥāḳānīde nūş-ı cām-ı şehādet ḳılıp”

kılıp rızā-yı ekbere mazhar düşüp feth-i Mısr'a bādī ve haremeyn-i şerīfeyn hākine yüz sürüp kabza-ı teshīre getürülmege sebep ü hādī olmaqla muķābele-i hizmet-i bā-mehibetlerinde ocaqları olan medīne-i ma'mūre-i Adana eyāleti ilā inķırāzī' d-dühūr erşed-i evlād-ı şecā'at-nihādlarına virülmek bābında haṭṭ-ı hümāyūn-ı sa'ādet-maķrūnları şudūr u zuhūr bulan silsile-i şadāķat-nümūndan olduklarından ğayrı sa'ādetlü vü 'izzetlü serdār-ı kāmķār u 'ālī-miķdār *edāmallāhu te'ālā iclālehu ilā yevmi'l-ķarār*⁹⁰ hāzretlerinüñ dāmād-ı 'ālī-nijādları olup ol şān-ı mu'allā-nişānuñ cenāb-ı cemīl ü celīlü'l-miķdārlarına 'alāķa vü peyvend itmekle 'avāṭıf-ı 'aliyye-i ḥaķānīden eyālet-i Adana şulbī oğulları olan 'izzet-nedīm ü rif'at-muķīm cenāb-ı eyālet-me'āb [ü] hükümet-intisāb Emīr İbrāhīm [13b] *dāmet me'ālīhu*⁹¹ hāzretlerine şadaķa olunup tekmīl-i 'ırz u şān ve taḥşīl-i 'unvān u rüchān eclī-çün kendüler beglerbeglik semtine sālīk olmışlar-ıdı. Anlara daḥı “Vilāyet-i Du'l-ķadriyye'de altı biñden aşığı t[ī]mārı olan sipāhīler ile muḥāfazada ķalup ziyāde t[ī]mārlı olanları sefer-i hümāyūna gönderesin” diyü emr-i şerīf irsāl buyurılıp fe-ammā evān-ı şitā irişüp

Mısrā' (. _ _ _ / . _ _ _ / . _ _ _ / . _ _ _)

Dilāverler hünerverler şecā'at issi serverler

maḥall-i şitāda birer cāy-ı āzādede temekkūn itmek ümīdine eṭrāf u eknāfa dağılıp leşker-i zafer-şi'ār bir yirde bulunmamaqla küffār-ı dālālet-āsār fūrce vü fırsat bulup *el-furşatu seyfun ve 'z-zemānu zayfun*⁹² muķtezāsınca Budūn serḥaddinde vāķi' olan ķılā'-ı gerdūn-irtifādan ba'zına müstevlī olup fesād u şenā'atden ve 'inād u fezāḥatden ḥālī olmadıķları vālī-i vilāyet-i Rūmili olan paşā-yı 'ālī-şān-ı şecā'at-nişān u şehāmet-'unvān *dāmet me'ālīhu*⁹³ hāzretleriyle ol-tārīḥde vezāretle Budūn

⁹⁰ Ar. “Yüce Allah karar gününe dek büyüklüğünü sürdürsün.”

⁹¹ Ar. “Yücelikleri sürüp gitsin.”

⁹² Ar. “Kılıç fırsattır ve zaman misafirdir.”

⁹³ Ar. “Yücelikleri sürüp gitsin.”

eyâletinde olan düstür-ı mükerrem müşîr-i müfahham müdebbir-i umûr-ı cumhûr-ı
[14a] müslimîn muşahhîh-ı ihtilâl-i sügûr-ı zafer-temkîn hāmî-i dîn-i mübîn ve mâhî-
i zümre-i müşrikîn⁹⁴ [sened-i ehl-i yakîn ve mesned-i mücâhidîn mâlik-i hulq-ı hasen
sâlik-i rāh-ı ahsen muşşın-ı şun‘-ı bedî‘-i zü‘l-minen dâfi‘-i erbâb-ı fiten râfi‘-i
elviye-i şecâ‘at-mukhterin]

Nazm (_ . _ _ / _ . _ _ / _ . _ _ / _ . _)

Şâhib-i hulq-ı hasen ser-çeşme-i erbâb-ı dîn

Mâlik-i mülk-i fütüvvet mesned-i ehl-i yakîn

Sâlik-i silk-i ma‘ârif râğib-ı seyf ü kalem

Nâhic-i nehc-i ‘avârif zâhib-i rāh-ı şiyem

El-mahfûfu bi-şunûfi ‘avâtîfi ‘l-meliki ‘l-a ‘lâ⁹⁵ Gâzî Hasan Paşa allâhümme eyyid

bünyâne kudretihi bi‘n-naşri ve ‘z-zafer ve ahfeze zâtehu ‘ani‘n-nedâmeti ve ‘l-haçari

ilâ yevmi ‘l-haçari ve ‘l-bekâ⁹⁶ hazretleri⁹⁷ [ki muqaddemen vezîr-i a‘zam-ı ‘âdil⁹⁸ ü bî-

mu‘âdil ve düstür-ı ekrem-i bî-nazîr⁹⁹ ü deryâ-dil olan muqîm-i gülzâr-ı firdevs-i a‘lâ

vü sâkin-i ravza-ı¹⁰⁰ rıdvân-ı behcet-irtifâ mahrem-i gîlmân u hürâ es‘ad-ı sü‘edâ vü

eşher-i şühedâ merhûm u mağfûr Mehmed Paşa tâbe serâhunuñ¹⁰¹ veled-i emced ü

erşedleri olup habîb ü nesîb ve müdebbir [ü] lebîb eşkâm-ı memâlik-i Engürüs-i

nuşret-me‘nusuñ ve sâyir memâlik-i İslâmiyye‘nün şerbet-i şemşîr-i zafer-te‘sîr ile

def‘ ü teskîni bâbında tabîb-i nuşret-naşîb oldukları şark u garbda gün gibi şüyü‘ u

şöhret bulduğundan mâ-‘adâ nâşîye-i cibillet-i bî-‘illetlerinde envâr-ı şecâ‘at leme‘ân

⁹⁴ “Nazm” kelimesinden önce çıkma işareti yapılarak, derkenara parantez içindeki kısım eklenmiş.

⁹⁵ Ar. “Yüce Allah’ın çeşitli lütuflarıyla çevrelenmiş olan”

⁹⁶ Ar. “Ey Allah’ım, başarı ve zaferle onun gücüne güç kat ve mahşer gününe dek zatını pişmanlık ve tehlikeden koru.”

⁹⁷ Bu kelimedden sonra gelen “dağı Budün’da olup ol maħalde” ifadesinin üstü çizilerek derkenara köşeli parantez içinde yer alan bölüm eklenmiş. Derkenar 14a’dan başlayıp 13b’ye doğru uzuyor ve sonraki varakta 14b’de bitiyor.

⁹⁸ “a‘zam u ‘âdil” şeklinde yazılmıştı, anlam açısından “a‘zam-ı ‘âdil” olarak okundu.

⁹⁹ “ekrem ü bî-nazîr” şeklinde yazılmıştı, anlam açısından “ekrem-i bî-nazîr” olarak okundu.

¹⁰⁰ “Firdevs” kelimesinin üstü karalanarak yanına “ravza” yazılmış.

¹⁰¹ Ar. “Toprağı güzel kalsın.”

ve pīṣānī-i celādet-i pūr-mehābetlerinde eṭvār-ı şevket ü şehāmet nümāyān olup
şebāb-ı ‘unfuvānī ve re‘yān-ı civānīden berü eyālet-i hüsrevānī ve rütbe-i hükümet-i
haḳānīye mutaşarrıf olup ḫavza-ı ‘adāletlerinde ahlāk-ı ḫasenelerinden efrād-ı
āferīdeden bir ferd rencīde olmayup şıyt u şadā-yı ‘adālet ü şecā‘atleri rub‘-ı
meskūna her cihetle velvele şalup mir‘āt-ı ḳulüb-ı enām şayḳal-ı mışḳala-ı tedārik-i
ḫaḳīḳat-irtisāmlarıyla incilā bulup beyne‘l-a‘yān āyīn-i nazm u nizāmuñ ve eṭvār-ı
şecā‘at [ü] celādet-intizāmuñ istikrār u istiḫkāmına bā‘iṣ-i tāmm u sebeb-i mālā-
kelām olup ḫuşūsā ‘ale‘t-tevālī vāḳi‘ olan şark ṣağrlarından¹⁰² cān u baş virür dilāver
yoldaşlarıyla uğur-ı hümāyūn-ı pādīşāhīde bezl-i maḳdūr idüp ‘asīretü‘l-mesālik olan
benādir ü süğürdan ḳal‘a-ı Tiflīs muḫāfazasında ḳalan cünūd-ı nuşret-vürūd-ı
muvahḫidīne zād u zevāde īşāl ü irsālinden ḫālī olmayup ḫīn-i zehāb u iyāblarında
kefere-i fecere-i Gürcistān ile fırḳa-ı Ḥān‘a tābi‘ olan kızılbaş-ı evbāş seyyimā
Sīmon-ı dālālet-in‘ti‘āş nice biñ evbāş-ı ḳallāş ile ḳalb-ı baḫīl gibi teng ü tār olan
ṭuruk u sübüle fīl-ten mināre-beden ‘azīmü‘l-cüsse ṭavīlü‘l-ḳāme şām u ḳaṭrān
ağaçları yıḳdurup ve ba‘z-ı maḫallerin ḫafr idüp nīze-i sertīz gibi derūnlarına dıraḫt-ı
ḫuşḳ u naḫtdan yonılmış ve uçları sivrilmiş serenler dīkdürüp cā-be-cā mesālik-i
‘ubūr u benādir-i süğürı bend ü sed idüp leşker-i zafer-rehbere ḫīn-i mürürda ḳaşd-ı
gezend ḳılıp cidāl ü ceng ü ḫurüb-ı ḳıtāle sa‘y u āheng itdüklerince yanında olan şīr-i
nerler ve bile ḳoşulan hizebrān-ı celādet-güster birle yek-dil ü yek-cihet olup ḫarbet-i
şemşīr-i ābdār [ile] ḡubār-ı ten-i a‘dā seyl-i fenāya virilüp fezā-yı dünyā çeşm-i
hezīmet-iltikālarına tār u teng ve ecsād-ı bed-nihādları ṭu‘me-i tīḡ ü ḫadeng ḳılınup
ber-vech-i eyser ‘ubūr müyesser olmakla beyne‘l-a‘yān ve‘l-ecnād be-nām u nāmđār
olup her vechle tārek-i ser-i mübārekleri fark-ı Ferḳadān‘a irişmiş ve dest-i

¹⁰² Bu kelimededen sonra gelen “ḫālī olmayup” kelimeleri karalanmış.

şecā'atleri zirve-i eflāke yetişmiş zāt-ı meşhūdū'l-cūd ve vücūd-ı mürüvvet-nümūd
olmağın

Li-muḥarririhi (. _ _ _ / . _ _ _ / . _ _ _ / . _ _ _)

Şehā mülk-i şecā'atde hünerversin dilāversin

Nazīrūñ yok muḥarrersin vilāyet issi bir ersin

diyü a'lā vü ednā vazī' ü şerīf ve ḳavī vü za'īf taḥsīn ü şābāş āvāzesin resīde-i rub'-ı
meskūn ḳılmışlardır. El-ḥaḳḳ ṭālī'-i behcet-meṭālī'leri sa'd-i muṭlaḳ olup ne ṭarafa
'azīmet itmişler ise muẓaffer ü manşūr envā'-ı fütūḥāt-ı celīle ile muḳarrer ü mesrūr
olmuşlardır.

Li-muḥarriri'l-ḥaḳīr¹⁰³ (_ . _ _ / _ . _ _ / _ . _ _ / _ . _)

Merd-i meydān-ı şecā'at server-i feth-iştihār

Şāhib-i ḥulḳ-ı ḥasen paşa-yı nuşret-iḳtidār

Zü'l-ḥaseb şāhib-neseb maḳbūl ü maṭbū'-ı cihān

Mālik-i mülk-i şecā'at merd-i Rüstem-i'tibār

Oldur ol merd-i hüner şemşīr-i 'ālem-gīr ile

Cā-be-cā küffār-ı bed-kirdārı ḳıldı ḥāksār

Ḍarb-ı tīḡi şarkı teşḫīr eyledi bir zemān¹⁰⁴

Ġarba ḳıḳdı gün gibi buldı felekde iştihār

Bir dilāverdūr ki bu ḳadar tekerrūr bir daḡı

Şāhib-i seyf ü ḳalem kān-ı kerem 'izzet-medār

Ḍarb-ı tīḡi eyledi a'dā-yı bed-rāyı zebūn

Dir-idi şemşīri ḳırāl-ı bed-fi'āle ḥāksār

Sa'd-ı muṭlaḳdur muḥaḳḳaḳ ṭālī'-i mes'ūd ile

¹⁰³ Bu ifadeden sonra müellifin “öte ṭarafa rücū' olma” notu yer almaktadır. Bu notla 14b derkenarında yer alan gazel işaret ediliyor olmalı.

¹⁰⁴ Bu mısradaki vezin bozuk.

Ꞑanda varsa leŖker-i hũnkār görmez inkisār

Her zemān feth-i fũtũh-ile ‘Ālĩ kıl du‘ā¹⁰⁵

Olsun ol kān-ı kerem ũmrān içinde kāmkar

anlar dağı anda bulunup] ol mađalde¹⁰⁶ kũffār-ı mađzũl ũ mađhũr-ı đalālet-nũmũn
đal‘a-ı Hıađvān u Estorđon¹⁰⁷ ũzerine gelũp şabur şurup ārā-yı kāsıde vũ đayāl-i
fāsıdeleri muđtezāsınca meteris vaz‘ idũp mũbālađa şop ekũp řıŖārı dgmeğe
baŖlayup mađŖũr olan ğuzāt-ı nuŖret-sımāt dağı iŖ grmiŖ ve serđadd beklemiŖ yarar
ve dilāver ğāzĩler olmağın zıkr olınan řıŖārıaruñ burc u bārũların ālāt-ı ceng ũ çarb
ve edevāt-ı kıřāl ũ đarb birle tezyĩn idũp kũffār-ı la‘ĩnũñ alay-ı nuđũset-řarĩnlerin
Ŗā‘iķa-kār u āteŖ-kirdār merg-āŖũb u berķ-[14b]maŖhũb şoplar ile perākende vũ
perĩŖān kılıp nicesinũñ beden ũ tenlerin yaķup ve yıķup ervāđ-ı đabāset-āŖıyānların
řarĩn-i hāviye vũ nĩrān idũp el-hāŖıl ma‘ārık ũ mađhāribde mũslimānlar ehl ũ
‘ıyālleriyle şurup 30 ğũn miķđarı kũffār-ı hāksār ile leyl ũ nehār ceng ũ peykar ve
āheng-i kārzār idũp şaraf-ı kefereden atılan şop řaŖları đal‘a bedenlerin đake berāber
kılıp açılan gediklerden viŖāl-i ‘arũs-ı řıŖāra cān viren gedikli kāfirler dāmen-i
ittiŖāline yaķıŖup duđũl-i vuŖũle iķdām itdũklerinde leŖker-i ĩslām-ı zafer-encām dağı
bi-‘ināyetillāhi’l-meliki’l-‘allām řarŖu ıķup tĩr ũ đadeng ũ tũfeng ũ zenberek
yağdurup ekserĩnũñ dāne-i vũcũd-ı đalālet-nũmũdların seyl-i fenāya virũp ve niçesin
āteŖ-i hırmānla yandurup himmet-i merdānla mağarretlerin def‘ ũ redd ve açılan
rağneleri bend ũ sedd idũp kefer-i fecere kesret ũ vefretde olup muttaŖıl me‘āvin
gelmekden đalĩ [15a] olmamağın mũslimānlar kemāl derecede muğtarr olup sa‘ādetlũ
serdār-ı bā-vaķār đazretlerine ve Budũn’da olan vezĩr-i kāmkar u mĩr-i mĩrān-ı

¹⁰⁵ Bu mısra da vezin bozuk.

¹⁰⁶ “ol mağalde” kelimeleri satır arasına yazılmıŖ. 14a, 13b ve 14b boyunca devam eden çıkmanın son kelimeleri tekrarlanarak metne nereden devam edilmesi gerektiği gsterilmiŖ.

¹⁰⁷ “Estorđon” kelimesinin ũstũ karalanıp satır altına tekrar “Estorđon” yazılmıŖ.

nuşret-şi'âr u ümerâ-yı zevi'l-iktidâr *naşarahum Allāhu te'ālā ilā yevmi'l-ķarār*¹⁰⁸
 āle'l-ħuşuş leşker-i nuşret-āsāra nāmeler yazup eţfāl-i şığāruñ ellerin lüle-i cürh-i
 şühedādan sārī ve dümū'-ı 'ayn-ı sü'edādan cārī olan cū-yı ħūna bandurup ser-
 güzeştlerinden nişān virmek için yazılan nāmeye vaż' idüp istimdād-ı mu'āvenet ü
 muzāheret kı lup ve lākin evān-ı şitā olup maħall-i sefer münķazī olmaķla ħareket-i
 leşker-i zafer-peyker emr-i muħāl mertebesine varmış-iken müşārün ileyhümā Ħasan
 Paşa ve Meħmed Paşa *edāmallāhu te'ālā iclālehümā*¹⁰⁹ ħazretleri ħasīb ü nesīb ü
 secī' ü lebīb merdler dilāverler merħamet issi vü mürüvvet iyesi serverler olmağın
 bir yire gelüp meşveret idüp [15b] zümre-i İslām küffār-ı liyāmdan bu derecede
 muţtarr olup ve mir'āt-ı ħulüb-ı mü'min'ın gerd-i küdüret-i düşmenden bu mertebede
 muğberr iken pister-i istirāhatde ferāğ-ı bāl ile ārām itmek ehl-i imāna ħarām ve
 gūşe-i ferāğatde ħord u ħ'āb ile tena'üm kılmaķ ħilāf-ı 'ādet-i ma'ħüde-i ğuzāt-ı
 nuşret-encāmdur şayķal-ı tığ-i āteş-bār ile jeng-i vücūd-ı küffār-ı ħabāset-ālūdı
 āy[ī]ne-i rüzgārdan ref' itmek lāzıme-i cünūd-ı zafer-vürüd ve seylāb-ı seyf-i zafer-
 zayf ile ğarķa-ı fenāya virmek mühimme-i vācibe-i leşker-i nuşret-nümüd idüğün
 taħķīķ idüp hidāyet-i İlāhī'yi refīķ-i tarīķ ve mu'cize-i ħazret-i risālet-penāhīyi reh-
 nümā vü şefīķ idinüp hemān-laħza hemān-sā'at hemān-dem cebe-i ħāne-i
 ma'mürelerin açup yanlarında olan dilāverlere cebe vü cevşen ve miğfer-i āhen ve
 nīze-i merd-āheng ve ķavs ü ħadeng ulaşdurup āfitāb-ı 'ālem-tāb sāhil-i deryā-yı nıl-
 gūndan āşikār olup [16a] fezā-yı çarĥı rüşen kılduķda her biri bir semend-i bād-pāya
 süvār olup rāyāt-ı fetħ-i ğāyātların çözüp vālā-yı ħuceste-rāyaların düzüp kerr ü fer ve
 iķbāl ü iclāl ile şehirden çıkup maħall-i mezbūra teveccüh-i vecīh idüp esnā-yı rāhda
 paşalar ile leşker-i zafer-rehber ve *şāvirhum fi'l-emr*¹¹⁰ mefhūmın pişvā *el-müsteşāru*

¹⁰⁸ Ar. “Karar gününe dek yüce Allah yardımcıları olsun.”

¹⁰⁹ Ar. “Yüce Allah ikisinin de büyüklüğünü daim etsin.”

¹¹⁰ وشاورهم في الأمر (3/Āl-i İmran, 159.ayet) “İş hakkında onlara danış.”

*mü`temenun*<sup>111</sup> mazmûn-ı sa`adet-maḳrûnına iḳtidâ idüp ba`zılar leşker-i bî-
kıyâsumuz ne-miḳdâr idüğün küffâr-ı ḍalâlet-istînâs iḥsâs itmedin bilâ-tevaḳḳuf u
direng ṭaburları üzerine düşüp şemşîr-i âbdâr ve tîğ-i âteş-bâr ile ḥırmen-i vücûd-ı
nâ-büdların şahîfe-i rûzgâr-ı zürkârdan ḥakk idüp ğubâr-ı ecsâd-ı pür-fesâdları gerd-i
bâd-ı fenâya virülmege ḳaşd u âheng olunup fezâ-yı `âlem çeşm-i hezîmet-bîn ü ser-i
mezellet-ḳarînlerine târ u teng ḳılınmaḳ evveli ve âḥiri olduğın inbâ idüp ve ba`zılar
daḫı “Düşmen görölmedin ve `adâd u miḳdârı bilinmedin bilâ-tereddüd üzerlerine
varılmaḳ dehen-i semender suvarınmadın âteş-i süzâna girmek [16b] ve tedârik-i
tırıyâk ḳılınmadın ef`î-i sehmnâka şarılmaḳ ve fülk-i necât ihzâr olınmadın deryâ-yı
bî-pâyâna şalınmaḳ gibidür *ve lâ tulḳû bi-eydîkum ile `t-tehlûketi*¹¹² mazmûn-ı
meymûnından ğafletüñ aşlı yokdur” diyü tarafeynde ittifâḳ bulunmayup

Nazmü`l-Fârisi (_ _ . / _ . _ . / . _ _ . / _ . _)

Ḥüsnet be-ittifâḳ-ı cihân mi tevân girift

*Ârî be-ittifâḳ-ı cihân mi tevân girift*¹¹³

mefhûmı ri`âyet olınmayup aralarına nifâḳ u şikâḳ düşüp dilâverlerüñ âteş-i ğayretle
bağırları bişüp ve muḥanneslerüñ başlarına ḥavf u hirâs zenbûrları üşüp el-ḳıssa
düşmen olduğı maḥalle varılup iltikâ-yı şaffeyn olduğda cenâḥeyn olup küffârı
ortaya alup ümerâ-yı nâmdâr u kâmilü`l-`ayârdan biri mâ-verâ-yı leşkerde ṭurup
perîşân olanların tertîb ve ihtiyâr-ı kenâr idenleri ittîşâl-i cem`iyyete terġîb idüp
andan meydân-ı kârzârda ḳabza-ı şemşîre el urılmaḳ münâsib olduğı silk-i beyâna
gelüp ve paşalar daḫı hem-`inân olup ma`an teveccüh olınmaḳ bâbında mütereddidler
iken küffâr-ı liyâm üzerlerine yürüyüp [17a] ve mahşûr-ı ḥişâr-ı üstüvâr olan
mücâhidîn daḫı kendülere mu`âvîn geldüğün ve muzâhir irişdüğün bilüp âteş-i ḥırmân

¹¹¹ Ar. “Müsteşar mü`temendir.” (Hadis)

¹¹² وَلَا تُلْفُوا بِأَيْدِيكُمْ إِلَى التَّهْلُكَةِ (2/Bakara, 195.ayet) “Kendi ellerinizle kendinizi tehlikeye atmayın.”

¹¹³ Far. “Güzelliğın cihanın ittifakıyla alınabilir. Evet! Cihanın ittifakıyla alınabilir.”

u ye's ile mahrūr olan gōñüllerini neş'e-i¹¹⁴ āb-ı istiḥlāş irişmek ümīdiyle mesrūr u şādān olup envā'-ı sūz u güdāz ile yüzlerin ḥāk-i siyāha sürüp eşnāf-ı i'tizār ile dergāh-ı bī-niyāza el ḳaldurup *rabbenā sebbit aḳdāmenā venşurnā 'ale'l-ḳavmi'l-ḳāfirin*¹¹⁵ āvāzesin çarḫ-i berīn ve tehlīl ü tekbīr şadāsın evc-i 'iliyyīne irişdürüp ālāt-ı ḥarb ü ceng ve edevāt-ı ḍarb-ı nuşret-āheng ile ḳal'a bedenlerine çıkup ve küffār-ı ḥāksār daḫı alay-ı bed-rāyların yaşayup leşker-i İslām-ı bī-mu'ādil ü nuşret-şemāyil ile muḳābil olup ṭarafeynden ejder-ḡirīv ṭoplara āteş virilüp ḥāy ḥūy-ı merdān-ı dār [u] ḡir ve şıyt u şadā-yı dühül ü nefir fezā-yı 'āleme ve tamāme-i benī ādeme zelzele vü veleh¹¹⁶ şalup sükkān-ı zemīn ü zemān *inne zelzelete's-sa'ate şeyun 'azīm*¹¹⁷ 'alāyimin [17b] müşāhede idüp ol maḥall-i cedelde paşalar daḫı ilerü yürüyüp yanlarında olan ḡāziler ki her biri Tehemten-ten ü merd-efken ü düşmen-şiken mümtāzlar ü ser-efrāzlar olmaḡın metā'-ı girān-bahā-yı rūḫ-ı revānı alup şatup es'ad-ı sü'edā vü maḫhar-ı rızā-yı Ḥüdā olanları bezm-i rezmde nūş-ı cām-ı şehādet ḳılıp mecālis-i ḥūrā vü ḡilmān ve çemenzār-ı ravzā-yı rıdvāna envā'-ı rızḳ u şafā ile dāḫil ve küffār-ı liyāmdan nice mel'ün-ı be-nām-ı nuḫūset-iltiyām zehr-āb-ı şamşām-ı ḡuzāt-ı nuşret-irtisāmı içüp ve kendüden geçüp ka'r-ı nīrān u sa'ırde 'azāb-ı elīme vāşıl olup tīḡ-i āteş-bār-ı muvaḫḫidīn ve şemşīr-i ābdār-ı müslimīn melā'yin-i ḥāsirīnün başlarına odlar yakup ve ḥānumān-ı vücūd-ı mürüdların seyl-i ḳahr ile yıḳup ekserī sitizi ḳoyup girīze yüz ṭutup *ḳul cā'el-ḥaḳḳu ve zeheḳa'l-bāṭlu*¹¹⁸ 'alāyimi zāhir olmaḡa başlayup ḍarbet-i şemşīr-i bürrān-ı ḡuzāt-ı nuşret-nişānı müşāhede iden [18a] erbāb-ı ḥüsrān ḳarārdan geçüp firār u inkisār yolların iḫtiyār

¹¹⁴ Metinde “neşā” yazılmış olsa da anlam açısından “neş'e” olması ihtimal dāhilindedir.

¹¹⁵ رَبَّنَا كُنْتُمْ أَفْئَامَنَا وَانصُرْنَا عَلَى الْكَافِرِينَ (2/Bakara, 250.ayet) “Ey Rabbimiz! Yüreğimizi sabırla doldur, bize direnme gücü ver, kâfir kavme karşı bize yardım et [...]” Ayet kısaltılmış. Ayrıca metin üzerinde “Rabbenā” kelimesinin üstü karalanmış gibi.

¹¹⁶ Metinde “veleh” yazılmış olsa da iç kafiye gereği “velvele” olması ihtimal dāhilindedir.

¹¹⁷ إِنَّ زَلْزَلَةَ السَّاعَةِ شَيْءٌ عَظِيمٌ (22/ Hac, 1.ayet) “Çünkü kıyamet vaktinin depremi müthiş bir şeydir.”

¹¹⁸ قُلْ جَاءَ الْحَقُّ وَرَهَقَ الْبَاطِلُ (17/İsra, 81.ayet) “Hak geldi; bātıl yıkılıp gitti.”

itmek şadedinde iken mā-verā-yı mücāhidīn-i zafer-temkīn ü nuşret-rehīnde bünyān-1
merşūş gibi üstüvār olan leşker-i zafer-fer maķāmlarından ayrılıp semt-i mürāca ‘ata
māyil ve taraf-1 ikāmetden zāyil oldukların maḥall-i inhizāmda olan küffār-1 ḍalālet-
irtisām müşāhede itmekle kemā-kān cāy-1 ḥuşūnetde ārām idüp muķābele vü
mücādeleye ikḍām-1 aḳdām ḳoyup bi’l-cümle meydān-1 neberd¹¹⁹ ü hīcāda olan
leşker-i zafer-iktidānuñ üzerlerine üşüp mār u mūr gibi birbirlerine ḳarışup alışup
virişüp tarafeynden ḥaylī ādem düşüp mā-beynde cūy-1 ḥūn şol vechle tuḡyān u
cereyān itmişdür ki küştelerden cā-be-cā püşteler yığılup şaḥārī vü berārīde vāḳi ‘
olan tilāl ü cibāl beden ü ten-i şühedā ile māl-ā-māl olup ve paşalar daḡı nice yirde
mecrūḥ olup ḍarb u ḥarbe imkān ve ceng [18b] ü cidāle tāb u tüvān ḳalmayup firḳa-1
ḍalālet-nişāndan ayrılıp maḳarr-1 sa ‘ādetlerine irişüp aḥvāl-i rüzgār-1 zürkār bu
yüzden olup kevkeb-i tāli ‘-i nuşret-ḳarīnleri semt-i idbāra muḳārīn olmaḡın maḥşūr-1
ḥışn-1 ḥaşīn-i zafer-temkīn olan erbāb-1 dīn ü nuşret-ḳarīn bir yire gelüp a ‘dā-yı
ḍalālet-iştimāle şūret-i infi ‘āl gösterüp bed-nāmlıḳ ile dirilmekden ise ḥūbter vechle
ḳılıcımız üstine ḳalışı ḳalışı ölmek müveccehdür diyü emīr-i livā-yı Ḥaṭvān olan
Arslan Beg ki ḥasīb ü nesīb-i mā-taḳaddümden zafer-naşb olduḡından mā- ‘adā şīr-
şavlet bebr-heybet peleng-mehābet hizebr-şevket zāt-1 şecā ‘at-nişān olmaḡın önlerine
düşüp keferenüñ meterislerin başup bī-ḥadd ü bī-ḳıyās barut u yaraḳların alup ve
oturak u ṭuraḳların āteş-i diḳḳatle yıḳup yaḳup ve dest-i mehābetle pence-i
ḳudretlerin burup ve bir niçe ṭopların [19a] ḳivileyüp ve niçesin ṭu ‘me-i tīr ü loḳma-1
şemşīr ḳılıp *elḥamdü ‘l-illāhi ‘l-lezī hedānā li-hāzā*¹²⁰ diyü dönüp ḥişāra girüp
maḳām-1 ceng ü ḥarbde şiddet-i ḍarb ile sābit-ḳadem ü rāsīḡ-dem olup beyne ‘l-enām
bir nām itmişlerdür ki ta ‘bīr ü taḳrīri maḥall-i taşvīrden bīründür. Ve lākin bu ḥādise-
i ‘uzmā vü vāḳi ‘a-1 kübrānuñ ḥudūs u vuḳū ‘ından meşreb-i meserret-i erbāb-1 dīn

¹¹⁹ “meydān u neberd” şelinde yazılmış, anlam açısından “meydān-1 neberd” şeklinde okundu.

¹²⁰ الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي هَدَيْنَا لِهَذَا (7/A ‘rāf, 43.ayet) “Hidayetiyle bizi (bu nimete) kavuşturan Allah'a hamdolsun!”

keder [ü] küdürete karîn olduğu ser-i serdârân-ı mücâhidîn ve server-i ser-‘asker-i muvahhidîn ‘anķā-yı bülend-pervâz-ı cibâl-i celâdet ü temkîn ve hümâ-yı ser-efrâz-ı fezâ-yı şecâ‘at-i şevket-rehîn zâbıt-ı kavâ‘id-i ‘ulümü’l-evvelîn ve’l-âhîrîn tâlîb-i me‘âlîb-i aşhâbü’l-mücâhedet ve’l-yaķın sâlik-i mesâlik-i ‘adl-i güzîn ve zâhib-i mezâhib-i fütüvvet-i mübîn *el-mü’eyyedü bi-te’yîdillâhi el-meliki’l-gaffâr*¹²¹ sa‘âdetlü vü‘azâmetlü serdâr-ı zafer-ıktidâr *naşarallâhu te‘alâ ilâ yevmi’l-ķarâr*¹²² hâzretlerinüñ ‘izz-i huzûr-ı lâmi‘ü’ n-nûrlarına mün‘akis [19b] olduğda henüz şiddet-i şitâ nihâyet bulmamış-iken kemâl-i ğayret ü nihâyet-i ħamiyyetleri[n]den sene-i mezbûre Şa‘bânü’l-mu‘azzamanuñ tokuzıncı¹²³ güninde şahrâ-yı Belġrâd otaķ-ı zafer-vifâķlarınıñ nüzülüyle müşerref ü âbâd buyurılıp sa‘âdetle kendüler dahı çıķup sefer-i hümâyûna me‘mûr olan emîrû’l-ümerâya ve ümerâ-yı mülk-ârâ ve cünüd-ı nuşret-ıktidâya ber-vech-i müsâra‘a irişüp hidemât-ı mebrûre-i ħaķanîde bulnasız diyü mü’ekked ħükmler yazılıp şabâ-seyr ü berķ-ıtır ulaķlar ile gönderilüp sâye-i ‘ârifetlerinde bulunan leşker-i zafer-rehber ile taraf-ı serġadde¹²⁴ teveccüh-i vecġh buyurduķların râh-ı mefsedete sâlik olan tavâyif-i müşrikîn ma‘lûm idinüp başlarına geleceġin bilüp müstevlî oldukları ķal‘alardan ķalkıp kendü ķaydlarına düşüp deryâ-yı teşvîş ü ħayrete başdan ayaġa ġarķ olup ve âteş-i ħırmân u dehşet ħânümân-ı ecsâd-ı bed-nihâdların ħarķ idüp dūd [u] duġân-ı endüh-ı ġam ser-i bî-südlarından evc-i âsmâna su‘üd idüp [20a] her biri başlı başı ġavġâsına ve evlâd u ‘iyâli sevdâsına düşüp ‘unşur-ı dâlâlet-mâlleri mazġar-ı iġtilâl ve ķulüb-ı menķublari muzhir-i inķılâb u infî‘âl olup sefîne-i vücüd-ı ħabâset-füzüdlari biġâr-ı mezellet ü melâletde ķalup kırâl-ı bed-fi‘âl semtine çeşm ü ġuş tutup şarâb-ı ħavf u ħaşyetle

¹²¹ Ar. “Baġışlaması bol olan Allah’ın desteġiyle desteklenmiş olan.”

¹²² Ar. “Allah karar gününe dek yardımcı olsun.”

¹²³ H. 9 Şaban 1002/ M. 30 Nisan 1594. Bu tarih kırmızı mürekkeple yazılmış.

¹²⁴ “Serâhide-i manşûre-i semtine” ifadesi silinip üzerine “taraf-ı serġadde” yazılmış.

medhüş u bî-hüş olup künc-i mezellet ü maḳām-ı¹²⁵ ḍalāletde ebkem ü ḥāmüş olmağa yüz tütmişlardur ve esnā-yı rāhda meydān-ı ḥarbūn ḥapük-süvārı ve ‘arşa-ı ḍarbuñ nīze-güzārı naşfet ü celādetūñ rehberi ve şevket ü şehāmetūñ merd-i hüner-perveri şīr-i bīşezār-ı hīcā vü hizebr-i kühsār-ı veḡā Anaṭolı beglerbegisi Meḥmed Paşa *edāmallāhu iḳbālehu ilā yevmi’l-beḳā*¹²⁶ ḥazretleri bir rüz-ı p[ī]rüzda ordu-yı ḥümāyūna mülākī olup sa‘ādetlü āşaf-ı naşfet-ittişāf ḥazretlerinūñ dest-būs-ı sa‘ādetme’nūsılarıyla müstes‘ad ve ḥal’-i fāḥire iḥsānıyla [20b] mu‘azzez ü mümecced buyurılıp bir niçe günden-şonra şecā‘at-iḳtidā vü şehāmet-intimā şīr-i jiyān-ı bīşezār-ı hīcā vü bebr-i beyān-ı meydān-ı veḡā Ḳaraman beglerbegisi Mihālicli Aḥmed Paşa ve maḥmūdū’l-ḥişāl ü memdūḥū’l-fi‘āl şehbāz-ı bülend-pervāz-ı dilāverī ve sīmurḡ-ı mümtāz-ı hüner-perverī nuşret-nümūd [u] zafer-füzūd şāḥibü’ş-şecā‘at ve’l-cūd vālī-i vilāyet-i Ḥaleb olan mürüvvetlü Maḥmūd Paşa *allāhüme eyyid bünyāne vücūdihimā bi’n-naşri’l-‘uzmā ve’z-zaferi’l-kübrā ilā yevmi’l-ḥaşri ve’l-beḳā*¹²⁷ pür-sāz u seleb Ḳaraman ü Ḥaleb ‘askeriyle ḡubār-ı pāy-ı kīmyā-‘ayār-ı serdār-ı kāmḳār u şecā‘at-āşāra yüz sürüp ke-zālik anlar daḥı ‘avāṭıf-ı me’lüfe-i ḥaḳanī muḳtezāsınca ḥil‘at-i fāḥire ile müfteḥir buyurılıp ve vālī-i vilāyet-i Şām-ı cennet-maḳām olan naşfet-ittiḥād [u] fütüvvet-i‘tiyād Murād Paşa *allāhümme yessir murādehu ve mā yeşā*¹²⁸ ḥazretleri daḥı ḡazā-yı ḡarrāya me’mūr olan beş yüz nefer Şām yeñiçerilerinūñ mühimmāt-ı lāzımelerin vaḳt-i murādlarınca rişte-i ḥuşüle mevşül kılıp zümre-i mücāhidīne [21a] mu‘āvenet ve ḡürūh-ı muvaḥḥidīne muzāharet itmekle *inne’l-mücāhidīne a‘zamu derecāten ‘indallāh*¹²⁹ mefhūmından

¹²⁵ “Maḳām” kelimesi sonradan eklenmiş.

¹²⁶ Ar. “Allah beka gününe dek ikbalini devam ettirsin.”

¹²⁷ Ar. “Ey Allah’ım, maşher ve beka gününe dek yüce galibiyet ve büyük zaferle ikisinin de gücüne güç kat.”

¹²⁸ Ar. “Ey Allahım onun muradını kolaylaştır ve istediğini ona ver.”

¹²⁹ Ar. “Cihat edenler Allah katında derece olarak üstündür.” Önce “derecet” yazılmış daha sonra siyah mürekkeple “derecāt” olarak düzeltilmiş.

hişsedār olmak ümîdine nicesine kendü yanından at ve ton ve h̄arçlık ve esbāb virtüp
 her birin mesrūr u kām-yāb idüp envā‘-ı ta‘zīm ü tebcīl ve eşnāf-ı tekbīr ü tehlīl birle
 bā‘is-i feth-i cemīl ü sebeb-i naşr-ı zafer-delīl olan rāyāt-ı feth-i gāyāt-ı Muhammedī
 vü livā-yı nuşret-ihtivā-yı¹³⁰ Aḥmedī vü mehçe-i behcet-i behce-i sermedī hādī-i fevz
 ü necāt ve muzāhir-i ğuzāt-ı ‘ālī-derecāt olan ‘alem-i muḥarrem-i Resūl-i ekrem
 şallāllāhu ‘aleyhi ve sellem ḥazretlerin pīşvā vü muḳtedā kılup bir vaḳt-i mübāreke
 irsāl itmiş idi anlar daḫı gelüp ittişāl itmekle sa‘ādetlü serdār-ı zafer-nevāl
 ḥazretlerinüñ ḥuşūşen leşker-i nuşret-iştimalüñ ser-i sa‘ādetmendleri felek-i a‘lā vü
 çarḫ-ı mu‘allāya irişüp her taraḫdan ‘alāyim-i feth-i fütūḫ-ı şādmānī āşikār ve
 cevānib-i erba‘adan āfitāb-ı [21b] nuşret ü kāmranī tābdār olup ve dergāḫ-ı mu‘allā
 yeñiçerileri ağası daḫı kerr ü fer [ü] şevket ve ‘izz ü naşr u devletle sefer-i ḥümāyūna
 me‘mūr olan zafer-rehber ü nuşret-ġüster on iki biñ nefer yeñiçeriler ile mütevāşıl
 olup ve Rūmili eyāletinde ve Budūn muḥāfazasında olan Ḥasan Paşa ve Meḫmed
 Paşa *edāmallāhu te‘ālā iclālehümā*¹³¹ ḥazretleri daḫı Rūmili dilāverleri vü serḫadd
 begleri vü Budūn erenleriyle muvāşalat idüp ve aḫıncı t̄ayifesi daḫı ġün-be-ġün seyl-i
 firāvān gibi aḫup gelüp ve nice müslimānlar daḫı ‘alem-i muḫterem-i nuşret-
 maḫrem-i Resūl-i müctebā vü ekrem şalavātullāhu ‘aleyhi ve sellem ḥazretlerinüñ
 sāye-i behcet-pīrāyesinde müctemi‘ olup ḫizmetde bulunmaḫ ümīdiyle ġürūḫ-ı
 sa‘ādet-şükūḫ-ı ġuzāta mülḫaḫ u munzamm olup *faẓlallāḫü’l-mucāhidīn ‘ale’l-
 ḫā’idīn*¹³² mefhūmına mā-şadaḫ düşüp merātib-i dünyā vü āḫiretle mu‘azzez ü
 mükerrem olup bir mertebede leşker-i firāvān-ı bī-girān cem‘ olmışdı ki nihāyet [ü]
 ġāyetine ġözler irmeyüp evhām u ḫayālāt-ı ādemī[22a]-zād serḫadd-i bidāyetine
 irişmez-idi. Rūz-be-rūz fezā-yı menāzil-i behcet-efrūzda ber-pā olan ḫıyām u ḫargāḫ-

¹³⁰ “vü a‘lām-ı zafer-i‘lām” ifadesi karalanarak üstüne “livā-yı nuşret-ihtivā-yı” yazılmış.

¹³¹ Ar. “Allah ikisinin de büyüklüğünü daim etsin.”

¹³² فَضَّلَ اللهُ الْمُجَاهِدِينَ عَلَى الْقَاعِدِينَ (4/Nisa, 95.ayet) “Allah, malları ve canları ile cihat edenleri, derece bakımından oturanlardan üstün kıldı.”

1 felek-iştibāhı nesīm-i bahārī maḥall-i nehārda taḥrīk itdükçe telāṭum-ı deryā-yı
firāvāndan nişān virürdi. Keşret-i cem'iyet-i leşker-i nuşret-iştimāl ile serdār-ı
zafer-nevāl hoş-hāl olup ḥarbī ḥişārlardan Tātā nām ḳal'a ki 'ulüvv-i mertebede
felek-hem-tādur üzerine varılıp fethine mübāşeret olındukda küffār-ı liyām maḳām-ı
istikbārda ārām idüp ḥişāra girüp cā-be-cā ceng ü cidāle kıyām gösterdüklerinde şır-i
bīşezār-ı hīcā vü bebr-i kühsār-ı veḡā zırgām [u] peleng-i intikām-ı rüz-ı neberdi
zafer-iḳtidā Rümili beglerbegisi Meḥmed Paşa meteris vaż' idüp ḳal'a-ı mezbüreyi
fil-ten mināre-beden toplar ve bārū-şiken ü düşmen-fiken ḍarb-zenler ile yir yir
dögüp burc u bārūların toḫ taşları toḫ götürüp külel u burūcın [22b] ḥāke ḳarīn idüp
cā-be-cā yollar ve gedikler açup zümre-i muvaḥḥidīn bī-muḥābā yürüyüp ḳabza-ı
tesḥire getirölmek şadedinde iken maḥşūr olan küffār-ı saḳar-medār cenāb-ı serdār-ı
zafer-şī'ār u nuşret-nişāndan ḳar'-ı bāb-ı ist[ī]mān idüp *el-'afvu zükretü'z-zafer*¹³³
muḳtezāsınca emān iḥsān buyurılıp ḥıfz u ḥirāset ve zabṭ u şıyānet olınmaḳ için
müstaḥfiḫ u dizdār ve emīr-i nāmdār u şehāmet-şī'ār ta'yīn olup andan ḳalkılıp
Semārtīn nām ḥişār-ı felek-ḳarīn ü cevzā-temḳīn üzerine varılıp anda daḫı maḥşūr
olan müşrikīn kibr ü kīn şüretin gösterüp ḥarb ü cenge ḳaşd u āheng itmişler-iken
şiddet-i toḫ-ı merg-maşḥūbı müşāhede idüp ḍarbet-i şemşīr-i bürrān-ı serdār-ı
celādet-nişān ve ḥamle-i muvaḥḥidīn-i nuşret-iḳtirāndan ḥalāşa mecāl emr-i muḥāl
idügin bilüp istid'ā-yı 'ināyet itdüklerinde anlara daḫı emān iḥsān buyurılıp ḳal'a-ı
mezbürenüñ feth ü tesḥiri ber-vech-i eyser müyesser olup

Nazm (. . _ _ / . . _ _ / . . _)

[23a] Ḥıfzına ḳondı anuñ da leşker

Vardı yirleşdi aḡa-ile nefer

¹³³ Ar. "Affetmek zaferin şanıdır."

Andan dağı serdār-1 nuşret-nişān ‘asker-i firāvān-1 zafer-iqtirān ile teveccüh idüp
hişār-1 Yanık ki burc u bārūsı çarĥ-1 berīne mülāhık ve kulel-i bī-bedeli felek-i
cevzāya mülāşık rüy-1 zemīnde bir hişār-1 haşānet-temkīn ve bir kal‘a-1 metānet-
terhīndür ki teşeyyüd ü istihkāmınuñ tavşif ü ta‘rifi ğayrı mümkündür. Fe-ammā
kulel-i burūc-1 gerdūn-‘urūcı şā‘iqa-āheng top u tūfeng ve berķ-direng đarb-zen ü
zenberek ve sāyir ālāt-1 peykār u ceng ile memlū olup ĥandaķınuñ ka‘rı zahr-i
semeke yitmiş ve temel ü bünyādı kāv-1 zemīnle iqtirān idüp birliğe bitmiş ve irtifā‘-1
kādriyle burc u bārūsı saķf-1 felek-i mīnāya yitmiş gūyā ki kulle-i kūh-1 Kāf‘dan
āveng olup pāy-1 vaķārı dāmen-i temkīne çekmiş idi.

Ķıf‘a (. . . - / . . . - / . . . - / . . -)

İrtifā‘-ile irişmişdi burūc-1 çarĥa

Dil uzatmışdı çıķup evc-i semāya bedeni

Ķadr-ile çarĥ-1 felek gibi bülend-himmet idi

Söze gelse dir idi kulle-i Kāf‘a be denī

[23b] Ve nehr-i Raba baĥr-i muĥīf gibi hişārı tolaşup bir vechle ihāta itmiş idi ki
‘umķına rīsmān-1 fikret yitmekden kalmış-idi ve leyl ü nehār cevānib-i erba‘asına
āteş-bār olup ejder-i heft-ser gibi dem-be-dem şerāre-i bī-şümār nişār itmekle ‘arūs-1
genc-i vuşlatınuñ dāmen-i ‘işmetine ittişāl emr-i ba‘īd olup mertebe-i muĥāle yitmiş
idi.

Nazm li-muĥarririhi (. . . - / . . . - / . . -)

Böyle bir kal‘a olur mı dilkeş

Burc u bārūsı ser-ā-ser āteş

Küre-i āteşe olmuşdı mekān

Mażgal-1 top u tūfeng cāy-1 nişān

Meger ki kırıl-ı bed-fi'âl cāsüslar gönderüp āşaf-ı huçeste-rāy u hümāyün-fālūñ ejder-i hücüm-ı nuşret-rüsümü kazā-yı mübrem gibi üzerine toğrıldığın ve 'inān-ı zafer-iqtirānı kal'a-ı mezbüre fethine mün'atıf olduğın bilüp meşhūr-ı şanādīd-i küffār-ı hezīmet-nüvīd olan melā'yin-i hāsīrīn ile cem'iyet idüp tertīb-i peykār-ı nuhūset-āşār ve terğīb-i kārzār-ı hezīmet-medār için meşveret kılp nice yüz biñ küffār-ı pür-nifāk cem' idüp bi'l-ittifāk dāmād-ı bed-nijādı olan (...) ¹³⁴ nām mel'un-ı dūn-ı hezīmet-makrūnı [24a] baş u buğ ta'yīn idüp kal'a-ı mezbüre kırbında tabur kazup āyīn-i dālālet-bīnleri üzere eṭrāfına toplar dizüp mutaşaddī-i ceng ü cidāl-i leşker-i İslām-ı zafer-intizām olup cāy-ı huşūnetde ārām kılp bāde-i gūrū[r] u nahvetle mağrūrılar-iken ser-asker-i zafer-rehber ve āşaf-ı celādet-güster dahı sene-i mezbüre zi'l-ka'desinüñ 18. güninde ¹³⁵ zerrīn 'alemler çözüp kūh-peyker alaylar düzüp şıyt u şadā-yı tabldan ¹³⁶ cevfi-künbed-i gerdūn ¹³⁷ pür-tanīn olup kerr ü fer [ü] şevketle düşmen üzerine yürüyüp tīg-i āb-gūn u āteş-bār u nuşret-nümün ile hırmen-i cem'lerine od bırakıp hāşılı 'ömrlerin seyl-i fenāya virmek hevāsına gāzīler mümtāzlar dilāverler ser-bāzlar cā-be-cā segirdüp muķārebe-i ṭarafeyn el virüp muķaddeme-i ceşş olan hünermendler gūrūh-ı bed-kīş ile bulışup alışmak ve virişmek şadedinde iken ordu-yı hümāyün p[ī]rāmen-i kal'ada qarār idüp serdār-ı zafer-vifāk ve sāyir ümerā-yı nuşret-iştikāk için semā-sīmā vü münfeşş otaqlar tıtılıp [24b] ve felek-fersā vü dilkeş sāyebānlar kırlup beglerbegiler kollu kılinca ve cünūd-ı zafer-vürūd yollu yolınca kıonup ārām idüp ¹³⁸ şahārī vü berārī hıyām-ı süreyyā-nizām ile müzeyyen olduğan şoñra dilāverler meydāna sürüp dil alup ve dilīrlar 'arşa-ı hīcāya irişüp baş götürüp ve niceler pençe-i ecele giriftār olup bezm-i

¹³⁴ İsim yeri boş bırakılmış. DİA'nın "Yanikkale" maddesine göre Başprens Matthias, Selānikī'nin ifadesiyle Hersek Matyaş (Selānikī, s.371) olmalı.

¹³⁵ H. 18 Zilkade 1002/ M. 5 Ağustos 1594. Bu tarih kırmızı mürekkeple yazılmış.

¹³⁶ "tabl u nefīrden" yazılmışken "nefir" kelimesi karalanmış.

¹³⁷ "cevf" kelimesinin hafifçe üstü çizilmiş.

¹³⁸ "ārām idüp" kısmının hafifçe üstü çizilmiş.

rezimde nüş-ı cām-ı şehādet kıllup küffār-ı hāksār dahı vehlet-i ūlāda dārbet-i şemşīr-i ğuzāt-ı zafer-simāta mazhar düşmekle fezā-yı kārzārda qarāra mecālleri kalmayup ba‘zıları hişāra taħaşşun idüp ve ba‘zıları taburlarına girüp satve-i kāhire-i haķanī neydügin bilüp kendü başları kaydına düşüp kemāl-i hayretlerinden hişār bārūlarına üşüp ne-miķdār top u tüfengleri var-ise āteş virüp ordu-yı hümāyūndan yaña top taşların perrān idüp dūd [u] duhān-ile zemīn ü zemānı türe ve ebhīre-i top-ı berķ-nişān-ile āyīne-i āsmānı hīre kıllup efkār-ı fāsıdeleri muķtezāsınca izhār-ı mehābet [25a] vü iş‘ār-ı kudret kıllup vaķt-i ‘aşr olduķda tekrār zulmet [ü] zalām gibi alaylar bağlayup taşra çıķup ceng ü cidāle āheng eylediklerinde ğāzīler irişüp alışup virişüp bir vechle ceng ü peykār ve hārb ü kārzār olmışdur ki küffār-ı nār-ķarār serāsime olup ğalebe-i havf u bīm-i şemşīr-i bürrān-ı ğuzāt-ı zafer-nişān ile fezā-yı vāsi‘ü’l-eknāf-ı ‘ālem dīde-i hezīmet-tersīmlerine *aşğar min beyāzi`l-mīm ve azyak min şadri`l-la`im*¹³⁹ menzilesinde görinüp cān-ı nā-tüvānların pençe-i gürbe-i ihlāktan kurtarup müş-ı bi-hüş gibi şukbe-i hişāra girüp kal‘a-ı bedenlerin seng-i dehşet yıķup ve hār u hāşāk-i tenlerin āteş-i haşyet yakup ve velvele-i leşker-i nuşret-ğüster hānumān-ı ‘ayş ü işretleri çañına ot dıķup bir nice dem medhüş u hāmüş olup āhirü’l-emr humār-ı zehr-āb-ı şemşīr-i ğuzāt-ı nuşret-nişān başlarından şavılıp [25b] ‘ādet-i ma‘hūde-i menkūbeleri üzere hişār bedenlerine çıķup muħayyem-i ordu-yı hümāyūn olan şahrā-yı medīdü’l-fezāya nazar şalup hayme vü hıyām u hārgāh-ı süreyyā-nizām baħr-i bī-pāyān olup qarasına gözler irmedügin ve mā-verāsına nazarlar yitmedügin ve muķābele vü mücādeleye rişte-i taşavvurları irişmedügin bilüp şarāb-ħorde vü zehr-çeşīde gibi nicesi kendüden geçüp ehl-i ķubūr gibi ba‘zıları dāħil-i ıstabūr olup *ke-hareketi`l-mezbūhi`inde nez`i`r-rūh*¹⁴⁰ çalınup çapınmadan hālī olmayup ‘ale’l-fevr kırāl-ı bed-fi‘āle vefret-i leşker-i nuşret-iştimālī

¹³⁹ Ar. “Mimin beyazından küçük ve cimri insanın gönlünden dar.”

¹⁴⁰ Ar. “Boğazlanmış olanın ruh çıkarkenki hareketi gibi.”

bildürüp yan u yardım taleb idüp seyl-i sâyil gibi cārī olan ğuzāt-ı müslimīne hār-ı
rāh olup hāyil olmasın için derūn-ı sīne-i pür-kīnelerinden āşikār olan āh-ı āteş-bār
ile bi'l-küllīyye varoşların āteşe urup maķām-ı 'inād u muhālefetde ārām u qarār
kılup ceng ü cidāle müteşaddī [26a] olmışlar-ı ve serdār-ı şecā'at-şi'ār hāzretleri
dağı eṭrāf-ı hişārı kūh-sütūh gerdūn-şükūh 'ālī meterisler ile tezyīn itdürüp fil-ten
mināre-beden ejder-şemāyil su'bān-heyākil felek-seng ra'd-āheng ṭop-ı berķ-maşhūb
ile tertīb ü temkīn virüp ba'dehu maşşūr olan küffār-ı hāsirīn senen-i sünen-i
seyyidü'l-mürselīn muķtezāsınca da'vet-i dīn-i mübīn kılınup ibā vü istikbārları zāhir
olmağın māh-ı mezbūruñ 23. güninde¹⁴¹ meterislerde olan ṭop-ı berk-maşhūba cā-be-
cā āteş virilüp ķulel-i burūc-ı hişār-ı üstüvār sengsār kılınup eṭfāl ü 'ıyāl-i erbāb-ı
ḍalālūñ başlarına odlar düşüp dūd-mān-ı rāḥat u istirāḥatları nār-ı zücretle ṭutuşup
ķal'a-ı Yanıķ'uñ ismi müsemmasına muṭābıķ olduğın bilüp ğırıv-ı ṭop-ı berķ-āşūbdan
nicesi peyām-ı merge buluşup mażarret-i küffār-ı hāksārdan devābb u huyūl-ı gürūh-ı
zafer-şümūl [26b] me'mūn olmaķ bābında eṭrāf u eknāf-ı leşker-i şecā'at-şi'āra yarar
ķaravullar ta'yīn olınup ve kefere-i fecere dağı var kuvveti bāzūya getürüp ķal'a
bedenlerinden gāh u bī-gāh meterisinde olan ve cā-be-cā ceng için varan ğāzīlerūñ
üzerlerine ṭoplar ve tüfengler ve ḍarb-zen ü zenberekler ve ḥadengler¹⁴² irsāl ü işāl
idüp nice müslimānları ḥayāt ābına ķandurup nev-bāre-i ravza-ı rıḍvān ile ağızların
şulandırıp vişāl-i dil-ğüşā-yı hūrā ile hoş-ḥāl itmekden bir ān ve bir sā'at ḥālī
olmayup taraf taraf beglerbegiler ve sancaķbegleri huşūşen ḥāzret-i Āşaf-menzilet
rāyāt-ı fetḥ-i ğāyāt açup alaylar yaşanup ceng-i ḥarbīler¹⁴³ çalınup şıyt u şadā-yı
şurnā vü nefīr felek-i esīre irişüp gūyiyā bir sūr-ı pür-sürürdur ki herkes itmām-ı
mehāmm-içün bezl-i maķdūr idüp leyl ü nehār çalışurlar-ı

¹⁴¹ H. 23 Zilkade 1002/ M. 10 Ağustos 1594.

¹⁴² “zenberekler yağdırup” yazılmış ama sonra “yağdırup” kelimesinin üstü hafifçe karalanarak üstüne
“ü ḥadengler” yazılmış.

¹⁴³ “ceng ü ḥarbīler” yazılmıştı, “ceng-i ḥarbīler” olması daha uygundur.

(. . _ _ / . . _ _ / . . _)

Atılup t̄a-be-seher ʔop u t̄ufeng

Cengden kimse deḡildi m̄unfekk

birkaç gün bunuñ üzerine c̄arī olup ve erbāb-ı dālāl daḡı [27a] neye uğraduḡın bilüp ez-pā t̄a-fark biḡār-ı āteş-i dehşete ḡark u ḡark olup seḡāb-ı zālām gibi ufḡ-ı ḡal‘aya ʧıḡup ḡunbāra vü neftler yaḡup ḡuzāt-ı ‘alī-derecāt u şāḡib-necātuñ¹⁴⁴ ser-i sa‘ādetmend-i behcet-peyvend-i¹⁴⁵ c̄ünūd-ı zafer-vürūd[ların]a bārān-ı firāvān gibi yaḡdururlar-idi ve ceste ceste atılan ʔop yuvalaḡları d̄ivār-ı üstüvār-ı ḡal‘a-ı nām dārı yaḡup yıḡup maḡşūr olan şıḡār u kibār u ünās-ı küffār-ı ḡınnās-ı dālālet-ist[ī]nās şevket-i leşker-i İslām ne derecede olduḡın temāşā vü iḡsās itmek bābında ḡüyā ki küşāde vü rüşen manzaralar açup mevrū‘āt-ı ḡulüb-ı menkūblarına ḡavf u ḡaşyet [ü] taḡayyür şaḡarlardı

Li-muḡarririhi (. . _ _ / . . _ _ / . . _)

Böyle ceng eyler iken ḡalk-ı cihān

Geldi ser-defter-i ehl-i ‘unvān

Merd-i meydān-ı ḡazā kān-ı seḡā ḡākim-i maḡkeme-i luḡf u ‘atā¹⁴⁶ mesned-i ḡilm ü vaḡār u iclāl sened-i cāh u celāl ü iḡbāl a‘nī ḡān-ı a‘zam ü ḡaḡān-ı mu‘azzam ve sipeh-sālār-ı ekrem ü server-i ḡürūh-ı sa‘ādet-şükūh [u] c̄ünūd-ı nuşret-tev‘em rükn-i rekīn-ı erbāb-ı d̄in ve muḡāhir-i muvāḡḡidīn ü mu‘āvin-ı ‘asākir-i zafer-ḡarīn d̄ürri deryā-yı şecā‘at ve gevrer-i kān-ı şehāmet [27b] vāḡıf-ı sırr-ı esrār-ı İllāḡī ‘arīf-i me‘arīf-i nā-mütenāḡı ḡavvāş-ı biḡār-ı ma‘rifet ve sebbāḡ-ı enhār-ı faḡilet sālīk-i

¹⁴⁴ “ḡuzāt-ı ‘alī-derecāt u şāḡib-necātuñ” ifadesinin üstü çizilmiştir.

¹⁴⁵ “behcet-peyvendlerine” yazılmıştı, daha sonra “-lerine” kısmı karalanmış ve satır üstüne “ḡuzāt-ı ‘alī-derecāt” yazılmış. Fakat daha sonra bu kısmın da üstü çizilerek satır altına “c̄ünūd-ı zafer-vürūda” yazılmış.

¹⁴⁶ “sālīk-i rāh-ı ‘atā mihr-i Hüda” ifadesinin üstü çizilerek derkenara “ḡākim-i maḡkeme-i luḡf u ‘atā” yazılmış.

mesālik-i cūd u sehā mālīk-i memālīk-i fütüvvet¹⁴⁷ ü ‘atā mihr-i münīr-i sipihr-i iclāl
ü belāğat ve āfitāb-ı ‘ālem-tāb-ı iqbāl-i şubh-ı şabāhat

(. _ _ _ / . _ _ _ / . _ _)

Kırım iklīminüñ şāhib-kırānı

Celādet mülkinüñ ferhunde hānı

Meh [ü] mihr-i münīr-i burc-ı devlet

Ġazā aşhābınüñ cān-ı cihānı

*El-mü’eyyedü bi-te’yidillāh el-meliki’l-mennān*¹⁴⁸ sa‘ādetlü Ġazī Giray Hān

halladallāhu te‘ālā mülkehü bi’z-zaferi ve’l-‘unvāni ve şeyyede bünyāne erkānihi

*bi’n-naşri ve’r-rüchāni ilā yevmi’l-ḥaşri ve’l-mizān*¹⁴⁹ ḥazretleri sābıkan dahı taraf-ı

şarkda nice maḥall-i müzāyakada leşker-i Tatar-ı encüm-şümār u zafer-iḫtidār ile

uğur-ı hümayün-ı pādişāhīde ḫidemāt-ı mebrürede bulınup envā’-ı mesā’ī-i cemīle vü

eşnāf-ı ḥaşāyil-i celīleleri maḥall-i zuhūr u bürüza gelmiş zāt-ı celīlü’l-ḫadr ü

‘azīmü’ş-şān u nuşret-nişāndur niçe yüz biñ leşker-i Tatar-ı encüm-miḫdār ki fezālik-

i şümārdan bīrūn ve ḫadd-i ‘add ü ḫaşrdan efzūndur sene-i mezbüre zi’l-ḫiccesinüñ

19. güninde¹⁵⁰ gelüp ordu-yı hümayūna mülākī olup [28a] āşaf-ı Āşaf-rā vü kişver-

güşā ḥazretleriyle şeref-i ittişāl müyesser olmakla mesrürü’l-bāl olup ḫīn-i mülākāt-ı

behcet-simātlarında izāle-i ḫabur-ı küffār u ḫal‘a-ı bünyān-ı ḫişār-ı üstüvār bābında

kemer-i ḡayret ü ictihādı miyān-bend idüp ‘ahd ü mişāk-ı ser-rişte-i ḫulūş u ḫaviyyete

ḫüsn-i ittifāk üzere rabḫ u peyvend ḫılınup envā’-ı ta‘zīm ü tekrīm ile mübeccel ü

mufahḫam ḫılınıḫdan-şoñra fikr-i sākıb ü rāy-ı şāyibleri mübtēğāsınca gürüh-ı

enbüh-ı Tatar-ı şecā‘at-şi‘āra aḫın fermān olınup Tatar merdleri ve deşt-i Kıpçak u

¹⁴⁷ “luḫf” kelimesinin üstü çizilerek yerine “fütüvvet” yazılmış.

¹⁴⁸ Ar. “Sınırsız nimet veren Allah’ın desteğiyle desteklenmiş olan.”

¹⁴⁹ Ar. “Yüce Allah memleketini zafer ve şanla ebedî kılsın ve topluluğunun ileri gelenlerini mahşer gününe dek ayakta tutsun.”

¹⁵⁰ H. 19 Zilhicce 1002 / M. 5 Eylül 1594.

Kıırım dilâverleri bîşezâr-ı hîcânûñ şîr-i nerleri ve kühsâr-ı veğânûñ bebr-i hüner-
 perverleri ki ekşerînûñ yüzleri şahîfe-i ây[î]ne-i pülâd gibi ğıll u ğışdan muşaffâ
 ecsâd-ı şecâ‘at-nihâdları tecemmülât-ı libâs-ı sıķlet-i¹⁵¹ âlât-ı cidâl ü kıtâlden özge
 bâr-ı girân ihtimâlınden mu‘arrâ olup fermân-ı hân-ı ‘âlî-şân-ı bâhirü’l-bürhâna ol-
 vechle muṭî‘ ü münķâdlardur ki ednâ işâretleriyle deryâ-yı firâvâna mânend şuları
 buladurup geçüp [28b] torlaķ topalaķ ışıklar gibi top u tûfenge siper-i sîne-i şecâ‘at ü
 sekînelerin karşı tutup dest ü bâzûların tîr ü kemân u hâdeng ile ârâste kılıp maḥall-i
 cenge oķ gibi atılıp ğazâ yolında ölmegi sehm-i sa‘âdet ve rızâ-yı hân-ı celâdet-
 nişâna iķtidâ itmegi maḥz-ı devlet bilürler-idi. On ğünlük yolu üç ğünde alurlar-idi ve
 bir ğünlük menzile iki sâ‘atde irişüp a‘dâya kendülüklerin bildürüp mevrü‘ât-ı
 ḥayâtlarına bî-muḥâbâ tuḥm-ı merg ü memât ekerler-idi. Eyyâm-ı şayfda sâyebâna
 ihtiyâc çekmeyüp ve maḥall-i şitâda âteş-i fûrûzânla taķayyüd itmeyüp katlarında çig
 ü bişmiş bir olup ellerine her ne girse puḥte vü hâm dimeyüp yirler-idi ve mesken ü
 konaķ ve me‘men [ü] yataķ kaydıyla taķayyüdüleri olmayup bir maḥalle müteveccih
 olsalar zâd-ı yevmiyyelerinden ğayrı nesne getürmeyüp *ve mâ min dâbbetin fi’l-ârzi
 illâ ‘alellâhi rızķuhâ*¹⁵² mażmûnına ittibâ‘ idüp dest-i tevekkül ile ḥabl-i meṭîn-i
 kanâ‘ate yapışup ni‘am-ı kanâ‘atle iķtinâ‘ itmişler-idi.

Nazm li-münşîhi (. _ _ _ / . _ _ _ / . _ _)

Bular bir özge leşkerdür muḥaķķaķ

[29a] Getürmez mişlini çarḥ-ı muṭabbâķ

Bulardur ḳâṭi‘-i a‘nâķ-ı küffâr

Bulardur sâlik-i eṭvâr-ı ebrâr

¹⁵¹ “i...bâ götürmeyüp” ifadesi karalanarak üzerine “gibi kıyâsdan mu‘arrâ” yazılmış, daha sonra bu ifadenin de üstü çizilerek satırın altına “şahh” yazılmış.

¹⁵² وَمَا مِنْ دَابَّةٍ فِي الْأَرْضِ إِلَّا عَلَى اللَّهِ رِزْقُهَا (11/ Hud, 6.ayet) “Yeryüzünde hiçbir canlı yoktur ki, rızķı Allah’a ait olmasın.”

Ber-muḳtezā-yı fermān ḥān-ı Ğāzī esb-i rehvārlarına süvār olup bir nicesin
yedeklerine alup vilāyet-i küffāra cā-be-cā tek ü tāzi kıilup süm-i semend-i bād-
peyvendleri toḳundığı yirler āşiyān-ı büm gibi şenlik yüzün görmemiş ḥarābelere
dönüp bir nice gün içinde ordu-yı hümāyūn-ı nuşret-maḳrūnı esbāb-ı ḡanāyimle
toylayup bī-nihāye zād u zevāde getirüp her nesne bulunup miyān-ı leşkerde narḥ-ı
rūzī üzere alınup şatılmağa başlayup şeb-i teng u tārda ḳurş-ı nānı māh-ı tābān gibi
gösterüp dāne-i şa‘iri lü‘lü’ vü mercān gibi dirhem dirhem şatan maḩrabāzlaruñ dest
ü bāzūların burup ve mīzān-ı ḡalāletlerin kırup her biri nuşūrdan(?) ziyān idüp nān u
cūların kimesne ḥabbeye almamaḳla kevkeb-i beşāşetlerin zulmet-i şehāb-ı ḡam
ḳaplayup kārları tebāh [29b] ve ef‘āl-i ḳabīḫaları gibi ḥatırları mükedder ve yüzleri
siyāh olup bundan mā-‘adā rüy-ı enverleri şem‘-i zerrīn gibi āteşin ve tār-ı külāleleri
nāfe-i Çīn gibi ‘anberīn olan üserā-yı zībā vü behcet-iltikāyı sürü sürü sürüp getirüp
gūşe-i ḥıyāmda ārām u istirāḩat itmeḡi ‘ādet idinen aḳçesi çoḳlara şatup ervāḥ-ı
sü‘edā gibi niceler rüy-ı ḡabrāda vişāl-i ḥūrāya vāşıl olup ittişāl-i dil-rübā-yı zībāya
mütevaşşıl olmışlardır ol fırḳa-ı nuşret-bedreḳanuñ nicesi daḡı sāyir ‘asākir-i nuşret-
me’āsir ile maḩall-i cengde ḩaraf-ı a‘dāya ḳaşd u āheng idüp atılan t[ī]r ü ḩadengleri
yire düşmeyüp küffāruñ ḩālī‘-i nuḩūset-meḩālī‘lerin burc-ı sehmü‘l-mevte ḳarīn idüp
ve ḩafr-ı meteris ü ḩandaḳda daḡı tereddüd ü direng kılmayup ve naḳl-i türāb u
ḩopraḳda zaḩme-i ḩop ü tüfengden iḩtirāz itmeyüp ḡayrılar siñe pusa piyāde
varduḳları yirlere bunlar süvār olup varup edā-yı ḩizmet iderler-idi. ḩattā ḩavr-ı ‘acīb
ü ḩarz-ı ḡarībleri maḩzar-ı maḡfıret-i Rabb-i celīl [30a] ve ḩālib-i ravza-ı rıḑvān u
Selsebīl olan Ḵaraman beglerbegisi ḩalīl Paşa ḩazretlerine mün‘akis olup meterisden
ḩıḳup ol cānibe çeşm ü gūş olduḳda vücūd-ı meşḩüdü‘l-cüdları nişāne-i ḩop-ı merg-

maşhûb olup *küllî men ‘aleyhâ fân*¹⁵³ şerbetin nûş idüp vâşıl-ı gürûh-ı şühedâ ve mütevâşıl-ı zümre-i sü‘edâdan olmuştur.

Nazm li-muḥaririhi (. . . - / . . . - / . . . - / . . .)

Gitdi ol gülşen-i cennetde mekânın buldı

Şühedâ vü sü‘edâ silkine vâşıl oldı

*Raḥmetullāhi ‘aleyhi raḥmetun vāsi ‘atun.*¹⁵⁴ Bu minvāl üzere bir nice gün leşker-i zafer-maḥrûn ḥuşûşâ dergâh-ı mu‘allâ yeñiçerileri ağası olan kıdve-i erbâb-ı iḳbâl-i şadâkat-nümün ‘umde-i aşhâb-ı iclâl-i şecâ‘at-meşhûn mefḥarü’l-ümerâ ve’l-ekâbir câmi‘ü’l-meḥâmid ve’l-mefâḥir zü’l-ḳadrü’l-etemm ve’l-faḥrû’l-eşemm *el-muḥtaşsu bi-mezîdi ‘ināyeti’l-meliki’l-a’lâ*¹⁵⁵ Ḥasan Ağa *dāmet me ‘ālīhu*¹⁵⁶ ḥazretleri ki ḥarem-i muḥterem-i pâdişâhîde perveriş bulup nice eyyâm rikâb-ı hümâyûn-ı sa‘âdet-maḥrûn-ı şehen-şâhîde ḳapucıbaşılık ḥizmetinde kemâl-i şadâkat üzere ḳıyâm u ârâm idüp ḥall ü ‘aḳdi müşkil olan [30b] umûr-ı mühimmenüñ ekserî ḳabza-ı taşarrufına tefvîz olunup mübâşeret itdükde ber-vech-i ‘adâlet ḥüsn-i ihtimâm ile itmâma irgürüp ‘ale’l-ḥuşûş nefsi-i Ḳostantîniye *ḥamâhallāhu ‘an külli’l-beliyye*¹⁵⁷ civârında narḥ [u] mîzâna müte‘allik olan bey‘ ü şirâ ve iḳsâr-ı ihzâr-ı zehâyir-i bî-intihâda mesâ‘î-i celîle-i cemîle zuhûra getürüp ağniyâ vü şulehâ vü fuḳarâ vü zu‘afâ küllî menâfi‘ ü fevâyidin müşâhede idüp beyne’l-a‘yân şeref-i şadâkatle imtiyâz bulmuş merd-i bî-naẓîr¹⁵⁸ ü ser-efrâz olmağın dâmen-der-miyân idüp sâyir ‘asâkir-i zafer-me’âsir ile meteris ḳazmaḳda ve toprak sürmekde ve bi’l-cümle zimmet-i ‘ubûdiyyetine lâzım olan ḥidemât-ı mebrûre-i ḥaḳanîde berḳ-lem‘a vü âteş-ḥamle tüfeng-dest düşmen-şikest yeñiçeriler ile bezl-i maḳdûr idüp el-ḳışşa leyl ü nehâr

¹⁵³ *كُلُّ مَنْ عَلَيْهَا فَانٍ* (55/ Rahman, 26.ayet) “Yer yüzünde bulunan her canlı yok olacaktır.”

¹⁵⁴ Ar. “Allah’ın geniş rahmeti onun üzerine olsun.”

¹⁵⁵ Ar. “Yüce Allah’ın kat kat inayetine mahsus olan”

¹⁵⁶ Ar. “Yücelikleri sürüp gitsin.”

¹⁵⁷ Ar. “Allah onu bütün belalardan korusun.”

¹⁵⁸ “bî-naẓîr ü dilîr” yazılmışken “ü dilîr” ifadesi karalanmış.

tarafeynden top u tufeng atilup muh rebe v  muq tale v  mu'araza v  m c deleden leſker-i zafer-peyker bir  n ve bir s 'at h l  v  m nfekk olmayup muq ra'a v  muq rebe üzere iken gurre-i garr -y  zi'l-hiccetü'ſ-ſerifede¹⁵⁹ k ff r-  dal let-[31a]ſi' r hiſ r kapuların açup meterisinde olan g z t-  nuſret-sim tu  üzerine yürüyüp burc u b r -y  hiſ rda nih n u  ſik r ne-mi d r top u tufeng   ſaklos-  b -direng   darb-zen-i  teſ-rengleri var-ise bi'l-külliyye 'amele getirüp ordu-y  zafer-c  semtine top taſların ve tufeng fındıkların b r n u tegerk gibi ya durup nice dil-teſneleri  b-  viſ l-i h r ya  andurup ve nice ma r r u gun de gönülleri h ' b-  g fletden uyandırup meſ mm-  c nların fev yih-i kudsiyye iſtiſm mıyla rev yih-i tayyibeye boyandırmıſdur. Bu esn da serd r-  n md r h zretleri leſker-i zafer-ſi' r u ſec 'at- s ra i'lem  enne'l-cennete tahte zıl li's-s y f¹⁶⁰ mazm nın iſ' r idüp her ſuf f-  nuſret-zuy fa s ye ſalup z ll-  ' fiyetleriyle m staz ll olduklarında ceng   harbe ve  heng-i darba m teſadd  olup ejder n-  R m 'um men k ff r-  liy mu  üzerine h c m idüp [31b] ekſerin d za -mek n ve nicesin b -ser   c n k lup h vf u b m   hir s ile nicesi geldügi ma alli derk   ihs s idemey p v d -i h yretde  alup dili¹⁶¹ t tilup beyne'n-n s ſemſ r-i  teſ-t b ile mefk d u n -y b olmuſlardır. Ol gun leſker-i  sl m'dan nice  mer  g r h-  ſ hed ya d hil olup bir mertebede ceng-i 'az m   harb-i delim olmuſdur ki ta r r   ter imi m -ver -y  idr k-i nev'-i beſerd r.

Tafſil-i mezk r üzere kefere-i feceren n tu y n u iſy n  'atebe-i 'aliyye-i ha an ye m n'akis olma la 'um men  alan 'askere tenb h i n Der-sa' detden etr f-  mem like  apucular ta'y n olinup ol ma alde s b k 'z-zikr Du'l- adriyye beglerbegisi olan Mehmed Paſa *all h mme zeyyin v c dehu bi'ſ-ſec 'ati ve'l-'at *¹⁶² h zretlerine “Sen da ı varup serd r-  zafer-ſi' ruma m l k  olup h dem t- 

¹⁵⁹ H. 1 Zilhicce 1002/ M. 18 Ağustos 1594.

¹⁶⁰ Ar. “Bil ki cennet kılıçların gölgeleri altındadır.” (Hadis)

¹⁶¹ Metinde “diri” yazılmıſtı, anlam açısından “dili” olması daha uygundur.

¹⁶² Ar. “Ey Allah'ım onun vücudunu yiğitlik ve ihsanla süsle.”

mebrürede bezl-i iktidâr idesin” diyü hatt-ı hümâyün-ı sa’âdet-maqrûn vârid olmaqla bâb-ı in’âm u ihsânı açup şarf-ı dînâr u dirhem kılmak ile [32a] hadd-i i’tidâlden ziyâde yarar yigitler cem’ ü derhem kıilup her birin âlât-ı harb ü kıtâl ve edevât-ı ceng ü cidâl ârâste vü tezyîn idüp müteveccih olup Karaşâr-ı şâhib kurbına vâşıl olduklarında “Mâ-takaddümden Rûmili’ne sefer-i hümâyün vâki’ olduğca eyâlet-i Du’l-ğadriyye’yi Ramazânoğulları hıfz idegelmişlerdür ziyâde t[î]mârı olanları gazâyı ğarrâyâ gönderüp altı biñden aşığı t[î]mârı olan Du’l-ğadriyye sipâhileriyle kemâkân muhâfazada olup şân-ı celâdet-nişânuñda münderic olan şevket ü şehâmet ü şecâ’at muqtezâsınca umûr-ı mühimme-i muhâfazada daķıķa-ı raķıķa fevt itmeyesin” diyü fermân olınmağın yanında bulunan¹⁶³ zâd u zevâde aqsâmın sefer-i zafer-esere teveccüh idenlere tevzî’ ü taķsîm kıilup maħall-i me’mûra taħvîl ü müraca’atı taķdîm idüp Nigde nâm kaşabaya vuşul bulduķlarında “Keferenüñ şiddet-i ‘ișyânı vâzîh ve hiddet-i tuğyânı râcihdür iki menzili bir idüp [32b] serdâr-ı zafer-şî’âruma irişesin” diyü tekrâr fermân-ı vâcibü’l-iz’ân vârid olmaqla yeñi başdan mühimmât-ı sefer-i hümâyünü tedârik ü tetmîm idüp ber-vech-i müsâra’a ‘azîmet kıilup Yâķodina nâm maħalle vuşlat bulduķlarında âşaf-ı Āşaf-râ vü müşîr-i naşfet-ârâ vü kişver-güşâ cānib-i şerîflerinden fermân-ı każâ-cereyân-ı haķanî şudûr bulup “Girüden gelen ‘askeri başuña cem’ idüp İstolni Belğrâd semtinde karar kıilup küffâr-ı dâlâlet-şî’ârdan ol cāniblerde izhâr-ı tuğyân ider olursa maħall-i ihlâka irişdürüp bir daħı emr-i şerîfüm ne-vechle şâdir olursa aña göre ‘amel olınmaķda bezl-i maķdûr idesin” diyü fermân olınmaqla anda iķâmet ü intizâr üzere olup fe-ammâ küffâr-ı hâksârüñ hişârı üstüvâr olup top ü tüfengden çokluk halel-pezîr olmayup serdâr-ı nâmdâr u nuşret-medâr u zafer-iķtidâr hażretleri beglerbegileri ve ümerâ-yı nâmdârı ve sayir müşâvereye dâhil [33a] olması münâsib olanları bi-ħasbi’l-merâtib getirüp ‘uzûbet-i

¹⁶³ “yanında bulman” karalama şeklinde satır arasına yazılmış.

beyān u feṣāḥat-i lisān ile fetḥ-i ḳal'ada ṣu'ūbet ü 'usret ve firḳa-ı naṣārāda kesret ü vefret ve ṭaburları bozulmaduḳça dāmen-i 'arūs-ı ḥiṣāra sa'y u gūṣiṣ ile muvāṣalat ḡayr-ı mutaṣavver olduḡın 'ayān idüp bu kelām-ı nuṣret-encāmı gūṣ iden erbāb-ı hūṣ rāy-ı rezīn ü maḳbūl ve tedbīr-i gūzīn ü ma'ḳūl olduḡın maḡall-i taḫḳīḳe iriṣdürüp mā-beynde cārī olan nehr-i Ṭūnā'yı mürūr için beglerbegiler ve begler gemiler yapdurmaḡa ve leṣker-i Tatar ṣallar baḡlamaḡa mübāṣeret idüp ordu-yı hümāyūna dellāllar ṣalınup “Her kim cümleden evvel geḳüp yoldaṣlıkda bulunup izāle-i ṭabur-ı küffāra sa'y-ı belīḡ iderse münāṣīb-i 'aliyye-i ḥüsrevānīden her neye ṭālib olursa dirīḡ olunmayup envā'-ı iltifātlar olunup beyne'l-aḳrān mümtāz u ser-efrāz olması muḳarrerdür” diyü nidā itdürilüp dilāverler āheng-i cenge āmāde [33b] vü ḡāzır ve maḡall-i mürūr u 'ubūra cısr-i müstaḳīm gibi muntazır u nāzır olup ḡāzret-i āṣaf-ı Āṣaf-menzilet daḡı ṣāz u seleb-i müzehheb ile vücūd-ı meṣḡūdū'l-cūd-ı ṣecā'at-ṣühūdların müzeyyen ü müretteb ḳılıp ke-zālik leṣker-i nuṣret-rehber daḡı ez-pā tā-farḳ lāzıme-i ḡarb ü ḡarba müstaḡraḳ u ḡarḳ olup 'umūmen sāḡil-i Ṭūnā'ya gelüp bünyān-ı merṣūṣ gibi alaylar yaṣanup ve ṭabur-ı hezīmet-me'sūr-ı kefere-i fecere muḳābelesinde mināre-hey'et ü ejder-heybet ṭoplar ḳonılıp ḡāzret-i serdār-ı ṣecā'at-ṣi'ār daḡı 'alem-i Resūl-i ekrem ṣallallāhu 'aleyhi ve sellem ḡāzretlerin pīṣvā vü zahīr ve muḳtedā vü dest-gīr idinüp bir ṣabāḡ-ı pūr-felāḡ ki ṣehr-i zī'l-ḡiccenūn yigirmi üçüncü günü¹⁶⁴ idi bi-emr-i fāliḳi'l-aṣbāḡ ihzār olınan gemileri ve ṣalları nehr-i Ṭūnā'ya ṣalup cünūd-ı muvaḡḡidīn cā-be-cā süvār olup ḡikmet-i ḡafıyye-i İläḡi ve ḳudret-i seniyye-i nā-mütenāḡi birle ol ṣubḡ-ı zafer-me'nūsda mir'āt-ı fezā-yı kevn ü meḳān pūr-jeng ü pūs olup keṣṣī-i āfitāb-ı 'ālem-tāb [34a] girdāb-ı zulmetde ḳalmıṣ gibi nā-yāb iken yeñiḳeri vü sipāḡ ve ba'z-ı erbāb-ı menāṣīb u cāḡ ḡürūḡ ḡürūḡ geḳüp ve vaż' olınan köprülerden daḡı zümre-i ḡuzāt-ı nuṣret-simāt mürūr u 'ubūra

¹⁶⁴ H. 23 Zilhicce 1002/ M. 9 Eylül 1594.

başlayup nehr-i mezbūruñ iki cānibi leşker-i nuşret-iştimāl ile māl-ā-māl olup küffār-
ı liyām u hezīmet-mersūmuñ üzerine hücūma müteşaddīler iken mellāh-ı każā vü
kader keştī-i āfitābı ka‘r-ı zulmātdan çıkarup sāhil-i bürüz u zuhūra irişdürdükde
şu‘le-i mehçe-i ‘alem-i muhterem-i Muhammedī ve eşi‘a-ı livā-i feth-ihtivā-yı
Aḥmedī¹⁶⁵ şallallāhu ‘aleyhi ve sellem fezā-yı ‘ālemi pür-nūr ve dīde-i hezīmet-dīde-
i küffār-ı ḥuffāşı kör ü pür-fütür idüp tabur-ı nuḥūset-nuşūrda mütevārī vü mestür
olan gürūh-ı mekrūh-ı kallāş bu ḥālī görüp neye uğradukların bilüp serāsime vü
medhūş bir yire gelüp alay-ı bed-rāyların yaşayup ve lākin anlar daḥı taburları
kurbında imtinā‘-ı leşker-i zafer-rehber için meteris vaz‘ idüp [34b] toplar
çekmişler-idi ol vehletde mücāhidler irişüp silsile-i fethine yapışup bi-‘ināyetillāh
kefere-i fecerenūñ ellerinden alup topları çevirüp kendülerden yaña pertāb ve nicesin
mefkūd ü nā-yāb itmege başlayup ve muḳtedā-yı leşker-i İslām olan serdār-ı zafer-
encām daḥı ‘alem-i muhterem-i Resūl-i ekrem şallallāhu ‘aleyhi ve sellem sāyesinde
cem‘ olan ğuzāt-ı ‘ālī-derecāt u kümāt-ı müstecābü‘d-da‘vāt birle ‘alem-i bālāya el
kaldurup tazarru‘ u niyāz ḳapuların açup āvāze-i tesbīḥ ü tehlīl ve şıyt u şadā-yı
şurnā vü nefīr zemīn ü zemāna zelzele ve kevn ü mekāna velvele virüp iki ‘asker
birbirine girüp şīrāne cengler ve merdāne āhengler olup ğāzīler mümtāzlar ceng-cūlar
rezm-ḥūlar ve ser-bāzlar ve tūfeng-endāzlar sürüş-ı ğayb ile hem-rāzlar melā‘ike-i
ra‘d u berḳ ile dem-sāzlar faşl faşl küffār-ı liyām ile ceng ü ḥarbe iḳdām idüp niceler
cām-ı şehādetle ḥod-kām olup ve niceler tāziyāne-i himmetle esb-i şecā‘ati meydān-ı
şehāmete getirüp [35a] şavlecān-ı celādetle güy-ı ser-i küffār-ı ḥāksarı pāy-māl-i
süm-i semend-i ğuzāt-ı zafer-peyvend kılp beyne‘l-enām maḳbūl-i ḥavāşş u ‘avām
olup ḥoş-nām olduklarından mā-‘adā ‘avātīf-ı ‘aliyye-i ḥüsrevānīden iltimāslar-ile
ḥod-kām buyurılıp behremend ü sūdmend ve ber-murād u ḥursend olmuşlardır. El-

¹⁶⁵ “rāyāt-ı feth-i ğāyāt-ı Aḥmedī” yazılmışken “rāyāt” kelimesi çizilerek üstüne “livā”, “ğāyāt” kelimesi çizilerek üstüne “ihtivā-yı” yazılmış.

hâşıl sa'âdetlü serdâr-1 zafer-şi'âr ve 'izzetlü hân-1 'âlî-tebâr ve mîr-i mîrân-1 nuşret-
iştihâr ve ümerâ-yı zevî'l-ihtidâr ve bi'l-cümle ol ğazâ-yı ğarrâda mevcûd olan
erbâb-1 menâşıb u câh ve leşker-i zafer-destgâh dem-i hîcâ vü meydân-1 veĝâda
serden geçüp tülû'-1 nehârdan vaqt-i 'aşra deĝin ceng ü âşûb ulaşup ğuzât-1 nuşret-
simâtuñ leb-i şemşîr-i âbdârları kana bulaşup haylî dem leşker-i tarafeyn darb ü harb
ü cenge mahrem olmaĝla dâmen-i hişâr-1 üstüvâr ve sâhil-i enhâr-1 bî-karâr bî-hadd ü
bî-şümâr küştelerle mâl-â-mâl olup cüy-1 hûn ol-vechle cârî oldı ki nehr-i Tûna câ-
be-câ gül-gün olup ahvâl-i kefere dîĝer-gün olmaĝa başlayup ve keyfîyyet-i harb
[35b] ü sitîz nîze-i teb-tîz(?) gibi başdan aşup bir mertebeye irişdi ki meydân-1
nuşret-nişânda a'lâm-1 zafer-encâm-1 leşker-i İslâm âşikâr u ber-devâm ve râyât-1
hezîmet-ĝâyât-1 küffâr-1 liyâm nigün-sâr u bî-intizâm olup küffâr-1 la'în bu kâr [u]
bâr-1 âteşîn ve âheng-i cünûd-1 nuşret-temkîni müşâhede idüp şarâb-1 ĝurûrdan geçüp
ve bâde-i nahvet ü sürûrların cür'a-1 zücret [ü] fütûra mübeddel kıilup hor ü zelîl ve
'aver u 'alîl yüĝrük atluları tarîķ-i firâra delîl olup semâda sebûk bahâda sengîn olan
emti'a-1 ĝayr-1 mütenevvi'aların yarar atlu koçılara tahmîl kıilup bedreķa-1 sebîl-i pür-
tağlîl idinüp ĝâzîler ebu'l-meĝâzîler ardlarına düşüp irişüp ekşerînüñ başın kesüp
envâ'-1 emvâl-i ĝanâyimle hod-kâm olup eyyâm-1 nuşret-encâm-1 pâdişâhîde zümre-i
küffâr-1 saķar-maķarr münkesir ü nâ-yâb ve leşker-i İslâm-1 zafer-rehber mesrûr u
kâm-yâb olup nesîm-i 'inâyet-i bî-nihâyet-i Hakk ve şemîm-i eltâf-1 vâsi'ü'l-eknâf-1
[36a] vâcibü'l-muṭlaķ 'azze şānuhu¹⁶⁶ innā fetahnā leke fetħen mubīnā¹⁶⁷ mażmûn-1
behcet-maķrûnın ĝuş-1 nuşret-sürüş-1 vezîr-i 'âlem-ĝîr ve serdâr-1 Āşaf-nazîre
yetişdürüp¹⁶⁸ ve dest-i hikmet ü yed-i kudret nihâl-i feth-i fütûhı ravza-1 ümîd ü
ricâlarına ĝars u naşb idüp ve nişruke allāhu naşren 'azîzā¹⁶⁹ mefhûmın rişte-i

¹⁶⁶ Ar. "Şanı yücelsin."

¹⁶⁷ إِنَّا فَتَحْنَا لَكَ فَتْحًا مُّبِينًا (48/ Fetih, 1.ayet) "Şüphesiz biz sana apaçık bir fetih verdik."

¹⁶⁸ "mülhâķ idüp" ifadesi karalanıp üzerine "yetişdürüp" yazılmış.

¹⁶⁹ وَيُنْصِرْكَ اللَّهُ نَصْرًا عَظِيمًا (48/ Fetih, 3.ayet) "Allah sana, şanlı bir zaferle yardım etsin."

istid'ālarına munzamm u mülhāk kıılmağla ser-i mübāhātları hāzīz-i hākden evc-i eflāke irişüp kemāl-i tazārru' u niyāz ile pāy-ı 'alem-i ser-efrāz-ı Resūl-i ekrem řallallāhu 'aleyhi ve sellem hāzretlerine yüz sürüp cenāb-ı kibriyāya tazarru' u niyāz kıılup baş u dil getüren dilāverlere dirlikler ve manşıblar ve teraqqī ve t[ī]mārlar ve ze'āmetler virüp küffār-ı nuḥūset-āsar u dālālet-kirdāruñ şabur-ı hezīmet-medārları¹⁷⁰ inhizām bulup berr ü baırde yirleri şalmayup her biri firār yaşalarında řarār itmekle medāfi'-i pür-menāfi' ile memlū' ve adāvāt-ı řarb ü ceng ve zenberek ü tüfeng ile toptolu 12 pāre şadurğaları dağı alınıp rüy-ı Tūna'da olan cem'ıyyet-i sefāyin-i hezīmet-řarāyinleri bi'l-cümle¹⁷¹ sāhile intiřār ve inkisār bulup rāyāt-ı hezīmet-āyātları ma'kūs a'lām-ı şikest-encāmları [36b] ser-nigün u menkūs kıılınıp ve bār-ı büngāhları ve ḥayme vü ḥargāhları ve ḥazāyin ü esbāb-ı cihāzları cümle yağma vü talan olup 'asker-i hümāyün-fer ü ḥüceste-manzar manşūr u muzaffer olmağla rāyāt-ı feth-i gāyāt-ı İslāmuñ şeref ü şadri kemā-kān şubbe-i 'ayyūka irişüp bi-'ināyetillāhi'l-meliki'l-müte'āl leşker-i kırāl leked-küb-ı merdān-ı zafer-nevāl olup ekřerīnūñ ser-i bī-fer ü dūzaḥ-maşarları beste-i fitrāk-i merdān-ı seffāk ve āviḥte-i dest ü bāzū-yı dilāverān-ı bī-bāk¹⁷² olup sezālarına göre cezāların bulmuşlardur.

(. _ _ _ / . _ _ _ / . _ _)

Zihī ṭāli' zihī baḥt ü sa'ādet

Sinān u seyf ü tiğe geldi nuşret

Ṭağıldı kāfirūñ yir yir řaburı

Çekildi şalmadı zevķ ü sürürı

Řıyāmet şopdı ol gün ehl-i küfre

Fütūḥ ile guzāta irdi behre

¹⁷⁰ Bu bölüm önce "küffār-ı dālālet-āsarūñ şabur-ı hezīmet-kirdārları" şeklindeyken, daha sonra bazı kelimeler karalanarak değıştirilmiş.

¹⁷¹ Önce "dağı" yazılmış, sonra karalanıp "bi'l-cümle" olarak düzeltilmiş.

¹⁷² Bu kelimededen sonra gelen "vāқи" kelimesi fazladan yazılmış olmalı.

Mübārizler murādın aldı vāfir
Hüdā’nuñ luṭfı ol gün oldu zāhir
Bozıldı gitdi bünyān-ı teraḥlar
Cihāna geldi nuşretle feraḥlar

Zihī kevkeb-i ṭālī‘ ki evc-i nuşretten ṭālī‘ ve burc-ı ferḥatdan lāmi‘ [37a] olup bu fütühāt-ı ‘azīme miyān-ı ‘asker-i nuşret-şi‘ār [ve] bi’l-cümle eṭrāf u aḳtārda şāyī‘ olmaḳla erbāb-ı dīn-i zafer-ḳarīn ü nuşret-iḳtidānuñ ḥuşuşā ḥazret-i paşa-yı kişver-güşānuñ mihr-i murādları vefḳ-i fu‘ādları üzere çarḥ-ı ‘izzetden ṭulū‘ u zuhūr idüp eyyām-ı ‘adālet-encām-ı pādişāhīde herkese bi-ḥasbi’l-istiḥḳāk ri‘āyet ü iltifāt buyurılıp ḥişār-ı Yanıḡ’uñ burc u bārūsın darbet-i ṭop-ı berḳ-maşḥub ile yıḳup indürüp maşḥūr olan küffār-ı nār-ḳarārı tābiş-i āteş-i şemşīr-i bürrānla yaḳup yandırıp ve cem‘iyyetleri ocaḡına āb-ı tıḡ-ı bī-dirīḡ-ı leşker-i zafer-rehber ile şular koyup söyündirmek sevdāsı süveydā-yı dillerinde hüveydā olup nice ‘uḳalā-yı şāhib-rā ve ümerā-yı kişver-güşā ve fuḫalā ve ḳudemā ile müşāvere itdüklerinde “Bu ḳal‘a-ı mümeḥhedenüñ burūc-ı müşeyyedesine ṭop u tüfengden zarar olmadıḡı muḳarrerdür ḳapu ḳarşusunda meteris vaż‘ [37b] olınuḡ dögülmez-ise ve yāḥūd ṭabur sürülüp ve laḡımlar ḳonılıp āteş virilüp gedikler açılmaz-ise dāmen-i fetḥe dest-res ḡayr-ı mutaşavverdür” diyü taḥḳīḳ ü taşḑīḳ olınmaḳla Rümili eyāletinde olan Meḥmed Paşa ḥazretleri ki merd-i meydān-ı şecā‘at ve hizebr-i kühsār-ı şehāmetdür

(. _ _ _ / . _ _ _ / . _ _)¹⁷³

Şecā‘at mülkinüñ şāhib-livāsı

Ġazā meydānınuñ nuşret-nümāsı

Erenler ḥaylinüñ merd-i dilīri

Şecā‘at kühınuñ derende şīri

¹⁷³ Derkenara “yazılmadı” notu düşülmüş.

Ġazānuñ server-i merdānidur ol
Zemānuñ Rüstem-i Destānidur ol
Bulınmaz böyle bir merd-i şehāmet
Görinmez böyle bir ehl-i şecā'at

Pāye-i vezāret ü manşib-ı şadāretle mümtāz ve Budūn muhāfazasında olan düstūr-ı şecā'at-intimā¹⁷⁴ vü müşir-i celādet-iḳtidā¹⁷⁵ Ḥasan Paşa ḥazretleri eyālet-i Rūmili tefvīz olunmaḳla ser-efrāz buyurılıp bāb-ı ḥiṣār-ı üstüvār muḳābelesinde meteris vaż' itmek emr olunmaḳın şān-ı me'ālī nişānlarında [38a] mūnderic olan ḡayret ü ḥamiyyet muḳtezāsınca mühimmātına mübāşeret ü diḳḳat idüp birkaç gün içinde gerdūn-suṭūh u kūh-şükūh meterisler vaż' idüp ḳāfir-i fācir cidd ü cehd itdükçe men'ine ḳādir olmayup 'azīmü'l-cüsse toplan çeküp cā-be-cā bāb-ı burc u bārū-yı ḥiṣār-ı üstüvārı döğmege başlayup¹⁷⁶ āḥirü'l-emr der-i ḥiṣār sed ve gürūh-ı mekrūh-ı küffār girüp çıḳmaḳdan red olunup 'umūmen leşker-i zafer-rehber kūh-ı Elbruz'a berāber toprak sürüp ḥiṣāra ḥavāle yığıp ve ba'zı maḥallere laḡımlar ḳazılıp top otıyla memlū ḳılınmışdı iltihāb-ı nār-ı ḡazab-ı pādişāhīye mazḥar düşüp ḳulel ü burūc-ı ḥiṣāruñ bir miḳdārı temelinden zirve-i eflāke 'urūc idüp ve *ce'alnā 'āliyhā sāfilehā*¹⁷⁷ mażmūnı āşikār olduḳda miyān-ı leşkerde yürüyüşdür diyü nidā olup cümleten leşker-i nuşret-rehber serdār-ı kāmḳār u kām-yāb ḥazretlerinüñ cenāb-ı sa'ādet-me'āblarına cem' olup ibtidā gedige bayraḳ diken ḡarīb yigitlere sancaḳ ve t[ī]mārda olanlara ze'āmet [38b] ve ze'āmete mutaşarrıf olup yoldaşlıḳda bulunanlara çavıslıḳ ve müteferriḳalıḳ diyü va'de idüp ḥiṣāb-ı müs[t]etābların bi'l-müşāfeh[e] ḡüş itdüklerinde deryā-yı firāvān gibi cūş u ḥurūş idüp “Oturuş ṭuruş yokdur yürüyüşdür”

¹⁷⁴ “şecā'at-şü'ür” yazılmışken üstü çizilerek “şecā'at-intimā” yapılmış.

¹⁷⁵ “celādet-nüşür” yazılmışken üstü çizilerek “celādet-iḳtidā” yapılmış.

¹⁷⁶ Önce “bāb-ı ḥiṣārı döğmege burc u bārūsın ḥarāb itmege başlayup” şeklinde yazılmış.

¹⁷⁷ جَعَلْنَا عَلَيْهَا سَائِلَهَا (11/ Hud, 82.ayet) “Altını üstüne getirdik.” Ayet karalanmış ama sonra karalanan kısmın üstüne yeniden yazılmış.

diyü hişâr gedüklerine cân atup vâdî-i darb u harbe akdâm-ı ikdâm koyup kıtâl-i müşrikîn-i dalâlet-çarîne ihtimâm itdüklerince küffâr-ı liyâm u hûsirîn dahı vefret üzere olmağın ‘ale’l-fevr yıkılan mağallûñ muqâbelesine handaqlar qazup toplar dizüp ve tahtalardan evler çatup sedler çeküp nefter döküp künbâralar yakup ve top-ı âteş-maşhûb ve tüfeng-i bî-direng yağdurup muqâbele vü muqâteleye yüz tutup ceng itdüklerince guzât-ı dîn ve kümât-ı muvaḥḥidîn yüz döndürmeyüp şeşder-i mücâdele ve naṭ’-ı müşâdere vü muqâbelede tîr ü kemân ve seyf ü sinâna küşâd virüp semendervâr âteş-i süzâna girüp şemşîr-i âteş-bâr ile zümre-i kilâbdan [39a] [nice]¹⁷⁸ be-nâmların ‘avene-i ‘azâb-ı cehîme ulaşıdurup *ke-zâlike yef‘alullâhu ‘z-zâlimîn*¹⁷⁹ mazmûnına mâ-şadağ düşürürler-idi ve taraf-ı küffâr-ı nâr-қarârdan intişâr bulan top taşları dahı nice dilîr ü şaf-der ve merdân-ı hünerver ü şecâ‘at-perverlerüñ baş u cân u tenlerin top götürüp menzil ü me’vâ-yı cinâna yetiştürüp câm-ı şehâdet nüş iden gâzîleri lâleveş hûnîn pirehenlerle çemenzâr-ı ravza-ı rıdvân şavbına gönderürler-idi. *Velâ taḥsebenne-llezîne kıtulü fi sebîlillâhi emvâtâ bel aḥyâun ‘inde rabbihim yuzeḳûn*¹⁸⁰ ni‘am-ı gûn-â-gûnına vâşıl u mütevâşıl idüp âb-ı ḥayât-ı rahmet-i rahmâna kandururlar-idi.

Ėazel li-muḥarririhi (_ . _ _ / _ . _ _ / _ . _ _ / _ . _)¹⁸¹

Kim ki nüş-ı şerbet-i câm-ı şehâdet eyledi

Meclis-i hürâya vardı ‘ayş u ‘işret eyledi

Cennetü’l-me’vâ mekân oldu anuñ ervâhına

Naqd-i cânı ḥarc idüp ihzâr-ı ni‘met eyledi

Şol ki gâzîdür irür ser-menzil-i maḳşûdına

¹⁷⁸ Reddedede “nice be-nâmların” yazılmasına rağmen sonraki sayfaya geçildiğinde “nice” kelimesi atlanarak doğrudan “be-nâmların” yazılmış.

¹⁷⁹ Ar. “Allah zalimleri böyle yapar.”

¹⁸⁰ (3/ Âl-i İmran, 169.ayet) “Allah yolunda öldürülenleri sakın ölümler sanma. Bilakis onlar diridirler, Rableri katında rızıklandırılmaktadırlar.”

¹⁸¹ Derkenara “y” harfi ile işaret konmuş.

Çalışup rāh-ı Hüdā'da çünki hıdmet eyledi

Baş u cāndan geçdi ihsān-ı Hüdā'ya yüz tutup

Girdi meydān-ı gāzāya 'arz-ı şevket eyledi

Ey 'Ālī hākk budur serdār-ı 'ālī-menzilet

Dīn yolında bezl-i mülk ü māle rıkkat eyledi

[39b] Egerçi küffār-ı liyām şubḥ u şām vādī-i bevāra¹⁸² mübtelā olup kable'l-mevt
vezūkū 'azābe'l-ḥarīk¹⁸³ ma'nāsın taşdı̄k idüp min ba'd kırāl-ı bed-fi'āl tarafından
mu'āvin gelmek ve geldügi taqdīrce ḥiṣāra girebilmek emr-i muḥāl idügin taḥkīk
itmekle āşūfte-ḥāl olup vesāves-i şeytānī cevfi-dimāğların muhtel itmekle
“Ḥiṣārumuz üstüvārdur tā ölince imtinā'-ı leşker-i zafer-şi'āra bezl-i iktidār iderüz”
diyü 'inād u istikbārdan ḥālī olmayup 'asker-i nuşret-medār ise faşl faşl yürüyüşler
idüp cā-be-cā atılan top-ı merg-āşūbuñ şiddet-i ḍarbından küffār-ı hezīmet-medār
mār-ı bīmār-ı zaḥm-resīde ve sūsmār-ı mezellet-āsār-ı düm-bürīde gibi zīr-i zemīn ve
sūrāhlarda qarār idüp nev'en “Cāy-ı me'mende mesken bulduḡ mażarretten emīn
olduḡ” dirlerken hevāyi toplar tedārik olunup fezā-yı bālādan kazā-yı āsmānī ve verā-
yı hevādan belā-yı nā-gehānī gibi ol-vechle mestūr olan nā-bekārlaruñ başlarına
berk-direng şā'ika-[40a]āheng āsiyā-sengler ve müdevver ü mümehhed ü bī-direng
demirler ve taşlar yağdurup ekşerī dem-beste vü dil-gīr cān virüp *cehenneme*
*yaşlevnehā vebi'se'l-qarār*¹⁸⁴ muḡtezāsınca nār-ı sa'īr-i veḡāmet-te'şīr şavbında cāy-
gīr ü menzil-pezīr olurlar-idi. Ḥuşuşā meydān-ı vegānuñ şīr-i neri ve bezm-i hīcānuñ
hizebr-i dilāveri olan tavāyif-i yeñiçeri tüfeng-i āb-gün ve hırāb-ı āteş-nümünla
ḥadden efzūn küffār-ı ḥāksārı zebūn u ser-nigūn idüp güyā şihāb-ı āteş-i iltihāb ile

¹⁸² Bu kelime şeddeli olarak “bevār” şeklinde harekelenmiş olsa da anlam açısından “bevār” olması daha uygundur.

¹⁸³ وَذُوقُوا عَذَابَ الْحَرِيقِ (8/ Enfāl, 50.ayet) “Haydi tadın yangın azabını.” Ayet metinde “fezūkū 'azābe'l-ḥarīk” şeklinde yanlış yazılmıştır.

¹⁸⁴ جَهَنَّمَ بَصُلُونَهَا وَيُسِّنُ الْقَرَارُ (14/ İbrāhīm, 29.ayet) “Yaslanacakları cehennem[dir]. O, ne kötü duraktır!” Ayet metinde “cehenneme yaşlevnehā fe-bi'se'l-qarār” şeklinde yazılmıştır.

tāyife-i hāyife-i mezellet-intisāba ve ce 'alnāhā rucūmen liş-şeyātīn¹⁸⁵ mefhūmın işrāb iderler-idi ve maḥşūr-ı ḥiṣār-ı üstüvār olan aḥzāb-ı dūzah-mekān şiddet-i top-ı āteş-feşān-ile mütezaccir ü dil-gİR olup ḥalāşa tedbİR ü menāşa dest-gİR müyesser olmaduđın bilüp zāt-ı nuḥūset-simātlarına ḥayātđan ise mevti evlā görmişler-idi.

(. _ _ _ / . _ _ _ / . _ _)

Yerevne 'l-mevt kuddāmā ve ḥalfā

Fe yeḥtārūne bi 'l-mevt iztirārā¹⁸⁶

Ve 'l-ḥāşıl 'asākır-i nuşret-şemāyil 55 gün miqdārı 'ale't-tevālī [40b] muḳābele vü mücādele vü muḳātele vü muḳāra'adan ḥālī olmayup ḥālāt-ı ceng ol dereceye irişdi ki āteş-i top u tüfengüñ germiyyeti geçüp tİrler uçmađđan ve kemānlar ḳanād açmađđan ḳalup ve seyf ü sinānla çalışan merdlerüñ ekserī mecrūḥ u mağrüb olmađđla ḳılınlar mestūr-ı ğımd u ḳırāb olmađđa başlayup ve cidā vü rümḥ ü ḥırāb ḥayme vü tınāba ulaşup vādī-i ḥayretde ḳalup ve eyyām-ı bahār u şayf u ḥarīf mürür idüp evān-ı şitā ḳarīb olmađđla herkes ümİd-i fetḥden bİ-naşİb olmađđ mertebesine varup ittişāl ü vişāl-i 'arūs-ı ḥiṣārdan merdler bi 'l-külliyeye me'yūs olmışlar iken āşaf-ı Āşaf-rā ve serdār-ı ḳişver-ğüşā *allāhümme yessir murādehu bi 'l-fetḥi 'l-'uzmā¹⁸⁷* ḥazretleri ehl-i İslām'a bir miqdār kelāl¹⁸⁸ ü iztirāb ve ḥātİr-ı feyz-me'āsİrlerine infī'āl ü inkılāb müstevlī olduğın bilüp bir rüz-ı p[İ]rüz-ı nuşret efrüzda dİvān idüp aşḥāb-ı miknet u erbāb-ı 'izzet [41a] ve sāyir 'asākır-i zafer-menḳıbet bi 'l-külliyeye ḥuzūrına gelüp bi-ḥasbi'l-merātİb yİrlü yirinde ḫurup ḳarār itdüklerinden-şoñra dürc-i dehenlerin açup cevāḥir-i kelām-ı behcet-nizām u ḥaḳİḳat-intizām birle bunlara istimālet virüp buyurdılar ki “Ḥiṣār-ı küffār cā-be-cā yağılıp ve maḥşūr olan kefere-i

¹⁸⁵ وَجَعَلْنَاهَا رُجُومًا لِلشَّيَاطِينِ (67/ Mülk, 5.ayet) “Onları şeytanlara atılan taşlar yaptık.”

¹⁸⁶ Ar. “Ölümün öncesini ve sonrasını görürler, böylece çaresiz ölümü tercih ederler.”

¹⁸⁷ Ar. “Ey Allah'ım onun muradını büyük bir fetihle kolaylaştır.”

¹⁸⁸ Kelime, metinde “külāl” şeklinde ötreli harekelenmiş olsa da anlam açısından “kelāl” olması daha uygundur.

fecere âteş-i hırmânla yanup yakılıp ceng ü sitîze kudretleri kalmayup tākātleri tāk olmış-iken ve cevānib-i erba‘a-ı hişārı gāzīler nehr-i Rāba gibi ihāta idüp mu‘āvin ü muzāhir gelüp gitmekden qalup bu kadar gündür zahmet ü emek çekilmiş-iken mūhlet ü zemān virilmek mūnāsib degüldür. ‘Ale’l-ḥuṣūṣ mā-taḳaddümden küffār-ı dālālet-me‘āl leked-kūb-ı merdān-ı zafer-nevāl olıgelmişdür. *İzā cāe eceluhum lā-yeste’hirüne sā‘a ve lā yestaḳdimün*¹⁸⁹ muḳtezāsınca kimesne ecelinden muḳaddem ölmez ve eceli yetdükden soñra def‘ine çāre bulmaz. İmdi bu bābda [41b] imhāl ü ihmālūñ aşlı yoḳdur. Şöyle ki kefere-i fecere ḳahr olıup zimām-ı hişārları ḳabza-ı taşarrufa gelüp evlād u ‘ıyāllerin esīr ve māl ü mağnemlerin ḳabz u teşhīr ideyüz dünyāda bā‘is-i zıkr-i cemīl ve ‘uḳbāda sebep-i ecr-i cezīl idüginde iştibāh yoḳdur ve eger ki cūr‘a-ı şehādet nūş idüp gürūh-ı sü‘edā vü şühedādan olayuz devlet ü sa‘ādet bizüm. Merd-i hünermend düşmenden ḳocunmaz ve dilīr-i sa‘ādetmend kāfir-i fācirden yacanmaz bu ḥuṣūṣda tehāvün ve tekāhül *ve lā tehinū fī-btiḡāi’l-ḳavm in tekūnū te’lemūne fe inehum ye’lemūne kemā te’lemūn vetercūne minallāhi mā lā yercūn*¹⁹⁰ fehvā-yı şadāḳat-iḥtivāsın sem‘-i rızāyıla işgā itmemekden nāşīdür. Küffār-ı la‘īn-i dālālet-ḳarīnūñ mu‘āvin ü pīşvāları igvā-yı şeyātīn-i hezīmet-rehīn ise bi-ḥamdillāhi te‘ālā bizüm muzāhir ü mu‘īnümüz ‘īnāyet-i Rabbū’l-‘ālemīn ile melāyike-i mevteyndür. Bu dār-ı bevār maḥall-i ḳarār olmayup her tūlū‘uñ üfüli ve her şū‘ūduñ nüzūli muḳarrer olup āḫir-i ḫayāt memāt olduḳdan-soñra biñ yıl [42a] bed-nāmlik ile sağ olmaḳdan ise bir gün iyi ad ile zindegānī idüp gitmek evlā vü aḫrādur. *Ḥuṣūṣā feḳātilū evliyā eṣ-şeytān inne keyde’ş-şeytāni kāne ḍa’ifā*¹⁹¹

¹⁸⁹ إِذَا جَاءَ أَحَدُهُمْ لَا يَسْتَخِرُونَ سَاعَةً وَلَا يَسْتَقْدِمُونَ (7/Araf, 34.ayet) “Onların eceli geldi mi, ne bir an geri kalabilirler, ne de öne geçebilirler.”

¹⁹⁰ وَلَا تَهِنُوا فِي ابْتِغَاءِ الْقَوْمِ إِنْ تَكُونُوا تَأْلَمُونَ فَأَلْهَمُوا فِئْتِمُنْ يَأْلَمُونَ كَمَا تَأْلَمُونَ وَتَرْجُونَ مِنَ اللَّهِ مَا لَا يَرْجُونَ (4/Nisa, 104.ayet) “Düşman topluluğunu izlemekte gevşeklik göstermeyin. Eğer siz acı duyuyorsanız, kuşkusuz onlar da sizin acı duyduğunuz gibi acı duyuyorlar. Üstelik siz Allah’tan onların ümit edemeyecekleri şeyleri umuyorsunuz.”

¹⁹¹ فَفَاتُوا أَوْلِيَاءَ الشَّيْطَانِ إِنَّ كَيْدَ الشَّيْطَانِ كَانَ ضَعِيفًا (4/Nisa, 76.ayet) “O hâlde, siz şeytanın dostlarına karşı savaşın. Şüphesiz şeytanın hilesi zayıftır.”

maẓmūn-ı sa‘ādet-nümūmı nuşret-i feth ü zafer taraf-ı İslām’a muḳarrer olduğın işāret ü beşāret itmişdür” diyü bu yüzden nice dürer-i nuşh u pendi silk-i beyāna getirüp cevāhir-i zevāhir-i is[ti]mālet āvīze-i gūş-ı nuşret-sürüş-ı gūzāt-ı ‘alī-derecāt kılınup ekābir ü a‘yān u ümerā-yı erkān ve bi’l-cümle ‘asākir-i zafer-nişān sa‘ādetlü serdār-ı nuşret-iḳtirān ḫāzretlerinden bunuñ gibi āb-ı ḫayāta mümāsıl kelimāt-ı pür-nükāt işidicek envā‘-ı tazarru‘la ‘arz-ı niyāz idüp didiler ki “Naḳd-ı ḫayātumuz seyyidü’l-evvelīn ve’l-āḫirīn ḫāzretlerinüñ rāh-ı dīn-i müb[īn]lerinde fedā vü şarf olmak cānumuza minnet ve ‘ayn-ı sa‘ādetdür. Ümīdümüz oldur ki ḳal‘a-ı mezbūre ne mertebede ḫışn-ı ḫaşn ise daḫı nār-ı ḡayretle yaḳup yandurup ‘ināyet-i ḫāzret-i [42b] vehhāb-ı muṭlaḳ birle küffār-ı nār-ḳarāruñ külin göge şavurup pādīşāh uğurında ve sultānum devletinde āb-rūlar taḫşīl ideyüz” diyü dürc-i dehenlerin gevher-i du‘āyile pür kılıp mekānlu mekānlarına varup ḫidemāt-ı ma‘hūdeye bezl-i iḳtidār idüp ve serdār-ı naşfet-şi‘ār ḫāzretleri daḫı ser-vaḳtlerinde tek ü tenhā ḳalup mülāḫaza idüp eyitdiler ki “Yapılan cisrlerden gereği gibi ‘ubūr mümkindür ve cā-be-cā açılan gediklerden ise cevāz-ı mürür cāyiz olmuşdur. Te’ḫırde zarar muḳarrerdür me-bādā bir māni‘-i ḳavī hüveydā olsa fırsatı ḡanīmet bilüp Ḥaḳḳ celle a‘lā dergāhından istiḡāse ve seyyid-i kāyināt u sened-i mevcūdāt ‘aleyhi’s-selām ve’ş-şalavāt ḫāzretlerinüñ rūḫ-ı pür-fütūḫlarından isti‘āne eyleyüp bir gün önürdi istiḫlāşına ve fethine ‘azīmet eylemek gerek.” Pes emr eyledi ki ḫişāra yürüyüşdür diyü tenbīh olına. Münādīler miyān-ı leşkerde şavt-ı bülend ile nidā kılıp herkesi āḡāḫ eyleyüp ḡāzīler mücāhidler yürüyüş günin ma‘lūm idicek ḫulūşü’ṭ-ṭaviyyetle[43a] yek-dil ü yek-cihet olup cenge intizār gösterüp ḫāzır u müheyyā olup sultān-ı āfitāb maḡrib diyārına gidüp ḳubbe-i felek-i mīnāda nücūm-ı zāhirden hezār ḳanādīl-i şem‘-şemāyil bāhir ü zāhir olup ve ḫıyām-ı ordu-yı hümāyūnda daḫı mücāhidler şem‘ler yaḳup dergāh-ı Rabbü’l-erbāba ilticā idüp kemāl-i ḫuzū‘ u ḫuşū‘ ile ṭā‘at ü ‘ibādete

kıyām gösterüp āvāze-i tehlīl ü tekbīrden künbed-i gerdūn pūr-şıyt u şadā olduḡda
ḡazret-i serdār-ı Āşaf-rā vü müşīr-i memālik-güşā daḡı ba‘de’l-‘iṣā pākīze vü pāk
cāmeler giyüp ferāyız ü sünen-i vuzūyı temām ri‘āyet idüp iki rek‘at nāfile namāz
kılup rüy-ı i‘tizārı ḡāk-i siyāha sürüp cenāb-ı kibriyāya el ḡaldurup

“İlāhā Kirdgārā Melikā Perverdgārā

Nazm li-muḡarririhi (. ___ / . ___ / . ___)¹⁹²

Ġanīsın ḡudretüñ gelmez beyāna

Kemāl-i ḡikmetüñ irmez ‘ayāna

Olur emrūñle ḡāyim mülk ü millet

Cihān ber-bād olur ḡılsañ işāret

Günāhum çok yekūn fermān senüñdür

Ḳamu derd ehline dermān senüñdür

[43b] Ḳapuñdur ḡıblegāh-ı ehl-i ĩmān

Ḳapuñdur mesned-i a‘yān u ekvān

Metā‘-ı sa‘yumuz düşdi kesāda

Çekildi derd ü ḡam ḡāyet ziyāde

Bi-ḡaḡḡ-ı pertev-i mihr-i nübüvvet

Bi-ḡaḡḡ-ı ḡazret-i şāh-ı risālet

Şafālar vir İlāhī ḡalb-i rūḡa

İrişsün ḡāzīler fetḡ-i fütūḡa

Müyesser ḡıl bize fetḡ-i ḡişārı

Beşāretle sevindür her diyārı

¹⁹² Derkenara “y” harfiyle işāret konmuş.

Nesr

Huṣūṣā maḥṣūr-ı ḥiṣār-ı üstüvār olan ḥaṣm-ı nā-bekār fehvā-yı sa‘ādet-iḥtivā-yı süre-i iḥlāṣ-ı ḥāṣṣü’l-ḥāṣ zāt-ı vācibü’l-vücüduña ṣebṭh ü nazīr¹⁹³ olmayup vāhid ü eḥad ve ferd ü ṣamed *lem yelid ve lem yūled*¹⁹⁴ olduğın āfitāb-ı ‘ālem-tāb gibi ‘ālem ü ‘ālemiyāna izḥār u iṣrāb itmiş-iken inkār-ı küllī idüp ḥāṣā fe-ḥāṣā zen ü ferzend ve ḥavīṣ ü peyvend nisbetin kılp ṣālīs ü ṣūlse isnād eyleyen zālimlerden olup inkırāz-ı zemān-ı ‘İsā’dan berü vürüd u tenzīle daḥı¹⁹⁵ ikrār itmeyüp *len yestenkiye’l-mesīḥu en yekūne* [44a] ‘*abden lillāhi ve lā’l-melāyiketu’l-muḥarrabūn*¹⁹⁶ kavlini taṣdīk itmeyen bī-dīnlerdendür uṣūl-i ḍalālet-mevṣūlleri *ve mubeṣṣiran bi-rasūlin ye’tī min ba’dī ismuḥu Aḥmed*¹⁹⁷ āyet-i kerīmesin ṣahāyif-i İncīl’den ḥakk eyleyüp *vemā semi’nā bi-hāzā fi ābā’inā’l-evvelīn*¹⁹⁸ mażmūnın temessük idinüp *entum ve ābā’ukum fi ḍalālin mubīn*¹⁹⁹ ḥiṭābıyla muḥāṭab olan pelīdlerdendür. Bu dā’ī-i bilā-dā’īnūñ murād u maḥṣūdı *kātilüllezīne lā yu’minūne billāhi*²⁰⁰ emrine ittibā’ u inkıyād itmekle *vecāhidū fillāhi ḥaḥka cihādih*²⁰¹ zümresinden ma’dūd olup ḳudretüm yetdükçe dergāh-ı a’lāña lāyık ḥizmetde ve ‘amelde bulunmağa bezl-i maḳdūr eylemekdür. İrādet senūñ ḳudret senūñ ‘ināyet senūñ hidāyet senūñdür” diyü tazarru’ u girye vü zārī kılp istidā-yı ‘ināyet üzere iken *innī ucību da’vete’d-dā’ī izā de’ānī*²⁰² muḳtezāsınca [tī]r-i du‘āları hedef-i icābete iriṣüp küffār-ı ḥāksāruñ

¹⁹³ “‘adīl” kelimesinin üstü çizilerek “nazīr” yazılmış.

¹⁹⁴ “O’ndan çocuk olmamıştır (Kimsenin babası değildir). Kendisi de doğmamıştır (kimsenin çocuğu değildir).”

¹⁹⁵ “vürüd daḥı ve tenzīle” olarak yazılmış ama anlan açısından “vürüd u tenzīle daḥı” olması daha uygundur.

¹⁹⁶ “Mesih de, Allah’a yakın melekler de, Allah’a kul olmaktan asla çekinmezler.”

¹⁹⁷ “[Allah’ın size] benden sonra gelecek, Ahmed adında bir peygamberi müjdeleyici (olarak gönderdiği) peygamberiyim.”

¹⁹⁸ “Biz geçmiş atalarımızın zamanında böyle bir şeyin varlığını duymadık.”

¹⁹⁹ “Siz de, atalarımız da apaçık bir sapıklık içindediniz.”

²⁰⁰ “Allah’a [...] iman etmeyen [...] kimselerle [...] savaşın.”

²⁰¹ “Allah uğrunda hakkıyla cihat edin.”

²⁰² “Bana dua edince, dua edenin duasına cevap veririm.”

kulüb-1 menkûblarına havf u haşyet düşüp “‘asâkir-i [44b] zafer-me’âsirün âteş-i
 gâzabları işti’âl itmedin tazarru’-1 istimân idelüm” diyü istihlâş-1 câna çalışup nısfü’l-
 ley[l]de kal’a bedenlerinden çağrışup istid’â-yı emân idüp henüz hazret-i âşaf-1 Âşaf-
 râ vü müşîr-i kişver-güşâ maķâm-1 tazarru’ u niyâzda iken sem’-i şerîflerine irişüp
 tekrâr cenâb-1 Hüdâ *celle celâluhu ve ‘amme nevâlühü*²⁰³ hazretlerine durer-i şükr ü
 senâyı taķdîm ü tatmîm itdükden-şoñra meterisinde olan ümerâya ‘ale’l-ħuşuş dergâh-1
 mu’allâ yeñiçerileri ağası olan şîr-i bî-naẓîr-i rûz-1 vegâ ve hizebr-i şecâ’at-semîr-i
 kühsâr-1 hîcâ Hasan Ağa *dâmet me ‘âlîhu*²⁰⁴ hazretlerine “Min-ba’d top u tüfeng
 atılmayup harb ü kıtâl ve ceng ü cidâlden el çeküp nihâyet yirlü yiriñüzde düşmen
 yarağıyla hâzır olup ferâğ-1 bâl ile qarâr u arâm idesiz” diyü tenbîh buyurılıp sultân-1
 zengibâr leşker-i encümle terk-i diyâr idüp pâdişâh-1 âfitâb kılâ’-1 eflâkden baş
 gösterüp fezâ-yı ‘âlem ü ‘âlemiyânı ez-pâ tâ-farķ zer-i zîver-i nûra ğarķ idüp leşker-i
 encüm-şümâr deryâ-yı behcete müstağrak [45a] olduķda ümerâ-yı bed-rây-1
 küffârdan bir nice bânlar hişârdan çıkup sa’âdetlü serdâr-1 zafer-vifâķ hazretlerinüñ
 otaķ-1 behcet-niĳâķlarına gelüp ‘uķûd-1 ‘ahdleri bi’l-ittifâķ rişte-i ħuşûle merbûť olup
 cüz’î vü küllî iltimâsları ħayyiz-i ĳabûle mevşûl olduķdan-şoñra *izâ ĳaderte ‘alâ*
*‘aduvvike fec ‘ali’l- ‘afve şükren li’l-ķudreti*²⁰⁵ mübteğâsınca ĳalâş u emân ‘inâyet
 olınup sebzezâr-1 ümîdleri nüvîd-i âb-1 nâb-1 ‘afvla tâze vü sîr-âb kılınup sülş ü elf
 muħarre[m]ü’l-ħarâmınıñ 12. güninde²⁰⁶ râyât-1 fetĳ-i ğâyât-1 ĳüsrevânî câ-be-câ
 burûc u ķulel-i gerdün-‘urûc-1 bî-bedele dikilüp envâr-1 feyz-âsar-1 İslâm ile der ü
 dîvârî şeref bulup muķarrîler ve mü’ezzinler bülbül-i ĳoş-nevâ gibi rengîn ü dilkeş
 şadâlar ile bâlâ bülend minâre-ķad ķuleler üzerinde bāng-i Muħammedî vü ezân-1
 Aĳmedîye başlayup ĳülbāng-1 fetĳ-i fütûĳ ĳarĳ-1 berîne irişüp ĳürûh-1 mekrûh-1

²⁰³ Ar. “Şanı yücedir ve rızkı boldur.”

²⁰⁴ Ar. “Yücelikleri sürüp gitsin.”

²⁰⁵ Ar. “Eğer düşmanın üzerinde güç sahibi olursan kudretin için şükretmek adına affet.”

²⁰⁶ H. 12 Muharrem 1003/ M. 27 Eylül 1594.

nuhüset-şüküh-1 küffâr mağhür u mağlûb [ve] [45b] me'yûs u menkûb reme-i hıncır gibi tâziyâne-i kahr-ile sürilüp çirk-âb-1 vücûd-1 habâset-âlûdlarından derûn-1 hişâr muṭahhar olup ma'bed ü kenîselerinde olan reces-i evsân ve hubs-1 aşnâm-1 dalâlet-nişân âb-1 nâb-1 kelime-i şehâdet ile maḥv olınup şalât-1 mefrûza kıılınup me'âbid-i rehâbîn iken mesâcid-i müslimîn olup bürüdet-i şitâ-i müşrikîn geçüp letâfet-i erbâb-1 dîn ile reşk-i gülzâr-1 rebî' -i nezâfet-karîn olduḡdan-şoñra ḡazret-i serdâr-1 zafer-medâr u nuşret-temkîn dîvân idüp vüzerâ-yı mülk-ârâ ve ümerâ-yı zafer-iktidâ ve mîr-i mîrân-1 kişver-güşâ 'umûmen leşker-i nuşret-intimâ 'izz-i ḡuzûr-1 lâmi'ü'n-nûrlarına yüz sürüp mübârek-bâd-1 fetḡ-i fütûḡ kıılup kemâ-hüve ḡakḡuha lâzıme-i tehniye edâ olınuḡdan şoñra 'atabe-i 'aliyye-i pâdişâhî ki hemvâre mehbit-1 fütûḡât-1 ḡaybiyyedür bu ḡaber-i zafer-eser ü nuşret-güster ile meşhûrû'l-âfâḡ olan hişâr-1 felek-niṭâḡ u gerdün-revâḡda ne-miḡdâr [46a] müzehheb ü muṭallâ ve müseddese-1 ra'nâ vü müsemmen-i zîbâ toplar ve müretteb ü güzîde tûfengler ve pesendide vü ra'nâ yaraḡlar var-ise defter-ile iş'âr u inbâ ve iḡbâr u inhâ kıılup ba'dehu devlet ü iḡbâl ve 'izzet ü iclâl ile sâḡil-i Tûna'da ḡâr-1 râḡ olan ḡal'a-1 Ḳomrân üzerine²⁰⁷ müteveccih olup sâbıḡû'z-zıkr Ramazânoḡlı Meḡmed Paşa ki şevket ü şehâmetde nâdirü'l-emşâl ve'l-aḡrân ve mehâbet ü şecâ'atde müşârûn ileyh-i bi'l-benân meydân-1 şalâbet ü celâdetde Rüstem-i Destân ve kuvvet ü kudret ü miknetde Behmen-i zemân u Tehemten-i devrân bîşezâr-1 neberd ü hîcânûñ şîr-i neri ve vâdî-i kârzâr u vegânuñ hizebr-i dilîr ü dilâveri ḡasîb ü nesîb ü zî-şân-1 me'âlî-nişân olmaḡın 'avâṭıf-1 'aliyye-i ḡaḡanîden eyâlet-i Ḳaraman ile kâmurân buyurılıp “Ḳarbî hişârlardan Tihon ve Çeşnek ve Vajon üzerlerine varup fetḡ ü teşḡiri umûrında mücidd ü muḡdim olup bu bâbda tevaḡḡuf u te'ḡîri revâ görmeyesin” diyü fermân olınup [46b] ve İstolni Belḡrâd sancaḡı begi olan Emîr Maḡmûd ki 'âlem-i

²⁰⁷ Derkenarda “mâh-1 mezbûruñ 24” yazıyor. H. 24 Muharrem 1003/ M. 9 Ekim 1594.

şabâvetden bu ana degin serhadd-i²⁰⁸ mansûrede yılmış ve yûpürmiş ve gâzîler ile
tûrmış ve oturmuş niçe niçe şavaşlara girmiş ve rûzgâr görmüş merd-i dilîr ve hizebr-i
şecî' ü hüner-perver mâlik-i rây-ı rezîn ve şâhib-i tedbîr-i güzîn olmaqla mu'âvin ü
mübâşir koşulmuş-idi paşa-yı müşârün ileyh anlar ile yek-dil ü yek-cihet olup kal'a-ı
Belğrâd'[d]an fîl-ten minâre-beden dîvâr-ken ü kal'a-şiken ü düşmen-fiken toplar ve
darb-zenler tedârik ü ihzâr idüp ve cebe-hâne-i ma'mûrelerin açup âdemlerini cebe
vü cevşen ve zırh-ı müberhen(?) ve nîze-i sertîz-i merd-efken ve sâyir yat u yarağ-ı
ceng ü cidâl ile müretteb ü müzeyyen kırup ve kendüler dahı zerrîn ü sîmîn zırhlar ve
ışıklar giyüp ser-â-pâ düşmen yarağ[ıy]la zât-ı sûtüde-sîretlerin mükemmel ü tezyîn
idüp bir şabâh-ı pür-felâhda âfitâb-ı 'âlem-tâb eblâk-ı çarha süvâr olduğu gibi zerrîn-
zîn ü müzehheb-ligâm felek-temkîn ü hoş-hırâm berç-peyvend [47a] ü gerdün-
neverd bir semend-i ercmend ü sa'âdetmende süvâr olup elviye-i nuşret-ihtivâların
çözüp ve âlâyaların düzüp mütevekkilen 'alellâh ve mütevevssilen 'alâ mu'cize-i
resûlullâh teveccüh-i vecîh idüp şıyt u şadâ-yı şevketleri çarh-ı berîne velvele ve
debdebe-i kûs-ı mehâbet ü şehâmetleri zemân u zemîne zelzelze bırakup kıla'-ı
mezkürede olan küffâr-ı hâksâra dahı mün'akis olmağın darbet-i şemşîr-i âbdârlarına
tâkât ve şiddet-i topr-ı âteş-bârlarına istiâ'atleri olmaduğın bilüp qarârdan geçüp firâr
yollarına sâlik oldukları maħalde berç-i hâtıf gibi irişüp niçe pâre 'azîm topların bî-
nihâye darb-zen ve tûfenglerin ve bi'l-cümle hişâra lâzım olan yat u yarağların
bırakdurup hişâr-ı mezkûrı zabt u teşhîr idüp muhtâc-ı meremât olan maħallerin
termîm itdürüp ve kilisâsın câmi' idüp şalât-ı mefrûza edâ olunup ma'bed-i küffâr
iken bi-'avn-i 'inâyetillâhi'l-meliki'l-ğaffâr [47b] 'ibâdetgâh-ı ehl-i İslâm-ı haqîkât-
şî'âr olmuşdur. Fe-ammâ kal'a-ı Tihon bir cebel-i a'lânuñ üzerinde vâki' olup burc
[u] bârûsı felek-i a'lâyâ hem-ser ve tâk-ı gerdün-niâkî menzil-i keyvâna berâber bir

²⁰⁸ Önce “serâhide-i” yazılmışken üstü karalanarak yerine “ser-ğadd” yazılmış.

hıŝn-ı haŝin-i üstüvâr ve bir hıŝâr-ı metin-i haŝânet-âsârdur ki mislin çeşm-i zemâne görmek ve vaŝfına ‘aql u fikret irmek emr-i muhâl tabaķasına varmıŝdur. ‘Ale’l-huşuş ser-â-pâ nevâhisinde vâķi’ olan şahrâ vü taĝ bâhçe vü bâĝ olup her dıraht-ı sâye-perveri²⁰⁹ turş u ŝirîn ve beyâz u la‘lîn ve maţbû’ [u] rengin mîve-i gûn-â-gûn ile memlû ve dürlü dürlü engûr-ı halâvet-nümûn ile toptolu olup lezzet-i fâkiye-i zîbâsı hadd-i ta’rîfe gelmeyüp ve letâfet-i elmâ vü ayvası vaşf u beyâna ŝıĝmayup Sîmâ Balâtin dimekle ma’rûf olan deryâsı mâ-taķaddümden bir nehr-i ‘azîm ve bir ğadîr-i ķadîm olup ķa’rına rîsmân-ı tevehhüm irmeyüp ve mâ-verâsına nazarlar yitmeyüp halâvet-i mâda Ceyhûn u Seyhûn’dan ziyâde ve ‘öŝr-i mâhîsinden hâşıl olan meblaĝ kırâl-ı bed-fi’âlûn rûz-merre ceyb hârclığına mu’ayyen olup kifâyet eylediĝi ŝâyî’ olup [48a] her vechle vilâyet-i dilkeş ü hûb ve memleket-i şafâ-baĝŝ u mergûb olduĝundan ĝayrı (...) ²¹⁰ vilâyetine ķarîb maħalde vâķi’ olmaĝın hıfz u hîrâset-çün emîr-i nâmdâr ve müstaĥfîz ve dizdâr ve mârtoĝos ve mârtoĝos aĝası ve ķapudân ve topcı ve topcıbaŝı ve ‘azeb ve ‘azebler aĝası ta’yîn ü naşb olunup bu cümle aĝavât ile neferât ihdâs olunmayup etrâfında vâķi’ olan ķal’alardan ihrâc u istinbât olunup ke-zâlik ķal’a-ı metîne-i Çeşnek ve Vajon’a daĝı müstaĥfîz ü dizdâr vaz’ olunup mühimmât-ı kılâ’-ı mezkûre itmâm bulduĝdan-ŝoñra ‘inân-ı ‘azîmetleri ķal’a-ı Ķomrân semtine munşarif olup sene-i mezbûre ŝaferü’l-muzafferinüñ 3. gününde²¹¹ envâ’-ı kerr ü fer ü şevketle sa’âdetlü serdâr-ı zafer-şi’âr ħâzretlerinüñ ğubâr-ı pây-ı ķîmyâ-‘ayârlarına yüz sürüp dest-bûs-ı sa’âdet-me’nûslarıyla müstes’ad olup [48b] ħıla’-ı fâĝire ile i’zâz u ikrâm ve tevķîr ü ihtîrâm buyurilup andan maķarr-ı sa’âdetlerine varup ârâm idüp eŝrâf [u] a’yân ‘umûmen erbâb-ı dîvân ħayr maķdem diyü ‘izz-i ħuzûrlarına cem’ olup şeref-i mülâķât-ı zât-ı ħuceste-ŝifâtlarıyla müşerref

²⁰⁹ Metinde “sâye-i perveri” şeklinde yazılmış.

²¹⁰ Okunamayan bölüm:

²¹¹ H. 3 Safer 1003/ M. 18 Ekim 1594.

olup her biri ni‘am-i mütevāfire ile muğtenim ve muvālāt [u] muşāfātlarıyla ‘ayş ü neşāt u şafāya mahrem olup huşūşā sālik-i mesālik-i sa‘ādet ü ‘unvān ve nāhic-i menāhic-i fütüvvet ü rüçhān olan ‘azametlü hān-ı a‘zam hazretleri dağı teşrīf buyurup beyne’l-a‘yān hażīz-i hākden evc-i eflāke irtifā‘ kıilup

Nazm (. . _ _ / . . _ _ / . . _ _ / . . _)

Haclem ez ān ki şeref-dāde-i der-mesken-i men

Çist īn menzil-i vīrāne ki cāy-ı to būd²¹²

diyü envā‘-ı i‘tizār ile cihet-i ta‘zīm ü semt-i tekrīminde mehmā-emken bezl-i maqdūr idüp e‘ime-i mütenevvi‘a ihzārıyla ‘ālī ziyāfetler olınuş lāzıme-i ri‘āyet ü hizmetlerinde kuşūr olınuş ba‘de’t-‘ta‘ām muraşşā‘ u müzehheb raht-ı kāmile ile müretteb bād-peyvend ü [49a] berķ-res bir a‘lā vü güzīde vü ercmenđ Arabī feres ihzār olınuşdı. Rikāb-ı nuşret-irtikāblarına çekilüp sa‘ādetle süvār olup mufāraķat itdüklerinde esnā-i kelāmda “Eger biz bunlar ile haşır olmasaķ ve tarh u tarzların müşāhede kıılmasaķ nesne görmezdük bārekallāh ocaķ oğlı ise ancaķ olur. Bunlaruñ ecdādıyla bizüm ecdādımız hışāvendler olup ta‘yīn-i zemāna dek aralarında küllī ‘alāķa vü peyvendleri olduğı zāhirdür” diyü dürer-i elfāz-ı rengīnlerin silk-i beyāna getirüp maķarr-ı sa‘ādetlerine dest-res müyesser olduķda bir a‘lā zırh ki lāzıme-i ğazā-yı ğarrādur ve nādirü’l-vuķū‘ muṭallā dībā-yı zibāya kaplı bir ra‘nā semūr postı ki dāfi‘-i şiddet-i sermādur irsāl ü ihsān kıilup “Size lāyık degüldür bāķīlerümüz bāķīdür” diyü ‘özrler idüp her vechle şeref-i imtiyāzlarına sebep olmuşdur.

Ba‘dehu serdār-ı zafer-şi‘ār hazretlerinden çavuş-ı nuşret-sürüş vārid olup “Leşker-i zafer-rehber Kōmrān atasına geçmek için nehr-i Tūna üzerine cistr binā olınuş lāzım olmuşdur. Eyāletiñe müte‘allık Karaman [49b] ve bile қоşılan Mar‘aş askeriyile ve kendü ādemlerüñle levāzımātın ihzār idüp ber-vech-i müsāra‘a

²¹² Far. “Benim utancım ondan ki benim meskenimin şeref bulması, eskiden senin mekânın olan virane menzil sebebiyledir.”

itmāmına bezl-i iktidār idesin” diyü fermān olınuş dāmen der-miyān kıluş Kıaraman beglerin²¹³ ve Du’l-ıkadriyye beglerin ve kendü ādamların yanına aluş birkaç gün içinde levāzımāt-ı cisri ihzār itdürüp tonpāzlar ve gemiler çatdurup zemān-ı sehl-i kalīlū’l-mehalde ol nehr-i hāyil ü cūy-ı deryā-şemāyilūñ üzerine bir cisr-i kavīm ve şırāt-ı müstaķīm binā olındı ki her bir kemeri tāk-ı firūze-gūn-ı semāya ırmiş ve temel-i bī-bedeli ka’r-ı māda zahr-ı semeke pençe şalmış idi. Hāzret-i āşaf-ı Āşaf-şiyem hāyil ü haşem ve haşmet ü hademle öte yaķaya geķup ol cānibden daķı meteris vaż’ olınuş hişār-ı Kıomrān top-ı berķ-maşhūbla dögilüp feth ü teshīri ve kal’ ü tedmīri taşavvur olınmış-iken “Maħall-i şitā karīb olmışdur. Şiddet-i sermāya taħammül ü tākātümüz yoķdur” diyü meterislerde olan ‘asker el çeküp bi’z-zarūrī te’ħiri lāzım gelmegin

(. . . _ _ / . . . _ _ / . . . _)

Kıış gelüp ķünkü zemān azaldı

Kıomrān fethi bahāra ķaldı

[50a] diyü leşkere göķ buyurılış bir niķe menzilde Budūn’a gelinüp vūzerā ve beglerbegilere ve ümerā ve ‘askere ‘umūmen kıışlaķ ta’yīn olınuş her biri kıışlaķlarına varuş taraf-ı a’dāya ķeşm ü gūş tıtuş uęur-ı hūmāyūnda yarar yoldaşlarıyla hāzır baş oluş hidemāt-ı mebrūre-i fāyiķa zuhūrına intizār ile ķarār idüp sa’ādetlü serdār-ı nuşret-şi’ār u feth-iştiħār hāzretleri andan daķı kerr ü fer [ü] şevketle ķalkuş Ösek nām ķaşaba zılāl-i hıyām-ı nuşret-nizāmlarıyla müstes’ad olduķda dergāh-ı mu’allādan ķapucılar ketħūdāsı kıdvetü’l-havāşş ve’l-muķarribīn şāhibū’l-‘izz ve’t-temkīn Aħmed Aģa *dāme mecduhu*²¹⁴ gelüp bu minvāl üzere haķt-ı hūmāyūn-ı ‘izzet-iştimāl ile hıla’-ı behcet-ittişāl ve şemşīr-i ābdār u feth-nevāl işāl idüp

²¹³ “dāmen der-miyān kıluş Kıaraman beglerin” bölümünde harfler noktasız yazılmış.

²¹⁴ Ar. “Ululuğu daim olsun.”

*An haṭṭ-ı merğüb u ḥüb in est*²¹⁵

Hamd-i firāvān ve şükr-i bī-pāyān ol fettāh-ı ebvāb-ı fütūh ve ḥallākū' l-cism ve 'r-rūh olan melik-i sübbūh dergāhına ki ḳal' -i ḳılā' -ı müşrikīn kīn-i müslimīn aḥzına temkīn virüp a' lām-ı İslām burūc-ı müşeyyede 'ulūc(?) üzere 'urūc virüp ḥuşūn-ı ḥaşīnelerin memālik-i [50b] İslāmiyye'ye ilḥāk ve eydī-i mü' eyyide-i ehl-i ihḳāk ile bātıla izḥāk eyledi ve Yanık ḳal' asın uyanık merdān-ı gāzīye ve ḳana boyanık ḳılıcı küffāra ḥavāle ḳılıcı dilīrān-ı 'arşa-ı ser-bāzīye müsahḥar ve memālik-i 'Osmāniyye'ye inzīmāmın müyesser eyledi. *Fe-hamden sümme ḥamden lehu 'alā fethi hāze' l-ḥiṣāri' l-meṭni ve şükren sümme şükren lehu 'alā fazli rabbi' l- 'ālemīn*²¹⁶ ve dūrūd-ı nā-ma' dūd ḥabīb-i melik-i vedūd Muṣṭafā vü Muḥammed ü Maḥmūd ḥazretlerine ki dīn-i İslām'ı maşūn ve ümmetine ta' līm-i feth-i ḥuşūn eyleyüp *el-cihādu mazun ilā yevmi' l-ḳiyāme*²¹⁷ kelāmıyla te' yīd-i cihādı beyān ve biñ yıldan mütecāviz müddetden imtidād-ı şer' le mu' cizesin 'ayān eyledi. *Şalavātullāhi 'aleyhi ve 'alā ālihi ve aṣḥābihi' l-mücāhidīne fillāhi ḥaḳḳu cihādi' l-müctehidīne fi' t-te' sīsi esāsi' d-dīni ve temhīdi cihādehu*²¹⁸ ve ba' dehu sen ki 'abd-i ḳadīm ve bende-i müstakīm ve ıslāh-ı cumhūr ve sedd-i sügūr için vekīl-i muḥtārūm ve 'asākir-i maṣūrūm üzere serdārūm Sinān Paşa' sın fazl-ı İlāhī bu devlet-i İslāmiyye' nūñ penāhi ve rūh-ı pūr-fütūh-ı nebevī ma' e' l-ervāhi' l-muṭahhara hem-rāhi olup hemvāre istinādumuz tevfiḳ-i imdād-ı Rabbü' l- 'ibāda ve istimdādumuz merci' -i penāhumuz olan nebī-i meb' ūs-ı [51a] bi' l-cihāda olmağla ḥālā fart-ı metānet ve mezīd-i ḥaşānet ile ma' rūf olan Yanık ḳal' ası düşvār-gīr iken teşḥīr olınup 'asākir-i maṣūrūm *naşarahum allāhu 'ale' l-a' dā' i eynemā kānū ve e' anehum 'alā tedmīr el-muḥālīfīn*

²¹⁵ Far. “Rağbet görmüş o güzel yazı şöyledir.” Başlık kırmızı mürekkep ve nesih hatla yazılmış.

²¹⁶ Ar. “Bu sağlam hisarın fethi için ona hamdolsun ve alemlerin rabbine faziletleri için şükürler olsun.”

²¹⁷ Ar. “Cihat kıyamet gününe kadar sürecektir.”

²¹⁸ Ar. “Allah'ın sevgisi onun, ailesinin ve dinin esaslarını kurmak ve cihadı yaymak için Allah yolunda çalışan ashabının üzerine olsun.”

*kemā e ‘ānū*²¹⁹ yüzleri ağ ola melhūzdan ziyāde çalışup cān u başların dirīg itmemişler ve maḳdūr-ı beşer olan sa‘y-ı cemīli yirine getirüp āb u āteş arasında gāh garīḳ ü gāh ḫarīḳ olmaḳdan perhīz itmeyüp toprak sürmekle ḫāksārları bād-ı fenāya virüp şecā‘atlerine metānet-i ḫiṣār ḫāyil ve p[ī]rāmen-i ḳal‘adan bir ān zāyil olunmayup gāh meterislerin almışlar gāh ṭaburların bozmışlar gāh dīvārların yıkmışlar gāh neberdgāha çıkanları ḳal‘a bucaḳlarına tıḳmışlar ve cengcilerin kırmışlar ve cüyüş-ı āhen-püşların cāy-ı hīcādan ayırmışlar ḫūḳān-ı zaḫm-ḫorde gibi ol gürāzları gürz ile gürizān itmişler ve emvāl-i ḡanāyimlerin rīzān itmişler ve ḳoçyigitler ḳoçların yaḡma ve ordu-yı zafer-cüyü pür-na‘mā itmişler *bārekallāhu te ‘ālā fḫim*.²²⁰ Fazl-ı İlāhī [51b] mercūdur ki bu sāl-i ferḫunde-fālde Yanıḳ ile Būdīn miyānın ḳat‘ ve Ṭūnā’dan zaḫīre vü imdād vürüdını men‘ iden Ḳomrān ḳal‘asın daḫı ḳomayup ḫīṭa-ı teşḫīre getürmek müyesser ola ki ḫār-ı rāhdur *imāṭetü’l ezā ‘ani’s-sebīl*²²¹ bābında sa‘y-ı cemīl ideler. Ḳomrān aralıkda engel ve eṭrāfi düşmen şıḡınacak cengeldür. Te’ḫūr-i teşḫīri merdānelige şıḡmaz.

(. . . _ _ / . . . _ _ / . . . _)

Şarf-ı māḳdūr u himmet itsünler

Emr-i Ḥaḳḳ’a itā‘at itsünler

Ve Peç kırālıyla pençe-penç olmayınca ve Alāmān-ı yamandan el-emān nidāsı işidilmeyince p[ī]rāmen-i ḳişver-i düşmenden dūr olduklarına rızā-yı ḫümāyūn yoḳdur. Zīrā iḫsān-ı bī-girān-ı Raḫmān’dan ümīdüm çoḳdur. P[ī]rāmen-i mülk-i maḫrūsemizde olan ḳılā‘ları inḳılā‘ olmayınca ve felek emsāli intizā‘ bulmayınca imhāl olunursa dest-i emelleri ol yaḳınlara aḳın itmekden kūtāh olmaz. Himmeti

²¹⁹ Ar. “Allah nerede olursa olsun onları düşmanlarına üstün kılsın ve daha önce yardım ettiği gibi muhaliflerini yerle bir etmede ona yardım etsin.”

²²⁰ Ar. “Allah onları mübarek etsin.”

²²¹ Ar. “Yoldan zarar verici her şeyin kaldırılması.”

bülend itmek gerekdür. *innellāhu yuḥibbu me ‘ālī’l-umūri ve yabġuzu (...) fihā.*²²²

İmdi bu bābda serdār-ı ‘ālī-miḳdārüm sözine kulaḳ tıtmaların isterüm. Fermānına rām olsunlar ve muḫālefetin ḫarām itsünler ve vüzerā vü emirü’l-ümerā ve sāyir ümerā vü a’yān-ı nīgū-rā [52a] ve dilirān-ı şaff-ārā *eyyidehüm allāhu te ‘ālā*²²³ gerekdür ki serdārüm ta’yīn itdüġi kışlaḳda kışlayup bir ḳadem ṫaraf-ı ḫilāfa taḫaṫṫı itmelerin ḫaṫā bileler ve imtişāl-i emr ile kendülerin şāyeste-i ‘aṫā bileler ve illā ‘işyān cezāsın dünyāda vü ‘uḳbāda görürler. Sen ki serdārumsın bu pend-nāmemi ġāzī ḳullarum maḫzarında oḳıyup *aṫī ‘üllāh ve aṫī ‘ū’r-rasūle ve ūlī’l-emri minkum*²²⁴ āyet-i kerīmesinüñ mefhūmın anlara tefhīm ve *aṫī ‘ū emīreküm ve lev kāne ‘abden ḫaysiyyen*²²⁵ ma’nāsın ta’līm idüp her zümreye bir maḫall ve münāsib kışlaḳ ta’yīn idüp ta’ayyüşe ḳābil mevzi’ gösteresin. Şöyle ki ta’yīn olınan maḫalde ṫurmayalar ve sükün ile me’mūr oldukları meskende oturmayalar her biri ḳolayın gözedüp taġılalar ḳat’-i menāşıb u vezāyifler-ile iktifā olınmayacaġın bileler ve mücāzātlarına muraḫḫas u me’zūn idüġin taḫḳıḳ ideler. Sene-i sābıḳada intişārlarından a’dānuñ ne ġüne cem’iyyetleri olduġın görmiş-iken bu sene daḫı öyle iderlerse anlarda dīn ġayreti ve nāmūs-ı devlet ḫamiyyeti ve ‘ırz-ı İslām ḫimāyeti olmamaḳ görünür *el ‘iyāzū billāh.*²²⁶

[52b]²²⁷ Nazm (_ . __ / _ . __ / _ . _)

Size pendüm budur ey İslāmiyān

Oluñuz bu yolda dāmen der-miyān

²²² Ar. “Allah mühim işleri sever ve (...) olanlardan nefret eder.”

²²³ Ar. “Yüce Allah onlara destek olsun.”

²²⁴ *أَطِيعُوا اللَّهَ وَأَطِيعُوا الرَّسُولَ وَأُولِي الْأَمْرِ مِنْكُمْ* (4/Nisa, 59.ayet) “Allah’a itaat edin. Peygamber’e itaat edin ve sizden olan ulu’l-emre (idarecilere) de.”

²²⁵ Ar. “Ve eġer şerefli bir kul ise komutanınıza itaat edin.”

²²⁶ Ar. “Allah’a sığınır, Allah’a iltica ederiz. Allah korusun.”

²²⁷ Derkenarda karalamalar: “kān-ı (...) ḳad-i merātib(?) cūd şāhib-i faḫl meh-i burc-ı ‘aṫā kān-ı ḳudret [ü] ma’ārif şāhibü’l (...)”

Nesr

Ertesi gün hazret-i āsaf-ı Āsaf-rā ve serdār-ı kişver-güşā ‘ādet-i ma‘hūde-i ‘ālem-ārāları üzere dīvān idüp vārid olan pend-nāme-i hümāyūn-ı behcet-maḳrūnı²²⁸ muḳtedā-yı küttāb-ı zevī’l-iktisāb (...) ²²⁹ nāşir-i menāşir-i aḥkām-ı pādīşāhī ve maḫhar-ı mezāhir-i İlāhī (...) ²³⁰ u ‘aṭṭār u mu‘aṭṭār²³¹ fazilet bāğınūñ serv-i bülendi mürüvvet şāhibi (...) ²³² Efendi *dāmet feżā’ilihu*²³³ ki sefine-i sīne-i (...)leri²³⁴ cevāhir-i ma‘ārif ü ‘irfān ve dīde-i ḳalb-i ser-i sekīneleri fütūḫāt-ı esrār-ı İlāhī ile memlū aşḫāb-ı feyz ü efdāluñ güzīde ve erbāb-ı ‘irfān zevī’l-(...)uñ²³⁵ pesendīdelerinden[dür] ṭarz-ı ḫūb u dil-pesend ve edā-yı mergūb u ercmen ile ḫuzūr-ı a‘yān u erkān ve miyān-ı leşker-i zafer-iḳtirānda ber-ḳā‘ide ḳırā‘at idüp ‘umūmen leşker-i nuşret-fürüş u deryā-ḫurūşuñ dürc-i güş-ı behcet-sürüşları şadefvār dürer-i şāhvār-ı nā-mütenāhī ve le‘ālī-i ābdār-ı nuşḫ u pend-i pādīşāhī ve sefine-i sīne-i şecā‘at ü sekīneleri cevāhir-i zevāhir-i tenbīh ü te’kīd-i şehen-şāhī ile māl-ā-māl olup her-bir mücāhid ü ġāzī dest-i tazarru‘ u niyāzı ‘ālem-i bālāya ḳaldurup izdiyād [u] devām-ı salṭanat-ı ḫaḳānī ve inhizām [u] ihlāk-i a‘dā-yı bed-rāy-ı ḫüsrevānī du‘ālarına inşirāḫ-ı bāl ile iştiğāl gösterüp semi‘nā vü aṭa‘nā²³⁶ diyü maḳām-ı iṭā‘at ve me‘men-i mutābaḳatda ḳarār [53a] u ārām ḳılıp ve sa‘ādetlü

²²⁸ Önce “tezkīrecileri olan Medḫī Efendi ki güzīde-i küttāb ve pesendīde-i erbāb-ı ma‘ārif-i zevī’l-iktisābdur” yazılmış. Daha sonra bu bölümü silinmiş ve yerine “muḳtedā-yı küttāb-ı zevī’l-iktisāb (...) şāhib-i feyz ü efdāl (...) ġuzāt u celādet nāşir-i menāşir-i aḥkām-ı pādīşāhī ve maḫhar-ı mezāhir-i İlāhī (...) ü ‘aṭṭār u mu‘aṭṭār” yazılmış. Daha sonra ikinci bir düzeltme yapılarak “şāhib-i feyz ü efdāl (...) ġuzāt u celādet” kısmının üstü karalanmış.

²²⁹ Okunamayan bölüm:

²³⁰ Okunamayan bölüm:

²³¹ Derkenardaki eklemeler metnin bu bölümüne ait olmalıdır: “fazilet bāğınūñ serv-i bülendi mürüvvet şāhibi (...) Efendi *dāmet feżā’ilihu* ki sefine-i sīne-i (...)leri cevāhir-i ma‘ārif ü ‘irfān ve dīde-i ḳalb-i ser-i sekīneleri fütūḫāt-ı esrār-ı İlāhī ile memlū aşḫāb-ı feyz ü efdāluñ güzīde ve erbāb-ı ‘irfān zevī’l-(...)uñ pesendīdelerinden[dür]”

²³² Okunamayan bölüm:

²³³ Ar. “Faziletleri daim olsun.”

²³⁴ Okunamayan bölüm:

²³⁵ Okunamayan bölüm:

²³⁶ سَمِعْنَا وَأَطَعْنَا (2/Bakara, 285.ayet) “İşittik ve itaat ettik.”

serdār-ı kām-kār hâzretlerinüñ kat kat şâhâne hil'atler ile ketf-i zî-şân-ı nuşret-
iqtidâları ve mücevher ü muraşsa' tîğ-i cevherdâr ile miyân-ı celâdet-'unvânları teşrif
buyurılıp ve mevcûd bulunan ümerâ ve bölük ağalarına ve defterdârlarına yollu
yolınca hil'atler giydürilüp herkes pây-büs-ı sa'âdet-me'nûs-ı âşaf-ı Âşaf-nazîr ile
şeref-i imtiyâz bulup ol maħalde hâzır bulunan beglerbegiler mekânlu mekânlarına
teveccüh itdüklerinden soñra aġa-yı müşârün ileyh bi-ħasbi'l-merâtib otaġ-ı zafer-
vifâklarına gelüp anlara dahı fâhir hil'atler giydürüp ve müzehheb tîğler kuşadup
istimâlet-nâme-i hümâyûn tarzında hük-m-i sa'âdet-maġrûn irâd u işâliyle her biri
hâzîz-i hâkden evc-i eflâke irtifâ' buyurılıp ve muħâfazada kalan vüzerâ-i kişver-
güşâ ve mîr-i mîrân-ı mülk-ârâ ve aġavât u ümerâyâ dahı ke-zâlik hila'-i behcet-iltikâ
ve muraşsa' u müzehheb tîğ-i zafer-irtikâ işâli-çün Budûn ve Yanık ve Tîmeşvâr
serħaddine²³⁷ müteveccih olup her vechle iltifât-ı seniyye-i behiyye ve i'tibârât-ı
'aliyye-i celiyye birle leşker-i zafer-rehber terġîb [53b] ve bu şıyt u şadâ-yı 'âlem-
ârâdan düşmen-i âhd-şiken ü dalâlet-güster terhîb olınup miyân-ı leşkerde bir
mertebede sürûr u şafâ peydâ vü hüveydâ olmışdur ki terķîm ü tahrîri mâ-verâ-yı
idrâka yitürilmek ve dâyre-i tevehhüm ü tefekküre irgürölmek ġayr-ı mümkindür ol
maħall-i şafâ ve hengâm-ı behcet-iltikâda silk-i nazma gelen tercî'-bend rişte-i 'arza
peyvend kılınup müşâhede-i taġayyüdleriyle ġursend ve muvâ'ade vü ta'ahhüdleriyle
behremend olduġum eçlden ebedü'l-âbâd zıkr-i bi'l-ħayrlarına bâ'is olsun içün bu
maħalle sebt ü tahrîr olundu.

[I] (_ . _ _ / _ . _ _ / _ . _ _ / _ . _)

Mâlik-i mülk-i kerem ser-çeşme-i 'izz ü vaķâr

Şâhib-i fazl u hüner zât-ı şecâ'at-iqtidâr

Râġîb-ı tavr-ı 'adâlet râtîb-ı rây-ı rezîn

²³⁷ “serâhîde-i manşüre” yazılmış, sonra üstü çizilerek “Budûn ve Yanık ve Tîmeşvâr serħaddine” diye düzeltilmiş.

Nāhic-i nehc-i şehāmet merd-i Rüstem-i 'tibār
Mazhar-ı feyz-i Hüdā ser-defter-i luḡ u 'atā
Kāşif-i sırr-ı hidāyet dāver-i nuşret-medār
Sālik-i silk-i şecā'at şāhib-i seyf ü sinān
Ḳāṭi' -i 'ırḳ-ı 'adüv serdār-ı nuşret-iştiḥār
Zābıṭ-ı mülk-i 'atā bebr-i hıcā şır-i veġā
Ḥāzret-i paşa-yı a'zam kām-baḥş u kām-kār
Rüşen oldı zulmet-i küfr ü dalāletden cihān
Pertev-i tıġ-i zafer-baḥşuñ olınca āşikār
Tıġ-i ḳahruñ zümre-i küffārı ḳıldı ḥāksār
[54a] Himmet-i merdānla ṭabura düşdi inkisār
[II]
Eyledüñ erbāb-ı küfri ḥ'ār u zār u ser-nigün
Ḳıldıñ erbāb-ı 'ināduñ lāleveş baġrını ḥün
İhtiyār itdi firārı bulmayup cāy-ı ḳarār
Ḳalmadı küffār-ı bed-kirdāra hıc cāy-ı sükün
Saṭve-i tıġüñ görince ṭaġa düşdi ṭāġtler
Her biri şahrāyī oldı şanki el virdi cünün
Serverā erbāb-ı küfri cā-be-cā mecrūḥ idüp
Bezm-i rezmi tıġ-i ḥünbāruñ ḳılupdur lāle-gün
Ṭop-ı ḳahruñ gördi izḥār-ı iṭā'at eyledi
Kim ḥişār-ı Tātā'da maḥşür olan mel'ün-ı dün
Devletüñde ḥamdülillāḥ el virüp fetḥ-i fütūḥ
Ḳal'a-ı Yanıḳ alındı dü[ş]men oldı ser-nigün
Çoḳ zemāndur buña beñzer fetḥ ü nuşret olmadı

Kimse ey kân-1 kerem bir böyle fırsat bulmadı

[III]

Zât-1 pākūñ gibi bir kân-1 kerāmet görmedüm

Merd-i meydān-1 hüner şāhib-şecā'at görmedüm

Mecma'-1 erbāb-1 nuşretdür ser-ā-ser serverā

Āsitanuñ gibi bir cāy-1 sa'adet görmedüm

Oldı eyyām-1 'atā-baḡşuñda dünyā muḡtenim

Saña beñzer server-i mülk-i mürüvvet görmedüm

Şer'-ile kânūn ile icrā-yı aḡkām itmede

Bāb-1 'adlūñ gibi bir cāy-1 hükümet görmedüm

Ḳan kuşandı darb-1 tīgūñden kırāl-1 bed-fi'āl

Tīg-i ḡahruñ gibi bir şāhib-mehābet görmedüm

Zulmet-i küfr ü dalāletden cihānı kıldı pāk

Şu'le-i tīgūñ gibi şem'-i hidāyet görmedüm

[54b] Mesned-i erbāb-1 'izzet ḡüb-manḡarsın bugün

Server-i şāhib-kerem merd-i dilāversin bugün

[IV]

Güş idüp sıyt u şadā-yı ṭop-1 ḡahruñ serverā

Ḳalk-1 Egri ṭoḡrılup bir gün emān eyler ricā

Şöyle nām itdük felekde yiridür dergāhuña

Portuḡāl u Peç ü Nemçe ḡalkı itse ilticā

Nice nice ḡal'a-1 gerdün-nihādı fetḡ idüp

Pençe-i ḡahruñ olupdur cā-be-cā ḡal'a-güşā

Leşker-i nuşret-me'āsir luṭfuña mazḡar düşüp

Her biri oldı ḡapuñda bende-i fermān-revā

Gerd-i küfri şevk-i şemşirüñ cihāndan maḥv idüp

Oldı mir'āt-ı felek devründe yir yir pür-şafā

Mālik-i mülk-i şecā'at şāhib-i ḥulq-ı kerem²³⁸

Saḥa beñzer gelmedi dünyāya gelmez serverā

Eylesün feth-i fütüḥ-[i]le vücūduñ ittiḥād

Pāy-māl olsun yoluñda cā-be-cā ehl-i 'inād

[V]

Mazhar-ı nuşret olup ey server-i şāhib-kırān

Eylesün feth-i fütüḥ-[i]le vücūduñ iktirān

Darb-ı tīgüñ düşmeni kılsun zebün u nā-tüvān

Nām-ı pāküñle pür olsun sāḥa-ı kevn ü mekān

Vaşf-ı luḥfuñ safḥa-ı eflāke taḥrīr eyleyüp

Zıkr-i bi'l-ḥayruñ lisānı eyledi vird-i zebān

Ḥüsn-i tedbīrüñle geldi ser-be-ser dehre niḫām

Devr-i 'adlünde irişdi 'āleme emn ü emān

Behremend olsun ḳapuñda nice yüz biñ nā-murād

Her biri luḥfuñ görüp felekde olsun kāmṛān

[55a] Tīg-i ḥun-bāruñ gibi meydān-ı rezm içre şehā

Behmen ü Dārā vü Rüstem virmedi gitdi nişān

Nuşret-i feth-i zaferle dehri dilşād eyledüñ

Vaşf olunmaz serverā 'ālemde bir ad eyledüñ

Andan daḥı şevket ü iclāl ve devlet ü iḳbāl ile ḳalḳup bir nice menzilde medīne-i

Belḡrād-ı behcet-ābāda gelüp iḳāmet ü ḳarār ḳılup ḥıfz u ḥirāseti mühimmāt-ı dīn ü

devlet-i ḥümāyūndan olan memālik-i maḥrüse-i ḥüsrevānīye ḳifāyet miḳdārı 'asker

²³⁸ “ḥulq u kerem” şeklinde yazılmıştı, “ḥulq-ı kerem” şeklinde okundu.

gönderüp kendüler dahı yanlarında olan yarar yoldaşlarıyla taraf-ı a' dāya çeşm ü güş
tutup maqām-ı tedārikde hāzır-baş olup muktezā-yı şer' ü kânün üzere itmām-ı
meşālih-i müsliminde ihtimām idüp eyyām-ı sa' ādet-encām-ı pādīşāhīde aḥvāl-i
'ālem bir miqdār ḥuzūr u refāhiyyete karīn olup gubār-ı fitne vü fesād teskīn bulmuş-
iken verā-yı perde-i taqdīrde mestūr olan ḥikmet-i ḥafiyeye-ı İlāhī ve ḳudret-i celiyye-
i nā-mütenāhīden tūlū' u bürüzı ve zuhūr-ı pür-süzı gayr-ı mutaşavver olan ḥikmet-i
rūzgār ve gerdiş-i çarḥ-ı ḡaddārdan

(_ . _ _ / _ . _ _ / _ . _ _ / _ . _)

Bu müşebbek ḥayme-i sīm-āb-gün u bī-sütün

Menzil-i rıḥlet durur şanmañ anı cāy-ı sükün

[55b] Nice ḥüsrevler başından ar[t]a ḳalmış tācdur

Bu muraşşa' efser ile tārek-i gerdün-ı dūn

mazmūnı āşikār olup sākin-i mesākin-i firdevs ü cinān 'aliyyü'r-raḥmet ve'l-ḡufrān
pādīşāh-ı cihān u cihāniyān Sultān Murād Ḥān ḥazretleri²³⁹ irādet-i Ḥaḳḳ ve meşiyet-
i ḳudret-i mutlak birle bu 'ālem-i fenā vü ḡurūra vedā' idüp rūḥ-ı pür-fütūḥları sūls ü
elf māh-ı cemāde'l-ülāsınuñ 12. güninde²⁴⁰ ravza-ı rıdvānda ḥürā vü ḡilmānla ictimā'
ḳılıp māh-ı mezbūruñ²⁴¹ 21. güninde²⁴² taḥt-ı behcet-baḥt-ı ḥaḳānī ve erīke-i refī'a-ı
Süleymānī 'ālī-menḳıbet me'ālī-rütbet Dārā-ḥaşmet Ferīdün-şevket Cemşīd-ḳudret
vü Cem-miknet mālīk-i memālīk-i 'Acem vāhib-i mevāhib-i kerem sultān-ı selāṭīn-i
zevī'l-iḳtidār ve server-i ser-efrāz-ı pādīşāhān-ı 'ālī-miḳdār āfitāb-ı 'ālem-tāb-ı
sipihr-i salṭanat ve mihr-i münir-i āsmān-ı ḥilāfet zahīrū'l-İslām mu'tnū'l-enām
mālīk-i riḳābü'l-ümem ḥalīfetullāhu te'ālā fi'l-'ālem dāver-i devr-i zemān ve server-i
memālīksitān ḥüsrev-i düşmen-süz ve şehryār-ı rezm-efrüz penāh-ı selāṭīn-i zemān u

²³⁹ Derkenarda “Vefāt-ı merḥūm Sultān Murād Ḥān raḥmetullāhu 'aleyh” başlığı var.

²⁴⁰ H. 12 Cemaziyelevvel 1003/ M. 23 Ocak 1595.

²⁴¹ Önce “sūls ü elf māh-ı cemādi'l-ülāsınuñ” yazılmış, sonra karalanıp “māh-ı mezbūruñ” yapılmış.

²⁴² H. 21 Cemaziyelevvel 1003/ M. 1 Şubat 1595.

zemīn ümīdgāh-ı esātīn-i kār-ḥāne-i mā vü tīn melāz-ı a‘zamü’l-mülük ve ‘s-selātīn
ve me‘āz-ı efāhimü’l-ḥulefā ve ‘l-ḥavākīn ḥādīmü’l-ḥaremeynü’ş-şerefeyn ve
ḥākīmü’l-berreyn [56a] ḥāmī-i āyīn-i şer‘-i şerīf-i Muḥammedī ve māḥī-i a‘dā-yı dīn-
i Aḥmedī *el-mü‘eyyedü min Allāhi’l-meliki’ş-şamedi el-muvaffaku bi-mezīdi’t-
te’yīdi’l-ebed*²⁴³

(. . . . / . . . . / . . .)

Ḥıdīv-i bāhirü’l-bürhān u emced

Şehen-şāh-ı cihān zāt-ı mümecced

Zahīr-i tarz-ı şer‘-i dīn-i Aḥmed

Mu‘īn-i rāh-ı Ḥaḳḳ Sultān Meḥemmed²⁴⁴

*ḥalladallāhu te‘ālā ḥilāfete’l-kübrā ve ebedü saltānati’l-‘uzmā ve efāze envāre
meyāmini vücūdihi ‘alā kâḫbeti’l-cünūdi ve ‘r-re‘āyā ve eşā‘a eşi‘ate fazlı*²⁴⁵

*vücūdihi mā-beyne’l-‘arzi ve ‘s-semā*²⁴⁶ ḥazretlerinüñ kudüm-ı behcet-rüsüm u

‘adālet-lüzūmlarıyla müşerref ü müstes‘ad ve cülūs-ı hümayün-ı nuşret-me‘nūsarıyla

mu‘azzez ü mümecced olup eṭvār-ı saltānat ve āyīn-i ḥilāfet kabza-ı irādetlerine

müyesser ve taşarrufāt-ı umūr-ı ‘ālem rāy-ı cihān-ārālarına müsellemler ü muḳarrer

olup zīver-i ‘adl ü ‘adālet ve zīnet-i ḥükm ü ḥükümetleriyle dünyā ve mā-fī-hā

müretteb ü müzeyyen olduğda ‘ulemā-i fezāyil-intimā ve meşāyih ü şulehā ve

vüzerā-yı memālik-ārā ve aḡavāt u ümerā ve bi’l-cümle a‘yān-ı ‘atebetü’l-‘ulyā

‘ādet-i ma‘hūde-i ḥüsrevānī muḳtezāsınca mübārek-bād-ı saltānat-ı ercmend ve

tehniye-i ḥilāfet-i ebed-peyvend için el öpüp ebvāb-ı [56b] ḥazāyın ü defāyın açılıp

mübārizān-ı şecā‘at-nişān ve mücāhidān-ı şehāmet-iḳtirān olan ḳapu ḥalkına ve

²⁴³ Ar. “Samet olan Allah tarafından yardım görmüş, sonsuz destekle başarıya ulaşmış olan”

²⁴⁴ Derkenarda “Cülūs-ı merḥūm Sultān Meḥmed Ḥān” başlığı var.

²⁴⁵ “fazlı” kelimesinin üstüne “adli” yazılmış.

²⁴⁶ Ar. “Yüce Allah ulu hilafetini ölümsüzleştirsin ve büyük saltanatını ebedî kılsın; reayasının ve ordularının hepsinin üzerine zatının bereketlerinin nurlarını yağdırsın; yerle gök arasını onun fazlının ışığı aydınlatsın.”

‘umūmen yeñiçerilere bahşış ü teraqqīleri virilmek fermān olunup ve zıll-ı zalīl-i ‘adālet-delīllerinde²⁴⁷ müstazıll olan memālik-i vāsi‘atü’l-mesālik hākimlerine ‘adālet-nāmeler gönderilüp “Tavāyif-i re‘āyā ki vedāyi‘-i hālīkū’l-berāyādur eyyām-ı ‘adālet-encāmumda āsūde vü müreffehū’l-bāl ve ahkām-ı şer‘iyyeden inhirāf ve kavānīn-i mer‘iyyeden i‘tisāf olunmaqla kaffe-i enām hoş-hāl olup şöyle ki cādde-i şer‘-i şerīf-i nebeviyyeden ‘udül idüp icrā-yı umūr-ı kânūniyye ile taqayyüd olunmayup taht-ı hükümetünüzde efrād-ı āferīdeden bir ferde zulm olunmak ihtimālī olduğu pāye-i serīr-i ‘adālet-maşīrūme mün‘akis ola maşībuñuz gitmekle degül envā‘-ı ‘itāb ile mu‘āteb ve ešnāf-ı ‘ikāb ile mu‘ākab olmañuz muqarrerdür” diyü tenbīhler olunup cümle kılub-ı ‘ibādı menba‘-ı rızā vü şükrān ve ma‘den-i behcet-i bī-pāyān kılup taşarruf-ı umūr-ı cumhūr-ı ‘adl ü ‘adāletde āsar-ı külliyye zuhūra gelüp ve eşribe-i nazm ü nizāmla kevn ü mekāna neşā‘-ı zevk ü şafā münteşir olup āsaf-ı Āsaf-rā [57a] vü kişver-güşā hazretleri dahı serhadd-i²⁴⁸ mansūrede kışlayup uğur-ı hümāyūnda bezl-i iktidār iden ‘asākīr-i zafer-me’āsiri görüp gözedüp evvel- bahār-ı huçeste-āsārda şemşīr-i ābdār-ı guzāt-ı şecā‘at-şi‘ār ile hānumān-ı küffār-ı dālālet-kirdārı seyl-i fenāya virüp ve dūd-mān-ı hezīmet-nişānların āteş-i tīg-i bī-dirīg-i kümāt-ı nuşret-medār ile yaqup yandurup kal‘a-ı Komrān ile Egri’ye togrılıp nīrū-yı bāzū-yı himmet-i merdān ile cem‘iyyet-i küffārı perīşān idüp ve dārbet-i top-ı kal‘a-küb u berķ-maşhūb ile bünyān-ı bārū-yı hişārı zīr ü zeber ve kulel ü burūcın hāke berāber kılup bi-‘avn-i ‘ināyet-i İlāhī memālik-i pādīşāhiye inzīmām müyesser olduğdan-şoñra Peç üzerine varup kırāl-ı bed-fi‘āl ile penç penç olup mu‘āvinleri olan Efrenc-i pūr-renc-i şekāvet-sencūñ dahı baħr ü berden muhaşşalan her yirden izālelerine bezl-i maqdūr itmegi taşmīm idüp tafşīl-i mezkūr üzere olan niyyet ü

²⁴⁷ Önce “‘adālet-‘adīllerinde” yazılmış, sonra “‘adīllerinde” kısmı karalanarak üzerine “delīllerinde” yazılmış.

²⁴⁸ “Serhadd” yerine önce “serāhide” yazılmış.

‘azîmetleri beyne’l-küffâr [57b] şü[y]ü‘ u iştihâr bulmaqla ‘umûmen kefere-i fecere-i dalâlet-iştimâlün hâtır-ı fâtirlerine havf u haşyet müstevlî olup ehl ü ‘iyâl ve mâl ü menâllerin cā-be-cā kaçırıp belki cezâyir-i Frenke geçürüp her biri münkesirü’l-bâl ve mütehayyirü’l-aḥvâl iken paşa-yı şâhib-râ vü kişver-güşâ ḥazretleri ‘atebe-i ‘ulyāya da‘ vet olunup serdârlık ḥizmetiyle umûr-ı cumhûr-ı a‘zam-ı vezâret²⁴⁹ sene-i mezbûruñ cemâziye’l-âḥirinüñ 9. güninde²⁵⁰ vezîr-i sâni Ferhâd Paşa ḥazretlerine²⁵¹ tefvîz olunduğı etrâf u aḫtârda zâhir ve miyân-ı leşker-i nuşret-âsârda bâhir olup anlaruñ daḫı tedbîrleri taḫdîre muvâfiḫ gelmeyüp me’mûr olduğı maḥalle vuşûle mecâlleri olmayup serḥadd-i manşûrede²⁵² kışlayan leşker-i zafer-peykere daḫı vaḫtiyle cevâb-ı şâfi gönderilmeyüp ve ḥarcılıḫcılarını daḫı bî-maḥall yirlerde alıḫonulup zümre-i muvaḫḫidîn kemâl-i kıllet ve keşret-i zilletden bî-tâḫat olup herkes ne ḥizmete me’mûr olduḫın bilmeyüp vâdî-i taḫayyürde ḫalup feryâd u fiḫânları ‘atebe-i ‘aliyye-i ‘adâlet-‘unvâna irişmeyüp ve serdâr-ı sâbıḫ gitmekle [58a] serdâr-ı cedîd ile yıldızları barışmayup

Li-muḥarririhi (- . - - / - . - - / - . - - / - . - -)

[I]

Gitdi serdâr-ı güzîn ḫayretde ḫaldı müslimîn

Güş-ı şâha yitmedi ḫayfâ ki feryâd u enîn

Bilmedük n’itdük bizi terk itdi ol şâhib-yaḫîn

Vâdî-i ḫayretde ḫaldı cā-be-cā aşḫâb-ı dîn

Luḫfuña ḫaldı bizüm aḫvâlümüz bildük hemîn

Sen mu‘în ol sen zâhir ol yâ ilâhe’l-‘âlemîn

²⁴⁹ Önce “ḥizmet-i a‘zam-ı vezâretle umûr-ı cumhûr-ı serdâriyyet” yazılmış, daha sonra “serdârlık ḥizmetiyle umûr-ı cumhûr-ı a‘zam-ı vezâret” olarak düzeltilmiş.

²⁵⁰ H. 9 Cemaziyelahir 1003/ M. 19 Şubat 1595.

²⁵¹ “ḥazretlerine” kelimesi sonradan eklenmiş.

²⁵² “serḥadd-i manşûrede” kelimesi satır altına sonradan eklenmiş. Bu ifadenin yerine ilk önce “serâhide-i manşûrede” yazılmış, daha sonra satır üstüne yazılanlar karalandığı için okunamıyor.

[II]

Nice dem rāh-ı ğazā içre çalışduğ cān-ile
Münhezim kılduđ ‘adūyı tığ-i ħūn-efřān-ile
Ķal‘a-ı Yanık alındı himmet-i merdān-ile
‘Āķıbet yanduk yıķıldıđ āteř-i ħırmān-ile
Luťfuña Ķaldı bizüm aĥvālümüz bildük hemīn
Sen mu‘īn ol sen zāhīr ol yā ilāhe’l-‘ālemīn

[III]

Ķitdi çūnkim ĥazret-i pařa-yı nuřret-iřtimāl
Geldi serĥadde olan ehl-i ğazāya iĥtilāl
Çekdi herkes kesret-i kılletle derd ü infi‘āl
Olmasın kimse cihānda böyle zār u bī-mecāl
Luťfuña Ķaldı bizüm aĥvālümüz bildük hemīn
Sen mu‘īn ol sen zāhīr ol yā ilāhe’l-‘ālemīn

[IV]

Yalıñız serdārsız ĥayretde Ķalduk varumuz
şarf olup rāh-ı ğazāda Ķitdi elde varumuz
Cümleten yıprandı bir bir cāme vü destārumuz
NaĶd-i eřk-i ħūn-feřāndur dirhem ü dīnārumuz

[58b] Luťfuña Ķaldı bizüm aĥvālümüz bildük hemīn

Sen mu‘īn ol sen zāhīr ol yā ilāhe’l-‘ālemīn

[V]

Añmaz oldu āřinā vü rüřenā ĥiç adumuz
Eylemez kimse bizüm n’itdük ‘acebdür yādumuz
FaĶr elinden āh iderler bende vü āzādumuz

Südde-i devlet-me'āba irmedi feryādumuz

Luṭfuña ƣaldı bizüm aḥvālümüz bildük hemīn

Sen mu'īn ol sen zāhīr ol yā ilāhe'l-'ālemīn

[VI]

'Aḳluma şöyle gelür kim terk-i cāh u māl idem

Cism-i zāre cāme-i zībā yirine sal idem

Nice bir derd-i ğam-ı dehr-ile ƣıl ü ƣāl idem

Mesnedüm yoğ bir dağı ben aña 'arz-ı hāl idem

Luṭfuña ƣaldı bizüm aḥvālümüz bildük hemīn

Sen mu'īn ol sen zāhīr ol yā ilāhe'l-'ālemīn

[VII]

Vādī-i ḥayretde ƣaldı bulmayup cāy-ı ƣarār

Gelmedi ḥarçlığımız çekdüğ yolında intizār

Biz cünün iklīmını itsek revādur ihtiyār

'Ālem-i ḥayret bizi ƣıldı 'Ālī ḥāksār²⁵³

Luṭfuña ƣaldı bizüm aḥvālümüz bildük hemīn

Sen mu'īn ol sen zāhīr ol yā ilāhe'l-'ālemīn

Diyü cenāb-ı kibriyāya el ƣaldurup tazarru' u niyāz ƣılup 'atebe-i sa'ādet-[59a]medār
şavbından aḥbār-ı şaḥīḥa ittīlā'ına intizār üzere iken zümre-i muvaḥḥidīn serdārsız
serserī gezdiklerin fırça-ı müşrikīn ma'lüm idinüp memālik-i ḥüsrevānīden nice zıyā'
ve büldānı āteş-i ḥüsrān-ile yandurup rāh-ı mażarrete sālīk oldukları şāyi' oldukça
çendān tağayyüd olunmamağla rüz-be-rüz vādī-i 'işyānda zuhūr u bürüzdan ḥālī
olmadukları ve ehl-i İslām'dan nice kimesnelerün ehl ü 'ıyāllerin esīr idüp āteş-i
ğayret ü hicrān-ile maḥrūr u pür-süz ƣıldukları āfitāb-ı sipihr-i fażilet ve māh-tāb-ı

²⁵³ Bu mısradā vezin bozuk.

āsmān-ı belāgat gül-i güلزār-ı būsītān-ı efdāl ve nihāl-i fazīlet-perver-i devḥa-ı cāh u
celāl sulṭānū'l-‘ulemā ve bürhānū'l-fuzelā muḳtedā-yı erbāb-ı ittikān ve pīşvā-yı
şāhibū'l-fazl ve'l-beyān ḥātemū'l-müctehidīn mazḥar-ı senen-i sünen-i seyyidū'l-
mürselīn cemālū'l-ḥaḳḳ ve'l-millet ve'd-dīn melāzū'l-muḥaḳḳikīn ve me'āzū'l-
mudāḳḳikīn zābıt-ı eṭvār-ı 'ulūmū'l-mütekāddimīn ve'l-müte'ahḥirīn el-fāyik 'ale'l-
efādili'l-müteberrizīn

Nazm (. _ _ _ / . _ _ _ / . _ _ _ / . _ _ _)

Muḥīṭ-i fazl rā merkez-i künūz-ı şer' rā maḥzen

Zülāl-i 'ilm rā menba'-ı esās-ı ḥilm rā bānī²⁵⁴

El-maḥfūfu bi-şunūfi 'avāṭifi'l-meliki'l-'allām²⁵⁵ müftiyū'l-enām ve şeyḥū'l-islām
Mehmed²⁵⁶ Efendi ḥafazallāhu'l-kerīmū'l-müste'ānu 'an keydi mekkāretū'z-zemāni
[59b] bi-ḥürmeti ḥabībi'r-raḥmān²⁵⁷ ḥazretlerinūn sem'-i şerīflerine irişüp keder-i
küdürāt-ı küffār-ı dalālet-āşārdan mir'āt-ı memālik-i İslāmiyye incilā bulup āy[ī]ne-i
ḥavāṭır-ı mü'minīn ü müslimīn gerd-i mażarret-i müşrikīnden mücellā vü muşaffā
olmaḳ bābında mesā'ī-i celīle-i 'ālem-ārāları zuhūra gelmek zımmet-i fazīlet-i 'ālī-
himmetlerine meşābe-i farzda olmaḡın pādīşāh-ı devrān ve şehen-şāh-ı zemān ḥıdīv-i
bāhirū'l-bürhān ve ḥaḳān-ı naşfet-nişān bāsiṭū'l-emn ve'l-emān nāşirū'l-'adl ve'l-
iḥsān şehen-şāh-ı cihān ḥaḳān-ı a'zam şude bā-ümerā vü 'ālim-i müsellemin nıgeh-
dārende-i iḳlīm-i şāhī penāh-ı 'ālem ve 'ālem-penāhī (...) ilā yevmi'l-ḥisāb²⁵⁸
ḥazretlerinūn pāye-i serīr-i sa'ādet-maşīrlerine iş'ār u i'lān idüp sa'īdü'l-ḥayāt

²⁵⁴ Far. “Keremle kuşatılmış şeriat hazinelerinin saklandığı yer, ilmin tatlı suyunun yumuşaklığının esası olan kaynağın kurucusu.”

²⁵⁵ Ar. “Her şeyi bilen Allah’ın çeşitli lütuflarıyla çevrelenmiş”

²⁵⁶ “Mehmed” ismi karalanıp üzerine kırmızı mürekkeple “Muḥyiddīn” yazılmış ama mürekkep lekenden yazı net değil. 1593-1598 yılları arasında şeyhülislam Bostanzade Mehmed Efendi’dir. Ama *Künhü'l-ahbār*’da Gelibolulu ‘Ālī şeyhülislamın adını “Bostanzade Muḥyiddīn Mehmed” diye anıyor.

²⁵⁷ Ar. “Yardımlı dilenen cömert Allah rahmanın sevgilisinin hürmetiyle onu zamanın düzenbazlarının hilesinden korusun.”

²⁵⁸ “ḥalledet ḥilāfetuhu ve ebbedet salṭanatuhu ilā yevmi'l-ḥaşr ve'l-mizān” (Ar. “Hilafeti ebedî olsun ve saltanatı mahşer gününe dek sürsün”) bölümü silinmiş, yerine yazılan dua cümlesi okunamıyor.

şehīdū'l-memāt *'aleyhi rahmetullāhū'l-melikū'l-ibād*²⁵⁹ Sultān Murād-ı 'ālī-nijād
*tağammadahullāhu bi-ğufrānihi ilā yevmi't-tenādd*²⁶⁰ hāzretlerinüñ dāmād-ı şadākat-
 ittiḥādları olup umūr-ı cumhūr-ı vezāret rāy-ı rezīn ve tedbīr-i güzīnlerine müfevvaż
 olan düstūr-ı deryā-dil ü bī-mu'ādil ve āsaf-ı Āşaf-nażīr [60a] ü 'ādil mu'āvin-i āyīn-
 i şer'-i şerīf-i risālet-penāhī muzāhir-i k̄nūn-ı münīf-i pādīşāhī merd-i meydān-ı
 hünerverī ve hizebr-i bīşezār-ı nuşret-güsterī şāhbāz-ı bülend-pervāz-ı kühşār-ı
 'adālet ve 'ankā-yı kulle-i Kāf-ı şehāmet bebr-i beyān-ı meydān-ı celādet ve şīr-i
 jiyān-ı rezmgāh-ı şevket ü kudret bā'is-i üstüvārī-ı umūr-ı cumhūr-ı nazm u nizām ve
 sebeb-i ber-karārī-ı binā-yı 'adl ü intizām dilīr ü ekrem şāhibü's-seyf ve'l-ķalem
 mālīkū'l-luḫf ve's-şiyem ṭālib-i meṭālib-i sīdk u sedād-ı kavīm rāğīb-ı merātib-i ruşd
 ü reşād-ı 'azīm *el-mahfūfu bi-şunūfi'avāṭifi'l-meliki'l-alīm*²⁶¹ sa'ādetlü İbrāhīm
 Paşa *lā zāle'ālīyyen ve'alā ṭabakāti'l-enāmi vāliyyen ilā yevmi'l-bekā*²⁶² hāzretleri
 ki muḳaddemā Ümmü'd-dünyā dimekle ma'rūf olan dīyār-ı Mışr aḫvālī müşevveş ü
 muḫtell ve emvāl-i ḫāşşa-ı hümāyūn ḫuşuşı aşḫāb-ı itlāf [u] isrāf-ile müte'allil ve
 eṭvār-ı re'āyā vü berāyā zulm ü sitem-i keşşāf-ı bī-inşāf ile pür-ḫalel olup ve bi'l-
 cümle memālik-i Kāhriye eṭrāf u eknāfinda olan meşāyiḫ-i 'urbān nev'an meslek-i
 'işyān u ṭuğyāna sālīk olup sedd-i mesālik-i [60b] süğürdan ḫālī olmadukları şüyü' u
 şöhret bulmuş-iken fikr-i sākīb ve rāy-ı şāyibleri muktezāsınca def'-i iḫtilāl idüp
 taḫşīl-i baḳāyā-yı emvāl-i ḫāşşa-ı hümāyūnda ve tevḫīr ü teksīr-i ḫızāne-i 'āmirede ve
 teskīn-i zulm ü sitemde ve vādi-i 'işyāna zāhib olan 'urbānı ḫüsn-i müdārā ile yirli
 yirine getürüp her vechle memālik-i maḫrüse-i ḫüsrevānīnün ma'mūr u ābādān
 olması bābında envā'-ı taşarrufāt-ı acībeleri zuhūra gelüp hāzret-i Yūsuf-ı nebī
 şalavatullāhu 'aleyh zemān-ı şerīflerinden berü bu āna degin böyle bir şāhib-i

²⁵⁹ Ar. "Kulların hükümdarı olan Allah'ın rahmeti üzerine olsun."

²⁶⁰ Ar. "Allah kıyamet gününe kadar onu merhametiyle sarsın."

²⁶¹ Ar. "İlmi ezeli ve ebedî olan Allah'ın çeşitli lütuflarıyla çevrelenmiş."

²⁶² Ar. "Beka gününe kadar yüce olmaya ve halk tabakalarının yöneticisi olmaya devam etsin."

şemāyil [ü] hākīm-i ‘ādil bu diyār-ı celilü’l-‘itibāra gelmeyüp mehāmm-ı enāmı kemā-hüve haqqıhu itmāma ırgürmemişdür diyü e‘ālī vü efāzıl miyānlarında ve ‘ulemā vü fuzelā mecālis ü mehfāfilinde zıkr-i bi’l-hayrları olınuıp izdiyād-ı devām-ı devlet-i cihān-bāniye du‘ālar ve senālar hāsıl olduğundan ğayrı eṭrāf-ı Şām-ı cennet-maḳāmıda ārām iden ümerā-yı Dürüzī ki şubḥ u şām ol cāniblerde nazm u niżām defterin dürüp ve emn ü emān bisāṭın devşirüp bāc u ḥarāc ve rüsüm-ı ‘ādiyye-i pür-ibtihācların el ucıyla virmege başlayup her cihetle rāh-ı mefsedete sālİK olmışlar-ıdı. [61a] Anlaruñ daḥı ba‘zısın terhiben ve ba‘zısın terġiben getürüp gāh ‘unf²⁶³ ve gāh luṭf yüzinden görinüp cāy-ı kelkel-bāş(?) ve cāy-ı ḥārḥār muḳteżāsınca şa‘bü’l-mürür ve ‘asirü’l-‘ubür taġlara vü derbendlere şıġınuıp ‘adem-i itā‘atde olan eşkıyasınuñ üzerlerine yolından ‘asker gönderilüp mesken ü me‘menleri iḥrāk bi’n-nār kılinup sezālarına göre cezāları virilmekle bī-kuşūr bāc ḥarācları güzeştesiyle taḥşil olınuıp min ba‘d dāyire-i itā‘atden ṭaşra ḳadem başmayup maḳām-ı ‘ubūdiyyetde sābit-ḳadem olduklarına i‘timād olınmaḳ için semt-i ‘işıyānda olan begleri bir bir ḳar‘-ı bāb-ı ist[ī]mān idüp gelüp buluşmaḳla şemşir-i siyāsetlerinden maḳām-ı ḥalāşa irişüp ol zemāndan ilā elān ol diyārlar emn ü emān üzere olmaġa sebeb-i tāmm olup her cihetle ḥazz-ı nefsdan mu‘arrā ve meyl ü ṭama‘dan müberrā ehl-i haqq ve merd-i muṭlaḳ-ı ḥoş-ḥüy u zī-şān ve rābit-i kūy u me‘ālī-nişān olmaġın ‘azametlü pādişāh-ı Cem-cāh ḥazretleri anlardan daḥı [61b] aḥvāl-i rüzġarı istifsār buyurduklarında her ne ki elfāz-ı dürer-bārlarından şudür itmiş-ise ḥazret-i şeyḥü’l-islāmuñ kelām-ı cevāhir-niżām u ḥaḳıḳat-irtisāmlarına muvāfiḳ gelüp şuver-i eṭvār-ı ‘ālem mir’āt-ı ḥāṭır-ı ‘āṭır-ı feyż-me‘āsir-i pādişāhıde cilveger ü müteressim olup ḥaḳıḳat-i ḥāle ittilā‘ ḥāsıl idüp ‘ālem-i şerif-i ‘ālem-şümülleri muḥit ü şāmil olduğdan soñra ber-vech-i müsāra‘a serdār-ı sābıḳ ‘ulüvv-i ‘ināyet-i ḥüsrevāniye lāyık olan Sinān Paşa-yı

²⁶³ “enef” şeklinde yazılmış olsa da “‘unf” olması anlam olarak daha uygun.

a‘zam *allāhümme esbit zātehu fī-mesnedi* ‘ş-şadr ve ‘l-*hüküm*²⁶⁴ *hazretlerine*²⁶⁵ kemā-
kān umūr-ı cumhūr-ı şadr-ı şadāretle serdārlik *hizmeti* tefvīz olunup²⁶⁶ ‘atebe-i
‘ulyāya da‘vet buyurilup taḳbīl-i eyādī-i nuşret-mebādī-i *hüsrevānīyle* müstes‘ad
olup ‘avāṭıf-ı ‘aliyye-i ḥākanīden envā‘-ı ri‘āyetler olunup maḳşūd-ı mā-fi‘l-fu‘ādları
muḳtezāsınca i‘zāz u ikrām ve tevḳīr ü iḥtirām ḳılınup levāzımāt-ı leşker-i İslām ve
mühimmāt-ı havāşş u ‘avām her ne ise pāye-i serīr-i ‘ālem-ārāya iş‘ār u i‘lām idüp
vefḳ-i murādlarınca cevāb alup [62a] mesrūr u ḥod-kām olduḳdan-şoñra aḳdām-ı
iḳdāmı rāh-ı ḡazāya ḳoyup mütevekkilen ‘alellāh teveccüh-i vecīh idüp kerr ü fer [ü]
şevketle ordu-yı hümāyūna sene-i mezbūre (...) ²⁶⁷ güninde mülākī olup leşker-i
encüm-şümār mā-beyninde māh-ı ‘ālem-ārā gibi tāli‘ ü tābdār ve şu‘le-i şemşīr-i
āteş-bārları berḳ-i lāmi‘ mişāli āşikār olup leşker-i zafer-rehber zulemāt-ı ḥayretde
ḳalmışlar iken şem‘-i şebistān bulup ve ḳāleb-i bī-rūḥ olmuşlar iken cān u cihāna
irişüp ümerā vü sipāh ve erbāb-ı menāşıb u cāh ḥuzūr-ı ‘izzet-penāhlarına yüz sürüp
yollu yolınca el öpüp ḳudūm-ı nuşret-rüsūmlarıyla müşerref olduklarından-şoñra
dilāverler dilirler şemşīr-gīr ü şīr-i naḥcīrler kemer-i ḡayret ü ḥamiyyeti iki yirden
ḳuşanup Rūsucḳ nām maḥalde bināsı fermān olınan cīsri-i ‘azīmi ve şīrāt-ı müstaḳīmi
birḳaç gün içinde itmāma irişdürüp Eflāk ve Ḳaraboḡdān ve Erdel voyvodaları
ḳadīmü‘l-eyyāmdan sa‘ādetlü pādīşah-ı ‘ālem-penāh [62b] *e‘azallāhu enşārehu*²⁶⁸
hazretlerinün ābā-yı kirām u ecdād-ı ‘izāmları *enārallāhu berāhinehüm*²⁶⁹ zemān-ı
şerīflerinden berü *hattā yu‘tū‘l-cizyete ‘an yedin vehum şāḡrūn*²⁷⁰ zilletiyle taḥḳīr

²⁶⁴ Ar. “Ey Allah’ım onu sadr ve hüküm makamında kalıcı kıl.”

²⁶⁵ “*hazretlerine hizmet-i a‘zam-ı vezāretle kemā-kān*” olarak yazılmış, daha sonra “*hizmet-i a‘zam-ı vezāretle*” bölümü karalanmış.

²⁶⁶ “*vezāretle serdāriyet müjdesiyle ādam gönderilüp*” bölümü karalanmış yerine “*şadr-ı şadāretle serdārlik hizmet-i tefvīz olunup*” yazılmış.

²⁶⁷ Tarih yazılması gereken kısım boş bırakılmış.

²⁶⁸ Ar. “Allah yardımcılarımı yüceltsin.”

²⁶⁹ Ar. “Allah onların delillerini aydınlatsın.”

²⁷⁰ *حَتَّى يُعْطُوا الْجِزْيَةَ عَنْ يَدٍ وَهُمْ صَاغِرُونَ* (9/ Tevbe, 29.ayet) “[K]üçülerek (boyun eğerek) kendi elleriyle cizyeyi verinceye kadar savaşın.”

olunan zümre-i müşrikîn-i zillet-ķarînden iken kırâl-1 bed-fi'âlũñ ifsâd u igvâsına
 uyup bi'l-ittifâķ râh-1 'işyâna sâlik olup bi-'inâyetillâhi'l-meliki'l-hallâķ sezâlarına
 göre cezâları virilmek ehemmi-i mühimmât-1 dîn ü devlet-i hümâyũndan olmağın
 âşaf-1 Āşaf-râ ve serdâr-1 kişver-güşâ hâzretleri leşker-i İslâm-1 zafer-iktidâ ile cisr-i
 mezbûrdan mürûr idüp fezâ-yı ğabrâ rümh u sinân ile neyistâna dönüp ve hıyâm-1
 süreyyâ-nizâm birle deryâ-yı firāvândan nişân virüp dem-i hıcâda neheng-i âheng
 olan ğırîv-i merdân-1 dilâverân-1 peleng-i cengden kühsâr-1 şecâ'at şîr-i jiyân gibi
 güm güm gümleyüp ve tâşçe-i sipihr feryâd u fiĝân-1 şurnâ vü nefîr ile nây-1 rüyin-
 ten gibi inil inil inleyüp keşret-i leşker-i âhen-püş u deryâ-hurûşdan kevn ü mekân
 muştarr ve ğubâr-1 süm-i sûtûr-1 bî-fütûrdan mir'ât-1 felek muĝberr [63a] olup
 sa'âdetlü serdâr-1 zafer-rehber hâzretleri ba-kerr ü fer bu kadar vefret-i 'asker ile
 kefere-i saķar-maķarruñ üzerine müteveccih olup iki menzil yürüyüp üçinci menzilde
 ordu-yı hümâyũn-1 şeref-nüzûle maķrûn olmak şadedinde iken neml ü remlden efzûn
 gürûh-1 mekrûh-1 müşrikîn kenef-i leşker-i nuşret-rehîne ķarîn olduĝı iħbâr olunup
 dilâverler ad issi serverler meydân-1 neberd²⁷¹ ü hıcâda şîr-i nerler řaĝ u şoldan ve iki
 ķoldan göĝüs gerüp gürk-i gürisne ķoyun sürüsine segirdür gibi cân atup tarafeynden
 şaflar ve alaylar baĝlayup ve lâkin âteş-i muķâbele vü mücâdele işti'âl bulan
 maħallũñ bir tarafı cengelistân ve ormanlık ve bir cânibi neyistân ve sâzlık olup
 cânib-i cengelistânda küffâr-1 liyâm ma[ż]arrat-1 ehl-i İslâm için haferler ķazup ve
 toplar dizüp ve tûfeng-endâz piyâde kâfirler puşuya girüp bezm-i rezm germ olup
 keyfiyyet-i buħâr-1 hũn biħâr-1 bî-girân gibi başdan aşup ķarb-1 dest [ü] [63b] n[i]rũ-
 yı bâzũ-yı küffâr şikest ü nerm olup ķulũb-1 menkũblarına ru'b u inkisâr müstevlî
 olduķda kemîngâhları semtine yüz tutup firâr şeklin âşikâr u izhâr itdüklerinde ğuzât-
 1 dîn-i zafer-temkîn ta'ķîb idüp mevzi'-i mezkûra ta'yîn olduķları gibi zıkr olunan topar

²⁷¹ "Meydân u neberd" şeklinde yazılmıştı, anlam gereĝi tamlamalı olarak "meydân-1 neberd" şeklinde okundu.

u tufenge bi'l-cümle âteş virüp cünüd-ı muvahhidinden nice emîrû'l-ümerâyı tevâbi' ü levâhıklar-ile meslek-i sü'edâ vü şühedâya şalup leşker-i zafer-rüsüm üzerine hücüm-ı hezîmet-lüzüm itdüklerinde hazret-i paşa-yı kişver-güşâ bi'z-zât meydâna girüp gürüh-ı güzât-ı 'âlî-derecâta *velâ tahsebenne-llezîne kutilû fi sebîlillâhi emvâten bel ahyâun 'inde rabbihim*²⁷² mazmûnın inbâ vü iş'âr idüp bölük halkından ve zu'amâ vü sipâhdan ve ümerâ-yı şâhib-intibâhdan ve sâyir erbâb-ı menâşib u câhdan huşûsâ Şâm vâcibü'l-ihtirâm yeñiçerilerinden nice dilâver ü hüner-perverler-ile 'alem-i nuşret-mahrem-i Resûl-i ekrem *şallallâhu 'aleyhi ve sellem* hazretlerin muhtedâ vü pîşvâ idinüp dergâh-ı vâcibü'l-vücûd [u] fâyizü'l-cüddan celle celâlehu istid'â-yı 'inâyet [64a] ve mu'cize-i Resûl-i ekremden istimdâd-ı muzâheret idüp ve ervâh-ı çâr-yâr-ı büzürgvâr ve himmet-i ebrâr u evtâddan *riżvânallâhu te'âlâ 'aleyhim ecma 'în*²⁷³ taleb-i meded kıilup üzerlerine yürüyüp kazâ-yı mübrem ve seyl-i 'arim ü muhkem gibi irişdügi dem *naşrun minallâhi ve fetħun karîb*²⁷⁴ 'alâyimi müyesser ü naşib olup küffâr-ı dâlâlet-âsarûñ râyât-ı iktidârları bi-himmeti'l-evtâd ve'l-ebrâr pây-mâl ü nigûn-sâr kıılınup semt-i ikâmetleri vâdî-i infirâra munzamm olup gâzîler ardlarına düşüp bir bir irişüp süyül-i hûn-ı gürüh-ı mahzûl ile eznâb-ı meţâyâ vü huyüllerin pür-ñizâb ve ebdân-ı düzah-mekân-ı küffâr-ı hezîmet-nişanı tu'me-i kilâb u gurâb ve taburların perîşân u harâb ve hânumân-ı 'ayş ü 'işretlerin tebâh u yebâb kıilup mâ-taқaddümden ümerâ-yı Eflâk-ı pür-nifâkuñ qarârgâhları olan Bükreş nâm şehir-i dilkeşi kabza-ı teshîre irişdürüp leşker-i nuşret-rehber [64b] deryâ-yı gânimete müstağraq olup her bir gâzî nice duhter-i ser-efrâzı vü civânân-ı mümtâzı zîr-i bâzûsına alup ve bağal ü ceyblerin lü'lü-i vâfir ve cevâhir-i zevâhir ü tuhaf-ı nevâdir ile memlû kıilup ve bu fütühât-ı celîle ile serdâr-ı zafer-yâb hazretleri

²⁷² (3/Âl-i İmran, 169.ayet) “Allah yolunda öldürülenleri sakın ölümler sanma. Bilakis onlar diridirler, Rableri katında (...)”

²⁷³ Ar. “Allah onların hepsinden razı olsun.”

²⁷⁴ (61/Saff, 13.ayet) “Allah'tan bir yardım ve yakın bir fetih.”

dağı mesrūr u kām-yāb olup ve derūn-ı ŧehr-i mezbūrda vāki‘ beyt-i mūnaḳḳaŧ ve ḫāne-i ŧafā-baḫŧ ü dilkeŧlerin ‘asākir-i zafer-me’āsirden ḫālib olanlara ḫarḫ u baḫŧ idüp ruḫām-ı gūn-ā-gūn ile müzeyyen olan kenīse-i zībāsı çirk-i evsān u ŧalībden āb-ı nāb-ı tevḫīd ü temcīd ile taḫḫīr ü pāk olmaḫ naŧīb olup cum‘a namāzı kılınup edā-yı mefrūzadan ŧoñra eḫrāfına ḫiŧār-ı üstüvār bināsına mübāŧeret buyurilup ‘alem-i ŧerīfleri ŧāmil olduğı üzere bu fetḫ-i celīl ü nuŧret-delīl ile ol vilāyetüñ aḫvālin ve a‘dā-yı bed-rānuñ eḫvārın ‘alā sebīli’ t-taḫŧīl ‘atebe-i ‘aliyye-i ‘ālem-ārāya ‘arż idüp bi-ḫamdillāhi’ l-‘aliyyi’ l-a‘lā bu ŧıyt u ŧadā-yı feraḫ-baḫŧ-ile ḫāḫır-ı evliyā-yı dīn maḫbūr u mesrūr ve ḫulūb-ı a‘dā-yı müŧrikīn [65a] mecrūḫ u meksūr olup eḫrāf u aḫḫārda küffār-ı ḫāksār cā-be-cā taḫrīb-i bilāda bezl-i iḫtidār üzere iken rāḫ-ı inkisār u infi‘āle zāḫib ve kendü memleketleri ḫıfzına rāğīb olup her-bir kāfir-i fācir dāmen-i teskīne el urup ḫāzret-i serdār-ı kiŧver-güŧā zemān-ı sa‘ādetlerinde ‘avāḫīb-ı kār-ı bed-kirdārı yine müncerr olacağın bilüp vādī-i taḫayyūr ve deryā-yı tazaccüre düŧüp rüzgār ile sefīne-i vücūd-ı dālalet-ālūdları a‘māl-i fāsıdeleriniñ mükāfātın bulup mellāḫ-ı dest-i ḫudret-i serdār-ı bülend-himmet sāḫil-i ihlāka yetiŧdürdüğünde iŧtibāḫ olmaduğın bilmiŧlerdür ve paŧa-yı ḫuceste-rā vü kiŧver-güŧā ḫāzretleri dağı ḫal‘a-ı menī‘ ü l-bünyān u refī‘ ü l-erkānı itmāma iriŧdürüp ḫulel-i burūc-ı gerdün-‘urūcın āteŧ-bār ŧā‘iḫa-kirdār u berḫ-āsār toplar ḫal‘a-ken düŧmen-ŧiken ḫarb-zenler ve sāyir ālāt-ı lāzıme-i ḫiŧār-ı üstüvār ile tezyīn ü tertīb itdürüp dizdār-ı nāmdār u müŧaḫfızān-ı ŧecā‘at-ŧi‘ār ve bi’ l-cümle kifāyet miḫdārı leŧker-i bī-ŧümār ile sābıḫü’ z-zıkr Anadolı beglerbegisi Meḫmed Paŧa *naŧarallāhu te‘ālā ilā yevmi’ l-beḫā*²⁷⁵ ḫāzretleri ki ŧīr-i bīŧezār-ı ḫicā [65b] ve hizebr-i kühsār-ı veğādur ‘avāḫıf-ı ‘aliyye-i ḫāḫānīden manŧıb-ı vezāretle ser-efrāz buyurıldığınan ŧoñra vilāyet-i mezbūre muḫāfazasına ta’y[ī]n buyurilup maḫālīd-i iḫlīm-i²⁷⁶ manŧūre rāy-ı ŧāyib ve

²⁷⁵ Ar. “Yüce Allah beka gününe dek ona yardım etsin.”

²⁷⁶ Bu kelimededen sonra gelen “serḫadd” kelimesi karalanmış.

fikr-i sākıblarına tefvīz olup anlar daḥı hoş-ṭabī'at u nīkū-ḥaşlet vücūd-ı zī-şān u müte'ālī-nişān olmaḡın 'uzūbet-i lisān ve ḥüsn-i beyān ve i'tā-yı firāvān ile nice serkeş ḡāzīlere baş egdürüp ve nice dilāverleri mevā'id-i menāşīb-ı bī-pāyān ile bī-iḥtiyār kendüye kul idüp yanında alı koyup rāh-ı ḡazāda pādişāh-ı 'ālem-penāh uğurında bezl-i maḡdūr itmeḡi cānına minnet ü 'ayn-ı 'izzet ve maḡall-i hīcāda siper-i sīne-i bī-kīnelerin tīr-i 'adūya karşı tutup āteş-i ḥamiyyet ü ḡayretle yanıp yakılmaḡı nişāne-i rif'at ü sehm-i sa'ādet bilmiş-idi.

(. . . - - / . . . - - / . . . - - / . . . -)

Gerçi kim rāh-ı ḡazā içre hünerver çokdur
Az olur buncılayın böyle dilāver yokdur
Bezm-i rezm içre anuñ pāyına eller iremez
Dönse biñ kere felek bir daḥı mişlin göremez
N'ola ol bezm-i şecā'atde bulursa behre
Böyle bir merd-i hünere gelmedi gelmez dehre

[66a] Bu kadar devlet ü 'izzet ne dimekdür serde

Zīkr olınsa iyilikle añıla 'askerde

Aldı ol çünkü şecā'atle bugün meydānı

Şaklaya luṭf-ı Ḥüdā ḥavf u ḥaşardan anı

Ba'dehu paşa-yı kişver-ḡüşā vü āşaf-ı Āşaf-rā vü naşfet-nümā vü şecā'at-intimā
Targovişte nām maḡalle daḥı bir ḥişār-ı metānet-āşār binā idüp anuñ daḥı burc u bārūsın ve külel u ḥavālīsın āteş-leb ü şā'ika-meşreb top-ı pür-leheb ve bārū-ken düşmen-şiken ḡarb-zenler-ile müzeyyen ü müretteb idüp andan vilāyet-i Erdel'e varup satvet-i kāhire-i Süleymānī ve kuvvet-i bāhire-i ḥaḡanī birle ḡānumān-ı 'ayş ü 'işret ve dūd-mān-ı miknet ü kudretlerini seyl-i fenāya virüp ḥaḡlarından gelmeḡi taşmīm itmiş-iken evān-ı şitā karīb olmaḡla leşker-i zafer-rehber şiddet-i sermādan

muẓtarr olmaḡ muḡarrer olmaḡın ol cānibe teveccūh olınmaḡa mecāl olmayup ‘avdet idüp Bükreş’e geldüklerinde kefere-i fecereden mübālaḡa leşker-i hezīmet-rehber Targovişte’nüñ üzerine müstevlī olup muḡāfazasına me’mūr olanlardan ba’zılar itā‘at-i emr itmeyüp biraḡup gitmekle cüzvī kimesne ḡalup [66b] muḡābele vü mücādeleye yüz tıduḡlarında bi’l-cümle küffār-ı ḡāksār ḡalebe idüp her biri olanca ḡalışup meslek-i şühedāya sālīk olup ve bir niçeleri daḡı giriftār olduḡı şāyi‘ ve zāhir olmaḡla Bükreş muḡāfazasına ta’y[ī]n olınanlaruñ daḡı derūnlarına āteş düşüp serdār-ı zafer-şi‘ār ḡazretlerine baḡmayup zāhib-i rāh olup serkeşlik itmekle ḡal‘a ḡālī ḡalmaḡın vaz‘ olınan toḡlar ḡekilüp ḡişāruñ inhidāmı münāşib ḡörülmeḡle vech-i meşrūḡ üzere tedārik olınup leşker ḡalḡup Rūscaḡ’a müteveccih olup ekserī cisri ḡeçüp men‘le memnū‘ olmayup baḡiyyesi daḡı mürūr üzere iken küffār-ı ḡalālet-terkīb ta’ḡīb idüp irişüp ulaşduḡda teḡrār dönülmeḡe mecāl olmayup eline giren müslimānları ḡatl ve emvāl ü esbābların ḡasāret idüp niceler öz başlarıyla bi-cehd maḡām-ı ḡalāşa irişüp mażarret-i melā‘yin-i ḡāsirīnden emīn olmışlardur ve serdār-ı bā-vaḡār ḡazretleri daḡı bi-emri ḡālīḡi’l-ḡaffār perde-i ḡafādan maḡall-i zūhūra gelen idbār-ı rüzḡārı kemā-hüve ḡaḡḡun iş‘ār için pāye-i serir-i ‘ālem-ārāya müteveccih olup bir mertebede daḡdaḡa vü teşvīş ḡekilmişdür ki ta‘bīr ü taḡrīri ḡayr-ı mümkindür.

(- . - - / - . - - / - . - - / - . -)

Çok fesād itdi egerçi fırḡa-ı erbāb-ı kīn

Böyle cünbiş böyle gerdiş ḡaḡḡ budur kim az olur

Ber-ḡarār olmaz felekdür her zemān ‘ayş ü neşāt

Böyledür devr-i zemān ḡeh ḡış olur ḡeh yaz olur

[67a] Fe-ammā aḡvāl-i rüzḡār bu yüzden olup şiddet-i mażarret-i küffār-ı ḡāksār serḡadd-i i‘tidālī ḡeçüp uçlarda emn ü āsāyiş ḡalmayup rüz-be-rüz kāfir-i fācir evzāḡ-

1 fevāhiş zāhir idüp memālik-i maḥrūse-i ḥüsrevānīden nice kılā'-ı gerdün-irtifā'
kabza-ı taşarrufa getürüp şe'āyir-i küfri milket-i İslāmiyye'de 'alāniyyeten iş'āra
başlayup her vechle rāh-ı mefsedete sālīk oldukları sem'-i nuşret-cem'-i pādişāhiye
irişüp def' ü teskīni mühimmāt-ı dīn ü devlet-i ḥümāyūndan olup def'ine çāre emr-i
muḥāl mertebesine irişmegin muḳaddemā vezāretle Şirvān eyāletinde olan düstūr-ı
mükerrem müşir-i müfahḥam nizāmü'l-'ālem şāhibü'l-cūd ve'ş-şiyem rāğibü'l-
mürüvvet ve'l-kerem sālīk-i mesālīk-i şecā'at mālīk-i memālik-i şehāmet merd-i
mümtāz-ı meydān-ı hīcā ve şir-i ser-bāz-ı bīşezār-ı veğā bebr-i ceng ü peleng-i āheng
Rüstem-siret ü Tehemten-şevket²⁷⁷ Ḳahramān-ḳahr u Nerīmān-şavlet 'adālet-perver
mehābet-güster maḳbūlü'l-ḥaşāyil memdūḥü'l-efāzıl [67b]²⁷⁸ müdebbir ü kāmīl āşaf-
ı 'ādil-i bī-mu'ādil

Nazm li-muḥarririhi (. _ _ _ / . _ _ _ / . _ _ _ / . _ _ _)

Şecā'at mülkinūñ mümtāz u ser-bāz u ser-efrāzı

Ġazā iḳlīmīnūñ şem'-i münīr ü merd-i mümtāzı

Muḥibb-i ḥāndān-ı çār-yār-ı Aḥmed-i muḥtār

Semiyy-i ḥāzret-i zāt-ı mükerrem Ca'fer-i ğāzī

Nesr

*El-manşūru men 'indallāhi'l-meliki'l-ekber*²⁷⁹ mu'azzam ü celādet-rehber ḥāzret-i
Ca'fer Paşa-yı kişver-güşā *allāhümme sebbit iḳdāmehu fī 'araşāti'l-hīcā'ı bi'n-naşri*
*ve'l-'aḫā'i ve yessir āmālehu bi-mā yurīdu ve mā yeşā*²⁸⁰ ki muḳaddemā Rūmilinde
elviye-i nuşret-iḥtivā vü zafer-iḳtidāya mutaşarrıf iken düşmen-i 'ahd-şiken
muḥārebelerinde nice yüz aḳlıklarında bulunup küffār-ı bed-kirdār u ḍalālet-

²⁷⁷ Bu bölüme kırmızı mürekkeple “ع” harfi yazılmış. Bu işaret metinlerde mısraları göstermek için kullanılmaktadır.

²⁷⁸ “muḥibb-i 'ulemā sened-i şuleḫā” kelimeleri karalanmış.

²⁷⁹ Ar. “En büyük melik olan Allah'ın katında zafere ulaştırılmış olan”

²⁸⁰ Ar. “Ey Allah'im onun savaş alanındaki cesaretini zafer ve ihsanla sabit kıl ve dilekleri neyse onlara ulaşmasını kolaylaştır.”

iktirāndan nice bānlar satvet-i şemşir-i merg-tebş[ī]rlerine mazhar düşüp ve nicesi dağı pençe-i mehābet-i pür-şalābetlerinden cāy-ı giriz ü hālāşa irişüp erbāb-ı küfr-i saķar-maķarruñ ekseri şikār-ı zaķm-ķordeleri olduğundan ğayrı vālī-i vilāyet-i Trablüşşām-ı cennet-maķām iken kendü hūāher ü benātınuñ taşarrufi āyīn-i dālālet-ķarīnleri muķtezāsınca ķatlarında mertebe-i istiħlālde olup cem‘-i uķteyn iden tavāyif-i Dürüzīnūñ re‘īs ü muķtedāları olan Emīr Yūsuf tevābi‘ [68a] vü levāhıkına hufyeten seby-i emvāl ve sefk-i dimā ve ķat‘-i tarīķ itmege icāzet ü ruķşatın ķarīn ü refīķ itdüği şāyi‘ olmağla cānib-i şerīflerinden mektūb yazup “Sen sa‘ādetlü pādişāh-ı ‘ālem-penāh u ‘adālet-destgāh u encüm-sipāh e‘azzallāhu enşārehu²⁸¹ ģazretlerinūñ livā-yı ‘ālem-ārālarına mutaşarrıf olup def‘-i zulm ü sitemde ihtimām idüp mücidd ü muķdim olmaķ lāzım u mühimm ü müteħattim iken beyne‘l-enām bunuñ gibi evzā‘ ile añılmaķ münāsib degüldür. ‘Ale‘l-ħuşuş memālik-i maħrūsedde a‘vān u enşāruñ ve aķvām-ı fezāhat-āşāruñuñ ol aşl-ı kār-ı nā-hencāra şürü‘ itmelerine ruķşatuñ aşlı yoķdur. Ma‘lūmdur ki ‘azametlü pādişāhumuzuñ eyyām-ı sa‘ādet-encāmlarında erbāb-ı mażarret ü ‘işyān ve aşhāb-ı seķāvet-i dālālet-iķtirān rüz-be-rüz tadrīc ile sezāsına göre cezāsın bulup dāyire-i ģüsrāna irişmekden ģālī olmaz. Ol-taķdırce senūñ dağı rāh-ı mefsedete ‘azīmet idüp bu vechle eşķıyāya ruķşat virdüğüñ yanūña ķalmaz. İmdi şer‘-i şerīfe muħālif etvār-ı nā-hemvārdan [68b] şaķınup ģüsn-i terbiyeñe bā‘iş olacaķ ģāle şürü‘ idesin” diyü tenbīh buyurduķlarında mütenebbih olmayup ‘adem-i iķā‘atı²⁸² ve şenā‘at ü fezāhati iştidād u izdiyād üzere olmağın cebe-ģāne-i ‘āmilelerin açup yanlarında olan dilāver ü şecā‘at-rehber ve hūner-perver ü şehāmet-ģüsterlere zırh ü cevşen ve nīze-i merd-efken üleşdürüp bir rüz-ı p[ī]rüz u nuşret-efrüzda envā‘-ı mehābet ve eşnāf-ı şalābetle üzerine

²⁸¹ Ar. “Allah yardımcılarını yüceltsin.”

²⁸² Müellif bu bölümü “‘adem-i iķā‘atı yevmen fe-yevmen şenā‘at ü fezāhati iştidād u izdiyād üzere” olarak yazmış. Önce “iķā‘at” şeklinde olan bu kelimeye sonrada akuzatif eki eklenmiş, yapılan düzeltme sentaksı bozduğu için doğrusu böyle olmalı.

yürüyüp meger ki mezbür Emîr Yûsuf ‘Akâr dimekle ma‘rûf bir cebel-i refî‘ ve cāy-ı menî‘ de hîşâr-ı üstüvâr şeklinde mesken tutup evler binâ itmişdi aña mütehaşşın idüp on biñ miqdârı hîle-sâz u tûfeng-endâz eşkıyâ ihzâr u cem‘ idüp ceng ü sitîze âğâz itmege müteşaddî olmuş-iken kerr ü fer ü şevketlerin gûş itmekle semt-i mücâdele ve mertebe-i muķābeleyi ferāmûş idüp ‘azîmet-i ‘ālî-nehmetleri ve teveccüh-i vecṭh-i nuşret-menziletleri kendü üzerine olduĝın ma‘lûm idindükde māl ü menāl ve ehl ü ‘ıyālın kaçırıp Şâm-ı behcet-irtisâm topraĝında [69a] Ğarûr dimekle mevşûf bir derbend-i ‘asîretü’l-mesâlike geçürüp nev‘an mücâdeleye muntazır iken şu‘le-i mehçe-i rāyet-i fetḥ-rütbetleri mânend-i âfitâb-ı ‘âlem-tâb lâmi‘ ü âşikâr ve tâli‘ ü tâbdâr olduĝda huffâşvâr çeşm-i başîreti kör ü pür-fütür olup pây-ı muķābele vü muķāvemeti götürüp *el-firāru fi vaḳtihi zaferun*²⁸³ mefhûmın reh-nümâ idinüp *men necā bi-re’sihi fe-ķad rebiḥa*²⁸⁴ kelâmın ezber kılup bi-cehd öz başıyla kurtulup gereĝi gibi gûşmāl olunmaķla müslimânlar bir miqdâr mazarretlerinden emîn olup eyyâm-ı behcet-hengâm-ı ḥaķanîde şafâ-yı māl ile âsûde-ḥâl olmaĝa bâ’iş ü hâdî olduĝlarından ĝayrı ol maḥalde devlet ü iķbâl ve sa‘adet ü iclâl birle ĝazâ-yı ĝarrâ-yı zafer-efzâ-yı Tebrîz’e me’mûr olmaĝın müteveccih olup vâķi‘ olan ḥidemât-ı mebrûre-i ‘âlem-ârâda cân u baş²⁸⁵ ve yarar yoldaşlarıyla bezl-i iķtidâr idüp fâtiḥ-i Tebrîz olan sâkin-i mesâkin-i firdevs-i a‘lâ müteveffâ ‘Osmân Paşa tâbe serâhunuñ âfitâb-ı ‘ömri ĝurûb u zevâle [69b] ve kevkeb-i iķbâl ü şıḥhati ufûl ü intikâle ķarîb olduĝın şâh-ı bed-râh gûş idüp a‘vân u enşârı ve bi’l-cümle tevâbi‘ ü levâḥıķ-ı hezîmet-medârıyla eṭrâf-ı Tebrîz’i ihâta idüp cûş u ḥurûş üzere olduĝı zâhir ü bâhir olmaķla muḥâfazaya me’mûr olanlar anda kılmaĝı ihtiyâr u irtikâb itmeyüp hîşârı bıraķup gitmegi taşmîm itmişler iken şân-ı celâdet-nişânlarında münderic olan şevket

²⁸³ Ar. “Vaktinde firar zaferdir.”

²⁸⁴ Ar. “Başıyla kurtulan kişi şüphesiz kazançlıdır.”

²⁸⁵ Bu kelimeden sonra gelen “bî-ḥasr u bî-yu‘add” kelimeleri karalanmış.

ü şehâmet ve miknet ü şecâ'at ve ğayret ü ħamiyyeti zuhûra getürüp anuñ gibi
 maħall-i pür-ħalelde ħal'a-ı Tebrîz'e girüp muħâfaza itmegi muħarrer ü taħķîķ idüp
 herkese bâb-ı iħsânı ve der-i elġâf-ı firāvânı açup ħüsn-i beyân u 'uzûbet-i lisân ile
 nice dilâverleri daħı bî-iħtiyâr alıħoyup *uħlubû'l-ħayre 'inde ħısnî'l-vücûh*²⁸⁶
 muħtezâsınca rûy-ı pür-beşâsetleri menâşıb-ı 'ulyâ vü merâtib-i 'uzmâ beşâretin inbâ
 vü taşdıķ ħılup 'ulüvv-i 'inâyetlerine mazhar düşüp behremend olmaķ ümîdiyle eġrâf
 u eknâfdan nice be-nâm u nâmdâr dilâver ve yarar [70a] yigitler şeref-i ħizmet ve
 ħâk-i pây-ı 'izzetlerine gelüp yüz sürüp iħtiyârlarıyla ħul olup uğur-ı şerîflerinde
 bezl-i maħdûr itmegi cânlarına minnet bilmişler-idi. Bu esnâda kızılbaş-ı evbaş-ı
 ħalâlet-inti'âş-ı küfr-fâş u dil-ħırâş u hezîmet-ma'âşuñ âteş-i ğayretle cîgerleri bişüp
 cümleten şâh-ı bed-râh-ı hezîmet-penâhuñ başına üşüp ħal'a-ı Tebrîz'i muħâşara
 idüp ħal' ü ħam' itmek ârzüsüyle ceng ü ħarb ve âheng-i ħarba müteşaddî
 olduklarıncâ kendüler bi'z-zât maħall-i mücâdele ve meydân-ı muşâdere vü
 muħâbele vü muħâteleye gelüp maħşûr olan dilâveran-ı ejder-ħücûm ve bile ħapanan
 'asâkir-i zafer-rüsûma ħüsn-i istimâlet virüp câ-be-câ top-ı merg-âşûb ile ol gürûh-ı
 mekrûhuñ cem'iyetlerin perîşân ve ekşerin mecrûħ u bî-cân ve me'vâ vü
 mekânların âteş-i süzân ve rûħ-ı ħabâset-âşiyânların dâħil-i nîrân eylemekden ħâlî
 olmayup ħüsn-i tedbîr-i dil-pezîrleri muvâfiķ-ı taħdîr-i melikü'l-kebîr²⁸⁷ olup bi-
 'inâyetillâh mażaretlerin def' itmekde bezl-i iħtidâr idüp [70b] 'avn [u] 'inâyet-i
 İlâhî ve şavn [u] şıyânet-i nâ-mütenâhî²⁸⁸ birle a'dâ-yı hezîmet-penâhı maħhûr
 ħılup²⁸⁹ ol gürûh-ı bî-şükûhuñ nice zî-şân u me'âlî-nişân ağavât u ümerâsın 'uzûbet-i
 beyân ve mevâ'iz-i bî-pâyân ile südde-i sîne-i sa'âdet-nişâna ittibâ' itdürüp ve bi'l-

²⁸⁶ Ar. "Güzel yüzlerle hayır isteyiniz."

²⁸⁷ "kebîr ve'l-ħadîr" yazılmış ama sonra "ve'l-ħadîr" kısmı kırmızı mürekkeple karalanmış.

²⁸⁸ "'avn-i 'inâyet-i İlâhî ve şavn-ı şıyânet-i nâ-mütenâhî" yazılmış ama anlam açısından "'avn [u] 'inâyet-i İlâhî ve şavn [u] şıyânet-i nâ-mütenâhî" olması daha uygun.

²⁸⁹ Önce "idüp" yazılmış, sonra karalanmış ve "ħılup" yapılmış.

cümle hüsn-i tedārik ü tedbīrleri ‘ale’l-huşūş şu‘le-i şemşīr-i ‘ālem-gīr ü berķ-
te’ sīrleri birle kılup hezīmet-maşhūb a‘dā-yı bed-rā kemāl derecede havf u hirās
üzere olmağın Şāh ‘Abbās-ı dālālet-istīnās terkū’l-hād idüp birāder-zādesin gönderüp
şulh iltimās idüp ‘atebe-i ‘ulyā vü bārgāh-ı a‘lāya inķıyād itmege ekseriyyā ol şān-ı
celādet-nişānuñ kuvvet-i kāhire ve saṭvet-i bāhireleri sebab ü bādī olduğı zāhir ü
bāhir olup eşi‘a-ı şu‘le-i şemşīr-i zafer-tebşīrlерinden mecālis ü maḥāfilde şem‘-i
münīr ziyā-pezīr ve pertev-i tīg-i bī-dirīğleri ‘ālem-gīr olmış-idi. Rūmiline
müteveccih olan leşker-i zafer-rūsūm [71a] u ejder-hücūma dağı serdār-ı zafer-şī‘ār
ta‘yīn olınmağ umūr-ı dīn ü devlete lāyık ve nāmūs-ı ‘ırz-ı saltānata muvāfiķ olduğı
mir‘āt-ı ḥātır-ı ‘ātır-ı feyz-me‘āsīr-i ḥaķānīde şūret-pezīr olmağın “Ber-vech-i
mūsāra‘a pāye-i serīr-i sa‘ādet-maşīre irişesün” diyü fermān-ı kadr-tüvān u każā-
te’ sīr irsāl olınmağla yanında olan dilāverleri ecniḥa-ı şecā‘atleri altına alup şāhīn-i
şehbāz-ı mümtāz gibi bülend-pervāz olup iki menzili bir idüp sene-i erba‘a vü elf
şafērü’l-muzafferinüñ 16. güninde²⁹⁰ pāye-i serīr-i ‘ālem-ārāya yüz sürüp ḥāşşa-ı
ḥidmet-i şerīflerinde olan dilāverlerüñ zāt-ı şecā‘at-nihādların ālāt-ı ḥarb ü kıtāl ve
edevāt-ı ceng ü cidāl ile tezyīn idüp kerr ü fer [ü]iclāl ve vefret-i ricāl-i nuşret-iştimāl
ile şāhrā-yı Üskūdār-ı behcet-āsārda rikāb-ı hümāyūn-ı sa‘ādet-maḥrūn-ı pādīşāhīye
yüz sürüp taḳbīl-i süm-i semend-i şehen-şāhī birle müşerref ü müstes‘ad ü kām-yāb
olup zāt-ı sūtūde-sīretleriyle hem-‘inān olan dilīrlер ü şecā‘atler ü şīr-i bī-nazīrlер ile
cenāb-ı [71b] cemīlü’l-me‘āb-ı pādīşāhīde cenāḥeyn olup şaflar bağlayup merdāne
vü dilīrāne birbirlerine atlar sürüp alışup virişüp urışup ve döğişüp āsār-ı ceng ü ḥarbi
ve eṭvār-ı āheng-i ḍarbı ve ṭarz-ı muķābele vü muķāra‘a-ı ‘asākīr-i nuşret-āy[ī]ni ve
üslüb-ı mergūb-ı muķātele vü muşādere-i cünūd-ı zafer-vürūd-ı celādet-temkīni ol
fezā-yı dil-keş ü dil-güşāda derece-i bürüz u zuhūra getirüp her ṭarafdan āvāze-i

²⁹⁰ H. 16 Safer 1004/ M. 21 Ekim 1595.

taḥsīn ü [ş]ābāş zırve-i a'lāya irişüp ve na'ra-ı merdān-ı şecā'at-inti'āş çarḫ-ı
mu'allāya mülāḫık olup tarz u reviş ve semt-i nümāyişleri ṭab'-ı bülend-rütbet-i
pādişāhīye hoş gelüp zāt-ı şerīf-i ḥuceste-şifāt u mu'allā-nişābları ki bā'is-i fütūḫāt-ı
celīle-i 'uzmā ve hādī-i iktināf-ı(?) mermūzāt-ı umūr-ı kübrādur şāhāne ḫil'atler ve
pādişāhāne iḥsān u ri'āyetler-ile i'zāz u ikrām ve iltifāt-ı celīle-i şehen-şāhī birle
mesrūr u ḥod-kām buyurılıp mühimmāt-ı lāzıme-i ğazā-yı ğarrā ve levāzımāt-ı²⁹¹
mühimme-i sefer-i nuşret-intimāları [72a] maḫall-i ḫuşūle mevşūl olduğdan-şoñra
'umūmen Engürüs-i leṭāfet-me'nūs serḫaddinde olan leşker-i şīr-peyker ü şecā'at-
āşara serdār-ı 'ālī-miḫdār ta'y[ī]n buyurılıp bilā-te'ḫīr ü terāḫī serḫadd-i
manşūre[ye]²⁹² irişüp a'dā-yı bed-rānuñ def' ü teskīni bābında maḫall-i iktizāsına
göre bezl-i maḫdūr idüp vücūd-ı pür-cüdlarında mevcūd olan cevāhir ü şecā'at ü
iḥsān rişte-i şehāmete dizilüp meydān-ı hīcāda cevelān iden dilāverān-ı şecā'at-
nişānuñ ḫilāde-i gerden-i nuşret-iḫtirānları olmaḫ bābında emr-i pādişāhī maḫall-i
şudūra irişmegin medīne-i ma'mūre-i İstānbül-ı behcet-şümüldeñ māh-ı mezbūruñ
26. güninde²⁹³ çıkup sene-i mezkūre rebī'ü'l-āḫiresinüñ 17. günü ki yevmü'l-
erba'ādur²⁹⁴ medīne-i Belğrād-ı nuşret-ābāda vuşūl bulup şeref-i ittisāl-i nuşret-
nüzülleriyle ḫalup müslimīn envā'-ı ferḫat ü şafāya ḫarīn olup mażarret-i küffār-ı
la'īn iḫtimāliyle terk-i diyāra niyyet iden aşḫāb-ı dīn [72b] ol sevdādan geçüp kemā-
kān dāmen-i teskīn ü temkīne teşebbüs idüp herkes kendü kār u bārlarına dest-res
bulup a'lā vü ednā vazī' ü şerīf

Nazm li-muḫarririhi'l-ḫaḫīr (. . . _ _ / . . . _ _ / . . . _ _ / . . . _)²⁹⁵

İntizār ile bizi öldürivirür(?) ğuşşa vü ğam

²⁹¹ “me'mülāt” kelimesinin üstü çizilmiş, yerine “levāzımāt” yazılmış.

²⁹² Önce “manşūreye” yazılmış sonra “-ye” eki silinmiş.

²⁹³ H. 26 Safer 1004/ M. 31 Ekim 1595.

²⁹⁴ H. 17 Rebiülahir 1004/ M. 20 Aralık 1595, Çarşamba.

²⁹⁵ Derkenara “yazılmadı” notu düşülmüş.

Ḥayr maḳdem gele ey server-i ferḥunde-ḳadem

Āsitānuñ gibi bir cāy-ı şafā-baḥş olmaz

Şehryārum ḳanı bir sencileyin ehl-i kerem

Bulmadı bulmayısar bāğ-ı vücūd içre vücūd

Zāt-ı pākūñ gibi bir gülbün-i gülzār-ı himem

Maḳdem-i pākūñ ile ḥaylī şafālar buldı

Şādmān oldı yine leşker-i nuşret-tev'em

Dil-i mecrūḥ-ı 'Ālī'ye²⁹⁶ eyā kān-ı 'atā

Şerbet-i nuṭḳ-ı şerīfūñ gibi olmaz merhem

diyü ḳadem-i sa'adet-maḥremlerine yüz sürüp zāt-ı nuşret-simātları meydān-ı neberd ü hīcāda *innā fetahnā leke fetḥan mubīnā*²⁹⁷ mażmūnına mā-şadaḳ düşüp ve semend-i 'azīmetleri şāh-rāḥ-ı ğazāda *ve yenşerukallāhü naşran* 'azīzā²⁹⁸ mefhūmıyla hem- 'inān olmaḳ ed'ıyesine kemāl-i ibtihāl ile iştiğāl idüp sāye-i 'aṭufet-i pādīşāhīde nev'an āsūde-ḥāl olduklarından ğayrı etrāf u eknāfda ba'zı yirlere küffār-ı ḥāksār müstevlī olup [73a] zulemāt-ı ḍalālet-nüşūrları hem-çü şeb-i deycūr mir'āt-ı 'ālemi mestūr ḳılmış-iken pertev-i tīğ-i tābdārları mihr-i enver gibi ṭulū' u şudūr idüp āy[ī]ne-i dünyāyı münevver ü pür-nūr ḳılmağın mażarret-i küffār-ı hezīmet-intişār rüy-ı 'ālemden dūr olup *kul cā'el ḥaḳḳu vezehāke'l-bāṭil*²⁹⁹ mażmūnı bi-ḥamdillāhi te'ālā bürüz u zuhūra yüz ṭutmuşdur. Ḥuşūşā rüz-ı ḳāsımuñ mürūrından şoñra 'azīmet-i 'asākir-i zafer-me'āsir ḥilāf-ı 'ādet-i ma'hūde-i cünūd-ı nuşret-vürūd iken her vechle şāḥibü'l-iḥsān u bāhirü'l-bürhān ğāzī vü ebū'l-meğāzī olmağın her bir merd-i peleng-i neberd uğur-ı nuşret-nüşūrlarında ḥizmet itmegi cānlarına minnet bilüp meydān-ı şecā'at ü 'azīmetde tek ü tāzī ḳılıp cān u dilden 'ibād-ı ḥurrem-nihād

²⁹⁶ Mahlas bölümü karalanmış sonra üstüne “‘Ālī'ye” yazılmış, derkenarda karalamalar var.

²⁹⁷ إِنَّا فَتَحْنَا لَكَ فَتْحًا مُبِينًا (48/Fetih, 1.ayet) “Şüphesiz biz sana apaçık bir fetih verdik.”

²⁹⁸ وَيُنصِّرْكَ اللَّهُ نَصْرًا عَزِيمًا (48/Fetih, 3.ayet) “Ve Allah sana, şanlı bir zaferle yardım etsin.”

²⁹⁹ قُلْ جَاءَ الْحَقُّ وَرَهَقَ الْبَاطِلُ (17/İsrâ, 81.ayet) “De ki: Hak geldi, batıl yok oldu.”

u şehâmet-ittihâdlarınıñ şerîk ü enbâzı olmağı mahz-ı devlet ü ‘ayn-ı sa‘âdet
bilmişlerdür.

Ėazel li-muħarririhi (_ . _ _ / _ . _ _ / _ . _ _ / _ . _)

Bezm-i rezmüñ Ėaħķ budur Őehbâzıdur mümtâzıdur

Ca‘fer-i Őâdık gibi meydân içinde Ėâzıdır

Hem dilâverler ki vardur âsitânında bugün

BezmĖâh-ı Ėarb u Ėarbuñ her biri ser-bâzıdur

Evc-i ‘izzetde bulunmaz aña beñzer bir daħı

ÂŐiyân-ı kârzâruñ Őâhın ü Őehbâzıdur

[73b] Şiddet-i cevr-i Őitâdan eylemezler ihtiyât

Merdler rüz-ı hıcâda cân-ile enbâzıdur

İñleten Ėüm Ėüm felek Şahın ‘Âlî derd-ile³⁰⁰

Ra‘d u berķ Őanmañ anuñ Şıyt-ı bülend-âvâzıdur

El-ħaħķ ol âşaf-ı naşfet-iştimâl t̕alib-i mâl ü menâl olmayup her vechle milket-i
Şecâ‘at ü ‘adâlete mâlik ve meslek-i rızâ-yı mâlikü’l-mülke sâlik olup fı sebîlillâh
râh-ı Ėâzâda mübâlağa yarar ü nâmdâr yoldaŐlar Őaķlayup iktizâ-yı maħalle Ėöre
uğur-ı hümayün-ı pâdiŐâhıde bezl-i cân u baş idüp ve kimesnenüñ Ėaħķ-ı Ėizmetin
zâyi‘ itmeyüp maķâdir-i nâsı bilüp menâŐıbı ehline ve dirliği müsteħaķķına Őadaķa
itmekle devlet ü iķbâl ve ‘izzet ü iclâl ile her ne cânibe teveccüh ü ‘azîmet itmişler
ise muzaffer ü mañŐür ‘avdet idüp eyyâm-ı sa‘âdetlerinde a‘dâ-yı bed-râ menküb u
meksür olup pertev-i tığ-ı bî-dirîğleri âfitâb-ı ‘âlem-tâb gibi Ėâh cânib-i Őarķ ve Ėâh
taraf-ı Ėarbda berķ urup tâbende vü tâbdâr olmuşdur.

Nazm li-muħarririhi (. . _ _ / . . _ _ / . . _ _ / . . _)

Dem-i ‘adlinde Şeref bulsa n’ola ehl-i maŐâff

³⁰⁰ Bu mısırada mahlas vezni bozuyor.

Olmaya buncılayın āşaf-ı şāhib-inşāf

[74a] Gerçi meydān-ı ġazā içre hünerver çokdur

Az olur buncılayın merd-i dilāver yokdur

Görmedim buncılayın cāh u celādet issi

Gelmedi ‘āleme bir böyle şecā‘at issi

Haşra dek tīġ-i zafer-bağş-ile nuşret bulsun

Dā‘ima fetḥ-i fütūḥ-ile mükerrem olsun

Fezā-yı Belġrād-ı behcet-ābād maḡdem-i nuşret-tev’ emleriyle felek-bünyād ve sükkān-ı şehr ü beled müşāhede-i cemāl-i bā-kemāl ü bī-hemālleriyle mesrūr u dilşād olduġdan-şoñra cevānib-i erba‘ada olan kefere-i fecerenüñ aḥvāl-i hezīmet-me‘āllerin tecessüs idüp ve kırāl-ı bed-fi‘ālüñ daḡı tedārik ü tedbīr-i ḡalālet-te’sīrin ma‘lüm idinüp Tımeşvār ve Göle ve Budün ve Pāpā ve Tātā muḡāfazasına birer miḡdār ‘asker gönderüp ve sa‘ādetle kendüler varıncaya degin şīr-i jiyān-ı meydān-ı celādet ü bebr-i beyān-ı vādī-i mehābet merd-i dilīr-i rüz-ı veġā vü hizebr-i bī-nazīr-i kühsār-ı hīcā *el-muḡtaşşu bi-mezīdi ‘ināyetillāhi’l-meliki’l-a’lā*³⁰¹ Anaṡolı beglerbegisi Meḡmed Paşa *allāhümme yessir murādehu bi’n-naşri’l-‘uzmā*³⁰² ḡazretlerin ‘umūmen Budün serḡaddinde olan leşker-i zafer-rehbere baş u buġ ta’y[ī]n idüp ve bi’l-cümle serḡaddüñde (?)³⁰³ [74b] olan ümerā-yı nuşret-ārāya ve ḡavza-ı ḡükümetlerine tābi‘ sipāh ve zü‘amāya istimālet-nāmeler gönderüp umūr-ı cumhūr-ı sefer-i zafer-nüşūrda bezl-i maḡdūr idüp ve tāli‘-i nuşret-meṡālī‘leri muḡārenetiyle uçlarda olan ġāzīlerüñ ekserī düşmen bozup vāfir ü müstevfā diller ve yaḡşi vü pesendīde ḡaberler getürüp envā‘-ı yüz aḡlıklarında bulıñp anuñ gibi yoldaşlıġ iden dilāverlere ‘avātıf-ı ‘aliyye-i ḡüsrevānīden gereġi gibi ri‘āyetler idüp

³⁰¹ Ar. “Yüce Allah’ın nice yardımına kavuşmuş olan.”

³⁰² Ar. “Ey Allahım büyük bir zaferle muradına ermesini kolaylaştır.”

³⁰³ “ser (...)” kelimesi karalanmış üzerine yeniden yazılmış.

herkes me'müllerinden ziyāde maḫṣūd-ı mā-fi'l-fuādlarına dest-res bulmaḫla nice mücāhid ü gāzī uğur-ı hümāyūn-ı pādīṣāhīde baṣ u cān ṣarfin devlet-i kübrā ve sa'ādet-i 'uzmā bildüklerinden mā-'adā Ṭımeṣvār yaḫasında dārü'l-ḫarbden küffār-ı ḫāksār gelüp ba'zı karyelerde temekkün idüp fesād u ṣenā'atden ḫālī olmadukları ṣāyi' olmaḫla [75a] ḫüsn-i iktizāsına göre üzerlerine cā-be-cā kifāyet miḫdārı 'asākir gönderüp düşmene bulaṣup³⁰⁴ tarafeynden ḫarḫ ü cenge āheng olınuḫda bi-'ināyetillāḫ leṣker-i İslām gālib ve gürūḫ-ı mekrūḫ-ı liyām ṫaraf-ı firāra rāḫıb olup nice baṣlar kesilüp ve diller alınup envā'-ı yüz aḫlıḫlarında bulunmaḫın sāyir eṣḫıyāya mücib-i 'ibret ve bā'is-i dehṣet vāḫi' olup iltihāb-ı āteṣ-i ṣeṣṣir-i ābdār u berḫ-te'ṣirleri etrāf-ı 'ālemde gün gibi ṣüyü' u ṣöhret bulup tābende vü tābdār olmaḫla cā-be-cā düşmen-i 'ahd-ṣiken gūṣ idüp cūṣ u ḫurūṣdan ḫalup vādī-i taḫayyür ü maḫām-ı tazaccurda vālih ü medḫūṣ ve ser-geṣte vü ḫāmūṣ oldukları ṣāyi' olup ve paṣa-yı kiṣver-gūṣā ve āṣaf-ı naṣfet-nümā daḫı sefer-i zafer-eṣer levāzımātıyla muḫayyed iken erba'a vü elf recebū'l-müreccebinūñ [75b] yigirmi ikinci güninde³⁰⁵ bi'l-fi'l Kıırım ḫānı olan cenāb-ı mu'allā-niṣāb [u] sa'ādet-intisāb u rif'at-iktisāb sābıḫu'z-zıkr Ġāzī Giray ḫān *dāmet me'ālīhu*³⁰⁶ ḫāzretlerinūñ birāder-i ṣecā'at-perverleri olup sülāle-i selāṫin-i nāmdār ve güzīde-i evlād-ı ḫavāḫin-i büzürgvār rükn-i rekīn-i dilāverī ve merd-i güzīn-i ḫüner-perverī

Ṣi'r li-muḫarririhi (. _ _ _ / . _ _ _ / . _ _ _ / . _ _ _)³⁰⁷

Meh-i burc-ı sa'ādet maḫzar-ı eltāf-ı yezdānī

³⁰⁴ Önceden yazılmış olan “imrāḫorlukları ḫizmetinde olup dergāḫ-ı mu'allā çāvıṣlarından olan merd-i meydān-ı ḫicā ve dilir-i rezmgāḫ-ı veḫā Aḫmed(?) Aḫa *zīde kadruhu* ki kadīmden āṣār-ı terbiyeleriyle zuḫūr bulmuş ve ḫüsn-i nazarlarına maḫzar düşmiş nice kere yoldaṣlığı müṣāhede olunmuş zāt-ı bī-nazir olmaḫın ṣeref-i ḫizmet-i bā-mevhebetleriyle [75a] ülfet ü ünsiyyet iden ādemlerinden nice dilir ü dilāverlere baṣ u buḫ ta'y[i]n olup gönderüp mūmā ileyh daḫı iş görmüş ve meydān-ı ḫicāda yilmiş ve yüpürmüş ve gāzīlerle ṫurmuş oturmuş ehl-i me'ārik ü ṣāḫib-tedārik kimesne olmaḫın semtiyle düşmene bulaṣup alıṣup viriṣüp” kısmı çıkarılarak satır arasına “ḫüsn-i iktizāsına göre üzerlerine cā-be-cā kifāyet miḫdārı 'asākir gönderüp düşmene bulaṣup” bölümü yazılmış.

³⁰⁵ H. 22 Recep 1004/ M. 22 Mart 1596.

³⁰⁶ Ar. “Yücelikleri sürüp gitsin.”

³⁰⁷ Ṣiirin üstü çizilmiş ve derkenara “(...) yazıldı” notu düşülmüş.

Şecā‘at burcınıñ mihr-i münîr ü necm-i raḥşānı
Şecā‘atle şehāmetle mürüvvetle saḥāvetle
Bi-ḥamdillāh şeref virdi cihāna ol kerem kānı
‘Aceb zāt-ı mükerrermdür bugün meydān-ı rezm içre
Celādetle şehāmetle unutturdı Nerīmān’ı
Degüldür Tehmeten yanında anuñ zerrece bir şey
Disem olmaz mı aña rezm içinde Rüstem-i şānī
‘Ālī himmet-i merdān u paşa-yı mu‘azzamla³⁰⁸

Yaḳar erbāb-ı küfrüñ ḥāk ider eṭvārını ānī

Zī-şān u mu‘allā-nişān şāhibü’ş-şecā‘at ve’l-‘unvān mālīkū’ş-şehāmet ve’l-rüçḥān *el-muhtaşşu bi-mezīdi ‘ināyetillāhi’l-meliki’l-fettāhi’l-mennān*³⁰⁹ Fetih Giray Sultān *dāme ‘uluvvuhu ilā yevmi’l-ḥaşr ve’l-mīzān*³¹⁰ ḥazretleri daḥı eben ‘an-ced südde-i sa‘ādet-mekīne ḥulūş-ı tavıyyet ve şafā-yı ‘aḳīdet ile ḥizmet iden ‘abd-i kemīnelerinden [76a] olmaḡın gūzāt-ı müslimīn ve kümāt-ı muvaḥḥidīn ile bu ḡazā-yı ḡarrāda uğur-ı hümāyūn-ı pādīşāhīde ḥizmet itmek ümīdiyle Rūscuḳ ve Vidīn semtine seksen biñ miḳdārı şabā-refṭār u gūzīde vü yarar Tatar ‘askeriyle gelüp ve lākin ba‘z-ı mutaşavverrāt-ı ḥilāf vāḳı‘a sebebiyle serḥadd-i Tımeşvār’a gelmek bābında tereddüd üzere oldukların āşaf-ı Āşaf-rā vü müşīr-i mülk-ārā vü kişver-güşā ḥazretleri ma‘lūm idinmegin envā‘-ı i‘zāz u ikrāmı müş‘ir ve eşnāf-ı tevḳīr ü ihtirāmı muḥbir nāme-i nāmī-i mülātafet-maḳrūn ve mektüb-ı girāmī-i muḥabbet-meşḥūn ki muḥarrīk-i silsile-i teşevvuḳ u müvālāt ve mümeḥhid-i bünyān-ı muşādaḳat ü muşāfātur mu‘temedün ‘ileyh ādamlarından Memī Aḡa *zīde ḳadruhu*³¹¹ ile irsāl ü irşāl itmişler-idi müṭāla‘a-ı behcet-efzā vü müşāhed[e]-i şadāḳat-nümālarıyla müşerref

³⁰⁸ “‘Ālī’ kelimesi vezni bozuyor.

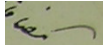
³⁰⁹ Ar. “Sınırsız nimet veren, rahmet kapıları açan Allah’ın nice lutfuyla donatılmış olan”

³¹⁰ Ar. “Maḥşer gününe dek büyüklüğü devam etsin.”

³¹¹ Ar. “Kadri artsın.”

olduklarında bir ān ve bir sâ‘at mütevaḳḳıf olmayup bād-ı sebük-hîz gibi ıalḳup teveccüh-i vecḥ idüp gelüp irişmek üzere oldukların inbā vü ihbār iden kimesnelere zerrîn ü zîbā ve rengîn ü ra‘nā hil‘atler giydürüp her ne iltimās itmişler-ise maḥall-i ḥuşûle irişdürüp [76b] bî-ḥadd ü bî-kıyās ri‘āyetler olınup ve sultān-ı zî-şān ḥazretlerine daḥı ḥayr maḳdem diyü mektüb-ı mergüb-ı şadāḳat-maşḥublariyla vāfir ü müstevfā ḥarcılıklar gönderüp medîne-i Semendire’den Tımeşvār yaḳasına geçmelerin münāsib görmegin³¹² [medîne-i mezbûre (...)³¹³ yaḳasından Köfün nām iskelenüñ³¹⁴ termîmi ve kifāyet miḳdârı gemi ihzârı-çün sa‘âdetlü pâdişāh-ı Cem-cāh u deryā-sipāh *ḥalledet hilāfetuhu*³¹⁵ ḥazretlerinüñ ḥāce-zādeleri olup sancaḳda iken çavışbaşıları olan şecā‘at-nümā vü şevket-intimā vü şehāmet-iḳtidā kıdvetü’l-emācid ve’l-ekārim mu‘azzam u mümecced Meḥmed Aḡa *dāme ‘uluvvuhu*³¹⁶ ki der-sa‘âdetden muḳaddemā(?) silahdārlar aḡalığı ‘ināyet olınup serdār-ı bā-vaḳār ḥazretleriyle ḳoşilup ma‘an gelmişler-idi ḥasīb ü nesīb ve ḥoş-ḥüy u küşāde-rüy şāhib-tedārik ehl-i me‘ārik her vechle sālîk-i rāy-ı rezîn ve mālîk-i tedbîr-i güzîn zāt-ı sûtüde-sîret ve ‘unşur-ı pesendide-ḥaşlet olmaḡın serdār-ı zafer-temkîn ḥazretleri³¹⁷ kendülerden muḳaddem irsāl itmişler-idi ḥadd-i imkândan ziyāde sefāyin-i nuşret-ḳarāyin ihzârında ve iskele-i mezbûrenüñ termîm ü tetmîmi ḥuşuşında şol-ki şerāyiḥ-i mühimmāt-ı ḥidemāt-ı pâdişāhidür kemā-hüve ḥaḳḳuhu yirine getürüp³¹⁸ ḥuşül-i kārda(?) yolından sa‘y-ı belîḡlerin diriḡ itmemişlerdür

³¹² Bu kelimeden sonra gelen “kendüler daḥı” ifadesinin üzeri karalanmış ve çıkma işareti yapılarak derkenardaki “medîne-i mezbûre” diye başlayan bölüm eklenmiş.

³¹³ Okunamayan bölüm:

³¹⁴ “mezbûreye tâbi‘ iskele-i Köfün’üñ” bölümünün üstü çizilip yerine “mezbûre (...) yaḳasından Köfün nām iskelenüñ” yazılmış.

³¹⁵ Ar. “Hilafeti ebedî olsun.”

³¹⁶ Ar. “Ulvîyeti, büyüklüğü devam etsin.”

³¹⁷ Bu kelimeden sonra gelen “sefāyin-i nuşret-ḳarāyin” bölümünün üstü çizilmiş.

³¹⁸ Bu kelimeden sonra gelen “ḳudüm-i nuşret (...) serdār-ı ‘ālî-miḳdār ḥazretleri daḥı nazm li-muḥarririhi” bölümü karalanmış. Karalanan kelimelerin bir kısmı okunamadı.

Nazm li-muḥarririhi (. _ _ _ / . _ _ _ / . _ _ _ / . _ _ _)

Zihī zāt-ı mükerrem cān u dilden bī‘at itmişdür

Umūr-ı dīn ü devletde ‘acāyib ḥizmet itmişdür

Nice fülk-i felek-temkīn müheyyā eyleyüp anda

Ḥuşul-i kāra (...) ³¹⁹ yolından diḳkat itmişdür

Serdār-ı bā-vaḳār ḥazretleri daḥı] devlet ü iḳbāl ve sa‘adet ü iclāl ile müteveccih olup varup ḳaşaba-ı mezbūrede sulṭān-ı ‘ālī-derecāt ḥazretleriyle mülākāt idüp ³²⁰ ḳaşaba-ı mezkūre ḳurbında bir fezā-yı dil-güşāya gerdün-niṭāḳ u felek-aṭbāḳ bülend ü dilkeş ve muṭallā vü münakkaş otaḳlar ṭutdurup eṭrāf u eknāfında bitevi etler ve cāmuslar ve ḳoyunlar ve ḳoçlar çevirdüp ve pilavlar ve zerdeler ve dürlü dürlü ni‘metler iḥzār ³²¹ olunmuş-idi. Tatar merdleri ve deşt-i Ḳıpçaḳ dilāverleri gürisne ḳurdlar gibi zıkr olınan ³²² eṭṭi‘ me-i mütenevvi‘ ye ḳoyulup teskīn-i iştihā itdüklerinden mā-‘adā ³²³ bir niçe gün yiyeceklerin daḥı bile getirüp kendüler sulṭān-ı müşārün ileyh ve sāyir ḥavāşş u tevābi‘leriyle otāḳ-ı āsmān-niṭāḳa nüzul idüp ni‘am-ı laṭife-i mütevāfire ve eşribe-i lezīze-i mütekāşire yenilüp ve içilüp ḳat ḳat şāhāne ḥil‘atler zerrīn-zīn [77a] ü muraşsa‘-likām raḥt-ı kāmile ile müretteb maḳbūlü’l-enām güzīde vü pesendīde atlar i‘ṭā vü iḥsānıyla ḥāṭır-ı ‘āṭırları ³²⁴ nevāziş ḳılınup ve bile olan mīrzālar ve şeref-i ḥizmetlerine taḳarrüb iden dilāverlere daḥı yollu yolınca ³²⁵ ḳaftānlar giydürilüp

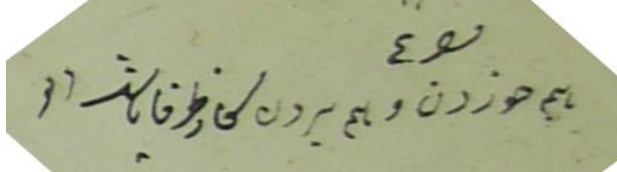
³¹⁹ Okunamayan bölüm:

³²⁰ “mülākāt olup” kelimesinin üstü çizilip yerine “sulṭān-ı ‘ālī-derecāt ḥazretleriyle mülākāt idüp” yazılmış.

³²¹ “iḥzār” kelimesinin üstü çizilmiş, yerine “tedārik” yazılmış.

³²² “zıkr olınan” ifadesinin üstü çizilmiş, yerine “iḥzār” yazılmış.

³²³ Bu kelimeden sonra çıkma işareti yapılmış. Derkenarda okunamayan bölüm:

³²⁴ “sulṭān-ı zī-şān” kelimeleri karalanmış ve üstüne “ḥāṭır-ı ‘āṭırları” yazılmış

³²⁵ Bu kelimeden sonra gelen “ri‘āyetler olunup” ifadesinin üstü çizilmiş.

andan maḳarr-ı sa‘adetlerine varupistirāḫat ü ārām kıilup menāşıb u merātıbden her ne ricā vü ‘arz itmişler-ise ‘avātıf-ı ‘aliyye-i ḫaḳāniden dirīĝ olinmayup ma‘a-ziyādet iltimāsların ḫayyiz-i ḳabūle mevşūl idüp tekrār³²⁶ muraşşa‘ ḫançerler ve tıĝler ve şemşirler birle miyān-ı şecā‘at-nişānları ārāste vü tezyīn buyurılıp şol ki şerāyiṭ-i ri‘āyāt-ı bī-ĝāyāt-ı cihān-bānī ve lāzıme-i ‘ulüvv-i ‘ināyet-i ḫaḳānīdür yirine getirilüp Semendire ve Morava sancaĝı begleri ve zu‘emā ve sipāhisi ki serḫaddüñ ḳadīmü’l-eyyāmdan dilāverleri ve hengām-ı neberd ü hīcānuñ şīr-i şerze vü hünerperverleridür bile ḳoşılıp³²⁷ [ve lākin āsaf-ı naşfet-ārā ve paşa-yı kişver-güşā ḫazretleri ḳaşaba-ı mezbūrede sultān-ı zī-şān ile mülākāt idüp vech-i meşrūḫ üzere ri‘āyet ü şıyānet emri itmāma irdükden-şoñra anda olan aşḫāb-ı menāşıb u cāhdan ḳābil-i ḫiṭāb olanlar-ile ve şāvirhum fi’l-emr³²⁸ muḳtezāsınca “Leşker-i Tatar-ı şabā-reftāruñ ne cānibe teveccüh itmeleri münāsıbdür” diyü müşāvere buyurduklarında zāhiren semt-i maḫabbetlerine rāĝıb zımmen rāh-ı ḫilāfa zāhib olanlardan ba‘zılar “Sirem yaḳasından serḫadd-i Budün’a gitmeleri münāsıbdür” diyü cevāb idüp nev‘en ‘izz-i ḫuzūr-ı lāmi‘ü’ n-nūrlarından maḫall-i tecvīzde olduĝı şāyi‘ olmaḳla āsaf-ı ḫuceste-rāy u hümāyün-fāl ḫazretlerinüñ ketḫüdāları olup müddet-i mütēmādī āsar-ı terbiyelerine muḳārin olmaḳla neşv [ü] nemā bulup ḫüsn-i tedārikle mevşūf ve tedbīr ü taşarrufla ma‘rūf olan şāhib-i ḫulḳ-ı cemīl ḳıdvetü’l-emācid ve’l-ekārim cāmi‘ü’l-meḫāmid ve’l-mekārim dergāh-ı felek-iştibāḫ müteferriḳalarından ḫalīl Ketḫüdā dāme mecduhu³²⁹ ba‘de’l-‘işā paşa-yı kişver-güşā ḫazretlerinüñ ser-vaḳtlerine varup eşnā-i kelām-ı ḫaḳīḳat-irtisāmda “Sultān-ı müşārün ileyh vech-i meşrūḫ üzere semt-i Sirem’den serḫadd-i Budün’a teveccüh itmeleri bābında ḫüsn-i müşāvereleri olduĝı

³²⁶ “tekrār” kelimesi sonradan satır arasına yazılmış.

³²⁷ Bu kelimeden sonra çıkma işareti yapılmış ve derkenardaki “ve lākin” diye başlayan bölüm eklenmiş.

³²⁸ وشاورهم في الأمر (3/Āl-i İmran, 159.ayet) “İş konusunda onlarla müşavere et.”

³²⁹ Ar. “Şanı sürüp gitsin.”

şāyi‘dür anuñ gibi olursa bi’l-cümle cezāre-i Sirem’den Budūn’a varınca ol eṭrāfda vāki‘ olan ḳurā vü kendūñ ve ḳaşaba vü şehrūñ re‘āyā vü berāyāsı mütezaccir olduklarından ğayrı leb-i rāhda cüdā eṣer-i ſenlik ḳalmayup Ṭimeşvār yaḳasında olan küffār-ı ḥāksār daḫı fırḳa-ı Tatar ile ‘asker-i nuşret-medār gelmek üzeredür diyü ḥavf u ḥaşyet üzere olup kendü başları tedārikinde iken çoḳluk ḥavfları ḳalmayup az zemānda memālik-i maḥrūse-i ḥaḳānīde küllī fesāda müteşaddī olmaları muḳarrerdür maḥall-i iḳtiḳa idüp lāzım gelürse ol cānibden gitmeleri daḫı evcehdür” diyü çeşme-i dehenlerinden āb-ı ḥayāta mümāşil nuṭḳ-ı ābdār u bī-mu‘ādil vādī-i beyāna gelüp meslek-i ‘ayānda cārī vü sebīl olduḳda paşa-yı Cem-cāh u Rüstem-maşaḳff ḥazretlerinūñ ṭab‘-ı bülend-rütbetlerine ḥoş gelüp sem‘-i ḳabūl ile işġā buyurduḳlarından ğayrı “Benüm daḫı ḥāṭıruma lāyih u sāniḫ olan budur” diyü buyurup tedbīr-i ḥūb u dil-pezīr ve taşarruf-ı mergūb u lā-nazīrleri semt-i ḳabūle maḳrūn olmuşdur.

(. _ _ _ / . _ _ _ / . _ _)

Zihī tedbīr-i ma‘ḳūl ü dil-ārā

Zihī rāy-ı (...)’i ‘ālem-ārā

Zihī eṭvār-ı maṭbū‘-ı şafā-keş

Zihī ḥüsn-i tedārik rāy-ı dil-keş

Ve sāyir bisāṭ-ı sa‘ādet-inbisāṭlarına taḳarrüb iden aḫlaş-ı ‘ibād-ı ḥurrem-nihādları daḫı bu tedbīr-i nuşret-mesīrūñ münāsib ü maḳbūl olduġın taḫḳīḳ ü taşḳīḳ idüp ‘ale’ş-şabāḫ bi-emr-i fāliḳi’l-aşbāḫ mellāḫ-ı ḳazā vü ḳader keşti-i āfitāb-ı ‘ālem-tābı sāḫil-i deryā-yı aḫzarda ‘ayān u āşikār itdükde nehr-i Ṭūna’da ihzār olınan] sefāyin-i nuşret-ḳarāyin ile Köfin iskelesinden sene-i mezbūre Şa‘bānū’l-mu‘azzamınuñ 6. güninde³³⁰ sultān-ı şecā‘at-‘unvānī bi’l-cümle tevābi‘ ü levāḫıḳıyla [77b] ve sāyir

³³⁰ H. 6 Şaban 1004/ M. 5 Nisan 1596.

‘asākir-i zafer-me’āsir ile Tımeşvār yaqasına geçüp ve³³¹ sultān-ı ‘ālī-şān u me’ālī-
nişān ile ma’an gönderüp³³² nice merdler ü dilirler sultān-ı ‘azīmü’ş-şān
hazretlerinüñ³³³ şeref-i muhabbetlerine gönüllü gidüp bī-ḥadd ü lā-yu’add ‘asker-i
feth-güster ve nuşret-peyker cem’ olup erbāb-ı fezāyil ü binīş ve aşḥāb-ı fevāzıl ü
dānīş ve bi’l-cümle ehl-i ‘uḳūl-ı ḥaḳīḳat-şümül āşaf-ı Āşaf-naẓīr ü naşfet-ittişāf
hazretlerinüñ bu bābda olan tedbīr ü taşarrufların maṭbū’ u maḳbūl ve pesendīde vü
ma’ḳūl görüp fenn-i peykār u hīcāda bir dāne ve beyne’l-enām ol cihetden mu’teber
ü yegāne olduğın silk-i beyāna [78a]³³⁴ getirüp rişte-i taşavvur u tezekküre mevşül
kılmışlardır.

Şi’r li-muḥarriri’l-ḥaḳīr (_ . _ _ / _ . _ _ / _ . _ _ / _ . _)³³⁵

Şimdi meydān-ı veḡāda kāmīl ü merdānedür

Merddür bir dānedür rezm içre hem yegānedür³³⁶

Bir ‘aceb ḥilḳat durur devrān getirmez mişlini

Meyl-i ṭab’ı her zemān in’ām-ile iḥsānadur

Nice a’dā-yı dīni ḳahr ile şeh māt eyledi

Naṭ’-ı ‘ālemde şecā’atle ‘aceb ferzānedür

‘Āḳil ü kāmīl müdebbir şāḥib-i ḥilm ü vaḳār

Dehr içinde fikr ü zikri luṭf-ı bī-pāyānadur

³³¹ Bu kelimeden sonra beş satır karalanmış. Karalanan bölüm şöyle: “sābıḳü’z-zikr Aḥmed Ağası daḥı Tebrīz ü Şirvān serḥaddlerinde şeref-i ḥidmetleriyle iḳtirān idüp āşār-ı terbiyeleriyle neş ü nemā bulan dilāver ü hüner-perverlerüñ bir miḳdārların ‘ale’l-ḥuşuş ser-bāz u tūfeng-endāz ceng-cūy u ḥarb-ḥūy hünerver ü şecā’at-perver dört yüz nefer sekbān-ı şehāmet-iḳtirān u şecā’at-nişānlarına pīşvā vü muḳtedā naşb idüp”

³³² Bu kelimeden sonra gelen “(...) Aḥmed Ağa daḥı ḥoş-ḥūy u küşāde-rūy nān u ni’meti mebzūl merd-i bī-naẓīr olmaḡla (...)” bölümü karalanmış.

³³³ “sultān-ı ‘azīmü’ş-şān hazretlerinüñ” bölümü satır arasına eklenmiş.

³³⁴ Derkenarda müellifin “yazıldı buraya gelince” notu var.

³³⁵ Şiirin üstü çizilmiş ve derkenara “ş...ide yazıldı” notu dşülmüş.

³³⁶ Derkenara ilk mısra’ında taḳdīm-te’ḥīr yapıldığı gösterilen şu iki beyit eklenmiş:

Zāt-ı pāki bā’iş oldı inhizām-ı dūşmene
(_ . _ _) müslimīn ‘ākil degül divānedür
(_ . _ _ / _ . _ _ / _ . _ _ / _ . _)
Bāde-i vecd ü ḥaşyet-ile(?) gönül mestānedür

Şafha-1 eflâke yazsa yiridür evşâfını

Āsitânında ‘Ālî bende-i yegānedür³³⁷

Ve āşaf-1 Cem-cāh u nuşret-penāh *lā zāle manşūren bi-‘avnillāhi ve manzūren bi-‘aynillāh*³³⁸ hāzretleri sultān-1 ‘ālī-şān u me‘ālī-nişāna mübālağa ‘asker koşup vilāyet-i Tımeşvār’a gönderüp teveccüh-i vecīh üzere oldukları beyne’l-küffār şüyü’ u iştiḥār bulup ve lākin fikr-i fāsīd ü ḥayāl-i kāsidleri muḳtezāsınca maḥall-i iştibāhdan ḥālī olmamaḳla melā‘yin-i ḥāsirīn ü ḍalālet-ḳarīnden Marḳo dimekle meşḥūr olan mel‘ūn-1 bed-ḥū vü hezīmet-cū ki kefere-i fecereden nice biñ la‘īn ü bi-dīnlere baş u buğ olup nice def‘a memālik-i İslāmiyye’de kūy u kend urup meslek-i mazarret u fesāda sālīk olmuş mel‘ūn-1 dūn ü ḍalālet-maḳrūn olmaḡın kendüye ḥulūş-ı niyyetle ‘alāḳa vü peyvend iden [78b] maḳām-ı ittibā‘da s̄abit-ḳadem olan mu‘āvin-i bī-firūḡlarından elli nefer-i melā‘yin-i ḍalālet-rehber ü bī-ferleri intiḥāb u iḥtiyār idüp dil alup ḥaber getürmek için gönderüp ‘ale’l-ḡafle kırḳ nefer miḳdārı Tatar-ı şecā‘at-āsār birle buluşup üzerlerine düşüp ḳabza-ı taşarrufa getürmege ḳaşd u āheng itdüklerinde Tatar merdleri ve deşt-i Ḳıpçāḳ dilāverleri önlerinden bir miḳdār ayrılıp bir mişvār şavulduḳlarından soñra iki fırḳa olup ḫarafeynden melā‘yin-i ḥāsirīni ortaya alup her biri merdāne ḳavs ü kemāna el urup tīr ü ḫadenge dest-i şehāmetle şaşt-ı şecā‘atden küşād virüp cā-be-cā şemşīr-i bürrān ve tīḡ-i zafer-nişānı ‘üryān idüp naḫ‘-ı zemīnde envā‘-ı mehābetle üzerlerine yürüdüklerinde pāy-ı iḳāmetleri leng olup şeşder-i taḫayyürde ḳalup semt-i firāra ḳaşd ü āheng itdüklerinde dilāverler göz açdurmayup irişüp ekserī ḥīn-i cengde topraḡa düşüp bir nicesin diri tutup muḳtedā-yı dilāverān-ı şecā‘at-nişān olan sultān-1 ‘ālī-şāna getürüp ba‘dehu ḫazret-i sultān-1 bāhirü’l-bürhān Veretse(?) nām bir fezā-yı dil-güşāda şeref-i nüzüle iḳtirān idüp ḳadīmden maḳarr-ı küffār-ı bī-hüş-ı hezīmet-fürüş olan ḫişār-ı Luḡoş ki [79a]

³³⁷ Mısrada vezin bozuk.

³³⁸ Ar. “Allah’ın yardımıyla başarılı kılınmaya ve Allah’ın nazarıyla gözetilmeye devam etsin.”

erbāb-ı dālāl-i nuḥūset-āmāl ile māl-ā-māldür ol semte aķın Őalıp mezkūr Marķo mūbālaĝa küffār-ı dālālet-ḥurūŐ ile karŐu gelüp tarafeynden Őaflar ārāste³³⁹ merdler dilirler meydān-ı ceng ü ḥarbi pirāste kılup āteŐ-i muŐādere vü kıtāl iŐti ‘āl bulup Őıyt u Őadā-yı merdān-ı zafer-nevāl ve na‘ra-ı nuŐret-behre-i dilirān-ı feth-iŐtimāl ‘ayyūk-ı a‘lā vü zirve-i ‘ulyāya iriŐüp bezm-i rezm ol mertebede germ olmıŐdı ki cūy-ı ḥūn mā-beynde mey-i nāba dönüp kāse-i serden ḳadehler devre baŐlayup yūki yitenler(?) yıķılıp medḥūŐ u ḥāmūŐ olup cā-be-cā tıĝler ü ŐemŐirler peyām-ı mergi getirüp alıŐmak ve viriŐmek üzere iken³⁴⁰ bi-‘ināyetillāḥ gürūḥ-ı mekrūḥ-ı³⁴¹ küffār-ı liyām bozılıp³⁴² münhezim olup leŐker-i İslām envā‘-ı yüz aķlıĝı ile ‘avdet idüp bī-nihāye baŐlar ve diller ile sultān-ı feth-nedīm ü Őecā‘at-muķīm *allāḥümme zeyyin zātehu bi‘z-zāferi‘l-ķavīm*³⁴³ ḥāzretlerine Őeref-i ittiŐālī takdīm idüp ve uğur-ı zafer-Őu ‘ūrlarında bezl-i maķdūr itmegi taŐmīm kılup leŐker-i zafer-rehber cevānib-i erba‘aya ceste ceste segirdüp gürūḥ gürūḥ diller ve deste deste baŐlar getirüp erbāb-ı ḥızlān u dālāl āŐüfte-ḥāl olmıŐ-iken TımeŐvār muzāfātından olup serdār-ı sābıķ zemānında dūŐmen-i ‘ahd-Őiken eline dūŐen³⁴⁴ Lipova nām ḥiŐārda olan küffār-ı nār-ķarārdan [79b] Mürted Rıdvdān dimekle ma‘rūf u meŐḥūr olan mel‘ūn u dūn u dalālet-niŐān süvār u piyāde iki biñden ziyāde erbāb-ı dālāle p[ī]Ővā olup³⁴⁵ memālik-i İslāmiyye‘den BaĐķa nām ḳaŐaba üzerine müstevlī olup ḳaŐaba-ı mezbūre[yi] āteŐe urup bi‘l-cümle eline giren müslimānları kırup erzāk u esbābların³⁴⁶ alup ve evlād u ‘ıyāllerin esir idüp yine geldiĝi maḥalle ‘avdet itmek üzere olduĝın sultān-ı ‘azīmü‘Ő-Őān ma‘lūm idinüp bi‘z-zāt devlet ü iķbāl ile kendüler melā‘yin-i ḥāsirinūñ

³³⁹ “bezenüp” kelimesi karalanmış ve satır üstüne “ārāste” yazılmış.

³⁴⁰ Bu kelimeden sonra gelen “mezkūr Marķo’nuñ baŐı kesilüp” ifadesinin üstü çizilmiŐ.

³⁴¹ Bir ifadenin üstü çizilip yerine “gürūḥ-ı mekrūḥ” yazılmıŐ, karalanan bölüm okunamıyor.

³⁴² “bozılıp” kelimesi sonradan eklenmiş.

³⁴³ Ar. “Ey Allah’ım onun zatını dürüst bir zaferle süsle.”

³⁴⁴ Bu kelimeden sonra çizgi çekilerek derkenara “yazıldı” notu dūŐülmüŐ.

³⁴⁵ Bu kelimeden sonra gelen “ķal‘a-ı mezbūreden ḳıķup” ifadesinin üstü çizilmiŐ.

³⁴⁶ Bu kelimeden sonra gelen “ĝāret” kelimesinin üstü çizilmiş ve yerine “alup” yazılmış.

yolların alup kefere-i fecere daħı āgāh olup hemān-dem ƙoçıların çevirüp taburların ƙurup ceng ü harbe ƙaşd ü āheng idüp ƙarafeynden ceng ü āşüb ulaşup şemşīr ü tīĝ ü sinān u rümh u hırāb u kemān³⁴⁷ cā-be-cā ƙana bulaşup alışup virişmek uruşup döĝüşmek şadedinde iken sultān ĝāzi be-şahsen üzerlerine yürüyüp yanlarında olan dilīrlr ü dilāverler bu hāli görüp uğur-ı nuşret-nüşūrlarında bezl-i baş u cān itmege şarf-ı maĝdūr idüp şemşīrlr ‘üryān meydāna girüp türler ortaya atılıp tūfengler āteş-şarf olup ebdān-ı düzaħ-mekān-ı [80a] dālālet-āşiyānı lāşe-i bī-şey ƙılıp ‘ināyet-i ĥāzret-i Ĥaĝĝ ve hidāyet-i vehhāb-ı muṭlaĝ birle cem ‘iyyet-i küffār perīşān u tārmār olup mezkūr Mürted Rıdvān ‘alā muşırren (...) ³⁴⁸ diri ƙutılıp ĝāzīler yir yir ƙabza-ı taşarrufa getürdikleri kefere-i fecere bir bir mażhar-ı siyāset ƙılınıp ol neberd-i zafer-neverdde bulunan küffārdan³⁴⁹ bir ferd-i cüdā cāy-ı ĥalāşa irişmeyüp peyām-ı merge buluşup semt-i³⁵⁰ nīrānda ārām ƙılıp ‘azāb-ı elīmle mu ‘azzeb olup ƙarārgāhları ƙa ‘r-ı³⁵¹ cehīm olmışdur. Ba ‘dehu ĥāzret-i sultān-ı zī-şān u celādet-nişān esīr olan müslimānları bendden ĥalāş idüp teşhīş idenlere esbāb u emvāl ü ehl-i ‘iyāllerin teslīm idüp kifāyet miĝdārı ‘asker ƙoşup yine mekānlarına gönderüp yirlü yirine īşāl ü irsāl idüp bu ƙadar müslimīn ü erbāb-ı dīnūñ istiħlāşına sebeb olup bir mertebede yüz aĝlıĝı itmişdür ki devr-i Ādem’den bu deme deĝin bunuñ emsālī bir feth-i ĝüzīn mir’āt-ı çarħ-ı berrīnde şūret-pezīr olmamışdur. Eger ki āşaf-ı naşfet-ittişāf ve ĥāzret-i serdār-ı Rüstem-maşāff sultān-ı ‘azīmü’ ş-şān u celādet-nişān ĥāzretlerin tafşīl-i mezkūr üzere ri ‘āyet idüp ve yanınca ‘asker ƙoşup rızā-yı ĥāṭırla Ṭimesvār semtine irsāl itmeyeler-idi müslimānlar mażarret-i küffārdan küllī [80b] muzāyāĝa çeküp āşār-ı emn ü āsāyiş vücūd bulmāk ne ihtimāl idi. El-ĥaĝĝ böyle bir zāt-ı şecā ‘at-

³⁴⁷ “hırāb u kemān” sonradan satır arasına eklenmiş.

³⁴⁸ Okunamayan bölüm:

³⁴⁹ “bulunan küffārdan” sonradan satır arasına eklenmiş.

³⁵⁰ “ka ‘r” kelimesi karalanıp üzerine “semt” yazılmış.

³⁵¹ “semt” kelimesi karalanıp üzerine “ka ‘r” yazılmış.

perver ü ‘unşur-ı nuşret-rehber ü nihād-ı şehāmet-güster ketm-i ‘ademden şahrā-yı
vücūda gelmek emr-i ğayr-ı mutaşavverdür.

Nazm li-münşiyihi (. . _ _ / . . _ _ / . . _ _ / . . _)³⁵²

Çanı bir buncılayın zāt-ı şecā‘at-perver

Çanı bir buncılayın merd-i celādet-güster

Çanı bir buncılayın mālīk-i tedbīr-i güzīn

Çanı bir buncılayın şān-ı celādet-temkīn

Gerçi kim zāt-ı şerīfnde şecā‘at çokdur

Luţf u ihsān u ‘atāsına nihāyet yokdur

Hāşılı buncılayın merd-i dilāver olmaz

Gelmedi ‘āleme bir böyle hünerver gelmez

Görmedim buncılayın luţf u mürüvvet kânı

Şaklaya hayy ile havf ü haţardan anı³⁵³

Hāzret-i serdār-ı nuşret-iqtidār u fetḥ-iştihār bunuñ emsāli fütūḥāt-ı celīle birle hoş-
hāl ü kām-kār olup kudūm-ı leşker-i zafer-rūsūma intizār üzere iken vüzerā-yı ‘ālī-
şān u me‘ālī-nişāndan düstūr-ı mükerrerrem müşīr-i müffahḥam nizāmü’l-‘ālem
şāhibü’l-luţf ve’l-kerem mālīkū’l-cūd ve’ş-şiyem bā’is-i üstüvārī-i bünyān-ı nazm ü
nizām bi’r-rāyi’ş-şāyib ve sebep-i ber-ķarārī-i esās-ı mühimmāt-ı velā’atü’l-enām
bi’l-fikri’ş-sākıb zābıt-ı şerāyit-i etvār-ı salţanat-ı ebediyye [81a] ve kāyid-i kavā‘id-i
hilāfet-i sermediyye ḥāmī-i aşḥāb-ı dīn-i mübīn ve māḥī-i erbāb-ı işrāk-i dalālet-ķarīn
şāġil-i meşāġil-i senen-i sünen-i seyyidü’l-mürselīn ve zāhib-i mezāhib-i fūnūnü’l-
müteķaddimīn ve’l-müteahḥirīn rükn-i rekīn-i ğuzātü’l-müslimīn ve mu‘āvin ü
muzāhir-i kümātü’l-muvaḥiddīn āşaf-ı Āşaf-nażīr ü düşmen-süz ve vezīr-i nuşret-

³⁵² Şiirin üstü çizilmiş ve derkenara “(...) yazılmadı” notu düşülmüş. Notun bir kısmı okunamadı.

³⁵³ Bu mısradaki vezin bozuk.

müşir ü rezm-efrüz maḳbülü'l-ḥaşâyil ve memdühü'l-efâzıl rāğıb-ı aşḫâb-ı 'avârif ve tâlib-i erbâb-ı ma'ârif maḳbül-i sultân-ı cihân ve maḳbû' -ı ḥıdiv-i bâhirü'l-bürhân

Nazm li-muḥarririhi (. _ _ _ / . _ _ _ / . _ _)

Vezîr-i şâhibü'l-iz'ân u emced

Semiyy-i muḥibbî zât-ı mümecced³⁵⁴

Zahîr-i ehl-i ḥaḳḳ zât-ı mu'azzam

Muḥibb-i çâr-yâr-ı âl-i ekrem

Nesr

mesned-i 'ulemâ sened-i şulehâ ḥazret-i Mehmed Paşa *allâhümme tavvil eyyâme iclâlihi bi's-sa'âdeti ve 'ş-şafâ'i ve ihfaz zâtehu 'ani'n-nedâmeti ve 'l-ḥaḫâ*³⁵⁵ ki 'âlem-i fıtrat ve hengâm-ı ḥilkât-ı ḥaḳîḳat-rütbetden ḥüsn-i sîretle ülfet ve luḫf-ı ḫabî'atla ünsiyet itmiş vücûd-ı pür-cûd u 'âlî-derecât u zafer-füzûd ve zât-ı behcet-nümûd u şâhibü'l-ḥayrât u meşhûdü'l-cûd olduğundan mâ'adâ müddet-i medîd ü 'ahd-i ba'iddür ki âsitâne-i 'izzet-i âşiyâne-i ḥaḫanîde pâye-i vezâretle mesrûr u mümtâz ve tevessül-i silsile-i 'azîme-i cihân-bânî birle beyne'l-a'yân kâmkâr u ser-efrâz olup def'-i zulm ü sitem ve tedârik-i cumhûr-ı umûr-ı ehemde mesâ'î-i celîle-i [81b] cemîleleri zâhir ü bâhir olup aḫlâḳ-ı ḫamîde vü eḫvâr-ı pesendîdeleri âfitâb-ı 'âlem-tâb gibi fezâ-yı gâbrâda şüyü' u şöhret bulmağın sultân-ı selâḫin-i cihân ve ḫaḫan-ı ḫavâḳîn-i zemîn ü zemân ve ḫıdiv-i Cem-câh u bâhirü'l-bürhân ve ḫüsrev-i encüm-sipâh u felek-mekân sa'âdetlü pâdişâh-ı 'âlem-penâh *e'azzallâhu enşārehu*³⁵⁶ ḫazretlerinüñ bu def'a gâzâ-yı garrâ-yı 'âlem-ârâya niyyet-i 'azîmetleri muḫarrer olmaḫla medine-i Belğrâd-ı cennet-âbâdda ba'z-ı umûr-ı mühimme taḫşîl ü tedâriki rây-ı rezînlerine ve tedbîr-i güzînlerine tefvîz olunup rikâb-ı sa'âdet-irtikâblarından

³⁵⁴ “muḥibbî” kelimesi vezni bozuyor.

³⁵⁵ Ar. “Ey Allah'ım, onun iclalinin günlerini saadet ve sefa ile uzat; onun zatını pişmanlık ve hatadan koru.”

³⁵⁶ Ar. “Allah yardımcılarını yüceltsin.”

muqaddem müteveccih olmaları bābında fermān-ı kazā-cereyān-ı sultānī maḥall-i şudūra irişmegin devlet ü iḳbāl ve ‘izzet ü iclāl ile teveccüh-i vecīh buyurup erba‘a vü elf ramazānū’l-mübārekinüñ dördinci günü ki yevmü’l-ḥamīsdür³⁵⁷ medīne-i mezbūreye ittişāleri muqarrer olmağın ḥazret-i serdār-ı kişver-güşā ‘umūmen leşker-i nuşret-intimā ile istiḳbāl idüp derūn-ı şehrde bir sarāy-ı ra‘nā vü zībā³⁵⁸ ve cāy-ı behcet-iltiḳāya nüzül idüp me’mūr oldukları umūr-ı cumhūr-ı behcet-nüşūruñ ḥuşūline bezl-i maḳdūr buyurup şol ki lāzıme-i şerāyiṭ-i dīn ü devletdür mehmā-emken yirine getürmege cidd ü ihtimām idüp sıyt u şadā-yı şevket ü mehābetleriyle zümre-i müslimīn tergīb ve fırka-ı müşrikīn terhīb olunmuşdur.³⁵⁹ [82a] Ḥazret-i rabbū’l-‘ālemīn tedbīr-i güzīn ve rāy-ı rezīnlerin semt-i işābet-i bī-intihāya qarīn idüp vücūd-ı bih-būd u şecā‘at-nümūd u şehāmet-fürūdların ḥuşūl-i me’mulāt-ı dāreyn ile mesrūr u dil-şād kıilup sāye-i ‘āṭufetlerin müfāriḳ-ı ‘ibād-ı ḥurrem-nihādları üzerinden dūr u mehcūr kıılmaya ve māh-ı mezbūruñ altıncı gün ki yevmü’s-sebtdür³⁶⁰ āfītāb-ı ‘ālem-tāb cānib-i şarḳdan berḳ urup ‘azm-i memālik-i ğarb kıilup rāyāt-ı küfr-i zūlmet nigūn-sār olup kevākib-i deycūra inhizām gelüp mehçe-i behcet-i behce-i mihr-i enver tābende vü tābdār olduḳda serdār-ı bā-vaḳār ḥazretleri bir semend-i ercemde süvār olup rāyāt-ı feth-i ğāyāt açup kerr ü fer [ü] şevket ve ‘izz ü naşr [u] devletle otaḳ-ı zafer-vifāḳlarına çıḳup ‘asākir-i zafer-me’āsīr cem‘ ü ḥāzır olıncaya degin tevaḳḳuf u qarār kıilup etrāf u eknāfda olan leşker-i zafer-rehber “Mu‘accelen serdār-ı zafer-şi‘āruma irişüp vech-i münāsib gördüğü üzere ḥidemāt-ı mebrūrede bezl-i iḳtidār idesiz” diyü mü’ekked aḳkām-ı şerīfe gönderüp ittişāl-i leşker-i zafer-iştimāl ü nuşret-nevāle intizār üzere iken ḥazret-i sultān-ı Kahramān-

³⁵⁷ H. 4 Ramazan 1004/ M. 2 Mayıs 1596, Perşembe.

³⁵⁸ “dil-güşā” kelimesinin üstü çizilip yerine “ra‘nā vü zībā” yazılmış.

³⁵⁹ Reddāde sonraki sayfanın “ve māh-ı mezbūruñ” şeklinde başlaması gerektiğini gösteriyor olsa da bir sonraki varak “ḥazret-i rabbū’l-‘ālemīn” diye başlamaktadır.

³⁶⁰ H. 6 Ramazan 1004/ M. 4 Mayıs 1596, Cumartesi.

 ahr u Ner m n-miknet *d me 'uluvvuhu*³⁶¹ T me v r ya asına c -be-c  hu u a
 Zolo ³⁶² semtinden Egri'ye  ogru  araf  araf a ın  alup ve kendüleri da ı z t-ı cem l
 [82b] pesendide-i ha ayil ve 'un ur-ı zafer-del l ve ma b ' 'l- em yil merd-i
 meyd n-ı neberd   h c  ve  ir-i b  ez r-ı rezmg h-ı ve a T me v r beglerbegisi
  sma' l Paşa *ed mall hu i b lehu*³⁶³ ile muz f t-ı mem lik-i  sl miyye'den iken
 vech-i me r h üzere düşmen eline d   en Lipova n m hi ar üzerine varup dest-i
 k ff r-ı h ks rdan isti l  a  alı up t g-i b -dir g-i  uz t-ı zafer-irtis m ile h n-ı
 a' d y  z r-i p y-ı leşker-i  sl m'da seyl-i sa' l gibi c r  v  seb l itmege di kat  
 niyyet   'az met üzere oldukları i b r u i' l m olunma la h t r-ı ' t r-ı serd r-ı zafer-
  i' r mesr r u hod-k m olup ve sult n-ı a' zam    an-ı mu' azzam *esbetall hu z tihi fi*
*mesnedi 'l-h km*³⁶⁴ h zretleri da ı ehl-i fir set ve  ah b-i kiy set olmağın hi ar-ı
 mezk rda olan k ff r-ı h ks r³⁶⁵ vech-i me r h üzere e r fa gönderilen ' asker-i
 Tatar-ı nuşret-  s ra³⁶⁶ h n-i ' avdet   ma all-i m r ca' atda  a d-ı ma zarrete bezl-i
 i tid r itmes nler içün ol c nibe teveccüh itmi ler-idi k ff r-ı d l let-nişan h zret-i
 sult n-ı ' az m '  - an n cel det   i b l ve  evket   icl l ile üzerlerine müteveccih
 oldu ın istim ' itdükde hi ar-ı mezk r n varo ın ser-be-ser ' arabalar ile tert b  
 tezy n idüp c -be-c  k  e-bendler ba layup yir yir ser-b z u t feng-end z piy deler
 ih ar idüp ma all-i ceng   ci d l [83a] ve ma  m-ı harb   k t lde kem l-i hu unet  
 ru'  netle h z r    m de olup  urmi lar-idi.³⁶⁷ Sult n-ı z - an-ı me'  l -nişan * ale*
*be ahu il  yevmi 'l-m z n*³⁶⁸ h zretleri da ı bir gün mu addem ' atebe-i  ec ' at-
 r tbetleri h demesinden Baba H ' ce ki A a H ' ce o lıdur  eci'   dil r   merd-i b -

³⁶¹ Kelimenin sonuna gelen “-nu ” ekinin üstü çizilmiş. Ar. “Y celi i sürüp gitsin.”

³⁶² “Zolo ” gibi yazılmış, bahsedilen yer “ olno ” olmalı.

³⁶³ Ar. “Allah ikbalini daim etsin.”

³⁶⁴ Ar. “Allah onu hüküm makamında sabit k lsın.”

³⁶⁵ Bu kelimedden sonra gelen “c 'iz ki” ifadesinin üstü çizilmiş.

³⁶⁶ “nuşret-  s ra” sonradan satır arasına eklenmiş.

³⁶⁷ “h zret” kelimesinin üstü çizilmiş.

³⁶⁸ Ar. “Bekası ahiret gününe kadar sürsün.”

naẓīr olmağın dīl almağa gönderüp nīce ser-bāz u mümtāz dilāverler ile varup ƙal‘a-ı mezbūrenūñ varoşına ulaşup yarar diller getirüp aḥvāl-i kefereye muṭṭali‘ olduklarından-şoñra irtesi gün kerr ü fer ü şevketle müteveccih olup bir mīl miqḍarı kefer-i fecere ƙarşu gelüp ƙarafeynden āteş-i ḥarb ü ƙıtāl iştī‘āl bulup zemān-ı sehl-i ƙalīlü’l-mehlde küffār-ı ḥāksār bi-‘ināyetillāhi’l-meliki’l-ğaffār inkisār bulup dilāverler cā-be-cā yolların alup üzerlerine düşüp dergāh-ı mu‘allā çavışlarından olup sultān-ı ‘azīmü’ş-şān ḥāzretlerinūñ ḥizmet-i bā-mevhibetlerinde olan Zāl Ağa ki nīce zemāñ meydān-ı neberd ü hīcāda erenler ile yılmış ve ‘Arabistān diyārlarında dilāverler-ile ƙırmış oturmuş merdī’ n-nesl ve Çerkisü’l-aşl şecī‘ ü dālī‘ hünerver kimesne olmağın bayrak ƙaldurup beş nefer yoldaş-ı şecā‘at-inti‘āşları ile bi-cehd ḥiṣārūñ ƙapusına irişüp döğişmek üzere iken Tatar merdlerinden bir niçe dilāverler ḥiṣārūñ içine girüp baş kesüp ve bir nice ‘anīd-i pelīdleri diri ƙutup ƙaşra ƙıkarup şemşīr-i ‘azāb-ı şedīd ile nām-ı nuḥūset-encāmıların şaḥāyif-i rüzgārdan³⁶⁹ ḥakk idüp vücūd-ı dālālet-ālūdların [83b] dāyire-i ḥayātdan nā-bedīd ƙılıp bir mertebede yüz aḫlğı itmişlerdür ki aḫlām-ı evḥām u ḥayālāt-ı ādemī-zād ile kemā-hüve ḥaḫḫuhu silk-i sevāda gelmek semt-i taşavvurdan şad-merḥale dūr u ba‘īddür. Vech-i meşrūḥ üzere aḫına giden ‘asker-i Tatar-ı şecā‘at-āşār gelinceye degin ḥiṣār-ı mezkūrı muḥāşara idüp yanında mevcūd bulunan ƙarb-zenler ile ƙal‘a-ı mezbūreyi birkaç gün döğüp cem‘iyyet-i küffār-ı dālālet-āşārı tārmār ƙılıp tafşīl-i mezkūr üzere cevānib-i erba‘aya münteşir olan merdler dilīrler aḫından dönüp emvāl-i ḡanāyimle ‘ālemi toylayup şeref-i ittīşāl-i sultān-ı mu‘azzamla ḥoş-ḥāl olduklarından-şoñra sultān-ı kāmran dahı ƙalkup Ṭimeşvār’a gelüp cenāb-ı pādīşāhīden me‘mūr oldukları ḥidemāt-ı mebrūrede iḫtizā-yı maḥalle göre bezl-i iḫtidār idüp pertev-i şemşīr-i celādetleri āfitāb-ı ‘ālem-tāb gibi ‘ālem-gīr olmuşdur.

³⁶⁹ “ḥayātdan” kelimesi karalanıp satır üzerine “rüzgārdan” yazılmış.

(. _ _ _ / . _ _ _ / . _ _)

Zihī sultān-ı a‘zam-şān-ı ekrem

Olupdur bezm-i rezm içre müsellemler

Yağup yıkdı ‘adūy³⁷⁰ nār-ı qahrı

Düşürdi inkisāra ehl-i küfri

İre-yidi devrine ger Zāl ü Rüstem

Olurdu dest-i çarb fenninde mülzem³⁷¹

Bu kışsa-ı hayr-encām küffār-ı liyām Tımeşvār üzerine müstevlī olup muhāşara itdüğü i‘lām olınduğda³⁷² sa‘ādetlü serdār-ı kāmkar hazretleri üzerlerine teveccüh idüp def‘ ü ref‘lerinde ihtimām üzere oldukların beyān ider.³⁷³

Ƙadīmden ‘atebe-i ‘aliyye-i ħakaniye ħulūş-ı taviiyyetle ‘arz-ı ‘ubūdiyyet iden Erdel voyvodasının cevfi dimāğı bād-ı naĥvetle pür olup şeytān-ı la‘īn-i dālālet-Ƙarīnden bed-ter ü eğall olmağın [84a] ‘ahd-nāme-i ħümāyūna muğāyir Ƙırāl-ı³⁷⁴ dālālet-iştimālden kız alup bāde-i ğurūr u enāniyyetle mağrūr u ser-ĥoş olup ecdād-ı bed-nihādı gitdüğü yola gitmeyüp (...) ³⁷⁵ u ħayātlarına bā‘is olan Ƙavānīn-i şulĥ u şalāĥı ri‘ayet itmeyüp³⁷⁶ müddet-i mütemādī neşv ü nemālarına bā‘is ü hādī olan ħuƣuƣ-ı ni‘am rāyika-ı ħüsrevāniyi ferāmūş Ƙılup (...) Erdel ordusu (...) ³⁷⁷ erba‘a vü elf şevvālū’l-mükerremiñ onuncı ğünü ki yevmü’s-sebtdür³⁷⁸ mübālağa küffār ile memālik-i maħrüse-i ħaƣanīden Ƙal‘a-ı Tımeşvār üzerine müstevlī olup muhāşara

³⁷⁰ “cihānı” kelimesinin üstü çizilip üzerine “‘adū” yazılmış.

³⁷¹ “u ħarb” kelimeleri karalanıp üstüne “fenninde mülzem” yazılmış.

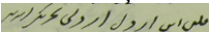
³⁷² Sonradan satır üstüne yazılan “olınduğı beyānındadır” kelimelerinin üstü çizilmiş.

³⁷³ “Bu kışsa-ı hayr-encām küffār-ı liyām Tımeşvār üzerine müstevlī olup muhāşara itdüğü i‘lām olınduğda sa‘ādetlü serdār-ı kāmkar hazretleri üzerlerine teveccüh idüp def‘ ü ref‘lerinde ihtimām üzere oldukların beyān ider” cümlesi başlık niteliğindedir.

³⁷⁴ Bu kelimedden sonra gelen “Peç” kelimesi karalanmış.

³⁷⁵ Okunamayan kelime:

³⁷⁶ “ecdād-ı bed-nihādı gitdüğü yola gitmeyüp (...) u ħayātlarına bā‘is olan Ƙavānīn-i şulĥ u şalāĥı ri‘ayet itmeyüp” bölümü satır arasına sonradan eklenmiş.

³⁷⁷ Satır arasına yazılan bölüm okunamıyor:

³⁷⁸ H. 10 Şevval 1004/ M. 7 Haziran 1596, Cumartesi.

kılup³⁷⁹ taraf taraf meterisler vaZ' idüp 'azîmü'l-cüsse vü fil-ten³⁸⁰ tavîlü'l-kâme vü bārū-şiken toplar u darb-zenler çeküp hişârî döğmege mübâşeret idüp fesâd üzere olduğın a'yân-ı vilâyet ihbâr eyledüklerinde şecâ'at-şi'âr³⁸¹ ü şehâmet-medâr şâhibü'l-'izz ve'l-iqtidâr olan sa'âdetlü serdâr-ı kâmkâr hazretleri Belğrâd'da olan vüzerâ-yı 'âlî-miğdârdan şîr-i bîşe-zâr-ı hîcâ vü hizebr-i kühsâr-ı veğâ mümtâz-ı 'âlem ü ser-efrâz-ı benî Âdem şâhib-i rây-ı rezîn ve mâlik-i tedbîr-i güzîn mu'âvin-i müslimîn ve muzâhir-i aşhâb-ı dîn-i mübîn mürüvvet-nümâ vü 'izzet-iqtidâ vezîr-i sâni Meḥmed Paşa *edâmallâhu iclâlehu*³⁸² hazretleriyle³⁸³ ve müşîr-i şehâmet-mesîr düstür-ı şecâ'at-semîr ü bî-naẓîr olan müteveffâ vezîr Sinân Paşa *tâbe serâhunuñ*³⁸⁴ veled-i 'izz ü emcedleri olan vezîr-i dil-peẓîr³⁸⁵ ü bî-hem-tâ Meḥmed Paşa ki şîr-i bîşe-zâr-ı hîcâdur³⁸⁶ ve sâbîkü'z-zîkr silaḥdârlarbaşı³⁸⁷ olan merd-i şecâ'at-peymâ vü zât-ı şadâkat-iqtidâ³⁸⁸ Meḥmed Ağa *dâme mecduhu*³⁸⁹ ile³⁹⁰ ve sağ 'ulüfecilerbaşı olan kıdvetü'l-emâcid ve'l-a'yân câmi'ü'l-meḥâmid ve'l-'unvân Süleymân Ağa dâme mecduhu ki nice müddet ebnâ-i sipâhiyâna ketḥüdâlık [84b] ḥidmetinde istiḥdâm olunmaqla umûr-ı müşkile ḥalline kâdir nâdirü'l-akrân müşârun ileyh-i bi'l-benân umûr-dîde vü kâr-âzmüde merd-i dilîr ü bî-naẓîr olduğından ğayrı sene-i sâbîkada Tîmeşvâr muḥâfazasında olmuş ve rûzgâr görmüş zât-ı sitüde-sîret olmağın bir yire gelüp sâyir 'asâkir-i zafer-me'âsîr ve a'yân-ı şehir ile müşâvere eyledüklerinde “Şöyle ki 'ale'l-'acele üzerlerine varılup düşmenüñ def' ü ref'i

³⁷⁹ “idüp” kelimesi karalanıp üzerine “kılup” yazılmış.

³⁸⁰ “beden” kelimesi karalanıp üzerine “ten” yazılmış.

³⁸¹ “şi'âr” kelimesi satır arasına eklenmiş.

³⁸² Ar. “Allah yüceliğini sürekli kılsın.”

³⁸³ “*edâmallâhu iclâlehu* hazretleriyle” bölümü satır arasına eklenmiş.

³⁸⁴ Ar. “Toprağı güzel kalsın.”

³⁸⁵ Bu kelimeden sonra yazılan kelime karalanmış. Onun yerine derkenara “ü bî-hem-tâ” kelimeleri eklenmiş.

³⁸⁶ “hazretlerüne” kelimesi karalanarak üstüne “ki şîr-i bîşe-zâr-ı hîcâdur” yazılmış.

³⁸⁷ “siḥaldârlar” olarak yanlış yazılmış.

³⁸⁸ Bu kelimeden sonra gelen “melâz-ı ğurâbâ vü mu'în-i zu'afâ mu'azzez ü mükerrem” bölümü karalanmış.

³⁸⁹ Ar. “Yüceliği sürüp gitsin.”

³⁹⁰ “*dâme 'uluvvuhu mecduhu*” ifadesi karalanmış, üzerine “*dâme mecduhu* ile” yazılmış.

bābında ihtimām olinmaya Tımeşvār elden gitdükdən-şoñra küffār-ı hāksār taraf taraf Tūna yalısında vāki‘ olan iskelelere müstevlī olup rāh-ı mürūr u ‘ubūrī kāt‘ itdüklerinden-şoñra Belğrād’da olan müslimānlar dañı maķām-ı hużūrdan geķüp vādī-i taħayyūr ü inķılāba düşüp ve cā-be-cā re‘āyā dañı baş ķaldurup küllī fesāda hādī vü bādī olur³⁹¹ şoñradan tedārikinde ‘usret çekilmek lāzım gelür” diyü serdār-ı bā-vaķār ĥazretleri ber-vech-i müsāra‘a³⁹² teveccüh itmegi müvecceh görüp māh-ı mezbūruñ on altıncı günü ki yevmü’l-erba‘adur³⁹³ elviye-i nuşret-ihtivāların açup zıkr olınan ağalar³⁹⁴ ve mevcūd³⁹⁵ bulınan serħadde³⁹⁶ kışlayan ‘asākir-i zafer-rehberlerle³⁹⁷ süvār olup bir sāt-i mübārekede cısr-i Belğrād’ı geķüp Zemūn nām maħalde şeref-i nüzüle maķrūn olup ‘asākir-i nuşret-me’āsir cem‘ olsun için menzil-i mezkūrda bir gün iķāmet ü qarār kılup andan ķalkup Işlanķamen iskelesine gelüp³⁹⁸ [85a] ol maħalde vūzerā-yı ‘āl[ī]-şān ki bālāda meşūrlardur envā‘-ı kerr ü fer ile ordu-yı hümāyūna³⁹⁹ mülākī olup māh-ı mezbūruñ yigirmi ikinci günü ki yevmü’l-erba‘adur⁴⁰⁰ ‘umūmen ‘asākir-i zafer-sākir iskele-i mezkūreye⁴⁰¹ gelüp⁴⁰² fe-ammā leşker mā-beyninde güft ü gū-serā olup geķmekde mütereddidler-iken serdār-ı bā-vaķār ĥazretlerinüñ tūğ-ı pür-fürüğlarıyla merd-i meydān-ı hıcā vü hizebr-i bīşezār-ı

³⁹¹ “olup” kelimesi silinip yerine “olur” yazılmış.

³⁹² “bī-mehābā” bölümü silinip satır arasına “serdār-ı bā-vaķār ĥazretleri ber-vech-i müsāra‘a” yazılmış.

³⁹³ H. 16 Şevval 1004/ M. 13 Haziran 1596, Çarşamba.

³⁹⁴ Bu kelimedden sonra gelen “ile” kelimesi silinmiş.

³⁹⁵ “mevcūd” kelimesinin üzerine yazılan “bulınan (...)” bölümü karalanmış.

³⁹⁶ “ħalkı ve nice senedür ki serħadde” bölümünün üstü çizilmiş, üstüne “bulınan serħadde” yazılmış.

³⁹⁷ “zū‘amā ve müteferriķa ve kütüb ve çavuşlarıyla ve kendü ādemleriyle” bölümü silinmiş üzerine “‘asākir-i zafer-rehberlerle” yazılmış.

³⁹⁸ Bu kelimedden sonra gelen “menzil-i mezkūrda bir gün iķāmet ü qarār kılup” bölümünün üstü çizilmiş.

³⁹⁹ Bu kelimedden sonra gelen “muķārin o” bölümünün üstü çizilmiş.

⁴⁰⁰ H. 22 Şevval 1004/ M. 19 Haziran 1596, Çarşamba.

⁴⁰¹ Önce “mezkūrede” yazılmış, daha sonra “-de” eki karalanarak satırın üstüne “-ye gelüp” kelimesi eklenmiş.

⁴⁰² Derkenara yazılan “fe-ammā leşker mā-beyninde güft ü gū-serā olup geķmekde mütereddidler-iken serdār-ı bā-vaķār ĥazretlerinüñ tūğ-ı pür-fürüğlarıyla merd-i meydān-ı hıcā vü hizebr-i bīşezār-ı veğā Ĥalīl Kethūdā dāme mecduhu (...) geķüp bir fezā-yı dil-güşāya nüzül idüp āteş-i ‘ibret ve eķvār-ı ĥamiyyet iźhār itmekle herkes cāy-ı ĥalāşa dest-res (...) sa‘ādetlü serdār-ı şecā‘at-āsār ĥazretlerinüñ teveccühlerin ma‘lūm idinüp” bölümü muhtemelen buraya eklenmelidir.

vegā Ḥalīl Kethüdā dāme mecduhu herkesden aḳdem(?) geḳüp bir fezā-yı dil-güşāya
nüzül idüp āteş-i ‘ibret ve eṭvār-ı ḥamiyyet izhār itmekle herkes cāy-ı ḥalāşa dest-res
(...)⁴⁰³ sa ‘ādetlü serdār-ı şecā‘at-āşār ḥazretlerinüñ teveccühlerin ma‘lüm idinüp
mevcüd bulunan sefāyin-i nuşret-ḳarāyinden hilāl-peyker ü ḳamer-lenger felek-seyr ü
bād-ṭayr ḳadırgalara vezīr-in-i şeci‘in ḥazretleri kendü ḥavāşlarıyla⁴⁰⁴ anlardan-şoñra
serdār-ı bā-vaḳār ḥazretleri daḥı tevābi‘ ü levāḥıḳlarıyla süvār olup sā‘at-i
vāhidede⁴⁰⁵ Ṭimeşvār yaḳasında bulınup irtesi gün nice gerekse Peḳkereg’e gelinüp
ve lākin küffār-ı ḥāksār ḳal‘a-ı Ṭimeşvār’uñ ḳal‘u ḳam‘ına bezl-i iḳtidār idüp bir
niçe gün içinde ‘azīm gedükler açup yürüyüş etdüklerince maḥşūr-ı ḥişār-ı üstüvār
olan leşker-i şecā‘at-āşār ehl ü ‘iyāleriyle irişüp hücum iden küffār-ı şüm u ḳalālet-
rüsüm ile buluşup mażarretlerin def‘ itmege diḳḳat idüp şemşīr-i ābdār-ı ḡayret birle
kefere-i fecere[yi] ḳırup zīr-i ḥişār-ı üstüvārda küştelerden püşteler peydā idüp gice
ve gündüz⁴⁰⁶ tīg-i ḡayretle ḳalışup def‘-i mażarret-i a‘dāda bezl-i iḳtidār iderlerdi.
‘Ale’l-ḥuşuş merd-i dilīr-i ḡüzīn ve hizebr-i bī-nażīr ü şecā‘at-temkīn mu‘īn-i dīn-i
mübīn muzāḥir-i aşḫāb-ı yaḳīn Tehemten-ḳudret ü Rüstem-sīret ma‘den-i şecā‘at
menba‘-i şehāmet [85b] ḳıdvē-i erbāb-ı ḡazā‘umde-i aşḫāb-ı vegā şāḥib-i rāy-ı rezīn
mālīk-i tedbīr-i ḡüzīn

Nazm (. _ _ _ / . _ _ _ / . _ _)

Dilīr-i bī-nażīr ü nuşret-efzā

Şeci‘-i dil-peżīr-i ‘ālem-ārā

(4)⁴⁰⁷ Meh-i burc-ı mürüvvet kân-ı himmet

(2) Ceb[ī]ni pertev-i mihr-i sa‘ādet

⁴⁰³ Okunamayan bölüm:

⁴⁰⁴ Bu kelimeden sonra gelen “süvār olup” kelimelerinin üstü çizilmiş.

⁴⁰⁵ Bu kelimeden sonra gelen “‘umümen leşker-i zafer-rehber ile” bölümünün üstü çizilmiş.

⁴⁰⁶ Bu kelimeden sonra gelen “yatmayup ve oturmayup def” kelimeleri karalanıp üzerine “tīg-i ḡayretle ḳalışup def‘-i” yazılmış.

⁴⁰⁷ Mısraların üzerine yazılan rakamlar sıralamalarını gösteriyor olmalı.

(1) Vücūdı mazhar-ı feyż-i hidāyet

(3) Gül-i bāğ-ı ‘atā şāhib-şecā’ at

Zī-şān u me‘ālī-nişān Fetih Giray Sultān⁴⁰⁸ bu hāli görüp şemşir-i ğayrete el urup kadīmü’l-eyyāmdan cenāb-ı me‘ālī-nişāblarına intisāb iden mīrzālardan merd-i mümtāzān-ı veğā vü şir-i ser-bāzān-ı hīcā Şahbāz Mīrzā⁴⁰⁹ ve Kāsım Mīrzā ve Aq Mīrzā ve Bay Mīrzā⁴¹⁰ ve Murtażā Mīrzā ve Dervīş Mīrzā Sübhān Kul Beg Bākī Beg H‘āce Tuhtār Ğāzī Mīrzā nām dilir ü merd-i bī-nazīrlere kifāyet miqdārı ‘asker-i şecā’at-āsār koşup⁴¹¹ koşun koşun bölük bölük gürüh gürüh etrāf u eknāfa gönderüp küffār-ı hāksāruñ a‘vān u enşārınuñ yolların alup zād u zevādelerin getürmeyüp ve tabur-ı⁴¹² dālālet-nüşür-ı küffār-ı hāksārdan⁴¹³ bir mīl miqdārı zuhūr⁴¹⁴ idüp taşra çıkanları ele getürüp emān u zemān virmeyüp mazhar-ı şemşir-i siyāset kılmakla kefer-i fecere bī-tāb u tüvān olup⁴¹⁵ her biri küllī muzāyakaya düşüp āteş-i havf u haşyetle cigerleri bişüp başlarına zenbūr-ı dehşet üşüp mazarret-i cānib-i Tatar-ı şecā’at-āsārdan emīn olmamakla istihlāş-ı hişār-ı Tımeşvār’a kemā-hüve haqquhu bezl-i iktidāra [86a] mecālleri olmayup anlara vech-i meşrūh üzere Tatar merdleri üşmekle⁴¹⁶ hişārda olan ‘asker-i şecā’at-āsār dahı fūrce bulup faşl faşl keferenüñ meterislerin başup envā’-ı yüz aklıklarında bulunup şol ki muktezā-yı ğayret-i İslāmdur zuhūra getürmege ihtimām iderler idi. Fe-ammā kal‘ada olan müslimānlar gice vü gündüz çalışmakla zebūn olup za‘f ü kelāl üzere oldukların küffār-ı dālālet-

⁴⁰⁸ Bu kelimeden sonra gelen “*allāhümme sebbit zātehu bi’l-fütühāti’l-uzmā ilā yevmi’l-mizān* hāzretleri” (Ar. “Ey Allah’ım, kıyamet gününe dek onun zatını büyük fetihlerle tasdik et”) bölümü karalanmış.

⁴⁰⁹ Bu kelimeden sonra gelen “ki şahş-ı dilir ü zāt-ı bī-nazīrdür andan mā-‘adā” bölümü karalanmış.

⁴¹⁰ Bu kelimeden sonra çıkma işareti yapılarak derkenara “ve Murtażā Mīrzā ve Dervīş Mīrzā Sübhān Kul Beg Bākī Beg H‘āce Tuhtār Ğāzī Mīrzā” isimleri eklenmiş.

⁴¹¹ Bu kelimeden sonra gelen “taraf taraf” kelimeleri karalanmış.

⁴¹² “taburlarından” kelimesindeki “-larından” bölümü karalanmış.

⁴¹³ Bu kelimeden sonra gelen “zuhūr idenleri” kelimelerinin üstü çizilmiş.

⁴¹⁴ Bu kelimeden sonra gelen “idenleri” kelimesi çizilip üstüne “idüp taşra çıkanları” yazılmış.

⁴¹⁵ Bu kelimeden sonra gelen “rāh-ı āmed ü şüdlere bend ü bestler olmakla” bölümü çizilmiş ve üstüne “kılınup” yazılmış.

⁴¹⁶ Metinde “uşmakla” olarak geçmektedir.

me'āl ü hezîmet-iştîmāl ma'lûm idinüp mâh-ı mezbûruñ yigirmi dördinci güninde⁴¹⁷ kefere-i fecere bir uğurdan tuğyân idüp hişâra cā-be-cā yürüyüp bezl-i iktidâr itmege niyyet itdükleri sem' -i sultân-ı 'azîmü'ş-şân u celîlü'l-'unvâna irişmegin eben 'anced zât-ı celâdet-nişânlarında münderic olan âsâr-ı ğayret ü hamiyyeti zuhûra getürüp sultân-ı âfitâb ablağ-ı çarha süvâr olup⁴¹⁸ cünüd-ı zulmet-nümüd-ı şeb-i deycür ile⁴¹⁹ leşker-i nücüm fezâ-yı gerdünda mütevârî olduğda sultân-ı zî-şân bir semend-i bād-peyvende süvâr olup Tatar-ı şecâ'at-âsâr mîrzâlarından olup qadîmü'l-eyyâmdan ilâ hâzâ elân dūd-mân-ı 'izzet-âşiyânelerinde perveriş bulan ağalarından Tatar Mîrzâ ve Buğay Ağa ve Mîrzâ Ğorkya Beg ve Ğazînedârbaşı Meħmed ve Lâçîn ve kılarcı başı Re'is 'Alî Ğulâm Meħmed ve 'İsâ Bâlî ve Şa'bân Ağa [86b]⁴²⁰ nâm dilâverler ki her biri ced-be-ced sultân-ı zî-şân *dâmet me'âlîhu ilâ yevmi'l-mîzân*⁴²¹ Ğazretlerine Ğulûş-ı niyyet ü şafâ-yı 'ağîdet ile Ğizmet idüp râh-ı şadâqatda sâbit-ğadem olan şecî'ler ü dilîrlerdür⁴²² ve sâyir 'asâkir-i zafer-me'âsir birle bi'z-zât qalkup seyl-i sâyil gibi țaraf-ı țabur-ı küffâra mâ'il olup bir anda irişüp kefere dağı şevket-i leşker-i İslâm-ı⁴²³ şehâmet-intizâmı⁴²⁴ Ğörüp hişâra yürümekden ferâğat idüp bi'l-cümle 'asker-i hezîmet-rehber-i küffâr-ı Ğâksâr⁴²⁵ muğtedâları olan ibn-i Erdel ki şeytân-ı đalâlet-ğüsterden bed-terdür⁴²⁶ başına cem' idüp ba'de'l-müşâvere bir miğdârın meteris üzerinde alığoyup kendü süvâr u piyâde kırğ biñden ziyâde müsellağ ü

⁴¹⁷ H. 24 Şevval 1004/ M. 21 Haziran 1596.

⁴¹⁸ Bu kelimeden sonra gelen “asker-i şa'ş'a-ı pür-envâr müstevlî olmağla” bölümü karalanmış, üstüne yazılan “diyâr-ı mağribe (...)” bölümü de karalanmış.

⁴¹⁹ Önce yazılan “diyâr-ı mağribe (...) idüp” ifadesi karalanarak üzerine “üzerlerine müstevlî (...) idüp” yazılmış fakat o da silinerek satırın altına “ile” eklenmiş.

⁴²⁰ Derkenar: “ve sâbîkütü'z-zîkr İsmâ'îl Paşa dâme ikbâlehu ki merd-i dilîr ü dilâver ve zât-ı bî-nağîr ü şecâ'at-perverdür Ğüb-şüret merd-i (...) nâdirü'l-akrân (...) bi'l-benândur Ğuşûşâ akher-i Ğicâ 'İsâ Beg olan (...) Meħmed Beg dâme 'izzihu ki râh-ı Ğazâda mümtâz-ı 'âlem ve meydân-ı Ğicâda ser-efrâz-ı benî Âdem'dür anlar ile”

⁴²¹ Ar. “Yücelikleri kıyamet Ğününe dek sürüp Ğitsin.”

⁴²² “dilîrler ile” yazılmışken “ile” kısmı karalanmış ve üzerine “-dür anlar ile” eklenmiş. Daha sonra “anlar ile” bölümü de karalanmış. Derkenardaki kısım muhtemelen buraya eklenecek.

⁴²³ “leşker-i Tatar” kelimeleri silinmiş yerine “leşker-i İslâm” yazılmış.

⁴²⁴ “âşârı” kelimesi karalanmış ve üzerine “intizâmı” eklenerek “şehâmet-intizâmı” yapılmış.

⁴²⁵ “ğâksârı” yazılmışken akuzatif eki silinmiş.

⁴²⁶ Satır arasına “ve ağir” yazılmış.

tüfeng-endâz kâfirler ile ceng ü harbe yüz tutup muķābele vü muķāteleye kaşd ü āheng itdükde sulţān-ı ‘azīmü’ ş-şān hażretleri bālāda meşūr olan mīrzālara vü hademe-i ‘atebe-i ‘ulyāları olan gāziler ki her biri dilīrler şecīler merdler bī-nażīrler hizebrān-ı şīr-i naħc[ī]rlerdür⁴²⁷ tevābī‘ ü levāhıķları ile küffāruñ taburların geķüp meterislerin başmaķ emr idüp kendüler daķı bir ķoldan yürüyüp izhār-ı şevket ü iş‘ār-ı mehābet itdüklerinde gürūh-ı liyām daķı muķābeleyle aķdām-ı iķdām koyup ve lākin top altından çıkmayup merdler dilīrler ulaşıp āheste āheste elleşmege başlayup [87a] alışup virişmek şad[ed]inde iken āteş-i ceng ü cidāl işti‘āl bulup dilīrler dilāverler kâfirūñ meterisleri üzerine varup mezkūr Meħmed Beg topların kılıçlayup(?)⁴²⁸ ve hişārda olan müslimānlar daķı çıķup tarafeynden ‘azīm cengler ve merdāne āhengler olinup kefereden niceler pençe-i merge giriftār olup ka‘r-ı nīrānda ārām u ķarār itmişlerdür⁴²⁹ ve cünūd-ı nuşret-vürüddan ba‘zılar nüş-ı cām-ı şehādet kılup bezm-i rezmde mesrūr u ĥod-kām u kāmķār olmuşlardur⁴³⁰ [ve sābıķū‘ z-zıkr Zāl Aġa ki merd-i bī-hemāldür ol neberd-i zafer-neverdde tüfengle urilup mecrūh olup pehlivān-ı merdān ve hengāme-gīr-i dilīrān olan Baba ‘Acem ki⁴³¹ taķarrüb-i bisāt-ı behcet-intisāb-ı sulţān-ı ‘azīmü’ ş-şān ile ‘unvān u rüchān bulan ķullarındandır yanında ĥāzır bulinup mezkūr Zāl Aġa’nuñ yarasın şarup andan mā-‘adā bir kâfir anı⁴³² meydāna oķıyup⁴³³ merdāne at sürüp ‘arşagāh-ı ĥicāda cevelān itdükde kâfir-i mezkūr muķābeleyle ķādir olmayup rāh-ı firārda mestūr olduġı meşhūd-ı şühūd-ı cünūd-ı nuşret-vürūd olmuşdur.] Ol gün şabāħdan gün ortaya deġin zümre-i muvaħħidīn ceng ü cidāle ķarīn olup ba‘de’ z-zuhr bir miķdār herkes yirlü yirine

⁴²⁷ “nām mīrzālar ile (...)” bölümü karalanarak üzerine “hizebrān-ı şīr-i naħc[ī]rlerdür” bölümü eklenmiş.

⁴²⁸ “mezkūr Meħmed Beg topların kılıçlayup(?)” bölümü sonradan satır arasına eklenmiş.

⁴²⁹ “ka‘r-ı nīrānda ārām u ķarār itmişlerdür” bölümü derkenara eklenmiş.

⁴³⁰ Çıkma işareti yapılarak derkenara köşeli parantez içindeki bölüm eklenmiş.

⁴³¹ Bu kelimedden sonra gelen kelime karalandığı için okunamıyor.

⁴³² “anı” kelimesi karalanan bir başka kelimenin üzerine yazılmış.

⁴³³ Bu kelimedden sonra gelen kelime karalandığı için okunamıyor.

çekilüp qarār itdüklerinde sultān-ı bāhirü'l-bürhān ve 'azīmü'ş-şān hazretleri cāyiz ki kefere teskīn bulmayup hişāra yürüyüp mahşūr olan müslimīn ve muhāşara kılınan muvahhidine zarar ideler diyü bir köşede ārām kılıp⁴³⁴ mütevaqqıf iken 'asker-i Tatar "Bi-ḥamdillāhi te'ālā bugün daḥı bu bahāne ile küffāruñ mażarretleri hişārdan def' olındı min-ba'd ceng olmak ve kefere⁴³⁵ taşra çıkmak ihtimāli yokdur" diyü cevḳ cevḳ çekilüp yirlerine girdüklerin küffār-ı ḥāksār ihsās itmekle tekrār bir yire gelüp şaflar ve alaylar bağlayup taşrada bulduḡı müslimānlaruñ 'ale'l-ḥuşuş sultān-ı celādet-nişān hazretlerinüñ üzerlerine yürüyüp hemān-dem sultān-ı 'azīmü'ş-şān daḥı yanında bulunan mīrzālardan ve ağalarından [87b]⁴³⁶ nām dilīrler ü dilāverler ü şecā'ler ü şecā'at-perverler ile qarşu gelüp meger ki ol maḥalde Göle'den bir miḳdār 'asker gelmiş idi anlar daḥı hāzır bulunup ba'zı⁴³⁷ Tatar-ı şecā'at-āsār ile anlar bir taraftan ve rikāb-ı sa'adetlerinde bulunan mīrzālar ve dilāverler ile sultān hazretleri bir cānibden yürüyüp tarafeynden⁴³⁸ ceng⁴³⁹ ü ḥarbe āheng olunup⁴⁴⁰ kāfirler ḥāke düşüp menzil-i⁴⁴¹ dünyāyı mesken-i caḥīme deḡişüp ve Göle 'askeriyle bile olan Tatarlar ileri yürüyüp ḥaylī kāfir yıḳup küffār daḥı bir yire çoḳup bi'l-cümle hücum itdüklerinde Tatar-ı şabā-reftār 'adet-i ma'hūdeleri üzere⁴⁴² bir miḳdār kenār ihtiyār idüp 'asker-i Göle'den ayrıldıḡlarında tekrār mūrāca'at itmeyeler diyü anlar daḥı muḳāvemet itmeyüp maḥall-i qarārdan ayrılmaḳla küffār fürce bulup ol cānibde olan Tataruñ üzerlerine üşüp⁴⁴³ anlar daḥı tīr ü kemāna el urup gāḥ döḡişüp gāḥ yürüyüp gāḥ çekişüp gāḥ ṭurup mübālaḡa kāfir düşürüp nicesin mecrūḥ idüp bu esnāda küffār-

⁴³⁴ "kılıp" kelimesinden sonra gelen "(...) vāridāt-ı ḥafīyye iken" bölümü karalanmış.

⁴³⁵ "bugün küffār-ı ḥāksār" kelimeleri karalanıp üzerine "min-ba'd ceng olmak ve kefere" yazılmış.

⁴³⁶ Sayfanın başındaki iki satır muhtemelen isimler eklenecek diye boş bırakılmış.

⁴³⁷ "bir miḳdār" kelimeleri silinip üzerine "ba'zı" yazılmış.

⁴³⁸ Bu kelimededen sonra gelen "ḥaylī" kelimesi karalanmış.

⁴³⁹ Bu kelimededen sonra gelen "ve küllī" bölümü karalanmış, "ü ḥarbe" kelimeleri sonradan eklenmiş.

⁴⁴⁰ Bu kelimededen sonra gelen "bi-nihāye" kelimesinin üstü çizilmiş.

⁴⁴¹ Bu kelimededen sonra gelen "nīrānı ḳa'r" kelimeleri karalanmış.

⁴⁴² Bu kelimededen sonra gelen "üzerlerinden" kelimesi karalanmış.

⁴⁴³ Bu kelimededen sonra gelen "anlar daḥı" bölümü karalanmış.

1 bed-kirdār bir ağız olup sultān-ı ‘azīmü’ş-şān hazretlerinüñ üzerlerine [88a] yürüyüp müteşaddī-i ceng ü cidāl olduklarında anlar dağı cenāb-ı kibriyāya tevekkül ve mu‘cize-i risālet-penāhiye tevessül idüp yanında bulunan mīrzā⁴⁴⁴ vü dilīr⁴⁴⁵ ü şīr-i bī-nazīrlere envā‘-ı mülātefet ve ešnāf-ı mülāyemetle istimālet virüp āhīr-i kelām-ı nuşret-encāmları buña müncerr olur ki⁴⁴⁶ “Egerçi düşmen çoğdur bizüm yanumuzda az kimesne bulunmuşdur. Fe-ammā *kem min fi’etin kaliletin galebet fi’eten keşireten*⁴⁴⁷ mefhūmindan ğafletüñ aşlı yoğdur. Merdlik dilīrlik bunuñ gibi maħalde bellü olur ve dilāver ü hüner-perver olanlar bunuñ gibi zemānda bilinür”⁴⁴⁸ diyü siper-i sīne-i bī-kīnelerin top ü tüfeng-i ‘adūya karşı tutup şemşīr-i bürrāna ve tīr ü kemāna el urup merdāne meydāna at sürüp bir ān içinde niçe be-nām [u] nāmdār kāfir-i fācirleri⁴⁴⁹ hāke berāber kıilup ve nicesin mismār-ı tīr-i zafer-te’sīr ile hāne-i zīn-i hezīmet-ķarīnlerine mıhlayup ve yanında olan dilīrlar dağı sultān-ı şecā‘at-nişān hazretlerinüñ bunuñ gibi ihtimāmın görüp her biri kuvvet-i ķalb peydā idüp pes ü pīşlerinde er yıkup baş alup merdāne revişler ve dilīrāne huşyetler gösterüp küffār-ı hāksarı taburlarına şokup Erdel voyvodası olan mel‘ün-ı dūn u hezīmet-maķrūn bu hāli görüp kendüsi şahşen karşı sürüp üzerinde olan yat u yarağın sultān-ı ‘ālī-şāna havāle kıilup [88b] bi-‘avn-i ‘ināyet-i İlāhī şavduğdan-şoñra t[ī]r ü kemāna el idüp zīr-i rāmindan urup nemed-zīn-i nuhūset-ķarīnine irişdürüp bu hālde atları zebūn olan Tatar merdlerine ve deşt-i Kıpçak dilāverlerine huşūşā maķām-ı ‘ubūdiyyetde sābit-ķadem ü rāsīh-dem olan Baba Ħasan nām ‘abd-i şadāķat-encāmlarına gövdelü ādemsin atuñ zebūndur biz ceng iderken koşuna irişmege ķaşd ü āheng idüñ diyü

⁴⁴⁴ “mīrzālara” kelimesinin ekleri karalanmış.

⁴⁴⁵ “dilīrlere” kelimesinin ekleri karalanmış.

⁴⁴⁶ “düşmen çoğdur diyü kaçmak bize düşmez” bölümü karalanarak üzerine “āhīr-i kelām-ı nuşret-encāmları buña müncer olur ki” yazılmış.

⁴⁴⁷ كَمْ مِنْ فِئَةٍ قَلِيلَةٍ غَلَبَتْ فِئَةً كَثِيرَةً (2/ Bakara, 249.ayet) “[B]üyük bir topluluğa galip gelen nice küçük topluluklar vardır.”

⁴⁴⁸ “ma‘lūm olur” kelimeleri silinip üzerine “bilinür” yazılmış.

⁴⁴⁹ “Kāfiri” kelimesi karalanıp üzerine “kāfir-i fācirleri” yazılmış.

tenbîh buyurup tekrâr kendüler dönüp düşmen üzerine at sürüp peleng-i bebr-
âheng⁴⁵⁰ gibi pençe-i mehâbetle niçe düşmen-i ‘ahd-şikenüñ bāzū-yı şalâbetlerin
kırıp⁴⁵¹ ol maħalde bālâda mestûr olan Ĥazînedârbaşı⁴⁵² Mehmed Mîrzâ ile Lâçîn-i
şeca ‘ât-çîn sa ‘âdetlü sultân-ı zafer-temkînüñ uğurında baş virüp rahmet-i rahmâna
karîn olmışlardur. Tekrâr dönüp rikâb-ı sa ‘âdet-irtikâba kalķup rûy-ı pür-enverlerin
taraf-ı ‘adâya tutup murğ-ı tîr-i zafer-te’şîrlerine sîne-i pür-ķîne-i a ‘dâ-yı bed-rây
âşiyâne kılmak şadedinde iken hâr u hâşâkla memlû bir hafer-i kadîm semend-i
zafer-tersîmlerin taķdîm idüp yıkılmaķla atdan ayrılup ol hîn-i ğayret-rehînde ‘abd-i
kadîmlerinden belki maķbûl nedîmlerinden ‘İsâ Bâlî dimekle bir şahş-ı ğüzîn atından
inüp muķâvemet ü mu ‘âvenete kaşd idüp atın teklîf itdükde⁴⁵³ kemâl-i ğayretlerinden
ķabûl itmeyüp⁴⁵⁴ atuña bin diyü hitâb-ı müstetâb idüp bir nice biñ düşmen arasında
bād-ı peyk-hîz gibi semend-i ercendlerine irişüp rikâb-ı sa ‘âdet-me’ nûsları pây-
bûs-ı⁴⁵⁵ nuşret-âlûdlarıyla⁴⁵⁶ müstes‘ad olmadın hâne-i zîn-i zafer-rehînlerin teşrîf
buyurup ol maħalde kemânları haķîķatsiz yoldaş gibi yanlarından ayrılup maħallinde
bulınmaduğın⁴⁵⁷ [89a] kemânelerin ağız açup⁴⁵⁸ ğümânsız haber virmekle hemân-
dem ķâfir-i fâcirüñ üzerine düşüp elinde olan⁴⁵⁹ külüñin bî-direng alup üzerine
havâle olup urup düşürüp ol hîn-i nuşret-ķarînde beş altı nefer melâ ‘yin-i hâsirîn-i⁴⁶⁰

⁴⁵⁰ “ebr” kelimesi çizilip üstüne “bebr” yazılmış.

⁴⁵¹ Bu kelimededen sonra çıkma işareti yapılp satır arasına “ol maħalde bālâda mestûr olan Ĥazînedârbaşı Mehmed Mîrzâ ile Lâçîn-i şeca ‘ât-çîn sa ‘âdetlü sultân-ı zafer-temkînüñ uğurında baş virüp rahmet-i rahmâna karîn olmışlardur” bölümü eklenmiş.

⁴⁵² Bu kelimededen sonra gelen “olan” kelimesi karalanmış.

⁴⁵³ “itdükde” kelimesi karalanıp üzerine “idüp atın teklîf itdükde” yazılmış.

⁴⁵⁴ “kemâl-i ğayretlerinden ķabûl itmeyüp” bölümü derkenara sonradan eklenmiş.

⁴⁵⁵ Bu kelimededen sonra gelen “sa ‘âdet” kelimesi karalanmış.

⁴⁵⁶ “âlûslarıyla” şeklinde yazılan bu kelimenin “âlûdlarıyla” olması muhtemeldir.

⁴⁵⁷ “bulınmamaķla” kelimesini karalanıp üstüne “bulınmaduğın” yazılmış.

⁴⁵⁸ “ağız açup” bölümü sonradan satır üstüne eklenmiş.

⁴⁵⁹ Bu kelimededen sonra gelen “külüñ ile” kelimeleri karalanmış ve derkenara “külüñin bî-direng alup üzerine havâle olup” bölümü yazılmış.

⁴⁶⁰ Bu kelimededen sonra gelen “bî-direng hâke ķarîn olup” bölümü karalanmış.

dūzaḥ-mekīni birbiri üzerine⁴⁶¹ ḥāk-i siyāha qarīn idüp⁴⁶² envā‘-ı yüz aklıklarında bulunup bu esnāda aḥşam irişüp evān-ı ceng ü cidāl nihāyet bulup ḥarb ü kıtāle mecāl kıalmamaqla dūşmenden ayrılıp maḥarr-ı sa‘ādetlerine teveccüh idüp meger ki miyān-ı ‘asker-i Tatar-ı şecā‘at-āsārda sulṭān-ı zī-şān eglenüp gelmeyüp nice olduğı ma‘lūm olmamaqla herkes⁴⁶³ ıztırāba dūşüp⁴⁶⁴ bi’z-zarūrī rāh-ı qarārdan geçüp Peçkerek semtine pūyān olmışlar-ıdi bi’l-cehd irişüp ol-vechle perīşān-ı rūzgār olan dilir ü dilāverleri cem‘ idüp⁴⁶⁵ ārām u qarār itdüklerinden-şoñra cāyiz ki kefere-i fecere maḥşūr-ı ḥişār olan müslimānlara ḥilāf-ı vāқи‘ aḥbār iḥbār itmekle inkisār virüp kal‘aya zarar müterettib ola diyü bir mektüb yazup serdār-ı bā-vaḳār ḥazretleri leşker-i bī-şümār ile gelüp irişmek üzere olup leşker-i Tatar daḥı yirlü yirinde ḥazır olup bi-ḥasbi’l-ımkān meslek-i mu‘āvenete sālīk olmaḳdan ḥālī olmadukların bildürüp “Zinhār ḥişārı virmeyüp bir nice gün daḥı ḡayret idesiz. Şöyle ki keferenüñ dürüg-ı bī-fürüglarına aldanup el-‘iyāzü billāh vīre idesiz şoñradan beyān olınacaḳ ‘özüñüz maḳbūl olmaz. Cümleñüz ve eṭfāl ü ‘iyālīñüz [89b] ‘alef-i şemşīr olup ‘indallāh maḡzūb ve beyne’n-nās ma‘yūb olursız” diyü tenbīh ü te’kīd idüp kefere-i fecere daḥı “Tatar ‘askeri şındı ve vūzerā mā-beynlerinde iḥtilāl vāқи‘ olmaḳla serdāruñuz⁴⁶⁶ gelmeyüp ‘askerinüz perişān oldu. Şimden-şoñra size mu‘āvenete bir ferd gelmez. Ḥişārı kırāla teslīm idüp āteş-i tīg-i bī-dirīgümüzden baş kırtaruñ. Şöyle ki bu bābda muḥālefet idesiz kuvvet-i kāhiremüz ile alup cümleñüzi envā‘-ı ‘itāb ile kırup ehl ü ‘iyāllerüñizi esīr itmek muḥaḳḳaḳdur” diyü ḥişārda olanlara ḥaber gönderdüke⁴⁶⁷ iḥtilāl virmek üzere iken sulṭān-ı zī-şān ḥazretlerinüñ mektüb-ı

⁴⁶¹ “birbiri üzerine” bölümü sonradan satır arasına eklenmiş.

⁴⁶² Bu kelimeden sonra gelen “envā‘-ı yüz aklıklarında bulunup” bölümü sonradan satır arasına eklenmiş.

⁴⁶³ “herkes” kelimesi sonradan satır arasına eklenmiş.

⁴⁶⁴ “düşüp” kelimesi sonradan satır arasına eklenmiş.

⁴⁶⁵ Bu kelimeden sonra gelen “hemān-dem” kelimesi karalanmış.

⁴⁶⁶ Bu kelimeden sonra gelen “gıtdı” kelimesi karalanmış, ardından gelen “gelmeyüp ‘askerinüz perişān oldu” bölümü satır arasına eklenmiş.

⁴⁶⁷ “ḥişārda olanlara ḥaber gönderdüke” bölümü sonradan satır arasına eklenmiş.

mergübları irişüp der- 'aķab sa 'adetlü serdār-ı kāmķār u celādet-āsār ģazretlerinüñ dağı nāme-i nāmīleriyle⁴⁶⁸ ķāşıd-ı feraĥ-liķāları ulaşup leşker-i mü' minīn ve gürūh-ı muvahĥidīn ķuvvet-i ķalb peydā idüp maķām-ı ceng ü cidālde s̄ābit-ķadem⁴⁶⁹ ve kemāl-i ģayret ü ģamiyyetle⁴⁷⁰ rāsıĥ-dem olup def' -i dūşmende bezl-i iķtidār idüp cān u başla ķalışduķları⁴⁷¹ miyān-ı ' askerde hem-ķü mihr-i dirahşān ' ayān olmaĥın ' umūmen leşker-i zafer-peykerüñ ĥuşuşā sa 'adetlü serdār-ı şecā' at-āsār ģazretlerinüñ āy[ī]ne-i ķalbleri mişķal-ı meserretle mücellā olup sür' atle şeref-i mülāķātlarına diķķat olınuş ' ale' s-seĥer sultān-ı āfitāb tekāver-i felege süvār olup 'azm-i fezā-yı ģarb ķılıp dehşet-i 'asākir-i şa' şa' dan gürūh-ı encüm tārmar olduķda sultān ģazretleri atlanup ordu-yı ĥümāyūna mülāķāt şadedinde olduĥı şem' -i şerīf-i serdār-ı 'ālī- miķdār u şecā' at-āsāra irişdüķde [90a] ol ĥün oturaķ buyurılıp vüzerā-yı mülķ-ārā ve sāyir 'asākir-i nuşret-nümā-ile⁴⁷² ' ale' l-ittifāķ istiķbāl idüp serdār-ı bā-vaķār ģazretlerinüñ otaķ-ı zafer-vifāķlarına nüzül idüp def' -i mażarret-i a' dā-yı bed-rāda ve tesķīn-i dūşmen-i đalālet-efzāda umūr-ı müşāvere iķtizā-yı maĥalle ģöre semt-i iĥtitām u intihāya irişüp her vezīr-i 'ādil-i bī-mu'ādil ü deryā-dil menāzil-i behcet- şemāyillerine teveccüh-i vecīh buyurduķlarından-şoñra serdār-ı şecā' at-āsār ģazretleri sultān-ı 'azīmü' ş-şānuñ ketf-i laţif ü mübāreklerin bir muţallā ma' rūn post- ı semūr-ı ra' nā olan cāme-i zībā ile ārāste ve sā' id-i nuşret-intimāların muraşşa' u müzehheb bir ķolķaķ-ı zafer-iltiķā i 'taşıyla pirāste ķılıp ba' de' l-vedā' maķarr-ı sa 'adetlerine biñ sikke filori dağı irsāl buyurup şol-ki şerāyiĥ-i ri' āyet-i lāzıme-i aşĥāb-ı şecā' atdür semt-i tedārike rabţ u peyvend ķılınıp mütenazzır-ı vāridāt-ı 'ināyet-i ĥafıyye-i İlāĥiye iken debde[be]-i 'azīmet-i serdār-ı 'ālī-maķām ve

⁴⁶⁸ Bu kelimeden sonra gelen "adları" kelimesi karalanmış, üzerine "ķāşıd-ı feraĥ-liķāları" yazılmış.

⁴⁶⁹ Bu kelimeden sonra gelen "olduķları" kelimesi karalanmış.

⁴⁷⁰ Bu kelimeden sonra gelen "rāsıĥ-dem olup" kelimeleri satır arasına sonradan eklenmiş.

⁴⁷¹ "rāsıĥ-dem olduķları" bölümü karalanmış ve üzerine "cān u başla ķalışduķları" bölümü eklenmiş.

⁴⁷² "ile" kelimesi karalanarak üzerine "ve sāyir 'asākir-i nuşret-nümā-ile" bölümü eklenmiş. Daha sonra eklenen bölümün de üzeri çizilmiş fakat satırın altına yine aynı kelimeler yazılmış.

zezeme-i ŧevket ü ŧalābet-i nuŧret-irtisām-ı İslām gūŧ-ı hezīmet-sürūŧ-ı küffār-ı
 liyām-ı dālālet-iltiyāma iriŧup ittiŧāl-i viŧāl-i ‘arūs-ı hiŧārdan me’yūs olup merd-i
 merdān-ı meydān-ı zafer-niŧān olan serdār-ı ŧecā‘at-‘unvān⁴⁷³ ile muķābele vü
 mücādele ve muķātele vü muŧādereye dağı iķtidārı olmaduğın bilüp mäh-ı
 mezbūruñ yigirmi yedinci güninde⁴⁷⁴ mađall-i ķarārdan geķup rāh-ı firārı [90b]
 iĥtiyār idüp yüzi ķarasıyla bir gece geldügi mağalle gitdügi iĥbār olunup⁴⁷⁵ nev‘en
 mel‘ün-ı dūn u hezīmet-maķrūn mazĥar-ı ŧemŧir-i ğayret-i zafer-te’ŧir olmayup
 kemā-hüve ĥaķķuhu intikām-ı Tımeŧvār alınmaduğından mir‘āt-ı ķulüb-ı cünūd-ı
 zafer-vürüd keder [u] küdürete ķarīn olup fe-ammā ķal‘a-ı mezbūrede maĥŧūr olan
 ŧığār u kibār ve muĥaddere-i ‘iŧmet-medār dest-i mażarretlerinden ĥalāŧ
 olduklarından meŧreb-i meserret-i ‘ālem ü ‘ālemiyān ğubār-ı hüzn ü elemden
 muŧaffā olup herkes bi-ĥasbi’l-istiĥķāk cenāb-ı kibriyāya⁴⁷⁶ el aķup ĥamd ü ŧenā vü
 ŧükr-i bī-intihā⁴⁷⁷ cevherlerin riŧte-i iĥlāŧa dizüp ŧıyt u ŧadā-yı tazarru‘ u niyāzı evc-i
 a‘lā vü ķarĥ-ı mu‘allāya iriŧdümiŧler-idi ve mäh-ı mezbūruñ yigirmi toķuzuncı
 günü⁴⁷⁸ Tımeŧvār ķurbına ķonulup bir gün oturaķ olup sene-i mezbūre zi’l-ķa‘desinūñ
 ğurre-i ğarrāsında⁴⁷⁹ serdār-ı bā-vaķār ĥazretleri ‘umūmen ‘asākır-i zafer-ŧi‘ār
 ĥuŧuŧen vüzerā-yı nuŧret-medār birle Tımeŧvār’a varup der ü dīvārın ĥarāb u yebāb
 bulup müslimānlaruñ bu ĥālın ve hiŧāruñ bu aĥvālın ğörüp āteŧ-i te’essüf ü ĥayf ile
 yanup yaķılıp ve hiŧārda olan zükūr u inās⁴⁸⁰ ķarŧu ğelüp ĥin-i muĥāŧarada iĥsās
 itdükleri ŧedāyid ü ālāmı silk-i beyāna ğetürüp

⁴⁷³ “niŧān” kelimesi karalanıp üzerine “unvān” yazılmıŧ.

⁴⁷⁴ H. 27 ŧevval 1004/ M. 24 Haziran 1596.

⁴⁷⁵ Bu kelimededen sonra ğelen “nev‘en müslimānlar” bölümü karalanmıŧ.

⁴⁷⁶ Bu kelimededen sonra ķıkma iŧareti yapılarak satır arasına “el aķup” kelimeleri eklenmiŧ.

⁴⁷⁷ Bu kelimededen sonra ğelen “ķılıp” kelimesi karalanmıŧ.

⁴⁷⁸ H. 29 ŧevval 1004/ M. 26 Haziran 1596.

⁴⁷⁹ H. 1 Zilkade 1004/ M. 27 Haziran 1596.

⁴⁸⁰ Kelime “inās” ŧeklinde sin ile yazılmıŧ.

(- . - - / - . - - / - . -)

Her biri gördüklerini yād idüp

Derd-ile ağlaştılar feryād idüp⁴⁸¹

āşaf-1 Āşaf-rā vü sipeh-salār-1 kişver-güşā hazretlerine daḥı ricā kıilup ḥāşıl olup

vüzerā-yı kām-yāb ve ümerā-yı ‘ālī-cenāba⁴⁸²

(- . - - / - . - - / - . - - / - . -)

Cān-ile⁴⁸³ ta‘ mīrine sa‘y idelüm bī-irtiyāb

Pādişāhuñ devletinde ḳalmasun böyle ḥarāb

diyü ḥitāb-1 müsteṭāb itdüklerinde herkes ittibā‘ ve inḳıyād idüp mäh-1 mezbūruñ

altıncı [91a] günü ki yevmü’ s-selāsādur⁴⁸⁴ serdār-1 kişver-güşā ve āşaf-1 Āşaf-rā

‘umūmen leşker-i nuşret-nümā ḥuşūşen bālāda meştūr olan vüzerā-ile ḳal‘anuñ

üzerine varup ḥarāba müşrif olan yirlerin termīm içün her ḳula birer miḳdār maḥall

ta‘yīn olınuḫ envā‘-1 cidd ü cehd ile termīmüne mübāşeret ve diḳḳat olınuḫ bi’z-zāt

vüzerā-yı mülk-ārā ile serdār-1 kişver-güşā dāmen der-miyān idüp ḥuşūline ihtimām

gösterüp mübārek omuzlarına topra ile topraḳ alup itmām bulıncaya degin ḳalışup

ḥuşūl-i kāra bezl-i iḳtidār itmek üzere iken mäh-1 mezbūruñ sekizinci güninde⁴⁸⁵

südde-i sa‘ādetden ulaḳ gelüp sulṭān-1 selāṭīn-i zemīn ü zemān ve ḥıdīv-i esāṭīn-i

bāhirü’l-burhān ḥāmī-i gürūh-1 muvaḥḥidīn⁴⁸⁶ ve māḥī-i fırḳa-1 müşrikīn ve mesned-i

zümre-i ehl-i yaḳ[ī]n ḥulāşatü’l-mā ve’l-ṭīn kehfü’l-enām ve’l-müslimīn Cem-cāh u

Dārā-sipāh⁴⁸⁷ celādet-güster ü Dārā-mehābet Ferīdūn-miknet Cemşīd-ḳudret sa‘ādet-

⁴⁸¹ Bu kelimededen sonra gelen “ve serdār-1 bā-vaḳār hazretleri” bölümü karalanmış ve yerine çıkma işareti yapılarak derkenardaki “āşaf-1 Āşaf-rā vü sipeh-salār-1 kişver-güşā hazretlerine daḥı ricā kıilup ḥāşıl olup” bölümü eklenmiş.

⁴⁸² Bu kelimededen sonra gelen “ḥitāb-1 müsteṭāb idüp” bölümü karalanmış.

⁴⁸³ Mısranın ilk kelimesi karalanıp üzerine “cān-ile” yazılmış.

⁴⁸⁴ H. 6 Zilkade 1004/ M. 2 Temmuz 1596, Salı.

⁴⁸⁵ H. 8 Zilkade 1004 / M. 4 Temmuz 1596.

⁴⁸⁶ Bu kelimededen sonra gelen “ve māḥī-i fırḳa-1 müşrikīn” bölümü derkenara yazılmış.

⁴⁸⁷ Bu kelimededen sonra gelen “celādet-güster ü Dārā-mehābet” bölümü satır arasına yazılmış.

rütbet ve haķan-ı sermed Şehen-Őāh-ı cihān Sultān Meĥmed *e'azzallāhu enŐārehu*⁴⁸⁸
ĥāzretleri māh-ı Őevvālū'l-mūkerremūn (...) ⁴⁸⁹ gūninde ġazā-yı ġarrāya 'azīmet
niyyetiyle bir sā'at-i mūbāreke de otaķ-ı zafer-vifāķ u ġerdūn-niġāķa ĥıķup 'an-ķarīb
kerr ü fer ü Şevket ve 'izz ü naşr u devletle 'uzmet ü celādet ü Őalābet birle serĥadde
iriŐmek üzere olduķların iĥbār itmekle 'umūmen 'asākir-i zafer-me'āŐirūn ĥulūb-ı
nuŐret-maŐĥūblarına ĥuŐuŐen sa'ādetlū serdār-ı 'ālī-miķdār [91b] ĥāzretlerinūn
āy[ī]ne-i zāmīr-i bī-naŐīrlerine envā'-ı meserret ü Őafā tāri olmakla ordu-yı
ĥümāyūnda 'azīm Őenlikler olup ol gice her ĥıyām-ı Őüreyyā-niŐāmda Őem'ler
yandırılıp ġūyā tehniye-i ĥaber-i nuŐret-vürūd-ı ĥünkār iĥūn nūcūm-ı felek-i devvār
serdār-ı ba-vaķār u ġerdūn-iķtidār ĥāzretlerinūn ĥuzūr-ı Őa'ādet-āŐārlarına yüz
sürmege 'azm ü ĥücūm itmiŐler-idi. Bu Őıyt u Őadā-yı dil-ġuŐā ile iĥyā-yı dīn ü devlet
terġīb ve a'dā-yı mülk ü millet terhīb olınu p miyān-ı leşker-i zafer-peykerde enhār-ı
zevk ü Őafā cārī olup Őāĥsār-ı behcetde nev-bāve-i ferĥat ü nuşret ĥüveydā olmaġa
başladı.

(. . . . / . . . . / . . .)

Zuhūra baŐladı āŐār-ı nuŐret

Aĥıldı cā-be-cā ġülzār-ı behcet⁴⁹⁰

Ve māh-ı zi'l-ķa'detü'Ő-Őerīfenūn on ikinci ġūni ki yevmü'l-iŐneyndür⁴⁹¹ cāsus
tutılıp taŐavvurāt-ı bāġıla-ı kūffār-ı ĥāksār muķteŐāsınca miyān-ı leŐker-i İŐlām-ı
zafer-irtisām u nuŐret-me'āldede inķilāb u iĥtilāl ĥaberi alınmaķla bir nice biñ sūvār u
piyāde bir maĥalde ĥāzır ü āmāde olup ķat'-ı tarīķe niyyet ve ordu-yı ĥümāyūna Őeb-i
ĥūn itmege ķaŐd ü 'azīmetleri olduġı ĥaberi alınıp hemān-dem serdār-ı 'ālī-miķdār

⁴⁸⁸ Ar. "Allah yardımcılarımla yüceltsin."

⁴⁸⁹ ġūn yazılmadan boş bırakılmış, H. Őevval 1004/ M. Haziran 1596.

⁴⁹⁰ Derkenara bir beyit daha eklenmiş:

(. . . .) fezā-yı kāmķārı

(. . . .)di cevāhir-i diyārı

⁴⁹¹ H. 12 Zilkade 1004 /M. 8 Temmuz 1596, Pazartesi.

h azretleri Fetih Giray Sult n h azretlerine⁴⁹² bir miqd r ‘asker koşup üzerlerine
gönderüp kendüler termim-i hisar-1  st v rda kem -k n ihtim m idüp ber-vech-i
m s ra ‘a huş line aqd m-1 iqd m koyup c n u başla [92a] belki⁴⁹³ vil yet-i
Tımeřv r’uň yeni bařdan kabza-1 teshire get rilmeye b  ‘is   sebep olup uęur-1
h m y n-1 p diş h de bir mertebede hizmet itmişlerdür ki devr-i  dem’den bu deme
gelinceye degin bunuň emsali fetih-i cedid mir’at-1 ‘ lemde řuret-pezir olmak emr-i
ba’idd r

Nazm (. - - - / . - - - / . - - - / . - - -)

Ne bir kul p diř hum saňa böyle hizmet itmiřdür

Ne hod a ‘d -y1 d na böyle ‘arz-1 şevket itmişdür

Degüldür kesbi vebid r muķarrer böyle k r itmek

Celadetle şec  ‘atle ezelden  lfet itmişdür

Ba ‘dehu serdar-1 ba-vakar h azretleri  an d nam kaşaba kurbina konup birkaç gün
ikamet idüp taraf-1 d şmeniecess s üzere iken sa ‘adetli p diş h-1 ‘ lem-pen h
h azretleri canib-i řeriflerinden mah-1 mezb ruň yigirmi⁴⁹⁴ ikinci⁴⁹⁵ güninde kapucular
gelüp istimalet-n me-i sa ‘adet-maķr n⁴⁹⁶ tarzında haşt-1 h m y n iradiyla serdar-1
ba-vakar h azretlerin haşiz-i h kden zirve-i efl ke irtifa ‘ buyurup ‘asakir-i zafer-
me’asir kuvvet-i kalb peyd  itmekle Tımeşv r ile Bud n serhaddine karib Hodik
dimekle ma ‘r f mahalle gelinüp herkes şalt gelmekle z d u zev de ve esb b u
erz kın getirmek içun Belgrad’a adem gönderüp anda ikamet   cem ‘iyyet ihtiy r
olinmiřdi mah-1 mezb ruň 23. g ninde⁴⁹⁷ kafir n firari haberiyle der-sa ‘adete
gönderilen Memi Ağa gelüp ‘asakire m lak  olup sa ‘adetli p diş h-1 Cem-c h

⁴⁹² “h azretlerine” kelimesi satir arasına yazılmış.

⁴⁹³ Bu kelimeden önce gelen “olup” kelimesi karalanmış.

⁴⁹⁴ Bu kelimeden sonra gelen “dördinci” kelimesi karalanıp üzerine sayıyla “22” yazılmış.

⁴⁹⁵ H. 22 Zilkade 1004/ M. 18 Temmuz 1596.

⁴⁹⁶ “h m y n” kelimesi karalanıp üzerine “sa ‘adet-maķr n” yazılmış.

⁴⁹⁷ H. 23 Zilkade 1004/ M. 19 Temmuz 1596.

h zretlerin n Edirne'den  alkup iki  onağı bir idup [92b] Şevket   i b l ve devlet   icl l ile⁴⁹⁸ 'azimet-i semt-i(?) ma r n u nuşret-iŐtim llerin ihb r itmekle⁴⁹⁹  saf-ı huceste-hiŐ al h zretleri 'um men yanında olan 'as kir-i nuşret-me'al ile hoş-h l olup ve m h-ı mezb ru n yigirmi beŐinci⁵⁰⁰ güni Fetih Giray Sult n h zretleri serd r-ı ba-va ar h zretlerin n otak-ı zafer-vifa larına gelup bi'z-z t kendüler Tatar 'askeriyle a ına gitmege ru Őat u ic zet ric  v  iltim s idup Şehr-i mezk ru n yigirmi yedinci⁵⁰¹ güninde sult n h zretleri yarar  ulavuzlarıyla Egri'ye toğrı a ın Şalup teveccüh-i vecih buyurmuŐlar-idi varup Egri  urbında nice be-n m u n md r k fir çetelerine r st gelup 'azim cengler idup meŐh r 'l- f k olan k ff r-ı pür-nif kdan dört beş yüz mi d r  mel 'yin-i h sirini  arbet-i Şemşir-i b rr n ile d yire-i merge  arin idup env '-ı yüz açlığı ile zi'l-hiccetü'l-Őerifen n dördinci güni ki yevmü's-sel s dur⁵⁰² ma arr-ı sa'adetlerin teşrif buyurup ertesini gün serd r-ı b -va ar h zretleri  oŐunlarına varup ha k-ı tehniye-i g z -y  g rr ların ed  idup kendü miy nlarında olan Şemşir-i  bd rlarlarıyla miy n-ı cel det-niŐ nların teşrif buyurup hüsn-i istim let ve semt-i ma abbet   ri' yetde da ıka-ı ra ıka fevt itmemiŐlerd r ve m h-ı mezb ru n [93a] onuncu⁵⁰³ g ninde⁵⁰⁴ serd r h zretleri menzil-i mezk rda  y n-i 'Osm n  bayram idup⁵⁰⁵ ve  sl b-ı h srev n  üzere ni'metler  ekup ve sult n h zretleri dağı gelup e ime-i mütenevvi'ay  ift r itdüklerinden-Őo ra mek nlarına gidup c yiz ki k ff r-ı h ks r bir  arafdan zuh r ide diyü herkes h zır olup ordu-y  h m y nu n h fz u hir setine n zır olmuşlar-idi ve l kin reviş-i r zg r-ı z rk r ve

⁴⁹⁸ Bu kelimeden sonra gelen "serhadde iŐ l" kelimeleri karalanmış, üzerine "azimet-i (...)ma r n u" yazılmış.

⁴⁹⁹ Bu kelimeden sonra gelen "serd r-ı mülk" kelimeleri karalanıp üzerine " saf-ı huceste" yazılmış.

⁵⁰⁰ H. 25 Zilkade 1004/ M. 21 Temmuz 1596.

⁵⁰¹ H. 27 Zilkade 1004/ M. 23 Temmuz 1596.

⁵⁰² H. 4 Zilhicce 1004/ M. 30 Temmuz 1596, Salı.

⁵⁰³ Bu kelimeden önce gelen "on dördinci güninde ula  gelup sa'adetlü p diŐ humuz" bölümü karalanmış.

⁵⁰⁴ H. 10 Zilhicce 1004/ M. 5 Ağustos 1596.

⁵⁰⁵ "bayram idup" kelimeleri sonradan satır arasına eklenmiş.

gerdiş-i sipihr-i nā-hemvārdan mizāc-ı nāzik-‘ilāc-ı serdār-ı şecā‘at-āşār⁵⁰⁶ ol gün bir miqdār münharif olmaqla⁵⁰⁷ birkaç gün dīvān itmeyüp taşra çıkmaya mecāleri olmamaqla kulüb-ı nuşret-maşhūb-ı ‘asākir-i zafer-şi‘āra küllī inkisār müstevlī olup *venunezzilu mine ‘l-Ḳur‘āni mā hüve şifāun ve raḥmetün lil-mü‘minīne*⁵⁰⁸ kār-hānesinden dest-i ḥikmet-i Bārī-i müte‘āl şerbet-i şifā-ı ‘ācil ve yed-i ḳudret Ḥüdā-yı zü‘l-celāl ni‘met-i şihhat-ı bī-mu‘ādil⁵⁰⁹ i‘ta vü ihsān itmek ed‘iyesine herkes iştiğāl üzere iken tekrār müşārün ileyh Memī Ağa *dāme mecduhu*⁵¹⁰ māh-ı mezbūruñ on beşinci günü ki yevmü‘l-cum‘ādur⁵¹¹ Budun’dan haṭṭ-ı hümāyūn-ı nuşret-maḳrūn vārid olup⁵¹² zi‘l-hiccetü‘ş-şerīfenüñ on beşinci gününde⁵¹³ haşşa-ı Belğrād sa‘ādetlü pādişāhumuzuñ ḳudūm-i nusret-ābādlarıyla *lem yuḥlaḳ mishuhā fi ‘l-bilād*⁵¹⁴ mażmūnına mā-şadaḳ düşmek muḳarrer olduğın iş‘ār u iştiḥār itmekle mizāc-ı serdār-ı ‘ādil bi-ḥamdillāh⁵¹⁵ bir miqdār semt-i ifākata māyil olup itmām-ı mühimmāt-ı ‘asākir-i nuşret-simāt ile taḳayyüd buyurup muḳaddem-i(?) hümāyūn-ı pādişāhī iken müste‘atır-ı(?) vāridāt-ı ‘ināyetleri(?) māh-ı mezbūruñ yigirminci gününde⁵¹⁶ Çanād dimekle ma‘rūf kaşabanuñ üzerine vara ve ḳapudānı olan⁵¹⁷ [93b] mel‘ūn-ı hezīmet-nümün süvār u piyāde beş yüzden ziyāde küffār-ı ḥāksār ile

⁵⁰⁶ Bu kelimeden sonra gelen “ol gün” kelimeleri sonradan satır arasına eklenmiş.

⁵⁰⁷ Bu kelimeden sonra gelen “birkaç gün dīvān itmeyüp taşra çıkmaya mecāleri olmamaqla” bölümü satır arasına eklenmiş.

⁵⁰⁸ “Biz Kur’an’dan, müminler için şifa ve rahmet olacak şeyler indiriyoruz.”

⁵⁰⁹ Bu kelimeden sonra gelen “erzānī ḳılmak” kelimeleri karalanmış ve üzerine “i‘ta vü ihsān itmek” yazılmış.

⁵¹⁰ Ar. “Büyüklüğü sürüp gitsin.”

⁵¹¹ “māh-ı mezbūruñ on beşinci günü ki yevmü‘l-cum‘ādur” bölümü satır arasına yazılmış.

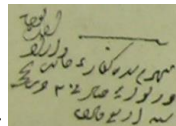
⁵¹² Bu kelimeden sonra gelen “sa‘ādetlü pādişāhumuzuñ ḳudūm-i behcet-ābādlarıyla zi‘l-hiccetü‘ş-şerīfenüñ on yedinci gününde civār-ı Belğrād’a teşrīf buyurilup” bölümü karalanıp üzerine “zi‘l-hiccetü‘ş-şerīfenüñ on beşinci gününde haşşa-ı Belğrād sa‘ādetlü pādişāhumuzuñ ḳudūm-i nusret-ābādlarıyla” yazılmış.

⁵¹³ H. 15 Zilhicce 1004/ M. 10 Ağustos 1596.

⁵¹⁴ “Şehirler içinde benzeri kurulmamış[tı].”

⁵¹⁵ “bi-ḥamdillāh” kelimesi satır arasına eklenmiş.

⁵¹⁶ H. 20 Zilhicce 1004/ M. 15 Ağustos 1596.

⁵¹⁷ Derkenar:

müstevlî olup vaqt-i şubhgâhda nâ-gâh hücum itdüklerinde⁵¹⁸ kaşaba-ı⁵¹⁹ mezbûrede mevcûd bulunan ‘asâkir-i zafer-me’âsir⁵²⁰ âgâh olup semt-i mücâdele ve ıtırk-i müşâdere[yi] mer’î tıtop muqâbele itdüklerinde ekserîsi tu‘me-i şemşîr-i zafer-te’sîr olup başları kesilüp ve nice be-nâm u nâmdârları diri tıtilüp⁵²¹ bi-‘inâyetillâh küffâr-ı liyâm mağlûb u menkûb u bed-nâm⁵²² ve fırka-ı İslâm-ı nuşret-irtisâm envâ‘-ı fetḥ ü fütûḥ ile mesrûr u ḥod-kâm olup kesilen başları ve diri tıtilen kâfirleri pâye-i serîr-i ‘âlem-ârâya gönderüp ve⁵²³ vürûd-ı behcet-fürûz-ı fermân-ı zafer-nümûda intizâr üzere iken mâh-ı mezbûruñ yigirmi üçüncü⁵²⁴ gününde Ḥaṭvân üzerine kırâl-ı bed-fi‘âlûñ karındaşı mübâlağa ‘asker ile müstevlî olup muḥâşara itdüğü⁵²⁵ ve cevânib-i erba‘asından meteris vaz‘ idüp ṭavîlü’l-kâme ‘azîmü’l-câme ṭop-ı merg-maşḥûb ile döğmege başladıkları iḥbâr olunup maşşûr olan muvaḥḥidîn daḥı nâmeler yazup meded-res olmak bâbında iş‘âr-ı feryâd u iltimâs-ı imdâd eyledüklerinde henüz bedenlerinde olan emrâz-ı muḥtelife zâyil olmayup kuvâ vü kudretleri ṭaraf-ı za‘fa mâyil iken kemâl-i gayret ü nihâyet-i ḥamiyyetlerinden ba‘z-ı ehl-i vuḳûf kimesneler ile meşveret idüp aḥvâl-i rûzgâr-ı zürkârı südde-i keyvân-ı eyvâna iş‘âr itdükden-şoñra mâh-ı mezbûruñ yigirmi dördüncü günü ki yevmü’l-eḥaddur⁵²⁶ cîsr-i Ḥodîk’den kâlkup nehr-i Tise kenârında Kanije dimekle ma‘rûf iskeleye [94a] [ḳonup]⁵²⁷ Segedîn cânibine kifâyet miḳdârı gemi getürmek için âdem gönderüp iskeleye mezbûreden mürûr itmegi taḥḳîḳ ü taşmîm idüp ve lâkin bile olan bölük ḥalkı gelüp

⁵¹⁸ “vaqt-i şubhgâhda nâ-gâh hücum itdüklerinde” bölümü satır arasına eklenmiş.

⁵¹⁹ “ḥişâr-ı” kelimesi karalanıp üzerine “kaşaba-ı” yazılmış.

⁵²⁰ Bu kelimededen sonra çıkma işareti yapılarak satır arasına “âgâh olup” kelimeleri eklenmiş.

⁵²¹ “ekserîsi tu‘me-i şemşîr-i zafer-me’âsir olup başları kesilüp ve nice be-nâm u nâmdârları diri tıtilüp” bölümü sonradan satır arasına eklenmiş.

⁵²² “ted-nâm” gibi yazılan bu kelime muhtemelen “bed-nâm” olmalıdır.

⁵²³ Bu kelimededen sonra gelen “vürûd-ı fermân-ı zafer-nümûd-ı ḥüsrevânîye sem‘ü gûş olup” bölümü karalanmış.

⁵²⁴ H. 23 Zilhicce 1004/ M. 18 Ağustos 1596.

⁵²⁵ Bu kelimededen sonra gelen “iḥbâr olunmaḳla (...)” bölümü karalanmış.

⁵²⁶ H. 24 Zilhicce 1004/ M. 19 Ağustos 1596, Pazar.

⁵²⁷ Reddedede “ḳonup” kelimesi gösterilmesine rağmen yeni sayfaya geçerken bu kelime atlanmış.

“Zād u zevādeye ihtiyācumuz olduğundan ğayrı bu kadar az ‘asker ile kırāl-ı bed-fi ‘āle muķābil olmak⁵²⁸ dāyire-i ‘aķla muķālifdür. Sa‘ādetlü pādişāh-ı Cem-cāh ḥāzretlerinüñ izn-i hümāyūnları olmadın ve ‘ulūfe vü zāḥiremüz virilmedin nehr-i mezbūri geçmezüz⁵²⁹ ve saña daḥı māni‘ oluruz. Yoķlama olınsun görelüm ne-miķdār ‘asker vardur” diyü cevāb itdüklerinde herkes muvāfiķ-ı şavāb budur diyü serdār-ı zafer-yāb ḥāzretlerine ḥitāb itdüklerinde yoķlama idüp biñ iki yüz bölük ḥalkı ve elli bir nefer yeñiçeri bi’l-cümle kendü ādemleriyle ve sāyir çavuş ve müteferriķa ve küttāb ile biñ yedi yüz miķdārı ādem bulınuḡ māh-ı mezbūruñ yigirmi sekizinci⁵³⁰ güninde zıll-ı sultān-ı ‘ale’l-itlāķ olan pādişāh-ı Cem-cāh *e‘azzallāhu enşārehu* ḥāzretlerinüñ otaķ-ı zafer-vifāķları Pençüb’a(?) geçmiş iken taraf-ı Aylūķ’a(?) ‘avdet buyurulduğı ḥaberiyle⁵³¹ Karaman ve Sivas ‘askeri saña ta‘yīn olınmışdur anlar ile Şaroş(?) üzerinden müteveccih olasın diyü işāret olunmağla māh-ı mezbūruñ yigirmi toķuzuncu⁵³² gününde Kaniye iskelesinden kākup maḥall-i me’ mūra müteveccih olup ḥams ü elf muḥarremü’l-ḥarāmınuñ beşinci⁵³³ gününde nehr-i Moraş’ı geçüp Maķo şahrāsı ḥıyām-ı süreyyā-nizām ile müzeyyen olup andan daḥı kākup Şehrili(?) nām varoşa konulduķda merd-i meydān-ı veđā ve hizebr-i kūhsār-ı hıcā ser-bāz-ı erbāb-ı ğazā ve mümtāz-ı aşḥāb-ı hıcā Karaman beglerbegisi Hızır Paşa *dāme iķbālehu*⁵³⁴ ḥāzretleri⁵³⁵ ki muķaddemā vilāyet-i Yemen’de def‘āyetle yoldaşlukda bulınuḡ [94b] merd-i dilir ve şir-i bī-nazir olmağın eyālet-i Habeş’i kılıcıyla alup fātih-i Tebriz olan müteveffā ‘Osmān Paşa ṭābe serāhu ğazā-yı

⁵²⁸ Bu kelimededen sonra gelen kısım karalanmış.

⁵²⁹ “gitmezüz” kelimesi karalanıp üzerine “nehr-i mezbūri geçmezüz” yazılmış.

⁵³⁰ H. 28 Zilhicce 1004/ M. 23 Ağustos 1596.

⁵³¹ Bu kelimededen sonra çıkma işareti yapılarak “Karaman ve Sivas ‘askeri saña ta‘yīn olınmışdur anlar ile” bölümü sonradan eklenmiş.

⁵³² “sekizinci” kelimesi karalanıp üzerine “toķuzuncu” yazılmış. H. 29 Zilhicce 1004/ M. 24 Ağustos 1596.

⁵³³ H. 5 Muharrem 1005/ M. 29 Ağustos 1596.

⁵³⁴ Ar. “İkbalı daim olsun.”

⁵³⁵ “*dāme iķbālehu* ḥāzretleri” kelimesi satır arasına sonradan eklenmiş.

ğarrā-yı Tebrīz'e müteveccih olduğda 'amden getürdüp ol-tārīhden beri serhadd-i E'acām'da uğur-ı hümayūnda hizmetde olup tehmen-ten ü Rüstem-nişān ve nādirü'l-aķrān bebr-i şeci' ü hizebr-i dālī'dür Karaman 'askeriyle ve şāhibü'l-mürüvvet ve'l-cūd Maḥmūd Paşa *dāmet me 'ālīhu*⁵³⁶ ḥāzretleri Sivas leşkeriyle māh-ı mezbūruñ altıncı⁵³⁷ güninde gelüp serdār-ı zafer-şi'ār ḥāzretlerinüñ⁵³⁸ şeref-i mülākāt-ı zāt-ı ḥuceste-şif'atlarıyla müşerref olup Ḥaṭvān üzerine varılmaķ ehemmi-mühimmāt-ı dīn ü devlet-i hümayūndandır diyü iki menzili bir idüp māh-ı mezbūruñ toķuzuncı⁵³⁹ günü Şolnoķ karībine konulup ertesi gün kalkılıp cısr-i Şolnoķ'ı mürür itdüklerinde Ḥaṭvān üzerine müstevlī olan küffār kuvvet-i kāhire ile kal'ayı alup müslimānları kırıp ehl ü 'ıyāllerin esir itdükleri ihbār olunmaķla meşreb-i meserret-i müslimīn keder [ü] küdüretle mükedder ve āy[ī]ne-i ḥavāṭır-ı mü'minīn gubār-ı kaşāvetle muğberr olup bi'z-zārūrī şahrā-yı Şolnoķ'a nüzül olup mā-vaķa' sa'ādetlü pādişāh-ı Cem-cāh u nuşret-penāh u zafer-destgāh ḥāzretlerinüñ pāye-i serīr-i nuşret-maşīrlerine 'arz olup muntazır-ı vāridāt-ı fermān-ı pādişāhī iken māh-ı mezbūruñ on⁵⁴⁰ dördüncü günü⁵⁴¹ sābıķü'z-zıkr İbrāhīm Paşa ki damād-ı behcet-ittihād [95a] olduğundan ğayrı zemān-ı salṭanat-ı ḥüsrevānīde şaded-i şadārete şüdü idüp merd-i dūrbīn ve āşaf-ı Āşaf-temkīn tedārik-i umūr-ı cumhūr-ı ḥaķānīde Eflāṭūn-ḥikmet Aristo-ṭıynet⁵⁴² ve teşārif-i mühimmāt-ı cihān-bānīde Cemşīd-rütbet ve Dārā-menzilet sālīk-i mesālīk-i rāy-ı rezīn ve mālīk-i memālīk-i tedbīr-i güzīn

⁵³⁶ Ar. "Yücelikleri sürüp gitsin."

⁵³⁷ H. 6 Muharrem 1005/ M. 30 Ağustos 1596.

⁵³⁸ "-ne mülākāt idüp" bölümünün üstü çizilmiş.

⁵³⁹ H. 9 Muharrem 1005/ M. 2 Eylül 1596.

⁵⁴⁰ Bu kelimededen sonra gelen "ikinci gününde" kelimeleri karalanmış.

⁵⁴¹ H. 14 Muharrem 1005/ M. 7 Eylül 1596.

⁵⁴² "ṭıynet" kelimesi karalanan "rütbet" kelimesinin üstüne yazılmış.

(- . . . / - . . . / - . . . / - . .)

‘Ākıl ü kâmil müdebbir zāt-ı behcet-i ‘tibār

Gelmedi gelmez cihāna böyle bir merd-i güzīn

Fātiḥ-i mermūz-ı eṭvār-ı umūr-ı salṭanat

Kāşif-i esrār-ı devlet rātīb-ı rāy-ı rezīn

dilīr ü dilāver ve şecī‘ ü hüner-perver olduğundan mā-‘adā şāḥib-i ğayret ve ehl-i
ḥamiyyet olmağın ālāt-ı ceng ü ḥarb ve edevāt-ı neberd ü ḍarb ile kend[ü]
ādemlerinden biñ beş yüz nefer dilāver-i şecā‘at-rehberlerüñ vüçüd-ı şehāmet-
nümūdların tezyīn idüp ḳapucıbaşları olup āsar-ı terbiyeleriyle neşv ü nemā bulan
Meḥmed Ağa dāme mecduhu ki merd-i dilāver ü zāt-ı hüner-perverdür baş u buğ
ta‘yīn idilüp⁵⁴³ ḳal‘a-ı Ḥaṭvān’da maḥşūr⁵⁴⁴ olan müslimānlaruñ imdādına irişmek
içün irsāl buyurmışlar-ı idi envā‘-ı şevket birle gelüp serdār-ı zafer-şi‘ār ḥazretlerinüñ
ḥuzūr-ı pür-cūdlarına yüz sürüp müsteḥaḳḳ-ı ri‘āyet olan ağalardan beş nefer
dilāverlere ser-ā-ser ḥil‘atler giydürilüp anlar daḡı ordu-yı zafer-cū ḳurbında bir
maḥalle nüzül idüp ol maḥalde Ḥaṭvān’dan cāsūs gelüp kefer-i fecere ḳal‘anuñ
ta‘mīriyle taḳayyüd idüp ṭaburlarında mübālağa ‘asker olduğı ḥaberi alınup fe-ammā
sa‘ādetlü vezīr-i a‘zam ve müşīr-i ekrem düstūr-ı ‘ādil [95b] ve āşaf-ı bī-mu‘ādil⁵⁴⁵
şecī‘ ü dilīr-i ḥuceste-şemāyil ve ḍalī‘-i nuşret-mesīr ü kâmil mu‘īn-i muvaḥḥidīn-i
zafer-temkīn ve zahīr-i mücāhidīn-i fetḥ-ḳarīn bā‘iṣ-i nazm [u] nizām-ı ‘ālem bi’r-
rāyi’ ş-şāyib ve (...)’i⁵⁴⁶ fihām-ı cünūd-ı nuşret-tev’em bi’l-fikri’ s-sāḳıb *edāmallāhu*
*te‘ālā iclālehu*⁵⁴⁷ ḥazretleri *iżā erādallāhu bi-melikin ḥayren ce‘ala lehu vezīren*

⁵⁴³ “idüp ḳapucıbaşları olup āsar-ı terbiyeleriyle neşv ü nemā bulan Meḥmed Ağa dāme mecduhu ki merd-i dilāver ü zāt-ı hüner-perverdür baş u buğ ta‘yīn idilüp” bölümü satır arasına eklenmiş.

⁵⁴⁴ “maḥşūr” kelimesi satır arasına eklenmiş.

⁵⁴⁵ Bu kelimeden sonra gelen “şecī‘ ü dilīr-i ḥuceste-şemāyil ve ḍalī‘-i nuşret-mesīr ü kâmil mu‘īn-i muvaḥḥidīn-i zafer-temkīn ve zahīr-i mücāhidīn-i fetḥ-ḳarīn bā‘iṣ-i nazm [u] nizām-ı ‘ālem bi’r-rāyi’ ş-şāyib ü (...)’i fihām-ı cünūd-ı nuşret-tev’em bi’l-fikri’ s-sāḳıb” bölümü derkenara eklenmiş.

⁵⁴⁶ Okunamayan kelime:

⁵⁴⁷ Ar. “Yüce Allah büyüklüğünü daim etsin.”

*şālihen izā zekere e 'ānehu ve izā nesiye zekkerahu*⁵⁴⁸ mefhüm-ı hāķīķat (...) ⁵⁴⁹
zuhūra getürüp cāyiz ki ta'yīn olınan 'asker kifāyet itmeyüp ķal'a-ı mezbūrede olan
müslimānlar muztar olalar diyü bir miķdār yarar leşkerle bir vezīr-i nāmdār daķı
gönderilmek müvecceh olduđın pāye-i serīr-i a'lāya 'arz u inbā itdükde düstūr-ı şīr-
nazīr ü müşīr-i müşterī-tedbīr ve şecī' ü dilīr ü đalı'-i nuşret-mesīr⁵⁵⁰ Rüstem-sīret
Tehemten-şavlet Nerīmān-miknet Ķahramān-ķudret bā'is-i nazm u nizām-ı 'ālem
bi'r-rāyi' ş-şāyib ve sebeb-i üstvārī-i bünyān-ı şalābet-i cünūd-ı nuşret-tev'em bi'l-
fikri' s-şāķīb⁵⁵¹ mesned-i erbāb-ı ğazā ve sened-i aşhāb-ı hīcā mu'īn-i muvaħħidīn-i
zafer-temķīn ve zahīr-i mücāhidīn-i feth-ķarīn *el-mahfūfu bi-şunūfi 'avāţifi 'l-
meliki 'l-a 'lā*⁵⁵² zī-şān u mu'allā-nişān sa'ādetlü vezīr Sinān Paşa *edāmallāhu
iclālehu ilā yevmi 'l-beķā*⁵⁵³ hāzretleri ki muķaddemen⁵⁵⁴ (...) ⁵⁵⁵ 'aliyyetü'r-raħmet
ve'l-ğufrān Sulţān Süleymān Hān ğāzī *tābe serāhu*⁵⁵⁶ hāzretlerinüñ zemān-ı
salţanatlarında harem-i muħteremleri hizmetinde olup āsār-ı terbiyeleriyle neşv ü
nemā bulduğından mā-'adā müddet-i mütemādī' atebe-i 'ulyā ve südde-i 'ālem-ārāda
yeñiçeri ağası olup hīn-i ħükümetlerinde def'-i zulm ü bid'atda ve kesr-i bīh-i(?)
mazarretde envā'-ı ihtirā'ları şudūra gelüp ol cihetden elsine-i nāsda iyilükle mezkūr
ve beyne'l-a'yān şadāķat ve istikāmetle meşhūr olup huşuşā Başra ve Bađdād ve
Revān ve Mar'aş ve Ķaraman'a [96a] [vāli olup]⁵⁵⁷ anda daķı def'-i zulm ü sitemden
ĥālī olmayup ihdā ve tis'inde⁵⁵⁸ memālik-i ħüsvēvānīye munzamm olan vilāyet-i

⁵⁴⁸ Ar. "Eğer Allah bir hükümdarın hayrını isterse ona iyi bir vezir verir. Eğer Allah'ı anarsa vezir ona yardım eder ve anmayı unutursa vezir ona hatırlatır."

⁵⁴⁹ Okunamayan bölüm:

⁵⁵⁰ Bu kelimededen sonra 97a'ya kadar olan bölümün üstüne çizgi çekilmiş.

⁵⁵¹ "bi'ş-şecā'at" bölümü karalanarak üzerine "bi'l-fikr" yazılmış

⁵⁵² Ar. "Yüce Allah'ın çeşitli lütuflarıyla çevrelenmiş olan"

⁵⁵³ Ar. "Allah yüceliğini beka gününe kadar devam ettirsin."

⁵⁵⁴ Bu kelimededen sonra gelen "harem-i muħterem-i" bölümü karalanmış.

⁵⁵⁵ Okunamayan bölüm:

⁵⁵⁶ Ar. "Toprağı güzel kalsın."

⁵⁵⁷ Reddedede "vāli olup" kelimeleri var ama sonraki sayfaya geçildiğinde bu kelimeler atlanmış.

⁵⁵⁸ H. 991/ M. 1583.

Revân'da pāye-i vezâretle muhâfazaya alup kızılbaş-ı evbāş-ı bed-ma'āşa geregi gibi gūşmāl virüp seyyimā fātih-i vilāyet-i Tebrīz olan vezīr-i ā'zam 'Osmān Paşa tābe serāhu ki şīr-şavlet ü bebr-heybet Dārā-mehābet ü Rūstem-sīret Ferīdūn-miknet zāt-ı 'ālī-derecāt iken küllü men 'aleyhā fān⁵⁵⁹ şerbetin nūş idüp kārbar-ı dūnyeviyyeden geüp civār-ı rahmet-i rahmāniyyede hāmūş olmak şadedinde iken maall-i şitā olmaın leşker-i zafer-fer yirlü yirine teveccüh itmek muarrer olduda şāh-ı bed-rāh bi'l-cümle a'vān u enşāriyla hāzırbaş olup kaşd-ı mazarret-i cünüd-ı nuşret-vürūd⁵⁶⁰ idüp zümre-i muvahidīn urb-ı Tebrīz'den alkup 'āzim-i rāh olduklarında iki sā'at gemedin a'dā-yı bed-rā' asker-i nuşret-intimāyı ta'īb idüp cā-be-cā irişüp ulaşduda mevcūd olan gürūh-ı leşker-i zafer-şühūdı yir yir tertīb idüp bi'z-zāt yanında olan dilāverleriyle muābele idüp merdāne cengler ve şīrāne āhengler idüp bi'l-cümle 'askeri 'ale'l-huşuş cebe-hāne-i ma'mūre-i sultānī ve hıızāne-i 'āmire-i haanī[yi] urtarup emīn ü sālīm menzile irişdürüp ve lākin düşmen ordu-yı hūmāyūnı ihāta idüp cenge müteşaddī olmala ol gün vaqt-i nehārdan zulmet-i 'ışā āşikār olıncaya degin düşmen-i 'ahd-şikenle [96b] meydān-ı mücādele vü muātelede bezl-i itidār idüp arb ü harbden tarafeyne ihtilāl gelüp iki 'asker birbirlerinden ayrılıp⁵⁶¹ yirlü yirlerinde ārām u arār ılıp ordu-yı hūmāyūnuñ cevānib-i erba'asına yarar aravollar ta'yīn idüp kızılbaş-ı evbāş dahı ol gün fırsat bulamayup melūl ü mazūn tevakuf ü sūkūn idüp bir yire gelüp “Bunuñ gibi maall-i fırsatda bunlardan intikām alınmazsa min ba'd müyesser degüldür. Hemān (...)”⁵⁶² olup şalātları (...)”⁵⁶³ muayyedler iken 'ale's-şabāh cevānib-i erba'adan üzerlerine yürüyüp her birin 'alef-i şemşīr ü hedef-i tīr idelüm” diyü tedebbür

⁵⁵⁹ كَلُّ مَنْ عَلَيْهَا فَانٍ (55/ Rahman, 26.ayet) “Yer üzerinde bulunan her canlı yok olacaktır.”

⁵⁶⁰ Bu kelimeden sonra gelen “-da iken” bölümü karalanmış.

⁵⁶¹ “ekilüp” kelimesi karalanıp üzerine “ayrılıp” yazılmış.

⁵⁶² Okunamayan bölüm:

⁵⁶³ Okunamayan bölüm:

itdüklerin vilâyet-i Diyârbekir’de çavuşlar kethüdâsı iken esîr olan Kılıç Beg bir tarîkle maķâm-ı hâlâşa irişüp vezîr-i vâcibü’l-ihtirâm hazretlerine iş’âr u i’lâm itdükde yir yir münâdîler yarın oturaķdur diyü nidâ kıilup hufyeten herkese “Vaķt-i şalât-ı şubħda evvelâ kıtâr u mihârlaruñızı taħmîl idüp ba’dehu çadırlaruñızı çözüñ” diyü tenbîh buyurılıp kendüler her bir beglerbegilere “‘askerüñüz ile hâzır olup taraf taraf düşmene nâzır oluñ” diyü çavuşlar gönderüp vaķt-i temhîdde atlanup düşmen gelicek maħalde alaylar bağlayup ve şaflar düzüp turup dilîrler dilâverler meydân-ı hîcâda cevelâna başlayup şubħ-ı şâdıķ tulu’ idüp zulmet-i zılâm-ı şeb-i deycür havf-i şemşîr-i şa’şa’a-ı âfîtab-ı âlem-tâbdan künc-i âdemde mütevârî ve mestür olduķda herkes⁵⁶⁴ vech-i meşrûh üzere tedârîke bezl-i maķdûr üzere iken [97a] a’dâ-yı bed-râ taraf taraf zühûr⁵⁶⁵ idüp câ-be-câ hücum eyledüklerinde paşa-yı huçeste-râ hazretleri ‘asâkir-i zafer-me’âsiri hüsn-i istimâetle ceng ü cidâle tergîb ve eṭvâr-ı kârzârî kemâ-hüve haķķuhu tertîb idüp kızılbaş-ı evbaş cünûd-ı zafer-vürüduñ bu vechile tedârîkin görüp taşavvurât-ı bâṭılları yirin bulmaduğın bilüp duħâ-ı kübrâya degin ‘askerden ayrılmayup ceng ü cidâle müteşaddî olduķlarınca dilîrler ü dilâverler huşûşâ paşa-yı hüner-perver merdâne meydâna girüp nice diller ve başlar alınıp ser-i a’dâ-yı bed-râ âğuşte-i hâk ü hûn olup gürûh-ı sa’âdet-şükûh-ı müslimîn menzil-i selâmete maķrûn olmağla bâ’is ü bādî olduķları beyne’l-enâm şüyü’ u şöhret bulup merd-i durbîn ü şâhib-temkîn ü zafer-ķarîn ü nuşret-rehîn olduķlarına ‘alem-i âlem-ârâ-yı hüsrevânî şâmil olmağın ‘umûmen merd-i meydân-ı hîcâ ve hizebr-i kühsâr-ı veğâ olan dergâh-ı mu’allâ müteferriķaları ve Şâm-ı vâlâ-maķâm yeñiçerileriyle Haṭvân’da maħşûr olan müslimânlaruñ imdâdına irişmeleri bâbında fermân-ı kazâ-cereyân-ı haķanî şâdır olmağın mütevekkilen ‘alellâh müteveccih olup kerr ü fer ü

⁵⁶⁴ Bu kelimededen sonra gelen “tenbîh olduķları” kelimeleri karalanmış.

⁵⁶⁵ Bu kelimededen sonra gelen “-a başlayup” bölümü karalanmış.

şevketle mäh-ı mezbürüñ on sekizinci⁵⁶⁶ güninde serdâr-ı bâ-vakâr hazretleriyle⁵⁶⁷ mülâkat idüp kefer-e-i fecerenüñ⁵⁶⁸ üzerlerine varılıp himmet-i merdân ile intikâm-ı Haṭvân alınmaḳ ırz [u] nâmûs-ı salṭanata muvâfîḳ ve dîn ü devlet-i sa'âdete muṭâbîḳ olduḡın silk-i beyâna getürüp⁵⁶⁹ meşveret eyledüklerin [97b] ḥuşûsâ dâver-i devr-i zemân ve dâdâr-ı 'âlî-şân u Süleymân-nişân ḥüsrev-i g[î]tisitân ḥıdîv-i Cem-câh ve keyvân-ı eyvân-ı nâşirü'l- 'adl ve'l-iḥsân bâsıtü'l- emn ve'l- emân sultân-ı selâṭîn-i rûy-ı zemîn ḳahramânü'l- mâ ve' ṭ-ṭîñ hüner-perver [ü] ḡazanfer-fer [ü] dilâver ḥüsrev-i 'âdil melik-i manzar-ı şafâ-güster [ü] şeh-i [ş]âhân-ı deryâ-dil hazretleri dahı yemm-i ḥurûş-ı deryâ-cüş müsellaḥ u âhen-püş (...) ⁵⁷⁰ 'asâkir-i zafer-me' âsir ile gelüp mäh-ı mezbürüñ yigirmisinde⁵⁷¹ Şolnoḳ ilinde serdâr ile olan leşker-i nuşret-nişâna⁵⁷² mülâkî olup vefret-i cünüd-ı zafer-vürüd ile şıyt u şadâ-yı mehabetleri güş-ı hezîmet-fürüş-ı küffâra irişüp şarâb-ı ḥavf u ḥaşyetle medhüş olup ḳal 'a-ı Haṭvân'ı yapmaḳdan geçüp yaḳup yıḳup şekl-i ḳarârı şüret-i firâra deḡişüp

Şükr-i Ḥüdâ râst ki ez lutf-ı o

Yûsuf-ı güm-geşte be-Ken 'an resîd

Dîv ez îñ 'arşa-ı kenârî girift

Kevkebe-i fer-i Süleymân resîd

(...) ⁵⁷³ ez 'aşa-ı fira 'vun rast

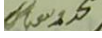
Şâd bemân Müşâ-yı 'imrân resîd⁵⁷⁴

⁵⁶⁶ H. 18 Muharrem 1005/ M. 11 Eylül 1596.

⁵⁶⁷ "serdâr-ı bâ-vakâr hazretleriyle" bölümünün üzerine "ordu-yı zafer-ḥüy serdâr-ı ḥuceste-rüya irüp" şeklinde varyant yazılmış.

⁵⁶⁸ "kefer-e-i fecerenüñ" üzerine "ḳırâl-ı bed-fi 'âlün" şeklinde varyant yazılmış.

⁵⁶⁹ Bu kelimeden sonra gelen "serdâr-ı bâ-vakâr hazretleriyle" bölümü karalanmış.

⁵⁷⁰ Okunamayan bölüm:

⁵⁷¹ H. 20 Muharrem 1005/ M. 13 Eylül 1596.

⁵⁷² "nişân"ın üstüne varyant olarak "iḳtisâb" yazılmış.

⁵⁷³ Okunamayan kelime:

⁵⁷⁴ Far. "Allah'a şükürler olsun ki onun lutfuyla yolunu kaybetmiş Yusuf kenan'a ulaştı/ Süleyman'ın ışığının yıldızı doğunca cin dünyadan çekildi/ Mutlu kal İmranlı Musa yetişti"

mazmünü mihr-i rahşân u âfitâb-ı dıraşşân gibi etrâf u aqtârda nümâyân olup ve lâkin kefare-i fecere Budûn serhaddinde Vâc dimekle ma' rûf maħalde⁵⁷⁵ cem' iyyet idüp⁵⁷⁶ tevâbi' ü levâhık u a' vâñ-ı⁵⁷⁷ muvâfıklarına ser-güzeştlerin beyân idüp kesret-i ' asker-i İslâm ħadd-i i' lâmdan müstağnî olduğın kırâl-ı bed-fi' âle bildürüp anlar dağı var kuvveti bâzûya getirüp [98a] muğtedâ-yı ' asâkir-i İslâm pîşvâ-yı cünüd-ı⁵⁷⁸ nuşret-encâm ' azîmü'l-ġadr vaħîdü'l- ' aşr muşahħih-i iħtilâl-i memâlik-i maħrûse-i Mışr mümtâz-ı ' âlem bi'l-mürüvvet ve'l-kerem ve ser-efrâz-ı benî âdem bi'ş-şecâ' at ve'ş-şiyem müşîr-i müşterî-tedb[î]r ü şîr-nazîr ve düstür-ı şabâhat-mesîr ü dil-pezîr ve âşaf-ı Āşaf-râ vü sa' âdet-semîr peleng-i kühsâr-ı miknet ve hizebr-i vâdî-i ġudret ü şalâbet şadr-ı evvel ü a' zam ve vekîl-i muṡlaĖ-ı sultân-ı mu' azzam sâlik-i mesâlik-i aħlâĖ-ı ħamîde ve nâhic-i menâhic-i etvâr-ı pesendîde⁵⁷⁹ ħuceste-ħaşlet ü ferħunde-etvâr ' atâ-perver [ü] hünerver-i ' âlem-ârâ (...)⁵⁸⁰ şemâyl celîlü'l-ġadr İbrâħîm Paşa *allâhümme zeyyin zâtehu bi-siyâbi nuşreti'l- ' uzmâ ve nevvir şifâtehu bi-cemâli fütühâti'l-kübâ*⁵⁸¹ ħazretleri ki ħüsn-i tedbîr ü tedârik-i mu' âreke de Ėayra iħtiyâcları olmayup efkâr-ı sâķibeleri cumhür-ı umür-ı ceng ü cidâli⁵⁸² dârâ-yı şâyibeleri lâzîme-i nuşret [ü] lüzûme-i ħarb ü kıtâli kemâ-hüve ħaĖķuhu iħâta eylemiş iken *el-meşveretu min süneni'l-mürselîn*⁵⁸³ mefhûmın ri' âyet kılup⁵⁸⁴ hemân-dem dîvân idüp vüzerâ-yı mülk-ârâ ve mîr-i mîrân-ı kişver-güşâ ve ümerâ-yı şecâ' at-intimâ⁵⁸⁵ *edâmallâhu iğbâlehüm ilâ yevmi'l-beĖâ*⁵⁸⁶ ve sâyir ' asâkir-i zafer-iğtidâyı ħuzûr-ı

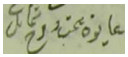
⁵⁷⁵ “Vâc dimekle ma' rûf maħalde” bölümünün üstü çizilmiş.

⁵⁷⁶ “(...) üzere olup” bölümü karalanıp üzerine “idüp” yazılmış.

⁵⁷⁷ Bu kelimededen sonra gelen “dalâlet-nişân (...)” bölümü karalanmış.

⁵⁷⁸ Bu kelimededen sonra gelen “enâm” kelimesinin üstü çizilmiş.

⁵⁷⁹ “ve vekîl-i muṡlaĖ-ı sultân-ı mu' azzam sâlik-i mesâlik-i aħlâĖ-ı ħamîde ve nâhic-i menâhic-i etvâr-ı pesendîde” bölümü satır arasına eklenmiş.

⁵⁸⁰ Okunamayan bölüm:

⁵⁸¹ Ar. “Ey Allah'ım, onun zatını yüce zafer elbiseleriyle süsle ve yüzünü büyük fetihlerle nurlandır.”

⁵⁸² Bu kelimededen sonra gelen “iħâta” kelimesinin üstü çizilmiş.

⁵⁸³ Ar. “Peygamberin sünnetine uyarak tavsiye alın.”

⁵⁸⁴ “idüp” kelimesinin üzerine “kılup” yazılmış.

⁵⁸⁵ Bu kelimededen sonra gelen “ve sâyir ' asâkir-i zafer-iğtidâlar” bölümü karalanmış.

⁵⁸⁶ Ar. “Allah beka gününe dek ikbâllerini devam ettirsin.”

pür-cüdlarina da‘vet idüp⁵⁸⁷ fermân-ı kazâ-cereyân-ı pâdişâhî teveccühiyle şudür bulduğın semt-i zuhûra getürüp a‘lâ vü ednâ vaz‘-ı şerîf-i fermân-ı hümâyûn⁵⁸⁸ neye maḳrûn olduğın bilüp şuver-i ahvâl-i emr-i zafer-fer ây[î]ne-i zamîrlerinde cilveger olduğdan-şoñra hişâr-ı mezkûrda maḳşûr olan gürûh-ı mekrûhuñ ümerâsına ḳavânîn-i şahâbe-i kibâr muḳtezâsınca⁵⁸⁹ “Nice senedür ki ḳırâl-ı bed-fi‘al imtidâd-ı hayâtına bâ‘is ü bādî olan âyîn-i şulḥ u şalâhı ri‘âyet itmeyüp [98b] meslek-i şenâ‘at ü fesâdı mer‘î tıttup râh-ı ‘işıyân u tuğyâna sâlik olduğı tab‘-ı bülend-rütbet-i hüsrevânîye muvâfiḳ gelmeyüp ḳaḳından gelinüp sezâsına göre cezâsın virilmek için⁵⁹⁰ leşker-i firāvân u nuşret-nişân cem‘ idüp ‘azamet ü iclâl ve devlet ü iḳbâl ile teveccüh-i vecîh idüp şimdiki-hâlde râh-ı nuşret-destgâhları üzeriñüze uğrayup zıll-ı zalîl-i zafer-delîlleriyle⁵⁹¹ memâlik-i vüs‘atü’l-mesâlik müstes‘ad olup ḳal‘a-ı Egri fetḥ olunmadın taraf-ı ahîre gitmeyüp kerr ü fer ü şevketle iḳâmet-i hümâyunları muḳarrer olmuşdur. Şöyle-ki hişârı teslîm idüp îmâna gelürseñüz şemşîr-i bürrânları ḳarbetinden cây-ı ḳalâşa irişüp me‘mülûñüzden ziyâde ‘ulüvv-i ‘inâyetlerine maḳzar düşmeñüz muḳarrerdür ve illâ vebâlûñüz kendü boynuñuza bu ḳadar şîr-i [j]iyân u bebr-i beyân u pîl-i demân ile muḳâbele-i cidâle imkân⁵⁹² yoḳdur” diyü ḳaber irsâl buyurılıp kefer-i fecere şarâb-ı naḳvet-ile ser-ḳoş u mağrûrlar olmağın “Bizüm ḳal‘amıza Egri dirler ḳulel ü burûcî [z]irve-i eflâke ‘urüc idüp⁵⁹³ (...)”⁵⁹⁴ peyvendi felek-es[î]re yitmişdür cesâmet ü metânetde kûh-ı Elbruz u Demâvend’e belki cebel-i Ḳâf u Elvend’e mânenddür ḳuşuşen derûn u birûnî⁵⁹⁵ âteş-feşân u merg-nişân top [u]

⁵⁸⁷ “getürtüp” kelimesi karalanıp üzerine “da‘vet idüp” yazılmış.

⁵⁸⁸ “vaz‘ u şerîf-i fermân-ı hümâyûn” olarak yazılmıştı, anlam açısından “vaz‘-ı şerîf-i fermân-ı hümâyûn” olarak okundu.

⁵⁸⁹ “ḳavânîn-i şahâbe-i kibâr muḳtezâsınca” bölümü satır arasına eklenmiş.

⁵⁹⁰ Bu kelimeden sonra gelen “teveccüh-i vecîh idüp” kelimeleri karalanmış.

⁵⁹¹ “zafer-delîlleriyle” kelimelerinin üzerine varyant olarak “râyât-ı zafer-ğâyâtlarıyla” yazılmış. “zafer-delîlleriyle”den sonra gelen “bu” kelimesi de karalanmış.

⁵⁹² Bu kelimeden sonra gelen “emr-i muḳâldür” bölümü karalanıp üzerine “yoḳdur” yazılmış.

⁵⁹³ “urüc idüp” kelimelerinin üzerine “âsmâna toğrılıp” yazılmış.

⁵⁹⁴ Okunamayan bölüm:

⁵⁹⁵ Bu kelimeden sonra gelen “şîr-şavlet” kelimeleri karalanmış.

tüfengler-ile memlû olup ve eṭrâf u eknâfi âlât-ı ḥarb ü ceng ile⁵⁹⁶ toptolu iken ve kırâlumuz daḥı cem ‘iyyet-i keṣîre ile bu cānibe ‘azîmet idüp üzeriñize gelmek muḳarrer⁵⁹⁷ iken teslîm-i ḥiṣâr degül dāyiresine uğrayıbilmeñüz emr-i muḥâldür” diyü zebân-ı istikbâr ile cevâb virmegin düstür-ı ekrem ü dilîr ve müṣîr-i efḥam u Âṣaf-naẓîr olan paṣa-yı a‘zam ḥazretleri [99a] zât-ı ṣecâ‘at-nişânlarında münderic olan ṣecâ‘at ü ṣehâmet ve ğayret ü ḥamiyyeti zuḥûra getürüp bi’z-zât p[î]râmen-i ḥiṣâra varup meteris yirlerin görüp a‘vân-ı enṣâr-ı nuṣret-âṣârlarıyla muḳâbele-i ḥiṣâr-ı üstüvârda meteris vaz‘ olunmağa mübâşeret kı lup cānib-i yemînlerinde şîr-i ğarîn-i bîṣezâr-ı hîcâ vü hizebr-i ṣecâ‘at-rehbet-i(?) kühsâr-ı vegâ olan Anaṭolı beglerbegisi Meḥmed Paṣa ki nice senedür Budün muḥâfazasında ser-bâzlık ve uğur-ı hümayûnda envâ‘-ı ṣecâ‘atle mümtâzlıkda bulunmuş merd-i dilîr ü bî-naẓîr olmağın Anaṭolı ‘askeriyle ve yeñiçeri ağası olan Velî Ağa ki merd-i merdân-ı ‘arṣa-ı hîcâdur yeñiçeri dilâverleriyle ve⁵⁹⁸ sâbıķü’z-zıkr vezîr-i ṣânî Meḥmed Paṣa ḥazretleri ki ‘azîmü’ş-ṣân u refî‘ü’l-mekân ṣecî‘-i ṣecâ‘at-perver ü ḍalî‘-i hüner-rehber olmağın Karaman ve Sivas beglerbegileri ile ve ‘ulüvv-i ‘inâyet-i ḥüsrevânîye lâyıķ olan serdâr-ı sâbıķ Ca‘fer Paṣa ḥazretleri ve⁵⁹⁹ vâlî-i vilâyet-i Diyârbekir olan Murâd Paṣa ki tedârik ü ṣecâ‘atde nâdirü’l-aķrân ve taṣarruf u ṣehâmetde müṣârün ileyh-i bi’l-benândur⁶⁰⁰ merd-i ṣecî‘-i hünerver ve zât-ı ḍalî‘ ṣecâ‘at-perver nice sene yararlığı ve dilâverliğı müṣâhede olunmuş Mar‘aş beglerbegisi Meḥmed Paṣa ḥazretleriyle ve vâlî-i vilâyet-i Rûmili olan vezîr Ḥasan Paṣa ḥazretleri ki merd-i dilîr ü şîr-i bî-naẓîrdür Rûmili ve Ḥaleb beglerbegisi ve Ḥaleb leṣkeriyle her biri birer ḳoldan meteris vaz‘

⁵⁹⁶ “envâ‘-ı yat u yarağ ile” kelimeleri karalanmış, üzerine “eṭrâf u eknâfi âlât-ı ḥarb ü ceng ile” yazılmış.

⁵⁹⁷ “üzere” kelimesi karalanarak, satır arasına “muḳarrer” kelimesi eklenmiş.

⁵⁹⁸ Bu kelimedden sonra gelen “vezîr” kelimesinin üstü çizilmiş.

⁵⁹⁹ Bu kelimedden sonra gelen “bâlâda meṣtûr” bölümü karalnıp üzerine “ve vâlî-i vilâyet-i Diyârbekir” yazılmış.

⁶⁰⁰ Bu kelimedden sonra gelen “merd-i ṣecî‘-i hünerver ve zât-ı ḍalî‘ ṣecâ‘at-perver nice sene yararlığı ve dilâverliğı müṣâhede olunmuş” bölümü satır arasına eklenmiş.

itmek fermān olunup ve vezīr Sinān Paşa ḥazretleri kendü tevābi‘ ü lev[ā]hıklarına ve
‘umūmen dergāh-ı ‘ālī müteferriḳalarıyla bir taraftan ve baş defterdār iken ma‘zūl
olan merd-i meydān-ı hīcā ve hizebr-i kūhsār-ı veḡā İbrāhīm Paşa ḥazretleri kendü
ādemleriyle bir cānibden ḳaravol ta’y[ī]n buyurılıp ḥams ü elf şaferinūñ ḡurresi ki
yevmü’s-selāsādur⁶⁰¹ ‘ale’s-seḥer⁶⁰² āşaf-ı Āşaf-rā vü a‘zam ve müşīr-i ‘ālem-ārā vü
ekrem [99b] merd-i meydān-ı hünerverī ve hizebr-i bīşezār-ı nuşret-ḡüsterī şāhbāz-ı
bülend-pervāz-ı kūhsār-ı şecā‘at ve ‘anḳā-yı ḳulle-i Ḳāf-ı şehāmet bebr-i beyān-ı
meydān-ı celādet ve şīr-i jiyān-ı mīşezār-ı şevket ü ḳudret dilīr-i⁶⁰³ şecā‘at-tev’em
şāhibü’s-seyf ve’l-ḳalem mālikü’l-luḡf ve’ş-şiyem āşaf-ı Āşaf-naẓīr-i mu‘azzam u
a‘zam müşīr-i ‘ālem [ü] müdebbir-i benī ādem vezīr-i kāmil ü rüşen-zamīr ve düstūr-
ı ‘ādil-i müşterī-tedbīr bā‘is-i üstüvārī-i bünyān-ı salṭanat-ı cihān-bānī ve hādī-i⁶⁰⁴
ber-ḳarārī-i āyīn-i ḥilāfet-i ḳişver-sitānī hem-nām-ı ḥalīlullāhü’l-kerīm mazḥar-ı
feyzullāhü’l-ḳavīm ve muzḥir-ı umūr-ı mühimme-i ḳānūn-ı ḳadīmü’l-ḥuḳūḳ *bi-şunuḑi*
‘avāṡṡfi’l-meliki’l-‘alīm sābıḳü’z-zıkr sa‘ādetlü⁶⁰⁵ āşaf-ı a‘zam u nuşret-tev’em
naşarallāhu te‘ālā ‘alā firḳati’l-a‘dā ve ḥafāza zātihi ‘ani’n-nedāmeti ve’l-ḥaṡā⁶⁰⁶
ḥazretleri ki merd-i meydān-ı veḡā ve hizebr-i kūhsār-ı hīcādur edā-yı şalāt-ı
şubḥdan-şoñra bi’z-zāt sāyir vüzerā-yı mülk-ārā ve mīr-i mīrān-ı ḳişver-ḡüşā ve
ümerā-yı zafer-iḳtidā ve bi’l-cümle ‘asākir-i nuşret-nümā⁶⁰⁷ *naşarahumallāhu ‘ale’l-*
*a‘dā*⁶⁰⁸ birle zıkr olınan meteris üzerlerine varup vaz’ olınan⁶⁰⁹ toplara āteş virilmek

⁶⁰¹ H. 1 Safer 1005/ M. 24 Eylül 1596, Salı.

⁶⁰² Bu kelimededen sonra gelen “şadā-yı Allāhu ekber ile vaz’ olınan meterislerde olan toplara āteş virilüp” bölümünün üstü çizilmiştir.

⁶⁰³ Bu kelimededen sonra gelen “ü ekrem” bölümü karalanmış, üzerine “şecā‘at-tev’em” yazılmış.

⁶⁰⁴ Bu kelimededen sonra gelen “üstüvārī” kelimesi çizilmiştir, üzerine “ber-ḳarārī” yazılmış.

⁶⁰⁵ Bu kelimededen sonra gelen “İbrāhīm Paşa” ismi çizilerek üzerine “āşaf-ı a‘zam u nuşret-tev’em” yazılmış.

⁶⁰⁶ Ar. “Yüce Allah onu düşman topluluḡu karşısında galip kılsın ve zatını pişmanlık ve hatadan korusun.”

⁶⁰⁷ Bu kelimededen sonra gelen “zafer” kelimesi karalanıp üzerine “naşr” yazılmış.

⁶⁰⁸ Ar. “Allah onları düşmanlara üstün kılsın.”

⁶⁰⁹ “olan” kelimesi karalanıp üzerine “olınan” yazılmış.

ve kal'a-ı mezbûre cā-be-cā dögilmek bābında işāret-i pür-beşāretleri şudūr bulmağın ol maħalde mevcūd olan ğāzīler ve ebū'l-megāzīler na'ra-ı tekbīr-i 'ālem-ğīr ve şıyt u şadā-yı şurnā vü nefīr-i zafer-te'sīr ile fīl-ten mināre-beden kal'a-ken ü bārū-şiken top ve darb-zenlerūñ ğūş-ı zafer-sürüşlarına āteş-i⁶¹⁰ fetḥ ü nuşret-ķarīn īşāl ü ilkā idüp fermān-ı vezīr-i 'ādil-i bī-mu'ādili inbā itdüklerinde her bir top-ı merg-maşḥūb ejder-ğırīv ü dīv-rubūv olup hemān-dem⁶¹¹ me[nz]il-i(?) dem-ā-demīlerinden⁶¹² durup(?) berķ-i ḥātīf gibi taraf-ı kal'aya atılıp ķulel-i burūc-ı gerdūn-'urūc-ı ḥiṣārı zīr ü zeber [100a]⁶¹³ def'-i leşker-i zafer-ferle muķayyed oldukları (...) ⁶¹⁴ kırāl-ı hezīmet-me'al leşker-i dālālet-iştimālleriyle bir yire gelüp 'asker-i⁶¹⁵ İslām'ı karşılayup meydāñ-ı muķābele vü 'arşa-ı mücādelede tırup alışup virişme ve çekişüp dögüşmeleri muķarrer olduğı şāyī' olup ve lākin⁶¹⁶ nice zemāndur ki serḥadde olan zümre-i muvaḥḥidīn-i nuşret-ķarīn ve fırķa-ı mücāhidīn-i zafer-rehīn ni'am-ı muķaddem(?) -i zafer-maḥrem-i(?) ḥüsrevānī ile müteğannem olmakla kuvvet-i kalb peydā idüp maķām-ı cengde bezl-i iktidār itmege ḥāzırbaş olup tırmuşlar-ı ve düşmene karşı varup⁶¹⁷ uğur-ı hümāyūnda baş virmegi sermāye-i sa'adet bilmişler-ı ve derūnlarında mūnderic olan eşķāl-i şecā'ati şaḥīfe-i zuhūra getirüp sa'adetlü pādīşāh-ı Cem-cāh ḥāzretlerīnūñ⁶¹⁸

(_ . _ _ / _ . _ _ / _ . _ _ / _ . _)

İmtiṣāl-i cāhidü fillāh olupdur niyyetüm

Dīn-i İslāmuñ mücerred ğayretidür ğayretüm

⁶¹⁰ Bu kelimeden sonra gelen "ğāzāb-ı pādīşāhī bu-vechle olduğın" bölümü karalanıp üzerine "fetḥ ü nuşret-ķarīn īşāl ü" bölümü eklenmiş.

⁶¹¹ Bu kelimeden sonra gelen "berķ-i ḥātīf gibi" kelimeleri karalanmış.

⁶¹² Bu kelimeden sonra gelen "şıçrayup" kelimesi karalanmış.

⁶¹³ Bu bölümde anlatıdaki sıçrama sayfalarda kopukluk olabileceğine işāret etmektedir.

⁶¹⁴ Okunamayan bölüm:

⁶¹⁵ "leşker" kelimesi karalanıp üzerine "asākir" yazılmış.

⁶¹⁶ Bu kelimeden sonra gelen "nice zemāndur ki serḥadde olan" bölümü satır arasına yazılmış.

⁶¹⁷ Bu kelimeden sonra gelen "uğur-ı hümāyūnda baş virmegi" bölümü satır arasına yazılmış.

⁶¹⁸ Bu kelimeden sonra gelen "mażmūn" gelimesi karalanmış ve çıkma işāreti yapılarak derkenardaki gazel eklenmiş.

Faẓl-ı hakaḳ-ı himmet-i cünd-i ricālullāh-ile
Ehl-i küfri ser-be-ser ḳahr e[y]lemekdür niyyetüm
Evliyā vü enbiyāya istinādum var benüm
Luṭf-ı Hakaḳ'dandur müdām ümīd-i feth ü nuşretüm
Nefs-i mālümle cihāda n'ola ḳılsam ictihād
Ḥamdülillāh var gāzāya şad hezerān raġbetüm
Ey Meḥammed mu'cizāt-ı Aḥmed-i muḥtār ile
Umaram maġlūb ola a'dā-yı dīn ü devletüm

diyü enfās-ı sīnelerinden zuhūr bulan ġazel-i bī-bedelleri⁶¹⁹ ki vāridāt-ı İlähī'dür
vird-i zebān idinüp taḥşil-i ḳudret ü tekmīle miknet idüp kemāl-i ġayret ve nihāyet-i
ḥamiyyet birle bünyān-ı merşūs gibi cā-be-cā cem' olmuşlar-idi ve şubḥ u şām du'ā-
yı feth ü nuşret-i pādişāh-ı İslām-ile muḳayyed olup lisān-ı ḥāl belki elsine-i maḳāl
ile

(_ . _ _ / _ . _ _ / _ . _ _ / _ . _)

Fī-sebīlillāh olupdur çünki şāhum niyyetün
Ehl-i küfri ḳahr ider bir demde tīġ-i himmetün
Şu'le-i 'adlün cihānı cā-be-cā pür-nūr idüp
Rūşen itsün⁶²⁰ 'ālemi ġün gibi şem'-i şevketün
Dem-be-dem olsun leked-kūbuñ ḳırāl-ı bed-fi'āl
Pāy-māl itsün anı şemşīr-i dest-i ḳudretün
Aşiyān-ı mülk-i 'adlün şāhin-i sühā-ḳarīnisi⁶²¹
Ḳāfdan Ḳāfa irişse n'ola māl-i miknetün

⁶¹⁹ Önce “bī-bedellerin” yazılmış, daha sonra “-in” eki karalanarak üzerine “-i ki vāridāt-ı İlähīdür” bölümü eklenmiş.

⁶²⁰ “itdi” kelimesi karalanıp üzerine “itsün” yazılmış.

⁶²¹ Bu mısradaki vezin bozuk.

Çalışup rāh-ı gāzāda sa‘y it kār ile⁶²²

Bezl-i maḳdūr it ‘Ālī sūrdüğince ḳudretün⁶²³

[100b] cevābıyla rāh-ı nuşrete sālīk olup ṭurmışlar-ıdi. Fe-ammā

Nazm (. _ _ _ / . _ _ _ / . _ _)

Şeh-i şāhān-ı devrān [u] ‘aṭā-baḥş

Sūleymān-ı zemān sultān-ı dilkeş

Muḥibb-i ḥānedān-ı āl-i Ḥayder

‘Aṭā-perver gāzanfer-fer dilāver

Şehen-şāh-ı cihān sultān-ı ‘ādil

Hıdīv-i ḥoş-ḥişāl [ü] bī-mu‘ādil

*e ‘azzallāhu enşārehu*⁶²⁴ ḥāzretleri daḥı kerr ü fer [ü] şevket ‘izz ü naşr u devletle ol
maḥalden ḳalḳup ḥuşūn-ı metānet-nümün-ı küffārdan Egri nām ḥişār-ı üstüvār
üzerine teveccüh-i vecīh idüp māh-ı mezbūruñ yigirmi ṭoḳuzıncı⁶²⁵ güninde otaḳ-ı
gerdün-niṭāḳ-ı ḥüsrevānī zeyl-i ḥişārda ḳurılıp cevānib-i erba‘ası derḳarınūñ(?)
ḥıyām-ı süreyyā-nizām tertībi ile tergīb olınuḫ maḥşūr-ı ḥişār-ı nāmdār olan ecnād-ı
bed-nihād terhīb olınmağın cüdā baş göstermeyüp suḳbe-i zemīne girmiş müş-ı bīḥuş
gibi ḥāmūş olup fe-ammā ḥüsrev-i rüy-ı zemīn ve server-i mücāhidīn fātiḫ-i bilādü’l-
meşārıḳ ve’l-mağārib bi-nasrillahi’l-‘azīz ve (...)’l-gālib⁶²⁶ sultānü’l-maşrıḳeyn ve
ḥaḳānü’l-ḥāfıḳeyn kāsirü’l-ekāsire ve’l-ḳurūm sultānü’l-‘Arab ve’l-‘Acem ve’l-Rūm
*ḥalledet ḥilāfetuhu ve ebbedet salṭanatuhu*⁶²⁷ ḥāzretlerinün⁶²⁸ ‘umūmen ‘asākir-i

⁶²² Bu mısırada vezin bozuk.

⁶²³ Bu mısırada vezin bozuk.

⁶²⁴ Ar. “Allah yardımcılarımı yüceltsin.”

⁶²⁵ H. 29 Safer 1005/ M. 22 Ekim 1596.

⁶²⁶ Okunamayan bölüm:

⁶²⁷ Ar. “Hilafeti sürsün ve saltanatı ebedi olsun.”

⁶²⁸ Bu kelimededen sonra gelen “fermān-ı ḳazā-rūsūmları” bölümü karalanmış.

zafer-me'āşir hişāra hücum idüp⁶²⁹ kabza-ı taşarrufa getirilüp zemān-ı sehl-i kalīlü'l-
mehlde⁶³⁰ memālik-i mahrūse-i vasī'atü'l-mesālik-i haķanī silkine mülhaķ ve
munzamm kılnmaķ bābında fermān-ı każā-rūsūmları şudūr bulmağın şāhib-i rāy-ı
rezīn ve mālīk-i tedbīr-i güzīn merd-i hüner-pīşe ve zāt-ı şavāb-endīşe tedbīr[i] ile
feth olındı bāķi'd-du'ā.

---

⁶²⁹ Bu kelimedden sonra çıkma işareti yapılarak “kabza-ı taşarrufa getirilüp” bölümü satır arasına eklenmiş.

⁶³⁰ Bu kelimedden sonra gelen “muzāfāt” kelimesi karalanmış.

BÖLÜM 7

ÖZEL ADLAR DİZİNİ

- ‘Acem, 174, 245
Adana, 121, 123
Ādem
    Hz. Ādem, 110, 207, 228
‘Aden, 117
Ağa H̄āce, 211
Aḥmed
    Hz. Muḥammed, 109, 134, 148,
    160, 175, 189, 244
Aḥmed Ağa, 204
    Kapıcılar kethüdası, 165
Aḳ Mīrzā, 217
‘Akār, 191
Alāmān, 114, 167
‘Ālī
    müellif ‘Ālī Efendi, 127, 154, 179,
    195, 196, 199, 205, 245
Anatoli, 121, 133, 186
‘Arab, 245
‘Arabistān, 212
Aristo, 233
Arslan Beg
    Hatvan Emiri, 131
Āsaf
    Āsaf b. Berahyā, 117, 121, 139,
    141, 146, 147, 149, 155, 158,
    160, 165, 169, 170, 176, 181,
    184, 187, 199, 204, 208, 226,
    233, 239, 241, 242
Ayluḳ, 232
Baba ‘Acem, 219
Baba H̄āce, 211
Baba Ḥasan, 221
Baçça, 206
Bağdād, 235
Bākī Beg, 217
Başra, 235
Bay Mīrzā, 217
Behmen, 161, 173
Belğrād, 132, 162, 173, 194, 197, 209,
    214, 215, 228, 230
Bosna, 116
Budın
    Būdīn, 167
    Budun, 230
    Budūn, 120, 123, 124, 127, 134,
    152, 165, 170, 197, 202, 203,
    228, 239, 241
Buḳay Ağa, 218
Bükreş, 185, 188
Ca‘fer Paşa
    Hadım (Serdar), 189, 241
Ca‘fer-i Şādıḳ, 196
Cem, 174, 182, 200, 203, 205, 209,
    226, 228, 232, 233, 238, 243
Cemşīd, 174, 226, 233
Ceyhūn, 163
Çanād, 228, 230
Çeşnek, 161, 163
Çīn, 143
Dārā, 173, 174, 226, 233, 236
Dāvūdpaşa, 118
Demāvend, 240
Derviş Mīrzā, 217
Diyārbekir, 237
Du‘l-ḳadriyye, 104, 121, 123, 145,
    146, 165
Dürüzī, 182, 190
Edirne, 229
Edirneḳapu, 119
Eflāk, 183, 185
Eflātūn, 233
Egri, 172, 176, 211, 229, 240, 245
Elbruz, 152, 240
Elvend, 240
Emīr İbrāhīm, 123
Emīr Maḥmūd, 122
    İstolnibelgrad sancakbeyi, 161
Emīr Yūsuf
    Dürzü reisi, 190, 191
Engürüs, 112, 124, 194
Erdel, 114, 183, 187, 213, 218, 221
Esterğon, 127
Ferhād Paşa, 177
Ferīdūn, 102, 174, 226, 236
Ferḳadān, 125
Fetiḥ Giray Sultān, 199, 217, 228, 229
Frengistān, 114

Frenko, 120
 Ğarūr, 191
 Ğāzī Giray Ğān, 141, 143, 198
 Ğāzī Mīrzā, 217
 Göle, 197, 220
 Ğulām MeĞmed, 218
 Gürcistān, 125
 Ğ'āce TuĞtār, 217
 Ğabeş, 232
 Ğaleb, 121, 133, 241
 Ğalīl Kethüdü, 202, 216
 Ğalīl Paşa
     Karaman beylerbeyi, 143
 Ğalkulvād, 117
 Ğasan Aĝa
     Yemişçi (Yeniçeri aĝası), 144, 160
 Ğasan Paşa
     Sokulluzade, 124, 128, 134, 152, 241
     Telli (Bosna valisi), 116
 Ğatvān, 127, 131, 231, 233, 234, 237, 238
 Ğazīnedārbaşı MeĞmed Mīrzā, 218, 222
 Ğızır Paşa
     Karaman beylerbeyi, 232
 Ğodīk, 228, 231
 İşlanķamen, 215
 İbrāhīm Paşa, 181, 233, 239, 242
 'İsā
     Hz. 'İsā, 159
 'İsā Bālī, 218, 222
 'İsā Beg, 218
 İsmā'īl Paşa
     Tımeşvar beylerbeyi, 211
 İstānbül, 194
 İstolni Belĝrād, 146, 161
 Ğahramān, 189, 210, 235
 Ğahriye, 122, 181
 Ğaniye, 231, 232
 Ğaraboĝdān, 183
 ĞaraĞişār-ı şāhib, 146
 Ğaraman, 121, 133, 143, 161, 164, 165, 232, 233, 235, 241
 Ğāsım Mīrzā, 217
 Ken'an, 238
 Kevkebān, 117
 Ğılıç Beg, 237
 Ğıpçaķ, 141, 201, 205, 221
 Ğırım, 141, 142, 198
 Ğomrān, 161, 163, 164, 165, 167, 176
 Ğostantiniye, 144
 Köfün, 200
     Köfin, 203
 Lāçīn, 218, 222
 Lipova, 206, 211
 Luĝoş, 205
 MaĞmūd Paşa
     Halep valisi, 133
     Sivas beylerbeyi, 233
 Maķo, 232
 Mar'aş, 164, 235, 241
 Marķo, 205, 206
 Maroş, 232
     Moraş, 232
 Medĝī Efendi, 169
 MeĞmed Aĝa, 234
     Kapıcıbaşı, 234
     Silahtarbaşı, 200, 214
 MeĞmed Beg, 218, 219
 MeĞmed Efendi
     Bostanzāde MeĞmed Efendi, 180
 MeĞmed Hādī
     Dergah-ı mualla çavuşu, 120
 MeĞmed Paşa
     Cerrah (İkinci vezir), 209, 214, 241
     Lala (Anadolu beylerbeyi), 186, 197, 241
     Maraş beylerbeyi, 241
     Ramażānoĝlı (Dulkadir valisi), 121, 145, 161
     Sinanpaşazade, 128, 133, 134, 135, 151, 214
     Sinanpaşazade, 120
     Sokullu, 124
 Memī Aĝa, 199, 228, 230
 Mışr, 123, 181, 239
 Mihalicli Aĝmed Paşa
     Karaman beylerbeyi, 133
 Mīrzā Ğorkya Beg, 218
 Mohāc, 112
 Morava, 202
 MuĞammed
     Hz. MuĞammed, 109, 110, 134, 148, 160, 166, 175
 Murād Paşa
     Diyarbakır valisi, 241
     Şam valisi, 133
 Murtażā Mīrzā, 217
 Mūşā

- Hz. Mūṣā, 238
 Mürted Rıdvān, 206, 207
 Nemçe, 172
 Nerīmān, 189, 199, 211, 235
 Nigde, 146
 ‘Osmān Paşa, 191, 232, 236
 ‘Osmānī, 114
 Ösek, 165
 Pāpā, 197
 Peç, 167, 172, 176
 Peçkerek, 216, 223
 Pençüb, 232
 Pesprīm, 119
 Polāta, 119
 Portukāl, 172
 Raba nehri
     Raba, 136
     Rāba, 156
 Ramazānoğulları, 121, 146
 Re’is ‘Alī, 218
 Revān, 235, 236
 Rūm, 145, 245
 Rūmili, 120, 123, 134, 135, 146, 151,
     152, 189, 193, 241
 Rūscuq, 183, 188, 199
 Rüstem, 120, 126, 152, 161, 170, 173,
     189, 199, 203, 207, 213, 216, 233,
     235, 236
 Segedīn, 231
 Semārtīn, 135
 Semendire, 200, 202
 Semendire Belgrādı, 121
 Seyhūn, 163
 Sīmā Balātın, 163
 Sīmon, 125
 Sinān Paşa
     Cıgalazāde, 235, 242
     Koca (Sadrazam), 117, 166, 182,
     214
 Sirem, 202, 203
 Sivas, 232, 233, 241
 Şolnoq, 233, 238
     Žoloq, 211
 Sultān Mehmed
     III.Mehmed, 175, 227, 244
 Sultān Murād
     III.Murad, 115, 174, 181
 Sultān Selīm Hān
     I.Selim, 121
 Sultān Süleymān Hān
     Kanunī Sultan Süleyman, 112, 235
     Sübhān Kul Beg, 217
 Süleymān
     Hz. Süleymān, 174, 187, 238, 245
     Kanunī Sultan Süleyman, 114
 Süleymān Ağa
     Sağ ulufecilerbaşı, 214
 Şa’bān Ağa, 218
 Şāh ‘Abbās, 193
 Şahbāz Mīrzā, 217
 Şām, 121, 133, 182, 185, 191, 237
 Şehrili, 232
 Şīrvān, 189, 204
 Targovişte, 187, 188
 Tātā, 135, 171, 197
 Tatar, 141, 147, 199, 201, 202, 203,
     205, 211, 212, 217, 218, 220, 221,
     223, 229
 Tatar Mīrzā, 218
 Tebrīz, 191, 192, 204, 232, 233, 236
 Tehemten, 130, 161, 189, 199, 216,
     235
 Tımeşvār, 170, 197, 198, 199, 200,
     203, 204, 205, 206, 207, 211, 212,
     213, 214, 215, 216, 217, 225, 228
 Tiflīs, 125
 Tihon, 161, 162
 Tise, 231
 Trablüşşām, 190
 Tuna nehri
     Tūna, 149, 150, 161, 164, 203, 215
     Tūnā, 147, 167
 Ümmü’ d-dünyā, 181
 Üsküdār, 193
 Üstolni Belgrād
     İstolni Belgrād, 119
 Vāc, 239
 Vajon, 161, 163
 Velī Ağa
     Yeniçeri ağası, 241
 Veretse, 205
 Vidīn, 199
 Yaqodina, 146
 Yanıq, 136, 139, 151, 166, 167, 170,
     171, 178
 Yemen, 117, 232
 Yūsuf
     Hz. Yūsuf, 181, 238
 Zāl Ağa, 212, 219
 Zemūn, 215

BÖLÜM 8

SÖZLÜK

A

- ābā (Ar. “eb”in çoğul şekli) 1. Babalar 2. Atalar, cetler
‘abede (Ar. “ābid”in çoğul şekli) İbadet edenler, kullar
āfāk (Ar. “ufk”un çoğul şekli) Her taraf, etraf, çevre
āferīnīş (Far.) Yaratılış
ağlāl (Ar.) Eskiden mahkûmların veya delilerin boyunlarına, el ve ayak bileklerine geçirilen demir halkalar, prangalar
ağniyā (Ar. “gani”nin çoğul şekli) Ganiler, zenginler
āğuşte (Far.) Bulaşmış, karışmış, bulaşık
ağlaş (Ar.) En saf, en el değmemiş
ağrā (Ar.) Çok (daha, en, pek) layık, uygun, münasip
ağter (Far.) 1. Yıldız 2. (mec.) Baht, talih
‘Akār (Ar.) Beyrut vilayetinin Trablusşam sancağında, Trablusun doğusunda bir kasaba
‘akīdet (Ar.) 1. İman, itikat 2. Kuvvetle benimsenen görüş tarzı, inanç
‘alāniyyet (Ar.) 1. Meydanda ve açık oluş, ortada ve aşikâr olma durumu 2. Dış görünüş, dış yüz, zahir
‘alef (Ar.) Yem
‘amden (Ar.) Önceden tasarlayarak, bilerek
āmed ü şūd (Far.) Geliş gidiş
a‘nāk (Ar. “‘unq ve ‘unuq”un çoğul şekli) Boyunlar, gerdanlar
ārā (Ar. “re’y”in çoğul şekli) Reyler, fikirler
‘araba (Ar.) 1. Tekerlekli kara taşıtı 2. Duba, tompaz, dubalı köprü
a‘rāk (A. “‘ırq”ın çoğul şekli) 1. Kökler, soylar 2. Atalar 3. Kalıtsal özellikler 4. Damarlar 5. Çabalar, gayretler 6. Sıralar, dizeler, saflar
‘arāsāt [Tekili bu anlamda kullanılmaz] Mahşer yeri, bütün ölümlerin kıyamet günü dirilip toplanacağı meydan, haşir ve neşir meydanı
‘arim (Ar.) Dik kafalı, inatçı “Seyl-i ‘arim: Şeba ülkesini yok eden sel”
‘arşagāh (Far.) Dünya
aşfiyā (Ar. “şafi”nin çoğul şekli) Saf ve temiz, halis, her türlü kötülükten arınmış kimseler, ermişler
‘asīr (Ar.) Güç, çetin, zor, zahmetli, müşkül
āsiyāb (Far.) Su değirmeni, değirmen
āsiyā-seng (Far.) Değirmen taşı
aşnām (Ar. “şanem”in çoğul şekli) Putlar, tapınılan şeyler
-aşüb (Ar.) Sonuna geldiği kelimelere “karıştıran, karıştırıcı, kargaşalığa sebep olan” anlamı katarak Farsça birleşik sıfatlar yapar.
atbāk (Ar. “tabak ve tabaka”nın çoğul şekli) Tabakalar, katlar
‘atebe (Ar.) 1. Eşik 2. Basamak 3. Zorlu mesele
‘ātīfet (Ar.) 1. Karşılık beklemeden verme, ihsan etme, cömertlik, kerem 2. Merhamet, acıma, esirgeme, şefkat
‘avākīb (Ar. “‘akıbet”in çoğul şekli) Akıbetler, neticeler, sonuçlar
a‘vān (Ar. “avn”nin çoğul şekli) Yardımcılar, arka çıkanlar
‘avārīf (Ar. “‘arife”nin çoğul şekli) İyilikler
‘avātīf (Ar. “‘atīfet”in çoğul şekli) Atıfetler, lütuflar

äveng (Far.) 1. Kurutulmak üzere ipe geçirilmiş üzüm, incir vb. meyvelerin askısı, heveng 2. Dizi hâlinde sıralanmış şey
'aver (Ar.) Tek gözlü, bir gözü kör olan
āvihte (Ar.) Asılmış, asılı, sarkıtılmış
āyīn (Far.) 1. Dini merasim 2. Âdet, töre, yol, kanun
'ayyūḳ (Ar.) 1. Kuzey yarım küresinde bulunan Aurigae burcunun en parlak yıldızı [Keçi yıldızı da denir] 2. (mec.) Göğün en yüksek noktası
'azeb (Ar.) 1. Eskiden Türk ordusunda çeşitli zamanlarda piyade, istihkâm ve bilhassa tüfekçi deniz askerlerine verilen isim 2. Bekâr
āzmūde (Far.) 1. Denenmiş, sınanmış, tecrübe edilmiş, mücerrep 2. Görgülü, tecrübe görmüş

B

baḡal (Far.) Kolun bedenle birleştiği omuzun altına rastlayan kısım, koltuk
bāhir (Ar.) 1. Açık, apaçık 2. Güzel, parlak
bān (Slav dillerinden veya Farsçadan Türkçeye geçtiği ileri sürülen kelimenin Türkçe olabileceği de belirtilmektedir) Macaristan, Romanya, Yugoslavya ve civarlarındaki yerlerde küçük prenslere verilen ad
bār (Far.) 1. Yük, ağırlık 2. Yemiş, mahsul 3. Keder 4. Defa, kere 5. Yağdıran
bārgāh (Far.) 1. Girmek için izin alınması gereken yer, izinle girilebilecek makam, huzur 2. Sultan çadırı veya sarayı, yüksek divan
baş [u] buḡ (T.) Sefer komutanı, amiral
bebr (Far.) 1. Kaplana benzer, üstü benekli, derisi pek makbul tutulan, çok yırtıcı memeli hayvan 2. Yırtıcı, kuvvetli, çok vahşi
bebr-beyān (Far.) 1. Leopar postundan yapılmış askerî pelerin 2. Kaplan benzeri hayvan 3. Uyanık 4. Bir tür ipek 5. Savaşta krallar tarafından giyilen ve tehditkar görülen keten
bedreḳa (Far.) 1. Delil, kılavuz 2. Kafile, yoldaş 3. Uğurlama
behre (Far.) 1. Pay, hisse 2. Kısmet, nasip
behremend (Far.) Behredar, nasiplenmiş
benādir (Far. "bender" in Arapça çoğulu) Ticaret limanları
berāyā (Ar. "beriyye" nin çoğul şekli) 1. Halk, mahlukat 2. Osmanlı Devleti'nde halkın vergi ve haraç vermeyen Müslüman ve kılıç ehli kısmı
berīn (Far.) Pek yüksek, yüce, âlâ, kadri yüksek olan
ber-pā (Far.) Ayakta, yıkılmamış, kâim
berreyn (Ar.) İki kıta, Avrupa ve Asya kıtaları
bih-būd (Far.) Sağlık, dirlik, iyilik, sıhhat
bile қоşмақ (T.) Ekleme, birleştirmek, arkadaş etmek
bī-maḡall (Ar.) Yersiz, uygunsuz
bīniş (Far.) 1. Görüş, görme yeteneği 2. Uyanıklık, basiret
bī-niyāz (Far.) Eksiksiz, hiçbir şeye ihtiyaç duymayan
bīşezār (Far.) Ormanlık, meşelik, koru
bī-şümār (Far.) Sayısız
boyandıрмақ (T.) Boyamak
buḡ (T.) Lider, komutan, kumandan
būldān (Ar. "belde" nin çoğul şekli) Beldeler, şehirler
būngāh (Far.) Keçe çadır, büyük bir kimsenin çadırı
būrhān (Ar.) Kanıt, delil
būrīde (Far.) Kesilmiş
būrūz (Ar.) Meydana çıkma, belirme, zuhur etme

C

cāh (Ar.) Yüksek mevki, makam, rütbe

cahīm (Ar.) Cehennem

cebe (Far.) 1. Zincir veya halkadan örülerek yapılmış zırh 2. Savaşla ilgili silahlar, mühimmat

celādet (Ar.) Boyun eğilmemesi gereken yerde gösterilen şuurlu cesaret, yüreklilik, yiğitlik

cenāb (Ar.) 1. “Hazret” anlamında kullanılan saygı sözü 2. Risalet, hilafet, padişahlık gibi makam ifade eden kelimelerin başına getirilen saygı sözü 3. Şeref, haysiyet

cenādil (Ar. “cendel”in çoğulu) Nehirlerde bulunan ve büyükçe olan kayalar

cenāh (Ar.) 1. Kanat 2. Merkez durumunda olan bir şeyin iki yanında bulunan kısım veya gruplardan her biri 3. Eyer kaşı denilen binicilik malzemesi

ceng-i harbī (Far.+Ar. “mızrak dövüşü” anlamında) Musikimizde, bilhassa mehter musikisinde kullanılan çok hareketli, heyecan verici, on zamanlı, on vuruşlu, donanımdan sonra 10 / 8 şeklinde yazılıp gösterilen bir küçük usul. Mehter musikisinde özellikle hücum sırasında çalınan parçalarda çok kullanılan yürük bir usuldür.

ceste (Far.) Fırlamış, sıçramış “Ceste ceste: Azar azar, yavaş yavaş, parça parça”

cev (Far.) Arpa

cevāz (Ar.) Din veya törece yasaklanmamış olduğu için yapılmasına izin verilmiş sayılma, yasak olmama, izin

cevf (Ar.) Boşluk, oyuk

cevķ (Ar.) Tabur

cezīl (Ar.) 1. Çok, bol 2. Düzgün, tutuk olmayan, rahat söylenmiş (söz)

cibillet (Ar.) Yaratılış, tıynet, huy

cida (T.) Kargı, mızrak

cidd (Ar.) Bir işi çalışıp çabalayarak yapma, gayret

cihāniyān (Ar.) Dünyada yaşayanlar, insanlar

cūd (Ar.) El açıklığı, cömertlik

cürh (Ar.) Yara

cüyüş (Ar. “ceyş”in çoğul şekli) Askerler, ordular

cüzv (Far.) 1. Kısım, parça 2. Pek az, az miktarda, az

Ç

çalışmak (T.) Vuruşmak, savaşmak, kılıçlaşmak

çañına ot dıkmaķ (tıkmak) (T.) Ses çıkaramayacak, sözünü geçiremeyecek duruma getirmek, etkisiz kılmak, susturmak 2. Rakibi yenmek, mağlup etmek

çalınmaķ (T.) 1. Yaralanmak 2. Telaşla etrafı yoklamak 3. Sıyrılmak

çapınmaķ (T.) 1. Hızlı hareket etmek 2. Atılmak, saldırmak 3. Süratle koşmak

çendān (Far.) 1. O kadar 2. Hiç 3. Çok, pek çok

çeşīde (Far.) Tatmış, tadılmış

çoķluķ (T.) 1. Çok zaman, uzun zaman 2. Çok, pek çok, birçok

çoķmaķ (T.) Toplanmak, üşüşmek, hücum etmek, çullanmak

D

dādār (Far.) 1. Adaletli hükümdar 2. Adil-i mutlak olan Allah

daķīķ (Ar.) Toz hâline getirilmiş, inceltilmiş madde, un

daḳīka (Ar. daḳīk “ince”den) İnce fikir, nükte
 ḳalāl (Ar.) Sapıklık, dalalet
 ḳalī‘ (Ar.) İri ve kuvvetli
 dāll (Ar.) Doğru yoldan ayrılmış, yolunu sapıtmış, dalalete düşmüş
 dāniş (Far.) Bilgi, ilim, irfan
 dār (Far.) Kavga, savaş, mücadele (Aynı manaya gelen “gīr” kelimesiyle birlikte “dār u gīr” şeklinde kullanılır)
 dārā (Far.) 1. Bir nesnenin içine konarak tartıldığı kabın boş durumdaki ağırlığı 2. Hükümdar, melik
 dāreyn (Far.) “İki ev” Dünya ve ahiret
 dārū (Far.) İlaç
 dāver (Far. dādver “adaletli”den) 1. Adaletli ve insafli hükümdar, hakim, vezir, vali
 2. En adil ve insafli olan Cenabıhak, Allah
 debdebe (Ar. [Kelime Farsça’da “şevket ve haşmet” anlamında kullanılmaktadır])
 Göz alıcı gösteriş, şatafat, tantana, haşmet, ihtişam
 delim (T.) Çok, birçok, ziyade
 demān (Far.) Bağırıp çağıran, saldıran, azgın
 derende (Far.) Yırtıcı
 derhem (Far.) Karışık, karmakarışık, dağınık
 derk (Ar.) Anlama, kavrama, idrak etme
 dest-bürd (Far.) Kuvvet, üstünlük
 dest-res (Far.) Eli eren, yetişmiş olan, ermiş, ulaştırmış (kimse)
 devābb (Ar. “dābbe”nin çoğul şekli) Binek ve yük hayvanları, dabbeler
 devḫa (Ar.) Büyük ağaç
 diğēr-gūn (Far.) Başka türlü, başka şekil üzere, değişmiş durumda
 dil (T.) Düşmanın durumunu öğrenmek için sorguya çekilmek üzere baskınla yakalanan esir
 dilīr (Far.) Yürekli, cesur, yiğit (kimse)
 direng (Far.) 1. Gecikme, oyalanma, durup bekleme, yavaşlık 2. Durma, dinlenme, karar
 dūd-mān (Far.) 1. Ocak 2. Hanedan, sülale, soy
 ḳuḫā (Ar.) Kuşluk vakti
 dūzaḫ (Far.) Cehennem
 dūhūr (Ar. “dehr”in çoğul şekli) 1. Zamanlar, devirler 2. Cihanlar, âlemler
 dūhūl (Ar.) Davul
 dūrūd (Far.) Dua, medih, övme sözü, selam
 dūrūğ (Far.) Yalan

E

E‘acām (Ar. “‘acem”in çoğul şekli) Acemler, İranlılar
 e‘ālī (Ar. “‘alā”nın çoğul şekli) Şerefli, yüksek ve büyük kimseler
 eben ‘an-ced (Ar. eb’in tenvinli şekli eben, harf-i cer ‘an ve ced “dede” ile) Babadan oğula, atalardan beri
 ebdān (Ar. “beden”in çoğul şekli) Bedenler
 ebḫire (Ar. “buḫār”in çoğul şekli) Dumanlar, buğular
 eblāḳ (Ar.) Ablak kelimesinin eski metinlerde rastlanan asıl şekli; ayakları uyluklarına kadar sekili olan (at), gösterişli, ala bacak (at)
 ebnā (Ar. “ibn”in çoğul şekli) Oğullar, çocuklar, evlatlar “Ebnā-i sipāhiyan: Kapı kulu süvarilerine verilen isim”

ebrār (Ar. “berr”in çoğul şekli) 1. Hayır işleyen, takva sahibi, olgun ve faziletli kimseler 2. Hakk’a ermek için çile çekmeyi esas olarak kabul eden evliya zümresi

ecnād (Ar. “cünd”ün çoğul şekli) Askerler

ecniha (Ar. “cenāh”ın çoğul şekli) Kanatlar

eğall (Ar.) Sapıtılmış, şaşkın

ed’iye (Ar. “du‘ā”nın çoğul şekli) Dualar, yalvarmalar, niyazlar

edyān (Ar. “dīn”in çoğul şekli) Dinler

efāhim (Ar. “efham”ın çoğul şekli) En büyük, en ulu kimseler

efhām (Ar.) Çok ulu, şerefli, çok değerli

efzāl (Ar.”fażl”ın çoğul şekli) 1. Erdemler, iyi nitelikler 2. İyilikler

ehemm (Ar.) Çok (daha, en, pek) önemli

ehlullāh (Ar.) Allah adamı, veli, evliya

ekāsire (Ar. “kisrā”nın çoğul şekli) Eski İnan hükümdarları, şahlar

elleşmek (T.) 1. Tutuşmak, savaşa girişmek 2. Hayırlaşmak için birbirinin elini tutup sallamak

elviye (Ar. “livā”nın çoğul şekli) 1. Livalar, sancaklar 2. İdari teşkilatta vilayetle kaza arası kabul edilen mutasarrıflıklar

enāniyyet (Ar.) Benlik, her şeyi kendi benliğine dayandırma, kibir, gurur

enbāz (Far.) Eş, benzer, ortak

enhār (Ar. “nehir”in çoğul şekli) Nehirler

enbūh (Far.) Kalabalık

erşed (Ar.) Çok (daha, en, pek) reşit, en olgun “Erşed-i evlād: Çocukların en olgun olanı”

es’ad (Ar.) Çok (daha, en, pek) hayırlı, çok saadetli, pek mutlu

esātīn (Ar. “ustuvāne”nin çoğul şekli) 1. Direkler 2. (mec.) Bir topluluğun direği durumunda olan kimseler, ileri gelenler

eşir (Ar.) 1. Kâinattaki bütün boşlukları doldurduğu farzedilen, görülemeyen ve ağırlığı olmayan cevher 2. Yok denecek kadar hafif, hissedilmeyecek derecede, uçucu

eşkām (Ar. “seķam”ın çoğul şekli) Hastalıklar

eşnāf (Ar. “sınıf”ın çoğul şekli) 1. Sınıflar, sıralar 2. Türlüler, menbalar, menşeler, asıllar, esaslar

esvāk (Ar. “sūk”un çoğul şekli) Sokaklar, çarşılar, pazarlar

esyāf (Ar. “seyf”in çoğul şekli) Kılıçlar

eşemm (Ar.) Ağırbaşlı, asil, saygıdeğer

eşher (Ar.) Çok (daha, en, pek) meşhur, pek ünlü, çok şöhretli

eşi‘a (Ar. “şu‘ā”nın çoğul şekli) Aydınlıklar, ışıklar

eşirrā (Ar. “şerir”in çoğul şekli) Şerirler, kötü, zararlı ve hayırsız kimseler

eşribe (Ar.) 1. İçilecek şeyler 2. Şurup

etemm (Ar.) Çok (daha, en, pek) tam, eksiksiz, kusursuz

evāmir (Ar.) Buyruklar, emirler

evān (Ar.) Zaman, vakit

evsān (Ar. “vesen”in çoğul şekli) Putlar

evtād (Ar.) 1. Direkler, kazıklar 2. Allah tarafından âlemi manen idare etmekle görevlendirilmiş ve kendilerine olaylara hükmetme izni verilmiş olan velilerin belli bir mertebede olanlarına verilen isim

evvel-bahār (T.) İlkbahar

eyādī (Ar. “yed”in çoğul şekli) Eller

eydī (A. “yed”in çoğul şekli) 1. Eller 2. (mec.) Kuvvetler

eyser (Ar.) 1. Sol taraf, soldaki 2. Pek kolay 3. Çok ılımlı 4. Çok merhametli, cömert
eyvān (Far.) 1. Köşk, kasır, kemerli yüksek bina, çardak 2. Divanhane, büyük salon,
sofa
eznāb (Ar. “zeneb”in çoğul şekli) Kuyruklar

F

fācir (Ar.) Kötü işler yapan, zina ve işrete düşkün olan
fākihe (Ar.) Meyve, yemiş
fālik (Ar.) 1. Yaran, açan, çatlatan 2. İleri süren, öne çıkarıcı, üreten, yaratıcı
fāsīd (Ar.) 1. Fesada uğramış, bozulmuş, bozuk, kötü 2. İyi bir işi bozan, fesatçı, ara
bozucu
faşş (Ar.) 1. Yüzük taşı 2. Badem vb. meyvelerin içi 3. Kemiğin oynak yeri 4. Bir
şeyin özü, gerçeği
fātir (Ar.) Durgun, gevşek, uyuşuk
fecere (Ar.) Günahkâr ve sefih kimseler
fehvā (Ar.) Anlam, mana
fer (Far.) 1. Parlaklık, aydınlık, nur 2. Süs, ziynet 3. Şan, şeref, nüfuz, iktidar
ferāğ (Ar.) 1. El çekme 2. Dinlenme, rahat etme “Ferāğ-ı bāl: Gönül rahatlığı”
ferhat (T.) 1. Güçlüğü yenip bir yeri ele geçiren 2. Sevinç, neşe
Ferkadān (Ar.) İki yıldız, Küçük ayı
ferzāne (Far.) 1. Alim, bilgin 2. Seçkin 3. Derviş 4. Satrançta vezir
ferzend (Far.) Oğul, erkek çocuk
fevāhiş (Ar. “fāhişe”nin çoğul şekli) 1. Kötülükler 2. Fahişeler
fevāyih/fevā’ih (Ar. “fā’ih”nin çoğul şekli) Güzel kokular
fevtetmek (Ar. + T.) (Bir fırsatı) Kaçırarak, kaybetmek
fevz (Ar.) 1. Zafer, muzafferiyet 2. Kurtuluş, selamet, necat
fezā (Ar.) 1. Uzay, gökyüzü 2. Geniş ova, geniş yer, geniş alan
fezāhat (Ar.) Rezillik, edepsizlik, rüsvalık
fezālik (Far.) Genel toplam
findık (T.) Tüfek ve top mermisi
fitrāk (Far.) At eyerinin arka kısmındaki eşyâ bağlamaya yarayan kayış, terki bağı
fürce (Ar.) 1. Açıklık, aralık, yarık 2. Sıkıntıdan kurtulma 3. (mec.) Fırsat
füzūd (Far. efvūden “arttırmak”tan) Artmış

G

ğabrā (Ar. ağber “çok tozlu”nin müennes şekli) Yer, yeryüzü
ğadīr (Ar.) Durgun su, gölcük, sel suyu birikintisi
ğanāyim/ğanā’im (Ar. “ğanimet”in çoğul şekli) Ganimetler, savaşta düşmandan
alınan mallar, esirler
ğarīn (Far.) 1. Orman 2. Sığınak 3. Aslan ve kaplan gibi hayvanların dinlenme yeri
ğarqa (Ar.) Batmış, boğulmuş, garkolmuş, bulanmış
ğars (Ar.) 1. Ağaç fidanı dikmek, ekmek 2. Girişmek
ğarrā (Ar. eğarr “şerefli”nin müennes şekli) Parlak, gösterişli, şaşaalı
ğarūr (Ar.) Aldatan, aldattıcı, şeytan
gedikli (T.) 1. Üzerinde gedik bulunan, gediği olan 2. Devamlı, daimî 3. Eskiden
saray veya büyük dairelerde bir hizmete memur olanların en eskisi
durumunda bulunan (kimse), kıdemli 4. Müdavim 5. Assubay
gerdūn (Far.) 1. Dönen, devreden 2. Dünya 3. Başına geldiği kelimelelere “felek gibi,
dünya kadar, çok, yüksek” anlamları katarak Farsça birleşik sıfatlar yapar.
gerçek er (T.) Veli, arif, ermiş, eren

gerīz (Far. “kārīz”den) Lağım, çirkef, pislik
 gezend (Far.) Zarar ziyan, afet, musibet
 ğıll (Ar.) Gizli kin, düşmanlık, garaz
 ğımd (Ar.) Kın, kılıf
 ğıriv (Far.) Bağırma, bağrışma, feryat, figan
 girāmī (Far.) Aziz, muhterem, kıymetli
 girān-bahā (Far.) Çok kıymetli
 girçek (T. “gerçek”ten) 1. Doğru, dürüst, hakiki, sahih 2. Doğruluk
 girīz (Far.) Kaçma, firar etme
 gītī (Far.) Dünya, cihan, alem
 ğunūde (Far.) Uyumuş, uykuya varmış
 ğurāb (Ar.) Karga
 ğurer (Ar. ğurre’nin çoğul şekli) 1. Parlaklık, nurlu olma 2. Yeni doğan bir günlük ay
 3. Sabahın ilk ışıkları, fecir
 ğūş (Far.) Kulak
 ğūşīş (Far.) Çalışma, uğraşma, çabalama
 ğūş-māl (Far. māl “süren, ovan” ile) Kulak büken, ikaz ve tembih eden
 ğül-bün (Far.) Gül fidanı, gül ağacı
 ğümrah (Far.) 1. Yolunu kaybetmiş (kimse) 2. Doğru yoldan sapmış, azgın
 ğurāz (Ar.) Erkek domuz, yaban domuzu
 ğürbe (Far.) Kedi
 ğürisne (Far.) Aç
 ğürīzān itmek (Far. + T.) Kaçırarak
 ğürk (Far.) Kurt
 -ğüster (Far.) Sonuna geldiği kelimelere “yayan, döşeyen” anlamı katarak Farsça
 usulüyle birleşik sıfatlar yapar.
 ğüzeşte (Far.) 1. Geçmiş olan, geçen 2. Osmanlılarda devletin yaptığı iç
 borçlanmalarda halka ödenen faiz ve genellikle faiz karşılığı kullanılan
 kelime

H

ğabl (Ar.) 1. Bağ 2. İp
 ğadd (Ar.) 1. Sınır 2. Derece, mertebe
 ğādī (Ar.) 1. Doğru yolu gösteren 2. Allah’ın isimlerinden, “Kendisine ulaşan doğru
 yolu gösterici, hidayet edici” anlamında
 ğafā (Ar.) Gizlilik, gizli olmak, saklılık
 ğafer (Ar.) Çukur, kanal, kuyu, siper
 ğāfiķeyn (Ar.) Doğu ve batı
 ğāher (Far.) Kız kardeş, hemşire
 ğaķķ (Ar.) 1. Doğru, gerçek 2. Allah 3. Hisse, pay
 ğakk etmek (Ar. + T.) 1. Maden, taş veya tahta üzerine şekil veya yazı kazımak,
 oymak 2. Bir şey üzerindeki yazıyı kazıyarak silmek
 ğall (Ar.) 1. Bağlı bir şeyi, bir düğümü açma 2. Bir işin zor ve karanlık taraflarını
 çözme
 ğalel-pezīr (Far.) Zarar gören
 ğānumān (Far.) Ev bark, yuva, aile
 ğāar (Far.) Değersiz, itibarsız, hakir
 ğarķ (Ar.) Yakma, ihrak
 ğaţar (Ar.) Tehlike, güvensizlik

harbī (Ar.) 1. Savaşla ilgili 2. Düşman 3. Osmanlı Devleti'yle savaş hâlinde olan ve henüz barış antlaşması yapmamış bulunan devlet ve bu devletin halkı 4. Osmanlı Devleti'nde ticaretle uğraşan ve bir yıldan az oturan ecnebi devlet tebaası kimse

hargāh (Far.) Büyük çadır, otağ

hārḥār (Far.) 1. Daimî heves 2. Sürekli arzu 3. Huzursuzluk, endişe ya da öfke

ḥarīf (Ar.) Güz mevsimi, sonbahar

ḥaşānet (Ar.) Bir yerin son derece sağlam, kuvvetli, zaptedilemeyecek kadar müstahkem yapılmış olması

ḥasāret (Ar.) Zıyan, zarar

ḥaşāyil/ ḥasā'il (Ar. "ḥaşlet" in çoğul şekli) Hasletler, huylar, güzel huylar

ḥasene (Ar.) İyilik, iyi ve güzel iş

ḥasīb (Ar.) Soyu temiz, meziyet sahibi (kimse), itibarlı, muhterem

ḥāsir (Ar.) Zarar ve ziyana uğrayan (kimse)

ḥaşr (Ar.) 1. Sınırlamak 2. Kuşatma 3. Saymak, hesaplamak 4. Sayı 5. Güvence, teminat

ḥāşşa (Ar.) 1. Osmanlı Devleti'nde padişah ve padişah sarayına ait olan 2. Bir şeye veya bir kimseye mahsus olan

ḥaṭar (Ar.) Tehlike, güvensizlik

ḥātem (Ar.) 1. Mühür 2. Bir şeyin en sonuncusu

ḥātīf (Ar.) 1. Kapıp götüren 2. Göz kamaştırıcı

ḥāṭır (Ar.) 1. Düşünce 2. His 3. İtibar

ḥavālī (Ar.) Çevre, civar, yöre

ḥavāşş (Ar. "ḥāşşa"nın çoğul şekli) 1. Nitelikler 2. İleri gelenler, seçkin sınıf 3. Osmanlı Devleti'nde padişah ve devlet ricaline ayrılan arazi, has durumundaki topraklar

ḥavīş (Far.) Akraba,

ḥāviye (Ar.) Cehennem'in en şiddetli olan yedinci tabakası

ḥavza (Ar.) 1. Bölge, mıntıka 2. Bir şeyin sınırının içi 3. Memleket 4. Taraf 5. Açık ve düz deniz kıyısı

ḥāyif/ ḥā'if (Ar.) Korkak

ḥāyile/ ḥā'ile (Ar.) Facia, içler acısı hadise

ḥayyiz (Ar.) Mekân, mevki, saha

ḥāzā (Ar.) "Bu, şu, o" anlamında olup Türkçede kalıplaşmış bazı Arapça kullanılışların içinde geçer.

ḥazāyin/ ḥazā'in (Ar. ḥazine'nin çoğulu) Hazineler

ḥazīz (Ar.) En aşağı en alçak yer

ḥazz (Ar.) 1. Pay, hisse, istenen bir şeyin bir bölümü 2. Talih, zenginlik, mutluluk "ḥazz-ı nefis: 1. Tensel zevk 2. Sefahat, lüks"

hemāl (Far.) Eş, ortak, nazir, şerik

hemvār (Far.) Düzgün, muntazam, uygun

hemvāre (Far.) Daima, her zaman, devamlı olarak

hencār (Far.) Kaide, kural, yol, usul

hevāyi ṭop (Ar. + T.) Eskiden havan topu yerine kullanılan tabir, üstün atış gücüne sahip kısa namlulu top

ḥidiv (Far.) Hükümdar, prens, vezir

ḥıla' (Ar. "ḥil'at" in çoğul şekli) Hilatler, kaftanlar

ḥinnās (Ar.) Şeytan, iblis

ḥırāb (A. "harba"nın çoğul şekli) 1. Ciritler, mızraklar 2. Ucu sivri asalar, kargılar 3. Barut doldurma çubukları

hıŝn (Ar.) 1. Sağlam ve müstahkem yer, sarp, erişilmesi güç yer 2. Kale
hızāne (Ar.) Hazine
hızlān (Ar.) Yardımsız kalıp zayıf ve zelil olma, düşkünlük, zillet, sefalet
hıcā/ heycā (Ar.) Savaş, cenk, kavga, dövüş
hīn (Ar.) Zaman, vakit
hirās (Far.) Korku, korkma, ürkme
hīrāset (Ar.) Saklama, koruma
hīre (Far.) 1. Kamaşmış, donuk, fersiz 2. Şaşkın, hayran
hıŝāvend (Far.) Akraba, soy sop
hıŝta (Ar.) Tedbir, dikkat, uyanıklık, teyakkuz
hızāb (Ar.) Boya, renk
hizebr (Ar.) 1. Aslan 2. Cesur adam
hord (Far.) Yiyecek
hubs (Ar.) Habislik, habaset
huceste (Far.) Uğurlu, hayırlı, meymenetli
hudūd (Ar. “hadd”in çoğul şekli) Sınırlar
hudūs (Ar.) Meydana gelme, ortaya çıkma
hufyeten (Ar.) Gizlice, gizliden
hūkān (Far. “hük”un çoğul şekli) Domuzlar
hulūŝ (Ar.) 1. Halis ve saf olma, kalp temizliği 2. Yaranma
hünkār (Far.) Kan dökücü, zalim
hūrā (Ar.) 1. Büyük siyah gözleri olan (kimse) 2. Huri
hursend (Far.) Kanaatkār, tok gözlü, kismetine razı olan (kimse)
hurūb (Ar. “harb”in çoğul şekli) Harpler, savaşlar
hurūŝ (Far.) Coşma, gürleme, şamata
huşūnet (Ar.) Kırıcılık, kabalık, sertlik
huyūl (Ar. “hayl”in çoğul şekli) 1. Atlar, at sürüleri 2. Atlı askerler 3. Güruhlar,
cemaatler, zümreler
huzū’ (Ar.) 1. Alçak gönüllülük, tevazu 2. Allah’ın ululuğu karşısında boyun eğme
hüveydā (Far.) Belli, apaçık, zahir

I

ıŝgā (Ar.) Kulak verme, dinleme, söyleneni kabul etme
ıŝtabūr (Sl.) Açık arazide her tarafa birden ateş edebilecek biçimde dört köşe olarak
saf hâlinde dizilmiş asker veya top, birbirine bağlanıp dört köşe sıralanmış
arabalardan meydana getirilmiş kale yerini tutan istihkam
ıŝā (Ar.) Akşamla yatsı arasındaki zaman
ışık (T.) 1. Demir başlık, miğfer 2. Parlak, güzel yüzlü 3. Aydınlık, ziya 4. Bektaşî
derviş

İ

ibā (Ar.) Çekinme, kaçınma, razı olmama
ibtihāc (Ar.) Sevinme, içi açılma, ferah, sürur
ibtihāl (Ar.) Yalvarıp yakarma, tazarru, niyaz
idbār (Ar.) Talihin insana yüz çevirmesi, ters dönmesi, talihsizlik, bahtsızlık
ictihād (Ar.) 1. Gücü yettiği kadar çalışma, gayret gösterme 2. Bir iş hakkında şahsi
görüş açısına göre verilen hüküm
ifākat (Ar.) Hastalıktan iyileşme
iğvā (Ar.) Baştan çıkarma, yolunu şaşırtma, ayartma
ihtirāz (Ar.) Çekinme, kaçınma, sakınma

'iḳāb (Ar.) Azap, eza, eziyet
 iḳtizā (Ar.) Lüzum, ihtiyaç, gerek
 i'lā (Ar.) Yükseltme, yüceltme "i'lā-yı kelimetullāh: İslam dininin esaslarını ve yüceliğini yaymak için gösterilen gayret, bu yolda yapılan cihat"
 'illiyin (Ar.) Gökyüzünün ve cennetin en yüksek kabul edilen yeri
 ilmek (T.) 1. Hafifçe bağlamak, gevşek bir düğümle tutturmak 2. Halı dokurken düğümleri birbirine bağlamak 3. Değmek, dokunmak, ilişmek
 iltiḳā (Ar.) Birleşme, kavuşma, karşılaşma, buluşma
 iltimās (Ar.) 1. İstek, rica 2. Birini, başkalarının veya bulunduğu işin zararı pahasına da olsa tutma veya birinden tutulmasını rica etme, tercih edilmesini isteme, arka çıkma, kayırma
 iltiyām (Ar.) (Yara için) Kapanma, iyileşme
 iltizām (Ar.) 1. Birinin veya bir şeyin tarafını tutma, onu tercih etme 2. Gerekli bulma, lüzumlu sayma ve buna göre gereğini yapma 3. Devlet gelirlerinden birinin toplanmasını belli şartlarla üstüne alma
 imhāl (Ar.) Bir müddet sonraya bırakma, mühlet verme
 imtiṣāl (Ar.) 1. Örnek olarak alıp ayak uydurma, uyma, uyulma 2. Boyun eğip itaat etme, emre göre hareket etme
 imtizāc (Ar.) 1. İyi geçinme, uyuşma, anlaşma 2. İki veya daha fazla şeyin karışıp kaynaşarak tek cisim hâline gelmesi 3. Birbirini tutma, uygunluk, uyuşma
 ināş (Ar. "ünşā"nın çoğul şekli) Kızlar, kadınlar
 inbā (Ar.) Haber verme, bildirme
 'indü'n-nās (Ar.) İnsanların nezdinde
 inhidām (Ar.) Çökme, yıkılma, harap ve viran olma
 inḫirāf (Ar.) 1. Başka tarafa meyiletme, sapma, dönme 2. Değişme, bozulma 3. Kırıklık, keyifsizlik
 inhizām (Ar.) Yenilme, bozulma, hezimete uğrama
 inḫirāz (Ar.) Bitip tükenip yok olma, sonu gelme, son bulma, çökme, yıkılma
 inḫitā' (Ar.) 1. Bir düziye devam etmeyip kesilme, araya bir engel girip devam etmeme, kesinti. 2. Tükenme, kesilme, son bulma
 inkisār (Ar.) 1. Kırılma 2. Yenilgi, bozgun, hezimet 3. Pişmanlık 4. Gücenme, incinme 5. Beddua etme
 inti'āş (Ar.) 1. Doğrulup kalkma, canlanıp dikilme 2. İyileşme 3. Geçinme
 -intimā (Ar.) Sonuna geldiği kelimelere "sahip olan, mensup olan, -li" anlamı katar.
 intizā' (Ar.) Koparıp alma, çekip koparma, yerinden ayırma
 irhāf (Ar.) Keskinleştirme, bileme
 irtikā (Ar.) Daha yüksek bir seviyeye çıkma, yükselme
 irtisām (Ar.) Resmi çıkma, düz bir yüzey üzerinde şekli görünme
 irtiyāh (Ar.) 1. Genişleme, ferahlama, feraha erme 2. Rüzgârlanıp rahatlama
 issi (T.) Sahibi
 istid'ā (Ar.) 1. Dilekçe, arzuhal 2. Bir işin yapılmasını bir yazıyla resmi bir makamdan isteme 3. Yalvararak isteme, rica ve talep etme
 istiğāse (Ar.) Yardım isteme, imdat talep etme
 istiḫlāl (Ar.) Helal sayma, helal gözüyle bakma
 istimālet (Ar.) 1. Gönül çelme, cezbetme 2. Teselli etme, vaatlerle avutma
 istinās (Ar.) Alışma, ürkekliği gidip ünsiyet peyda etme, yakınlaşma
 istiṭā'at (Ar.) Kudret, güç, takat, güç yetme
 'iṣā (Ar.) Akşamla yatsı arasındaki zaman
 iṣti'āl (Ar.) Tutuşma, alev alma, parlama
 iṣtibāh (Ar.) 1. Şüphelenme, şüphelenme 2. Çok benzeme

iştīmāl (Ar.) Şamil olma, kaplama, içine alma
i' tisāf (Ar.) Doğru yoldan sapma, yolsuzluk, haksızlık
i' tizār (Ar.) Özür dileme, mazeretini bildirme
ittibā' (Ar.) Ardı sıra gitme, uyma, tabi olma
ittikān (Ar.) Bir şeyi gözüyle görmüş gibi sağlam bilme
ittişāf (Ar.) Bir sıfatla sıfatlanma, bir şey kendisinde hal ve sıfat olarak bulunur olma,
muttasıf olma
iye (T.) Bir şey üzerinde sahipliği olan kimse, sahip, malik
i' zāz (A.) 1. Hürmet etmek 2. Ağırlamak 3. İkrām etmek 4. Aziz kılmak 5. Galip
gelmek
izdiyād (Ar.) Artma, çoğalma, tezayüt etme

K

ķabīha (Ar.) 1. Çirkin 2. Yakışksız, ayıp, kötü
ķāffe (Ar.) Hep, bütün, cümle
ķal' (Ar.) 1. Kökünden söküp atma, söküp çıkarma 2. Yok etme
ķālā (Far.) 1. Kumaş 2. Sermaye
ķalāyid/ ķalā'id (Ar. "ķilāde"nin çoğul şekli) Gerdanlıklar
ķālīb (Ar.) 1. Vücut, gövde, insanın maddi yapısı 2. Şekil, suret, biçim
kel-kel (Far.) 1. Anlamsız, boş sözler 2. Sorgu, soruşturma 3. Çok ekşi bir tür limon
ķallāş (Far.) Sözünde durmaz, ikiyüzlü, döneke, hilekār (kimse)
ķam' (Ar.) Zapt etmek, tabi kılmak
ķāmkār (Far.) İsteğine kavuşmuş, devlet ve ikbal sahibi
ķām-yāb (Far.) Arzu edilen, istenen, isteğine ulaşmış
ķanzil (T.) Geçkin sarhoş, körkütük
ķa'r (Ar.) 1. Deniz, kuyu vb. şeylerin dibi, dip 2. Derinlik
ķar' (Ar.) (Kapı) Çalma, (kapı) çalınma
ķarāyīn/ ķarā'in (Ar. "ķarīne"nin çoğul şekli) İpuçları, emareler
ķārzār (Far.) 1. Savaş, cenk 2. Savaş meydanı, cenk yeri
ķāsīd (Ar.) Revaçta olmayan, sürümsüz, geçmez, aranmaz
ķātībe (Ar.) Bütün, hep, cümle
ķātī' (Ar.) 1. Kat eden, kesen, kesici 2. Durduran, kesen, son veren 3. Bir eğri veya
yüzeyi kesen doğru yahut düzlem 4. Kâğıt veya deriden şekiller kesen
sanatkār
ķāv-ı zemīn (Far.) Dünyayı boynuzlarında taşıdığı düşünölen efsanevi boğa
ķāvīm (Ar.) Doğru, dürüst
ķāyīd/ ķā'id (Ar.) 1. Kumandan, serasker 2. Yol gösteren kimse, kılavuz, rehber
ķehf (Ar.) 1. Sığınacak yer 2. Mağara
ķelāl (Ar.) Yorgunluk, bıkkınlık, usanç
ķemā-kān (Ar.) Eskisi gibi, eskiden olduğu gibi, evvelki gibi
ķemingāh (Far.) Pusu kurulan yer
-ken (Far.) Sonuna geldiği kelimelere "kazan, kazıcı, söken, koparan" anlamları
katarak Farsça usulüyle birleşik sıfatlar yapar.
ķenāyīs (Ar. "ķenisā"nın çoğul şekli) Kiliseler
ķend (T.) Şehir
ķenef (Ar.) 1. Yön, taraf 2. Sığınılacak yer 3. Koruma, sahip çıkma, himaye
ķenīse (Ar.) Kilise, Müslüman olmayanların tapınağı
ķer (Far.) Sağır
ķerr (Ar. "ķerr"/Far. "ķer") 1. Kudret, kuvvet 2. Tekrarlama, tekrar saldırma 3. Niyet,
irade

kesbī (Ar.) Sonradan kazanılmış
keşşāf (Ar.) 1. Keşfeden, bilinmeyen şeyleri meydana çıkaran kimse 2. Gizli anlamları, sırları açıklayan kimse 3. Ordunun veya kervanın geçeceği yolu görmek ve bilgi almak için ileri gönderilen müfreze, keşif kolu 4. İzci
ketf (Ar.) Omuz, omuz kemiği, kürek kemiği
keyd (Ar.) Hile, oyun
keyvān (Far.) Zuhul gezegeni, Satürn
kīdve (Ar.) Kendisine uyulacak, arkasından gidilecek kimse
kırāb (Ar.) Kılıç veya bıçak kını
kılā' (Ar. "kal'a"nın çoğul şekli) Kaleler, surlar
kılāde (Ar.) Gerdanlık
kītāl (Ar.) 1. Birbirini öldürme, boğazlaşma, vuruşma 2. Savaş
-kirdār (Far.) 1. İş, amel, fiil 2. Davranış, gidiş, tarz, üslup 3. Sonuna geldiği kelimelere "... davranışlı, ... gidişli" anlamı katarak Farsça birleşik sıfatlar yapar.
kirpās (Far.) İşlenmemiş, ham bez
kīş (Far.) Din, mezhep
kiyāset (Ar.) Uyanıklık, akıllılık
kocunmaḡ (T.) Çekinmek, ihtiraz etmek, korkmak
koçı (Mac.) 1. Dört tekerlekli, üstü oda gibi kapalı binek arabası 2. Direkler üzerine, yüksekte kurulmuş zahire ambarı
kolçaḡ (T.) 1. Zırhın kola geçirilen parçası 2. Okçunun sol bileğine taktığı meşin bağ
-kūb (Far.) Sonuna geldiği kelimelere "vuran, döven, dövücü" anlamı katarak Farsça birleşik kelimeler yapar.
kūçe (Far.) 1. Dar sokak, ince yol, sokak 2. Çarşı, pazar
kulel (Ar. "kulle"nin çoğul şekli) 1. Kuleler 2. Dağ dorukları, tepeler
kūnbāra (Far. "ḥumbara") Yuvarlak ve içi boş olarak demir veya tunçtan yapılan, içine patlayıcı maddeler doldurulup havan topu veya elle düşmana atılan savaş aleti, kumbara
kurā (Ar. "karye"nin çoğul şekli) Karyeler, köyler
kurş-ı nān (Ar. + Far.) Çörek, yuvarlak ekmek
kurūm (Ar. "karm"ın çoğul şekli) Değerli insanlar, kıymetli ve değeri büyük kişiler
kurūn (Ar. "karn"ın çoğul şekli) Yüzyıllar, çağlar
kūs (Far.) Çok büyük davul
kūtāh (Far.) Kısa
kuvve-i kāhire (Ar.) Ezici güç
külāle (Far.) Kıvırcık saç
kūmāt (Ar. "gemmī"nin çoğul şekli) Silahlı savaşçılar, kahramanlar, bahadırlar
kūnūz (Ar. "kenz"ın çoğul şekli) Hazineleler
kūsr (Ar.) Çokluk, bolluk

L

lāşe (Far.) 1. Leş 2. Zayıf, bitkin, işe yaramaz, ölü gibi olan kimse veya şey 3. Batık gemi enkāzı
lā-ya'kıl (Ar.) Sarhoş, kendinden geçmiş
lā-yezāl (Ar.) Ebedî, bitmez
lāyih/ lā'ih (Ar.) 1. Parlayan, açıkça görünen 2. (Hatıra) Gelen
lā-yu'add (Ar.) Sayısız
lebīb (Ar.) Akıllı, zeki (kimse)
leheb (Ar.) 1. Ateşin alevlenmesi 2. Ateş alevi 3. Havaya yükselen toz

leked-küb (Far.) Tekme yiyen, çiğnenen
leme‘ân (Ar.) Parlama, parıldama, parlaklık
lem-yezelî (Ar.) Lemyezel olma durumu, kalıcılık, zeval bulmazlık, bekâ
levâhık (Ar. “lâhiqa”nın çoğul şekli) Eklenen şeyler, ekler, ilaveler
ligām (Far. “lugām”) Gem, dizgin, licam
liyām/ li‘ām (Ar. “le‘im”in çoğul şekli) Aşağılık ve pinti kimseler, alçaklar
lüle (Far.) 1. Halka gibi dürülmüş şey, kıvrım 2. Çubuk, nargile vb. ucuna takılan,
pişmiş balçıktan veya ağaçtan, dibinde bir deliği bulunan, ağzı açık bir fincan
biçimindeki küçük kap 3. Bir akarsu ölçü birimi

M

ma‘an (Ar.) Birlikte, beraber
ma‘arik (Ar. “ma‘reke”nin çoğul şekli) Savaş meydanları, savaş alanları
mağnem (Ar.) 1. Ganimet 2. Harpte düşmandan ele geçirilen mal
mağall (Ar.) 1. Yer, mekân, mevki 2. Yerinde, uygun, münasip
mağārib (Ar. “mihrāb”ın çoğul şekli) Mihraplar
mağbūr (Ar.) Memnun, mutlu
mağfūf (Ar.) Etrafı çevrilmiş, kuşatılmış
māhī (Ar.) Yok eden, mahveden
ma‘hūd (Ar.) 1. Bilinen, adı geçen, malum 2. Ahdedilmiş
mağz (Ar.) 1. Saf, sırf, halis 2. (Farsça sıfat tamlamasının birinci ögesi olarak) Bir
şeyin ta kendisi, aslı
mağzūl (Ar.) Terkedilmiş, hor, hakir, perişan, rüsva
mağādir (Ar. “makderet”in çoğul şekli) Güç, kuvvet
mağarr (Ar.) 1. Durulan, karar kılınan yer 2. Oturulan yer, mesken, ikametgah. 3.
Merkez, başkent
mālā-keḷām (Ar.) Söz götürmez
mārtolos (Yun.) 1. Silahlı adam, kır serdari, muhafız 2. Osmanlı Devleti’nde XV. –
XIX. yüzyıllar arasında çoğunlukla Hristiyan tebaadan oluşturulan ve
Rumeli’de ordunun geri hizmetlerinde güvenliği sağlama vb. işlerde
kullanılan askerî bir teşekkül 3. Eskiden Tuna nehrinde korsanlık yapanlara
verilen ad, Tuna korsanı
ma‘rūn (Ar.) (Deri için) aren denen kabukla sarartılmış
maşāff (Ar. “maşaff”ın çoğul şekli) 1. Savaş safları, savaş alanları 2. Askerlerin
düzenli saflar hâlinde yaptıkları savaş
maşhūb (Ar.) Beraberinde olan, birlikte götürülen, arkadaşlık edilen, hemdem
maşīr (Ar.) 1. Sürüp giden 2. Karargāh 3. Suyun aktığı yer 4. Rücu etmek, dönüp
gitmek 5. Dönüp varılacak yer
maşūn (Ar.) Korunmuş, muhafaza edilmiş, mahfuz, emin
maṭbū‘ (Ar.) 1. Güzel, hoş, latif 2. Matbaada basılmış, basılı, tabedilmiş
maṭbū‘a (Ar.) 1. Doğal, doğuştan, asli 2. Damgalı 3. Basılı 4. Doğal özellikler
barındıran 5. Alımlı, hoş, latif
mā-vaqa‘ (Ar.) Olan, vuku bulan şey
maẓarret (Ar.) Zarar
me‘āsir (Ar. “me‘sere”nin çoğul şekli) Sanat, ilim vb. alanlarda geçmişten kalan, ata
yadigârı olan övünülecek şeyler, güzel eserler, örnek alınacak davranışlar,
izler, nişaneler
me‘āvin (Ar. “muavenet”in çoğul şekli) Yardımlar
me‘āz (Ar.) Sığınacak yer, ilticagāh, melce, penah
mebādā (A. “me-bādā”) Olmaya ki, olmasın, sakın, zinhar

mebādī (Ar. “mebde”ın çoğul şekli) 1. Başlangıçlar 2. İlkeler
 mebrūr (Ar.) İyî olan, övülen, beğenilen, hayırlı, makbul
 meb’ūs (Ar.) 1. Gönderilmiş, gönderilen, yollanan 2. Allah tarafından peygamberlik göreviyle gönderilmiş olan (kimse) peygamber, nebi, resul
 mechūd (Ar.) Çalışma, gayret, güç, kuvvet
 medāfi’ (Ar. “midfā”ın çoğul şekli) Toplar
 medāyin/ medā’in (Ar. “medine”nin çoğul şekli) Şehirler
 medār (Ar.) 1. Bir şeyin döneceği, devredeceği yer 2. Dönüş 4. (mec.) Dayanak 5. (mec.) Sebep, vasıta, vesile
 mefātih (Ar. “miftāh”ın çoğul şekli) Anahtarlar
 mefkūd (Ar.) Mevcut olmayan, bulunmayan, yok
 mefsedet (Ar.) Kötülük, fenalık, fitne
 meftūh (Ar.) Açılmış, açık
 mehāmīd (Ar. “meħmedet”ın çoğul şekli) 1. Övgüler, medihler 2. Övgüye layık huy ve davranışlar
 mehāmī (Ar. “mühimm”ın çoğul şekli) Önemli işler, gerekli olan şeyler
 mehbit (Ar.) İnecek yer, iniş yeri
 mehl (Ar.) Bir iş için tanınan ek süre, zaman verme, vade, mühlet
 mekālīd (Ar. “miklād”ın çoğul şekli) Anahtarlar
 meksūr (Ar.) Kırılmış, kırık
 mekşūf (Ar.) (Kilit, kapı vb. için) Açılmış
 melā’yin/ melā’in (Ar. “mel’un”un çoğul şekli) Lanetlenmiş kimseler, melunlar
 melāz (Ar.) Sığınacak yer, sığınak, melce, penah
 melhūz (Ar.) Olabileceği düşünülen, umulan, beklenen, ihtimal dâhilinde bulunan, muhtemel
 melikī (Ar.) Hükümdara ait olan
 melikū’l-’allām (Ar.) Sarsılmaz muhkem, her şeye kadir hükümdar, Allah
 mellāh (Ar.) Denizci, gemici, kaptan
 me’ mül (Ar.) 1. Umulan, beklenen, ümit edilen 2. Ümit
 me’ mün (Ar.) Tehlikesi olmayan, korkusuz, emniyetli, emin, sağlam
 menāhic (Ar. “menhec”ın çoğul şekli) 1. Açık ve geniş yollar 2. (mec.) Tutulan yollar, benimsenen inanç ve görüşler
 menāl (Ar.) 1. Bir kimsenin ele geçirdiği, sahip bulunduğu şey, mal mülk 2. Erişme, nail olma
 menāş (Ar.) Tehlikeden korunmak amacıyla kaçıp sığınılacak yer, sığınak
 menāşir (Ar. “menşūr”un çoğul şekli) Fermanlar
 menkūb (Ar.) 1. Felakete uğramış, talihsiz, bahtsız, düşkün 2. Gözden düşmüş
 menşūr (Ar.) 1. Yayılmış, dağıtılmış 2. Bir kimseye vezirlik, müşirlik, beylerbeyilik vb. bir rütbenin verildiğini gösteren padişah fermanı
 meni’ (Ar.) Ele geçirilmesi güç, zaptı zor, sarp, çetin
 merd-āheng (Far.) Ucu kanca şeklinde kıvrık kılıç
 mer’ī (Ar.) 1. Yürürlükte bulunan, hükmü geçerli ve cari olan (şey, özellikle kanun) 2. Saygı gösterilen, riayet edilen, muteber (kimse)
 merkād (Ar.) Mezar, kabir, yatacak yer
 mermūz (Ar.) Açıkça belirtilmeyip ima yoluyla anlatılan, gizlenmiş
 merre (Ar.) Defa, kere, kez
 merşād (Ar.) Gözlem yeri
 merşūş (Ar.) Sağlam, metin, muhkem
 meşābe (Ar.) Derece, değer, ölçü, menzile
 mesā’ī (Ar. “mes’ā”ın çoğul şekli) Çalışmalar, emekler, gayretler

mesākin (Ar. “mesken”in çoğul şekli) Oturulacak yerler, evler, meskenler
mesīr (Ar.) 1. Hareket yeri ya da zamanı, yol, yörünge, devir 2. Devinim 3. Adım,
gidiş
mesmū‘ (Ar.) 1. Duyulmuş, işitilmiş, haber alınmış 2. İşitmeye, dinlenilmeye değer,
kabul edilir nitelikte olan
me’sūr (Ar.) 1. Haber vb. için rivayet edilen, nakledilen 2. Geleneksel, tarihsel,
efsanevi
meşāmm (Ar.) Koku alma organı, burun
meşāyih (Ar. “şeyh”in çoğul şekli) Şeyhler
meşhūn (Ar.) Dolu, dopdolu
meşiyet/meş’et (Ar.) 1. Dileme, isteme, istek, arzu, irade 2. Allah’ın takdiri
metāyā (Ar. “maṭiyye”nin çoğul şekli) Binek hayvanları
meteris (Ar. “mitrās”ın çoğulu, “metāris”ten) Savaşta, askerlerin arkasına geçerek
hem korundukları hem de düşmana ateş ettikleri toprak siper, geçici tabya
me’vā (Ar.) Sığınacak yer, makam, yurt, mesken
mevā’iz (Ar. “mev’iza”nın çoğul şekli) Öğütler, nasihatlar, vaazlar
mevātin (Ar. “vatan”ın çoğul şekli) Yurtlar, şenlenmiş yerler
mevhibet (Ar.) Bağış, bahşiş, ihsan
meyāmin (Ar. “meymenet”in çoğul şekli) Uğurlar, bereketler, saadetler,
bahtiyarlıklar
mezrū‘āt (Ar.) Ekili bir arazide yeşermiş, boy atmış tohumlar, ekinler
mıkrāş (Ar.) Kesecek alet, makas
mişkala (Ar.) Madeni eşya, kılıç, ayna, kösele vb. şeyleri parlatmak için kullanılan
alet, cila aleti
mihār (Ar. “mühr”ün çoğul şekli) Taylar, sıpalar
miknet (Ar.) Güç, kudret
minhāc (Ar.) 1. Açık ve geniş yol 2. (mec.) Bir kimsenin belirli bir amaca, ideale
erişmek için tuttuğu yol, benimsediği inanç, görüş
mişkab (Ar.) Matkap kelimesinin eski metinlerde rastlanan asıl şekli
mismār (Ar.) 1. Çivi, mih 2. Kazık
mişvār (Ar.) 1. Gidiş, tavır, tarz, eda, üslup 2. (Daha çok at için) Yürüyüş 3. Yayın
pamuk taranmış kiris kısmı 4. Petekten bal çıkarmaya yarayan alet 5. Arena,
gösteri yeri
miyān-bend (Far.) Kuşak
mu’ākab (Ar.) Cezalandırılmış
mu’ākıd (Ar. “mu’aḳkad”ın çoğul şekli) 1. Bağlanmışlar 2. (Anlaşma için)
Sonuçlandırılmış 3. Kalınlaştırılmış, yoğunlaştırılmış
mu’ānnid (Ar.) İnatçı, inat eden
mu’āraza (Ar.) 1. Kavga, çekişme 2. Söz veya fikirle birbirine karşı çıkma
mu’āteb (Ar.) Azarlanan, paylanan, takdir edilen
muğāyir (Ar.) Uymayan, bağdaşmayan, aykırı, zıt, muhalif
muğtenem (Ar.) Ganimet olarak alınmış (şey)
muğtenim (Ar.) 1. Ganimet alan, ganimetlenmiş (kimse) 2. Bir şeyi ganimet bilip
ondan hiçbir karşılık ödemeksizin faydalanan veya o şeye ganimetmiş gibi
sahip olan (kimse)
muḥābā (Ar.) Korku, çekinme
muḥaddere (Ar.) 1. Namuslu, iffetli kadın 2. Örtülmüş kadın
muḥāl (Ar.) Olması, gerçekleşmesi, yapılması mümkün olmayan, imkânsız
muḥalled (Ar.) Gelip geçici olmayan, sürekli, kalıcı, ebedî
muḥannes (Ar.) Kalles, korkak, alçak

muħarrrik (Ar.) 1. Hareket ettiren, harekete geçiren, kımıldatan, oynatan 2. Tahrik ve teşvik eden, kışkırtan, ayaklandıran, azdıran

muħaşşıl (Ar.) 1. Meydana getiren, ortaya çıkaran 2. Osmanlı maliye teşkilatına bağlı vergi tahsildarı

muħayyem (Ar.) 1. Kurulmuş (adır) 2. adırdı yatan, adırdı barınan (kimse) 3. Çadırları kurulmuş ordugāh

muħşın (Ar.) 1. Kale gibi koruyan 2. Kendini haramdan saklayan

muħtell (Ar.) 1. İyi ve değerli niteliklerini kaybetmiş duruma gelen, bozulan, bozuk 2. Bozulmuş, karışmış, karışık

muħaddeme (Ar.) Öncü birlik, öncü kuvvet

muħāra‘a (Ar.) 1. Kılıç kullanarak dövüşmek 2. Cenkte kahramanların birbiriyle vuruşmaları

muħārin (Ar.) Bir yerde, bir arada bulunan, birlikte olan, bitişik, yakın

muħātele (Ar.) 1. Karşılıklı vuruşma, birbirini öldürme 2. Savaş, kavga

muħdim (Ar.) İşine dört elle sarılan, işinin gerektirdiği azim, gayret ve çalışmayı gösteren (kimse)

munşarif (Ar.) Geri dönen, ayrılan, terk eden

munżamm (Ar.) Bir şeye sonradan katılan, üstüne veya sonuna eklenen, ek

muraħħaş (Ar.) 1. Terhis edilen 2. İzin verilen 3. Talimat verilen kimse

muraşşa‘ (Ar.) 1. İnci, elmas, yakut vb. kıymetli taşlarla süslenmiş, mücevherle bezenmiş 2 İki mısraı, kafiyeye ve seci bakımından kelime kelime birbirine uyan (beyit veya söz)

muşāb (Ar.) Sevak kazanmış olan, ameline karşılık ecir kazanmış olan

muşādaķat (Ar.) İki kişi arasındaki dostça davranış, dostluk

muşādere (Ar.) El koyma, zorla alma

muşāff (Ar.) Karşısına geçmiş, savaşta saf almış

muşāfāt (Ar.) Saf ve halis dostluk, samimi sevgi

muşāhib (Ar.) 1. Biriyle karşılıklı konuşan, sohbet arkadaşı olan kimse 2. Büyük zatlara hikāyeler anlatıp nükteley yaparak hoşça vakit geçirmelerini sağlayan zeki, bilgili, görgülü, hoşsohbet kimse, nedim

muşırr (Ar.) Düşünce veya isteğinden bir türlü vazgeçmeyen, herhangi bir konuda sürekli direnen, ayak direyen, ısrar eden

muşliħ (Ar.) 1. İyileştiren, düzelten, ıslah eden (kimse) 2. Barıştıran

muţallā (Ar.) Üzerine altın yıldız sürülmüş, yıldızlanmış, yıldızlı

mutaşaddī (Ar.) Bir işe girişen, başlayan, teşebbüs eden

mu‘temed (Ar.) İnanılır, güvenilir, emin, itimada şayan (kimse)

muţtali‘ olmak (Ar. + T.) Bilmek, öğrenmek, vakıf ve haberdar olmak

muvaħħidīn (Ar.) Muvahhitler, Allah’ın birliğine inananlar, Müslümanlar

muvalāt (Ar.) 1. Dostluk, karşılıklı sevgi, yardımlaşma 2. Yardım, koruma

mużāfāt (Ar.) Bir şeyin ekleri, kolları, ilaveleri, bir merkeze bağlı olan şubeler, yan kuruluşlar

mużāheret (Ar.) Arka ıkma, destek olma, yardım etme

mużāhir (Ar.) Arka çıkan, destek olan, yardım eden

mużhir (Ar.) Görünür duruma getiren, aşikār eden, izhar eden

mużtarr (Ar.) Bir işi, bir davranışı yapmak zorunda kalmış, zorlandığı için aksini yapamaz, başka türlü davranamaz duruma gelmiş, çaresiz (kimse), mecbur

mübāriz (Ar.) 1. Eski savaşlarda meydana çıkarak hasmıyla teke tek dövüşen 2. Herhangi bir konuda muhalifiyle mücadele eden

mübāşir (Ar.) 1. Bir işe başlayan, girişen kimse 2. Tanzimat’tan önce devlet tarafından gönderildiği yerde devlet adına iş yapmaya yetkili olan kimse

müberhen (Ar.) Delille ispatlanmış olan, delilli, ispatlı
mübtēgā (Ar.) İstenen, arzu edilen şey
mücāzāt (Ar.) 1. Ceza verme, cezalandırma 2. Suça karşılık verilen ceza
müceddid (Ar.) Yenileyen, yenileştiren, yeni bir şekil veren kimse
müciid (Ar.) Ciddiyet ve gayretle çalışan, işini ciddi yapan
müctebā (Ar.) Seçilmiş, seçkin
müctehid (Ar.) Kur'an ve sünnette bulunmayan veya açıkça belirtilmeyen bir meselede yine Kur'an ve sünnetin özüne, rûhuna uygun olarak fikir yürütmek suretiyle şer'i hüküm koyan büyük din alimi
müdüārā (Far.) 1. Kin ve düşmanlığı örtüp zahiren dost gibi davranma, iyi geçinme, güler yüzle idare etme 2. Yüze gülmek, dalkavukluk yapmak
müdebbir (Ar.) İş ve davranışlarının sonucunu inceden inceye düşünerek hareket eden, tedbirli ve ihtiyatlı davranan (kimse)
mü'ekked (Ar.) 1. Sağlam ve kuvvetli bir duruma getirilmiş, kuvvetlendirilmiş 2. İyice uyulması, yerine getirmesi için sözlü yahut yazılı olarak tekrarlanmış
müfahhām (Ar.) Saygıya ve ululanmaya değer, kerem ve itibar sahibi, yüce, büyük
müfāriḳ (Ar.) Ayrılmış, ayrılan, mufarakat eden
müfevvaḅ (Ar.) Bir kimseye görev olarak verilmiş, sorumluluğu yükletilmiş
mülākī (Ar.) Buluşan, kavuşan, görüşen (kimse) "Mülākī olmak: Kavuşmak, görüşmek"
mülāşık (Ar.) Yapışık, bitişik
mülātefet (Ar.) Güzel muamele etme, lutfetme
mülḥaḳ (Ar.) 1. Eklenmiş 2. Merkeze bağlanmış
mümehhed (Ar.) 1. Yayılmış, döşenmiş, açılıp serilmiş 2. Düzgün, düzenli, tertipli, muntazam
mümehhid (Ar.) 1. Yayan, döşeyen, seren 2. Düzgün duruma getiren, düzelten, tertip eden (kimse)
müncerr olmaḳ (A. + T.) 1. Çekilip götürülmek, çekilmek, sürüklenmek 2. Bir duruma veya bir şeye ulaşmak, varmak, varıp son bulmak, ... ile neticelenme
münezzeh (Ar.) 1. Eksiklik, noksanlık, kötülük vb.nden arındırılmış olan, uzak, beri 2. (Allah için) İnsanlara mahsus her türlü sıfat
münfeḳḳ (Ar.) Ayrılmış, kopmuş, çıkmış, sökülmüş
münfeşş (Ar.) Geniş
münḥarif (Ar.) 1. Doğru gitmeyen, sapmış 2. (Sağlık için) İyi ve yerinde olmayan, bozuk
münḳazī (Ar.) Son bulmuş, sona ermiş, bitmiş
mürāca'at (Ar.) Geri dönme
mürd (Far.) Ölmüş, gebermiş
mürüd (Ar.) Asi, isyankar, ayak direyen
müsellem (Ar.) 1. Teslim edilmiş 2. Doğruluğu ipatlanmış
müstaḡraḳ (Ar.) Batmış, dalmış, içine gömülmüş, garkolmuş
müstazıll (Ar.) 1. Gölge altına girmiş olan, gölgelenen 2. (mec.) Birinin koruması altına girmiş, himayesine sığınmış olan
müstecābü'l-da'vāt (Ar.) Allah katında duası makbul olan, geri çevrilmeyen
müstemirr (Ar.) Devamlı, sürekli, kesintisiz
müstes'ad (Ar.) 1. Hayırlı sayılan, uğurlu 2. Yardım görmüş
müsteḡāb (Ar.) Hoşa giden, beğenilen, iyi, güzel
müstevfā (Ar.) 1. Eksiksiz ve tam olarak alınmış 2. Eksiksiz, tam, mükemmel
müstevlī (Ar.) 1. Bir yeri zapt ve istila eden, hükmü, idaresi altına alan (kimse) 2. Yayılan, her tarafı kaplayan

müşāfehe (Ar.) Karşılıklı konuşma, yüz yüze, ağız ağıza söyleşme
 müşebbek (Ar.) Ağ ve kafes gibi örülmüş veya oyulmuş (nakış, pano vb.)
 müşeyyed (Ar.) Yüksek ve sağlam yapılmış, aşılmaz, muhkem
 müşîr (Ar.) 1. Askerlikteki en üst rütbe ve bu rütbeyi taşıyan asker, mareşal 2. Emir ve işaret eden, yol gösteren (kimse)
 müşrif (Ar.) 1. Bir hale yaklaşan, ... üzere olan, –e yüz tutan, meyleden 2. Yüksek bir yere veya mevkiye çıkan, yükselen, yücelen
 müte‘āl (Ar.) Çok yüce, ulu
 müte‘allil (Ar.) 1. Zaman geçirmek için kendini eğlendiren 2. Bahane bulan 3. Bahane ve özür ile vakit geçiren
 müteferrika (Ar.) Padişah, sadrazam vb.nin hizmetinde bulunan ve verdikleri emirleri yerine ulaştıran görevli
 mütehaşşin (Ar.) Kaleye kapanmış, müstahkem bir mevkiye sığınmış
 mütehattim (Ar.) Gerekli, lüzumlu, zaruri, elzem
 mütekāşir (Ar.) Çoğalmış, çok, pek çok
 mütemmim (Ar.) Tamamlayan, tamamlayıcı
 müterettib (Ar.) 1. Sıraya konmuş, tertibe, düzene girmiş, tertiplenmiş 2. Ait olan, ilgili bulunan, tereddüp eden 3. –den dolayı, –den doğan, meydana gelen
 mutevaqqıf (Ar.) 1. İlerlemeyen, olduğu yerde duran 2. Olması, gerçekleşmesi bir şeye bağlı olan, bağlı
 mütevārī (Ar.) Bir şeyin arkasına veya altına geçip saklanan, saklı, gizli
 mütezaccir (Ar.) 1. Kederli, elemli 2. Sıkıntılı, öfkeli 3. Huzursuz, endişeli
 müvālāt (Ar.) Karşılıklı sevgi, yardımlaşma, dostça davranma, dostluk
 müzāyaka (Ar.) Darlık, sıkıntı, müşkülât
 müzehheb (Ar.) 1. Altın suyuna batırılmış 2. Yaldızlanmış

N

nā-bekār (Far.) İşe yaramaz, haylaz, hayırsız
 naḥcīr (Far.) Av, sayd, av hayvanatı, av yeri
 nāhic (Ar.) Takip eden, yolda ilerleyen
 naḥt (Ar.) 1. Yontmak, oymak 2. Kök, doğa
 naḥvet (Ar.) Kendini büyük görme, ululanma, kibir, gurur
 naḳīr ü ḳıtmīr (Ar.) Büyük küçük, iğneden ipliğe kadar, en küçük ayrıntısına kadar
 na‘mā (Ar.) Nimet
 nā-ma‘dūd (Ar.) Sayısı belli olmayan
 narḥ-ı rüzī (Far.) Günlük değer
 naşārā (Ar. “naşrāni”nin çoğul şekli) Hristiyanlar
 naşfet (Ar.) Hak ve adalete uygunluk, insaf, hakkaniyet
 nāşıye (Ar.) Alın, yüz
 nāşir (Ar.) Yayan, dağıtan, saçan, neşreden (kimse veya şey)
 naṭ‘ (Ar.) 1. Yemek yemek veya başka bir iş için yere serilen örtü 2. Meşinden yapılmış döşek
 nāzile (Ar.) 1. Bela, sıkıntı 2. İnme, nüzul
 neberd (Far.) Savaş, cenk, mücadele, kavga
 necāḥ (Ar.) İstedigine kavuşma, diledigini elde etme, kurtuluşa erme
 necāt (Ar.) Kurtulma, kurtuluş
 nehmet (Ar.) 1. Himmet, maksat 2. Bağırma, şamata, feryat 3. Hırs, ihtiras, açgözlülük
 nemed-zīn (Far.) Keçe eyer
 nemer (Ar.) Kaplan, leopar

neml (Ar.) Karınca
neşib (Ar.) Soyu temiz, baba tarafından asil olan (kimse)
neşā' (Ar.) 1. Buğday nişastasası 2. Hoş kokulu esinti, hafif koku
neş'e (Ar.) 1. Sevinç 2. Sarhoşluğun verdiği keyif
-neşūr (Ar.) Sonuna geldiği kelimelere "saçan, dağıtan" anlamı katarak Farsça birleşik sıfatlar yapar.
nevāhī (Ar. "nāhiye"nin çoğul şekli) Nahiyeler, etraflar, civardaki yerler
nevāl (Ar.) 1. Talih, kısmet, nasip 2. Bağış, ihsan, ata
nev'an (Ar.) 1. Cins bakımından, çeşitçe 2. Biraz
nev-bāre (Far. "nev-bāve") 1. Turfanda yemiş, yeni çıkmış sebze 2. Yeni ve taze çıkan şey
-neverd (Far.) Sonuna geldiği kelimelere "dönen, dolaşan, gezen" anlamları katarak Farsça birleşik sıfatlar yapar.
nezāfet (Ar.) Temizlik, paklık
niğīn (Far.) 1. Yüzük, yüzük kaşısı 2. Yüzük şeklinde mühür
niğūn-sār (Far.) Baş aşağı
nikū (Far.) İyi, hoş, güzel, nik
nīrān (Ar.) 1. Ateş 2. Cehennem
nīrū (Far.) Güç, kuvvet
nişāb (Ar.) 1. Yeter derece, istenilen oran, kıvam 2. Asıl, esas
niṭāḳ (A.) 1. Kuşak, kemer 2. Peştemal
nuşūr (Ar.) (Zor durumdaki birine) Yardım etme, destek olma
-nūmūd (Far.) Sonuna geldiği kelimelere "gösteren, görünen; benzeyen" anlamları katarak Farsça birleşik sıfatlar yapar.
nüşūr (Ar.) 1. Dağıtma, yayma; dağılma, yayılma, neşr 2. Öldükten sonra dirilme
nūvīd (Far.) İyi haber, müjde, muştu

Ö

öñürdi (T.) Önce, ilk önce, daha önce, ileri

P

peleng (Far.) Kaplan
pelīd (Far.) Pis, murdar, alçak kimse
penāgāh (Far.) Sığınacak yer
pertāb (Far.) Atma, atılma, sıçrama
perveriş (Far.) Besleme, beslenme, yetiştirme, yetiştirilme "Perveriş bulmak: Beslenmek, yetişmek, yetiştirilmek"
peykār (Far.) Cenk, cidal, savaş, harp
-peymā (Far.) Sonuna geldiği kelimelere "ölçen, ölçücü" anlamı katarak Farsça usulüyle birleşik kelimeler yapar.
pīrāmen (Far.) Çevre, etraf, yan
pīrāste (Far.) Süslenmiş, donatılmış
pīster (Far.) Yatak, döşek
pīšānī (Far.) 1. Alın, cebin 2. Ön, ön tarafta bulunan (şey)
pişvā (Far.) Önder, başkan, reis
pūsīde (Far.) 1. Çürümüş 2. Solmuş, sararmış
pūyān (Far.) 1. Koşan, koşucu 2. Dalmış
pūşte (Far.) Tepe, yığın

R

- Rabbü'l-erbāb (Ar.) Bütün esmanın menşei, ilk zuhurun mazharı olan ve rububiyet kendisine mahsus bulunan Allah
- rāciḥ (Ar.) Ağır basan, üstün olan
- racīm (Ar.) “Taşlanmış, taşlanarak cezalandırılmış” anlamında
- ra'd (Ar.) Gök gürlemesi, gök gürültüsü
- rāğīb (Ar.) İstekli, isteyen (kimse)
- raḥt (Ar.) Binek atlarına vurulan eyer, eyer takımı
- rāhin (Ar.) 1. Malını emniyete koyan 2. Devamlı, sabit
- raḳīka (Ar. raḳīk “ince, yumuşak, şeffaf”tan) 1. İnsanın gönlüne ferahlık veren etkili söz veya tecelli 2. Hak'tan kula ulaşan ruhani yardım
- rān (Far.) Uyluk
- rāsiḥ (Ar.) 1. Sağlam, kuvvetli, metin, muhkem 2. İlim ve fende, özellikle din ilimlerinde çok geniş ve sağlam bilgisi olan, otorite sayılan (kimse)
- rāyīka/ rā'īka (Ar.) 1. Saf, sade 2. Akıcı
- reces (Ar.) 1. Pislik, kir 2. Her tür insan pisliği 3. Kötü koku
- refte (Far.) Gitmiş, geçmiş
- rehbet (Ar.) 1. Korku 2. Korku verici, korkulan
- rekīn (Ar.) 1. Yüce, yüksek, âlî, sağlam 2. Ağırbaşlı, vakarlı
- reme (Far.) Sürü
- reml (Ar.) Kum
- res (Far.) Sonuna geldiği kelimelere “ulaşan, erişen” anlamı katarak Farsça usulüyle birleşik sıfatlar yapar.
- resīde (Far.) Erişmiş, yetişmiş, ulaşmış, olgunlaşmış
- revān (Far.) 1. Yürüyen, giden 2. Akan 3. Akıcı (şiiir, söz vb.) 4. Ruh, can 5. Süratle, derhal
- re'y (Ar.) 1. Oy 2. Fikir, görüş, düşünce “Re'y-i sāyib: İsaletli fikir”
- rey'ān (Ar.) Bir şeyin ilk zamanları, evveli
- rezīn (Ar.) 1. Sağlam 2. Ağırbaşlı, vakarlı
- ri'āyet (Ar.) 1. Saygı, itibar 2. İkrām, ağırlama 3. Uyuma, itaat
- rif'at (Ar.) Yücelik, yükseklik, özellikle mevki yüksekliği
- rikāb (Ar.) 1. Üzengi 2. Büyük bir kimsenin katı, huzuru
- risālet-penāhī (Ar. + Far.) Hz. Muhammed
- ru'b (Ar.) Korku, dehşet, havf
- ruḥām (Ar.) Mermer
- ru'ūnet (Ar.) 1. Bönlük, ahmaklık, bencillik 2. İnsana ağır gelecek davranışlarda bulunma 3. Bönlük ve ahmaklık sayılan nefsanî zevklere dalma, arzularının esiri olma, benliğini öne çıkarma durumu
- rūyin-ten (Far.) Güçlü kuvvetli, tunç vücutlu
- rūz-ı kāsım (Ar.) 1. Yılı ikiye ayıran gün 2. Eskiden senenin ayrıldığı iki dönemden 8 Kasım'dan 6 Mayıs'a kadar süren 6 aylık kış dönemi
- rūz-merre (Far. + Ar.) Her günkü, her günlük
- rūchān (Ar.) Üstün olma, üstünlük
- rūkn (Ar.) 1. Sütun, direk 2. Dayanak
- rūmḥ (Ar.) 1. Kargı, mızrak 2. Yoksulluk, fukaralık
- rūsūm (Ar.) 1. Usul, metot, kural, merasim 2. Suretler, şekiller

S

- şa'ar (Ar.) Kibir, gurur, azamet
- şa'b (Ar.) Güç olan, güçlkle yapılan, zor, çetin, müşkül

sabāvet (Ar.) Çocukluk
 şaff (Ar.) 1. Yan yana düzgün bir şekilde sıralanan kimselerin meydana getirdiği dizi, sıra 2. (mec.) Aynı düşünce ve menfaatler etrafında birleşen kimselerin meydana getirdiği topluluk 3. Mehter usullerinden biri
 şaf-der (Far.) Düşman saflarını yarıp geçen kahraman, yiğit
 şahāvet (Ar.) Cömertlik, el açıklığı
 sa'īd (Ar.) 1. Kutlu, uğurlu 2. İyi ve güzel yaratılışı sebebiyle hak katında makbul olan, kurtulmuşlardan sayılan (kimse)
 sā'id (Ar.) Kolun dirsekten bileğe kadar olan kısmı
 šā'ika (Ar.) Yıldırım
 šalābet (Ar.) 1. Katılık, sertlik 2. İnanç ve ahlak üstünlüğünden doğan kuvvet, sebat, sağlamlık, metanet
 šalīb (Ar.) Haç
 şalt (T.) Sadece, yalnız, sırf
 sāyır/sā'ir (Ar.) Başka, diğer, öteki
 sa'ir (Ar.) Alevli, harlı ateş, cehennem ateşi
 saķar (Ar.) Cehennem
 saķf (Ar.) 1. Dam, çatı 2. Tavan
 šākīb (Ar.) 1. Bir şeyi delip geçen, delen 2. Karanlığı delip geçen, pırl pırl parlayan, çok parlak 3. İçer işleyen, etkili
 sākir (Ar.) 1. Sarhoş olmuş, kendinden geçmiş 2. Hareketsiz, kımıldamayan, duran
 sal (T.) Tabut
 šalāt (Ar.) Namaz
 şamsām (Ar.) Keskin kılıç
 şanādīd (Ar.) "şandīd" in çoğul şekli İleri gelenler, büyükler, hakim olan kimseler
 sānih (Ar.) Zihne doğup ortaya çıkan
 şarşar (Ar.) Şiddetli ve soğuk esen rüzgâr
 şatve (Ar.) Karşı konulmaz derecede zorlu ve ezici kuvvet, sindirici, boyun eğdirici güç
 şavāmi' (Ar.) "şavma'a" nın çoğul şekli Tapınaklar, savmaalar
 şavlecān (Ar.) Ucu eğri cirit sopası, çevgan
 şavlet (Ar.) Bütün gücüyle saldırma, şiddetli hücum, saldırı
 şavn (Ar.) Koruma, muhafaza etme
 şavulmaķ (T.) Bir şeyden çekinerek bulunduğu yerden uzaklaşmak
 šāyib/šā'ib (Ar.) 1. Başka yöne sapmadan doğruca hedefe ulaşan 2. Doğru, isabetli, yanlışsız, maksada uygun
 sāz (Ar.) 1. Takım, silah, edevat 2. Ustalık 3. At takımı 4. Düzen, tertip, sıra 5. Öğrenme 6. Kuvvet, kudret 7. Menfaat 8. Benzer, misil, eş 9. Hile
 sebbāh (Ar.) İyi yüzen, iyi yüzme bilen (kimse), yüzücü
 seby (Ar.) Savaşta esir alma; esir alınma
 sefk (Ar.) Dökme, akıtma "Sefk-i dimā: Kan dökme"
 seffāk (A.) 1. Kan döken, kan dökücü 2. Akıcı 3. Çok yalancı
 sehā (Ar.) El açıklığı, cömertlik
 sehm-nāk (Far.) Korkunç, dehşet verici, dehşetli
 seķaleyn (Ar.) seķal "ağırlığı olan kıymetli nesne" den tesniye eki -eyn ile) Arapça'da "insan ve cin", "dünya ve ahiret" gibi ikili anlamlarda kullanılan kelime dilimizde Hazret-i Muhammed hakkındaki, "İns ve cinnin peygamberi, efendisi" anlamına gelen "Resulü's-sakaleyn" ve "Seyyidü's-sakaleyn" söyleyişlerinde geçer.
 seleb (Ar.) Birinden zorla alınan elbise, silah vb. şahsi eşya

Selsebīl (Ar.) Cennetteki pınarın adı
 selvet (Ar.) 1. Teselli, avuntu 2. Servet, refah, mutluluk 3. Kederi unutturan
 semā (Ar.) Atın sırtı
 semek (Ar.) 1. Balık 2. Yaratılışın en altı, boynuzunda dünyayı taşıyan öküzü taşıyan Hintli balık
 -semīr (Ar.) Sonuna geldiği kelimelere "... niteliğini taşıyan, ... ile nitelenen" anlamı katarak Farsça usulüyle birleşik sıfatlar yapar.
 semiyy (Ar.) Aynı adı taşıyan kimselerden her biri, adaş, hemnam
 semt (Ar.) 1. Yön, taraf, cihet 2. Rota, yol
 senc (Far.) Sonuna geldiği kelimelere "tartan, ölçen, değerini anlayan, değerlendiren" anlamı katarak Farsça birleşik sıfatlar yapar.
 senen (Ar.) Yol, yön, tarz
 -serā (Far.) Sonuna geldiği kelimelere "terennüm eden, söyleyen" anlamı katarak Farsça usulüyle birleşik sıfatlar yapar.
 serā-perde (Far.) 1. Perde 2. Padişah çadırı, otağ
 ser-āsime (Far. ser "baş" ve āsime "sersem" ile) Sersem, şaşkın
 seren (T.) 1. Ağaç, direk 2. Bayrak direği
 sermā (Far.) Kış, soğuk
 ser-nigūn (Far.) 1. Ters dönmüş, baş aşağı, tepetaklak 2. (mec.) Talihsiz, bahtsız
 ser-vaqt (Far.) Yalnız görüşmeye uygun boş oda veya yer, halvethane
 seyyimmā (Ar.) Özellikle, bilhassa
 -simāt (Ar. sime'nin çoğul eki -āt almış şekli) Sonuna geldiği kelimelere "üzerinde ... izi, işareti görülen, ... görünüşlü" anlamı katarak birleşik sıfatlar yapar.
 sinān (Ar.) 1. Çelik mızrak ucu 2. Herhangi bir savunma silahı 3. Bileği taşı
 sipeh-sālār (Far.) Başkomutan
 sīm-āb (Far.) Cıva
 sīr-āb (Far.) 1. Suyu doymuş, suya kanmış 2. Taze, körpe
 sitīz (Far.) Kavga, dövüş
 siyādet (Ar.) Hz. Muhammed'in torunu Hz. Hüseyin'in soyundan olma, seyitlik
 sökmek (T.) Yarmak, parçalamak
 söyündürmek (T.) Söndürmek
 su'bān (Ar.) 1. Büyük yılan, ejderha 2. Kuzey yarım küresinde Ejderha burcunun büyük kavsinin ortasında, Küçükayı dörtgeninin tam karşısında yer alan en parlak yıldız, Alpha Draco
 suḳbe (Ar.) Delik, küçük delik
 şulbī (Ar.) 1. Bel kemiğine, omurgaya ait 2. Bir erkeğin sulbünden gelen, onun zürriyetinden olan, öz (oğul)
 sūrāḥ (Far.) Delik
 sūsmār (Far.) Kertenkele, keler
 suvarınmak (T.) Sulanmak, söndürülmek
 sübbūḥ (Ar.) Allah, daima övülen
 sübül (Ar. "sebil" in çoğul şekli) Yollar
 sücūd (Ar.) Secde etme
 südde (Ar.) 1. Kapı 2. Eşik
 sü'edā (Ar. "sa'id" in çoğul şekli) Mutlu olanlar, Allah'ın rızasına erenler
 süfte (Far.) Delinmiş, delik
 sügūr (Ar. "sağr" in çoğul şekli) Düşmana yakın yerler, sınır boyları, serhat, hudut
 sükkān (Ar. "sākin" in çoğul şekli) Bir yerde oturanlar, ikâmet edenler, sakinler
 süm (Far.) Toynak
 sütüde (Far.) Övülmüş, övülmeye değer bulunmuş

sütüh (Far.) 1. Korkuyla karışık saygı 2. Korkunç, müthiş 3. Şaşkın 4. Yorgun, bezgin
süveydā (Ar.) 1. Kalbin tam ortasında bulunduğu kabul edilen siyah nokta, insan varlığında ilâhî tecellinin odak noktası 2. (mec.) Kalpte gizlenen günah
süyül (Ar. “seyl”in çoğul şekli) Seller

Ş

şābāş (Far.) “Çok yaşa, şen ol, aferin, var ol” anlamında tebrik sözü
şāfi (Ar.) Kâfi gelen, yeter durumda olan, ikna eden “Cevāb-ı şāfi: Yeterli cevap”
şāgil (Ar.) 1. Meşgul eden 2. Bir mülkte, bir yerde oturan, orayı işgal eden (kimse)
şāhbāz (Far.) 1. İri ve beyaz bir doğan cinsi 2. Yiğit, gösterişli ve şanlı kimse
şāhsār (Far.) 1. Dallı budaklı ağaç 2. Ağaçlık, koruluk
şa‘ir (Ar.) Arpa
şaklos (Mac.) Osmanlı ordusunda kullanılan toplardan biri
şāmiḥ (Ar.) 1. Yüksek, ali 2. Kibirli
şaşt (Far.) 1. Okçuların sağ ellerinin başparmağına taktıkları, kirişin titremesini önleyen ve okun hedefi bulacak şekilde düz gitmesini sağlayan yüzük, zıhgir, küştiban 2. Başparmağın yay çekilen yeri 3. Ok atan kimseye göre menzilin sağ tarafı
şe‘āyir/şe‘ā’ir (Ar. “şi‘ār”ın çoğul şekli) 1. İzler 2. Âdetler, merasimler 3. Bir şeyi benzerlerinden ayıran özellikler, nişanlar
şecā‘at (Ar.) Yiğitlik, yüreklilik, cesaret
şecī‘ (Ar.) Cesur, yürekli, kahraman, şecaatli
şedāyid/şedā’id (Ar. “şedīde”çoğul şekli) 1. Eziyetli, zahmetli, sıkıntılı durumlar 2. Afetler, büyük sıkıntılar, belalar
şehāmet (Ar.) Zekâ ile beraber olan cesaret, aklın kontrolünde olan yiğitlik
şekāvet (Ar.) 1. Eşkıyalık, yol kesicilik, haydutluk, şakilik 2. Kötü yaratılışlı, kötü iş işleyecek tıynette olma, kutsuzluk
şemīm (Ar.) Güzel koku
şenā‘at (Ar.) Kötülük, fenalık, alçaklık
şerze (Far.) Kükremiş
şeşder (Far.) 1. (Tavлада) Altı kapı 2. Dünya
-şi‘ār (Ar.) Sonuna geldiği kelimelere “haiz olan, sahip olan, muttasıf” anlamı katarak Farsça birleşik sıfatlar yapar.
şihāb (Ar.) 1. Işıklı nokta, kıvılcım, ateş parçası 2. Akan yıldız, meteor
şikāḳ (Ar.) Uyuşmazlık, anlaşmazlık, ihtilaf
-şikār (Far.) Sonuna geldiği kelimelere “avlayan” anlamı katarak Farsça birleşik sıfatlar yapar.
şikest (Far.) Kırma, kırılma
şiyem (Ar. “şīme”nin çoğul şekli) Huylar
şude (Far.) 1. Giden kişi ya da şey 2. Olup biten şey 3. Ölü, işlevsiz, hükümsüz
şūm (Ar.) Uğursuz, meşum, şom
şūkūh (Far.) Ululuk, azamet, haşmet
şühedā (Ar. “şehīd”in çoğul şekli) Şehitler
şüyū‘ (Ar.) 1. Herkesçe duyulma, yayılma, bilinme, halkın diline düşme 2. Bir mala ortak olanlardan her birinin hissesinin o malın bütününe yayılmış olması

T

ta‘ayyüş (Ar.) Yaşama, geçinme
tābende (Far.) Parlayan, parlak

tābiş (Far.) Parlayış, parıldayış
tağammüd (Ar.) Sararak örtme, zarf gibi sarma
taḥaṭṭī (Ar.) 1. Bir yeri aşip geçme 2. Saldırma, hücum etme
taḥsīn (Ar.) Güzel bulup takdir etme, övme, alkışlama
taḥaddüm (Ar.) 1. İleri geçme 2. Önce gelme, önce davranma
taḥayyüd (Ar.) 1. Bağlanma, bağlı olma, kayıtlanma, mukayyet olma 2. Çalışma, çabalama, uğraşma 3. Dikkatli davranma, üstüne düşme, özen gösterme
taḥbīl (Ar.) El öpme
taḥrīr (Ar.) Söyle anlatma, ifade ve beyan etme, anlatış
tālī (Ar.) 1. İkinci derecede olan 2. Bir önermenin ikinci kısmı 3. Redif askerinin ikinci sınıfı
tām̄m (Ar.) 1. Gerekli her şeyi kendisinde bulunduran, eksiği olmayan 2. Tamam, bütün
tārek (Far.) 1. Tepe, başın üst kısmı 2. Derviş başlığı, derviş tacının dilimlerinden her biri, terk
tārī olmak (Ar. + T.) Ortaya çıkma, belirme
taşarruf (Ar.) 1. Bir şeye sahip olma ve sahip olduğu şeyi istediği gibi kullanma yetkisi 2. Bir nesneyi, özellikle parayı dikkatli ve idareli kullanma 3. Emir, hüküm
ṭaviyyet (Ar.) Gönüldeki istek, niyet, kasıt
ṭāyife/ ṭā'ife (Ar.) Grup hâlindeki insan topluluğu, bölük, fırka, takım
tażaccur (Ar.) İçi sıkılma, bunalma
tāziyāne (Far.) 1. Kırbaç, kamçı 2. Mızrap, tezene 3. (mec.) Sebep, vasıta
tebāh (Far.) Yıkılmış, mahvolmuş, harap olmuş
tebār (Far.) Soy, nesil
tecemmülāt (Ar.) Süsler, süslenmek için kullanılan ağır pahalı eşya
tedmīr (Ar.) Yok etme, mahvetme, helak etme
te'ebbüd (Ar.) 1. Ürküp çekinme 2. Bir yerin ıssız ya da yaban olması 3. Ürkek ya da yabani olma
tefvīz (Ar.) Bir iş veya şeyi bir kimsenin üstüne bırakma
tegerk (Far.) (Yağan) dolu
tehāvün (Ar.) Ehemmiyet vermeme, önemsiz görme, önemsememe
tehniye/ tehni'e (Ar.) Kutlama, tebrik etme
tekāhül (Ar.) İhmal, dikkatsizlik
tekāver (Far.) 1. Koşucu, seğirtici 2. Yorga yürüyüşlü at
te'kīd (Ar.) 1. Sağlamaştırma 2. Daha önce yazılmış veya söylenmiş olan bir şeyi tekrar hatırlatma, bir daha bildirme
tek ü tāzī (Far.) Koşma, koşuşma
telāṭum (Ar.) 1. (Dalga için) Birbirine çarpma 2. Dalgalanma
temāme (Ar.) 1. Bir şeyi tamamlamak için gerekli olan şey ya da miktar 2. Tüm, bütün
temḥīd (Ar.) Tazim ve sena eylemek ve sabaha karşı minarelerde okunan dua
temşiyet (Ar.) Yürütme, ilerletme "Temşiyet-i umur: İşleri yürütme"
tenādd (Ar.) Birbiri ardına kaçarak dağılmak, karşılıklı yayılma
tena'üm (Ar.) Nimetlenme, bolluk içinde yaşama
terah (Ar.) Keder, gam, tasa
terāhī (Ar.) Gayretsizlik ve gevşeklik gösterme, gevşeme, geri çekilme, geri durma
terğīb (Ar.) İsteklendirme, arzu ettirme, istek verme
terhīb (Ar.) Çok fazla korkutma, yıldırma
terhīn (Ar.) Rehine koyma, rehin olarak bırakma

tersīm (Ar.) Resmini yapma, şeklini çıkarma, çizme
teşārif (Ar. “taşrīf”ın çoğul şekli) Emir ve hükümler
teselsül (Ar.) Kesintisiz olarak devam etme
teshīr (Ar.) Ele geçirme, emri altına alma, kendine tabi kılma, zaptetme
teşevvuḡ (Ar.) Şevklenme, arzu gösterme
teşeyyüd (Ar.) Sağlama, pekişme, güçlenme
tešnī‘ (Ar.) Ayıplama, kötü görme, ayıp ve çirkin bulma
teşvīṣ (Ar.) 1. Karıştırma, karma karışık etme 2. İnsanın zihnini meşgul eden şey,
gāile, karışıklık
tevābi‘ (Ar. “tābi”ın çoğul şekli) 1. Bir kimse ile beraber bulunan, ona tabi olan
kimseler, maiyet 2. Bir kimseye fikir bakımından bağlı olanlar 3. Uşaklar,
yardımcılar 4. Bir merkeze bağlı olan yerler 5. Uydular, peykler
tevālī (Ar.) Arkası kesilmeden devam etme, birbirini ardından gelme
tev’em (Ar.) 1. İkiz 2. Eş
tevessül (Ar.) Sarılma, başvurma, bir şeyi vesile kılma
tevkīr (Ar.) 1. Hürmetle anmak 2. İhtiram etmek
tīnāb (Ar.) Çadırı kazığa bağlayan ip
tilāl (Ar. “tell”ın çoğulu) 1. Kümeler, yığınlar 2. Tepeler
tīn (Ar.) Çamur, balçık
tīre (Far.) 1. Karanlık, kara 2. Bulanık
tonpāz (Sl. “tombāz”) 1. Üzerinde köprü kurulan, altı düz kayık biçiminde duba 2.
Irmaklarda işleyen, altı düz kayık
top otı (T.) Barut
top taşı (T.) Güllü
torlaḡ (T.) 1. Derviş 2. Genç, toy. 3. Henüz evcilleşmemiş, alışmamış
toylamak (T.) Yedirip içirmek, ağırlamak, ziyafet vermek
tu‘me (Ar.) 1. Yiyecek, azık 2. Lezzet, tat 3. Lokma
turṣ u şīrīn (Far.) 1. Ekşi ve tatlı 2. Hoş ve nahoş

U

‘udül etmek (Ar. + T.) Geri dönmek, sapmak, vazgeçmek
uḡt (Ar.) Kız kardeş
‘ulūfeci (Ar.) Osmanlılarda kapıkulu süvarisini teşkil eden yeniçerilerin iki bölümüne
verilen isim, ulufeciyan
‘ulūvv (Ar.) Ululuk, büyüklük, yücelik
‘ulyā (Ar. “a‘lā”nın müennes şekli) Çok yüksek, çok yüce
‘umde (Ar.) Dayanılacak, güvenilecek kimse veya şey, destek, dayanak
‘unf (Ar.) Şiddet, sertlik, kabalık, terslik
‘unfuvān (Ar.) (Güzellik, gençlik, sağlık vb. için) Başlangıç, en parlak, en taze
zaman
‘urbān (Ar. “‘Arab”ın çoğul şekli) Çöl Arapları, bedeviler
‘uṣāt (Ar. “‘āsi”nin çoğul şekli) Asiler
‘usret (Ar.) Sıkıntı, zahmet, zorluk, güçlük, darlık
‘uzūbet (Ar.) Tatlılık, hoşluk, latiflik

Ü

ünās (Ar.) [Ar. nās “insanlar”ın aslı olarak kabul edilir] İnsanlar, nas

V

vāfir (Ar.) Çok, bol

vāhibü'l-āmāl (Ar.) “İstekleri veren” Allah
vaḥīd (Ar.) En seçkin, emsalsiz
vażī' (Ar.) Alçak, bayağı
vecīh (Ar.) 1. Güzel 2. Uygun, layık
vefret (Ar.) Bolluk, çokluk
veġā (Ar.) 1. Gürültü, patırtı, kavga 2. Savaş, cenk
vehbī (Ar.) Allah vergisi
vehlet-i ūlāda (Ar.) İlk anda, ilk bakışta
velā'at (Ar.) Dostluk, sevgi, bağ, ittifak
veleh (Ar.) Şaşkınlık, şaşma, hayret
verā (Ar.) Bütün yaratılmış olanlar, alem, kainat
verā' (Ar.) Arka, art, öte
vifāk (Ar.) 1. Aynı düşüncede, aynı fikirde olma 2. Anlaşmış olma durumu,
barışıklık
vīre etmek (Sl. + T.) Kale vb. müstahkem bir yerin düşmana teslim edilmesi
vuzū (Ar.) Abdest
vürūd (Ar.) Gelme, erişme, ulaşma, varma

Y

yacanmak (T.) Çekinmek, kaçınmak, imtina etmek, ihtiraz etmek, sakınmak
yalı (T.) Deniz, göl ve nehir kenarlarındaki düz ve açık arazi
yaşamak (T.) 1. Eğmek, çöktürmek, bozup dağıtmak 2. Yenmek 3. Yatırmak, yere
sermek, yaymak
yat u yaraġ (T.) Silah ve mühimmat
yebāb (Ar.) Yıkık, harap, viran
yelmek (T.) Aceleyle, telaşla koşmak
yemīn (Ar.) Sağ taraf
yemm (Ar.) Deniz, okyanus
yüpürmek (T.) Telaşla öteye beriye koşmak
yügrük (T.) 1. Yürük, hızlı giden, çok koşan, işlek 2. Yürürlük, hızlı gitme

Z

zād (Ar.) Azık, yiyecek, rızık
zāhib (Ar.) 1. Giden, gidici 2. Bir düşünceye, bir zanna inanan, uyan, kapılan (kimse)
zahr (Ar.) 1. Arka, sırt 2. Kağıt vb.nin arka tarafı
zālām (Ar.) Karanlık
zālīl (Ar.) Gölge “zıll-i zālīl: Çok koyu gölge”
żayf (Ar.) 1. Yaklaşma, yanaşma 2. Misafir
zāyil (Ar.) 1. Yok olan, tükenen 2. Geçmiş 3. Geçen, geçici
zemzeme (Far.) Nağmeli ses, nağme, ezgi
zenbūr (Far.) Eşek arısı, arı
zevāde (Far.) Erzak, azık, yiyecek
żırgām (Ar.) Arslan
żıyā' (Ar.) Mülk ve araziler
zimām (Ar.) 1. Yular 2. (mec.) Yönetim, idare
zīn (Far.) Eyer
zu'afā (Ar. “za'if”in çoğul şekli) Zayıflar
zücret (Ar.) İç sıkıntısı, iç darlığı
zunūn (Ar. “zann”ın çoğul şekli) Zanlar
zürkār (Far.) Zorlayıcı olan, zorlayan

zuyūf (Ar. “zayf”ın çođul Őekli) Misafirler, konuklar
zū‘amā (Ar. “za‘īm”ın çođul Őekli) 1. Bųyųk tımar sahipleri 2. Kefil 3. Bir
memleketin ileri geleni, ayandan olan Şerefli kimse 4. Padişah, sadrazam ve
vezir adına iŐ gųren kimse, bir nevi konsolos
zųkųr (Ar. “zeker”ın çođul Őekli) Erkekler

UZUN ÖZET (EXTENDED ABSTRACT)

From the 15th century onwards Ottomans have rearranged their tribal political structure in favor of a more centralized administrative system around a single authority. This new ideology which was based on Ottoman household's being chosen by God to rule, is justified by Mehmed II's conquest of Constantinople. Hence the foundation of the empire, Ottoman sovereign as being the head of the Ottoman household started to separate himself from the people he ruled, by living in palaces which segregate his imperial identity from the public. After Yavuz Sultan Selim conquered Mekke and Medine Ottomans became the caliphs of Islamic faith and their claims as being the servants of God attained a divine nature. At the end of the 16th century as the sultan disregards leading the army in campaigns and becomes less visible in public occasions, his servants (viziers, governors, *defterdars*, *kadis* and other administrative elite) became the prominent actors of the Ottoman state as his representatives.

Fetihname is a literary genre which narrates specific campaigns, conquests of cities and fortresses, also the victories on the battlefield. Therefore, the books which have names such as "gazavatname, zafername, sefername" even the ones with "şehname" and "tarih" can be categorized under this genre. Fetihnams can be written in verse or prose. In order to call a work "fetihname" it should cover the events through some chapters: 1- *Tevhid* (Declaring the unity of God), 2- *Münacat* (Prayer for God), 3- *Na't*, (Prayer for the prophet Muhammed) 4- *Ashab-ı Kirama dua* (Prayer for Muhammed's family and friends), 5- Prayer for Islam's heroes, 6- *Sebeb-i telif* (Reason for writing of the work), 7- Prayer for the Ottoman sultan, 8-

Reasons of the military campaign, 9- Provisions and armament, 10- The beginning of the campaign, 11- Encountering the enemy, 12- Standing of the enemy, 13- Battles and the victory of Islam, 14- Returning to Istanbul, 15- Prayer, 16- *Hatime* (Afterword).

During the 16th century state officers, intellectuals or litterateurs with different backgrounds used this genre. The stylistic difference between these works underlines the author's purpose and his audience. For example, Merâhî's fetihname depicts the events in a simpler heroic fashion which is easier to understand and has an entertainment value for the ordinary people. But the court calligrapher Ferîdûn Ahmed Bey's *Nüzhet-i esrârü'l-ahyâr der-ahbâr-ı sefer-i Sigetvar* is quite different than it. Ferîdûn Bey prefers writing in prose rather than verse because his audience is sufficient for an elegant, rhymed prose which is the ornate literary style that derived from official correspondences. Therefore, the campaign narratives can tell us how narrator interprets the event within a specific community and how he constructs his identity through this narration. Fetihnames are used as a means of legitimization. Authors' position in the social hierarchy or their proximity to main authority influenced their literary styles but that their narration is the outcome of a shared Ottoman identity which can be explained as being the ideal person for serving the Ottoman sultan whom was chosen by God to rule on earth.

To a certain extent fetihnames share the characteristics of previous literary works which includes the imagery, metaphors and tropes of the *gazi* warrior who fights in the name of Islam. The identity formation of a bureaucratic ruling class represented itself in the text with the choice of form, vocabulary or tone. One of these representatives is the use of *inşa* as the literary style which includes the epithets

of officers which were used in administrative documents and underline their qualities.

Târîh-i Engürüs is a fetihname which was written at the end of 16th century. It was written as a combination of poetry and prose. İnşa which can be defined as the stylistic prose and was a favored form of history writing at 16th and 17th centuries. The text declares the author of *Târîh-i Engürüs* as ‘Âlî since he uses pen-name in poems. We are not sure who this ‘Âlî Efendi is. Since Gelibolulu Mustafa ‘Âlî Efendi was a famous historian of the 16th century and he had appropriated an inşa style which can be identified with the use the rhetorical figures of style and formulation, it is plausible to consider him as the author of this fetihname.

The author’s style shows features of inşa prose which is the dominant style of professional bureaucrats. That means *Târîh-i Engürüs* was written for the educated statesmen and the growing body of Ottoman elite who were literate in Ottoman Turkish also have the knowledge of Persian and Arabic. The theme of *Târîh-i Engürüs* is the military campaign of Hungary but the story manifolds into sub-chapters regarding the portrayal of commanders and their worthy deeds. Therefore, it can be said that the text has a biographical aspect.

In the depiction of Ottoman army narration is reinforced by the use of a language, which is full of compounds and rhyme. The suffering and death of soldiers on the battlefield and the killing of prisoners of war were depicted through similes. The heroism of the main protagonists, the number of enemy troops or the strength of besieged fortresses were highly exaggerated. The panegyric depicts the ideal Ottoman statesman as a brave commander, a clever leader and a pious man. While depicting the landscape, metaphors of paradise and heavens were used.

The display of luxury, patronage and power through lavish gift givings (*hil'ats*, horses, weapons etc.) and banquets were emphasized. Recurring *divan* gatherings where tactics and strategies were discussed illustrates the ideal functioning of the administrative and military apparatus.

At its beginning fetihnames were only written in the name of the Ottoman sultan. The growth of the bureaucracy during the 16th century led to the distribution of sultan's authority into the ruling elite. Those people were sultan's representatives in the public sphere. Glorifying the administrative or the military elite was seen as a way of glorifying the sultan himself. Therefore, at the end of the 16th century fetihnames were began to be written for these ruling elite. *Târîh-i Engürüs* would probably be presented to Koca Sinan Paşa who was the grand vizier and the commander-in-chief of 1593 Hungary campaign. But Sinan Paşa passed away in 1596 while the author was still working on *Târîh-i Engürüs*. Not being able to present his work to deceased grand vizier, the author of *Târîh-i Engürüs* looked for alternative patrons who would appreciate him for his writing skills. Cafer Paşa and the Crimean Khan Fetih Giray should have been thought as potential patrons because they were praised at the last part of the work. The author should have been at a dead end in his search for a potential patron that he hastily finished the depiction of the events which would result in conquest of Eğri fortress and a glorious victory at the battle of Haçova.

It was necessary for Ottoman statesman to create an identity to legitimate their claims to rule in the name of sultan but it was equally important for them to create an opposite identity for their rivals and show them as the ultimate enemy. In fetihnames we see Ottomans are identified as an unprecedented military power and their achievements interpreted as their legitimacy to rule in the east and west. In

these texts Ottomans march against the infidel, take the strongest castles and fight the rebels. With these qualities, conquest narratives function as a proof to their power and as a tool to enhance their self-representation. *Târîh-i Engürüs* is a good example of those literary works which present the Ottoman ruler as the protector of muslims and the enemy of infidels. All his soldiers and servants are worthy people. Fetihnames tell their stories so that their deeds would be glorified and their victories would be remembered.

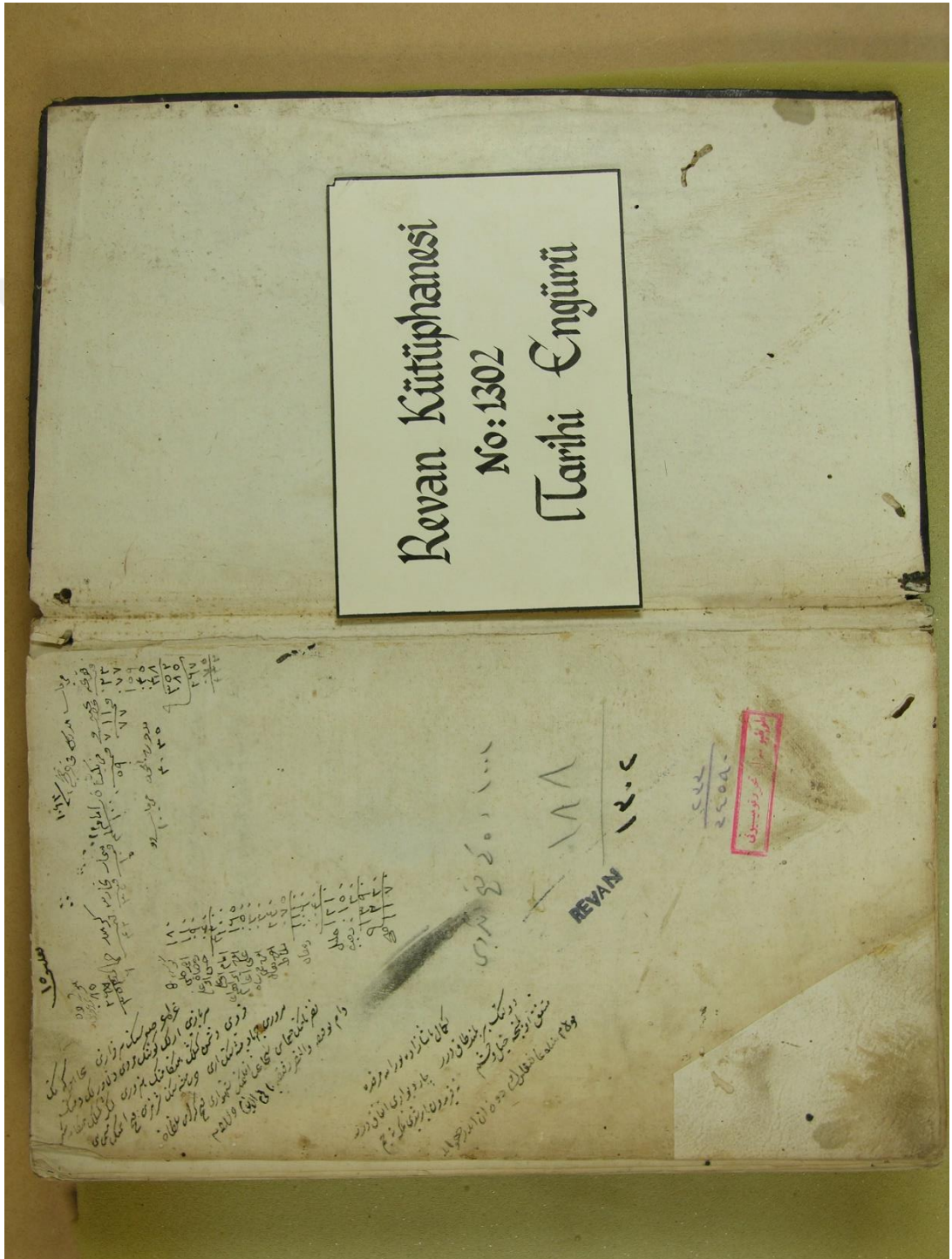

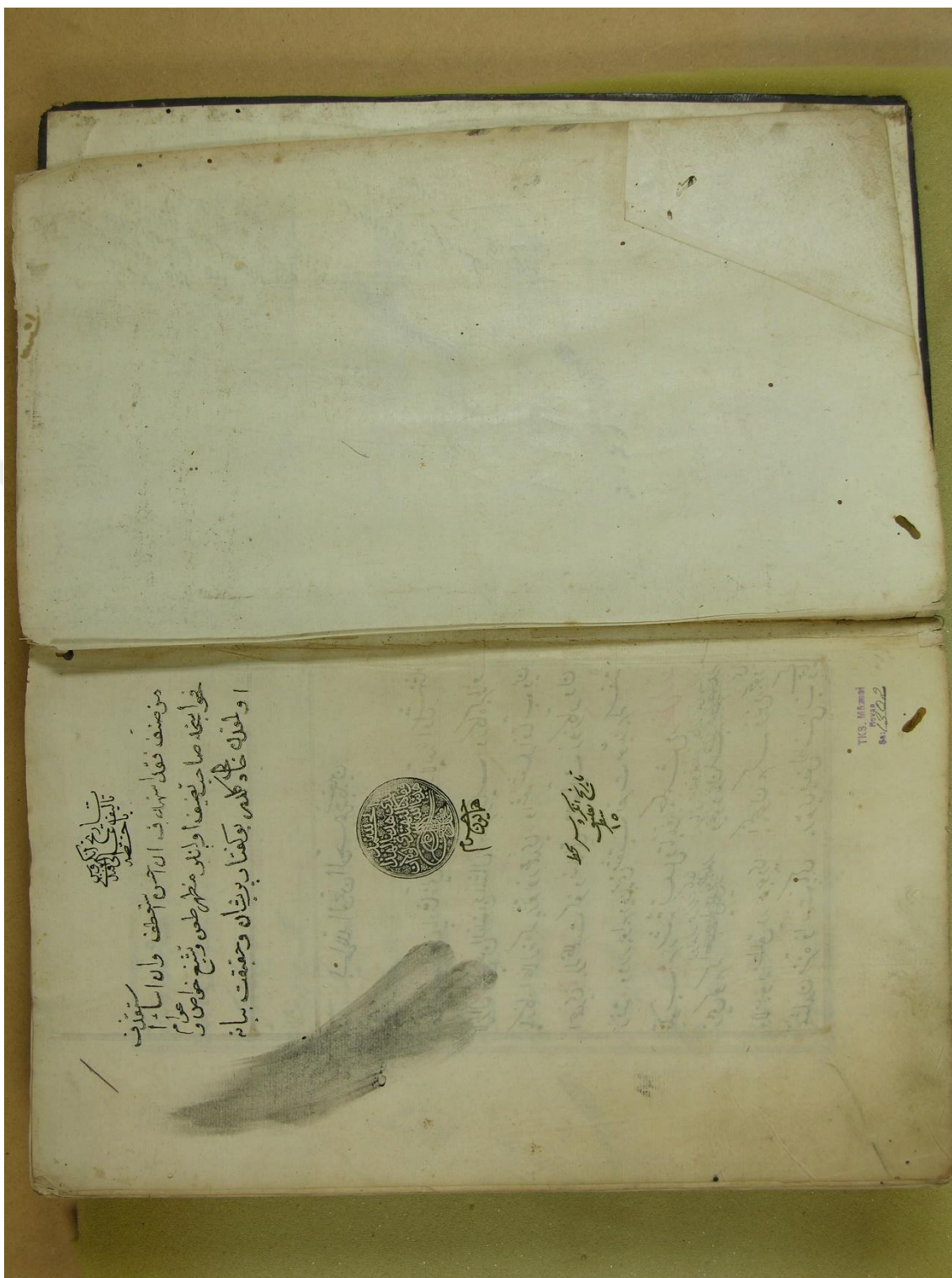

EK B

YAZMA NÜSHANIN TIPKIBASIMI

Ia

بسم الله الرحمن الرحيم

حمدل جمل اول پادشاهي زوال، و شك لا ابيد اول شمشاد
 لا يزال، جل عن الطغوان المثال، خضر تريك، درگاه كبرو
 يارگاه، اعلا زنه كه بر تو فرودميري، و انسه شمس اقبال، و بن
 اجمري، بر اعلاست كو وضلا تي، صحايف روزگار دن
 رفته، و در جوامه دين نيتب لغت نوبه بر كسفته
 قلوب، سر شستر تسديل و با به حكمتش در نظر هر دو
 زني كو هر ~~اصحاح~~ ^{بدر حررت كني} ~~اصحاح~~ ^{بدر حررت كني} ~~اصحاح~~ ^{بدر حررت كني}
 و لا يبو و مطلق در وجوب، انجون هر كس فرض ركود
 تمسك منزه ذات باكي، بر تزي فيض لطيفي با تبا

و دام تلفه ضنين تماش كمرات حمله او شادي
 و در در و در و بخت ورود و فر و صلوات نامدود
 و سلوت فرود **سبحان الذي اسرى منزلكا بهتك**
 ممان كز نبي و **النبي الضمعي** برو جنگ هر درو نشان
 صاحب تيمنا **اعطاك الكون** چشمه سا رنگ ست
 فامعني **فاوي الي عبده** ما و **نموتريك** كاشف الابر
 عين اليتيم، سيد اولاد ادم، و كسند اعجاز عالم سلطان
 سار برده لي مع الله، و صلح قلوب ام عصا كراه
 سبب اوزيش ارض سما، جيب ليب خلد، خوي
 كوزين، و رسول الثقلين، **قالب تومين**
 سلطان رسل بر مان سبل، **فض خاتم كور نكين انبا انبي**
محمد المصطفى صلي الله عليه و سلم خضر تريك
 مرقد مغفوت مرصد و حقيقت آثاره، و الاله اولاد سادات
 و چا باره خشا و كوزين بزوا و صدرات شاري، و وزير
 و سلوك كره بري رايات، **فتح عياض**، اسلام حضرت

استقامتک ، ای یوم النور والیقوم ، استوار و قوی و اولی
 جمد و اقدام ، و نزل ، اتمام ، و صرف کسی مالکام ^{بجز}
 محمد مصطفی فزونتر ، جمیع روشن گف تو
 محقق اول رسول که یابد ، کنون انبیا و انبیا در
 او در سر چشمه ملک رست ، او در سر ذوق اصل ضلعت
 او در شانک ملک مع انه ، قیومی اصل عصیان ننگاه
 خصوصاً چار بار با صفا کسی
 سیادت ملکک صافی
 اول در رهنمای مرد قابل ، اول در پیشوای شخص کامل
 اول در کوسر کان ملا ، اول در خجسته نشان پند
 اول در ساک راجتیت ، اول در مالک ملک تو
 اول بدو هر یکی آنک تر ، عصمت استلطی ر بهر

رضوان الله تعالی علیهم اجمعین
 در این
 جامع است
 در این
 چون حضرت کریم و فتاح ، و ما در طریق هدایت و رجحان

عظم شاه ، و بر احسان ، فیض فضل ازلی ، و مخلص کم بود
 سندان ، سلسله ال عثمانی ، جمد جمد ضروری عالیشان ، نور
 زیان و زمان ، و ما طین باهر البرهان ، ناشرنا شر عنوان
 و رجحان ، و در او در و ارتطین ، معین غارت سلیمان ، و ما
 کلمات توصیف ، ایدوب وجود کنه جو در این ، صفت
 صبه ملوکانه ، و کلمات شمره شانه ، ایل خدمت
 حرمین شریفین ، و حافظت شعور شریفین ، و مزین ، ابلجون
 نوری با روی هست بخت حکم ، و بیان قدرت کلینت
 سحر بر لاساطین جهان ، و جهانیان ، ابرج ، ممتاز
انا جعلناک خلیفة فی الارض براسد انوار قلوب
 بر و جسد ، الفیض نضرت ، و اصناف فوسیت
 ایدوب **ان الله ینزلکم فی الارض و انقلبکم علی ابطونکم**
 بلقی ارضناح کنوز جزیره ، و خزان مومز بنادر ، و قله
 مداین ، و مقامیله ما قد سنان نضرت این ، و بی ابادی
 طنوب سادوی خلافت ، و سلطنت از ، متارک اولیقه ، اهدیت

حضرت بهنگام لرزه، حفظ و حواست، نمود و پاره و ارباب
 خاندان، ضلالت نهاک، دفع و تکین با نیزه، نزل اجتهاد
 ایوب، اعلام اعلام کلید الله العلیا، واجبا و مراسم
 شرمیت سیدالوری، در دقیقه و دقیقه، فوت اعجاز
 هر بار خزان و جوارک، تمشیت امور زنده، نزل اقسار
 انکسار، زان کسلت ارجمند لرزه، و ابرقارون نیمه
 و لایزال، ایوب، بلا و محوره، و مایه شهوره، لرزه
 بعضی هر کند، حدود مکت سطلت، طعی و بهیوند
 هر برینک، ایام حاد لرزه، فوهمه ولایت النوب، و نه
 مرتبه، نیمه فوهمه، نظرد و زنگاری، و اشعشع و شیشه تالار
 نه درجه، پیش روی، البلاده، انبوره، و دیاره، مکتوب و کتب
 تاریخ معتبره، در متمد و سطور، اولین سمت بیان، و
 عیان کتور ماسند **فاما** اول دوران وزنت اشیا
 سکن مسکن فود و سبج جان، سیدحیات، و نهید الحیات
 موصوم و موصوف **سطلت بیان**، خان، عید الرسته و

المنه

المنون، حضرت یار سنج و یار انکروس، غنیمت مانوس،
 و مدبر بیان، اویان کفار ضلالت الواس، قصده توجیه
 و جید ایوب، شراب غرور و نخوت، مدحوش و تان
 و جام بر نفوز ضلالت، بر دست ولایت، اولان عبود
 اصنام، نخست انجام، و نهیمت سراجامه، باش
 و بوع اولان، اول بدفعال، اول فرغ اید، صحابی، مدیضایی
 مهاج، ده، بلوشوب، اسواق بیکار حضرت اناره
 اسباب کار زار و رواج، بلوب، متاع جان،
 کران بجا، و کلابی روان، عزیز القدر و نجبت ارتقای
 اولان، تاجران حضرت شمول، صلح و وصول، یکی قولن
 ایرشوب، ایلان کوفه و فرخ اشیا، نیزه سر نیز اید
 کرباس پوشیدگی ایوب، مکتوب، مواضع شمشیر
 مکتب، نیزه اید مکتوب مجرب، اول قوم مجیم، و ان شریک
 بیجم، و در فرخ میهم، اوز لرزه، غایت نطفه ندم، صاعقه
 کردار طوب و تو تفک، و سینه کفار، و دشمن شکار

ناک . و خندان . حواله قلوب . لافیندن نی شمار
 اوم قلوب **فریق فی اللئنه و فریق فی السعیر**
 مضمونی اشکارا اولوب . اغزالا سیم نضرت
 مقارن رکاب یارشا بهصفت کشور اولوب
 کرده سعادت شکوه . سلیمین غالب . و طایفه خایه
 مشکین . منہاج . بی و لوج . فرزه را غیب . اولوب
 اول جان فتح اتصاله . قزل ضلالت مالک
 وجود مردود خاست اشیا . زوعون واربعض خواصیل
 انهار مرکه خرق و قرن اولو **غناهم بحین** مومونه مالدی
 دوشوب . قودریای برانده . بجار غراب الیمتک خرق
 ورمین . اولوب . اعوان و انصاری . و تلویع خورست
 اناری **انی لفق کویون** . جوشب اربعه یه پویان اولوب
 بهنوه تلور و درو بر ایشوب . اکثرین هدف تیر و کچین
 طعمیتمش قلوب . مقام وارامکا ملکی . دوزخ و سعیر
 اولوب . بیکدوبی سر زشته خلاصه دست کس

نو

بولایوب . عملشال . و اسکندرامه قابل . اولانلیک
 اغناقی معاندی **سکاسل** و اغلال ایلر سراسر زینت
 بولوب . بسته بند و زنجیر اولوب . صحاری بولوی
 ده . بر پارالان . حکاه و خیام . شری نظام . سیمین تن خیمه
 دن . کنته طلوعت . زکیین خلوصت . صغیر رعنا و زینبا . بیضا
 خاتین ملاحت کستر . و دضرت نیک اختر لاله عملو اولوب
 کویا **حود مصصورت فی لیلیم** صورنی معاینه مشاهده اولوب
 ضربت تخ غزالت یجا در جابت . سلیمین . و شوکت کجالت
 صاحب نجابت موصین . حصصا قوه قاهره سلطان
 سلاطین جالمیرین . و مطوبه باه . خاقان خاقین . باهر
 مومنین . نیندرون بلوب . بقیه الاسیاف . و ابرام لای
 اولان . اصحاب خذلان . نه زینت اعقاف . و نعت
 انصاف . نعبه کیزه کیروب . بو واقعه یار لایک
 و قوعندن . و نازل زایل نیک . شیوه عندن . ولایت
 الامان واردل . بکجه تامة و نکستمان . بر خاله ده اولان کفار

خاکسار، وید کوس بر زوشکین، زوزمه نرفت سرش
 خاتایزین، کوش طاقت، حشیم بهر تری کور کور، دوست
 و پای استغلا عیاری نبی قوت، زلی نه اولغنه قلب مختل،
 و خاطر بر عارزه، خوف و شیت، وهر کس، ودر شیت
 مستوی اولوب، صاحب سریر و تاج، اولان، اهل
 صناعات امتراج، انواع اعتدالیه، دکاه، خلافت پابین
 امان ریاسته، نام و نامداریان، واز کسوتی، زدی بیت
 دکیاب، و نادر الوقوع، ارضان، کوندروب، الزام بیج
 و خلیج، اعلی شاع جازین دست، برد غایزین، نصرت ناز
 قورتر مشوس و اقدام، وقت و انجام، ایدوب، باب
 عیالون، غلامتورون، پادشاهی، دوستلق و دشمنک، بوزن
 عرض اجتناب، ایدر نه منیع، کوشوف، اولق عادت همو
 اولمیلین، انکساری، دکاه، نصرت شموله، خیر قبوله، حصول
 اولوب، هر بر نه ناموس کون و دواته موافق و با توبس
 اولدورنی اوزره، التفات اولوب، الیزه عید ناصرت

انده

مهورن، وریوب، شاع اسعد عا و تمنا ای، جارسوی قبوله
 رواج، بولطه، انواع فرصت و استیلاج، ایدر عودت ایدوب
 شهمدا ولد قری ویکورین سال بال، و تکیه، و تکیه، ایصال
 ایدوب، بایندو نفعدا اولان، این صلح و صلحا، کما هو حقه
 مرغی طوب، سر مصلیون طمانه شده قدم بهما یوب، نوحا و ایدوب
 اویرون فروج، ایدر زان، و امان و ریایوب، حصار نون
 کلمه کلمه، تخت، بخت، بخت، عظمی، و اریکه، فیه، غاینه
 سلطان سلطین زان، و خدیو، بر ابر مان، پادشاه
 سپهر ایوان، و شنشاه، فلک ایوان، النوق، بیزدانی، بید و الا
 دور و در زان سلطان باب، خسر و تک، عمارت سر و نصرت
 مظفر قیل، ای نام خصلق و عباد، پادشاه، بخت کوشو نصرت سلطان
 اعزانه انصار، بالفتح امین، و اکرم جناده ای یوم الدین، کربک
 ظالمین، سعادت، و بیاید، مستعدا و لوب **الحلیق**
 تاریخچه کلنج به دکن، کلمه شکرین، غایر ایدوب، کسندو
 اولایوب، شایر طر مهوره دن خانج، وضع اتایوب

فغان قضا بپران شروانی به انباج و انتقاد اوزره اولوب
 ولکن مورد روزگار و عمو اعصار و کوشش تکاب دوار ووش
 قون سپهر سیار اید کارزار ساهه ^{معه} جزوار اولان کفار
 نار خرا و خرملاز و نذلت انک اکتری مرد اولوب اول
 رزمگاه هابت شاره و واقع اولان مطوعه فایز بادشاهی
 باهر ششمنای شاه ایدر بلبله دوزخ کین اولوب بر فرد
 قالیوب هر بر کار فوج باهر ظاهر شراب خردیله ایوش
 و یاده نخوت بر نورا ایل سر خوش اولوب مجالس مالکوه
 دایره و سایر اولان کاشه صلح دست نغز اولوب
 منزله انکار و شکسته ایرتوب اولقچینک طبیعت ^{سخت}
 منصوره ^{نظیر} قو قایل اولوب هر طرفن غبار فتنه و ساز
 ظاهر اولغه باشیوب وضع و تکبیری ایلر قیده مجال اولوب
 ارباب خندان و ضلار سنا لاله کوره گوشمال اولغ مقصد
 بنه نازک شجاعتی خایه ما فو تب **نظم الف**
 بچوشه تکی کردد از ترشینه شغال ایدر ایدر بنه د لیر

نهونجه ذات خباشت سائلزده جرات و صلاح
 ملاحظه سیمه ولایت بوکسنه سرحد نه بعض ترا کند
 و حصار استوار و نشید اوزرله نستوبی اولوب
 اول غلامه وایی ولایت مزبور اولان مظهر رضای خدا
 و پیشوای شهلا و سمل اعنی حسن پاشا طاب نراه
 دلیر و دلاور و شجاع بنروز هم محترم پادشاه مید
 برووش بوش و رکاب نهشتا مید یلش پوپوش
 شاه باز بلند پرواز اشیمان خیرت و شجاعمت ^{لین}
 اجتهاد تکر ناشار جرات و نهانتک فو قند تمش
 وجود پرورد صدقت نمود اکین جولان طبعه مالک
 اولغ اختیار قون کوش طو تاوب **لا خیر فی غیره الاض**
 مغزینک غنلت ایدوب نعل عمل دشمنه مقابل اولم
 پنج نام و نامدار بکل ایل عین جنگد شهید و ثوب
 مرغ روح بر فوغری کلار جنانه طیران ایدوب **خی**
مفصله ق غنک مقلد جوار نو اشیمان کیر اولد

بچوشه

سنة مزوره نوال الكونك اولهه بايسر ستر
 شهنشاهي شيم هاست ناتشاهي وصر جلاوت قشها
 بنامه برلجوش وروس ايروب اولهه خدات كين
 وعينجوت قرين ده صاحب صدرضنا تجين اولان وكونر
 اكرم شيرازم مع هم الام بالاي الصاب محصل اولان
 خواصه عوام بانكرو اناقب مهربان نظم و نظام مجدد عمل
 بن عمل على وانشام مدير تلو بر امير شهاب بادشاهي
 وكونر انر تصريف سعادت نوز شهنشاهي سنده فضلا
 وسند على معين صلي نظام سالك مسالك فضل
 وافضل وعاقت نابع شايخ دولت واجلان وعلات
 هر كوما شجاعت و شوكوت و پيكك اربابك
 ميشه زار كندت و قدرت شيرازه ميدان جا و بهر وزير
 و عسكاه و غا و اخ فنق اخلاص دارين و فتح قلاع كردون
 ارتفاع حلقود و كوكبان زون و وزير عادل بي معادل وصف
 امين

اصف نظره و كمال الحفوف بصفوف عواطف الملك
 الاكبري وزير اعظم سعادتو سنان پاشا اولام الله تعالى
 اجلان و ضاعف اقتداره خضر كريك و حضور لامع اولوزنه
 خط مابلون صداقت مژگون صدور بولوب زوره و شيرين
 و فرقه ضالين ارباب دين و صاحب مودعنه بوجه
 قصدا نانت ايروب قديم الايامن الهي مثلا الان ماينو
 شغف اولان جبل متين صلكك انطلا عن سبب اثار
 مردوعاات بلاد ولايتي با قلوب بولوب و فرين را
 و استراحتي بادشاهي و ريلوب راه وجود خيانت
 نمودن اسباب مجادله و متامل و مصادوره روزگار
 شجاعت و كوشش خايل شهناست بره و تيق زير كندت
 باناركار زارده كفته تازوي كه قلوب صانكري و سر
 بن داغاري النوب بك و نولي لعيوز و طيم شمشير اولادو
 عيالني اكبر اولوب استقام الام شندلري مزاج حلكك
 حورنه خا تاينك اشتر شمشير كك تا زير البر رفح قلوب

شدت معرفت مشرکین، ایل منحرف اولان، قلوب
 مومنین، اراوی تسخیر تو حلا علاج و دراهم طفق و اعداء
 ضلالت غناک، که کی کین حشر زن کلک، مدمات
 دین و دولت، ایام بون، اولشور، بوباید تدارک ویز
 ندره، تقیر و تقیر، خیر اربوب، علی الفضیل، بلدریز
 دیو زمان، ارقین، ارای صابیه، ارفکا نایه اری متصف
 خاوط، عاوط، فتح مظهر، لاج و سانخ، اولان امور، هجور،
 سوز فوشور، ونفرت نشور، تدارکین، بل متدور، بیام
 سریر عالم ارای، عرض و تفسیر، ایدوب، نظم حوز
 جا جاشینکی سیکت، اولان، بادشاهم دیندیندی کوردورون
 منورن سلک، یانه توروب، استعدای غایت
 اینکدر، رای اصابت پذیریری، مقبول طبع بلند تربیت
 بادشاهی، اولوب، تفصیل نکور، اوزور، ظهور ایدان، غنہ
 و ساک، وقع و تکلیفی، انک رای رزیزه توفیق اولور
 ایسه، سیلاب غنہ و شاد، یوما یوما ارای، بولوب

عالم اضطراب، و انقلا بون، سلح اولدورنی، مرات خار
 عاوط، فیض با نرفنا، کاینه صورت بیزه، اولوب
 عواماع کخر وانی، سردار حضرت شاعر تیبین بیزه
 بلا توفیق توجه و جیه امیری، بایزه، زمان، قضا جویان
 سکا، صهار اولدوقن، **ذک فضل الله یومید**
من یشا و الله ذوالفضل العظیم کلام، سعاد
 اجاسمن تالی اولوب، معرفت و اربوب الامال،
 درکا منه روی مال، **قلوب فاذا عرضت فقول**
علی الله متصفا تجر علو غایت الهی، توکل و تجرات
 کیزه البرکات، رسالت پناه، یر توشل، ایدوب
ان الله یحب الذین یقاتلون فی سبیله
صفاکم نغم بقیان رهوص غوراسدن، حطه
 و برمند **وجاهدوا با ما کم دانفکم ذک جبرکم**
 امره امثال اکمل، عند الکاسن محمد، و مودمند و غایه
 شایب، و ارجند، اولوق امیزه، اذواق، غنور و قایله، اولور

نصه بیخه خنک سطر

چایری، دیکلمه حروف علی، ۶، مزبورک، ۲۰، کونند و
 تشریف به یورلوب، صحا و جمال، بشته و قلال، خیم شرا
 مثال ایلد، مالامال، اولوب، کوندور و قنی دولت ایقان
 و سرف، اجلال ایلد، بر صیاح، بر فلاح، ده، طوفنجاح،
 نصرت ارنج، و طیر جاح، زین زین، و وضع کلام جا
 سیر، و برق اتمام، کردون نورد و خوش ترام، برسند
 با و بوز، وار جند، سوار اولوب، ۵، و ریات فتح
 غایات، و اعلام طوز اعلام، و نصرت سعادت
 اجوب، کروز و شوکت، و غوز و نصرت دولت
 بایر شریخسروانی، یوز نور و ب، دست کوس،
 سعادت، ماکوس، پادشاهی ایلد، ستم اولوب،
 عمو اعیان ارکان، خصوصا وزرای عالیشان، و ممل
 نشان، ارام الله تعالی، الیوم الیقین، حفر تریه
 ذات، مایلون فالیلد، هم کراب، و عثمان، اولوب،
 اصناف، تاب، و توان یومعا ادرند، چو کونند جنو

خرکا، غلوشتا، ۶، کردون نوله، نزول ادوب، ۶، بعد
 الودع، بر یق کون، احضار تدرک کس نصرت شاعران
 منزل مزبورده، قرار ایدوب، ۶، مهات خزای خا اتمام و
 انهایی، ایدو کدن صکر، ۶، مزبورک، ۶، کونند
 تلاطم دریا کبی بوش، و زوش، ایدن شکر این بوش،
 و نصرت کس کوشش، ایلد توجیه و جیر ایدوب، ۶، اکی کون
 بر شکر ایلد ارام و قرار قلیوب، ۶، اشمنی و الف
 محرم حکامناک، ۴، کونند و ارنصر والس ایدوب
 بلبلد، بهجت اباده، کلوب، ۵، دیوان ایدوب،
 مساح جنود موصدینه، قائلین کایون، یون، ۶، ایلد
 مضمون ایشردوب، ۶، مزبورک، ۷، کونند و نینه
 حصار اردن، فلک کلین، جوا کلین، اسمان و قن، و نیا
 نسیم، بولاته و بیجیم، ۶، مقلعرا اوزرنه واروب،
 نرس وضع ایدوب، ۶، عدصدا، و برق نله کلوب
 و تک انوب، طوبریلد و ملکه و حضور اولان کنه کاک

بیج و باروری، بزرگترین سوگند، و نقل بخارین، آتش تو از آن خوشتر
 ایلم یقین و یقین، بشیو بوب، اوج کون طرفین عظیم
 جنگ و جدال، و عرب قتال، اولوب، افرالار
 کفاریام، دست خزاقت نوارت ارمک، استخلا صه
 مجال، اولدورون بوب، نصف الیون، حصا قیون
 اجوب، نزل تری قیوب، راه زاری اختیار آتدور
 مسموه خزاقت، نوز ساست، اولقلی تعقیب اولوب،
 نکلنی کلنی خیزنه کورک، یس، نوز ساست، نوز ساست، نوز ساست،
 اولکل صحرای دری طولوب، اولردان ماحد کسبی، طبعیش
 و هدف تبر قلوب، مالک خروج خاقتانی انعام
 بولدور نضکوه، اصف نصف ارا حفر تریب
 حفظ و حراستند، اتمام اعتکاف، مقدار کفایه اش کز نعت
 نما ایلم امیر مارا، و دراز باوقا، قیون پور بوب
 کنایس و میداری، جویع مغزوت سلیم، قلوب، صلات
 منروضه او اسکندن سکوه، بویغ جیل و جیل القری،
 واحد الیون، درگاه شاه صوبه اشعار و اعلام، بیورد و فلزین
 مهور کولیا ایلم، درگاه شاه صوبه اشعار و اعلام، بیورد و فلزین

افزون

وقت نشا اربنوب، زمان بجا نهایت، و او ان و غنا،
 سرمد غایت قریب اولقلی، سعادت لوسه و ارجلا دست
 انا و نضه اذنت الیوم التوار، حفر کتیک، ولد امجد
 و بزرگوارای اولوب، و ایله ولایت روم اولان لوز
 مرد میندان شجاعت صاحب، کک کک شهادت شایط شایط
 راغب طوری ساجیه شیره و غنا، رستم کتیکان عالم بیج جود
 معظم کرم و محمد مجید پاشا اللهم اید بنیان ذات القدر و العطا
 حفر تری روم ایلم لا وری، و پشته زار نبرد و بجا کک
 کزیده و کجک، کورکب، اربله کسره صد برونه، تنلیق
 فرمان اولوب، و اصف نصف راه و نصفه ارا
 حفر تری دینی سعادت و اقبال و دولت و اجمال
 سمندرو بلزاد نه کلوب، اول بهار خسته انارده، نوروز
 بیج دن مقدم کسره و ارفو شاره، عاتی اولوب
 وجه و مناسب کور دوی اوزره، نعم حضرت خزای
 خزای عالم ارا بله منعم، اولانز دیوانه کتیک، و قران و حب

بیج کل طبع و مودت
 عظیم انوار اولدور
 عبادت و حقیقت
 ارا اولدور

بکلی بکند. و اغالیله پیشوز نوز و نونک ازلان تمانه
 وسر باز نجاعت پرور و شهاست کت کجورا کوزده
 دیوشام شریف ملک الامراست مولدا و امر شریف
 کوندیلوب **فناج** فرورده والی ولایت دیورند
 اولان جناب ایالت ماب حکومت انتساب
 مکی الفعال مکی اتصال شاماز بلند برار شاخا بریزد
 و مردیر و نماز میدان شجاعت و و غا ساکت کرد
 عطا نایب شایسته میهن صفا و نماز و نظر **نظر**
 رشک طورشهاست ماک کنگ مردیران نجاعت نظر طلوع ششم
 تا ازلان کاک خزنه شایسته جدید ایش راز اوقات تمام
 الموفق بوفیق اندک **علا** رمضان **علا** محمدیاش
 جعل الله خیرا مومر و دولته مشدوده الاطاب **علا**
 حضرتی که با حق چه عینه مطبوخه اینه ایالت بر وجه اتصال
 حکم ایدوب **علا** کومستزمت متعلق اولان مرتب
 و مناصب قبضه ازلان مخصوص اولان رمضان اولان

سلاطینیه عثمانی نازک جنت مکان فزده ایشیان
 منظر رحمت رحان و رحیم مرحوم و مقهور سلطان
 سیم خان سابق عبدالرحیم و انقار **علا** حضرت
 زمان خلافت لرنده استان عملا لا قبال و شاخ الاکابر
 صوبته جان و دلک بیعت و علاقه پیروز و نون
 طوبیت اید عرض عبودیت ایش لریر **علا** اول
 کرده نصرت شکو مک سپه سالار و مقدر اولان
 شجاعت نمود و شهاست فرود امیر محمود عقل
 و دانش و فکر و پیش صاحبی بلکه اهل
 مصاحبی فضل با غت ایهسی و عارف و
 معارف ائی فنون ابیات و اشعاره مایه نظم
 و نثر و کث به قادی مردیر دلاوری و سرور زنی خلیه
 و جلادست کتیری حضرت مغفوت **علا** شایسته
 تقرب مجلس عارف انسانی کتیر **علا** لری
 سمت قهریه توجیه وجه این غریب ایدوب

زمره اسلام کنار لیا من بود چه در مضطر اولوب
 و مرآت قلب مؤمن کرد و درست دشنیدن
 بوی تبه ده مغیر لکن بستر استراحت فرغ بال الیه
 ارام ایتمک اهل ایامه حرام و کوشش تا عند خود
 خواب ایتمم قلع خلاف عادت مهموه فرات
 حضرت انعام صیقل تیغ آتش بار بار زنگ و چو
 کفار خباثت اودی ایند روز کار دن فرغ ایتمک
 لازم جو خور و زور و کسباب کسب نمود ضیف الیه
 خسته و خنایه و بر یک همه واجبه اشک نصرت نمود
 ایکن تحقیق ایروب مملکت الهی بی ریش برین
 وجه حضرت رسالت بناهی بی رجا و شیق ایروب
 همان لحظه تمام ساعت همان دم جبهه خایه همواری اجوب
 یازنده اولان دلا و در وجه و جشن و خزان و نیزه
 مرد اینک و فوسخ خردک اولاشد و ب اقامت
 عالماب ساحل دریای نیکو نون اشکار اولوب

ق

فضای جوی روشن لکده به برین بر کند با پایه سوار
 اولوب رایات فتح غایا ترین جو زوب والای
 خجسته را برین دزوب کرو فر و اقبال واجال ای شهربان
 جتوب علم بوز به وجهه ایروب آناه را همه
 پاشا را بونک نوز به **مشاهیر خاندان** همون بشو
المنشأ معنی مضمون سعادت تو تونده اقترا ایروب
 به عیار کن کنی قیاسم غمخوار ایرون کفار ضلالت استیناس
 احکاس امیزین بلا توقف و در تک طابو بری اوز
 دشوب مشیه بار و تیغ آتش را ای فومن وجود نا بود
 صحیفه روزگار زور کار دن حک ایروب غبار جاد
 پرف اری کرد با و خنایه و بر که قصد و اینک اولوب
 فضای عالم چشم نهیمت بین و کسرت زلت فسر بلایه
 تار و تنک کلمتی اولی و اعی اولدوقن انبا ایروب
 و بهضیاری و دشمن کوریدین و عدل و معناری بلینین ملازدم
 اوزر زین و اریق وین سندر سوسو خیمین آتش بوزانه بر کسک

16

و تارک تریک قلیون اغنی سمنه صالوق ، و کلب
 نجات احضارا توین دریای نیے پایا زمانق کیے در
و کلفنا بالیک الی التملک منہون ہونونک غنک مہلب
 یوقدو یوقدوہ اتناق بولایوب **نظم الفاص**
 حسنت اتناق حمان بنوانک **اری** اتناق حمان بنوانک زنت
 مہوبی رعایت اولایوب ، ارارنہ اتناق و شناق ، و شوب
 دل اورک اشع نر بوزری بوب ، و شرف رک شلہ
 خوف و ہراسن زبورری او شوب ، المقصد اشش اولایوب
 شہ و اریلوب ، اتناق صفتن اولوقہ جنا چلی لوقہ
 کفاری اور تارہ الوب ، امری نامار و کال ایچار دین بر
 ماورای لشکرہ طور و ب ، بریشان اولین ترتیب ، و
 اختیار کار ایزری اتصال جمیہ ترتیب ایدوب ، انان
 میلان کار تارہ ، تہمت شمشیر ال اولوق مناسب اولوقہ
 کلب پایا کلوب ، و پانارنی معنکان اولوب
 معانوجا و لوق ، بابوہ نر در اکین کفار یارم و زور زرتیر

۶۸

و محصور حصار استوار اولان عاہدین دینی کندوہ معارون
 کلدوکن ، و مظاہر ابرشدرکن ، بوب ، اشش حومان و کلب الہ
 حور اولان کوکلری نشا اب کستخام ، ایشک ایزیر
 سرور و شاران ، اولوب ، انواع سوز و کلاز ایلہ یوزرن
 خاک سیاہ مور و بوب ، اصناف اغنار ایلہ و کلاہ
 نیے نیا زہ ال کادر و ب **و بنانفت اقامنا وانصرنا**
علی اللع کاکلی وارنسن جرخ برین ، و تہیل و کبیر صدکن
 اوج عینہ ابرشدر و ب ، الات رب و جنگ ، و
 اولوات ضرب نفرت ایشک ایلہ قلم بزلانہ جنوب
 و کفار شک دینی ، الامی بدر بلین یساوب ، ککرا
 نے معادل نفرت شیار ، ایلہ معال ، اولوب ،
 طوفندرن آذر یوزر و طوپلہ اشش بر یلوب ، مای ہوی
 مردان دار کیر ، وصیت و صلائی و ہل و نیر ، نضای
 عالم ، و تاشہ بنی ادیہ ازلہ و ولہ صاوب ، ککان
 زینن و زبان **ان نزلہ ال عہ شعی عظیم** علیکن

۶۹

بشهه ایدوب ۱۰ اول عمل جلدانه پائشار دخی اردو
 یوریوب ۱۱ یا نژده اولان غنا زکریکه هر بری تفتن تن و
 ماکون و دشمنی کن عتازده و سزا فزازل اولونین
 مناع کران های روح رسوله اوب صا توب استعد
 و نظر رضای خدا اولنای برزم رزده خوش جام
 تلوب مجال عودا و غلمان و جمن زار و روضه رضوان
 انواع دوق و صفا اید داخل کفاریارن بچگون
 و بنام و غنمت انیام زهراب حصصام غزات
 نضرت ارتامی ابجوب کندی و دن کجوب
 قویزان و سیزده غلاب الیمه و اصل اولوب
 تیغ الشفا رموحین و شمیر ابلر کلین علا غای کزک
 بشارزه اولر با قوب و خانان وجود مردورین
 سبل قهرله توب اگر بی تیری قوب کزده بوز طوق
فاجا للمنی و ذوق الباطل علا غای غایر اولوب تالیب
 ضربت شمیر بران غزات نضرت نینجه شاهیه ایرن

ارباب

ارباب خسران ۱۲ قاردون کجوب ۱۳ زار و انگار پولان
 اختار انگ ۱۴ صد رنده اکین ۱۵ اولای مجاهدین غلوی کین
 و نضرت رهین ده بنیان موصون کیم استوار اولان
 لشکر غلوی و شفا ملر زین اربوب سمت مر اجنته یان
 و طرف اقامتدن زایل اولد قزین عمل انهر اید اولان
 کفارتضلات ارتام مناهیه ایتکلر کاکان جای
 خوشتر ارام ایدوب مقابل و جباله بر العلم
 اقدام قوب باطله میدن و بز و مجاده اولان
 لشکر ظفر ایتداتک اولر زین اولوب مار
 بر برینه قارنوب انوب و برنوب طردین
 خیلی اوم درنوب بایزده جوی خون نزل حمله
 طغیان و جریان ایش کرکشته اردن جا بچینار
 یغلوب صحابی و بوری ده واقع اولان تلال چیلان
 یرن و قن شهر اید مالان اولوب و پائشار و
 پنجه یرده خروج اولوب ضرب و حربه امکان چنگ

۱۸

واصله آاب و توان ، قایاب ، توصلات نایب
 ایریوب ، مؤسسا درین ایریوب ، احوال روزگار
 زورکار بویوردن ، اولوب ، کوجب طالع نصرت یزید
 سمت اربانه مقارین اطمینان ، محصور حصه یمن نظر عین
 اولان ، ارباب دین و نصرت قرین ، برر کلوب
 اعدای ضلالت اشتغال صورت انفعال کوسرتوب
 برناملق ایلدیر مکران ایسه ، خوبزه و جلیه ، یغیر اوکستنه
 جانجه اولک ، موجه دردیو ایریولوا و خطوان اولان
 ارسلان کک کر صیب ، ونیب ، آتیزون طوف
 اولدوغوزن ، اعدا شیر سولت ، بیهیبت ، بنگک
 محابیت ، بیز نکوت ، زات نجاعت نشان ایلین
 اوکلون دغوب ، کونک نک بربابن باصوب
 بجه وئی نیکس ، باروت ، ویرلین اوب
 واورانق ، وطورا قیلن ، انش تخلیقوب ، یاقوب
 درست هانلیغجه قدرلین بوروب ، و برنجی طویلا

جو

چویلیوب ، ونجس طمتر ، یتمشیر ، قوب **المصلح**
ههانا لهنا دیو درونوب ، حصا دی کیروب ، مقام جند
 و جرده ، شرت ضرب ایوانا نایب قدم ، وراخ دم
 اولوب ، بین الانام برنام ، اتمش لدرک ، تبیر و تفسیر
 محل تصویردن بیرون در ، وکن بو جاده عظمتی ، و واتعه
 کیری تک ، حدوش و دوغوزن مشرب مسرت
 ارباب دین کدر کورته قون ، اولدوب غی
 سر سرداران مجامیرین ، و سرور و عکر مومین
 غنهای بلند بر واز جمال خلادت ، وکنین ، وهای
 سرازاز فضایی شجاعت نکوت ، ربین ،
 ضابط قواعد علوم الاولین ، والا خرن ، طالب ملاب
 اصحاب الجاهده ، والیقین ، ساکک ساکک عدل کربن
 و زامب ، ندامب ، فوت میان ، المید تبا **الله**
 انفا ، سعادتکو و عظمتکو سردار نظر اقتدار ، نصره **الله**
 الی یوم القوار خضر نایب ، و خضوع و التمس النور زینکس

موز و محمد پورلوب ، رنج کوز نکلوه ، شجاعه آتده
 وشاهت آتتا ، شیزان بشنزار بجا ، و سربان مرک
 و غا ، قران کلکسی هابلی اجهارنا ، و محو و محال ، و مروج
 شهباز بند پرواز دلاوری ، و سیمغ نماز هنر پروری ،
 نصرت نموده طلوز زود ، صاحب الشجاعة و کجود ، والی ولایت
 حلب اولان مروتو محمود ، باشا اللهم ابر بنیان وجودها ،
 بالضر العظیم ، والظن البوری ، الی یوم حشر والبقا بر ساروب ،
 قران و طلب ، حکم کر لیه غبار باری کیمیا دراز ،
 کاکمکا در شجاعه آتاره ، یوز نور و روب ، ککک
 المردنی ، عواطف مالمو قاتقا ، متفخصه خلعوت فادابله
 منتر پورلوب ، و ابالی ولایت فنام حنت تمام
 اولان نصفت ، اتحاد ، فتوت ، اعتبار ، مراد باشا
 اللهم بر مراده و باشا حضرتی ، رضی غایب غایب مامور اولان
 بشیوز نونام کچولیک ، مهمات لایزلین ، و قف
 مراد رنجه رشته حصول موصول قلوب ، زوجه مجاہدین

معدن

معاونت و کرد و موجودینه مظهرت انکلتان
 الجاهدین اعظم در حله عند الله منومنین حصه دارا لبق
 امیدنه ، نجه کنده بایندن ، است و طون ، و حریق
 و اسباب ، و روروب ، هر برین سرور و کامنا
 ایدوب ، انوار تعظیم و تجلیل ، و اضاف بیکه و تهنیل
 برله باعث فتح جمیل ، و سبب نصر طوز و لیل ، اولان
 لایست فتح غایت تجیری ، و ^{اولان نصرت آتقان} انکلتان
 و نجه بهجت بهجت سرمه ، بادی فوز و نجاست ، و نطاهر
 غزات عالی درجات ، اولان علم محترم ، رسول اکرم صلی
 الله علیه و سلم حضرتین پیغمبر ، و منندا قلوب ببرتو
 مبارکه ده ، ارسال امتحیری ، المردنی کلوب ، انقل
 انکلتا ، سعادت کوس در اظن نوال ، حضرتانیک خصوا
 لکن نصرت ششخالک ، سعادت مند لری ، نکلتا ،
 و جرح معایر ، ایرغوب ، هر طوفان علم فتح فیق
 شادمانی انکلتا ، و جوانب اربعه دن ، انقاب

ان

نعت و کراماتی تا بار اولوب و درگاه عملاً بجزای ایتا
 دینی کرد و نمکت و درونش و در سینه سینه با یونیه نامور اولان
 غفور بهر و نعت کسره اون بیک نیکو بولر ایله موصل اولو
 و دروم ایلی یالنده و بدون عاقله سنده اولان چین
 و عقیبات اولام استقا اجاهها حضرتی دینی روم ایلی اولان
 و سرحد کبری و بدون الزلیله موصلت ایروب
 و انجی طایفه سبب من کون کون کسایل فراوان کبی انقی
 کلوب و خیمه سالار دینی علم محترم نعت محم
 رسول صبی و کرم صلوات الیه و سلم حضرت کتب
 سالیه بجهت پیرایه سنده بجمع اولوب طومنده
 بولمن امیرله کرده سادست شکوه خزانه طفق و نم
 اولوب **فَقَالَ اللَّهُ لِمَا هِيَ عَلَيْهِ عَلَى الْقَائِدِينَ** منهوره
 ماصرف دنلوب مراتب دینا و افزونده موز و کرم
 اولوب بر مرتبه ده شکر فراوان فنی کون جمع اولوب
 نهاست غایتنه کوزلر بیهوب اولام نیلالت اولوب
 زاد

زاد سرحد بدایتنه ایتریزی روز بروز فضایی بنام
 بجهت افزوده بر اولان خیم و نگاه فلک
 اشتباهی نسیم نهاری غل نهاده تحریک ایتیک
 نالسم درباری فراوانن نشان و بر روی کسرت
 جمعیت لشکر نعت اشتمال ایله در راضون اول
 خوش حال اولوب حزی حصار لرون تانا نام
 قلعه که علو مرتبه ده فلک هم تادر اوزرنه وارین
 فتحه مابشرت اولنده قلعه کفار یام مقام
 ارام ایروب حصار کبروب جابجا جنگ
 و حصار قیام کومستر دو کلزه سینه بینه زار بجای
 بیکر کوسا رو غا فرغام بکنت انشام روز بزر دظون اول
 روم ایلی بکلر کسی محمدیانا برتس وضع ایروب قلعه
 منوره فیما تن مناد بکن طبل و باروشکن و
 دشمن کنن ضرب زلر ایله بر دکوب بیج و بارور ای
 طوب حاکمانی طوب کتور و طبل و روجن

ناکه قرین ایروب جا جاولار و کیکلر اجوب زمره
 موهین ننه عالیا یور یوب قبضه شخیزه کتور کیک
 صد دنده اکی حصور اولان کفار سولار جناب
 سردار ظفر نشار و نضرت نشان قرع باب اسنان
 ایروب **العنف کوه الفظ** متضامجه امان احسان
 حفظ و حراست و ضبط و صیانت اولمق ایچون مستغنی
 و دوزدار و ایمر نامدار و شهامت شفا رفیق اولوب
 انان قاتلوب سارترین نام حصار نکاک قرین و جوزا
 نجان اوزرنه وار یوب ایذه دخی حصور اولان نکر
 کبر و اکی صورت کور کتوب حوب و بجه قصد و ایتمک
 اتمش کون شرت طلب مرک مسمومی شاهده ایروب
 ضربت شیشیریلان سردار جلا دت نشان و علم مومنین
 نضرت اقراندن خلاص مجال احوال ایرون یوب
 استغای غایت ایرو کتونه اولون امان ایتمک
 فخره فروره نکیخ و نیکو بر وجه ایسر ایروب **نظم**

حفظه توندی انکه لشکر و اری یرلشی اغایلر
 انان دخی سردار نضرت نشان عک فرادان ظفر اولان
 توجه ایروب حصار یانیک بهج و ابروی بهج برین
 ملاحق و قل نی بی نکل چولایه ملاحق روی
 زیان ده بر حصار حسانت کلین و بر طعه مناسبت
 تریمین دکه تشید و کسک کسک کسک کسک کسک
 فانا قل بر صحر کرون و دخی صالحه انک کسک
 و لو کسک و برن در نک خیزن و زرنک
 و سایر الات بیکار و جنگ ایله معلول اولوب
 خند کسک شوی طر سکا کسک کسک و عل و بنیادی کازنده
 اقران ایروب بر کسک کسک و ارتفاع قدرله بهج
 سقف نکاک بنیاد کسک کسک کسک کسک کسک کسک
 الوب پای و قاری دامن کسک کسک کسک کسک
 ارتفاع یرلشی بی بهج و دل اوزنشی حوب اوج یایه
 قدرله جمع کسک کسک کسک کسک کسک کسک کسک

22

و زهر بر جو بیط کبی حصای طلاس ثوب بر و زهر احاطه
 ایشیک که عقده ریاح کورت بنگان قالمشیری و بلبل
 جوانب ایدینه اشخار اولوب اذدیف سربکی
 دیمیم شازدانی نار نار ایتکل و کس کج و صلیک ازان
 عصمه اتصال ارمید اولوب **موتبه** حال تیشیری **موتبه**
 بولیر قلعه اولوری رگش بیج و بار کسکی سار اش
 کرة انشه اوانی مکان **مستقل** **طوبه** **موتبه** **موتبه** **موتبه**
 مگر ذال بدخال جاکس کوزدروب استغصبه رای
 و عیون فالک اذدجم نضرت ربوی نقضای بیم
 اوزرنه طوقلد و عشان نظر اقران قلعه فرور **موتبه** اولوب
 بلوب مشور ضایده کنار نضرت نوب اولان ملاعب
 خایرن ایلم جمعیت ایدرب نضرت بکار خوش ازار
 و نضرت کله زار نضرت مدار ایچون مشورت کلوب
 نجو نضرت کتایم بر نضرت جمع ایدوب بالا خان
 دلامه نضرت اولان نام لحن دوله نضرت نضرت
 بلش

29
 بلش و بیغ تبین ایدوب قلعه فرور زنده با بوزار
 این ضلالت بین ری اوزره اطافه طوبه و زروب متصدیا
 جنگ و جدال لکن اسلام طوز انظام اولوب جای
 خوشنده ارام قلوب با ده غرور و خوشنده زور کسکی
 ضور بهر و اسف حلاوت کتره سی سنه فرور **دلی** **موتبه**
 کونده زربین کلر جوزروب کوبه بیکر الاید زروب بیت
 و صلی علی خیزدن جو صلی کسکی درون بر طین اولوب
 کوز و خوشنده دشمن اوزره یور یوب تیغ اب کون
 و اش بار و نضرت نمون ایلم زین جملر ذاد و بار یوب
 حاصل عیون کسبل فایه و بریک هوا سینه غازیلر
 نمازک دلاورلر سرازک جابجا کوزدروب نماز طین
 ال و وروب منزه جیش اولان نضرت کوبه کیش ایلم
 بلش نوب النیق و و بریک صد زنده اکین **موتبه** **موتبه**
 بر این قلعه و خارا ایدوب سرازک و وفات و و بر
 نضرت استغناق ایچون ساسکما **موتبه** اولان **موتبه**

وکلف زما و درکش ما یا تا تو یارب . بکار بکار تو
 تو بخند و چون دلت و رود بیولو تو بخند . تو یارب ارام ایرو
 صغاری و برای خیم نر با نظام ایله . نرین اولوق کن سکور . دالار
 میرانه سوروب . دل اوب . و دیرلر عوضه جبار ابروش
 باشکن تو سوروب . و خیر ابروخه اجه کفر اولوب . بنم
 زنده نخس جاشها دت قلوب . کنی زحاک زادی
 و ملت آوده . ضربت نمش خوات غلظت سمانه نظر
 ووشککلر . فضایی کار زار وده . تراه جالاری نایاروب
 بعضی حصاره محقق ایروب . و بعضی ظهور زنده کیروب
 سطره نایر . قانچا نیدون بلوب . کندو بکسلی تینه دوش
 کمال جبر زدن حصار باروزنه . اونوب . نمدار طوب
 و تو تکلی واریب . انش ویروب . اورودی مایونک
 یکا طوب کلشیرن . بران ایروب . دورود خانیله
 زین وریکا تیره . و اجنه طوب برق نشانیله . ابنه اسانی
 جره . قلوب . انکار نارسه باری تمشک خنج . انهارها بست

دیکر

25
 و اشار قدرت . قلوب . وقت عمر اولوق
 کتار ظلمت ظلام کیمی . الایله یعلیوب . طانتره جوب
 جنگ و جهاله اهنک . ایله کل زده . غازیله ابروش
 الشوب . ویروشوب . بر و جهله جنگ دیکاره ووب
 کار زارا اولوشن کره . کف زاره قراره سراسمه اولوب
 غلبه خوف و بیم . تمشیر بران خوات غلظت نشان ایله
 فضایی واسع الاکانه ف عالم دیده نه میت سیمولر
 اصغرین بیاعلیم . و ایتیت محصل الایم منزله سنده کوروش
 جان تا تو انزلن . پنجه کره املاکن . قورتر ووب
 موش . بهوش کیمی . نعبه حصاره کیروب . قلوب
 بدیلن سنگ دشت یعوب . و خاندانک
 تیلن . انش خضیت با قوب . و ولولن کنر نوب
 کستر خانان جشم عنزلی چکنه اوت . و قوب
 بر پنجه دم مدهوشن خاموش اولوب . احوال امر خار
 نهراب تمشیر خوات . نفرت نشان . با سارترن

عادت مهوره مکتوبی اوزر حصار بزار جنه
 عجم اور دوی مایون اولان حوای مایر انضایه نظر
 صالوب جنمه و خیم و کفاهه زیان نظام مجزی پابان
 اولوب قزاسکه کوزار ابر مویون و ماور استنه نظر
 یهدون و عیاله و عیاله به رشته تصویر ابر شودون
 بوب شراب خورده و زهر چشیده کبی نخه سی
 کندودن کجوب اهل قیوکی بقیاری داخل اسطوره
 اولوب **مکتبه الذبیج عند بیع الیج** چالوب
 چایندان غا اولوب علی الفوق قال بد فعاله
 وزنت کتر نضرت استغالی بدهروب بان و م
 طلب ایدوب سبیل بیل کبی جاری ولان نزه
 سبینه خار راه اولوب جابل اولکن ایجون
 درون کسینه بر کینه زدن انکار اولان اه انش باله
 بالکله وار شکرین اش اوروب مقام غناد
 و خالفند ارام و قاز فلوب جنگ و جداله نقد

اولوب

اول شری و کسر دار شجاعست شمار خضر نری
 دینی اطراف حصاری کوه کسوتوه کردون شکوه
 عالی ترسیده لر ترسین اندروب فیلن شاره بون
 اژدر شایل نسیان میاکل فلک سنگ رعایه کنگ
 طوب برق مصحوب ایله ترتیب و کتلیق بود
 بعد محصور اولان کنار خار برن کسین کسین
 متعصک سخر دعوت دین مبین فلنوب اباو
 اسکیماراری غا هر اولین ماه **مزدیک** کو کندو
 سزاده اولان طوب برق مصحوبه جای انش بون
 قل بر موج حصار استوار کنگ ر فلنوب عقال
 و عیال ارباب ضلالت باشد نه اولد و نوب
 و در مان راحت و کسرا خیری نازمچ کله طونوب
 قلده یا تفتک ایچی سمی کسینه مطابق اولدوغون کون
 غروب طوب برق انش بون بخرسه بی بام کوه بولنوب
 مغرت کنار خاک ردون و آب و خول کوه فلنوب قول

26

واقف سرا را راجی عارف حارف نانا بنی غلامی حضرت
 وساج انار غنبت ساک ساک چود و سخا ساک ساک
 لطف و عطا موزین سپهر اجال و باغت و اناب عالی
 اقبال صحیح صاحب است
 قسم اقبینک حاجی جوادت ملک فرخنده
 مهر مزیب برج دولت غنا اصحابک جان جهانی
 الودیه تابد ابد الملک الشان ساد کلوغاری کریم خان
 ملک بالنتو والعموان و شهید بنیان الکنانه بانقر والرحمان الیوم
 والیزان حضرتی سابقا بنی طرف شرفه نیجه علی ضایقه ده
 لشکر تانار انج غار وظور اقتدار ایلر انجور عاون یادشاید
 ضیافت بروز ده بونوب انوع مساعی جمیل و امین
 خصایل جمیل ری علی ظهور و بروز کش زات جلیل القدر
 و عظیم الشان و حضرت شاندر نیجه بوز سیک لشکر تانار
 انج خندار که مذکک غارون پرون و صد عدده صدون اوله
 سرورده و شکست کوننده کلوب اهلوردی تبارنه عالی الو

اصف اصف را کوشورکش حضرتلیه شرف اتصال الیوم
 مسرور اقبال اولوب جان ملاقات بهجت سائز
 ازا لوطور کفار قطع بنیان حصار استوار بانده کور غیرت
 و اجتهادی میان بند ایدوب عهد و میثاق سرشته
 خلوص طویسته حسن اتفاق اوزور ربط و هموند کلتون
 انوع تحسین و کرم الی جمیل و غم فلذ و نصکاء کفایت
 و رلی صابری متشکسجه کرده انوه تانار شجاعت
 اتقن زمان اولوب تانار مرداری و دشت نجاران و
 قریم دلاوری بدنه زار جانک شیر زری و کوسار
 و خانک بهر بن بروری که اکثر نیک بوزی صحیفه اینده
 بولا و کبی غل غنشینان مصفا اجا و شجاعت نهاد
 تجلیات بس نعت انج غل و غنجه و غنجه
 و خاندان اذکره بارکران امتنا زن مورا اولوب زمان
 شان عالیان باهر ابرمانه اولو جلد مطیع و مفاد کر که ازا
 اشارت لیل و ریایی فراوانه ماننده صورتی بلدر و ب کجوب

29

کتور منگونی صبح مطبق بود در قاطع اخلاق کفار
 بود در سالک اطوار ابرار
 بر متقاضی زمان خان غازی اسب رهوار ز سواران و آه
 بر پنجسری یکلونه اوب ولایت کفاده جا بجا تک بازی
 قلوب کشمهند باد پوزیزی طوفند و فی پراستان
 بوم کبی شنکاب یوزین کورمزش غرابه دو نوب
 بر چگون اینجند اورودی مایون نعت مویس
 اسباب غنا علم طیلوب بی غایه زاد وزواد کوز
 بر سنده بونوب میان کشده نوح روزی اوزو
 النوب صاملنه بلیوب شب تنگ و ناره
 توش نا ماه تابان کبی کوسر ووب دانه شیخی لوبو
 کبی در دم در هم صاق مطه بازرک دست و بازوین
 بودوب ویزان ضلالتان تروب هر بی نظیر
 زیان ایدوب نان وچوین کسجه به الماس کوب
 یاشستان غلغ سحاب غم قبلوب کاری تبه

طوق طویل ابتکر کبی طوب و تو شک کسب نجات
 کینه این قشوطوب دست و بازوین تروکان و ص
 ار استه قوب عالی کسب اوق بی اوب خا یولونه
 سهم سعادت و رضای خان جلادت نشانه اقتدا علی
 محض دولت بولیری اوان کونک کسب اوج کوزده لوری
 ویر کونک نزله اکی ساعده ایرتوب اعلا کونک
 بلدروب فرود عات حیانه بی عبا تخم کرب و مات
 اگر لیری ایا حصه سایانه اقیاج کلبوب و علی شاده
 انش فرود ایا تمید ایاوب قانزه چک و بخش اوب
 الاز به نیکر کسب چینه و عام و عیوب بر لیری و کسب و
 ومان بین قیدله قیدلری اولاوب بر علمه و اول
 زادوبه لرزن غری نسه کوزیوب و مامن دایه
خیلا دض لا علی الله و ذها معنونه اتباع ایدوب
 دست توکل ایل جل مین نمانه باشوب نم قاعله
 اشاع ایش لیری نظر نسه بولر بر اوز کونک و در محقق
 کوز

وافعال تجاری کبی خاطر کی کندر و پوزاری سب . اولوب
 بوزن ماعدا روی انورلی شمع زین کبکے اتین و بار
 نانینین کبی عین اولان اسرای زبا بخت انقا سوری
 سوروب کوروب کوش خایمه ارام لوسرت اکل
 این انجیسی چوله صانوب ارواح سولگی نجر روی نجره
 وصال حورایه واصل اولوب اتصال دایلی زبا به لعل
 اولش در اول فرقت بر روتنک بیجیسی نی
 سایر عاک فرقت مانه ایله محل جنگ ده طرف اعلایه قصد
 و اینک ایدوب اتلی تر و خولگی یزه دور ثابوب
 کفکک طالع خوشت مطامیرن برج صله الموت قرن
 ایدوب و صونش خند قدی نرزد و درتک فلایه
 و نقل تراب و بطر قد زنده طوب و توکلان استرا
 انابوب غیر کیک کوسه پیاده وارد قاری بر لر
 بولر سوار اولوب و ایدوب اداء عذرت ایدر لری
 حتی طوب عیب و طرز بیاری مظهر منوف رب جمیل

بزر

و طالب روضه رضوان و سبیل اولان ثکان بکار کبی
 خلیل با نا حضرتز سنکس اولوب . برتین ان قوب
 اوایا نیر چشم و کوش اولد قد و وجود شهسود وجود لری
 نشانه طوب . کرم صوب اولوب کل معنیها فان
 شربان نوش ایدوب واصل روزه نهدا و توصل روزه سوزان
 نظر اولش لری
 کندی اولک ش خنده کانی شهر و سدا سکند و اصل و
 رحمة الله علیه رحمة الله علیه بومنوال اوزرو برنج کون کن نون
 مترون خصوصا درکا مینا بجزاری اتقا اولان قدوه
 ارباب اقبال صدقت نون عمده اصحاب اجال
 موالا مراد و الا کابر جامع جملة و الفاق ذوالقدر الام و النوال
 تخصص بیز خاتبة الملك الله صن اغا راست معالیه خوی
 هم محرم باوشانی ده بر و رش بولوب نجده ام کمالون
 سعادت مترون شهنشانی ده تویی بشیق خزینه کمال
 صلوات اوزرو قیام دارام ایدوب حل و معوی شکل

اور نمته تک اکثری قبضه تصرفه توفیق اولاد مباح
 اندکده بر وجه عدل حسب اتمام الیه اتمامه ایگور ووب
 علی خصوص نفس طائفیه طائفیه کمال البینه جوار ند
 نیک نیزه متعلق اولاد بیع و شرا و اکثر احضار زخایر
 مبی انشاء مایه جملیه جملیه ظهور کتور ووب اغنا و
 و قولا و ضعفا کلی شافع و نوایین مشاهد ایروب
 بین الامکان شرف صدقته امتیاز پوش موزی طریقه
 و سرافراز اولین رامن در میان ایروب با یک
 نظیر ما نیزه بر سر قانقده و بطرق سور مکده و بلجیه دست
 عبودیت لایم اولاد خدمات مبرور خانانیده برقی
 و شرف علمه توفیق دست دشمن شکست کجوز ایروب
 بزل مقدر ایروب القصد بیل و نهار طریقه طوب ووب
 الموب عاربه و مقامه و معارضه و عماره دن لشکر توفیق
 بران و بر ساعت کجا و شکست او با یوب مقاصد
 و مضاربه او زره اکبر فوغلی ذبحه الشرفه کفالت
 شمار

شمار حصار توفیق اجوب بر شرف اولاد غلات
 نصرت سمانگ اوزره بر یوب بیج و باروی حصاره
 نهان و اشکار مقدار طوب و توفیق و توفیق
 نینی تک و ضرزین اش تک ای واریه با کلیه علم
 کتور ووب اوردوی طرز جو ستمه طوب طاشین
 و توفیق نذقرین باران ترک کبی بندر ووب
 بیجه دلمه زری اب وصال حوریه قاندر ووب بیجه
 خور و غنوده کولکری خواب غفلتین او یاندر ووب
 مشام جابون فوج توفیق استنمایه رواج طیبیه
 بو باندیش بر بو اناده سرور نامار حضرتی لشکر
 طرز شمار کوشجاعت اناره **علی البینه تحت خلاص العرف**
 مضمون اشعار ایروب هر صفوف نصرت بیوفه
 سایه سالوب خطی عا طفقدر لست غل اولد قلنده
 جنگ و حربه و اینک ضربه نصیری اولوب
 اذران روم عمو کفار بیا تک اوزره هجوم ایروب

اکبرن دوزخ مکان و پنجه نین بر جان فلوب خوف
 موبم و بر اس ابله نجی کلودی عمل درک و احس
 اید موب وادی جرزه تاوب دری طلوب
 بین الکسشی تر اش تاب ابله منقود و نیاب المیزار
 اول کون لشر اسارون بجه امرا کرده شهیدیه داخل
 اولوب بر مرتبه جنگ عظیم و حرب دلم اولوب
 تخیر و قسیمی ماوای ادرک بوج شدر فصل بکور
 اوزر کوفه فوئک طلیان و عصیا علیه تجا ب
 منکس اولوطه عوما فلان عسکه بنیه انجون در سادون
 اطلالیف مالک تو جیلرین اولوب اول کله با
 الذکر و القدریه بکلر کسی اولان بجه پاشا اتم زین جوده
 بانجامه و اعلیٰ حضرت زین سندی واروب سردار طلیان
 ملائی اولوب خدمات مبرود ده بیل اقتدارین
 دیو خط معلون سعادت موزون وارد اولمک بانیا
 و احسانی اجوب حرف دینار و در هم فلق ابله

عد

صد اعتدالک زیاده برار کتیر جمع و در هم طلوب بر برین
 الات حرب و قتال و ادوات جنگ و جلال
 ارکسته و زین ایدوب مویجه اولوب حصار
 صاحب قرینه واصل اولد قلدره **ما تقدره** روم ابله
 سوغو جانون واقع اولد قبح ایالت و القدریه
 رمضان اطلالی خطای ایدو کلر در زیاده تازی اولوب
 غازی غزیه کور وروب التی بک انشا غی تازی
 اولان دو القدریه پایله کمالکان محافظه اولوب
 شان جلدت نشاکده مندرج اولان شوکت
 و شهاست کوشجاعت متفصلا **بهمر کیم**
 دیتیه و رقیه فوت ایمسن دیو فرمان ایدوب
 زاد و زاده اقامن سونوز ازه توجه ایزره نوزج ویم
 فلوب عمل امور تحویل و مرجمتی تقسیم ایدوب
 تکیده نام قسیمی وصول بولطوزه کونک شدت عصیا
 و بلخ و صحت طلیان رایج در ایکی منزلی بر ایدوب

سه دار نظر شفا ره ایشکسن دیو کنار زمان و جب
 الا ذغان وارد اوطق کیمی باذن همات خرم تا پوی
 تبارک و تیمم ایروب بر وجه سار صغ فریست
 قلوب باقودنه نام محتر وصلت بولور فلزوه صف
 اصفا را و شیر نصف ارا و کوشن جانب بزرگ
 فرمان قضا جویانی خاتون صدور بولوب کیرون کان
 حکمی باشک جمع ایروب استلوی بنوا سمتزه
 تار قلوب کنار ضلالت شاردن اول جانوده
 اظهار خیان ایر اولورک محی املاکه ایر شردوب
 بر دخی امر شرفم فو بوله صادر اولورک اکاکونه علی
 اوتقمه بیل مقور ایسکس یوزمان اوتقمه اتمه آقا
 وانظار اوزره اولوب ناکافار نکال رک حصایک
 استوار اولوب طرب و قوتقلون جخلق خلایق
 اولایوب سردار نامدار و نصرت مدار نظر اقلدر
 حضرتلی بکل کلبیری زامرای ناماری و باغشا و یوزمیل

اول

اولاسی نایب اولری، مجب الارب، کتوب
 غدوبت بیان، و فصاحت لسان، ایله شت قلده
 صعوبت و عمرت، و قوتقضا راه، کثرت، و قوت
 و طابورلی، بوزملادقمه، دامن خوس حصایه می و کون
 موصلت، خیزن تصور اولدرقن عیان، ایروب
 بوکلام، نصرت انجا، کوشن این، ارباب، بوشن
 رای زین، مقبول، و تدبیر کزین، و معتدل اولدرقن، محل
 تحقیقه، ایر شردوب، با میده جاری اولان، تهرظنا
 مرواراجون، بکل کلبیری و بکل کلبیل، با بر شرفه، و لشکرت نامار
 صالار نعلیه، مبارکت ایروب، اهرزدوی عیایونه
 دالالصالنوب، هریم جلودن اول کجوب، بولار شنده
 بولونوب، از اولر طوبورک نفازه می بلنج ایردک، مناصیب علی
 خسروانین، هر نینه طالب اولورک، درنج اولقابوز
 انوع العنازل اولوب، بین الاقران ممتاز و سرافراز اولاس
 موزدر دیو نلدا اعدای بولوب، دلا و درر اتمک بکل مایه

و حاضر و محل مرور و عبور و مسقیم بنظر و ناظر اولوب
 حضرت اصف اصف نزلت دینی ساز و سلب نیز
 ایل و جودش هوش و کوشش است و برین زمین و
 مرتب قلوب کذک کذک نکر حضرت رهبر دینی ایل
 نازوق لایم حرب و ضرب مستنون و فوق اولوب
 عودا ساحل طایفه کلوب بیان موصوفی الی الی
 و بطور نریمت ناؤر کوفه نفاک کند و شایسته
 و از در بهت طیار قلوب حضرت سر را نخواست
 شعار دینی علم رسول اکرم صلی الله علیه و سلم حضرتان
 پیشوا و نظیر و معتقد و دستگیر ایدوب بر جاح بر جاح
نزدیکت کبریا و جحی کونی ایدی با مر فانی الاصلح
 اولدان کمباری وصالای نرطایه صابوب جود موصوفین
 جابجا سوار اولوب حکمت خدایه ای و قدرت سینه
 نامشای بی بر اول صحنه مائوسه و رات نقضای کون و
 بزرنگ و بوس کشتی آفتاب عالقا
 کلب

کربان خندانده فاش کنی ایا اب اکین کجوی و سپاه و
 بعض ارباب مناصب و جاه کرده کوه کجوب و وضع
 اولدان کور و دردن دینی زوره غاست حضرت سات
 مورد و عبود بشیوب نر و پروک ابکی جانینی شکر
 حضرت اشتغال ایل مال اولوب کفار یام نریمت
 مرسوک اوزر نه هجومه منضیر اکین ملاح نقض و قدر
 کشتی انقادی غور طایفه جقاروب ساحل برورد
 ایشردر دکه شلم محمد علم حرم مجری و انش و سلیت
 فتح غلبت اجدی صلی الله علیه و سلم نقض
 عالی بر نور و دیده نریمت دید کفار خفاشی کور
 و بر نور ایدوب طایور نخست نشوده متواری
 و ستور اولان کرده کوره فلاکش بوجا کور و
 نیر او غرد و طین بوب کسار کوه و مدد کوش بر بره
 کلوب الای بر ایلین بیابوب و لکن اثر دینی
 بجهوری قزنده امتناع لشکر طو زهر ابله مرس وضع
 ۲۶

طریقی کوشش بری اول و ملتو عاھد ایرتوب سلا
 نختہ باشوب بنیاد الکتو جزو تک الازن الوب
 طریقی جوروب کند و ردن کجا برتاب و نجس منیز
 و نیاب اکتہ بنیوب و معتدلی لشکر اسلام
 سردار نظو انجام دینی علم محترم رسول اکرم صلا اللہ علیہ و
 سائستندو جمع اولان غزات کجا درجات و کمات
 مسجاب الدعوات بر عالم بالای ال قالدروب
 نفع و نیار قبولی اجوب اواز تسبیح و تمیل و
 وصلی صورتی و نیز زمین و زانہ زلہ و کون و مکانہ و
 دیروب ایکی کبر بر نہ کیروب شیرازہ جنگل و
 ایتکل اولوب غازیار ممتاز جنگل جولہ زم خورلہ
 سر بارلور و تونک انزالر سر کوشش غیب الہی مرارلر
 ملایکہ رعد و برق الہی و سارلر فصل فصل کفار یارم ایچیل
 و حربہ اقلیم ایروب پنجرلر جام شہا و کورخو کلام اولوق
 و پنجرلر نازانہ مملہ اسب شجاعتی میدان شہا متہ کوروب

مویلا

صوبان جلا و کور کوی کفار خاکاری باجال کم نمند غزات
 ظون بیوند قلوب بین الانام مہتمل خواص و عوام اولوق
 خوشنام اولر کلر زن ماعرا عواطف علیہ خسر و انک
 التمسک لیلہ خود کلام بہور یلوب بہر مند و سود مند و
 بر مراد و خرسند اولشاردر احاصل حاصل اولوسر دار
 ظون شمار و غزلو خان کا تبار و بہر بران نصرت ایشمار
 و اطری ذوی الاقتدار و بالجل اول غازی غزادہ موجود اولوق
 ارباب مناصب و جاہ و لشکر ظون و کتک و کلام
 و مہلک و غادہ کسردن کجوب طلوع نہار دن وقت عزیز
 جنگ و انوب اولانوب غزات نصرت کلام
 لب شمشیر ابداری فانی بولا انوب خلیم لشکر برین
 ضرب و حرب و جنگد محرم اولوق دین صدار استوار
 و ساحل انہارنی تار بی صد ذبی غار کشتن لہ مال مال اولوق
 جوی خوش اولوق جایی اولدی کہ بز طونہ جا کجا کلگون
 اولوق احوال کونہ و کونہ اولوق باشوب و کینت و

حج

وسیر نیز بهینگی با نیک انوب هر تیریه ایرزیک
 میلک نصرت نشانیو اعلام نجام شکر اسلام شکار
 و بر دوام در ایات بهیمت غایات کناریام بکنار
 وینک انتظام اولوب کناریهین بوکار بارانشین
 وایتمک جنود نصرت مکنی شاهید اربوب نیر
 خور دن کجوب . و باده نخوت و سرورین جوعه
 ضحوت نموده میل قلوب خور ذلیل و خور و علیل
 بوگرک الهوی طریق وارد دلیل اولوب ساهه سبک
 مجاده سکین اولان استغ غرمنوعه برن برار تو قوجیلو
 تجمل قلوب بدرقه سبیل بر تفصیل اربوب غایر
 ابوالعالی برادرانه دشوب اربوب اکثر تکب
 باشین کسوب انواع احوال غایر خود کام اولوب
 ایام نصرت انجام بادشاهید زود کنار سرتو مکنر نایب
 و کنار سلام نظر بر سرور و کباب اولوب نیم
 غایت بی بهیحق و نیم الطاف و اسع الاغاف
 دیر

واجب المطلق فوشانه **انا فتحناک فتحاً مبیناً** معنون بهجت
 مؤمن کوش نصرت روش نیز عالم کر و کس و دار
 اصف نظیر لطیف اربوب و دست حکمت وید
 قدرت نهال نخ نومی روضه امید و در جان و حسن
 نصب اربوب **وینصر الله نصره عزنا** معنون رشته
 استعاره منعم و محق نغله سر با تا تالی حقیض خاک دن
 ارج افکار اربوب کمال تضرع و نیاز ایلد با بی علم بر لزل
 رسول اکرم صلوات علیه وسلم حضرت زینب و زینب
 جناب کبریا برینغ و نیاز قلوب **بشیر** بل تورن دل
 دیر ککل و متصل و ترقی و تامل و بر ووب **کناف** صلابت
 امانگی **طابور** بهیمت کوشکری انزام بولوب
 بر و بر کرده بری قالا بوب **هر بری** فرار بقا لند
 قرار اعلی ۱۲ بار قدر عزای **کناف** بهجت
 غایهین بهیمت ترا تیری و **کناف** و کناف بولوب
 در ایات بهیمت ابایی مکتوس اعلام تکست انجام لک

سکون و تنگوس قلوب و بارنگاهای و چشمها
 و خزای اسباب چهاری جمله نمانان اولوب
 عسکر مایون فرخنده نظر منصور و نظیر الملقه رباب
 فتح غایات اسلامک شرف و قدری کماکان تبه
 عمو قرا بر شوب بشارت اسلامک انقال لشکر زوال
 لککوب مردان طوفان اولوب اکثرینک منزلی فر
 و دوزخ منوری بسته فترک مردان سفک و او بینه
 دست و بازوی دلاوران بی باک واقع اولوب
 سزارنه کوره خالان بوشدر
 زهی طالع زهی بخت و ستار سنان و سیف و تیغ کلیدی
 طالع کلیدی کا ترک بر سر طوفانی
 قیامت فوبدی اول کولکل فوج ایله خزان بروری بره
 مبارز در این دری و افز خداک لطیف اول کولکل
 بوزاری کندی بیان شرح له جهانه کلیدی نمونه فوج له
 زهی کوب طالع که اوج فزونک طالع و برج و ستارک

اولوب

اولوب بوفو حیات عظیمه میان کرا حضرت شتار
 بالخله اطراف واقفانده شایع الملقه ارباب دین
 ظنویون و حضرت اقتدایک خصوصاً حضرت
 پاشای کوشکرتانک مهر و اداری و فنق فوادری
 اوزره جمیع فزون طلوع ظهور ایدوب ایام عملت
 انجام باد شایمده هر کس بحسب الاستخفاف رعایت
 و التفاتت ببولوب حصار آتکف برج و بارون
 ضربت طوب برف مصحوب ایله یعوب ایندرد
 حضور اولان کفار نار قراری نایب آتش نمونه برانده
 باقوب باندر وب و جمعیتای او جاعنه اب تیغ
 بنی سنج لشکر ظفر رهبر ایله صلور قیوب سویندریک
 سو دای سویدی دلانده هویدا اولوب بجه عطاء
 صاحب را و امر لشکرش و فضل و قدر ایله شایه
 ایند و کلانده بوفله همه کس بروج شایه کسند
 و توفیقانک ضرر اولدوبی نوردد بوق و نوسند

74

اولوب دکلنسه و باخود چرق سوریلوب
تولوب اتش یولوب ککلر ایلنسه و لمن تخت
رس غیر منصور در یوختیق یوقیق اولقله روم ایلی
ایانده اولان چها پاشا حضرتی که در میدان شجاعت و نه بر

شجاعت کلک صاحب غوامیلانیک نصرت با
اولنشینک مرد در ایری شجاعت کونک در نزد
خانک در دروا نیدر اول زانک کستم کستان اول

بولنیز یولیم برودش هاست
کور عز یولیم بر اهل شجاعت
ایانده وزارت و منصب صدرا که نماز و بدو کمال نظر
اولان دستور شجاعت شخصه و غیره جلا درت نظر
حسن پاشا حضرتی ایالت روم ایلی فویض اوله
سرا و از پیر یولوب باب حصار استوار خانی
برینس وضع انکام امر اولان غن شان معکانات لری

منهج

28

منهج اولان غیرت و حمیت منفکسخه هاست
باشرت و دقت ایروب بر مع کون اینجه کرون
سطح کوره کوه نیشلر وضع ایروب کاز فاجر
جد و جهد ادر کجه نغنه قادر اولایوب عظیم
طوباکوب باجا باب حصاری دیکه که و بهر
غریب لکته بشیلوب افلام در حصاره کوره
کوره کفار کیروب جمنون رد اولوب عیالکر
ظفر بهر کوره البرز بلر چرق سوروب حصاره
و بعضی غلامه نعلر قانولوب طوب اوله علولنشین
نارضیب با دشتانی نظر در شوب نعل و بهر
مئلون ذروه افلاک و بهر ایروب
اشکار اوله قده میان کتور و ریش در یوز نا اولوب
جله لکتر صرف بهر سر کاکار ککایاب
بناب سادات مالنه جم اولوب ابتدا که براف
دک غریب کتده شجاعت و نازده اوله رعامت

وزعامتہ تصرف اولوب بولداسلوق بونانلو
 جاشلق توفوق دیو وعده ایروب خطاب
 سطا باین باشاق کوش ایلوکلرله دریا بیلک
 کبی چش فوش ایروب اوشوش طرش بولد
 یوروشن در دیو حصارک وکلرله جان اوب واریت
 وربه اقلام اقلام فوب قال شکرین ضلالت یز
 اتمام ایلوکلرجه کفار بام و خابری دنی و فوش ایز
 اولغین عیالغیرتلیق کجک متا کینه خندقر توب
 طویل دروزب و تخنیز اولر جا توب سدر کجوب
 نندرد کوب قونبار ایا توب وطب انش محبوب
 و تونک نی در تک یا دروزب متا بله و متا بله
 یوز طوبوب جک ایلوکلرجه خات دین کجک
 یوز دوندیموب شش ر عا له و طبع صادره عیالیه
 یز و کان وصف و سنان کفاد و یروب سمدر وار
 انش سوزانه کربوب نمیز انش بار ایلر زو کجا کابریک

نورانی

بنایین عون عذاب جهمه اولاشدروب کذک
بفعل الله الطالیق مضمونه امدق دشور لر بی وطف
 کفار نار قارون انقار بولان طوب کاشلری و چیخه
 دیر و صفر و مردان بنر وور کججا عت پر و رک
 باش جان و تیزن طوب کوروب منزل و ماوی
 چنان بیدروب جام شهادت فوش ایون غازی
 لاد و شش خیزین پر بنار هم زار روضه رضوان صوبه کورور
ولا تحسبن الذين قتلوا في سبيل الله اعداء
عندنا هم يمذقون نعم کونکوننه واصل و تامل
 ایروب اب حیات رحمت رحمان فاندرد زوی غزله
 کیم کوش ترب جام نهادت ایلی
 جنت انا ویکان اولر ایلک را
 شوک غا زدر ابر سر سزل تصورنه
 باش جان کبری احسان عذاب
 ایلی کبری بیلان خیزه فوش توبت ایلی
 ایلی کبری بیلان خیزه فوش توبت ایلی
 ایلی کبری بیلان خیزه فوش توبت ایلی

27

که چون نام صحیح و نام وادی وارده شد اولوب نبالوت
قد و قتل عذاب المریق منکس تصدیق ایروب
 من بعد زلال برغال طر فزون معاون کلک کلک و کلک و کوی
 تقدیر چه حصاره کیره کلک ارمحال ایروب غنیمت کلک
 اشنه حال اولوب و سواش شینک جوف و غنای
 غنیل انگلر حصاره استواردر تا اولنج اناغ انک نکلون
 بدل ائتار ایروب روز دوی غناد و اسکنداردون سجا اولوب
 عکرت ماریسه فصل فصل یورینز ایروب جاها
 انی طوب موک شوکب شدت فزین کفار
 نیریت مار مار چار زخم کسیره و سوجار نزلت مار
 دم بریده کیمی نیر زین و سورا خارده تار ایروب
 نوغا جایی مامن ده مکس بولوق مضنون این اولون
 دیرکن جوی طوب تدارک اولوب فضایی بالاد
 فضایی اسجا و وری بوردن بلای نکلانی کیم اقولیم
 ستور اولان ناکلارک باشیز بوق درک ممتق
 اینک

اینک اسپانکلر و مدور و همی زنی درک دیر لر
 و طاش باغدر ووب اکثری زبسته و دیگر جان بود
جهنم بیملوها فیش القار متفکس خیم ناسیر و خامت
 تا ز صوبنده جای کیر و نزل بیز اولور لیری خصوصایین
 و خاک ششیر زنی و بزم بجاکت هیزر دلاوری اولون
 طایف کچوی نونک اب کون و طاب انش نکلون
 حدون اوزون کفار خاکری زیون و سرکون ایروب
 کویا شهاب انش انهاب ایله طایفه خایفد
 انشاء **و جملناها اجعنا لئاعین** منوم انزاب ایروب
 و محصور حصار استوار اولان اخراب دوزخ مکان
 شدت طوب انش نشانیله متعجب و دیگر اولوب
 خلاصه تیر و مناصه و سیکر مبر اولور و فی بوب
 ذات نحوست سالتنه ایستونل آک و نیشیری
 مردون الموت قدام خلفا فیختارون بالموت هم طرار
 و کا صلح عکرت غنای . کون مودری عالی تو

مخابره و مجارله و مناظره و متاعه دن سخا اربابوب ، عتلا
 جنگ اول درجه به ابرشکی که انشرب و توشنگ
 کرمی بجوب ، ترا و جمن ، و کان لغا و جمن ، قابوب
 و سیف و سنانا جانن مرداک ، کزنی مجموع و ضروب
 اولمغه فیلر ستور غدر و قراب ، اولغه بنیابوب
 و جلا و رخ و قراب ، نیمه و طایه الثوب ، وای
 خیرتو قابوب ، وایم بهار و صیف و خریف
 مورد اربوب ، او ان نشا قریب ، اولمغه
 برس ایدنخن نی نیش ، اولق مرتبه سنه و اربوب
 اتصال وصال و کس صاردان ، مردا بکله یا کوس
 اولشرا کین ، اصف اصف را ، سردا کوش ، اللهم
 سرورده بالغه العظی حضرتی ، اهل اسلام به معرا و کمال
 واضطراب ، و غلافین باثره اتصال و انساب کس
 اولدوقن بلوب ، بر روز بروز نضرت ا فوزده
 دیوان ایدوب ، اصحاب کسنت ، و ارباب غنت

درب

و سایر کله نغمه نغمت ، بالکلیه حضوره کلوب ، عیب
 ارباب ، یرو بر ندو طوروب ، قرار اید و کلر نغمه
 درج و نمان اوجوب ، جوا کلام نغمت نظام
 و تحقیقت انظام برله بوزار استالمت ، و روروب
 بهور در کله ، حصار کفار جا جا قلوب ، و حضور اطلان
 کفزه فخره انش و مانله بانوب با قلوب ، جنگی
 سینه قدر نری قابوب ، طاق تری طاق اوشکین
 و جلانوب ایدو صهاری غازیلر زراب کس
 احاطه ایدوب معاون و نظا هر کلوب کنگران
 قابوب ، بود قدر کوندر زحمت ، و اکت حکم کلین
 مهلت و زمان ، و رنگ ، مناسب کلر علی
 اخصوص اتمه کن کنار ضلالت مال لک کوب
 مردان نوز نوال ، او بکلمش را نا اجماع لایستخوان
 شاعره کلا یقتمن متضاج کس ، اجلن مقدم ، اوز
 و اجمالی بتو کس کن دفعه جاز بوز ، امیری بو با به

۹۱

امهال و امهالك اصلي بوددر شوکله کوفه پوره رانوش
 ز نام حصار ي تبضه نيره کلوب اولاد و عيالان
 اسير و مال و مختارين تبضه سبخر ايد پوز دنياده عيش
 ز کريميل و عقاده سبب اجر جزيل ايد و کند کشته
 يوقدر واکره و عه شهادت نوش ايدوب کرده
 سعادتمندان اولدوز دولت و سعادت بزوم
 مرد نمزند و شتون قوتماز و دبر سعادتکا ز فاجردن
 چنماز بوضوحه تهاون و کفا بل و کلا **تَمَنِيًا فِي نَيْمًا الْقَمَام**
تَدْفَعُ الْمَلِكُ نَأْمَ بِلَيْلِكَ نَالِكٍ وَ تَجُونَ مِنْ كَلَامِ حَيْبٍ فَمَا يَهْت
 اختواکن مع ضايبه اصفا انجان باشميدر کفابين
 ضلالت و نيک معاون و پيشواي اغوي شپين
 به نيمت رينان اسه بچکله تکا بزوم مظاهر و نيمز
 عبايت رب العالمين ايد کله توبين در بودار بار
 عمل زار اولابوب به طلاعک اتو در محسوک بزوب
 نمزد اولوب افروجات مات اولدوز کله و کليل

40
 بزاملق ايد صلح اولون ايسه بکرن ايراد ايله زونکاني
 ايدوب کتک ايرودر عي در خصوصاً **فَقَدْ اَدْبَا بِلَيْلِكَ**
اَقْتَصَبَ كَلَامًا کلامه صفا نمون سعادت غوسينه
 نقره فسخ و نظ طرف اسلامه تورا اولوزن اشارت
 و نبارت امتش در ديو بو پوزون بجه در رنج و بيند
 کک بانه کتوروب جواه زوايه اسماالت اولوز
 کوشن نقره لروش غرات کا درجات کلوب
 اکابر و اعيان و امراء اکافي و بلبله کک ز نظ نشان
 سعادت کوسه دار نقره اتزان حضرتزون بوکاسک
 اب حيا نه عامل کلات به کفلات اش پيرک
 انواع نقره عرض نیاز ايدوب ديرکله نقد جابر
 سبب لاولين والا زين حضرت نيک راه و بن بوز
 نوا و صرف اولوق جائزه منت و عين سعادت
 ايدوز اولوزکله قلعه قوزور نه مرتبه ده حصن حصين ايسه
 و حق ناز غيز کله باقوب ياندروب عبايت حضرت

و ماب مطلق بر کفار ناز و ارک کون و کوه ها در
 پادشاه اغوزنه و سلطانم دولته اب روز خیل
 ایدیه یوز دیو درج دینین کوه رعایله بقلب مکانو
 مکانزه واروب ضرات مهودیه بیل اقدار ایدیه
 و سردار نصف شفا حضرتی دخی کسرتقوله تک و
 فالوب ملاحظه ایدوب اینککه باین جسم لردن کوهی
 عبور کند و بجای اجل ککوردن ایدیه جاز دور جائیز
 اولش در تاجزه خرمن تودر جای ابر مانع قوی همورا اولیا
 زمین غنیمت بلوب حق جلع علا در کاکه برون استغاثه
 و سید کانیات کسند و جورات عیال سلام و صلوات
 حضرت نیک روح بر نوزدن استغاثه ایوب کون
 او کردی استغاثه و فحنه و غنیمت ایک کک کس بس
 امر ایوبی که حصاره بورش در یونیه اوله مناول بیان
 صوت بلند ایله ناز فالوب کس کیکه ایوب
 غایز جامله بوروش کون معلوم ایدیک معلوم
 کون

کیم و کیمت اولوب بختا شکار کوسرتوب حاضر
 و حیاه اولوب سلطان اناب موب و بار نه
 کیدوب تبه کاک میاده نجم ناز بدن ناز خاندل شیخ
 شایمل بهر و زهر اولوب و ختام امر دردی مایونده
 دخی جامله شمل باقوب دکاه رب الاربابه التجا
 ایدوب کمال ضوع و خضوع طاعت و عبادت قیام
 کوسرتوب اوازه تمیل و کیمیران کینکردن بخت
 و صلا اولدقه حضرت سرآر اصف را و شیر کالک
 کس دخی بدعتا بکزه و یک جامله کیموب زمین
 و سنن وضوی قام رعایت ایدوب ایکی رکعت
 نافر ناز فالوب روی اغذاری خاک سپایه سورده
 جناب کربایه ال فادر و رب اله کار کلا مکا به در دکا **نظم**
 غنیمت کون کک کلبانه کمال کلک ابر غریبان
 اولور امکنه نام کک کک بجان براد اولور کک کک ناز
 کینام جوق کون زمان سکندر قودر دامله دران سکندر

تکدر فلکاه اسل ایلان کبدر سندر اعیان و کوان
 شاع کسینز دروشی کاه بکلری دروخس غایت باز
 بحق بر تو مر جودت
 بحق حضرت شاه ارت
 صفار در الهی کلب رزم ایشکس غار زرخ فوزه
 میسه قلی بز فسخ حصلا بناتر سو سوزدر سربازی
 خصصا محصور حصلا سوار اولان خصم نابک افروزی
 سعادت اخوی سوره اخلاص خاص خاص من دت
 واجب الوجود که شنبیه و تحطی او یایوب
 واحد واحد و فرد محمد لم یلد ولم یولد اولو من اقا
 عالم کبی عالم و عالمانه اظهار و انزاب اشک
 انکار کبی ایدوب حاشا غنا زن و زوز و چون
 و پوزد سبب قلوب ثالث و نذنه اسناد ایمن
 ظالمان اولوب انراض زان جسمی دن برور
 وحی و تیزله آوارا قایوب **لن یستغفر لک الیه**
 عدله

عبدالله ولا الملائکه المقربون توین تعویق ایمن نی
 وینا و نذر اصل خلقات موصولی **ومبشر برسول**
یا قی من بعدی اسعد احد ایت کرکسکن صحایف انجیل
 کک ایوب **وما سمعنا نخل فی ابنا الا ولین** مضمون
 تمک ایدوب **انتم وایکم فی ضلال مبین**
 خطایه عا طیب اولان بکدر و نذر بودعی بلا و عینک
 مراد و تصویقی **تالله الذین لا یؤمنون بالله امرنه اتباع**
 و انقاد انکسر **وجاهد ولی الله حق جهاده** زومونه
 معدود اولوب **تدرتم ربکم** درگاه اعلا که لایق خد
 و عاوه بولمغزل ممدور ایگ در ارادت سنک
 تدرت سنک غایت سنک هدایت سنک
 دیو تعیغ و کبره و زاری قلوب استعدای غنایت
 اوزره کین **انی اجیب دعوی الذی اذاع علی**
 شوعالی هدف اجایته ابروب کنار خاک ک
 قلوب مکلوز خوف و خشیت و شوب عا کر

ظفر بانگ اشغ غنچه اشغال اتمردن نضع استمان
 ابره لم دیو استخلاس جانه جانشوب نصف الدیره قلعه
 یازدن جافرشوب استغای امان ابروب منزل
 حضرت اصف اصفلا ویشکونکن تمام نضع ویاژه
 اکن سمع ششرفلانه ابروشب ککار جناب خلد جلا
 وجم نواله حضرتانه در رشک و تیا قیوم و تیمم انوشهر
 ششده اولان ارایه علی مخصوص درگاه ملامه بولوی
 غامی اولان کشیز نظر روز ونا ویزر شجاعت کومار
 بجای حان غا دامت محلیه حضرتانه من بعد طوبی نونک
 اتمانوب حرب و قتال و جنگ و عدلان اکن
 نهایت برلو بیکزده دشمن پراغله حاضر اولوب نزع باله
 قرار و ارام ابره سز دیو بنیم یولوب سلطان کنکار
 لشکر انکار ترک و بار ابروب بادناه اناب قلع
 افکاره باش کوشتروب فضای عالم و عالیها ازانان
 زردیور نوره غرق ابروب لشکر انکار در دای میجه تونق

الکرمه

اولدقه اراء برداری کفاردن برنجیم بانر حصار دن
 جقبوب ساد تلوسه دار نون وفاق حضرت کینک
 اوتاق بهجت نطق از کلوب عقود عهده
 بالانفاق برشته حصول مر بوط اولوب بزنی و کللی
 اتماری چیز قبوله موصول اولدق نصلکه **ان الله رب العالمین**
تاج العارفین علی بن ابراهیم
 اولنوب سبزه زار امیر ی نوید اب تاب
 عقول تازه کیراب قلوب نثرف والیف
 محرکاتک **۱۲** کونده رایات شتخ غابات
 خروانی جابا بروج و فلک درون عروج بی بله کلوب
 انوار فیض انار اسلام ایل در و دیواری شرف قبوله
 متولر و نمودن بلبل خوش ناکسین کلین و دلکش صلابه
 بالابلند شاده تدار اور زرنه بانک بجهی و زان
 اجهی به باشیوب کلکاتک فتح فتوح جرح برین ایزد
 کرده کوره خوشت شکوه کفار مهور و ثلثوب

سی

بایکس و تکتوب ره خیر کیمی تا نایه قهرله مورین
 بکجاب وجود خباشت اولدرن درون حصار
 اولوب معدوم کنسه ارنه اولان رجب اولان
 و خیش اصنام ضلالت نشان اب ناب کلله
 شهادت الم حجاز و تکتوب صلوات نروضه
 تکتوب معابد رایین اکیق ماصحکین اولوب
 بروست شتا شکرین کوب لطافت ارباب الم
 رنگ کار ریح نطافت قرین اولدقده حضرت
 سردار طومار و نصرت عین دیوان ایوب
 وزاری کاک ارا و اوردن انزا و میرین کنورن
 عموالکر نصرت انما فر حضور لام اولدرن پوزورن
 مبارک باد فتح نوح قلوب کاهو حقه لایمه تنه ادا
 اولدقده حکم علیه باد نایه که عموالط نوحات
 غیبیه در بوخظوا اثر و نصرت کتر الیه مشهور افاق
 اولان حصار کاک نفاق کردون رواقه نخله

مذنب

مذنب و مطلا درکس غنا و شین زینا طوبه و مرتب
 کزیده توکنکر و بدیدره و رخا یاقتر واریس دیزلا غار
 و انبا و اخبار دانه طوبه بومه دولت و اقبال و
 و احوال الم ساطع لونه ده خارراه اولان قلعه قوملان ارنه
 متوجه اولوب سابق الذکر رمضان اولی محرم ایشاکه
 شکست و شهادتیه نادر الاشغال دالاتان و مهابت و
 شجاعه مزارایه بانان میدان صلابت و جلالت
 رستم و ستان و قوت و قدرت و کلمت ده
 بهمن زمان و تمن دوران پیشه زار بیز و جانک شیرینی
 و وادی کارزار و عتاکم بزیر دله و دلاوری حبیب
 و نسیب و ذی شان سکا نشان المینت عواطف علیه
 خاقانین ابالت تهن الیک کاروان بهر طوبه
 قرنی حصار لردن همون و شکست و وازون اولدرن
 واروب فتح و بخیری امور نونه جدم و موقوم اولوب
 بو بابه توقف و تازی را اکر میسکن دیو زمان اولو

۶۴ در کسک ۲۴

واستونی بپواد سخاوتی یکی اولان امیر خود که عالم صیاد
 بوانه دین سر حصص منصوره ده پیش و پوپوش و عیار
 طورش او توش پنج خیمه صومارش برکش و روزگار
 کوروش مرد دیر و دلاور و در هر شمع و هنر پرور مالک
 رای ریزن و صاحب تیر کون اولمده سعاد و بنا
 توشتیری با شای نالاله انرا بل کون و کجست اولوب
 قلعه بپوان نیلن مناره بدک دیوارکن و قلعی کن و دشمن
 کلن طبل و در نیز تاراک و احصار ایروب و چه
 محمود کن اجوب اولینی جسم و جوشن و زره مهمن نیز
 سرتیز مردانکن و سایر بات و برنج جنگ و جلال ایله
 مرتب و وزن قلوب و کندور دینی زین و کمان
 زرمبل و اسلحه کیموب سرا با دشمن پراغله زانست
 ستوده سیرترین کلن و نیزین ایروب بر صبح بر
 انخاب عالجاب ابلق جرضه سوار اولدو فی کبی زین
 زین و مذنب کلام فلک کلن و جوشن تمام برقی پوز

دارون

کرد و دن نورد بر سهند ارچمند و سارتمند انوار اولوب
 الویه نصرت احوالین جو زروب والای رین درین
 شیکلا علی الله و تمکلا علی جومو رسول الله توفیه
 و چه ایروب صبت و صلابی شوکلوی جمع برینه اولوب
 و دبدبه کوس مهابت و نهانملی زمان و زیننه زارله
 بر اقوب قلع مکنوره ده اولان کنار خاک و دین
 منکس اولمکن ضربت شمشیر ابارارنه طانت نرت
 طوب آتش بارنه استقا حاکمی اولدو عن بلوب
 تارون کجوب زار یولارنه سالک اولدو طری غلو
 برق خالط کبی ابر شو ب پنج باره عظیم طبلین
 بی نایه خیزن و تو شیکلین و بالبله حصار لارن اولان
 بات و بر اقوب بر اقدروب حصار مند کوری
 ضبط و کسیر ایروب محتاج مر مات اولان عیارن
 ترمیم ایدر و رب و کیکلسن جامع ایروب صلابه
 منو قصد ادا اولمقوب میگردار کین بیون عنایه الله کلکنار

۹۴

عباد نگاه اهل اسلام حقیقت شمار ایشان در فناء قلعه
 تهنون بر جبل علائک اوزر زلفه واقع اولوب ^{بیج بود} بیج بود
 تکاب اعلا یه مسر و طاق کردون نطابق منزل یوانه بر ابر چین
 حصین استوار و به حصاریتین حصانت انا در که منگین
 کوریک و وضعه عنق و کورت ابریک امر عالی یقینه
 دارش در علی مخصوص سربا زانگی سنده واقع اولان صحوا
 طایع باجه و باغ اولوب هر درخت سایه پروری ترش
 و ترین و بیش و لیلیه و طبع ریکن بیه کوکون ابله لو و در لود
 انور خلاوت نون ابر طویلا اولوب لذت کاک زیبا سی
 حد تفریح کما یوب و لطافت اما او اوسکی وصف و بیان
 صفایوب کما بلاطین و یکله مورف اولان در آقا تانین
 به تر عظیم و به طفره قیوم اولوب خود ز کسبان تویم ابرین
 و ما ورا سنده نظر تیا یوب خلاوت ماده عجمان و
 زیاده و عترت با سندن حاصل اولان مبلغ قران بر فعاله
 حبیب فرولغنه میان اولوب کتابت ایلدی که شایع اولوب

۲۸۴

هر و هم که ولایت دلکش و خوب و عکالت منفا
 بخش و مرغوب اولد و غنک غیری او غنک
 وسط ولایتیند قریب عماره واقع اولان عنق حفظ
 و حاکم چون ابر نامدر و مستحفظ و در دار و مارکون
 و مارکون کس اتقا و قودان و طویچی و طویچی با نی
 و خوب و خراب انگیسی نین و نصب اولوب
 بو عمل اغوات ایلد نوات اهدا ش اولما یوز
 اطرافنده واقع اولان قلدردن اخراج و استنباط
 اولوب کنگک قلعه نینه جنگک و وارونه
 دگی مستحفظ و در دار وضع اولوب مهاجرت قلع
 مکرور اتمام بولدی و تصکو عنان فریماری قلعه قوران
 سمته منصرف اولوب سنده فروره صرا المظنون
 کونده انوع کروز و شکرکله سعادتلو مسر و انون
 شمار حضرت کریمک غایب ایمی عیاره بوز سوز
 دست بوس سعادت مائوس ایلد مستعد اولوب

۶۸

قطع فافزود المراز واکلام و توقیر و احرام بویستی
 انزن توسا دلکنه واروب ارام ایروب
 اشرف اعیان عواما ارباب دیوان خیر مقدم دیوب
 غن حضور لرنه جمع اولوب شرف عاقبات زات
 نجسته صفات لریا مشرف اولوب هر بری نعم منوار
 معنعم و مولات مصافا لریا عیش و نشاط و ضعیف
 محرم اولوب خصوصا اساک مساک مسادت
 وعنوان و نایح منایح فوتت درمجان اولان عظیملو
 خان اعظم حضرتی و بی تشریف بیوروب بین
 محضیف خاکلر اوج انکار ارتفاع قلوب **نظم**
 بنجما کنه نرفا ده در کسک من بیست این منزل دیر کور کبان
 دیوان انواع اختیار ایله هست متظیم و هست کور کینده هما کن
 بدل ممدور ایروب الطیون عوا احضار لک عا فی انا و نوب
 لانه رعایت و نظارت و تصور انایوب
 مرصع و زینب و حنت کالم الم مرصع باد بویستی
 رون

برق کس بر اعلا و کینده وار جند غزالی و کس احضار اولوب
 کتاب نفرت انکار لریا بکلوب ساد کت سوار اولوب
 سفارقت آتد ک لریا انا کلامه اگر بز بول ایله شرا و کاش
 و طح و طاز لرنه مشابهه تاسیق نسبت کور کور ک
 اوجاق اوغلی ایسه انجق اولوب بونک ایلدیلر بزوم
 اجلا و مرف خویشت و نول اولوب بئین نانه دک ارالنده کلکی
 علاقه و بیوتن لری اولوبی ظاهر در دیور در الفاظ کلکین لرن
 سکک بیان کتوروب توسا دلکنه دست کس کس بر اولوب
 برا علانزه که لانه غزالی خا و در و نادر الوقع مطلقا و بیای نیاید
 بر رخا ممدور بویستی که داغ ندرت سواد ارسال اولوب
 قلوب کس لریا لایق دکلد با قلم بز باقی دیور غدر لریا
 هر و جمله شرف امتیاز لریا سبب اولوب لریا لریا سواد
 نظارت شرا حضرت لریا جانش نفرت سرورش واردا و نوب
 کت نظرت بر قولان انکاسنه کلک ایچون نهر طر نه
 اورنه جسر بننا اولوب لریا انکاسنه کلک ایچون نهر طر نه

99

دیشک کلوب جوکران از اری فوران شیخی بهار فالدی
 عکال کلوب بالضروری ناجری ارم کلین
 شدت سرمایہ نخل و طاقیز قوت در دیو منس رده اولان
 و تلح و دیو بی تصور انوشکیں علی شنا تزیب المشر
 حصار فوران طوب برق محوله دو کلوب فتح و سنجی
 اوتہ فایہ کوب اول جانکن دنی منس وضع اوتہ
 حضرت اصف اصف شیم خیل چشم و شمت وضله
 سبیل قبل المله اول نریایل وجی دریا شاکک اوزر
 بر جبر فوم و صول کستیم بنا اولدی که بر کبی طاق فیروز
 سایه ابرش و غل نی بلی فواده نکر کیم بیخ صاحبش اری
 احضار ایدر ووب طینازر کبیر جاتر ووب زمان
 اولون یانند اوب بر یخ کون ایجده لوانات جبری
 داس در سال طوب نال کلان و دولقیر بکون کندو
 بر وجه سارده اتاننه نبل اقتار ایدکن دیوزان اوتو
 دیله قوشکان محش عیالہ کندو ادکلک اوانان احتضار

دو

خط مایون خت شمال ایدر غیب اتصال کشیر اوزنغ نال ایله
 فوده نخماس والنوین صاحب الذرائکین اهلنا دام محمد کور
 حضرت نظایرله مستمد اولوتود درکا همدان بوج کور
 دخی کوروش کتیکه فالقوب ادرک نام تصبه غلانی جام
 حا و کوسر دار حضرت شمار فتح اشهار حضرتی ایل
 خدایات مبرور فایقه ظهوره انتظار ایل قرار ایدر
 طوبت اغورهایونده یار یولدا شایرله حاضر باشلر
 هر بری قیشا قازنه وار ووب طرف اعلیہ چشم و کوش
 وزرا و کلک کیمیه و امر اوج که عوما قیشلاق تعین اوتو
 دیوش که کوچ بویر ووب برنج نمنزه بدونه کلک ووب
 علوج اوزر ووج وروب حصونه حینه لرن تاکک
 کین میلین افند کین وروب اعلام اسلام برنج
 جسم والوج اولان کک کبوج درکا کیمیکه فتح تلاغ
 حمد فراوان و شکر زلی بان اول فتح ابواب نوح و ضاق
 ان خط مرغوب و خوب اینست

مک

اسلاميه المواقف وايضا ميوه اهل حقايق الم باطله از باق
 ايلري زيان قلبي كس اوباق مردان غايري به وفانه بويون بولج
 كفتار حلاله بولج در ايران عرصه سر باري ميوز و ملك غنايي به
 انصاف منبر ايلري غلبي غلبي غلبي غلبي غلبي غلبي غلبي غلبي
بِحَقِّ تَعَالَى وَاللَّهِ در مورد جيب كك و در مصطفي محمدي
 خضر كه دین اسكاصون داشته تعليم فتح حصول ايلري
الهادي الى بصيرتكم كلا ميگر تاثير جاري بيان ويك
 يلان تجاوزه مردان امتداد شغل بفرقه حسن عيان ايلري
صلى الله عليه وعلى آله و عباد الجاهدين في الله تحفه المجهدين
 في تاسيس اساطير و تيره بولج بولج بولج بولج بولج بولج
 واصلاح جهود و شغل بولج و كليل غلام و كك مضموم ارز
 سردارم سنگان بانكس فضل ابي بود و دست
 اسلاميك بناهي و روح برقع بوي ح الاولج
 المظهر مرابي اولوب همان استناد و توفيق امواد
 رب العباد و كستمد و مرجع بنايتر اولان بيش

الاول

باجهاده اولاعله حاله فوط مانت و غير حصانت
 ايل موقوف اولان باق قلبي در شواكره كك بولج اولان
 عاكر مضموم **تصروهم الله على العمل** و **انما كادق و ما تم**
عليه من الخالقين كك اعانق ايلري اغ اولامو فطون
 زياده جانشوب جان و باشيرين دريغ اتا مشير
 و مودر بولج اولان سمي جيلي بره كوتورب اب انش
 ارا سنده كاه غريق و كاه حريق اولمك برهنر اتا بولب
 پلراق سوكه كك ايلري باذنايه و بروب شش جاز
 منانت حصار جابل و براسن ككردن بران زابل اولاب
 كاه ترسرين انش كاه با بولج بولج بولج كاه روار بران
 بيشر كاه بزركاه جنتي قلوه و جاقه طمشر و جنتي
 بولج بولج و جوش اهن بولج بولج بولج بولج بولج
 كك كان زخم خورده كك اولك ايلري كز ايلري بولج بولج
 ذاموال غناي بولج بولج بولج بولج بولج بولج بولج
 ككرد و بولج بولج بولج بولج بولج بولج بولج بولج
تلك الله تعالى لهم فضل

الاول

موجود که بوسال زخرد فالدہ یا بق ابرہ بودن میان قطع
 و طونان زخرد و امداد در روزی سخ ایله قومان تکین
 دمی قویوب حیطت بخیزه کتورک میتر اولاکه خارده
اماطة الاذین البیل یا بنده کیمی میل ایله قومان انا
 انکل و اطرافی دشمن صغیق کینکل در ناخر بخیری مردانه کتور
 صرف خمدور و همت انکل امر حقه اطاعت انکل
 بویج فالبد بخیر بویج اولانجا و الامان جانان الامان ترا
 اش بدیخه بر این کتور دمنکل دور اولدورقانه رضای خایوم
 زیرا احسان نی لان رحمانک امیم جوقدر بر این ملک کتور
 مزده اولان قاعلی انلاج اولنجه و کتک استخ اشخ
 بویخه اهل اولنورکسه دست اعلائی اولنقین و انقین
 انکل کوناه اولانجه بیلند کتک کتور ان الله **حجب**
سالی الامه و صغیق سفانها ایوی بویا بر سرار عالم کلام
 نوزده خلاق طوقیرین استرم زمانه رام اولنور خایون
 حلم انکل و دردا و ابر لامرا و سا بر امرا و اعیان کتور
 در بران

و دلیر انصف ارا ایدهم الله کتور که سر در ام نغین ایدر
 قیشلا قد قشلا بویب بیز طرف خلافة تحلی انه این
 خطا بیلر و امتثال امیر کتورین نایسه عطا بیلر
 و الاعصاب جراسن دیناده و عقبا ده کوردر کتور سر رام
 بویند نامی غازی قورلم خضره اوقوب **المیع الله**
و لمع العمل و اوجی الامومکم ایز کتور کتور نغومن انو
 تقیم **و لمع العمل** کتور کتور نغومن ایدر
 هر زمره به بر خلاق مناسب قشلاق قین ایدر بوی نغینه
 قابل موضع کتور کتور نغومن انان عله طور میر
 و کتور ایدر امور اولدورقانه کتور اوقور بیلر هر بوی
 کتور کتور کتور نغومن ایدر و نظا بیلر کتور کتور
 جنم بیلر و عتار کتور مرض و اذون ایدر کتور کتور ایدر
 کتور کتور کتور کتور کتور کتور کتور کتور کتور کتور
 اولدورقانه کتور کتور کتور کتور کتور کتور کتور کتور کتور
 و ناموس دولت کتور کتور کتور کتور کتور کتور کتور کتور کتور

سند ریاب غرت خوب نشوگون
 سرور صاحب کرم مرد والا و سکن
 کوش یروب صبت دهرای غیب
 غنای کوی یوبوب کون مان یز
 شول نام اینک کله بر و کلک
 بدرتال بوچ و مسج تلای اربا
 پنج خیر کله کرد و نایغ ایزد
 پنجه تبرک اولدر جاچا قلم
 لش غرت با نکلک نظر ایزد
 هر بری اولدی تیکه بند زمان روا
 کرد کوی شوق شکر جهان خواند
 اولدی مرات تک دور کوز بر
 مالک کله نجاعت حاجت خلق دام
 ماکوز کلدی دنیا کله نور
 ایسون فتح فوطه و جوک اتحاد
 با مال اولسون بولکده جاچا اهل اتحاد
 مظهر نورت اولوب ای ارباب
 ایسون فتح فوطه و جوک اتزان
 شرب نیک زینت موی زون و ناز
 نام با کله بر اولسون ساسه کوی
 وصف اهلک است خا کله خیر یوب
 کوز ایلیک سانی ایلی و روزان
 حسن تبرک کوی سر بره نفا
 دور حد کله اربزی عالم اسیر
 هر بری اهلک کور ب اولون
 کلک کوران
 س

بیخ خوزنارک همی پیمان نرم انجمنها
 نصرت فتح فوطه و هر بری داک
 وصف اولمکسور را عالمه بر اولدی
 اذن دخی شرکت و اجمال و دولت و اقبال ایلر نالوب بر پنجه
 نملوه هینه نلوا ز بهجت اباده کلوب نامرت و قزار کلوب
 حفظ و عرستی اجمالت دین و دولت بتاوتون اولان مالک
 حوکم خسر وانی به کفایت مدارای عک کوز و ب کدو رنجی
 با نلنده اولان برار اولدر ایشا طرف اعلا چشم کوشش تو
 تمام مدارکده حاضر بهش اولوب منتضای شرع و قانون اوزن
 اتمام مصالح مسلمین ده اتمام ایوب اتمام سعادت انجام
 بادشاهی ده احوال عالم بر تزار حضور رفایتمه تون اولوب
 غبار فتنه و فساد کین بوشکی و برای پرده تیز ده ستور اولان
 کتف خفیه الهی و قدرت جلیه نامناشین طبع و پروری
 و ظهور بر موسوی غرمتور اولان حکمت روزگار و کوشش
 خوشک شیمسب کون تون نزل طمندر صفت ای جا کون

ببخش دروازه بشنوداره تا انچه بود وضع از برای تارک کردن دن
 مضمونی اشکار اولوب ککن مکان زدوس و خان عبد الرحمة
 والنون با و شاه جهان و جهان نین سلطان اید خان حضرت
 ارادت حق و شیت قدرت مطلق بلر بوعالم نما و فرود واقع
 روح بر تو طمان روضه رضوانه حور و خلائق اجتماع تلو ب
 تالیف و حفا **حافظه اولوب ککن** کزنده تخت بخت بخت حقا قلی
 و ایزیک رفیع سینه جان نیت بیجا نیت و ارادت
 و زیورون شوکت جمشید قدرت و هم کمنت کاک مالک عم
 و اهب مواهب کم سلطان سلاطین ذوی الاقدار و سرراز
 یا ز نامان عالم تدار انقاب عالم باب بهر سلطنت و مینز
 اسان خلانت ظهیر الاسلام مهین الانام مالک زالبعم
 خلیفه الله تلخ فی العالم داور دروز زمان و سرور عالم سنان
 خسرو کمن سوز و نیر زرم اوزر بنا بهر سلاطین زمان و زین
 ایدگاه اساطین کا خاتمه ما و طین ما و عالم الملک و السلاطین
 و ما و افانم خلقت و الخواقیق خادم رحیم الزینین و حکم البر

دایم

حای این شرح شریف مجری و امی اعدای دین جهری المودین
 الله الملك الصمد الموفق بمسیر الیک ایله
 خدیو باسر الیرمان و اجمد شهنشاه جهان ذات مجد
 ظهیر طر شریع دین محمد مین راه حق سلطان محمد
 خلاصه عالم خلافت کبری و اید سلطنت النبی و الفاضل انوار مبین
 علی قلیطه بجز و اربابا و اثناعشر فضل وجوده مابین الی
 و السما حضرت تیک قدم نجات روم و عدالت لزول
 مشرف و مستعد و ملوک تا یون نعت انیس لیر لیر نوز
 و محمد اولوب الطار سلطنت و این خلافت بقصد
 ارا دلز نینسر و تقرفات او عالم اید جهان ارا ز سیم بجز
 اولوب زیور عدله عدالت و زینت حکم و حکومت
 دنیا و با انها مرتب و مین اولدوقه علا فضل انما و شایخ
 و صلحا و وزاری ملک ارا و اعوات ارا و بلید اعبان
 عبیه علیا عادت هموره خیر ان تنقیح بیک با سلطنت
 لایر محمد و تینه خلافت اید بوزر ایچون ال او بوب اقا

و کتبه محمد سلطان اولدوقه ان کتبه

عبد الرحیم سلطان محمد

خوان و زبان اجوب ، مبارزانش باعث نشان ، و جاهل
 شهادت اقران اولان قبوله ، و عمو با بجزیره نشستی برتیرت
 و برکات زمان اولنوب ، و فلان ظلیل عدالت ^{و حاکم} عدالت
 حاکم ، راسته لکاک حاکم عدالت نامر کوندر کوب
 طوائف رعایاک و دایع خالق البر ایدر ایام عدالت انجاهد
 اسوده و معرفه ابلان و احکام شمس عید دن انخاف ، و فواین
 مرعیه دن احصاف ، اولی مقل کا فنام خوش حال اولن
 شوکی جاده مرغ نیوف نبویه دن عدول ایدوب ، ابوی
 امور قانونیه ایلدیند اولایوب ، شت کونکزه افرا ایدوب
 بر زده علم اوقم اسکا اولدوقی بایر سریر عدالت مهتره منک اولن
 منشی کونک کمال افراع عتاب ایلد معاتب ، اوصاف عقابت
 معاقب ، اوله کونر نوزدر در و یونیر اولنوب ، جمله قلوب عباد
 منیع رضا کونان ، و منک بحبت بن بایان قلوب ، تعرف ایدوب
 عدل و عدالتو ، انا کونیه ظهور کلوب ، رانر نیم نظر و نظار
 کون مکان نشای ذوق وصفاتین اولوب ، اصفا صفای
 دوز

کوشک محض کوی دنی سر صفا منصوره قشلاوب ، انور
 نایونه بدل اقسار ایدر عساکر ظن نایونی کوروب
 کوزدروب ، اول عاجر حبه نازده شمشیر ابدار خوات
 شجاعهت شمار ایلد ، خاغان کفار ضلالت کرداری
 سید فنیایه و یروب ، و درودمان بر نبت نشانین
 انشایخ نی در میخ کلمات نصرت مدار ایلد ، باقوب
 یندر و رب ، قلعه قورال ایلد کری بطوغلوب ، یزوی
 باروی همت مردان ایلد جمعیت کفاری بر نشان ایدوب
 و ضربت طویپ قلم کوب ، و برق صحوب ایلد بنیان بازی
 حصاری نیر و زبر و قفل و روغن خاک بر بر قلوب ، بخوان
 الهی مالک پادشاهی به انضمام مینر اولدند منصوره بیج اوررن
 واروب ، قزل بدخال ایلد بیخ بیج اولوب ، معاذری
 اولان افیج بر سرخ نیفا و ست کجک دگی ، بحر بردن
 تحصیل بر بردن اولد لر نه بدل مفرد و انکی نصیم ایدوب
 تحصیل نکور اوررن اولان نبت ، و غرضی بهن کفالت

57

بجز مجتنب ارغان حضرتک جمع شریفانه ابرو
 که در وقت کفر خلافت نازدن مرات مالک سلیمان
 انجا بولوب ایند خاطر نوین و کسین کرد حضرت شریفان
 جلا و صفا اولوق ایند ساجی جیلر عالم الاری ظهور کلاک
 زمت نفیست کائنات خانیه زیند اولمین اوارشاه دورن
 و شهنشاه زمان خدیوایه الریان و خاقان صفت نشان بطل
 الام والامان انزالویل والاحسان شهنشاه جهان خاقان
 شاه با امر و عالم سلم کسید زنده و افسانیم شاهی
 بناه عالم و عالم بنایی
 صحابه علیه السلام صوفی لایق و کرامت
 خلقت خلقت و اهدت کس طمعت الی يوم تحشر و اینان حضرتک
 پای سر سعادت میرزه اشار و اعلان ایدوب
 شیدالامات علیه رحمة اللعالمین العباد سلطان مراد کازار
 نغمه انداختن الی يوم التناد حضرتک دام صدقت
 اتحادی اولوب امور کور وزارت رای برین و بیهر
 کزینانه منقوش اولان کس تور دربارل زین عمارت راسف انصاف
 عدل

و عادل معاون این شرح شریف رسالت بنای مظهر باقر
 پادشاهی مودیران بنوری در تبریزه زار حضرت کسری
 شامه زیندیر وار کورسار عدالت و عفتی قیافه شهنشاه
 بهر بیان مدح جهادت کسیر زبان زنگار شکوت و قدرت
 باعث استخوانی امور کور نظم و نظام و سبب برقرار
 بنای عدل نظام دلیر و اکرم صاحب السیف و القلم مالک
 اللطف و الشیم طالب مطالب صبور و سداد قوم
 رغب و راتب رنده و رشا و عظیم الخیر و بیخوف
 عواطف الملک العظیم سعادتمند ابراهیم پاشا لالوات
 عالی مقامات الامام والیا الی يوم التناد حضرتک مقدمات
 ام الرینا و یکله مودف اولان دیار کور حاکم شریف و قائل اول
 خاندان کور خصمی اصحاب اتاف السرافیه مستقر و الطار
 رعایا و دربار نظام کسرت کسرت بی انصاف ایلر برخل اول
 و بیلی مالک کسرت اطراف و کتاف نغمه اولان مشایخ عربان
 نوعا کسرت حسان و طیفان مالک اولوب سر کسرت

احوال روزگاری استغفار بپوردن دلخیزد هرگز انفاظ در روزگار
 صدور آتش اید حضرت شیخ الاسلام کلام جمله نظام
 حقیقت ارتقا مایه موافق کتب صورت طرار عالم
 مراتب خاطر فیض ماثر بادشاهی در جلوه کرد و نرسد
 اولوب حقیقت حال اطلاع حاصل اید و ب
 علم شریف عالم ثنولای محیط و شامل اولادون صکره برتر
 سارحه سردار سابق علو غایت خسرانی به لایق اولاد
 ستان پاشای عظم اللهم انبت ذاته فی سندا صدر و حکم
 حضرت حضرت اعظم زوار سلسله کماکان او هر چه در پیش
 صدر را در راه علم به نیت علمیه دعوت بپوی
 خدیجه صلی الله علیه و آله و سلم عیبه علمیه دعوت بپوی
 نبیل ایدی حضرت مبادی سرور ایله مستعد اولوب
 عواطف علیه خاقانین انواع رعایت اولوب مقصود بان
 متفحص نجر آغاز و کلام و توفیر و احرام قلوب اولاد
 لشکر اسلام و مهمات خولم علم هر نایس با به سیر
 انصار و اعلام ایدوب و نفع مراد نجه جواب اولوب

کرد

مسرور و خود کام اولاد نصدکه اقدام اقلای راه خرابه
 قیوب متکلا علی الله توجیه وجه ایدوب
 کروز و نوسکتله همرازدوی هیاونه سنه موزود
 کوند ملاقی اولوب لشکر انجم شمار یابندو
 ماه عالم را که طالع و تابدار و شکر شکر انشانی برقی
 لامح مثالی انکار اولوب لشکر نظر ابر خطرات
 حیرت فالترا کین نصح شستان بولوب و غالب
 این روح او شکر کین جان و جهان ابر بولوب اسباب
 و ارباب نفاصیب و جاه مصور غرت بنا ملر نه
 بوز سوزوب بوللو بونجه ال اوبوب قدم
 نضرت رسول الله شرف اولاد نصدکه دلاد در دل
 شمشیر که کثیر نجر که غیرت یعنی یکی بردن توانا
 رو بقی نام علمه بنا زمان اولان جر عظیم و حرکات عینی
 بزنج کون بجهزه اتمام ابر سوزوب افلاق و زون
 و اردول و بود و هادی قیوم الایرون سادلو بادشاها عابنا

اغذانه انصاف حضرتيك اباي كرام واصرار عظام اي ائمه
 برانهم زمان ش نيزان برو **صفتي** نقطه **الجزية** **عرب** همي
صاغرون ذليله خيتر احسان زوه منكرين ذلت نزلت
 ايمن زال برضاك اناد واغوا سنده اويوب بان
 راه عيانه ساك اب اولوب بشايه انده الله اكبر مخارق
 شازله كوره جزاي ويراك اهم مامات زين دود
 هما بوزك اولقين اصف اصف را و سردار كشورك تفهوي
 لك اسلام نظرا اقتدا ايله جهر بوزور دن دور ايدوب
 قضاي خراج و كسنان ايله نيشانه دونوب و خيام
 نيزا نظام برله درايي فراوانن نشان و يروب دم
 تنك ايتك اولان غور مردان دلاوران بلك چلك
 كوسا شجاعت شيرازان كيم كيم كويلوب و طابع
 سپر فواد و نشان صورتا و نيز ايله ناي رويين تن
 اكل اكل اكلوب كزنت كتر اين بخش و دريا نوزدن
 كوله مكان منظر و فبارك سمستون نيزور دن مات فلک نيز

ادب

69

اولوب سادگور درازنور رهبر خستاري باگور فو بقدردن
 عك ايلد كور مومونوك اوزرنه مومون اولوب ايلد
 و يروب ايجي نزلده اهل دوي تا يون نيز
 نزلد مومون اولوق صدقندون كين غل و رطون افزون
 كروه كوره منكرين كنف لك نضررت ريمنه تومون
 اولدوغي اخبار اولونوب دلاور اولاي برورك ميدان
 و نيز و مجاده شيراز صاغ و صولان و اكي قولن كوكس كوكس
 كوك رسنه تومون سور رسنه كوك و كوكي جان اوب
 طرفينك صفير و الا ايل بنگونوب و لكن ايشن قباله و جبار
 استعمال بولان علك بر طرقي بنگونان و اورا ملق بر
 جاني نستان و سائق اولوب جانب بنگونان
 كفار نام مصرت اهل سلام ايجون خور قوزوب
 و طوبر دروزوب و تونك انلاز بياده كا نزل
 بومي بگوروب بزم رزم كرم اولوب كيفيت
 بخار خون بخارني كران كيمي با نزل انوب نيزت

ووجه رسول اکرم استمداد مظهرت ایوب و
 ارواح جبار بر زوار و هست ابرار و اژادان
 رضوان الله علیهم اجمعین طلب مدد و تلو اب اوزن
 یور یوب قضای بزم و سیل هم حکم کبی ابرو زوم
نصحه الله و فسخ قریب علیی میرو و یغیب اولو
 کفار ضلالت انا رک رابست اقتدار لری
 بجهت الاوتاد والابرار باجال و کونسا ر قلوب
 سمت افاغلی وادی انواره منعم اولو
 غایب اولو در دین و شوب بدر بر یور یوب کسب اولو
 گروه مخزول ابره اوزاب مطایا و ضولین بر خضاب
 و ابدان دوزخ مکان کنز نه نیست نشانی طمیح کلاب
 و خراب و طوبرین بر شان و خراب و خانمان
 عیش و عشرتوں تبا و بیابان قلوب تاقون
 اعزاف افلاق بر فنا کاب ترا کما ی اولان بر کش نام
 شهر و کلبی بفضله نخبه ابرو در و ب لکن کفوت ربه

زوی با زوی کفایت و نرم اولوب قلوب
 منکوبان رب و کما رستی اولو کون کین کما ملی کمت
 یوز طوبوب فرانکلن انکار و انهار ایزو کوزنه غزات
 دین غنیمتین تقیب ایوب موضع کوزنه یقین اولو
 کینی کوز اولان طوب و تو کله بالیا نشی بر و ب
 جنود مو حیرینک بنجه امیر الامرای تابع و لا حمله مسلک
 سداوش هیله حالوب کفر غنوم روزنه بجم
 نهیت ازوم ایزو کوزنه حضرت بانای کوشک با لا
 میرا یه کرب کوه غزات کما در جات **حکایت با لاد**
قل فی قلبنا الله معنا لا یخلفنا احد من عباده انبا و اشاعر ایزو
 یک غنمک و زعا و سبها یکن و ابره صاحب انبا هرن
 و سایر باب مناصب و جاهنک خصوصاً نام واجب
 الاخرام بجزوزن بنجه دلا و روزنه بر در لیک علم نصرت محرم
 رسول اکرم سیله ابره و کلم حضرتین متلا و بیضا ایزو
 در کاه واجب الوجود فایض کجودان جلال استغایه قنای

دانه

دیای نیمه مستقیم، اولوب، هر غازی بجه دخر
 سرازاری، و جودان ممتازی، زیر بازگشته آوب، و نقل
 و جیب این لولوا و فر، و جلام زرام، و خف لادرا بلو
 قلوب، و بونو حیات جلیله این سردا غویاب غازی
 دتی سرور و کایاب، اولوب، و درون شهر موجوده وقع
 بیت نقش، و خانه صنایع و کثیرین، عاکفوز مانم دان جان
 اولدو طرح جشش، ایدوب، رخام کونگون ایلد فرین ایلان
 کنت، زینا کیمی چرک ازان و سلب ده، اب تاب
 و جید و تجید ایلد نظیر واک اذن نصیب، اولوب
 ججه غازی قلوب، ارای زوضه دان حکم، اطرافه حصا کتار
 بناسنه بنا نرتت، بیولوب، علم نزلونی نای، اولدو
 اوزر، بوقیح جلیله و نصرت، دلیل ایل اولدو لایک
 احوال، و اعلی بر راکت الخوارین علی سبیل القبول عند علی
 عالم ارای عرض ایدوب، مجرد العلی الاعلی بوسیت و هدای
 فرج بخشاید، خاطر اولای بی بن مجور و سرور، قلوب، اعلی کیم
 لوح

65
 مجموع و کسور اولوب اطراف اقطاره کفار خلکنا
 تجنب بلاده نل اقتدار اوزره ایمن راه انکار و ناله
 دایم کندو مکتلار و مخطنه رغب اولوب هر کجا و باجو
 کینه ال اوروب حضرت سردا کونون زمان سادانه
 عاقبت کار بگرداری نهیخا و لاجن بلوب رای
 تخر و دیاری نهیخه دسوب روزگار ایلد سنینه و جود
 الودری اعال فاسد لریک، حکما فاق بولوب باج
 دست قدرت سردا بلذیمت ساحل املکله کینه
 اشتباه اولدو غی بلشادر و با نای خسته را کونون غوی
 دتی فاصح انبیان و رفیع الارکانی اتمام ایرتد رتیب
 قل بروج کردون و دجن انش بار صاعقه کردار و بری
 طویل فکدن کوشن شکن ضربت و سایر الامت لایر حصا
 استوار ایلد زینان و ترتیب ایدوب، دوزان مار مستخفان
 نجامت شمار و بالیک فایت مقداری کنگر نای ایلد باقو اکثر
 نای ایلدی کیک کسی حمدیشا شه اهدتقا الیوم ایضا حضور کیم
 64

و نیز کرم رستا در حواصط علیه خا نازین منصب وزارت کرم رازان
 بودار و غزلان صکوه ولایت فرزوره عاقلانه تیان بوری کون
 متا اید قلم ~~مضمون~~ مضمونه رایه مایب زکونان قریه توفیق اوتو
 اوردی عرض طبیعت و تکلیف و موجودی شان و متعالی
 نشان اولین عذوبت لسان حسن بیان را عطا فرمود
 بجز کشتن غایبان پیش کردروب و بجز دلاوری موعود
 مناصبت با ایالتی اختیار کند و به قول ایروب با نند
 ای ایروب راه فراده با دنا ه عاقلانه اعورزو بدل معدود
 اعلی جاننده منت و عیان غوت و عجل بجاده کبرینه
 بی نیکوین بر عروبه قونو طوب اش حقیقت و جز کلمه
 یا توب یا طینی نشان رنوت و کسم سعادت بلندی

کرم کرم راه فراده ایوبه مهر عورزو از اولور و بختی بولم دلاوری
 بزم رزم ایوبه انک با نازین و در سبک کون ملک بزم
 نزل اول بزم غایب عورزو بولم بزم کلکی کلکی بزم

دور

66

بود قدر ولت و غوت نوب کلکی و کراولنا ایملکه اکلر کرم
 الوری اول جو کشتن عاقلانه کون صقیل لطف خلوف و غزلان
 بیده با نازین کون کون و اصف اصف را اذ نصف نمان
 انشا نوز خورشید نام عجله دنی بر حصار منافات انار بنایان
 انک دنی بیج و بار کسن و غلا و حوالین انشای
 و صاعقه مشرب طوب بر لیب و بار کون و نمن کون
 ضرر نزلیم فزون و مرتب ایروب انون ولایت اولور
 و ایروب سطره قاپه کیمانی و قوت با به خاقانی
 بله خانان عیش و عزت و درودمان کنت و تیرت
 سبیل نمانه و بیروب خنوزن کلکی تقسیم انشیکان اول
 قریب اولملکه لکن رنوز بر شرت سر اودن مضطر
 اولمق مسور اولمقین اول جانبه تو به اولمق جمال اولمق
 عودت ایروب کور کور کلک کور کور کور کور کور کور کور
 بهجت بر بهر نوز خورشید کون اوزر نه مستوی اولوب عاقلانه تیان اور
 بفضلا طاعت امرایا یوب بر قریب کون کلکی نوزی

صاقوب حسن تر بیه که باعث اولی حق حال شروع آید
 تنبیه میورد و قلزده متبذ او لایوب عم اطاعتی بود
 فیما شناعت و نضایتی اشتداد و از یاد او زره
 اولیان جب خاند عامه این اجوب یا لایوبی که از
 شجاعت رهبر و نیز پرورش است که سران زره و
 دیزه مردان اولند و ب بر روز بروز و نصرت
 او زده اولی هایت و اضاف صلا تیا اوزنه یوز
 مگر فریور لایوب کفار و تکلم موف و جمل بی جای
 منیع ده حصار استوار تکلمه مسکن طوب اولی
 اکاخصن ایوب اولی بیک تمیزی جمله ساز و کوب
 انداز اشتیاق اعضا و جمع ایوب جنگ و ستیزه اعا
 انکه متصدی اولشکین کرد و فریور کوش انکه سمت
 مجادله و عزیمت نماید فراموش ایوب ذیعت عالمی
 و توضیح وجه نصرت منزلی کند و اوزنه اولی و سلم
 مال و منال را باطل علی قوب نام بجعت تمام جلافت
 اوز

خورد و تکلم موصوف بر در بند عسرة الماک کرب
 نو جانجا دلین شرط کن شله بجه رایت فتح رفتی مانند
 اناب عالماب لامح و انگار و طالع و بار اولی
 خفاش و ارجشم بصری کور و بر نور اولی پای
 معایب و متاوتی کورتوب الوار فی و نطف منومون
 رہنمای ایوب منیج بر استمدح کلام از بلوب جهد
 اوز بیلد قوزلوب که کوی کوشمال اولی سلطان
 بر متدار مضرتون این اولوب ابا بجعت بیخانیه
 صلی علی آلهم اوده اولی باعث و ما وی اولی قوزن عربی
 اول محله دولت و اقبال و سعادت و اجمال بر
 غازی غازی قوزن از ابی بززه مامور اولین موصوب اولی
 واقع اولان خدمات برورده عالم اراده جان و کوش
 غازی قوزن از ابی بززه مامور اولین موصوب اولی
 قانع بزیز اولان کس مکن و ذکس علما متونی عثمان
 باش عتاب ترا بنک اناب عمری قوب ذوال

وکوب اقبال صحیح، قول و انشاء، قریب، اول و سخن شاه،
 بر آه کوشش ایدوب، احوال و انصاری، و بالجد طرح
 و لاحق بر نیت، مایله، اطراف نیز بر اجا طایفه
 جوش و خوشش، اوزن اول و دروغی ظاهر و باهر اول طایفه
 محافظه مامور اول و انده قالمی اختیار و ارتکاب آثار
 حصاری بر لوب گنیم، انزال کین شان جلالت
 نشانده، مندرج اولان شوکت و شهاست، و کتبت
 و شجاعت، و غیرت و جیتی ظهور تور و رب اوتکت
 عمل بر خلاقه، قلعه نیز کرب و محافظه کتی تر و جیتی ایدوب
 هرک باب احسانی، و در الطاف زا و ابی اوج
 حسن بیان، و عدوت لسان ایله خیر دلاوری و جی
 بی اختیار البقیوب **الطلبو غیر حسبان الوجوه** تصدیق
 روی بر ناستی، ناصیب علیا، و مراتب علی ناست
 انبا و صدیق، طوب، علوی، انبا، نظر و شوب، بهر نیت
 اولی امیرانه، اطراف، و انک ذن، بجه نام، و نامدار دلاوری
 کلن.

۴۰
 کثیر شرف خدمت، و خالای و نکره نیز سور و رب اجا طایفه
 قول اولوب، اخور نیز نکره، بیل مندور، کتی جا لانه منت
 بملشیری، بو اناده، ذل بملش، او بملش ضلالت انباش
 کنو نملش و دل نملش و نه نیت، مناسک، اتش غیرت
 کلری بنوب، جلد شاه، به راه نهمیت، بناهک پناه
 اوشوب، قلعه نیزی، حاضر ایدوب، طبع، وقع، انک
 از کسید، جنک و عرب، و اهنک ضرب تصدی
 اولد تلخ کنده و لرات محل خارده، و میدان مصارد
 و متا بکره متا لکره کلوب، **محصورا** اولان دلاوران از رز
 هجوم، و بیکه قبان می کز نظر سور و سن استخالت و رب
 جا جاطوب، ترک انوب، ایله اول کوه کوه و مکتبتین
 بریشان، و کترین جوج ذلی جان، و ماوی و مکتابین نش
 سوزان، و روح خیانت، اشیا لرن داخل زبان، انکلان چا
 انو جایوب، حسن نیز دلیدر، موافق تدریم، کک، کک
 الحظیر اولوب، بنیانه انه نضرترین وضع اکتده، بزل انذار

عون غیابت الهی ، وصول صہانت ، نامشای بر لر ادلی
 نیریت بنایں مہورا ^{تسب} ~~یوسف~~ ، اول کر وہی کنگ و مہانت
 بخر ذہی شان ، و سکا شان ، اغلاست و امر اسن ، بخت
 بیان ، و مواعذی بایان الیہ ، سدہ سنیہ سعادت شانہ
 اتباع ادروب ، و باجلد حسن تدارک و تدبیر لری
 علی خصوص شدہ نشہ ، عالم کر بوق تازی بر لنگ
 ہریت مہسوب ، اعلاہ بدر ، کمال درجہ وہ خوف دہاں
 اورہ اولیائیں ، شاہ عکس ، خلاست اسنیاس
 ترک اتحاد ادروب ، برادر زادہ کس کوندروب
 صلح التمس ادروب ، عدیہ علیہ ، و باکگاہ اعلاہ
 انقاد اتمہ اکثر یا اول شان ، جلالت ناکتک
 قوتہ قاہرہ ، وسطوہ باہر ، اری سبب و بادی اولوہ
 ظاہر ، و باہر اولوب ، اتشہ شعلہ نشہ ، طنز بنیر زان
 مجالس عالیہ ، شمع نیرضیا بیدر ، و بر توفیق بی در بیغ لری
 عالم کبر الہندی ، روم الیہ متوجہ اولان ، کنک طرز بر سوم
 و ادور

و از در مجموعہ ، دہی طرز و طرز خانہ یقین التیق ، امور دین دولتہ
 لایق ، و ناموس عرض سلطنتہ موافق ، اولدوی حرات خار
 عاظ فیض ناشر ، خا تا نینہ صورت ، پیر اولیائیں ، بر وجہ سعادت
 پایستیز سعادت مہرہ ایشکسن دیو زمان ، قدر توان
 و نقصا ناہر ، ارسال اتمتہ ، یا نندہ اولان و لاوری آہنجہ بختی
 التذلوب ، نامہین نہماز متناکبیں بلند پرواز ، اولوب
 ایلی منزلی بر ادروب ، سکہ ارج و الف صغر المنونیک
 کونندو ، بایہ سریر عالم ارایہ یوز سوروب ، خصتہ
 خدمت شریفانہ اولان و لا و رک ، ذات شجاعت ہماذ
 الات حوب و تمال ، و ادوات جنگ وصال الیہ نیرین
 ادروب ، کرد و احوال ، و وفرت رجال نصرت شہناں الیہ
 صحابی اسکودار بخت نامہ ، رکاب ہما یون سعادت
 مترون ، بادشاہی یوز سوروب ، نیل سم سمد شہناہی
 شرف و مستند و کامیاب اولوب ، ذات گستورہ
 سیر لیلہ عہقان ، اولان ، دلیر و شجاع و شیرین طیار ایلر جیہ

جملاب با دنا سید، جنا جان اولوب، صنایع
 مردانه و دلیرانه بر برانه آرسوروب، انوب
 اورنوب، و در کوشوب، انار جیک، ووزنی، و طرز
 ایستادگی، و طرز تعالی، و معارف، و نعت
 و اسلوب، مرغوب، مقایله و مصادر، و جنود و روز
 جلالت، و کین، و انضای، و کشتی، و ده، و رجب
 بروز و ظهور، و کتوب، هر طرز اوله، و خیم، و پاش
 زروه، و عالی، و ایرنوب، و نوب، و مراد، و جاست
 بصر، و عالی، و ملاحق، و اولوب، و طرز، و کین، و وسعت
 غایبی، و طبع، و لذت، و پادشاهی، و خوش، و کلوب، و
 شریف، و خجسته، و صنات، و مسکن، و نیک، که باعث، و نجات
 جلیه، و عظمی، و تادی، و انکاف، و موزات، امور، که
 شانه، و خلعت، و پادشاهی، و احسان، و رعایت، و اعزاز، و کلام
 و انصاف، و جلیه، و شاهی، بر سرور، و عو، و کام، و بی
 مهمات، و لازم، و غایب، و غایب، و مهمات، و نعت، و انما
 غل

محل حصول، و موصول، اوله، و نکتده، و عو، و انکاف، و لطافت
 موقوف، و حذر، و اولان، و کین، و نیک، و شجاعت، و نادر
 سردار، و عالی، و تمیز، و هم، و اولوب، بلا، و اخیر، و زلفی
 سردار، و منصور، ایرنوب، اعدای، و برانک، و فتح
 و کین، و بینه، و محل، و انضای، و کوره، و نیک، و مود، و ایوب
 و جو، و وجود، و زلف، و اولان، و جابر، و شجاعت، و احسان
 رشت، و شها، و نیک، و اولوب، میلان، و جواد، و جولان، و این
 دلاوران، و شجاعت، و نیک، و اولان، و کوره، و کرون، و نعت
 انزلی، و اولی، و بینه، و اولان، و اولان، و اولان، و اولان
 مدینه، و سمور، و استانبول، و نیک، و شولان، و ماه، و فرورک، و ۲۶
 کوننده، و جنوب، و کوره، و کوره، و بیخ، و اولان، و کوره، و ۱۷
 کونیک، و یوم، و اولان، و مدینه، و اولان، و نعت، و اباد، و اولان
 بولوب، و نرف، و انصاف، و نعت، و نزل، و اولان، و اولان
 سلیمان، و اولان، و نعت، و صفیه، و اولان، و اولان، و اولان
 مهمات، و اولان، و نیک، و اولان، و اولان، و اولان، و اولان

اول برادون کروب، کککان زمین کسین، وکند، تیش
 ایدوب، کسین کند و کار بار بار نداشت کسین بوبوب
 احسا، اولادنی وضع بوشریف **نظم** **لحم**
 انظار ایلر بزی اولور اولور کسین بوز فوضند فوم
 استانک کسین بر جای خاصش **شهر** یا م قبی بر بختین امکرم
 بولوی بویسرخ وجود بیره جود ذات پاک کسین کلین کلانم
 مخم پاک ایلی خاصه اولور **شادمان** اولورین کسین کسین
 دل **حرم** **ایاکا** **عطا**
 شربت نطق **تیک** کسین اولوریم
 دیو قدم **سادات** **خرم** **یز** **رور** **وب** **ذات** **نصرت**
 ساری میلان **یز** **وجاه** **انا** **فخ** **کک** **فخ** **ین** **نمونه** **ما** **صدف**
 دشوب **و** **ممد** **فخ** **ی** **شاه** **را** **خزاده** **و** **تیک** **انها**
 منومیل **مغان** **اولق** **ار** **عیکسنه** **ککان** **اینان** **ایست** **قال**
 سایه **عاطفت** **پادشاه** **ده** **نوعا** **سوده** **حاله** **اولور** **لور** **نور** **نور** **نور**
 اطراف **واکن** **نور** **بعض** **بره** **کفاز** **کک** **رست** **کک** **اولوب**
 ظلمت

ظلمات **صلوات** **نور** **نور** **نور** **نور** **نور** **نور** **نور** **نور** **نور**
 قلمشکین **پرتوخ** **تبار** **لاری** **هر** **نور** **کسین** **طوع** **صمد** **ر** **ایدوب**
 ایش **دنیای** **منور** **بر** **نور** **قلمشکین** **نور** **نور** **نور** **نور** **نور**
 روی **عادلک** **دور** **اولوب** **قلمشکین** **نور** **نور** **نور** **نور** **نور**
 معنوی **مجد** **الله** **تبار** **نور** **نور** **نور** **نور** **نور** **نور** **نور**
 روز **قاسمک** **مرد** **نور** **نور** **نور** **نور** **نور** **نور** **نور**
 خلاف **عادت** **مموده** **مموده** **نصرت** **ورود** **کسین** **نور** **نور**
 صاحب **الاصان** **و** **بهر** **ایمان** **غازی** **ابو** **انغازی** **ایمان**
 هر **مرد** **کسین** **نور** **نور** **نور** **نور** **نور** **نور** **نور**
 انکی **جان** **نور** **نور** **نور** **نور** **نور** **نور** **نور** **نور**
 تک **و** **ناری** **کسین** **جان** **و** **دل** **عباد** **نور** **نور** **نور**
 انکار **کسین** **نور** **و** **ناری** **ایمان** **نور** **نور** **نور** **نور**
 بن **نور** **نور** **نور** **نور** **نور** **نور** **نور** **نور** **نور**
 هر **نور** **نور** **نور** **نور** **نور** **نور** **نور** **نور** **نور**
 روح **نور** **نور** **نور** **نور** **نور** **نور** **نور** **نور** **نور**

شربت جو ششادان ایتر اجیاط مرد در روز جمعه جانانه نایاب
 اکل در آن کم تفک صحیح در بر
 رعد و برق صفت اکسب لایزال
 احق اول صفت نصف ششادان غالب مال و نشان اول
 هر و هر کلمت شجاعت و عدالت مالک و ملک رضای
 مالک المکر مالک اولوب فی سبیل امر را غزاه مبارخ
 یاز و یاز یولدا ششادلیوب انتضای عکرو افره اول
 با و نایب ده بدل جان و بش ایدوب کس ننه تک
 حق ضیق ضایح انا یوب مقاد نامی یوب منجلی
 و در یکسکی تحفته صدقه اعکله دولت و اقبال و وقت
 به نه جانیه توچه و فریست انشایسه منظو منصور عورت
 ایام مساند لوزه اعلی بر در متکوب و کسور اولوب
 بر توچه نایب ریغزی اناب عاتاب کسب کاه جان شرف
 و کاه طرف غریبه برق اولوب نایب و تایلر افره نظم
 دم عدلند شرف بولسوز اولی و لیکه یخکین اصف صاحب انصاف

کرم جیسمان غزا ایجه نه و قوردر از اولور بولور یخکین مرد اولور قوردر
 کوردم بولور یخکین جاه و جلاک کلا دی عالم بولور یخکین
 حش و کس و کس منظو یخکین
 وایغیخ منظو کرم اولور
 نضای بلورده نجت انا مقدم نضرت تو اولور نکل بنیاد
 و مکان شهر و بلورده همه جمال با کمال ذی عالیه سرور و
 اولور قدر نضکده جوانب ارمیده اولان کوز فو کس سوال
 نه نعت مالور یخکین ایدوب و ذوال بد نکل ذی نکر
 و توبر سلامت تا تیرین معلوم ایدوب طنوار کولم و بدول
 و با با و نایب نکل نکل بر رستار کوزدوب و کس اولور
 کند ولر وار یخکین دین شیر زبان میلان جلاوت و بیلان
 وادی عاتاب مرد اولور روز و غا و نه نیرین نظیر کوسما جیا
 انحق بجز عاتاب مالک الاعلی اناطلی بکلر کسب محمد باش
 اللهم بسر مراده بالظو العظمی خضران عو با برون سر حدنه اولور
 نک منظو نه بهر و باش بوغ نین ایدوب و با بکلر کسب

مرتد رضوان و بمکمل و وف و متور و اولان معلوم دون و صلوات
 نشان سوار پیرا دره ایکی کسک دن زیاده ارباب ضلالمه پیشوا اولوب
 قلعه خوره دن جصوب حالک اسلامین دن باجتمه نام قیصه اولدو
 مسقوی اولوب قیصه خوره انسه اوروب باطله الکره سلیمان
 زوب ارناق و اسبابان خلعت و اولاد و حایلین اسیر
 ایدوب نیکلر کی خلعت اولدو اوزره اولدو غلغلان
 عظیم انشان معلوم ایدوب بالذات دولت و اقبال الکره
 مایین خاسرینک یولین الوب کنز یوزه دخی کاه الوب
 عانم فویلین جوروب طویل توروب کجک و حربه نصیر
 ایدوب طریفین کجک و انشوب اولان شوب نیش و تیغ و تیغ
 و روح جا جانقا تیر یولا شوب انشوب ویر کجک اولان شوب
 دو کجک صد دنده اکین سلطان غازی نجف اولدو اولدو
 یلمونه اولان دیرلا و دلا و اولدو کوروب انور حضرت شورا
 بل ایش جان انک حرف متور ایدوب نیش و تیغ و تیغ کجک
 یزلا و با ایلوب و نیش و تیغ حرف اولوب ایدان و تیغ کجک

ضلالت اشیان له نشانی کسک کوب غایت حضرت حق و همت
 و باب مطلق بر جمعیت کنه پریان و مارا اولوب تکدر و متد
 رضوان درین طلوب غازی بر تیغ قهر کور کور کور کور کور
 سیاست غلوب اولان نیش و تیغ قهر کور کور کور کور کور
 پیام کرم بولوشیم متور ایدوب ارام تلوب غلاب الیم مغرب
 ناکا مای سولیم حجیم اولدو بدو حضرت سلطان اولان
 و جلادت نشان اسیر اولان مسلمانان بیدان خلاص ایدوب
 نخص ایزنه اسباب و اعمال و اهل جلال نسیم ایدوب
 کتایب متورین عکر قوتوب نیش کجک کور کور کور کور کور
 ایصال و ارسال ایدوب بو قدر سلیم و ارباب و کتایب
 سبب اولوب بر مرتبه یوز اهل انشور کور دورا و عدوان
 بودنه کجک کجک انشور کور کور کور کور کور کور کور
 یزرا و مامشدر اگر اصف نصف انصاف حضرت سرور کور
 سلطان جلادت نشان حضرتین نصیب کور کور کور کور کور
 رضا جان طرله متور استمه ارسال ایدوب مسلمانان کور کور کور

مشایقه بکورت، انارامین و ارباش، وجود بلیق نه احتمال ارباب الملوک
 بزرات جماعت برود و حضرت نرفت رهبر و نهاد شهامت که تفرقم
 عدلان و محرابی وجوده گنگ، امر غیر متصور در **نظم** اشنبه
 تین بر بونگین نوبت جانت بر تین بر بونگین در جرات کستر
 تین بر بونگین ملک بزکون تین بر بونگین شان جادت کینه
 کوچکم نوبت زینت نه جادت لطف واحسان و عطا نه نوبت تین
 حاصلی بونگین در دلا و در اولی کلیدی عالی بر بونگین در کلید
 کده هم بونگین لطف در لطف کافی
استغیثی ابو خوف و نظرون ابی
 حضرت سردار نصرت اقبال و فتح بشمار بونگ انشان نوحا
 بلبل در خوش حال و کما کما ارباب قدوم کت نظرون رموز
 انظار اوزرو اکین و ذرای عایشان و ستانان بونگ
 مشیخ نظام العالم صاحب اللطف و اکرم ملک الیوم الرشید
 باعث استوارت نظم و نظام بالایی الصائب و سبب بر واری
 اسر و محامات و لاله انام با کفر تان قب شایطه اطرا سلطنت
 در

و قاید قواعد خلافت سرمدیه حاجی اصحاب و نهان و حاجی ارباب
 اشک منالاست تین شاعران غل سن سن سید اربابان و
 زامب مذموب نزه المذنبین و انا تون کن کن عزت الهیان
 و عدلان و نظایر کات الودعان، اصف اصف نظیر در ضمن سوز و وزیر
 نعت شیره در زم ازوزه تمبول مختصان و مدح و الا ان شاعران اشک
 عوارف و مطالب ارباب معارف تمبول سلطان جهان و وزیر
 ضیو با البرمان **نظم** در زم صاحب الوداع بچده کسب تمجید و
 غیر این حق زان نظم عیب چار بار ال اکرم **نظم** سوز عطا
 اللهم علل ايام اصلاح بالاسارت والصفاء واخطاراً من الذلایه و خطا
 که عالم نصرت و مشکا غلت حقیقت بر بندن، حسن بزرگ العف
 و لطف بیستار نیت ایش و وجود بر وجود کات در جات، نظرون
 و ذرات بخت نمود و صاحب بخت و نمود وجود اول و معز ان
 مدت برده و عهد بیدر که استا نه وقت اشتیاق تا نوبه پای و زارت
 سرور و عتاد و کسب سلسله عظیم جهان بانی بر این الا عیان کما
 و سران زان ارباب و فرغ نظم کسب و ذراک جمهور اورام ده ساجی

81

بسینه خضایل و عنقریب زین و طبع الشهابی در میدان نبرد و عجا
 و غیره نیز در زنگنه و قبا غنای کجایک سبیل با نام اسم اقبال
 البرضافات ممالک اسلامی در آن و غیره از زره دشمنان
 بود نام حصار و زره و در دست کفار مکاران استخوان
 جانشین تیغ بیسنج خواتن از نام ابرو خون علیایی زبانی
 اشک اسلام سبیل با کسب جایی کسبیل آنقدر وقت و زینت آورد
 اولیای اخبار و اعلام و فضل خاطر عالم در از طوفان سرور و حور
 و سلطان اعظم رفیقان نبی زانند که حکم حضرت دانی اهل
 و صاحب کیاست اولین حصار مکرده اولان کفار مکار چهره
 و غیره از زره کفر درین کفر تا آخر عورت و عمل برین
 حضرت سلطان عظیم انکس جلاوت و اقبال و شوکت و احاطه
 از زره و توجیه اولیای استماع آن در کده حصار مکرده و ارضین
 سر سر عیال الهی تربیت و نیزین ایروب با کجا کجیم بنیر لیس
 بر سر مراد و زلفک انداز تا راه را حصار ایروب محل جلاوت
 اقم

82

و نام حوب و قناره کمال خنوت و عنقریب حاضر و آمده اولوب عو
 حضرت سلطان دین شان سبیل آن حال تمامه ایوم البران حضرتی دینی
 منعم علیه جماعت زبانی خدمتکنان با خاصه که افغانیه و غیره تیغ و لیر
 و در آن نظیر اولین و امانت کور و در سبیل و قناره دلاور دلاور
 تلمیخ زبانه کمال و ارضه اولان سوب برار و لیکور و احوال کوه مطیع
 اولان فرزند که در کور و کور و کور و کور و کور و کور و کور
 نیز و کور و کور و کور و کور و کور و کور و کور و کور و کور
 تلمیخ الموده کماکان و جانی اندک انکار کور و کور و کور و کور
 اولان در کور و کور و کور و کور و کور و کور و کور و کور
 حضرت باو پیشرو اولان زان کما کور و کور و کور و کور و کور
 و درستان دلاور و دلاور و دلاور و دلاور و دلاور و دلاور و دلاور
 بهر کور و دین بران قار و کور و کور و کور و کور و کور و کور
 نیست ایروب و کور و کور و کور و کور و کور و کور و کور
 کور و کور و کور و کور و کور و کور و کور و کور و کور
 نظیر شید اولان و کور و کور و کور و کور و کور و کور و کور
 و کور و کور و کور و کور و کور و کور و کور و کور و کور

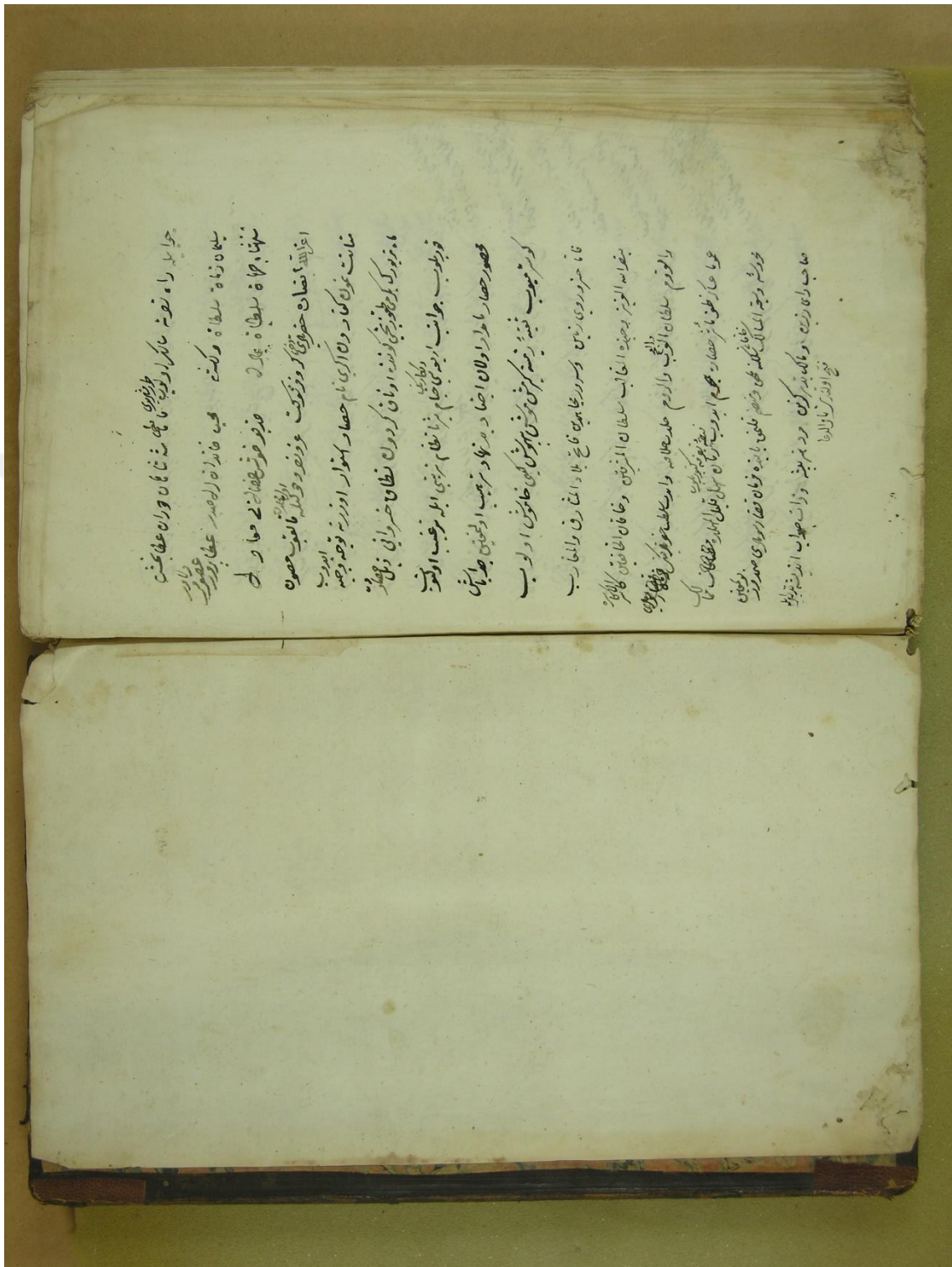

حیا را راه نرفته تا که از روی پاهای ایشان و دران عطا بخش
 بیجان زاده سلطانه و کشته ^{عصر} می فادانه از صدر عطا بر سر
 سینهها، طاقه سلطانه، جلالت قدیر فخر طاقه ای در معانی
 اخلاقیه انصاف خضوعی که در ذوق است و غرض و در کماله نامت مصون
 نشانت غریب کن و در آن ایام حصار استوار او در زنده بود و بعد
 ، و نزدیک بر کوه خونی که در زمان کردون نطق خضر را می ^{مکان} فیل
 فواید لب جوانی ابروی جام زینا نظام سربازی ابرو زینب اولی
 قصور حصار را در اولان ایضا در بر غلام زینب او شصت و پانزده
 که در شویب نسیه زینب که در پیش او پیش خانیون اولوب
 تا، خضر روی زینب کسور در عایدین فاتح با دامن رفتی و انان رب
 بفرستاده العیزه و حیدرت انخاب سلطان المیزین و خاقان افغان کاکان
 را مودوم سلطان النوب را در دم حیدر عاتمه و اسیر سلطه مودوم ^{مکان} فیل
 عروا حکا زینب نامت حصار مجسم ایدوب ^{مکان} فیل انان قبل انان و عطا کاکان
 شورش و سینه انان کله کله می و نظم تلقی با بینه زمانه قهر و سواد می ^{مکان} فیل
 معاصد را که زینب و در آنکه در کزن رود نهر بنی و در آن صوب انور بنی ^{مکان} فیل
 فتح اولدر کاکان را ^{مکان} فیل

101b

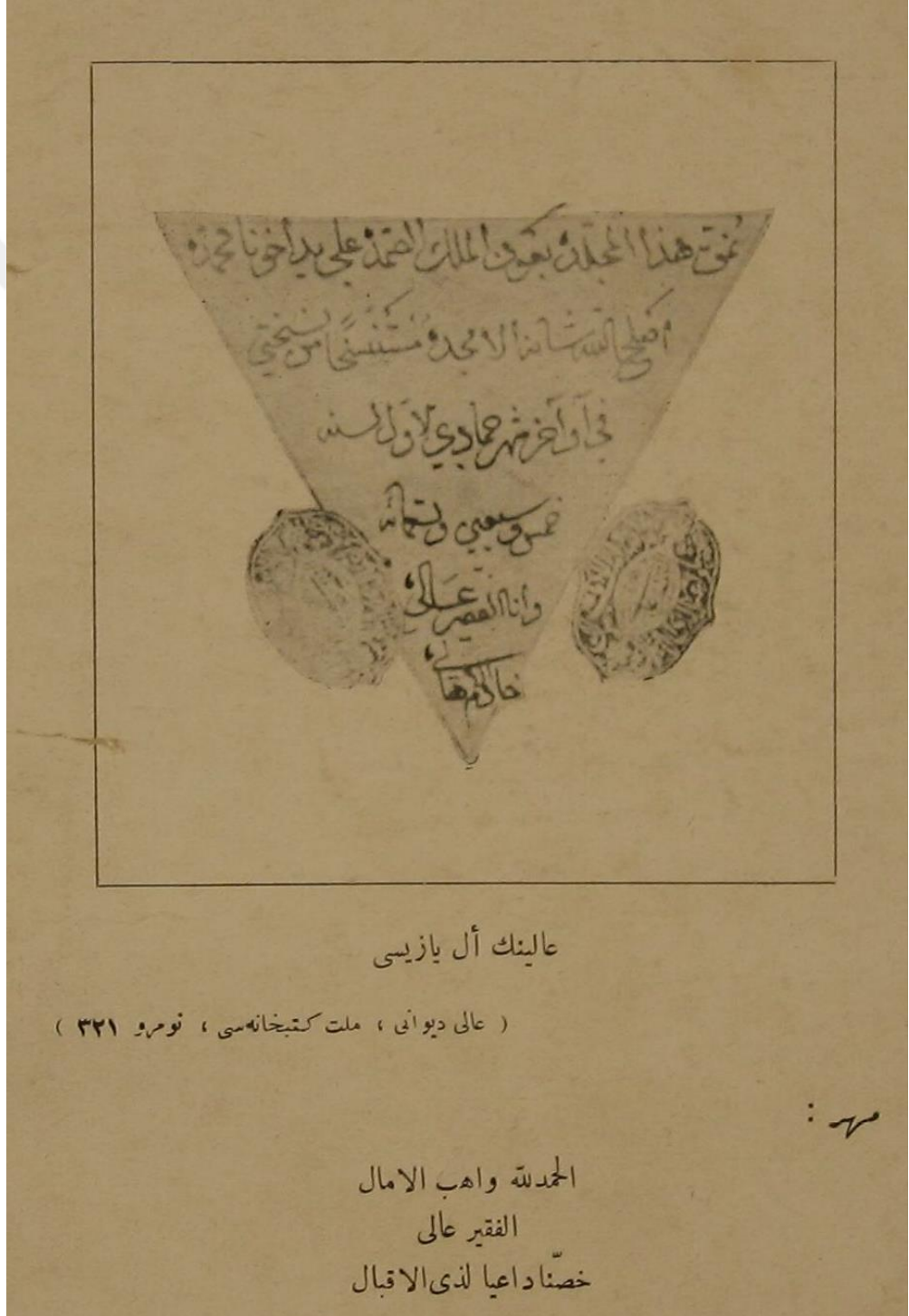

384

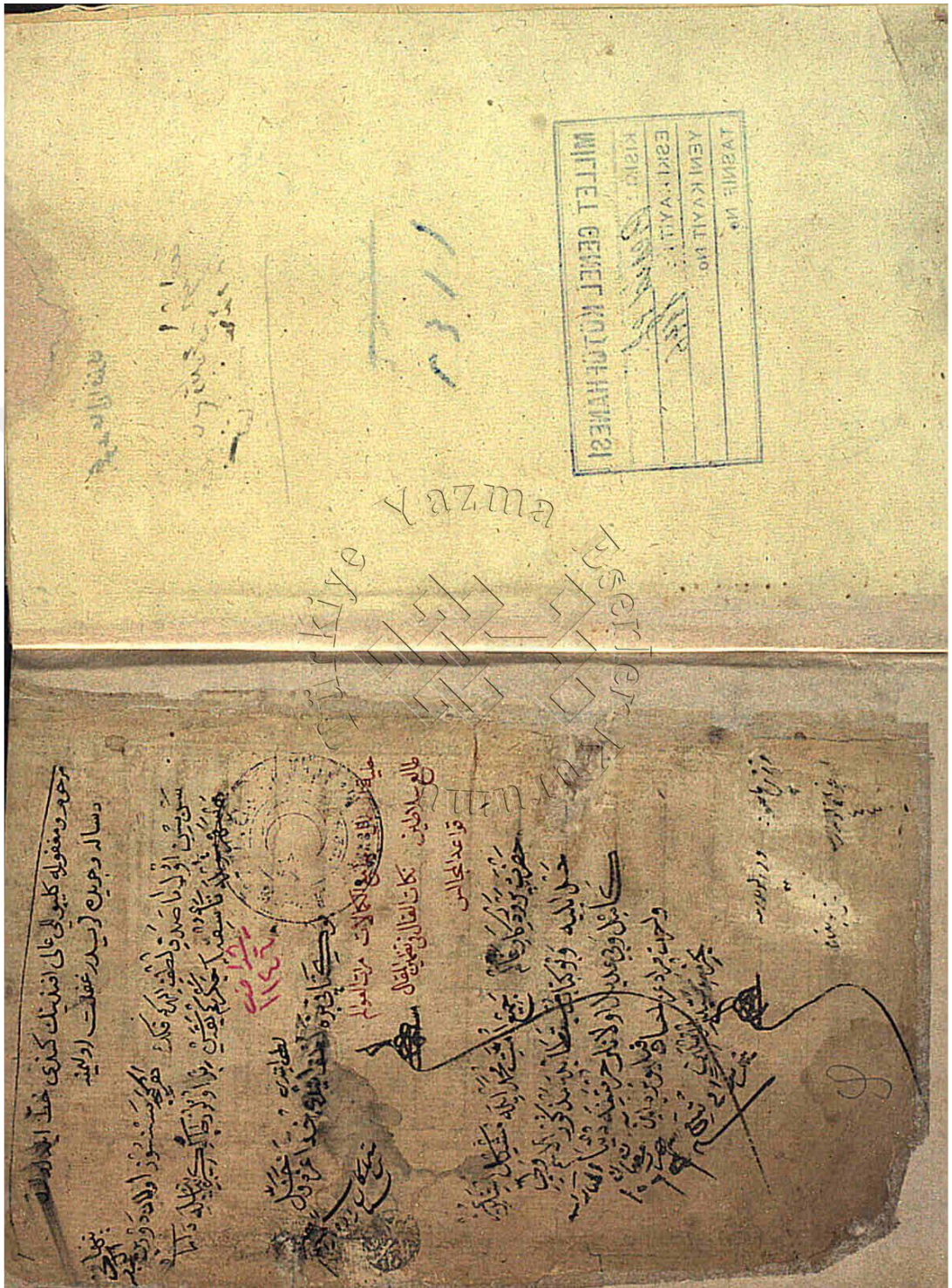
EK C

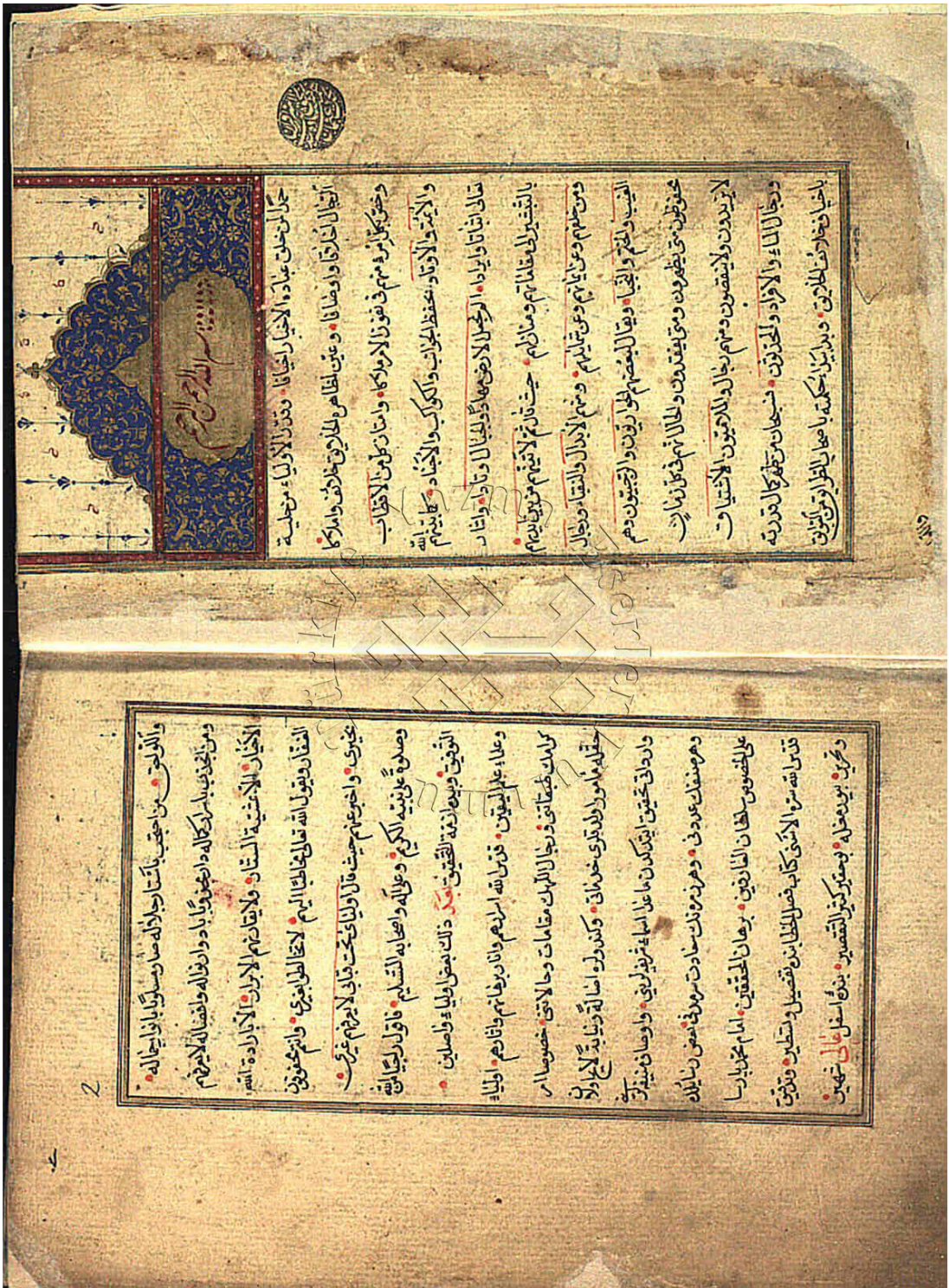
GELİBOLULU MUSTAFA 'ÂLÎ'NİN EL YAZISI

İbnülemin Mahmut Kemal İnal, *Menâkıb-ı Hünerverân* (İstanbul, 1926)

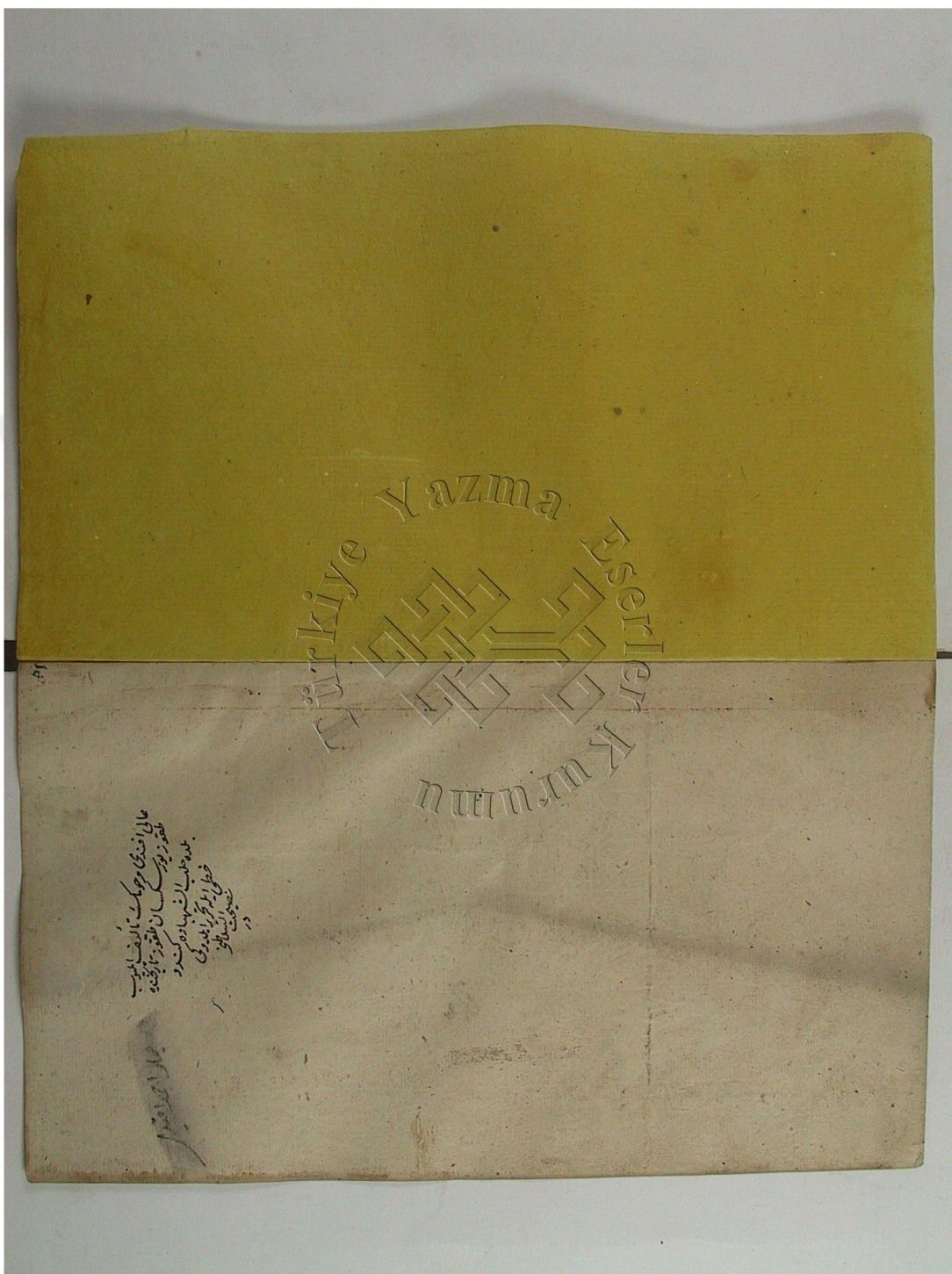

حلال خلق عبادة الاخيار احيانا . وتقدر الاولياء من عطية
 الطخال انوارها واوضاعها . وعين الظاهر الحاضر خلافتها واملاها
 وحسن كمالهم منهم في نورا لامرلا كما . واستان طرول لا خطاب
 والائتمة والارادة . بعطف الحجاب والكواكب والاشهاد . كما تبين
 تعالى انوارها وايرادها . الرجول لا رضىها والنجبال وتا واشار
 بالشفير الى مقاماتهم وما لهم . حيث قاتم لا تقيهم من ربي عليهم
 ومن عنهم وعن ياتهم وعن تديهم . ومنهم الابدال والانتقاء . ورجال
 القريب والبعث والنجيا . ويقال لبعضهم الحوارقون والرجيون وهم
 عظماء تولى . متى يظهرن . ومتى يتقدرون . والحال انهم في كل زمان
 لا يريدون ولا يفتخرون . منهم رجال الامميون الاشتياوت
 ورجال الماء والافراد والحذرون . منجان من عظماء كمال قدرته
 باختيار خاتمة الخلايق . ودراسيل الحكمة باصهار الطلوع والبريق

والذوق . من احبب باشتاد ابداله صا رساوتها بانوار عظامه .
 ومن تخرجت بساير كماله دار عجب وباراد ورفاله وانفصاه لايرضهم
 الاخبار الامتضية السنان . ولا ياتهم الا ابرار الآجادة الله .
 الفناء ويقول الله تعالى طابا اليوم . لا تخاطوا بعري . وانهم عظماء في
 غيري . واحببهم حيث قال والياي تحت قباي لايرضهم غيري .
 وصدوة على نبيه الكريم . وعلمه واصحابه التسليم . فاقول ربي السلام
 التوفيق ويصبر ارضه القليلين . ذلك بفضل اولياء واصحابي .
 وعلما علم القويون . قدس الله اسرهم وانار برامهم وناهم . اولياء
 كمالك طبقاتي ورجال الملوك مقامات وحالاتي . خصوصا امر
 حقه لهم اولاد تولى خدماني . كندر وروا اشارة نزيهة لايرجوا
 واراد في تحقيق ايتك من اعل اسما في ترفيري . واوصاني بغير
 وهم صنفك عروفي . وهو زودك سادات سرورتي . بعض نسايله
 على الخصوص . انك ان العارفين . روحان الحقيقين . امام محمد بابرا
 قدس الله سره . الاكسى كتاب فصل الخطاب من تصنيفه . وتبني
 وخرين . بيرون خله . بهتم كثره التفسير . بنده اسفل عالي شهيد

وان من اهل احوال وعلوم او اوس و اولاديه و هر دني
 كمي تو قوري و با يوسف اولاد كه كال تمام است و عرض
 عهوديه و تحفه كوي نفس اماره بري بگوشه كرار
 بار خا و عناق و فوسف طينه كز كز كز واري كمي خا
 بايان بيدوب زير دستكزي اولاد ان از اني همواره
 مرات عالمه با كور در دني او و اظلم بر وقت اين
 خازني كفت و در خوشه خود در دراهم كسيه بر كور
 بگه جرت و پيرتني نچه و عجم المردن ترجمه قور و عجم
 قبا و دن اعجاز عين يدوب عجمس الوجوا و ان لري
 و چه و نچه كمالون رتبه را تيم اليق و اعوي بولور
 هو اليت كمال ستر
 روم ملكه جاهلي ستر
 سكر صورت ارانلي ستر
 نشاءت بود كه آزار الوان و خا و وان ده نام بگويي
 هنرزي ظاهر اولور و فضاهيجه الارجا و هيري طر و طير
 علقه قور و كركان نانت خا و خسان در باد كلكور
 فراز و بالا و اوليه و ستفمان همچو خانت كاران سخنان
 در دني دورين در در ابقده غالب على الخصوص حضرت باي

الحمد لله الذي جعل المصنفين النصف بين
 مصنفين باخلاق واته و صفاته و الصلوة على سيدنا الذي
 من القبط باين معالمة و على الرجبين من الجور و باية
 التقديس من جوانب الاجانب و خبايا **ر**
 ارباب هم و دكاه و اصبحت غلامي و خصوصي هت اوت
 واقف و دانا در كه حكما و عظمي اخيار و عقلا كبر و ذكوة
 ميزان رقيب واقف رده عدالت و ضمني فهدك مال الغي
 و سخر كرسن او كاره و امانت و استقامتي و هت على
 در ان مقاره عدايدوب القول وضع الشئ في مرتبه
 ستر اصحاب مراتب حال استبجا الظالمين في النصف
 و نظيره القوة مهنون و ذرا صاحب و وكلاء ملك آراه
 فاولئك هم الراجات العلي و زور شك كز ماصدين بيان
 مت اهد و قوراه في نفس المرام حكاه ناقده الاملك و كز ذنوا

ان

EK D

TÂRÎH-İ ENGÜRÜS'TEKİ NAZIM BİÇİMLERİ VE VEZİNLERİ

Varak numarası	Beyit sayısı	Nazım Şekli	Aruz kalıbı
1b-2a	5	Mesnevi	Mefâ'îlün/ Mefâ'îlün/ Fe'ûlün . _ _ _ / . _ _ _ / . _ _
2b	11	Mesnevi	Mefâ'îlün/ Mefâ'îlün/ Fe'ûlün . _ _ _ / . _ _ _ / . _ _
6a	2	Kıta	Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilün _ _ _ _ / _ _ _ _ / _ _ _ _ / _ _ _
6b	1	Musarra (Farsça)	Mefâ'îlün/ Mefâ'îlün/ Fe'îlün (?) . _ _ _ / . _ _ _ / . _ _
8b	1	Musarra	Fe'îlâtün/ Fe'îlâtün/ Fe'îlâtün/ Fe'îlün . _ _ _ / . _ _ _ / . _ _ _ / . _ _
11a	2	Mesnevi	Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilün _ _ _ _ / _ _ _ _ / _ _ _ _ / _ _ _
11b	2	Nazım	Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilün _ _ _ _ / _ _ _ _ / _ _ _ _ / _ _ _
13b	1 mısra	Mısra	Mefâ'îlün/ Mefâ'îlün/ Mefâ'îlün/ Mefâ'îlün . _ _ _ / . _ _ _ / . _ _ _ / . _ _ _
14a	2	Mesnevi	Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilün _ _ _ _ / _ _ _ _ / _ _ _ _ / _ _ _
13b derkenar	1	Musarra	Mefâ'îlün/ Mefâ'îlün/ Mefâ'îlün/ Mefâ'îlün . _ _ _ / . _ _ _ / . _ _ _ / . _ _ _
14b derkenar	8	Gazel	Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilün _ _ _ _ / _ _ _ _ / _ _ _ _ / _ _ _
16b	1	Musarra (Farsça)	Mef'ûlü/ Fâ'ilâtü/ Mefâ'îlü/ Fâ'ilün _ _ _ / _ _ _ _ / . _ _ _ / _ _ _
23a	1	Musarra	Fe'îlâtün/ Fe'îlâtün/ Fe'îlün . _ _ _ / . _ _ _ / . _ _
23b	2	Mesnevi	Fe'îlâtün/ Fe'îlâtün/ Fe'îlâtün/ Fe'îlün . _ _ _ / . _ _ _ / . _ _ _ / . _ _

Varak numarası	Beyit sayısı	Nazım Şekli	Aruz kalıbı
28b-29a	2	Mesnevi	Mefā'ılün/ Mefā'ılün/ Fe'ülün . _ _ _ / . _ _ _ / . _ _
27a	1	Musarra	Fe'ilātün/ Fe'ilātün/ Fe'ilün . . _ _ / . . _ _ / . . _
36b	5	Mesnevi	Mefā'ılün/ Mefā'ılün/ Fe'ülün . _ _ _ / . _ _ _ / . _ _
37b	4	Mesnevi	Mefā'ılün/ Mefā'ılün/ Fe'ülün . _ _ _ / . _ _ _ / . _ _
39a	5	Gazel	Fā'ilātün/ Fā'ilātün/ Fā'ilātün/ Fā'ilün _ . _ _ / _ . _ _ / _ . _ _ / _ . _
40a	1	Musarra (Arapça)	Mefā'ılün/ Mefā'ılün/ Fe'ülün . _ _ _ / . _ _ _ / . _ _
43a	8	Mesnevi	Mefā'ılün/ Mefā'ılün/ Fe'ülün . _ _ _ / . _ _ _ / . _ _
48b	1	Müfred (Farsça)	Fe'ilātün/ Fe'ilātün/ Fe'ilātün/ Fe'ilün . . _ _ / . . _ _ / . . _ _ / . . _
49b	1	Musarra	Fe'ilātün/ Fe'ilātün/ Fe'ilün . . _ _ / . . _ _ / . . _
51b	1	Musarra	Fe'ilātün/ Mefā'ilün/ Fe'ilün . . _ _ / . . _ _ / . . _
52a	1	Musarra	Fā'ilātün/ Fā'ilātün/ Fā'ilün _ . _ _ / _ . _ _ / _ . _
53b-55a	5 bend	Terkib-bend	Fā'ilātün/ Fā'ilātün/ Fā'ilātün/ Fā'ilün _ . _ _ / _ . _ _ / _ . _ _ / _ . _
56	2	Mesnevi	Mefā'ılün/ Mefā'ılün/ Fe'ülün . _ _ _ / . _ _ _ / . _ _
66b	2	Kıta	Fā'ilātün/ Fā'ilātün/ Fā'ilātün/ Fā'ilün _ . _ _ / _ . _ _ / _ . _ _ / _ . _
67b	2	Nazım	Mefā'ılün/ Mefā'ılün/ Mefā'ılün/ Mefā'ılün . _ _ _ / . _ _ _ / . _ _ _ / . _ _ _
72b	5	Gazel	Fe'ilātün/ Fe'ilātün/ Fe'ilātün/ Fe'ilün . . _ _ / . . _ _ / . . _ _ / . . _

Varak numarası	Beyit sayısı	Nazım Şekli	Aruz kalıbı
73b-74a	4	Mesnevi	Fā' ilātün/ Fā' ilātün/ Fā' ilātün/ Fā' ilün - . - - / - . - - / - . - - / - . - -
75b	5	Gazel	Mefā' ilün/ Mefā' ilün/ Mefā' ilün/ Mefā' ilün . - - - / . - - - / . - - - / . - - -
76b derkenar	2	Nazım	Mefā' ilün/ Mefā' ilün/ Mefā' ilün/ Mefā' ilün . - - - / . - - - / . - - - / . - - -
77a derkenar	2	Mesnevi	Mefā' ilün/ Mefā' ilün/ Fe' ülün . - - - / . - - - / . - - -
78a	5+2	Gazel	Fā' ilātün/ Fā' ilātün/ Fā' ilātün/ Fā' ilün - . - - / - . - - / - . - - / - . - -
80b	5	Mesnevi	Fe' ilātün/ Fe' ilātün/ Fe' ilātün/ Fe' ilün . . - - / . . - - / . . - - / . . - -
81a	2	Mesnevi	Mefā' ilün/ Mefā' ilün/ Fe' ülün . - - - / . - - - / . - - -
83b	3	Mesnevi	Mefā' ilün/ Mefā' ilün/ Fe' ülün . - - - / . - - - / . - - -
90b	1	Musarra	Fā' ilātün/ Fā' ilātün/ Fā' ilün - . - - / - . - - / - . - -
90b	1	Musarra	Fā' ilātün/ Fā' ilātün/ Fā' ilātün/ Fā' ilün - . - - / - . - - / - . - - / - . - -
91b	1+1	Mesnevi	Mefā' ilün/ Mefā' ilün/ Fe' ülün . - - - / . - - - / . - - -
97b	3	Nazım (Farsça)	Fā' ilātün/ Fā' ilātün/ Fā' ilün - . - - / - . - - / - . - -
100a derkenar	5	Gazel	Fā' ilātün/ Fā' ilātün/ Fā' ilātün/ Fā' ilün - . - - / - . - - / - . - - / - . - -
100a	5	Gazel	Fā' ilātün/ Fā' ilātün/ Fā' ilātün/ Fā' ilün - . - - / - . - - / - . - - / - . - -

KAYNAKÇA

- Abdulkadir (Kadrî) Efendi. (2003). *Topçular Kâtibi 'Abdulkâdir (Kadrî) Efendi Tarihi (Metin ve tahlil)*, c. I-II. Yılmaz, Z. (Haz.). Ankara: Türk Tarih Kurumu.
- Ágoston, G. (2013a). Osmanlı fetihleri. *Osmanlı'da savaş ve serhad* (Çev. K. Şakul) (s. 37-64). İstanbul: Timaş.
- Ágoston, G. (2013b). Habsburglar ve Osmanlılar: Savunma, askerî değişim ve güç dengesindeki kaymalar. *Osmanlı'da savaş ve serhad* (Çev. K. Şakul) (s. 111-154). İstanbul: Timaş.
- Ágoston, G. (2015a). Osmanlılar: Serhad beyliğinden imparatorluğa. *Osmanlı'da strateji ve askerî güç* (Çev. M. F. Çalışır) (s. 15-58). İstanbul: Timaş.
- Ágoston, G. (2015b). Çevre ve sınır tarihi çalışmalarının bulunduğu yer: Macaristan'daki Osmanlı-Habsburg sınırı boyunca nehirler, ormanlar, bataklıklar ve kaleler. *Osmanlı'da strateji ve askerî güç* (Çev. M. F. Çalışır) (s. 97-130). İstanbul: Timaş.
- Ágoston, G. (2015c). Doğu-Orta Avrupa'da imparatorluklar ve savaş, 1550-1750: Osmanlı-Habsburg rekabeti ve askerî dönüşüm. *Osmanlı'da strateji ve askerî güç* (Çev. M. F. Çalışır) (s. 169-212). İstanbul: Timaş.
- Ahdî. (2018). *Gülşen-i Şu'arâ*. Solmaz, S. (Haz.). Ankara: T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı. <http://ekitap.kulturturizm.gov.tr> adresinden erişildi.
- Ak, M. (2003). Lala Mehmed Paşa. <https://islamansiklopedisi.org.tr/lala-mehmed-pasa> maddesinden erişildi.
- Akdoğan, N. M. (2005). *Dâ'i-i Fakir: Tarih-i Engürüs ve feth-i Eğri (Tahkikli neşir)* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Afyon Kocatepe Üniversitesi, Afyon.
- Aksoy, H. (1997). Tarihî bir belge ve Türk İslâm edebiyatında bir tür olarak fetihnâmeler. *İLAM Araştırma Dergisi*, c.II, sy.2 (Temmuz-Aralık), s. 7-19.
- Aksoyak, İ. H. (2019). Gelibolulu Mustafa Âlî: Fursatnâme. *Akademik Dil ve Edebiyat Dergisi* c. 3, sy.1, s.171-220. doi: 10.34083/akaded.545784
- Arslantürk, H. A. & Börekçi, G. (2012). *Nüzhet-i esrârü'l-ahyâr der-ahbâr-ı sefer-i Sigetvar: Sultan Süleyman'ın son seferi*. İstanbul: Zeytinburnu Belediyesi.
- Arslantürk, H. A. & Kaçar, M. (2012). *Merâhî'nin Fetihnâme-i Sigetvâr'ı*. İstanbul: Okur.
- Babinger, F. (1992). *Osmanlı tarih yazarları ve eserleri*. Ankara: Kültür Bakanlığı.

- Bilge, S. M. (2010). *Osmanlı'nın Macaristanı*. İstanbul: Kitabevi.
- Bursalı Mehmet Tahir. (1333). *Osmanlı müellifleri*, c.I-III. İstanbul: Matbaa-ı Âmire.
- Câfer İyânî. (2001). *Tevârih-i cedîd-i vilâyet-i Üngürüs (Osmanlı-Macar mücadelesi tarihi, 1585-1595)*. Kirişcioğlu, M. (Haz.). İstanbul: Kitabevi.
- Çabuk, V. (1986). *Tâlîkî-zâde Mehmed Subhî Efendi'nin Eğri seferi şehnâmesi* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). İstanbul Üniversitesi, İstanbul.
- Çerçi, F. (2000). *Gelibolulu Mustafa Âli ve Kühnü'l-Ahbâr'ında II. Selim, III. Murat ve III. Mehmet devirleri*, c. I-III. Kayseri.
- Çerçi, F. (2015). *Gelibolulu Mustafa Âli, Siyaset sanatı: Nushatü's-Selâtin, İnceleme-Sadeleştirme-Metin-Tıpkıbasım*. İstanbul: Büyüyen Ay.
- Dávid, G. (2003). Macaristan. <https://islamansiklopedisi.org.tr/macaristan> maddesinden erişildi.
- Develi, H. (2010). Söze boğulan tarih: Osmanlı tarih yazıcılığının dili. Aynur, H., Çakır, M., Koncu, H., Kuru, S. S. & Özyıldırım, A. E. (Haz.), *Nesrin inşâsı: Düzyazıda dil, üslûp ve türler* içinde (s. 84-123). İstanbul: Turkuaz.
- Dilçin, C. (1983). *Yeni tarama sözlüğü*. Ankara: Türk Dil Kurumu.
- Dinç, B. (2005). *Peçevî Tarihi (250b-284a) metin, dizin, özel adlar sözlüğü* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- Donuk, S. (2018). Fazla sayıda yazma nüshası bulunan hacimli bir eserin nüsha ailesinin ve tenkitli metnin kurulması hakkında değerlendirmeler: *Kühnü'l-ahbâr* örneği. *Divan Edebiyatı Araştırmaları Dergisi*, 21, 115-146. Erişim: 19.03.2019, <http://devdergisi.com/DergiPdfDetay.aspx?ID=2528>
- Durmuş, İ. (2000). İnşâ. <https://islamansiklopedisi.org.tr/insa--dil-edebiyat> maddesinden erişildi.
- Durmuş, İ. (2009). Seci. <https://islamansiklopedisi.org.tr/seci> maddesinden erişildi.
- Eravcı, H. M. (2014). *Gelibolulu Mustafa 'Âli, Nusret-nâme*. Ankara: Türk Tarih Kurumu.
- Fetvacı, E. (2013). *Sarayın imgeleri: Osmanlı sarayının gözüyle resimli tarih*. İstanbul: Yapı Kredi.
- Fleischer, C. H. (2008). *Tarihçi Mustafa Âli: Bir Osmanlı Aydın ve Bürokrati*. İstanbul: Tarih Vakfı Yurt.
- Goffman, D. (2004). *Osmanlı dünyası ve Avrupa 1300-1700*. İstanbul: Kitap.

- Günaydın, Y. T. & Arslantürk, İ. T. (2007). Gelibolulu Mustafa Âlî'nin *Hilyetü'r-Ricâl*'inde Melâmiyyûn ve Muhadessûn zümreleri. *TASAVVUF: İlmî ve Akademik Araştırma Dergisi*, 18, 277-296. Erişim: 19.03.2019, <http://www.tasavvufdergisi.net/DergiPdfDetay.aspx?ID=459>
- Gürbüz, M. (2015). Abdî'nin *Zafernâme*'si. *Turkish Studies International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, volume 10/16 Fall, s. 627-670. doi: <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.8929>
- Hacımuftüoğlu, N. (1992). Beyân. <https://islamansiklopedisi.org.tr/beyan--edebiyat-maddesinden-erisildi>.
- Hadidî. (1991). *Tevârih-i Âl-i Osman* (1299-1523). Öztürk, N. (Haz.). İstanbul: Marmara Üniversitesi.
- Hasan Beyzâde Ahmed Paşa. (2004). *Hasan Bey-zâde Târîhi: Tahlil-kaynak tenkidi, metin ve indeks (926-1045/1520-1635)*, c. I-III. Aykut, Ş. N. (Haz.). Ankara: Türk Tarih Kurumu.
- Imber, C. (2015). Erken Osmanlı tarihinde idealler ve meşruiyet. Kunt, M. & Woodhead, C. (Haz.), *Kanuni ve Çağı: Yeniçağda Osmanlı dünyası* içinde. İstanbul: Alfa.
- İnal, İ. M. K. (1926). *Muştafâ 'Âlî, Menâkıb-ı Hünerverân*. İstanbul: Matbaa-ı Âmire.
- İnalcık, H. (1996). Gazi Giray II. <https://islamansiklopedisi.org.tr/gazi-giray-ii-maddesinden-erisildi>.
- İnalcık, H. (2003). *Osmanlı İmparatorluğu: Klasik Çağ (1300-1600)*. İstanbul: Yapı Kredi.
- İnce, Ö. (2018). İnşâ bağlamında Sâlim Efendi Tezkiresinde “Âlî” üslup çözümlenmeleri. *Turkish Studies International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, volume 13/20, Summer, s. 533-550. doi: <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.13942>
- İsen, M. & Horata, O. (2006). Tarihi Gelişim. İsen, M., Horata, O., Macit, M., Kılıç, F. & Aksoyak, İ. H. (Haz.), *Eski Türk Edebiyatı el kitabı* içinde. Ankara: Grafiker.
- Kafadar, C. (2010). *İki cihan âresinde: Osmanlı Devleti'nin kuruluşu*. Ankara: Birleşik.
- Kahane, H., Kahane R. & Tietze A. (1958). *Lingua Franca in the Levant: Turkish nautical terms of Italian and Greek origin*. Urbana: University of Illinois.
- Kınalızâde Hasan Çelebi. (2017). *Tezkiretü's-şuarâ*. Sungurhan, A. (Haz.). Ankara: T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı. <http://ekitap.kulturturizm.gov.tr> adresinden erişildi.

- Köksal, M. F. (2011). Seci'. Okuyucu, C., Kartal, A. & Köksal, M. F. (Haz.) *Klâsik dönem Osmanlı nesri içinde* (s. 21-37). İstanbul: Kesit.
- Levend, A. S. (2000). *Gazavatnâmeler ve Mihaloğlu Ali Bey'in Gazavatnâmesi*. Ankara: Türk Tarih Kurumu.
- Mende, R. V. (1989). *Mustafa Âlî's Fursatname*. Berlin: Klaus Schwarz.
- Mucîb. (1997). *Tezkire-i Mucîb*. Altun, K. (Haz.). Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı.
- Necipoglu, G. (2007). *15. ve 16. yüzyılda Topkapı Sarayı: Mimari, tören ve iktidar*. (Çev. Sezer, R.). İstanbul: Yapı Kredi.
- Özcan, A. (1989). Akıncı. <https://islamansiklopedisi.org.tr/akinci> maddesinden erişildi.
- Pakalın, M. Z. (1983). *Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü*, c. I-III. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.
- Papp, S. (2013). Yanikkale. <https://islamansiklopedisi.org.tr/yanikkale> maddesinden erişildi.
- Peçevî İbrahim. (1283). *Tārīh-i Peçevî*. İstanbul: Matbaa-ı Âmire.
- Peçevî İbrahim. (1968). *Peçevî Tarihi*. Uraz, M. (Haz.). İstanbul: Neşriyat Yurdu.
- Redhouse, S. J. W. (1987). *A Turkish and English lexicon*. Beirut: Librairie Du Liban.
- Rızâ, Zehr-i Mâr-zâde Seyyid Mehmed. (2017). *Rızâ Tezkiresi*. Zavotçu, G. (Haz.). Ankara: T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı. <http://ekitap.kulturturizm.gov.tr> adresinden erişildi.
- Riyâzî Muhammed Efendi. (2017). *Riyâzü'ş-Şuara (Tezkiretü'ş-Şuara)*. Açıkgoz, N. (Haz.). Ankara: T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı. <http://ekitap.kulturturizm.gov.tr> adresinden erişildi.
- Safâyî (Muştafâ Şafâyî Efendi). (2005). *Tezkire-i Şafâyî (Nuḥbetü'l-âsâr min fevâ'idü'l-eş'âr) İnceleme – Metin - İndeks*. Çapan, P. (Haz.). Ankara: Atatürk Kültür Merkezi.
- Sağırlı, A. (2000). *Mehmed bin Mehmed Er-Rûmî (Edirneli)'nin Nuḥbetü't-Tevâriḥ ve'l-Aḥbâr'ı ve Târīh-i Âl-i Osman'ı (Metinleri, tahlilleri)* (Yayımlanmamış Doktora tezi). İstanbul Üniversitesi, İstanbul.
- Schmidt, J. (1991). *Pure Water for Thirsty Muslims: A Study of Muştafâ 'Âlî of Gallipoli's Kühü'l-Aḥbâr*. Leiden: Het Oosters Instituut.

- Schmidt, J. (2002). Künhü'l-Ahbâr. <https://islamansiklopedisi.org.tr/kunhul-ahbar> maddesinden erişildi.
- Selânikî Mustafa. (1999). *Tarih-i Selânikî (971-1003/1563-1595)*, c. I-II. İpşirli, M. (Haz.). Ankara: Türk Tarih Kurumu.
- Steingass, F. (1975). *A comprehensive Persian – English dictionary*. Beirut: Librairie Du Liban.
- Şahin, K. Ş. (2012). Gazavâtnâmeler üzerine yapılan çalışmalar hakkında bir bibliyografya denemesi. *Turkish Studies International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic Volume 7/2 Spring*, s. 997-1022. doi: <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.3296>.
- Şahin, K. Ş. (2015). *Gazavâtnâmelerde edebî savaş tasvirleri (15-16. yüzyıl)* (Yayımlanmamış Doktora tezi). Kırıkkale Üniversitesi, Kırıkkale.
- Tietze, A. (1979). *Muştafâ 'Âlî's Counsel for Sultans of 1581: Edition, Translation, Notes*. Wien: Verlag der Österreichischen Akademie der Wissenschaften.
- Tietze, A. (2010). Gelibolulu Mustafa Âlî'nin düzyazı biçemi (Çev. Seviner, Z.). Aynur, H., Çakır, M., Koncu, H., Kuru, S. S. & Özyıldırım, A. E. (Haz.), *Nesrin inşâsı: Düzyazıda dil, üslûp ve türler içinde* (s. 188-213). İstanbul: Turkuaz.
- Uzun, M. (2000). İnşâ (Türk edebiyatında). <https://islamansiklopedisi.org.tr/insa--dil-edebiyat#3-turk-edebiyati> maddesinden erişildi.
- Ünver, İ. (1993). Çeviriyazıda Yazım Birliği Üzerine Öneriler. *AÜ DTCF Türkoloji Dergisi c. XI* (1), s. 51-89.
- Vatin, N. (2010). *Ferîdûn Bey, les plaisants secrets de la campagne de Szigetvár : édition, traduction et commentaire des folios 1 à 147 du Nüzhetü-l-esrâri-l-ahbâr der sefer-i Sigetvâr*. Wien: Lit Verlag.
- Woodhead, C. (1983). *Ta 'lîkî-zâde's Şehnâme-i hümâyûn: a history of the Ottoman campaign into Hungary 1593-94*. Berlin: Klaus Schwarz Verlag.
- Woodhead, C. (1995). Perspectives on Süleyman. Kunt, M. & Woodhead, C. (Haz.), *Süleyman the Magnificent and his age içinde* (s. 164-190). London & New York: Longman.
- Woodhead, C. (2010). Şehnâmecî. <https://islamansiklopedisi.org.tr/sehnameci> maddesinden erişildi.